

HALLERV
DISPVTAI
AD MORB.

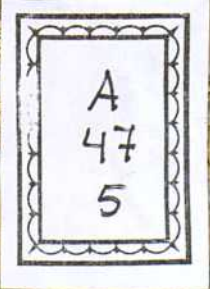

T O M.
III.

UNIVERSIDAD
DE

GRANATA

A
47
5

2-23-53 25

RECEIVED
LIBRARY OF CONGRESS
PHOTODUPLICATION SERVICE
405 E. DUKE STREET
WASHINGTON, D.C. 20540

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25

~~102~~
~~13-5325~~

~~D-44-29~~

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL
GRANADA
Sala: A
Estante: 047
Número: 005

100 40 Safa
MADE IN SPAIN

2-23-53 25

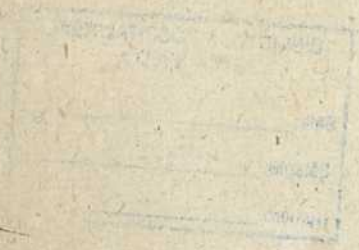
RECEIVED
FEB 23 1953
LIBRARY OF CONGRESS
PHOTODUPLICATION SERVICE
DISTRIBUTION CENTER
DODD DR. WASHINGTON, D.C. 20540

~~D-44-29~~

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	047
Numero:	005

124312885

ADRIANUS

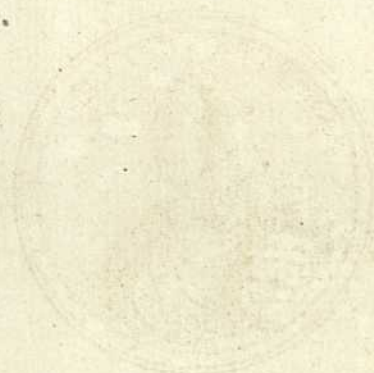
HISTORIUM ET CURATORUM

IN

REPUBLICA

REPUBLICA

TORONTO

ADRIANUS

HISTORIUM ET CURATORUM

IN

REPUBLICA

REPUBLICA

TORONTO

DISPUTATIONES
AD MORBORUM

HISTORIAM ET CURATIONEM
FACIENTES.

QUAS COLLEGIT, EDIDIT ET RECENSUIT

ALBERTUS HALLERUS.

TOMUS TERTIUS.

AD MORBOS ABDOMINIS.

Jaubert Sc.

LAUSANNAE,

Sumptibus MARCI-MICHAEL. BOUSQUET & Socior.

MDCCLVII.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 111

PROBLEM SET 1

PHYSICS 111

PROBLEM SET 1

DISPUTATIONUM
A D
HISTORIAM
E T
CURATIONEM MORBORUM
PERTINENTIUM.
P A R S T E R T I A.
MORBI ABDOMINIS.

LXXIII
J. JACOBI RITTER
D E

IMPOSSIBILITATE ET POSSIBILITATE
ABSTINENTIÆ LONGÆ A CIBO ET POTU.
O C C A S I O N E
PUELLÆ FRUTINGENSIS DIT. BERNENSIS
INEDIAM LONGAM SIMULANTIS.

D I S S E R T A T I O.

Bafilæ 4. Octobris 1737.

P R O O E M I U M.

§. I.

EA quandoque est mortalium natura & indoles, ut usu verum insalubrium immo lethiferarum gloriam aliquam & famam sibi conciliare studeant; multa multorum extant hujusmodi hominum exempla (a) glorie cupidorum, qui inedia longa simulata alios decipere tentarunt, & deceperunt. Helvetia nostra ejusmodi hominibus non destituta fuit, qui partim inedia longa & vera, partim conficta & simulata innotuerunt; tempora remota nobis exhibent Nicolaum Subsilvanum Vulgo dictum der Bruder Claus (b) qui ultra 20. annos vitam sine cibo & potu protraxisse, & anno 1502. decessisse dicitur. Recentiora Apollonia Schreyer celebriora fecit, quæ cum septennio cibo & potu abstinisset, eorum tandem usum repetiit. (c) Novissima tempora Helvetiam totamque fere Germaniam rumore Puellæ abstinentiæ (cui nomen Christina Kratzer) impleverunt. Cujus accuratationem historiæ una cum disquisitione impossibilitatis & possibilitatis abstinentiæ a cibo & potu occasione ejus pro materia dissertationis inauguralis elaborare & l. b. judicio offerre, cum haud ingratum id fore speremus, constituimus; & ordine ut procedamus, dissertationem in tres partes dividamus, quarum Prima continebit historiam vitæ accuratam hujus puellæ cum observationibus in sectione cadaveris ejus factis; Secunda pars de impossibilitate absque cibo & potu vivendi aget, simulque puellæ inedia (an vera fuerit?) sub incudem vocabitur, falsaque ea esse demonstrabitur; Tertia probabilitates quasdam observationibus tamen suffultas, vitam sine cibo & potu protrahendi tradet.

P A R S

(a) Vid. Loffan M. D. *ausführliche Beschreibung eines casus inediæ*, 4to. Hamburg. 1729. qui omnia fere exempla adducit.

(b) Simler in appendic. Gesner. aliq. tractat. cit. p. 34.

(c) Vid. Pauli Lentuli. M. D. tractat. de Apollonia Schreyer. quæ, cum 1604. tractatum edidisset, jam per triennium inediam passa fuit, quod vero septennium duravit inedia, ex inscriptione effigiei ejus, in Bibliotheca Bernensi asservatæ, liquet.

PARIS PRIMA.

*Historiam vitæ & mortis una cum observationibus in sectione
cadaveris ejus factis sistens.*

§. II.

Puellæ hujus historiam, dum viveret, descripserunt 1. D. *Hortinus* in dissertatione sua de miraculis habita Bernæ 1728. qui veritatem abstinentiæ, quam nos simulatam credimus, defendere videtur; 2. cl. *Zieglerus* med. prof. Rintel. litteris ad patrem meum charissimum Oct. 1726. datis. 3. Celeb. *Jo. Jac. Scheuchzer* in ephem. natur. curios. anni 1733. p. 116 - 125. ex hisce trium virorum descriptionibus & propria autopsia historiam accurate concinnatam lectori sistemus sequentem.

§. III.

Supra dicta *Christina Kratzer* legitimo thoro nata an. 1697. in pago *Ælchi* præfecturæ *Frutingen*sis, Ditionis *Bernensis*; ex variolis 2. ætatis anno utroque lumine privata fuit; staturæ erat justæ, mediocriter macilenta, temperamenti phlegmatico-cholerici, genas rubellas, reliquam faciem subpallidam habebat variolarum cicatricibus inæqualem & asperam, reliquis membris apte figuratis, capilli erant nigricantes, hirti; debilis ceterum corporis compages effecit, ut sæpius infirmitate & lipothymia levi de causa abortis infestaretur; præterquam quod fila pollice ducebat, juventutem meditationibus profundioribus de rebus ad salutem spectantibus, colloquiisque piis transegit; adultior facta misteria S. S. explicare, simulque prophetissam agere incepit; enthusiasmo dein se correptam fingens, vicinos circumquaque quamvis fatis astutos, sed novitatis in rebus Theologicis deditos alliciens, a vera ad salutem via abducere, & novam sectam constituere cœpit. An. 1718. cum parentibus suis dira paupertate pressis *Palatinatum* locaque vicina petiit, ubi per tres cum dimidio annos commorata febre ardente afflicta fuit, sed restituta ulcus cacæthes tibiæ sinistræ in patriam reportavit; domi dein sæpe repetitas, sed maxime debilitantes venæsectiones postulabat, non sine ingente subsecuta siti; reducem puellam enthusiasmus denuo corripuit, hunc vero ne tristiores effectus exciperent, ex mandato illustriss. Magistratus *Bernensis* an. 1723. in *Arce Frutingen*si captiva detenta fuit.

Verno hujus anni tempore durante adhuc siti nauseam quoque sensit tantam ab omni potu calido, ut ad quemvis haustum calidi vomitum pa-

pateretur; unde frigido tantum cibo & potu, ast parcissimo, pomis terrestribus, (tuberibus solani esculenti *Fapas* dicti, C. B. P. 167. pr. 87. I. B. 3. 621. Boerhaav. index. alt. 67.) nimirum utebatur, sæpius per octiduum jejunabat, mensibus interea rite sed parce fluentibus. Circa festum Pentecostes ejusdem anni febre ardente rursus laborabat, ex qua tantam contraxit debilitatem, ut neque sola se movere, nec surgere lecto potuerit. Fama hujus puellæ tum temporis abstemiæ cum ad aures illustr. Magistratus Bernens. pervenisset; jussu ejus die 16. Septembris una cum sorore sua e pago Aeschi in Cœnobium Thorbergense transferebatur, in cassum ringentibus parentibus, amicis, sectatoribus, cœlum terramque moventibus, ne loco suo natali dimota hæc prophetissa ipsis eriperetur; metuendæ enim per inspirationes ejus erant dissensionēs in rebus fidei, in quas fere proni sunt incolæ hujus regionis. Initiō detentionis Thorbergenfis, curante illam sorore, (quæ, ne ab ipsa divelleretur, enixe efflagitaverat,) quotidie 3 heminas mensuræ aquæ spirituosæ ceraforum nigrorum, seorsimque vini æqualem portionem, inde vero oborta nausea, lactis & aquæ fontanæ, tandem pitisanæ anisatæ magnam copiam saccharo edulcoratam, consumebat.

Die 13. Julii 1725. convulsionibus nausæ fluidorum, & vomitioni junctis misere agitari cœpit, quæ omnem fere vitæ spem præscindebant, verum præterlapsis paucis diebus gravissima hæc symptomata cum excretionibus fere omnibus & siti cessabant; quippe nec alvus respondebat, nec urina prodire, nec menstrua amplius fluere visa sunt, quæ antea satis regulariter se habebant. Ab illo autem tempore impossibile ipsi erat sive solidi sive fluidi quicquam absorbere, frequentissime tamen os aqua colluebat; somnus erat fere nullus, interruptus, subinde per trimestre suspensus, pulsus æqualis sed debilis. Principio inediæ abdomen flatibus distentum in latere sinistro pectoris & dorsi dolores tensivos, ciebat, qui diutius tamen in dorso quam pectore affligebant.

Casum huncce tum temporis spectatiss. præfectus loci Senatui Reip. Bernensi litteris sub 24. Martii 1726. communicavit; ex hujus dein mandato physicorum & chirurgorum quidam iter illuc instituerunt, sed ob negotiorum in urbe copiam in omnes circumstantias inquirere, tempus requisitum impendere, non potuerunt, sicque effato tam Christianæ, quam sororis confidentes, nullum dolum latere suspicati sunt; reduces hinc ad ill. Senatuum de casu, & successu experimentorum cum illa institutorum retulerunt: varia enim experimenta non ab iis tantum, sed multis aliis tam indigenis, quam extraneis instituta fuere: nimirum lactis cochleare ipsi porrectum, & exhaustum, vomitum cum excretionē paucilli cruoris producebat; illa vero os contractum quasi haud facile aperire, multo minus linguam exferere poterat; effectus sane convulsionum prægressarum; clysmata ex decocto carniū cum ʒʒ. chamomil. frustra applicata aliquoties, injecta tandem non rediere. Fragran-

tia naribus admota animi deliquium cum irrito vomitu excitabat. Vini guttula folio salviæ adhærens nauscam, horripilationes, & anxietates præcordiorum producebat. Ad Syrupi N. M. conditæ guttulam deglutitam animam fere efflabat, quinque oborta ventriculi inversione, absque materiæ ejectione; nisi quod circa id tempus mucus pisi magnitudine ex eo excutiebatur, suffocationis metu per horæ spatium durante. Ad hæc, natura adeo valide reluctante, experimenta per aliquod tempus suspensa fuere,

Die 30. Augusti mane in lipothymiam prolapsa, ad instar moribundæ jacebat, hæcque extasis per octiduum eam omnium sensuum usu privaverat, ita ut maximo strepitu, & altissima voce, & summis odoriferis excitari haud potuerit, sed immobilis, semper jacuerit. Pulsus alias naturalis tum remittebat, donec 5. die Septembris ej. anni usum loquelæ & sensuum liberum nacta omnium prægressorum immemor ad se redierit, conquerens de dolore cordis tensivo, & ingenti debilitate, ita ut spatio 4. septim. os ultra pollicis latitudinem aperire, nec more solito, ut antea, colluere potuerit præsentem simul sensu doloris circa articulationem maxillæ inferioris: ad tactum cutis vestigia rubicunda manent; unguis recisi recrescunt; sudor in vola manus & digitis continuus reliquo corpore sparsim sentiebarur.

Respiratio difficilis integro tamen thoracis arcu & diaphragmate peracta observabatur.

D. 14. Sept. ej. anni aliquot clysteres ex fero lactis cum frustulo saponis veneti partitis vicibus diversa quantitate injectos, & post 3. horas sine comite alia materia redditos incoloratos, sequebantur ardor intestinorum, constrictio ani valida, ita ut orificium tubuli vi aperiendum esset; cordis & totius corporis tremor; animi defectio; pulsus velocior & plenior; respiratio vero fortior; quod mirum non est, nam & in colica spasmodica ac flatulenta sæpe enemata immutata absque excrementis rejici cernuntur; unde ab eorum solitaria regurgitatione & simplici, ad abstinentiam diu toleratam concludere & argumentari minime tutum est; facile enim clysmata ad valvulam coli, sed non ultra ascendant, & hinc materiam fœculentam in tenuibus adhuc hærentem non attingunt, adeoque frequenter ob spasmus non secum educunt, immo quandoque constrictiones intestini recti vel enema plane non admittunt, vel altiorem ejus ascensum præpediunt.

D. 15. Sept. tres guttulas lactis vaccini tepidi minimo digito collectas assumebat, & deglutire videbatur, sed mox fastidium stomachi excitatum eas magna vi repellebat, subsequenter horripilationibus & debilitatibus summis. (a)

Ad

(A) Hucusque relatio nob. Ziegleri.

Ad dolorem thoracis & cordis consilio nobiliss. Ziegleri unguentum fatum applicatum fuit, ponderis sensum excitans, qui eo sublato cessabat. Odorifera quandoque admittebat, quandoque respuebat.

Die 12. Aprilis 1727. jussu medicorum cœtus *Mar. Magdalena Stæmelin* Thorbergam missa, ut ægrotanti assisteret, & binos quotidie injiceret clysteres, eamque Balneo immitteret; ad hæc vero incassum tentata ex voluntate magistratus supplicans ægra sibi permittebatur.

Cerumen utriusque auris parcum sed tenacissimam, oculi nonnunquam madentes ferumque stillantes prægresso ut plurimum capitis dolore observabantur; vox erat nunc magis, nunc minus sonora; lingua vero semper humida; frequentior loquelæ usus, sudores, debilitates, & murmura ventris producebat. Cæterum rationis semper compos joco etiam aliquando delectabatur. Habitus corporis fere idem semper; quamvis a 13. Julii an. 1725. referente sorore nec cibo nec potu usa fuerit.

D. 18. Aug. nausea aquæ subita orta fuit, qua tamen antea sedulo os humectaverat, eamque putridam sibi videri assererat. Inde ab eo tempore quam rarissime, quod ajunt, aqua usa fuit. (a)

Fama miseræ hujus puellæ longe lateque dispersa magnum omnis fere conditionis hominum concursum ad se excitabat. Interea novus Præfectus decessori succedebat, qui hæc omnia suspecta habens sequenti modo se ad rei veritatem pervenire posse existimavit: nimirum suspicionem quam habebat, *Christinæ abstemiæ aperiebat sequentibus (ut ipse mihi retulit) verbis: Se spatio 24. horarum veritatem rei detecturum, ad id nihil aliud requiri sibi persuadens, quam ut puellam in proprium domicilium transferri, & a sorore sua separari, & sub custodia per id tempus arte observari jubeat;* id quod illa satis tranquillo animo accipere videbatur: sed quid sit? Sequenti die qui erat 14. Sept. 1728. spectat Dn. Præfecti sororem, ut ad se veniret, rogavit, qua dein præfente de molesta siti conquesta, potum appetit: Nob. Dn. Præfecti soror attonita communicatis cum fratre consiliis, parcissimam copiam seri lactis ex cochleari propinandam offerebat, cujus deglutitionem primam difficilem oris contorsiones, at nullus vomitus excipiebant; (an forte simulando hos & alios motus effecerat?) ad alteram deglutitionem motus jam cessabant, illaque multo facilius fiebat. Urina tum quoque prodit, die insequente auctam seri lactis copiam eadem facilitate propinabat, urina justa copia secedente. Tertia die pulvem ex ovis & cremore lactis. Quarta panem tostum °. olivarum recenti illinitur; quinta carnem minutissime sectam ingerebat, quæ omnia rite subacta & immutata alvo egrediebantur; tributum lunare debite solvebat: inde etiam fa-

(a) Hucusque relatio in ephem. n. c. ubi tamen appetitus redeuntis sed ex emis digitis solum mentio facta.

facies paulo repletior, pulsus vegetior, sudor vero copiosior reddebatur, genis magis rubentibus. Ab eo tempore varios ferre poterat oibos, tenuiores præcipue, imo se vino denuo ad ebrietatem usque assuefacere incepit, ut quotidie 4. aut 5. mensuras ingurgitaret, vix autem sitim extingueret; mox hæc abhorrens aquæ eandem copiam bibebat, appetitu interea aucto. Post hæc ab aquæ frigidæ potu cessans calido infuso Thee delectabatur, usque ad 17. Septembr. an. 1733. quo placide absque ullo alio prægresso morbo diem obiit supremum, ætatis suæ 36. postero die in urbem Bernam translata sectione ejus anatomica ex mandato amplissim. Senatus instituta spectatorum oculis obtulit sequentia,

§. III.

Aperto abdomine ventriculus conspiciebatur parvus, oblongus cavo suo non multum superans illud coli, liquoris nigricantis uncias circiter duas continens, tunica villosa abrasa, reliquæ rubentes nimis signa erant incipientis inflammationis. 2. Duodenum justæ magnitudinis exhibuit ejusdem liquoris 3j. 3. Intestina reliqua flatibus distenta deprehendebantur, 4. Ambo ventriculi orificia patula; 5. Hepar magnum, finis lobi dextri sub ceruleus, vesicula fellis parva, hujus fel tenax, & resinosum. 6. Lien & Pancreus naturalis magnitudinis & habitus observabantur. 7. Ductus cholidochus & pancreaticus duodeno inferti, 8. Renes oblongi, grandiusculi, naturaliter constituti, vesica urina repleta; 9. In ovario dextro portio sanguinis extravasati, coagulati, cum parva lymphæ copia inveniebantur. 10. In fundo uteri tria corpora globosa pellucida lentis magnitudinem æquantia, & lymphæ turgida visa sunt. (an forte ova?) 11. Pectori & pericardio multa aqua inclusa fuit (an forte effectus lentæ circulationis). 12. Pulmo dexter antèrius & postèrius costis, scapulæ & diaphragmati arcte annexus, uterque ichorosa materia substantiam ejus jam jam corrodeute repletus occurrit. (an hæc connexio difficilis respirationis & vocis debilis causa?) 13. Ad vasa cordis majora tubercula nigra spectabantur. 14. Antris cordis nihil præternaturale inerat. 15. In collo cernebantur glandulæ strumosæ, quarum maxima ovi magnitudinis asperæ arteriæ & sinistrosæ superiori parti œsophagi adhæsit: Cutis fere ubique alba, tenera, muscoli exsuccii, flaccidi, membrana musculorum pinguis præcipue in ano crassitie duorum digitorum. 17. Vasa tam externa quam interna sanguine inania fere, 18. Omentum tenuissimum sacculis adiposis vacuum in conspectum venire. 19. Circa regiones ischii & in natibus læsiones cutis Thaleri magnitudinis repertæ fuerunt. Hæc ad sectionem.

§. IV.

Qui nunc paulo accuratius hunc casum examinat, omnes circumstantias in historia (§. III.) contentas perpendit, ut & harum comparationem legitimam cum iis, quæ de abstinentia, & anorexia passim in libris practitorum leguntur, instituit; facile judicabit, hunc casum ad abstinentiæ morbum ceu nomen generale, vel anorexiam singularem referri posse. Abstinentiam variam esse, cuilibet perspicuum est; aliam miraculosam, cujus exempla nobis S. S. suppeditat; aliam piam, religionis ergo quæ observatur; aliam iterum necessariam, quæ a paupertate nonnunquam inducitur; & per tempus revera protrahitur; aliam morbosam; confer. Mangeti bibliot. med. practic. p. m. 84. sub tit. anorexiæ. Rursus aliam fictitiam, quando homines appetitum & usum cibi & potus primo celare student, tandem vero corpus revera abstinentiæ peferendæ afflicunt, sed eo ipso sæpius in anorexiam & alios morbos incidunt; cui ultimæ speciei affinem fuisse eam nostri casus contendimus.

§. V.

Puella hæc a teneris annis semper parcissimo usa cibo; 2. Febre ardente bis correpta; prima vice ulcus cacæches crisi ortum illam afflixit; nonne acredinis sanguinis & pravæ ejus dispositionis signum? 3. suis immensa secuta; ordinarium abscessuum magnorum Symptoma. 4. Reconvalescens parciore cibo utens, nausea calidorum corrigitur, frigidus solos assumens; unde hæc, nisi a prava dispositione ventriculi? nonne simile quid puellis ictericis accidit, quibus appetitus depravatur, & ad absurda disponitur? forte copiosus radicis solani tuberosi usus stomachum gravantis sine dubio, & ob multam terram humidum ejus absorbentis appetitum impedivit? 5. Per-biennium fere, sci licet a 16. Sept. 1723. ad 13. Julii 1725. nullos cibos solidos, sed fluidos solum, ut aquam spirituofam ceraforum nigrorum, lac, aquam, assumpsit; status morborum signum; 6. a die 13. Julii 1725. omnis usus fluidorum penitus cessavit (si fides sorori ipsius habenda cujus testimonio hæc nituntur;) interea os aqua colluit quam rarissime; haud dubie status morborum incrementum? quæ abstinentia ab eo die usque ad 18. Aug. 1727. sic ultra biennium duravit; notandum tamen hæc nullo alio fundamento præter effatum sororis inniti, cui hæc proferre maxime intererat, nam affluxu hominum fama ejus adductorum emolumentum haud exiguum capiebat; quis dubitabit, lucri desiderium & sanctæ famam hæc proferre illam non impulisse?

Quantum religio potuit suadere malorum; *Lucret.* 70. quamdiu alimentis solidis & fluidis utebatur, tamdiu menstrua rite fluxerunt, cessan-

te vero illorum usu, cessarunt hæc quoque 8 die 18 Aug. 1727. nausea aquæ oborta fuit: ab eo die ad 14 Septembr. 1728. usque nec solidis nec fluidis illam usam aiebat foror; an vera dixerit dubito? proferre poterat quæ volebat; nulla enim cautela veritatem detegendi ob adstantium credulitatem adhibita fuit, effata Sororis & Christinæ pro oraculis habentium; nausea aquæ nonne status morborum signum? naturale equidem non est ab omni fluido, & quidem naturæ gratissimo abhorrere.

§. VI.

Scholion. Abstinentia solidorum a 16 Septembr. 1723. usque ad 13 Julii 1725. sic per biennium fere; abstinentia vero fluidorum & solidorum simul a 13 Jul. 1725. ad 14 Septembr. 1728. sic per 39 menses durasse relatum est; (confer. n. 6. §. præc.)

§. VII.

Permultæ apud autores existunt observationes eorum qui anorexia, & inedia aut abstinentia a cibo & potu laborarunt; inter quos novissime Miscellan. Physico Practica An. 1722. m. Jul. p. 102. 103. impressa Erfurti mentionem faciunt puellæ, quæ per 25 menses nec comedit quicquam, nec excretionum sensibilem aut insensibilem edidit signa, corpore ejus levissimo existente; alia fœmina adest Romana, quæ per 20 dies a cibo & potu abstinuisset dicebatur. p. 935. Anni 1730. plures videre cupiens adeat Autores †. Quæ vero omnes inter se collatæ ad 3 potissimum classes referri possunt, 1. Classis continet miraculosas, quæ ex suspensione legum naturæ factæ, ut inedia Mosis (Exod. XXXIV. 28.) Eliæ (1. Re. XIX, 8.) quæ ideo miraculosæ sunt, quod nemini hominum, sed soli rerum Arbitro summoque moderatori hoc competat [a] has tollere leges. 2da. veras. 3tia. confictas complectens.

P A R S

(†) Vid. *Loffan* tractatum, qui sequentes, pluresque adhuc adducit autores *Albertus magnus* lib. 7. de animalibus tract. 3. cap. 3. de abstinentia long. *Georg. Horstius* obs. med. lib. 2. obs. 1. *Joseph. Quercetanus* diætet: polyhist. lect. 2. c. 4. de cibo & potu, p. 211. *Rhodius* obs. med. a *Caspar. Schott.* phys. *Sennertus* lib. 3. *Henric Smerij* miscell lib. 15. *Guil. Rondeletius* tract. de piscibus lib. 1. *Aug. Thonerus* observ. med. lib. 2. obs. 6. *Tulpius* obs. 1. c. 43. *Arizena* libr. 1. ten. 1. doctr. 5. c. 2. de cibi abstinentia longa. *Anton. Benivenius* c. 108. de diuturna abstinentia. *Guilielmus Fabricius Hildanus* observat. chir. cent. 2. obs. 40 42. cent. 1. epist. 69. 77. cent. 4. obs. 30. cent. 5. obs. 33. *Fortunius Licetus* de his qui vivunt sine alimento.

[a] Quomodo hoc possibile sit videre est apud *Connor.* in *Evang. Medici.* p. m. 56. artic. 8.

P A R S P R I M A.

Impossibilitatis absque cibo & potu vivendi demonstrationem sistens.

§. VIII.

AD hanc quæstionem enodandam præmittenda est definitio vitæ, ut hac posita possimus legitimum inferre ratiocinium.

DEFINITIO I. Vita est motus progressivus sanguinis & humorum in circulum ambiens; ab impulsu cordis & arteriarum, nec non ab elatere fibrarum productus [b] perpetua & necessaria vicissitudine assumptionum, secretionum, & excretionum totum corpus conservans ejusque functiones gubernans [c].

§. IX.

Corollarium I. Sequitur itaque, cordis motum causam esse sanguinis motus, adeoque vitæ (l. c. §. 6.) [d] sed causa motuum vitalium est sanguis [e] (§. 15. cap. 3. T. I. lib. I. sect. I. Hoffm. Med. Rat. Syst.) Sanguinis causa cibi sunt omnis generis, & potus.

§. X.

Corollarium II. Invertendo itaque ratiocinium §. 9. allatum, dicere nobis licebit; deficientibus cibis & potu, deficient sanguis; motus cordis; vita; id est sequetur mors. Q. E. D.

§. XI.

Scholion. Necessitatem assumendi cibi & potus ac restaurationem partium
B 2 per

[b] Confer. Hoffm. med. rat. system. T. I. lib. I. sect. I. cap. 2. Ed. Venet. de vita ejusque causis §. 11. p. 64.

[c] *Bohnus* in circulo anat. prog. 7. p. m. 115. aliæ vitæ definitiones adduci possent, sed quia omnes eodem redeunt, superfluum est; *Boerhaavius* illam definit. inst. med. §. 45 & 69. *quod sit exercitium actionum vitalium, naturalium, & animalium.*

[d] Confer. *Bohn.* circ. anat. prog. 5. p. 55. & 72.

[e] Naturam sanguinis descripserunt *Leuwenhæk.* in arcan. nat. p. m. 39. *Cel. Schreiberus* Russicæ Imperatricis Archiater, in Elem. medic. T. I. Physiol. Part. I. cap. 11. §. 166. seq. naturam sanguinis experimentis, & inde deductis solidis ratiociniis stabilivit. vid. *Cl. Bohn.* l. c. prog. 13. p. 186. Nec cum *Sennerto*, *Conringio*, & *Fermeyo* calidum innatum, nec Archæum, nec flammulam, nec humidum radicale, causam vitæ statuimus, utpote hæc verba ideis sunt destituta.

per hos demonstrant mutationes adeo conspicuæ, quæ semestri spatio hominem aliquando renouant [f]; unguis notetur macula aqua forti facta in lunula, spatio 6. septiman. Stigma illud ad ultimum unguis progressum, refecabitur; in osse cum substantiæ deperditione fracto, mollis renatus callus per longitudinem septem septiman. vacuum replet, totidemque aliis in os indurefcit [g]. Immo sanitate ipsa homo perpetuo defruitur, & machina brevi interiret, nisi corpora essent extranea, quibus illud damnum refarciri posset; quæ in nostrum corpus vi fluidorum nostrorum converti debent [h].

§. XII.

Ut autem necessitas assumptionis cibi & potus pro sustentanda vita euclarius patefcit, ex natura transpirationis illa derivanda est. Principia ergo quædam ponenda sunt, 1. *Sanctorius* in suo tractatu de insens. transpiratione (Aphorism. V. de ponderatione) demonstravit, perspirationem insensibilem longe superare omnes reliquas excretiones [i] 2. Homo sanus 150. libras ponderans temperamenti bene constituti quotidie 50. min. nutrimenti sui partem consumit, in suamque substantiam convertit [k]. Ponamus cum Cl. *Bernoullio* (Diff. cit.) ejus victum quotidianum esse librarum octo; erunt $5\frac{2}{5}$ semunc. 50ma pars harum; itaque tantum substantiæ deperdit; fingamus hunc virum nihil extus assumere; quia vero quotidie $5\frac{2}{5}$ sem. consumuntur, intra biennium & 207½. dies totam ejus corporis massam consumptam iri, inque auras avolare necesse est [l]; quid aliud inde elicitur? Quam quod in hypothesi consumptionis, quomodocumque hæc fiat, impossibile sit absque cibo & potu subsistere.

§. XIII.

Corollarium III. Quotidie quinque libræ humorum nostrorum subtilissimorum per transpirationem insensibilem dispereunt, manemus tamen eodem; quia tantum & tale ab intus applicatur, quantum & quale amissimus [m]; ut vero hæc restauratio fiat, non tantum in sanguinem debet infundi copia chyli sufficiens; nam virgines pallidæ debi idimæ, licet

[f] Negat hoc *Keil* de sanguinis copia p. 15. 16. Argumentis vel parum validis, vob falsis; affirmat Cl. *Bernoullius* in diff. de nutritione, §. 16.

[g] Negante hoc *Bohrio* l. c. progym. §. 7. de nutrit. p. 118.

[h] Quomodo hoc fiat docet Cl. *Bernoullius* diff. cit. §. 10. 11. 12. & *Boerhaave* instit. med. §. 435.

[i] Cel *Keil* Londini & Ill. *Dodart* Parisiis idem invenerunt.

[k] Confer. Cl. *Bernoulli* diff. cit. §. 16. ex qua hæc deprompta sunt.

[l] Diff. cit. §. cit.

[m] *Boerhaave* instit. med. §. 436.

est perpetuo cibos ingerunt, haud fiunt robustæ, ast manent debiles; sed debet is assumptus humor, per solidorum, liquidorumque vim ita elaborari, ut minima vascula perfluat, deponaturque in cava a deperditis elementis [n] relicta.

§. XIV.

Corollarium IV. Posita vigente transpiratione, necessitatem cibi & potus ad sustinendam vitam in apricum productam putamus; non opus est itaque ad aërem confugere, cujus naturam balsamicam [o] (nec demonstratam nec demonstrandam [p]), insufficientem huic negotio asserimus; Ponamus aëris substantiam cum *Newtono ex subtilissimis filamentis spirali- bus ad instar lanae conformatis*; concedamus ejus existentiam [q] & mixtionem in sanguine sive illa fiat in pulmonibus [r], vel ingrediatur cum chylo vasa lactea [s]. Quo modo ejus cum sanguine assimilatio & aptitudo demonstrari potest? cum omne id, quod sanguini nutrimentum suppeditat, ejusdem cum illo naturæ esse debeat; nutritioni enim destinatus humor debet cum nostris humoribus circulum subire, per infinitas secretionis & mixtionis elaborationes præparari, & inter globulos liquorum nostrorum tornari, in globulos solidos compactosque primum sanguinis, dein minores minoresque, donec eo devenerint minutæ, ut corpori humano elementi loco esse possint, mutari. Sanguis enim consistit ex globulis rotundis purpureis in lymphâ gelatinosa ex globulis multo minoribus composita natantibus [t]. Monstretur nunc modus connubii elastro-

[n] Cel. Hoffm. T. I. p. II. c. II §. 5. 6.

[o] Statuo cum *Boerhaavio* in Elem. Chym. T. I. P. II. p. 461, Edit. Holl. *Aerem cbaos illud universale, quo omnis ferme generis corpuscula simul confusa constituunt aggregatum diversissimis constans rebus*, invenit Cl. Vir præter alia multa in illo contenta, ignem, aquam, olea quæcunque p. 485. quæ tamen minime nutritioni & sustentationi corporum nostrorum, sed igni suscipiendo, alendoque apta censet; alia in illo non negat, p. 486. quæ vero solum ex vegetabilibus a terra sua liberata in aërem elevata proveniunt.

[p] Vid. *Kunckel a Leuwenstern* Chymische Schrifften.

[q] Negante *Leuwenbækio* in Arcanis naturæ p. 40.

[r] Quam negat Cl. Hoffm. Tom. I. lib. 1. sect. 1. cap. 7. §. 24. impossibilitatem intromissionis aëris in sanguinem per pulmones declarat *Mangetus* in Theatr. Anatom. T. II. p. 25. distinguere videtur *Boerhaavius* inter aërem crassum & subtilem, prioris ingressum per pulmones negat §. 201. Instit. Med. Posterioris vero concedere videtur. Sententiam de admittione per pulmones fovet *Majow* in opusc. medicis cap. 7. p. 94.

[s] Hæc via enim mihi maxime naturalis videtur, quam non negat *Bergerus* in Physiol. cap. 4. de respir. p. 44. seqq. contrariæ sententiæ tamen magis adhærens experimentis ut putat firmatæ p. 47.

[t] Confer. Hoffm. l. c. c. 5. de sanguinis natura. & *Boerhaav.* §. 226, *Leuwenbæk.* l. 9. p. 39. & *Schreiberum* Physiol. lib. 1. §. 198.

strorum aëris licet minutissimi; & transmutatio eorum in sanguinis ferique lymphæque globulos ?

§. X V.

Corollarium V. Ponamus aëri inesse vim aliquam nutritivam; eam tamen insufficientem esse ad vitam hominis conservandam, exempla eorum monstrant, qui fame pereunt.

§. X V I.

Scholion. Potest tamen in corpus per poros nostros intrare aër; & in liquidum mutari, uti hoc factum visum est in obs. *Michelotti* de Virgine, quæ per diabetem intra paucissimos dies copiam urinæ sui corporis pondus superantem reddidit; nonne id signum accessionis ex aëre intrante per poros cutis, qui aquam, Mercurium quoque admittunt ?

§. X V I I.

Scholion. Quamquam hypothesis (§. 14.) essentiæ aëris aptissima ad explicanda aëris phænomena; pro vera non ubique est recepta; & multi Philosophi ejus essentiæ adhuc incognitam constituentur; quomodo nunc incognita aëris essentiæ ejus vis nutritiva inde deduci potest [u] ?

Sed redeamus e diverticulo in viam, & tentemus: an impossibilitatem absque cibo & potu vivendi calculo Mathematico probare possimus? Præmittamus quasdam definitiones.

§. X V I I I.

Definitio I. *Excretiones sensibiles* voco illas quæ fiunt per alvum, urinam, salivam, menses, mucum narium, cerumen aurium, sudorem; & per poros corporis majores.

§. X I X.

Definit. II. Per *excretiones insensibiles* intelligo transpirationem per poros corporis minores.

Scholion. Insensibilis transpiratio partim ex alimentis ingestis, partim ex veteri materia, quæ in substantiam corporis conversa est, provenit; conf. *Cl. Bernoullii* Diff. cit. de Nutr. §. 17.

§. X X.

[u] Sufficiant hæc tentamini resolutionis problematum a *Hortino*, l. c. propositorum.

§. XX.

Propositio. I. Alimentorum quotidie assumptorum quantitas (quam vocabo a) abit in 3. partes; 1. in excretiones sensibiles, 2. insensibiles, & 3. in substantiam corporis; sit nunc prima pars $=b$. secunda $=c$. tertia $=d$, erit valor excretionis insensibilis ex assumptis a . $c = a - b - d$.

Scholion. I. In qua ratione hæ quantitates b , c , d , se habeant, videre est in Cel. *Bernoullii* diss. cit. §. 16. & apud *Sanctorium* l. c. sufficit enim scopo nostro valorem excretionis insensibilis determinasse, quæ ab assumptis & digestis alimentis demum fieri incipit, nullo habito respectu ad materiam jam in corpore præexistentem.

§. XXI.

Corollar. I. Quodsi $b = 0$. i. e. nullæ excretiones sensibiles procedant, erit $c = a - d$. quod egregie cum *Sanctorio* l. c. §. 4. consonat.

§. XXII.

Corollar. II. Sit præterea transpiratio insensibilis nulla, i. e. $c = 0$. erit $a - d = 0$. & $a = d$. itaque in ingentem molem accrescere debet, quando semper alimenta ingeruntur; confer. Cel. *Bernoullii* diss. cit. §. 20.

§. XXIII.

Corollar. III. Quodsi $d = 0$. i. e. nulla fiat alimenti conversio in substantiam corporis, consequenter nulla substantiæ ejus deperditio; itaque corpus in eodem statu maneat; erit tum valor assumptorum $a = b + c$. §. 20. qui est constans; quando itaque excretio sensibilis & insensibilis succedit, tum requiritur alimentum.

§. XXIV.

Corollar. IV. Iisdem positis impossibile est succedentibus excretionibus tam sensibilibus quam insensibilibus sine alimentis vivere. q. e. d.

§. XXV.

Impossibilitatem diu absque cibo & potu vivendi duplici modo & quidem 1. ex natura vitæ (§. 8.) 2. vigentibus excretionibus tam sensibilibus quam insensibilibus (§. 23.) rationibus evidentibus, & calculo
ma-

mathematico (§. 12.) demonstrare hucusque conati sumus; casum itaque hujus *Christinae Kratzer*, speciali demonstrationi adaptabimus, veritate aut falsitate ejus mox sese proditura.

§. XXVI.

Ex recensitis Phœnomenis *Christinae Kratzer*, sequentia principaliora perpendemus, atque ad lapidem lydium vocabimus. 1. est; a d. 16. Septembr. 1723. usque ad d. 13. Julii 1725. nullo cibo solido, sed lacte, aqua spirituosa cerasorum usam fuisse (n. 5. §. 5.) 2. a 13. Julii 1725. ad d. 18. Augusti 1727. usque, ab omni usu fluidorum abstinuisse, interea os aqua colluisse (n. 6. §. cit.) 30. d. 18. Augusti 1727. nauseam aquæ illam corripuisse, inde ab eo tempore usque ad 14 Septembr. 1728. nullum plane fluidum assumsisse, si que absque potu per 13 menses fere vixisse (n. 8. §. cit.) 4 Menses a 13 Julii 1725. usque ad 14 Septembr. 1728. sic per triennium cum bimestri cessasse (n. 3. §. cit.) 5. interea temporis sudorem in fronte, in vola manus, linguam humidam, transpirationem insensibilem exceptis pedibus observatam fuisse (n. 9. §. cit.) 6. intra hoc tempus corpus ipsius, quod maxime notandum, non emaciatum, sed semper in eodem statu mansisse.

§. XXVII.

Attente phœnomena §. præcedente recensita, & §. 12. consideranti impossibilitas absque cibo & potu vivendi vigente transpiratione luce meridiana clarius radiabit; nec sibi religioni ducet, ut quibusdam visum, *Christ.* nostram pro deceptrice vera habere; ne autem hoc nimis durum videatur, adhibeamus calculum ad convincendos eos, & juxta ductum §. cit. examinemus nostrum casum; cum vero transpiratio in nostris regionibus non tanta sit ac in Italia, ubi *Sanctorius* sua experimenta instituit, etiam ejus quantitas tam pro ratione regionis, in qua habitamus, quam corporis ejus tenelli diminuenda est: *Sanctorius* [x] enim homini 150 libras ponderanti, & quotidie 8 libras cibi & potus confumenti attribuit deperditionem 5 libr. circiter [y], sed demus *Christinae* corpus 100 libr. ponderasse, quod circiter post mortem habuit; concedamus per momentum illam per 13 menses plane nihil comedisse; cum vero interea temporis semper transpiravit (n. 5. §. 26.) quæritur, quænam quantitas sudoris amissa fuerit interea? Ponamus quotidie perdidisse 4 semuncias; ergo

[x] Aphoris VI. de ponder.

[y] Transpiratio in regionibus Septentrionalibus minuitur, Ill. D. *Dodart* Parisiis invenit, rationem excrementorum sensibilibus ad insensibilem esse ut 2 ad 3 & quandoque ut 4 ad 5.

ergo spatio 39 mensium (§. 6.) qui faciunt 1170 dies ; (computato quolibet mense per triginta dies) 146 libr. ejus substantiæ consumptæ fuere, quod pondus, corporis ejus superat ; sed unde hæc quantitas transpirat ? Aut illa ab alimentis, aut substantia corporis, profecta fuit ; sed prius in nostro casu non statuimus, ergo substantia corporis semel interea consumpta fuit, & non solum semel mori, sed & in nihilum redigi debuit, quod vero statuere est absurdum ; quia itaque non in nihilum reductum, sed corpus semper in eodem corpulentiaæ statu permansit, (n. 6. §. 26.) Sequitur tantum per cibum & potum refarcitum, quantum per transpirationem consumptum, fuisse : id quod rationes persuadebunt, sequentes valde probabiles.

§. XXVIII.

Primam rationem desumo ex structura Cellæ, quæ duabus portis, & fenestris, ita dispositis gaudebat, ut unusquisque manibus illas attingere valeret ; ita ut, posito illam custoditam fuisse, semper possibile fuerit alimenti quid in lectum, qui prope fenestram situs fuit, projicere [z] 2. ex præsentia sororis continua quam Christina flagitavit & obtinuit, ita ut, cum Ill. Dominus Præfectus separationem ejus minaretur, ea anxie attonita, precibus apud illum intercederet. Cui usui nunc hæc soror ? Nonne aliæ personæ Christinam custodire potuissent ? Cur tanta reluctatio contra voluntatem Ill. Domini Præfecti ; si nulla excrementa ediderit nulloque cibum assumpserit, quid opus fuit sorore, nisi quod illam fraudi celandæ aptissimam censuerit ? 3tam. Rationem mihi præbet credulitas hominum illam invisentium, qui ad experimenta a Nob. Medico Scaphusino cum illa instituta, quæ semper contorsiones oris, convulsiones sequebantur, perterriti, sibi non solum religioni plura instituere, sed verbis ejus non fidem habere sibi peccato ducebant. Sed quorum motuum voluntariorum stupendorumque homo non est capax ? Videmus hoc in Saltatoribus, Pantominis, & vis, qui vomitum liquorum varie coloratorum ciere possunt [a], & monstrant, quid tenax consuetudo perficere non possit ? 4tam. Cum Dominus Præfectus animum suum aperiret de transportatione & a sorore separatione, quid fit ? postridie mane de siti conquerens potum petebat ; cur tanta mutatio ? cur potum petiit, si abstemia vera fuerit ; quænam ratio ? cur potius hac occasione quam alia illum desideravit ? cur transportationem non passa, si revera nihil comederit ? cur inde ab eo tempore edere incepit palam ? sane nulla alia ratio mihi

[z] Notandum est Dn. Hortinum miraculose quid huic cellæ inesse, suspicari cum ante 100 annos Apollonia Schreyer eandem quoque habitaverit.

[a] Confer. Erasmi Francisci *lustige Schaubühne* T. II. p. 288.

mihi subesse videtur, quam quod Dominum Præfectum prævenire, quam ab illo præveniri & fraudis convinci maluerit; fane si nullius fraudis sibi conscia fuisset Christina, æquo animo translationem, & separationem per aliquod tempus a sorore passa fuisset. Cur huic examini sese subicere renuebat, nisi quod se imparē senserit? Melius se gerere non potuit, quam hac occasione cibum & potum petere; cum enim honor & gloria pro abstemia haberi; illam ad hanc inediam simulandam impulerit, uti hoc ex circumstantiis omnibus vitæ ejus colligere facile est, & felicem satis successum viderit, maluit potius hac occasione quam necessitate coacta cibum & potum rogare; quod vero si evenisset, sine dubio maximo opprobrio & contemptui exposita fuisset, rumor ejus excitatus & cum illo confusus hominum allatio munerum cessasset. Quod pro ingenii sui acumine sine dubio prævidisse videtur. §. Ex facili deglutione & excretionē per alvum primi cochlearis feri lactis assumpti elicere licet 1. Oesophagum, ventriculum, intestina, ductus urinarios, consequenter omnes reliquos H.C. canales patulos fuisse. 2°. Omnes hos ductus tono suo donatos extitisse; ut autem hoc possibile, necessario fluidum hos ductus irrigare debuit; alias enim per continuam transpirationem fluidæ illæ partes quæ flexilitatem his partibus conciliant, conservant, avolassent; fibræ rigidiores exsiccatæ collapsæ in unum corpus coaluissent, tonum destruxissent, & ulteriori affusioni liquidorum transitum denegassent: exemplo sunt foramen ovale, canalis arteriosus Bottalli, urachus, venæ umbilicales in infantibus sensim ob sanguinis cursum per hæc desinentem coincidentia, & in partem solidam abeuntia [b]. Exempla & observationes recentes & antiquæ hunc collapsum probant. Nondum effluxere §. anni, cum in Nosocomio Bernensi Italus quidam amore captus a cibo & potu per 12 dies ob absentiam objecti amati abstinerit; quibus elapsis, fame pressus cibos petebat, quos porrectos non amplius deglutire potuit, sicque fame miserrime interiit. Haud ab simile quid *Christina Kratzer* evenisset, nisi cibus caute & clandestine sibi prospexisset, 6. Omnes rationes supradictæ probabiles confirmantur haud dubie eo, quod die § aut 6 Septembris 1728 ab Honestiss. sorore Ill. Dn. Præfecti observatum fuit; quæ ex improvise cellam ejus intrans sororem Christinæ ambulante edentemque, Christinam vero in lecto manducantem quoque inveniebat; ad cujus aspectum Christina caput parietem versus inclinabat, & ita se ejus visui eripere conabatur: Honestissima virgo autem nihil se vidisse simulans fratri hæc referebat. Qui paucis elapsis diebus Christinæ separationem præponebat, quam vero impediendam repetitio potus & cibi presso pede secuta est, uti id recensuimus n. 4. hujus §. Itaque hujus puellæ inediam effectam probare conati sumus, & neminem de hoc amplius dubitaturum speramus.

§. XXIX.

[b] Foramen ovale enim clauditur, urachus non amplius pervius existit; venæ umbilicales in ligamentum abeunt.

§. XXIX.

Physicæ itaque (§. 27.) & Mathematicæ sufficienter (§. 23.) impossibilitatem inediæ, quam hæc Puella mentiebatur demonstravimus, quam dein rei exitus corroboravit. Nemo tamen inficias ibit, hanc Christinam paucis alimentis vitam sustinere potuisse: a teneris enim annis parviori victui assueta, in proveciore etiam & magis tranquilla ætate idem vitæ genus continuare potuit; juxta proverbium. Consuetudo est altera natura. Determinemus juxta suppositionem (§. 27.) factam quantitatem cibi & potus, quo opus habuit ad refarciendam consumptionem. Si homo sanus 5que libras quotidie perspirans cibi & potus libr. 8. consumperit, Christina nostra quotidie 8. semunc. perspirans, 12⁷/₅. semunc. alimenti opus habuit; cui exiguæ quantitati lac, spiritus cerarum, aqua, quibus jam assueta, sufficere potuerunt; mirum itaque non est, illam fraudem tamdiu celare potuisse; hos liquores enim Soror ejus semper ad manus, in proprios usus, ut referebat, habebat.

§. XXX.

Phænomenorum quorundam in nostra Christina occurrentium ratio jam est adumbranda. Ubi 1. occurrit *Respiratio difficilis*, quæ provenit a connexionione pulmonum cum pleura & dorso, testante sectione Anatomica (n. 12. §. 3.) expansio itaque eorum incompleta & aeris insufficientis illapsus, hinc crebra respiratio; adde glandulas strumosas asperam arteriam prementes, liberum aeris ingressum in tracheam impediennes, (§. cit. n. 15.) & forsan vomituum aut difficilis ciborum deglutitionis causam existentes. 2. *Somnus parvus*; huc spectat 1. consuetudo, 2. haud magna consumptio spirituum per motum & laborem aut sensus externos; semper enim tranquilla in lecto jacuit, & oculis cæca, non multos spiritus itaque amisit, qui per somnum refarciri debuissent; non multo somno itaque opus fuit (a) 3. pedes frigidos semper habuit, (b) 4. *Somnus molestus*. in somno 1. major respiratio, profundior, robustior (c), 2. augetur motus cordis, pulmonum (d), ob connexionem vero pulmonum, hi se non satis dilatari, neque adeo sufficientem aerem capere possunt, ergo respiratio difficilis, & ob resistantiam quam pulmones à thorace patiuntur, sanguinis circuitus in illis non recte procedit;

C 2

(a) *Hoffm.* t. 1. p. 3. c. 12. §. 15. confer. *Boerb.* instit. med. §. 591. n. 1. 2. 3. 4. 5. 7. quæ causæ somni in nostro casu exulabunt; itaque non tantus esse poterat.

(b) *Boerb.* instit. med. §. 599.

(c) *Boerb.* instit. med. n. 6. §. 590.

(d) *Boerb.* l. c. §. 597.

dit; cor itaque solito majorem superare debet resistentiam; ejus motus consequenter totus sanguinis circuitus in corpore intendi debet, (sitque major sanguinis affluxus in caput, secretio spirituum animalium solito copiosior sit, inde inquietudines, agrypnia. 4. *Omentum tenue membranaceum fere*; hoc enim teste sectione eorum, qui longam inedia passii sunt aut paucum alimenti assumpserunt, semper membranaceum & omni adipe destitutum inventum fuit. Quæ observatio confirmat recentiorum, (ut *Boerhaavii*, *Malpighii*, (a) *Heisteri*, *Winslow.*) sententiam, statuentium, ibi intra sacculos pinguedinis secerni oleum tenue, & subtile (b), quod nec humectationi intestinorum (c) solum, nec cum sanguine in hepar fluxuro, secretionem & substantiam bilis intret, nec inviscationi salium in sanguine abundantium inserviat, sed in illo contineri quoque succum nutritivum, qui deficiente alimento per ramum splenicum, venam portarum (d) in hepate anastomosin cum vena cava facientem in sanguinem revehitur (e) illique alimenti loco inserviat. Reliquis, utpote facile ex superioribus enodandis, superfedemus.

§. XXXI.

Monstrata itaque inedia *Christinæ nostræ* fictitia, quisnam illam inter miracula referet? (ut fecit *Doct. Hortinus*, in *Diff. cit.*) Qui ad aerem (vid. probl. 2.) aut plumas lecti (probl. 6.) aut virtutem hypocausti nutrientem (probl. 8.) confugiunt, illi non confugiunt ad miraculum, sed quarunt causas naturales, licet extraordinarias; cum vero *D. Hortinus* in *Dissertatione* sæpe jam cit. ad hæc recurrere, & audacter nimis miraculum statuere videatur, dum rem naturalem licet extraordinariam pro miraculo accipit, sibi contradicere videtur. Sed ne temere judicare videar; inquiremus uno adhuc verbo juxta *dissertat. cit.* in criteria miraculorum, ubi §. 5. definiuntur, quod sint *opera stupenda vires naturæ omniumque entium creatorum superantia*. Sed quæso est ne hoc *opus stupendum*, quod *Puella* per aliquod tempus potuerit anorexia laborare, uti id probavimus (§. 5.) anne nausea ciborum solidorum, quæ morbus est, & ex meris causis naturalibus fluit, *omnium entium creatorum vires superat*? quod itaque ex natura morbi, & causis naturalibus proficiscitur minime miraculum est, sed quod hæc *Puella* multos ingenii solertis homines illuserit, potius pro miraculo habendum, plerique enim, qui illam invisebant, pro sancta illam habebant, dolique incapacem.

§. XXXII.

(a) In tractatu de omento t. 2. p. 237.

(b) Boerb. l. c. §. 330. 331.

(c) §. 332. l. c.

(d) Heister comp. anat. p. 78.

(e) *Manger* theatr. anatom. tom. 1. p. 239. Boerb. l. c. §. 333.

§. XXXII.

Scholion. Quanquam hæc historia (§. 3. tradita) non sit abstinentibus a cibo & potu veris sed fictitiis annumeranda, ut vidimus §. 28.) cum multæ tamen observationes tam fictæ quam veræ abstinentium a cibo & potu, apud Auctores fide dignos existant, (a) merito igitur in possibilitatem abstinentiæ a cibo & potu inquiri potest; cui disquisitioni eo lubentius nos accingimus, cum nullus Auctorum, quot quidem per-
 lustrare contigit, notus sit, qui quæstionem hanc attigerit, aut calculo Mathematico adaptare tentaverit.

P A R S III.

Tentamen demonstrationis possibilitatis absque cibo & potu vivendi continens.

§. XXXIII.

Definitio I. Vita maxima est exercitium omnium motuum voluntariorum, naturalium, & vitalium sibi conscium.

§. XXXIV.

Definitio II. Vita minima est potentia motus voluntarios edendi, sine actuali exercitio, aut si adsit, ignorantia eorum; vigente sanguinis circulo.

§. XXXV.

Propositio I. Necessitatem assumptionis cibi & potus ex transpirationis insensibili successu (§. XII.) demonstravimus; invertantur itaque probata, & consideremus ea quæ eveniunt, transpiratione insensibili suppressa; quæ duplei modo supprimi potest: ea est enim in ratione composita impulsus sanguinis & apertionis pororum, tubulorumque subcutaneorum; ita ut deficiente impulsu sanguinis, poris licet patulis aut vice-versa, appellente sanguine ad poros constrictos, nulla fiat transpiratio: 1. deducta enim assumptionum necessitate ex vigente transpiratione, quem fugiat, cessante illa, nulla opus esse restauratione? 2. cum excretiones alvi, urinæ, ceruminis aurium, mensium, uno verbo excretiones sensibiles, assumptiones præsupponant, suppressis illis non opus est restauratione per cibum & potum.

C 3

§. XXXVI.

(a) Confer. *Loffan tract. cit. & rei ad §. 7*

§. XXXVI.

Corollar. I. Invenimus æquationem pro valore assumtorum $a = b + c + d$. (§. XXIII.) ut a evanescat supponendum est, excretiones sensibiles, quas vocavimus b , & insensibiles, c , & nutritionem, d , esse 0. i. e. $b = 0$. $c = 0$. $d = 0$. erit itaque $a = 0$.

§. XXXVII.

Corollarium II. Ut igitur nullo alimento opus sit, requiritur, ut tam excretiones sensibiles, quam insensibiles, omnisque nutritio cessent, consequenter corpus se non consumet, sed semper in eodem maneat statu, salvo tamen sanguinis circulo.

§. XXXVIII.

Observatio I. Omnes qui revera a cibo & potu per 15. 20. aut plures dies a cibo & potu abstinerunt, & transpirarunt simul, adeo emaciati fuerunt, ut sceleto similes evaserint.

§. XXXIX.

Corollarium I. Consumptio quædam facta fuit materiæ, quam substantia corporis suppeditavit.

§. XL.

Corollarium II. Quamdiu igitur materia ad nutriendum apta in substantia corporis adest, tamdiu corpus subsistere potest; illa autem penitus consumpta, corpus perire debet.

§. XLI.

Corollarium III. Materia hæc provenire potest 1. aut ex sero gelatinoso aut adipe, aut materia oleosa, in interstitiis musculorum & membrana adiposa hærente, inde per venas resorpta, & in sanguinem translata.

§. XLII.

Corollarium. IV. Ponamus $a = 0$, erit $b = 0$, $c = 0$, $d = 0$, ergo quando nulla assumuntur alimenta: nutritio & excretiones tam sensibiles, quam insensibiles nullæ procedunt; erit nulla consumptio; ergo his positis

corpus in eodem statu manere deberet, quod vero non fit, sed emaciatur, (§.XXXVIII,) fit itaque ejus confirmatio; inde patet hanc propositionem contradictorium involvere; non licet igitur a sublatione antecedentis adsublationem consequentis in nostro casu argumentari.

§. XLIII.

Observatio II. In fœminis inedia longa laborantibus menstrua retinentur:

§. XLIV.

Scholion I. Quid enim impedit conversionem sanguinis menstrui retenti in nutrimentum? (quem fluxum cum cl. *Bobnio* in circ. anatom. c. 15. p. m. 247. ex abundantia sanguinis fœtui alias destinato derivo). Si enim tempore graviditatis cesset ad nutriendum fœtum, cur non extra illud cessare potest ad nutriendam matrem? Nutritio fœtus enim circulatione sanguinis materni menstrui & appositione optimarum ejus particularum fit; est itaque nutritioni aptus, adeoque in casu suppressionis hominem per aliquod tempus nutrire potest.

§. XLV.

Observatio III. Per motum attritio fit partium corporis.

Corollar. I. Requirit itaque appositionem, alias corpus brevi consumeretur, cum vero quies nihil de corpore conterat, partes ejus tranquillæ nullam pœscunt restitutionem.

§. XLVI.

Observatio IV. Quo major fit spirituum animalium consumptio; eo majore opus est reparatione.

Scholion. Consumptio hæc fit aut per sensus externos, motum, hæmorrhagias &c.

Corollar. I. Deficientibus itaque sensibus externis, motu, nulla aut saltem pauca opus est reparatione.

§. XLVII.

Observatio V. Per crebram locutionem respiratio intenditur (a).

Scholion. Per illam non solum excrementitiæ, sed etiam laudabiles spirituosæ eliminantur. (b)

§. XLVIII.

(a) *Hoffm.* t. 1. p. 1. c. 8. §. 31.

(b) l. c. p. 2. cap. 3. §. 15.

§. XLVIII.

Observatio VI. Sanctorius exhalationem per os quotidie ad selibram ascendere observavit (a)

Corollar. I. Deficiente itaque loquela, nulla fit exhalatio partium spirituosarum, nulla igitur refectione opus est.

§. XLIX.

COROLLARIUM GENERALE I.

Quodsi itaque corpus sic comparatum esset, ut excretionem tam sensibiles, quam insensibiles cessarent; illudque in perpetua quiete jaceret; nonne probabile, corpus tale per aliquod tempus absque cibo & potu vivere posse? Sane impossibile non videtur.

§. L.

Scholion. Probat hoc exemplum furibundæ.

§. LI.

Observ. VII. Illustr. Dn. de *Reaumur* in historia insectorum t. 2. quæ prodiit Parisiis 1736. p. 6. observavit: papiliones ex involucro suo non prius exire, nisi pars liquoris, qui chrysalidem humectat, transpiraverit.

§. LII.

Corollar. I. Quo citius aut tardius hæc materia avolat, eo citius aut tardius papilio prodit.

§. LIII.

Observatio VIII. Calor transpirationem hujus liquoris optime promovet. (Ibid. p. 7.)

§. LIV.

Observatio IX. Frigus transpirationem hujus liquoris impedit.

§. LV.

Observatio X. Quo citius papilio ex involucro prodit, eo citius moritur (ibid. p. 17.)

§. LVI.

(a) §. 3. de ponderatione.

§. LVI.

Corollarium I. Novimus itaque modum, & evolutionem & mortem papilionum accelerandi (§. LIII. & LIV.) consequenter vitam eorum abbreviandi.

§. LVII.

Corollarium II. Vita eorum prolongari potest, transpirationem liquoris in involucro contenti per frigus impediendo, (§. LVI.) sic enim evolutio impeditur (§. LI.) & mors retardatur (§. LV.).

§. LVIII.

Observatio XI. Sub finem Januarii anni 1734. cl. de Reaumur (p. 18.) varias species chrysalidum, quorum papiliones egredi debebant (æstate ejusdem anni,) in cellam reponebat; mense Augusto 1735. semper in eodem statu & vivi erant chrysalides; (p. 19.)

§. LIX.

Scholion. Chrysalidum vitam ultra annum hoc modo prolongavit; nam qui alias m. Aug 1734. egredi debebant, egressui demum m. Aug. 1735. apti fuerant (p. 19.)

§. LX.

Observatio XII. Ova transpirant.

Scholion I. Celeb. Bellini & Vallisnieri poros eorum demonstrarunt. (p. 32. *Histoire des insectes.*)

§. LXI.

Observatio XIII. Idem illustr. de Reaumur observavit, ova, quo recentiora sint, testam eo esse repletiorum, & quo antiquiora, & putredini proxima; eo majus vacuum in testa reperiri.

§. LXII.

Corollar. I. Vacuum illud in testa a materia transpirata relictum est, quo itaque magis transpirat ovum eo citius putrescit, (per experimenta).

§. LXIII.

Corollar. II. Impediendo itaque eorum transpirationem ova conservari possunt.

Disput. Medico-Pract. Tom. III.

D

§. LXIV.

§. LXIV.

Observat. XIV. Oblinivit ova cl. de *Reaumur* ut transpirationem impediret, Vernice; illaque hoc modo per biennium bona & edibilia conservavit. (p. 35.)

§. LXV.

Observatio XV. Pulli ovorum talium (§. præc.) superstites mansere, ita ut biennio elapso ex ovis incubatis egressi sint.

§. LXVI.

Observatio XVI. Chrysalides exceptis stigmatibus (quæ sunt meatus quidam ad instar spiraculorum per quæ animalia ista, aliaque insecta respirant) Vernice illinivit ill. de *Reaumur* (p. 26. l. c.) sic vitam minimam papilionis ultra duos menses prolongavit, quo termino elapso ex involucrio prodire papiliones vegeti incolumesque.

§. LXVII.

Corollar. I. Vita Papilionum, pullorum prolongata fuit, impediendo transpirationem.

§. LXVIII.

Scholion. Nonne forte balsamatione corpora defunctorum ea propter conservantur, quod transpiratio partium subtilium, quæ alias a crassioribus secederent, impediatur? Nonne hæc ratio conservationis Mumiarum in Ægypto?

§. LXIX.

Observat. XVII. Mulierculis notum est, ova furfuribus aut palea tecta, aut in cella recondita per aliquod tempus conservari posse a corruptione libera.

§. LXX.

Corollar. I. Furfures & frigus cellæ transpirationem eorum impediunt aut saltem remorantur.

§. LXXI.

Observat. XVIII. Immittantur cerasa, aliique fructus canali ligneo; obturatus dein immergatur aquæ; fructus per longum temporis spatium conservantur salvi & incolumes.

§. LXXII.

§. LXXII.

Corollar. II. Hoc modo transpiratio & aeris externi attactus, & corruptio eorum impedita fuerunt.

§. LXXIII.

Observat. XIX. Flores & Plantæ conservari & a putredine arceri possunt, quando arena subtili sicca consperguntur; ut id docuit cl. *Thunbergius* in tractatu cui titulus *Versuch die merkwürdigsten Begebenheiten in der Natur zu erklären* p. 168.

§. LXXIV.

Corollar. I. Arena enim humiditatem superfluam absorbet, & transpirationem florum impedit; quo fit, ut particule fibrarum interstitia replentes non avolent, sicque plantæ non flaccescant.

§. LXXV.

Observat. XX. Cl. de *Reaumur* papiliones ineunte hyeme arboris trunco inclusos per totam hyemem absque cibo & potu superstites conservavit (p. 27.).

§. LXXVI.

Observat. XX. Formicas & muscas, quæ hyeme immobiles jacent, conservando eundem frigoris gradum, in eo statu per satis longum tempus absque cibo & potu immobiles detinuit.

§. LXXVII.

Scholion. Rem similem observavit circa muscas, aliaque insecta, quæ reponendo in locum frigidum diutius vivere fecit. (p. 27.)

§. LXXVIII.

Corollar. I. Concludit Auctor: quæ in insectis minoribus valent, quoque in majoribus valere, idque tentavit cum muribus Alpinis, quos in lethargo solito longiori detinuit, reponendo illos in loca frigida, ubi frigus ejusdem gradus ac in cavernis eorum erat.

§. LXXIX.

COROLLARIUM GENERALE II.

1. Papiliones, ovorum pullos, formicas, muscas, immo mures Alpinos vivere posse transpiratione impedita; 2. Hac ratione eorum vitam minimam prolongatam esse. 3. Possibile itaque est insectorum, immo majorum animalium vitam prolongare.

§. LXXX.

Observat. XXII. Quando insecta in vita minima conservantur, inepta sunt ad se movendum, (vi defuit.) Immobilia & quieta jacent; nec crescunt, sed manent in eodem statu.

§. LXXXI.

Corollar. I. Quodsi itaque idem numerus operationum in majore temporis spatio efficeretur, machina per majus temporis spatium duraret.

§. LXXXII.

Scholion. Sit rota, quæ spatio 30. dierum volvendo axem suum conterat; quod si in uno mense tantum unico die se rotaret, per 30. menses superstes manebit axis, qui alias unico mense consumeretur.

§. LXXXIII.

Observat. XXIV. Ossa nostra tractu temporis duriora, musculique fiunt duriores; cartilagine quædam in ossa mutantur: arteriæ & vasa rigidiora, imo quandoque arteriæ cordis senum ossæ inventæ fuere (a).

§. LXXXIV.

Scholion. Corpus nostrum machinâ est, certis effectibus edendis dicata, quos peragendo, & absolvendo necessario destruitur; actio partium ejus præcipue in cursu fluidorum, & inde pendente motu vasorum elastico consistit; quodsi vero cursus fluidorum & motus solidorum reciprocus ita diminui aut retardari posset, ut effectum, quem v. g. intra unius horæ spatium edere deberet, intra 24. edat solum, machinâ quamvis continuo agens, effectus tamen suos longiori temporis spatio produ-

(a) Boerhaavé inst. med. §. 46.

(b) Ibid. §. 474. 478. & cl. de Reanimur l. c. p. 48.

duceret; & in eadem proportione longius duraret; fluida ejus non adeo acria, fibræ nec tono suo tam cito destruerentur, nec extrema vasculorum rigida indurataque fierent, motuque moderato partes non adeo raptim avolarent, cæteris paribus, & nulla superveniente causa præternaturali destruyente.

§. LXXXV.

Corollar. Cum in quiete organa non atterantur, sed semper in eodem maneat statu, nisi alia quædam causa destruens aliunde superaccadat; quietem quam maxime conservationi machinæ animalis aptam esse patet.

§. LXXXVI.

Observat. XXV. Plantarum bulbosarum, ut tuliparum, leucojorum, colchicorum, orchidum, ceparum radices per totam hyemem in cellis retineri, vere sequente germinationi aptos esse, hortulanis notum est.

LXXXVII.

Corollar. I. Nemo plantis §. præc. recensitis vitam quandam minimam similem vitæ embryonis negabit; quæ vero non a novo terræ succo, sed ab interno residuo sustentatur,

§. LXXXVIII.

Observatio XXVI. Ranæ (a) Hirundines (b) tota hyeme in terra jacent, taxi, ursi, glires, (aliaque animantia) totam hyemem somno correpti immobiles transigunt; vere autem accedente calore emaciati quasi resurgunt; etsi quandoque animalia semestri somno dedita (ut mures alpini) excusso lethargo expergiscant obesiores;

§. LXXXIX.

Corollar. I. Quando calorem externum sentiunt, expergiscant hæc animalia; dormire incipiunt accedente frigore; frigus transpirationem eorum impedit, torporem sensibus inducit, somnumque illis conciliat.

(a) *Aristot. histor. anlm. lib. 10. c. 31.*

(b) *Libr 9. c. 22. Plinius histor. ar. 10. c. 29.*

§ X C.

Corollar. II. Dum nihil edunt, & vivunt nihilominus, oportet nutriantur ab alimento quodam interno, quod nihil aliud quam pinguedo aut materia oleosa, in recessu conservata, esse potest. Sic *cochleæ* totam hyemem operculo duro munitæ pingues fatis transeunt, & suo fuceo vivunt.

§. X C I.

COROLLARIUM GENERALE III.

Papilionum, pullorum in ovo, formicarum, muscarum, plantarum &c. vitam minimam conservari & prolongari posse perspeximus; sed omnia hæc animalia machinæ sunt, texturæ subtilissimæ; licebit nobis analogice ad majoris molis machinas argumentari, ut sunt v. g. animalia majora, ursi, mures Alpini, hirundines, cum eorum inediam longam experientia comprobaverit.

§. X C I V.

Corollar. I. Cum tam insecta, quam animalia majora, in vita minima, transpiratione & motu eorum per diversa media cohibitis conservari, & prolongari possint; quid impedit, cur analogice ratiocinando homines non in statu vitæ cujusdam minimæ iisdem adhibitis auxiliis conservari, & ita eorum vita ultra terminum naturalem prolongari possit? Sane hominum corpora sunt machinæ simpliciores, ex partibus paucioribus & multo solidioribus quam insecta compositæ; in illis enim idem est mechanismus, idem circulus humorum; idem accrescendi & pereundi modus. Machina quo simplicior, cujus partes solidiores sunt, haud dubie eo fortior est altera, cujus partes ita se non habent; si vita minima in machinis certo respectu perfectioribus, magis compositis subtilioribusque conservata fuit; quid impedit, quin vita minima in machinis robustioribus, simplicioribus conservari & prolongari possit; & quod in insectis valet, hominibus applicari posse aliquomodo quis negabit?

Operæ sane pretium esset, ut experimenta circa animalia majora imo & homines instituerentur, modusque detegeretur, quo eorum vita commodissime conservari posset; quamvis experimenta circa animalia majora & simpliciora desint; adsunt tamen circa minora & magis composita, quæ probabiliter persuadent, experimenta circa illa instituenda bene successura.

Hæc L. B. si non valeant aliquam sibi conciliare approbationem, ut saltem in numerum tolerabilium conjecturarum ponantur, rogo.

F I N I S.

DANIEL

L X X I V.

DANIEL. WILHELMI TRILLER

E T

J. EPHRAIM FRID. BULISII

D I S P U T A T I O

D E

F A M E L E T H A L I

E X

CALLOSA ORIS VENTRICULI ANGUSTIA:

Wittemb. 3 April. 1750.

DANIEL WILHELM FRIEDRICH

J. FERDINAND FRIEDRICH

F. A. M. U. L. T. H. A. L. I.

CARLOTTA CHRISTINA ANGSTADT

W. M. S. S. S. S.

UNA tantum nascendi lex proposita est cunctis mortalibus; mille autem moriendi necessitates iisdem sunt impositæ, adeo, ut hinc, ex quorundam veterum Philosophorum opinione, natura magis circa hominum finem operosior atque ingeniosior fuisse videatur, quam circa eorundem ortum atque progenerationem. Inde igitur Seneca Pater lib. 3. controverf. 16. & lib. 7. cont. 1. jam olim, ita haud præter omnem rationem, conquestus est: *multas rerum natura vias aperuit, & multis itineribus fata decurrunt: & hæc est conditio miserrima humani generis, quod nascimur uno modo, multis morimur: laqueus, gladius, præceps locus, venenum, naufragium, mille aliæ mortes insidiantur huic miserrimæ animæ.* Quælia etiam in hunc sensum plura leguntur passim, apud Petronium, cap. 115. Plinium majorem, lib. 7. cap. 50. & 53. Valerium Max. lib. 9. cap. 12. Julium Firmicum, lib. 1. Astronom. cap. 4. Hyginum, in fabulis, Plutarchum, Ælianum, Stobæum, aliosque plures; pleni enim sunt ubivis veterum libri ejusmodi querelarum.

Bene autem hic addit Seneca *mille alias mortes.* Quis enim, quæso, vel enumerare, vel conjectura tantum assequi valeat omnes illos innumeros fere numero casus subitos, repentinos, improvisos, insolitos atque inexpectatos, qui ab externa violenta causa atque injuria illati, miseros incautosque mortales, festinatis fatiis, ante diem, occyffime media e vita rapiunt, adeo, ut animi corporisque infirma admodum cohærens societas velocissime dirimatur? Plena quidem, ut notum est, ejusmodi fatalium casuum subitaneorum spatiosa sunt volumina & theatra sic dicta tragica, quæ ingenti numero exposita patent oculis eruditorum; & tamen, quod merito dolendum, post uberrimam illam messem, residui adhuc spicilegii atque

Materie tanta abundat copia,

Labori faber ut desit, non fabro labor.

Hinc missis his, ad ipsos potius accedamus morbos, assiduos illos lethi fabricatores, ut belle ait Lucretius, qui scilicet singulis fere momentis, perquam foecunda foetura, intra nosmet ipsos, progenerantur, totque tantisque copiis atque quasi catervis, nos miseros infesto impetu quotidie adoriuntur, ut exactissimus eorum numerus vix, ac ne vix quidem, iniri queat. Inde & summus, post Deum, nostræ artis salutaris conditor, Hippocrates, illos temerarios, qui certum morborum numerum definire frustra conati fuerunt, jam sua tempestate, haud immerito ita increpuit, in aureo libro de victu acutor. haud procul ab initio:

Disput. Medico-Pract. Tom, III.

E

Évitas

Ἐνισι τοὺς ἀριθμοὺς ἐκάστου τῶν νοσημάτων σάφα φράζεν ἐθέλοντες, οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν. Nonnulli singulorum morborum numeros clare & perspicue pronunciare volentes, haud recte scripserunt. A qua verecundi & prudentis Senis verissima sententia haud longius abest Stoicorum Philosophorum princeps Seneca, in divina fere Epistola XCV, perquam lepidè atque acute, pro more suo, ita scribens: *Innumerabiles esse morbos, non miraberis; coquos numera!* Plinius tamen major, binis his maximis viris paulo audacior, omnes morbos ad exactiorem quendam numerum redigere ausus est, his quidem verbis, lib. 26. cap. 1. *Parum erant homini certa morborum genera, quum supra 300 essent, nisi etiam nova timerentur?* Sed Libro XXV. cap. 3. sive pœnitentia, sive verecundia, sive utraque, ductus, mutata sententia illa decretoria, incertum potius, quam certum morborum numerum, ita posuit: *Qua quidem in reputatione misereri sortis humane subit, præter fortuita casusque, & nomina, que omnis hora excogitat ad millia morborum, singulis mortalium vitanda.*

Recentiore autem ævo, sæculo scilicet post Chr. N. XIV. decantatæ illius arcanæ artis aurificæ seu verus possessor, ut multi prudentiores dubitant, seu vanus jactator, ut plures contra adfirmant, Arnoldus inquam Villanovanus, numerosas ægritudinum copias non intra hos angustos quasi limites timide coercuit; quin potius, liberius & ulterius excurrendo, atrum tristemque earum catalogum immane quantum auxit, dum nempe morbis bis mille a se observatis, additamenti loco, centum adhuc & viginti quatuor adjecit. Quod equidem tantopere mirandum haud videtur, modo quis secum reputaverit, in sola illa tenerrima dulcissimæ lucis visusque officina, in unico inquam oculo, 112. diversos morbos jam olim observasse Galenum Pergamenum, superioribus autem sæculis, 120 in eodem adnotasse Renatum Laurent. Barreum; & nostro denique ævo, longo adhuc plures detexisse & descripsisse celeberrimos ocularios, Guil. Cowardum, Antonium, Carol. de St. Yves, Thom. Woolhousium, Taylorum aliosque plures.

Quodsi igitur a parte ad totum, & ab unico corporis membro, tot tantisque morbis obnoxio, ad universum ejusdem ambitum, concludendum fuerit; tum sane illico, opinor, liquido patebit, nondum accuratum omnium morborum numerum esse definitum, nec omnes hactenus in justum censum referri potuisse, in primis, quum novi indices & singulares morbi nascantur, sed inexplicabiles, diversi & multiformes, qui nova quasi nomina sibi adhuc quærunt, novasque hinc sibi medelas exposcunt, adeo, ut inde tanta materiæ ubertate inducti & invitati merito fuerint medici quondam clarissimi, Petrus Salius Diversus, Carolus Pifo, & præsertim Arnoldus Bootius, de particularibus morbis, hactenus nondum tractatis, item de prætervisis huc usque morbis, & denique de

affe-

affectibus omiffis, integros tractatus confcribere, & in commoda publica divulgare.

Licet enim quamplurimis ejufmodi cafibus infolitatis, novis & inobfer-
vatis referri fint nimium innumeri pæne obfervationum medicarum vario-
rum libri; nondum tamen exhausta penitus eft prædives illa materia,
quin femper novum incognitorum hæcenus morborum agmen ubivis gen-
tium late emergat, & funeftum ægritudinum catalogum fubinde largiter
augeat atque amplificet. Quod vel inter alia innumera, bini illi rariffi-
mi prorfus exempli cafus, nec vifi hæcenus, nec prius defcripti, ma-
niffiffime testantur, quos inimitabili fere elegantia, ordine ac industria,
depinxit verius, quam calamo adumbravit redivivus quondam, heu!
quondam, in Belgio Hippocrates, Hermannus inquam Boerhaavius,
Amicus & Fautor nofter fummus, dum fata Deusque sinebant. Quid au-
tem, quæfô, mirum, nos jam quotidie novos, & omni ævo priore in-
cognitos, morbos experiri, quando jam fua tempeftate, de ejufmodi va-
riis morbis novis & ignotis, quos furiofa illa terrarum marisque vaftra-
trix, luxuria, inaufpicato, ceu totidem supplicia, invexerat, quò, fa-
ginati quali in pœnam, carius perirent incauti mortales, acerbe conquæfti
funt ipfi veteres a diis quali adhuc recentes, nempe Cicero, Seneca, Pli-
nius, Tacitus, Plutarchus, Plato, Athenæus, Ælianus, alique plures?
quibus & acute accinit Venufinus vates, Lyricorum princeps:

*Macies & nova februum
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceffitas
Lethi corripuit gradum.*

Sed legi in primis hic meretur hanc in rem venuffiffimi Latini Hippo-
cratis, Cornelii inquam Celfi, egregius plane locus, e præfat. æternum
victuri de medicina, operis: *Sæpe vero etiam nova incidere genera morbo-
rum, in quibus nihil adhuc ufus ostenderit, ut ideo neceffarium fit, animad-
vertere, unde ea ceperint; ceu fine, quo nemo mortalium reperire poffit, cur
hoc, quam illo, potius utatur.* Hæcenus ifte medicorum Tullius.

Quodfi autem præftantes illi & fapientes viri, fatorum indulgentia,
in hoc noftrum ævum delati forent, adeo, ut fuiffmet ipsis oculis con-
templarentur, quot novis infanabilibusque plerumque morbis nos mife-
ri hodie infestaremur; tum fane & fui sæculi felicitatem haud dubie
prædicaturi effent, noftri autem e contrario infelicitatem merito depla-
raturi.

Ut enim alia taceamus, ex novo præfertim orbe non folum novæ opes,
illa malorum irritamenta, novaque aromata & odoramenta, ad nos, ex
veteris noftri orbis contagio jam intercutibus vitiis madentes, transfre-
gata funt; fed &, quod merito dolendum, novæ fimul peftes, morbi-

que peregrini teterrimi & immedicabiles, novæque & repentinæ mortes, quin & atrocissima & inexpugnabilia venena, damnofo profecto lucro, ad nos exportata fuerunt, quasi videlicet parum ad mortem nostras terra late pateret.

*Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycae mortes, & fecimus aspida mercem.*

Bonos igitur mores marcida desidia & voluptuosa luxuria adeo sensim vitiauerunt, corporaque nostra torosa antea atque habitiora ita una enervarunt ac effoeminarunt, ut insoliti morbi, subitæ mortes, & intestata senectus, exinde nunc frequentius apud nos exoriantur. Ipsa denique tenerrima & artificiosissima universi corporis nostri machina ex innumeris pæne partibus particulisque scite composita, per se, tot tantisque casibus perpetuo patet, ut nulla in ea sit fibra, nulla vena, nullus tubulus, nullum denique vasculum tam exiguum atque exile, quin, ubi quid ex istodem, distortum, contractum, obstructum, vel quocumque demum modo alio vitiatum ac depravatum fuerit, inexsuperabiles morbi mortisque ineluctabiles exinde oboriri facile possint.

Quod licet mille exemplis e solertiorum medicorum observationibus collectis, nullo pæne negotio, ostendi & confirmari posset; in præsentitamen, ex amico brevitatis studio, unus tantum, isque singularis plane & perquam rarus casus, ad istud probandum, sufficiat, qui paulo plenius, lectorum pace, enarrabit gulosi cujusdam helluonis miseranda & truculenta fata, quem medias inter lautissimas epulas, & suavissima mollioris potius, quam melioris, vitæ blandimenta, dira tamen atque crudelis fames acerbissime oppressit, vitamque ejus in medio cursus sui spatio, ante diem, atrocissime abrupit.

Supremum autem, quod omnia moderatur, numen supplices oramus ac obtestamur, ut huic nostro labori, in ipsius potissimum gloriam, deinde artis salutaris incrementum, & ægrotorum denique emolumentum, a nobis suscipiendo, secundos prosperosque successus clementissime velit elargiri.

OBSERVATUS.

VIr quidam nobili genere natus, annorum XXXVII. opibus fortuna relicta, haud labore partis, abundans, pinguioris aqualiculi juxta ac ingenii, & ingeniosioris gulæ, quam capitis; erat nempe ex isto defidiolo hominum male vivorum genere, qui vivunt potius, ut edant, quam edunt, ut vivant, & propter sola convivia nati esse videntur: hic, inquam, nepotum altissimus gurgis, jam ab aliquot retro annis, gravem quandam gluciendi molestiam secum perceperat, præsertim, quoties solidioris quid cibi in vacuum demittere stomachum vellet.

Tunc enim primum confusus, & insoliti affectus novitate quasi attonitus, animadvertibat, alimenta non libero & jucundo lapsu in eundem deferri; sed potius in primo veluti itinere, pertinacius hære, & in ipso aditu aliquamdiu acrius luctari: donec tandem aliquo post tempore, vel difficillimo nisu, sensim descenderent, vel, quod sæpius accidebat, violentiore vomitione, cum sudore frigido, capitisque acerbo dolore, femesa & indigesta redderentur; adeo, ut satium esse, liberet quidem, mox tamen satium esse, ob summos angores & molestias, rursus pigeret.

Quod quum tanti adhuc mali ignarus, ceu leve quid suaque sponte iterum mox transiturum, ab initio contempsisset; invalescente tamen in dies auctis subinde viribus, molestissima illa cibos detrudendi difficultate, non omnia hic tuta esse, mœstus anxiusque, recte conjecit.

Tum igitur, ancipiti mentem formidine pressus, serio circumspicere cœpit fera nimis medicorum consilia & auxilia, ut scilicet insidiosum illum hostem, adhuc incognitum, liberiores ciborum ingestorum descensum ab aditu importune arcentem, prompta strenuaque manu, extemplo abigerent & expugnarent. Ægerrime enim omnino ferebat, tantopere adamatam gulam jugulumque sibi ipsi nunc peti, in cujus tamen voluptuosa pactione unicum quasi totius vitæ suæ tabernaculum hæcenus firmiter collocaverat.

Verum hæc omnia vano consilio speque inani sic agitabantur; quoniam nempe morbi non intellecti nulla erat curatio speranda. Quo magis enim arte medendi pugnatum fuit a peritissimis artis salutaris magistris, a remotissimis fere mundi angulis, ingenti sumtu, frustra arcessitis; eo minus tamen laudabili conatui respondebat lætabilis eventus. Exitium enim superabat opem, quæsitæque potius nocebant artes, adeo, ut omnes salutiferi auxiliares, postquam varia, nunc bene, nunc male, tentassent, inglorii hinc discederent.

Quin potius eousque quotidie crescebat insuperabilis mali dira sævitia, ut, quoties ad mensam lautis admodum opiparisque dapibus onustam,

ministrariisque instructam, accederet hic helluo miserrimus, toties ad eos capiendos adeo usque inhorresceret, uti ad formidatas aquas intremifcere, foedo spectaculo, solent a cane rabioso clanculum admorsu. Acerri-
 mis enim licet stimulis vacui ventris impulsus, nihil tamen in tanto ciborum lautiorum apparatu usquam reperiebat, quo latrantem stomachum lenire possset; immo potius gulosis quasi oculis, inter lamentabiles questus & lacrimosa suspiria, adpositas dapes, inani saltem passu, ventriculo ipsi nihil profuturo, devorabat,

*Epulaeque ante ora parata
 Regifico luxu: furiarum maxima juxta
 Accubat, & manibus prohibet contingere mensas.*

Ipsi igitur melioribus ferculis alias adsueto, ad vitam miseram utcumque sustentandam, mortemque ipsam aliquantisper adhuc arcendam, confugiendum denique vel invito, fuit ad liquidissimas solum sobrietates, quas tamen & ipsas tanta quidem cum molestia & anxietate, per lentissima intervalla & temporis spiramenta, subinde sensim ingestis, ut vel duodecim tantum earundem cochlearibus exforbendis, longissimum sex septemve horarum spatium aliquando vix sufficeret: obortis tamen interea simul crebris vomendi conatibus, tetris artuum tremoribus, sudoribusque tractuosis, fronte potissimum, tergo atque pectore, ingenti copia expressis.

In hac denique deplorata rerum suarum conditione, me quoque ipsum, vix tum e longinqua peregrinatione reducem, accessit, montesque aureos, immo dimidiam bonorum suorum haud mediocriam partem mihi munificentissime pollicitus, querulo ore, irriguo fletibus vultu, & submisso pæne poplite, per omnia sacra me rogabat, ut sibi mortalium omnium miserrimo; & foeda, nec voluntaria fame proxime perituro, quantumcumque possem; opis quid adferrem, obturatumque hucusque per quaedam præpedimenta sæva incognita, ostium, cibis capiendis alias liberum & apertum, auxiliatrice manu potenter referarem, neque ullis proinde parcerem sumtibus, ad salutarem illum scopum citissime consequendum: se quippe malle omnino pane secundo siliquisque, pauperem vivere, quam fame opulenta, divitem interire.

In hunc autem fere modum, istum suum atrocem insolitumque affectum vivide satis describebat: scilicet sese omnes oblatos cibos perquam commode & sine ulla offensa, ab initio, demittere posse, ast, ubi recto cursu per gulam descendissent, tunc denique omnes simul immotos plane perstare, neque ullam amplius eosdem detrudendi potestatem sibi superesse; postque subito oriri dolores acres pressione quadam gravantes, vehementes vomendi conatus, & perpetuas præcordiorum anxietates sudore sæpe frigido comitatas. Hinc igitur sese jure vereri, ne oppositum for-

forſan ſit ipſi quidem ventriculi oſtio aliquod peregrinum & inſolitum repagulum, aut remoramen quo cibi per gulam demiffi ab ulteriore in ſtomachum ipſum introitu violenter arceantur, & contra, turbato naturæ ordine, repulſi, ad ſuperiora retro agitentur.

Quibus omnibus id etiam denique addebat, ſeſe per omnem fere vitam, nive atque glacie adeo ſupra modum, delectatum hæcenus fuiſſe, ut per omnes æſtivos dies, & potionibus nivatis, & bellariis glacie conditis, largiſſima copia ſeſe quotidie impleviſſet; quo ſcilicet novum voluptatis ſenſum reciperent fauces quaſi emortuæ & cibis ardentibus occaſata. Interim tamen minime credere, genuinam hanc eſſe cauſſam tam funeſti eventus, quin alium potius ſubefſe fontem, quo iſta clades ſit derivanda.

Ad quæ ego, quum alte ingemuſſem, occidit, occidit ſpes omnis eheu! mecum tacite exclamavi, ipſique perquam exigua ingentis luctus ſolatia dedi, quoniam ex hæcenus relatis facile colligere & prævidere poteram, fida jamjam experientia aliquoties probe edoctus, ſuperius ventriculi oſculum ita ſumma vi eſſe conſtrictum, coarctatum, longoque temporis tractu, adeo uſque intractabile fuiſſe factum, ut nulla amplius medicina locum commode habere poſſet; ſed omnia nunc potius deſperata & penitus conclamata eſſent.

Ideoque ipſi exitio jam ſuo quaſi deſtinato, ſuſpenſis non nihil ac obſcuris verbis, ultimam propemodum neceſſitatem denunciavi, atque, ne ſeſe vanis longioris vitæ blandimentis fruſtra amplius induci pateretur, ſerio monui.

Ne tamen exſpes plang a nobis dimitteretur, ipſius rogatu, præſcripſi, quaſi in ſpeciem, clyſmata quædam, ventrem flatibus turgidum commode exoneratura, nec non externa fomenta atque epithemata delenifica, quibus atrox malum, ſi non penitus tolleretur, quod nempe nulla amplius medicina, ut modo dixi, efficere poterat, at levaretur tamen aliquantum & mitigaretur; quod & per aliquod tempus, ita utcunque ſuceſſit ac profuit.

Neque tamen multum poſt ſefellit triſte noſtrum augurium: anno enim nondum plene exacto, miſellus iſte homo in tam diras durasque demum anguſtias redactus fuit, ut itinere illo cibario interea penitus clauſo & obſepto, ne minimam quidem vel tenuiſſimæ ſorbitionis particulam, in debilem tantum vitæ ruentis futuram, intromittere amplius poſſet. Et miſerandum ſane erat ſpectaculum cunctis, quum cibos, hauſtus, & omnia vitæ oblectamenta imperioſa fames ſimul ſatidiret, & poſceret.

Hinc exhausto ſic per longa jejunia, omni pæne ſpiritu vitali, famiſque pluſquam Eriſichtoniæ lentitudine, viribus ſenſim fractis & conſectis, animam tandem jejunam indignantemque cum gemitu red-
di.

didit, magnas inter opes inops, & medias inter luxuriosas dapes famelicus. In cujus enim plura poscentem ventrem Lucrina conchyliis, afra avis & attagen Ionicus haecenus, rabida cum voluptate, descenderant, ut cum poeta loquar, is inquam fatali necessitate eo demum miseriarum adactus fuit, ut ad tenuem spiritum sustinendum, mortemque differendam, ne minimam quidem panis mollissimi buccellam ingerere amplius valeret, sicque luxuriosae gulae promeritas quasi poenas daret, qui antea per eandem, nimia liguritione, peccavisset.

Sic corpus clade horribili absumentum extabit.

Aperto autem post fata, cadavere, rugosa macie horrido & solida lurida cute tecto, illico dictis nostris aut divinationibus vera constitit fides. Namque mox cum ingenti visorum praesentium stupore, deprehensum liquido fuit, in ventriculo flatibus congestis, vesicae ad instar, distento, superius ejusdem os ita a naturali & consueto sui ordine monstruose deflexisse, ut potius cartilagineam, immo praene ossiferae naturam induisse videretur, tanta quidem cum coarctatione, callosaque duritie, ut ne summum quidem specilli acumen, aut extrema pennae scriptoriae pars, nisi suprema vi admota, per istud angustatum nimis maleque pervium ostium, in ipsum ventriculum commode demitti posset.

Immo adeo usque durum atque renitens repertum fuit exiguum illud atque contractum ventriculi osculum, ut vix ipsius acuti scalpelli acie discindi a chirurgo potuerit, stupentibus cunctis, atque hinc ineluctabili fato merito ingemiscensibus.

Sic enim manifestissime patuit & mali inexpugnabilis immensa magnitudo, & vanum infructuosae medicinae conamen, & veridicum denique futuri tristicius praesagium, ipsa nempe experientia & oculata quasi fide, affatim confirmatum. Istud namque latens malum opinione prius, quam oculis, & suspitione ante, quam manibus, deprehenderamus.

RESOLU.

R E S O L U T I O

Hujus singularis casus cum quadam epicrifi.

§. I.

A Deo usque misera, fluxa & caduca humana est natura, totque ac tantis casibus ac vicissitudinibus perpetuo patet, ut ærumnosum mortalium genus semper quasi sub ictu ferali trepidet, districtumque enssem super fragili cervice pendentem, singulis fere momentis, extimescat. Intra vero nosmet ipsos, quod tanto profecto pejus, sævi isti ac insidiosi nostræ precariæ vitæ hostes atque tyranni, veluti arbores occulto ævo, nascuntur, atque a nobis ipsis, plerumque tamen insciis, aluntur, foventur atque sustentantur, donec collectis sensim viribus, subito ferocissime prorumpant, atque omnia circum se late devastent ac depopulentur.

§. II.

Nimirum corpus nobis circumjectum, supremum istud atque laculentum divinæ majestatis opificium, ex partibus solidis fluidisque, sive, ut vulgo loquuntur medici, continentibus ac contentis, artificiosissime & inenarrabili prorsus sapientia, compositum esse atque conflatum, inter omnes, putem, constat. Inde vix necessarium videtur, spatiosum earum catalogum hic operose nimis, ad fluentem usque nauseam, pertexere, crambemque toties coctam recoquere.

§. III.

Hæc autem fluida solidaque ita inter sese comparata, atque æquali naturæ lege distributa sunt, ut amicabile & adjutabile consortium semper ineant, sibi que invicem mutua officia præstent, quo nempe exinde sanitas, omnium rerum mortalium pretiosissima, intemerata conservetur, ipsiusque vitæ spatium ad feram usque senectutem, si pote, prorogetur.

§. IV.

Verum tam miseranda nostræ humanæ machinæ est conditio, ut innumeræ propemodum causæ casusque tam intus, quam extra, quotidie, immo singulis fere horis, incidere & oriri possint, quibus utrarumque istarum partium infirmo admodum vinculo cohærens societas, si non

plane dirimi, at facile tamen, maximo cum sanitatis & ipsius vitæ detrimento, relaxari & interturbari queat.

§. V.

Calida nempe juvenia, frigida & effœta senectus, ingluviosa nimium & licentiosa victus ratio, immodicus vini venerisque usus, importuniores animi ægrotantis affectus, cælum nocens & grave, infalubris aer & ager, ancipites & venenosi cibi, aquæ amaræ, asperæ, cœnosæ, paludosæ, tabo infectæ, mortiferæ, morbi ipsi innumeri sua sponte nati, nec humana culpa contracti, & mille aliæ causæ, quas memoria vix suggerere omnes valet, utraque illas partes, præsertim tamen fluidas, adeo usque continuo, velut agmine facto, exagitant, conturbant ac depravant, ut inde profecto vel maxime mirum sit, misellum hominem, inter tot continua æstuosissima turbamenta tam interna, quam externa, unum saltem diem, nedum complures annos, salvum ac incolumem vivere posse, aut adeo extremam canæ senectutis lineam attingere valere,

§. VI.

Fluidæ autem istæ partes plerumque ex duplici causa & ratione vitium contrahant, nimirum vel ex quantitate, vel denique ex qualitate.

§. VII.

Quantitas igitur earum vel nimia est ac superflua, vel rursus minima & præparca.

§. VIII.

Si itaque nimia est ac exuberat, tum vasa atque canales, quibus illa fluida continentur, mox ultra modum, copiosiore ejus affluxu opplentur, graviore mole premuntur, distenduntur, expanduntur, & hinc sæpius rumpuntur & dilacerantur. Corpus autem ipsum una, foeda saburra ac inertis sagina prægravatur, suspectisque quasi bonis obruitur, adeo, ut inde repentini morbi & subitæ mortes frequentius oboriantur.

§. IX.

Sin autem ista quantitas contra æquo contractior fuit & circumscriptior; tum vasa illa seu receptacula, juxta fluidorum mensura haud repleta, nec satis irrigua, sensim concidunt, flaccescunt, contrahuntur ac interarescunt, adeo, ut ipsum exinde corpus humoribus defectum, viribusque desertum, pedetentim frangatur & depascatur.

§. X.

§. X.

Fluidorum vero qualitas potissimum depravatur, quando vel glutinosum lentorem compingitur, vel contra in aquosam aut pituitosam colluviem resolvitur, vel in mucidam vappam hebetatur, vel in edacem acrimoniam exacuitur, vel aliis denique modis invertitur, ac in pejus mutatur. Unde nempe diversi morbi, acuti pariter ac longi & diuturni, pro diversa scilicet istius vitiatæ qualitatis ratione & conditione, progenerantur, qui vel cito finiunt, aut finiuntur, vel e contrario, per ambitiosiora longi temporis spatia exporriguntur, ac lenta tabe marcescentia corpora conficiunt.

§. XI.

Non tamen hæ ipsæ fluidorum mutationes vitiosæ ita ubivis comparatæ sunt, ut omnis profus medelæ sint impatientes: quin potius adhuc per Dei gratiam, nonnulla supersunt valentiora auxilia & præsidia adversus illas directa, quæ vel ex ordinatiore & prudentiore diætâ, vel e laboriosa arte gymnastica nitidaque palæstra, vel denique e selectiore apparatu medicamentario commode peti, & a medicorum artis peritorum solertia in usum opportune advocari possunt.

§. XII.

Tenuis enim homo, ex salutari & sapienti Cornelii Celsi consilio, lib. I. cap. 3. implere se debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens siccare, siccus madefacere, vel ex simillimo facundi Quintilianii præcepto, Declamat. VIII. Si viscerum nimius ardor stricta circa se membra duravit, adhibe remedia laxantia; si fluitat nimis æger humoribus, præsto sunt, per quæ, pressis clusisque venis, in novas vires corpus crescat. Si parum prodest abstinentia, rursus ciborum qualitate foveatur. Si spiritus receptis premitur alimentis, ad puriores meatus jejuniio fameque tenuetur. Quoniam nempe, teste Vegetio, *contraria nonnisi contrariis medicinis, curantur.* Quod tamen unicum solidissimumque rationalis medicinæ fundamentum hic ab utroque laudatum, desumptum est ex ipso medicorum maximo & naturæ peritissimo indagatore, Hippocrate; cujus hanc in rem egregia profus loca sedulo legi merentur in libris bonæ frugis plenissimis, de natura humana, de locis in homine, de morbis epidemicis lib. 6. de Diæt. lib. I. de flatibus, & aliis, quæ hic digito potius solo indicare præstat, quam operose exscribere, quoniam scilicet alterius sunt loci & temporis.

§. X I I I.

Hæc interim pauca de partium fluidarum immutationibus ac affectionibus morboſis, majoris potius ordinis, & lucidioris perſpicuitatis cauſa, quam ex duro urgentis neceſſitatis imperio, hic ideo, eum præfertim in finem, generatim præmittenda duximus, ut nempe nobis eo expeditiorem aditum pararent ad ipſam de partibus ſolidis, earundemque mirandis proſus sæpiuſque monſtruoſis a naturali ordine aberrationibus, tractationem, de qua nobis in ſequentibus fermo potiffimum eſt inſtituendus

§. X I V.

Per partes autem ſolidas hic nos præcipue iſtas intelligimus, quæ locum quaſi intermedium obtinent inter duriffima oſſa, & oſſibus rigida tenacitate fere proximas cartilagineſ, & nunc vel plus, vel minus, ſunt molles, aut renitentes, denſæ, aut raræ, adſtriçtæ, aut remiſſæ, lubricæ, aut aſperæ, tenaces, aut friabiles, leves, aut graves, humidæ, aut ſiccæ, & quæ id genus alia plura.

§. X V.

Iſta nimirum ſolida intermedia ſunt omnia viſcera, tribus illis notiſſimis ventribus, nempe capite, thorace, ac abdomine, comprehenſa, ſcilicet cerebrum, cor, pulmo, hepar, ventriculus, lien, pancreas, renes, veſica, inteſtina & alia, item omnia vaſa, arteriæ, venæ, nervi, canales lactei & lymphatici, glandulæ, carnes, ſeu muſculi, tendines, membranæ, ligamenta, verbo, omnia illa instrumenta, ſuſtentacula ac fulcimenta, quæ mox in prima artificioſiſſima corporis fabricatione, tam mirando proſus nexu inter ſe apta & colligata fuerunt, ut ſcilicet ſanitatem ab omni offenſa tutam præſtarent, valido tenore omnia membra firmarent, atque ipſam denique vitam tenuiſſimo pendentem filo, quantum liceret, perpetuarent.

§. X V I.

Sed hæ ipſæ ſolidæ partes, licet plerumque tam teneræ, tam lubricæ, molles ac flexiles ſint; tamen, quis credere auſit? ex cauſis nondum ad liquidum perductis, nec unquam, credo, perducendis, adeo uſque sæpiſſime a conſueto ordine & ſtata naturæ lege deſciſcunt, ut in aliam proſus atque inſolitam formam ac figuram mutatæ, nunc in tenacem callum compingantur, nunc in ſolidam cartilagineam, aut rigidam

dum os indurescant, nunc denique, horrendum dictu & auditu, in asperum lapidem obrigescant.

§. XVII.

Hinc itaque in universo corpore humano, nulla fibra tam tenuis est, nulla vena & arteria tam flexilis, nullus nervus tam ductilis, nulla membrana tam tenera, nulla glandula tam friabilis, nullum ligamentum tam lentum, nulla caro tam succosa, nullum cerebrum tam glandulosum, nulla lingua tam fungosa, nullum cor tam mobile, nullus pulmo tam spongiosus, nullum hepar tam læve, nullus ventriculus tam villosus, nullum omentum tam reticulatum, nullus lien tam textilis, nullus ren tam canaliculatus, nullum intestinum tam voluminosum, nullus testiculus tam glomeratus, nulla mentula tam cavernosa, atque in molliore ac venustiore sexu, nulla mamma tam teres ac delicata, nulla clitoris tam sensilis, nullus uterus tam flexuosus, nullum ovarium tam vesiculosum, & nullus denique foetus tam tener & exos; quin omnia illa & plura alia, ex rationibus omni mentis humanæ indagini quam solertissimæ plane incomprehensibilibus, turbato rerum ordine, ingeneratam sibi naturam sensim exuant, atque nunc in torpidum callum condensentur, nunc in duras cartilagine, aut his duriora ossa, solidentur, nunc denique, abominando prorsus spectaculo, in lapidasas crustas indurentur, ut inde inexplicabiles ac immedicabiles morbi subito exardescant, mortesque inexsuperabiles rapidissima pernicitate subsequantur. Unde forsitan haud incommode huc illud trahendum Senecæ, lib. 3. de Ira, cap. 15. *Queris, quod sit ad libertatem iter? Qualibet in corpore tuo vena: Quod tamen, præmollita duriore rigidi Stoici sententia, ita potius invertere liceat: Queris, quod sit ad morbum & mortem iter? Qualibet in corpore tuo vena. Verum hæc obiter, & quasi in transitu.*

§. XVIII.

Sed erunt fortassis hic nonnulli, ut sunt incredula plerumque pinguiora mortalium ingenia, qui, tantarum in corpore nostro mutationum prorsus ignari, omnia hæc pro febriculosis quasi insomniis, aut plusquam anilibus deliramentis sint habituri. Illi vero, meliora edocti, nunc sciant, nihil ficti aut mentiti hic traditum fuisse, sed omnia potius diligentissimis præstantiorum medicorum observationibus valide innixa esse, quorum intemeratam fidem in dubium vocare velle, injuriosum omnino nefas fore existimamus.

§. XIX.

Ut igitur dictis nostris eo luculentior fides constaret, singularia quædam & selecta exempla, ex immensa fere observationum medicarum congerie, huc transferre & in concinniore paulo ordinem digerere placuit. Unde nempe liquido, ut spes est, apparebit, nihil profus in medium a nobis allatum fuisse, nisi quod firmissimis testimoniis, & inextinguibilibus probationibus solide esset præmunitum.

§. XX.

Ordiamur itaque, melioris ordinis gratia, ab ipso capite, & quod intra ejus ambitum præcipue reconditur, cerebro, Dædalea illæ vitæ, mentisque ac ingenii officina. Illius autem crassæ membranæ, sive duræ sic dictæ matri, induratum quandam materiam & lapideam, instar rupis cujusdam inæqualem & asperam, aculeis multis, & veluti cati unguibus, conchyliis, variisque figuris distinctam & variegatam, firmiter adhærescentem, vidit, descripsit & depinxit quoque, Isaacus Cattierius, obs. 15. Observationum Medicinalium, Petri Borelli Observationibus Medicophysicis sub finem adjectarum, ex quod illud stupendum naturæ miraculum, memoratu sane dignissimum, solita facundia repetiit elegantissimus medicorum, Nicol. Pechlinus, observat. med. 41. lib. 2. pag. 314. ubi simul id genus plura, quæ huc præsertim faciunt, scite observata leguntur. Quin & sex ejusmodi officula aspera, ipsi adeo piæ matri tenaciter inhærentia, sese conspexisse, memoriæ prodidit testis oculatus & fide hinc dignissimus, Thomas Bartholinus, Histor. Anat. rar. 85. cent. 2. pag. 323.

§. XXI.

Intra ipsius etiam septum sic dictum falciforme, ossæam substantiam, immo & officula quamplurima aspera, ferrata & rupis ad instar inæqualia & acuminata, stupentes aliquoties deprehenderunt, Leonardus Bottallus, Joannes ab Horne, & modo laudatus Pechlinus, observat. med. 40. lib. 2. pag. 312. quæ tota huc spectat & conferri sedulo meretur, ac denique celeberrimus quondam noster Adamus Brendelius, præmaturo fato huic Academiæ nostræ, ingenti damno, ereptus, observat. anatom. 6. Decad. primæ, ut alios jam taceamus, qui idem passim diligenter observarunt. Conf. Acta Med. Berolinens. Vol. I. p. 44. sq.

§. XXII.

§. XXII.

Sed parva profecto adhuc loquimur : ipsum enim adeo cerebrum, molliſſimum illud ac tenerimum viſcus, non ſolum in calloſum & glanduloſum fungum ac ſcabrum tophum coaluiſſe; ſed & adeo, quis non ad hæc, quæſo, obſtupescat? Maximam ſui partem, in perquam rigidum lapidem, mori fructui figura ſimillimum, obduruiſſe, teſtes ſunt gravifimi, Jo. Kentmannus, Thom. Bartholinus, Gemma, Hollerius, Wierus, Marcell. Donatus, Nicol. Pechlinus, loco ſupra indicato, p. 314. item Jo. Jac. Wepferus, & ex eo magnus Boerhaavius, in inſtitut. med. 264. ubi tamen vid. Celeb. Hallerus, in Prælect. Academ. Vol. II. pag. 494. aliique plures, laudati jam modo allegato Bartholino, Hiſt. Anat. 91. cent. 6. pag. 357. ubi nempe rariffima hiſtoria de integro bovis Suecici cerebro, in ſaxeam molem & maſſam prorfus immutato, relata legitur; quale &, teſte eodem Cl. Hallero, obſervavit poſtea Duverney junior, in Memor. Academ. Scientiar. Reg. Pariſ. An. 1703. pag. 314. ſqq. Sed plura hanc in rem exempla collegit in primis citatus ſupra Kentmannus, in lib. de lapidibus ſeu calculis, qui in corpore ac membris hominum innascentur.

§. XXIII.

Nihil igitur plane mirum, ſi etiam illa anguſta nimis animæ anguſtæ ſedes, a ſummo cetera Cartefio, ſine prudentiorum tamen ſuffragio, perperam ipſi assignata, ſanctiffima nempe illa, ut vulgo putatur, glandula pinealis, nunc rigide occalluit, nunc in tophaceum lapidem induruit, nunc denique arenulas ac lapillos ſecum incluſos tenuit, illæſa tamen prorfus acuta mentis acie; quod pluſquam vigefies ſolus obſervavit Regnerus de Graaf, item Sylvius, Barbettus, Joan. van. Horne, Willifius, Pechlinus aliique viderunt, laudati jam Thom. Bartholino, Anat. Ref. lib. 3. cap. 6. p. 456. & præſertim Isbrand. Diemberbroeck, lib. 3. Anat. cap. 6. p. 353. opp. cum aliis, quibus accedat Raymund. Vieuffenius, lib. 1. Neurograph. univerſ. cap. 11. pag. 139. Quin imo Florentius Schuyt, portentofioris illius opinionis Cartefianæ perquam ſtrenuus callidusque alioqui defenſor, imperioſæ tamen veritatis præpollente virtute actus & impuſus, ingenue faſſus eſt, in erudita Præfatione ad Cartefii Librum de homine, a ſe latinitate donatum: ſe in illa decantata glandula pineali lapillum aliquando inveniffe, qui pluſquam dimidium ipſius glandulæ occupaverit. Quale quid & noſtra ipſa ætate obſervarunt bini iſti anatomicorum anteſignani, Frid. Ruyschius, in Theſaur. Anat. 5. pag. 28. & Jo. Bapt. Morgagnus, in Adverſ. Anat. 6. obſ. 11. pag. 10. ubi

ubi prioribus exemplis supra productis nova aliquot addit, a se ipso quondam visa & diligenter adnotata.

§. XXXIV.

Inde nunc minus mirabilia esse videntur ea, quæ, de arteria aspera tota in os conversa, narrant Cardanus, de epiglottide illius, seu lingula & operculo, ut Cicero & Celsus scite loquuntur, pariter ossæ, Pavius, de cartilagine scutiformi in ossæam duritiem mutata, Fuienus, Pechlinus, Bartholinus & alii, de thyroide & cricoide, Fallopius, de arytænoide, Riolanus, & de aliis cartilaginibus, eidem fato semper expositis, & ipsa sua rigida jam natura, in proximam rigidiorē ossæam mutationem semper pronis, alii plures, apud Bartholin. Anat. Ref. lib. 4. cap. 2. p. 696. Præsertim autem illas sterni cartilagine, cum quibus ipsæ contactæ, ut notum, committuntur, flexiliorem suam naturam sæpius exuerent, & continuum quasi os formare, pridem notatum est a Pavio, Hildano, Fallopio, Pechlino & aliis: & nosmet ipsi, paucis abhinc annis, moestissimi observavimus in celsissimo Duce, quo justior alter nec pietate, nec bello & armis major, fuit, cujus præmatura fata adhuc acerbe deploamus. Illius enim cartilagine sterni adeo usque in ossæam duritiem obriguerant, ut ne acutissimo quidem scalpello, uti mos est alias, discindi, sed stridula potius ferra secari potuerint, ut alia jam mittamus passim obvia & cognita. Conf. Jo. Rhodii Mantissa Anat. ad Thom. Bartholinum, obs. 8. & Clopton Havers Osteolog. Disc. 5. pag. 317.

§. XXXV.

Sed hæc quidem nec subitum nec funestum vitæ ipsi detrimentum inferunt; gravioris autem discriminis res est, ubi vel callosa, vel ossæa, aut lapidea materia peregrina ipsius spongiosi pulmonis

Vitalesque vias & respiramina clausit,

cujus perquam calamitosi fati, jam sua olim tempestate, frequentius meminere medici præstantissimi, Galenus, lib. 4. de loc. affect. cap. 8. Aretæus, lib. 1. de morb. chron. cap. 12. Paulus Ægineta, lib. 3. cap. 28. & 31. & Alexander denique Trallianus, lib. 5. cap. 4. Nostra vero ætate, longe plures observationum medicarum industrii Scriptores innumera pæne exempla, notatu sane dignissima, in literas relata nobis subministrarunt. Quos inter eminent Reiner. Solenander, Carol. Piso, Domin. Panarolus, Salmuth, Dodonæus, Platerus, Scaliger, alique plures, quos longa serie collectos exhibent Jo. Rhodius, obs. med. 3. cent. 2. & Jo. Schenckius, obs. 49. lib. 2. item Thom. Bartholinus, Anat. Ref. Lib.

lib. II. c. 9. p. 418. & hist. anat. 33. cent. I. nec non Diemerbroeck, anat. lib. 2. c. 13. p. 306. & maxime Bonetus tom. 2. med. septent. lib. 2. sect. II. c. 6. & sqq. p. 365. sqq. & Sepulchret. tom. I. l. 2. sect. 7. obs. II. p. 687, obs. 79. p. 723. & obs. 86. p. 726. sqq. item Zacut. Lusitanus hist. med. princ. 37. lib. II. pag. 381, sqq. Sed in primis memoratu dignus est sequens singularis casus, quem de presbytero quodam asthmatico his ipsis verbis refert Jo. Bapt. Helmontius, de asthmate & tussi; 43. p. 349. *Dissecto pulmone, invenitur sinistri lateris lobus posterior, durus, & e pumice lapidescens: intusque, quasi grumus per pulmonem occallisset. Ubi autem aspera arteria in quatuor lobos dispergitur, grumi caseosi erant, inter cartilagineam & pumicem medii, pluresque ejusmodi lapilli, sparsim per pulmonis regionem visi.* Hactenus ille. Sed & bronchi particulam osseam observavit Gerard Blasius, in observat. med. rarior. 6. part. 6. in quo egregio libro & plura alia, quæ huc spectant, singularia legi omnino merentur.

§. XXVI.

Næque vero perennem illum vitæ salutisque fontem ac dispensatorem, cor inquam ipsum, pulmonibus proxime vicinum atque socium, ab illa pestifera labe prorsus immune esse; quin potius sæpe in tenacem calum obtorpecere, vel in lentam cartilagineam solidari, vel in rigidum os indurari, vel denique potiorem sui partem in asperum lapidem obrigere, complura sane affatim docent exempla memorabilia, per solertiores medicos summa fide publice consignata. Cor igitur cartilagineum ipse vidit ac describit Riolanus, ac ex eo Thom. Bartholinus, epist. medicinal. 66. cent. I. p. 273. ubi & plura, quæ huc spectant, leguntur. Cordis valvulas sic dictas semilunares in osseam plane duritiem degenerasse, cum stupore, deprehendit anatomicorum princeps, Frid. Ruyschius, obs. anatom. chir. 69. pag. 65. & dudum ante eum, Henr. a Moinichen, in epist. ad Bartholin. 97. cent. II. epistolar. med. Thom. Bartholini, item & Pechlinus, obs. 40. lib. II. pag. 313. Osseam aut lapideam concrecentiam, sinistri cordis ventriculi substantiæ musculosæ innatam & connatam, conspexit Gerard. Blasius, obs. rar. 13. part. 6. p. 80. Ossa, cartilagineas, massas informes carnosas, adipatas, nerveas, membranaceas, aliaque peregrina corpora, immo & adeo lapidosa coagmenta, sæpius in iisdem ventriculis reperta fuisse, testantur Riolanus, Jo. Trullius, Simon Paulli, Hollerius, Platerus, Wierus, Salius, Severinus, Smetius, aliique plures, magno numero jam laudati Thom. Bartholino, anat. ref. l. 2. c. 7. p. 394. & in epist. med. supra allegata, 66. cent. I. in primis autem Isbrand Diemerbroeck, lib. II. anat. cap. 9. p. 278. sqq. ubi & ipse cl. auctor rariores suas in hanc mirandam rem observationes fideliter subjunxit. Et quis, quæso, terribiles illos injustos cordis incolas, crudelis per-

Disput. Medico-Pract. Tom. III. G ni

nicissimæ mortis fabricatores, nescit, polypos inquam istos grandes, crassos, radicofos, cartilagineos, carnosos, membranaceos, tenaces & veros, non ex sanguine glutinoso temere concretos? quales accurate descripserunt nobis Tulpus, Bartholinus, Bonetus, Diembroeck, Velschius, Malpighius, Morgagnus, Pechlinus & alii, & nosmet ipsi bis acerbè dolentes vidimus, in binis personis splendidis, longiore immo longissima vita, in publica commoda, dignissimis.

§. XXVII.

Sed ipsam quoque arteriam magnam, ramosam illam ipsius cordis progeniem, naturam suam flexiliorem sæpius degenerasse, atque nunc circa sui exortum, nunc circa progressum ac descensum, nunc procul ab origine, vel cartilaginofam rigiditatem induisse, vel osseum solidamentum contraxisse, res sane est extra omnem controversiam posita, & quam plurimis variorum auctorum fide dignorum testimoniis liquidissime confirmata, nimirum magni Harveii, Riolani, Willisii, Veslingii, Carol. Offredi & aliorum, quorum laudatissima nomina relata leguntur apud Thom. Bartholinum, anat. ref. lib. 2. cap. 7. p. 406. & epist. med. 97. cent. 11. p. 722. Nic. Pechlinum, obs. jam sæpius citata 40. lib. 11. p. 313. & Jo. Rhodium, obs. med. 63. cent. 3. p. 154. qui ipsi ejusmodi abnormia naturæ, sævo quasi cum joco ludentis, portentosa perspicue viderunt, & candide adnotarunt, quale & legere licet apud Gerard Blasium obs. med. rar. 5. part. 6. p. 77. & cum primis in act. med. Berolin decad. 2. vol. 8. p. 21. sqq. & in annal. Wratisl. ann. 1725. Class. 4. art. 11. p. 659. Quid, quod nobismet ipsis probe adhuc notum est triste ejusmodi exemplum rev. cujusdam imperii Principis, sine prævio morbo, noctu, subito extincti, in cujus corde non solum sinistra auricula occallata; sed ipsa etiam arteria magna emergens, maximam sui partem ossea plane, atque passim impervia, fuit deprehensa. Quin & calculum adeo mirabiliter prorsus figuratum in illo arteriæ magnæ ramo, qui vergit ad Eustachii glandulam sinistro reni impositam, sese quondam reperisse, testatur vir & arte & facundia insignis, Nicol. Tulpus, obs. med. cap. 25. lib. 2. p. 136. qui & similem fere lapidem scabrum in vena thoracica externa hospitantem animadvertit, ut ibidem plenius enarrat cap. 22. lib. 4. p. 312. Sed & arteriam iliacam, item & splenicam, variis in locis, toti ad instar induratum, observavit & descripsit testis oculatus Nic. Pechlinus jam sæpius laudatus, obs. 41. lib. 11. pag. 314. Nempe omnes omnino venæ ac arteriæ illi fatali necessitati subjectæ sunt, ut occallefcere, vel in cartilagineum, steatoma, os, aut lapidem quoque indurescere possint. Hinc venam portæ ex parte osseam vidit, descripsit ac depinxit anatomicorum maximus Ruyschius, obs. anat. chir. 70. p. 66. ut alia jam

taecam exempla apud Bonetum, Schenckium, Stentzelium nostrum, auctores act. med. Berolinens. & alios passim obvia, quia nobis jam properandum.

§. XXVIII.

Carnosæ septi transversi, seu diaphragmatis parti os duriusculum adnatum, externa cartilagine tectum, conspexit Thom. Bartholinus, hist. anat. 85. cent. 11. mesenterium maximam sui partem plane osseum, Jo. Rhodius, obs. 96. cent. 11. totum autem lapidosum, Panarolus, apud Bonet. Sepulchret. anat. tom. 1. lib. 2. sect. 7. obs. 136. pag. 750. pancreas quoque in tenacem scirrhum ac cartilagineam duritiem mutatum, ibidem obs. 97. quale triste fatum & omnibus generatim glandulis frequentissime contingere solere, notissimum est, ut videre licet apud Paræum, Hildanum & alios plures, quos laudat Th. Whartonus, in Adenographia, cap. 11. & 39. item alibi. Lienis membranam non solum cartilagineam, sed & adeo lapidosam valde, & ferro usque renitentem, ut & cum sonitu resiliret, obtupescens fere, invenit Pechlinus, obs. 41. lib. 11. p. 314. ubi de membranarum & arteriarum tosis agit, uti in antecedenti obs. 40. de tendinum, membranarum, cartilagineum & ligamentorum ossificatione, ut nempe loqui amat: quæ observationes totæ huc vel maxime spectant. Eandem vero lienis tunicam & osseam & cartilagineam, immo & corii bubuli ad instar crassam, deprehendit Thom. Bartholinus, anat. ref. lib. 1. cap. 16. p. 159. & post eum alii. Sed & ipsum peritonæum, variis arenosis particulis undique conspersum, observavit Frid. Ruyschius, obs. anat. chir. 70. quod & de omento complures auctores adnotarunt, cum quibus conferendus Diemerbroeck, l. 1. anat. cap. 6. aliam ejusmodi membranam lapillis exilibus obductam vidit ac descripsit Tulpus, lib. 11. obs. med. cap. 48. Ipsum illud molle alias ac blandum teneri fœtus receptaculum ac hospitium, uterum nempe, nunc præter naturam cartilaginofum, nunc callosum, nunc denique adeo usque lapideum deprehensum fuisse, una cum ipsa tenella prole, in rigidum plane lapidem conversa, quod sane omnium portentosissimum, a variis præclaris auctoribus est passim adnotatum. quorum ipsa loca lectu digna sedulo collegit Martin. Schurigius, in muliebrib. hist. med. sect. 111. cap. 2. p. 232. 267. 270. & sqq. Add. Th. Bartholin. Paræus, Helmontius, Sachsius, Kundmannus, & in primis Jo. Albofius, de Lithopædio Senonensi. Qualem & prægrandem uteri vaginalis 18. librarum molem ex pinguedine cartilaginosa totam congestam, horrendo spectaculo, a se ipso v. sam, delineavit Blasius, obs. med. rar. 7. part. 1. p. 12. qui & ibidem obs. 9. p. 13. sqq. osseam plane testiculi puellaris prætumidi substantiam, a se quondam repertam fuisse descripsit. Quod etiam observatum Stalpartio van der Wiel, obs. med. anat. chir. 34. cent. poster. part.

prior. p. 389. item & Diemerbrœck lib. 1. anat. cap. 24. p. 131. Sed magis profecto adhuc dictu & auditu horrendum illud erat portentum, quum idem Blasius, ut refert ibidem obs. 6. p. 10. 11. & depingit, universum mulieris cujusdam tabidæ abdomen in cartilaginofam ejusmodi materiam, abominando auctu & incremento, profus mutatum inveniret. Verum & pruriginofam istam muliebris pudoris columellam, seu clitoridem, ossream aliquando conspectam fuisse, commemorat Th. Bartholin. hist. anat. 69. cent. 111. p. 137. epist. med. 94. cent. 111. p. 407, & anat. ref. lib. 1. c. 34. p. 292. atque ex eo Diemerbrœck, lib. 1. anat. cap. 26. p. 153. item Schurig. in gynæcologia, sect. 11. cap. 1. pag. 128. qui & ibidem pag. 107. aliam singularem Paullini observationem in medium adfert, de particulâ virili falaci in ossream pariter rigiditatem obfolidata.

§. XXIX.

Hepar quoque ipsum nunc in pertinacem scirrhum indurescere, nunc diversis figuram ac colorem calculis, aut materia lenta viscida ac gypsea intus oppleri; nunc denique lapidoso quasi cortice extus incrustari, plura docent exempla a Paræo, Hollerio, Horstio, Dodonæo, Bellonio, aliisque allata, apud Bartholin. anat. ref. lib. 1. c. 14. p. 143. item epist. med. 2. cent. 111. & epist. 56. cent. 11. p. 586. & in actis med. Berolin. ut & naturæ curiosorum: in primis autem in iis lepidis & eruditis libellis, quibus hepatis mendacem purpuram fortiter detraxit, ejusque exequias celebravit, nempe de hepate defuncto, de hepatis exauctorati desperata causa, ut & de difficili hepatis resurrectione, aliisque: vid. & Diemerbrœck, anat. lib. 1. c. 14. p. 70. & magnum Vesalium, in longa illa ac docta Joach. Rœlants epistola p. 674. tom. 11. opp. item eo nil minorem Ruyschium, obs. anat. chir. 86. & 87. qui & calculum durum in ipso hepatis parenchymate a se quondam repertum fuisse testatur, obs. anat. 24. idem vesiculæ quoque felleæ, calculosa materia intus prorsus obductæ, meminit, obs. an. chir. 31. cujus non insolitæ rei complura exempla, ex variis auctoribus studiosè collecta profert Jo. Rhodius, obs. 2. cent. 111. qui & obs. 3. vesicam felleam plane ossream, in puella ictero diuturno confecta, sese observasse affirmat. Quin & nosmet ipsi ante complures jam annos, in strenuo vini præsertim spiritus potore, in publica platea subito extincto, stupentes, cum aliis, deprehendimus hepar ejusmodi ingens, prædurum, ponderosum & albario quasi opere externam sui superficiem adeo usque obductum, ut vel acutissimo scalpello vix discindi posset.

§. XXX.

In simile autem lapidosum duramentum diriguisse tunicam lieni circumjectam, paullo superius, ex ornatissimo Pechlino, commemoravimus. Adhuc tamen alius pestem istam sæpe penetrasse, atque ipsum lienis corpus interius, tenerum illud ac cancellatum, adeo usque durum ac rigidum reddidisse, ut vix cultro cederet, nisi maxima vi intruso, singulari exemplo, inter alia, ostendit Thom. Bartholinus, hist. anat. 60. cent. 4. 358. Georg. quoque Queccius, item & Schenckius, viderunt lienes, media sui parte, substantia cartilaginea incrustatos, referente Diemerbrœck, lib. 1. anat. cap. 16. p. 83. & alii. Istas quoque lubricas humidasque immundioris liquoris ejectionis officinas, vesicam nempe atque renes, ejusmodi tunica quasi molesta lapidosa intus non raro circumvestiri, id neminem, spero, solertiorum medicorum fugit; præsertim quum innumera pæne ea de re ubivis prostent exempla, ceu videre est apud Sachsum, in gammarologia, p. 901. in addend. & ex illo & aliis, apud Bonetum, med. septent. tom. 1. lib. III. sect. 24. cap. 5. p. 738. sqq. & in sepulchret. tom. II. lib. III. sect. 22. obs. 9. pag. 560. sqq. & alibi; qui & ibidem, sect. 24. obs. 10. p. 627. sqq. Callosi oris & colli vesicæ varios funestos casus ex auctoribus fide dignis refert, quale & observavit Jo. Rhodius, obs. 26. cent. III. de crasso callo vesicæ ori arctissime circumnato, qui liberum lotio iter occlusit, & mortis contra viam aperuit. Similes quoque tetros callos in ipsa urethra excrecere, acerbissimo cum dolore, ceu dignam tamen in suum exitium mercedem, isti sæpius experiuntur pretiosi dedecorum emtores, qui cum publicatæ pudicitæ feminis fœdum & damnosum habuerunt commercium; qua de re singulare extat exemplum apud Stalpart van der Wiel, obs. 40. cent. post part. 1. p. 410. sqq. item & Hildanum, Scultetum, Bonetum & alios. Ex quibus etiam aliisque abunde constat, illa ipsa inchoandi hominis rudimentorum & incunabulorum conceptacula, seu testiculos, sæpissime in enormem, prægrandem & ponderosam molem callosam, ossæam immo & gypseam, & lapidosam molestissime intumuisse. Quale etiam notissimum est de sinuoso intestinorum volumine, in cujus nempe gyratis orbibus, cartilagineis, callos, lapides ossæque sæpius reperta fuisse, exemplis ex pluribus Auctoribus petitis affatim probat laudatus modo Bonetus, med. septent. tom. 1. lib. III. sect. 12. cap. 7. pag. 581. sqq. & cap. 14. pag. 589. sqq. item Sepulchret. tom. 2. lib. III. sect. 14. obs. 9. pag. 218. sqq. & aliis istius operis præstantissimi locis. Sed hæc hæctenus. Longe plura quidem his ipsis jam allatis adjicere hic potuissemus, si, florilegarum apum ad instar, per omnia illa naturæ curiosorum, transactionum Anglicanarum, actorum eruditorum, item Boneti, Schenckii, Mangeti, & aliorum

rum spatiosa volumina, libere circumvagari libuisset, aut per angustos dissertationis academicæ cancellos, licuisset :

*Verum animo satis hæc vestigia clara sagaci
Sunt, per quæ possis cognoscere cetera tute.*

§. XXXI.

Hæc autem cuncta, solius potissimum ventriculi causa, paullo uberius præmittenda existimavimus, ut nempe eo luculentius exinde dispalesceret, tanto minus mirandum fore, si vel ipsa hæc sumtuosa vitæ humanæ culina, focusque quasi perennis, pari calamitoso fato, priorem suam naturalem formam exueret, & in novam prorsus atque insolitam transfret; quanto magis reliqua viscera omnia, ipso ventriculo, dignitate & usu vitæque commodis, partim præstantiora, partim & inferiora, ejusmodi luctuosissimis exitiis & atrocissimis casibus obnoxia esse deprehenderetur.

§. XXXII.

Passim nimirum constat ex industriosorum medicorum observationibus, publicis literis monumentisque consignatis, illum ipsum ventriculum nunc circa stomachum, sive œsophagum, nunc circa superius, seu sinistrum sui ostium, nunc denique circa inferius, sive dextrum, vulgo pylorum, seu janitorem, dictum, vel rigide occalescere, vel cartilaginosa aut ossæam duritiem induere, vel in materiam gypseam aut lapideam obrigere, vel tuberosa carne oppleri, vel denique intractabili scirrho obsideri: unde frequentius accidit, ut his transversis quasi pessulis atque repagulis fortiter contra nitentibus, ea quæ accepta sunt ore, hæud sine offensa ac querela, recta via, in ipsum ventriculi fundum illabi queant; sed in ipso potius aditu pertinacius hæreant, atque incocta & incofecta protinus reddantur; quamobrem nulla stomacho ruenti futura accedit; quin potius lenta tabes vitales liquores sensim exhaurit, artusque ipsos crudeli edacitate tandem depascitur: ut vel ex nostro singulari casu, superius propolito, uberius pateat.

§. XXXIII.

Quod & ex aliis similibus exemplis, apud probatos auctores hinc inde obviis, multo adhuc validius confirmatur, quæ inter in primis eminent binæ istæ luctuosæ historiæ, de œsophago occallato & cartilaginoso, ex Henr. Sampsonio atque Nic. Guil. Beckers fideliter relatæ, & postea suis æternum victuris operibus studiose insertæ a sæpius jam laudato Theoph. Boneto, tom. I. med. Septent. libr. II. sect. I. cap.

Y. & 3. p. 504. & in Sepulchret. anat. tom. II. lib. III. sect. 4. obl. 8. & 9. pag. 32. quorum ipsa verba in compendium missa hic infra, lectorum quidem pace, adscribere haud pigramur: *Femina diu difficultate glutiendi prapedita medicum adivit, qui explorato per stilum, ex osse balena confectum, loco prorsus impervio, illam merito pro deplorata habuit: post paucos etiam menses obiit fame enecta. In dissecto cadavere, totus œsophagus a clavicularum regione, ad ipsum stomachum, inventus est pura pura cartilago; neque erat pervius, nisi cavitate valde minuta, vix setam porcinam admittente, eaque labyrinthea, sed integra substantia cartilaginea solidus. Cui singulari prorsus historix gemina est sequens: Mercator Hippolitannus, sesquianno, de glutiendi difficultate, mucronata sub cartilagine, dolore gravabili indies augefcente, languore ac totius corporis contabescencia, nullo in faucibus tumore vel dolore apparente, conquestus, atque ad fata vitanda, quam plurimis tam internis, quam externis, a diversis Apollinis filiis, tractu temporis, sibi præsceptis, ac incassum adhibitis remediis, corpore, ob glutiendi facultatem plane interceptam, sanguine ac spiritibus desituto, tabitudine violenta exspirare cogitur. Cadavere dissecto, tribus ab ore ventriculi digitis, œsophagus a cartilagine annuliformi exiguo foramine prædita, ab ipso œsophago enata, obturatus repertus fuit. Hactenus illi. Quas quidem binas memorabiles historias nostro præsentis casui perquam præse & æquabiliter respondere, nemo ut spes est, facile negaverit.*

§. XXXIV.

Quo & vel maxime profecto spectant binæ aliæ, a Joanne Rhodio ita commemoratæ, obl. med. 47. & 48. cent. II. anno 1627. *Pata-vii, nobilis virgo, Deo sacrata, jam septem ac decem annis, vix aliquot guttulas liquoris demittit. Oesophago nempe ab ossiculo avicula olim faucio, scirrhusus tumor, affluente materia genitus. Hæc prior Rhodii historia; sed en & alteram: Adolescentulo octenni per febrem ardentem abolita libera glutiendi potestas ab œsophagi angustia; qua tanta, præsentè Joanne Prevotio, ut gula, cadavere aperto, aquam non admitteret. Hæc ille, medicorum eruditorum haud postrema gloria; ex quo singulares has historias transmisit, & operi suo immensæ frugis plenissimo, sepulchreto nempe anatomico, intexuit diligentissimus Bonetus, tom. 2. lib. III. sect. 4. obl. 14. p. 33. sqq.*

§. XXXV.

At omnium tamen proximam & quasi conjunctissimam affinitatem cum hoc nostro casu ista habet perquam notabilis historia, quam candide enarrat vir medicarum juxta & poeticarum rerum peritissimus, & dignissimus

mus magni Jani Gruteri Socer, Henricus Smetius a Leda, in miscellanis medicis, lib. 10. p. 529. his quidem verbis: anno 1573. *Præfectus venatorum illustris Lippensium comitis, de dolore circa dextram œsophagi partem, querebatur, præ quo ne micam quidem panis madefactam sorbendo hausit, ferre potuit, immo vix ipsum solumque potum, nisi paulatim, & per cochlearia singula sumeret. Aeger caussam in frustum tendinis bovilli subduri devoratum referebat. Ego tuberculum durum intra œsophagum, eæ in regione, succrescere occepisse existimo. Acute hic ac vere haud dubie, conjectavit Smetius. Sed jure dolendum, nec mortem hujus miserandi venatoris, nec cadaveris, post eam, sectionem, hic adjectam fuisse. Tum sane exactior utriusque casus inter sese convenientia, procul dubio, longe preffius accuratiusque enituisset.*

§. XXXVI.

Sed callosarum ejusmodi & carnosarum extuberationum, nunc circa œsophagum, nunc autem circa ipsum ventriculi ostium, infelici foetura subnatarum, jam tum sua tempestate meminit Claud. Galenus, cujus ea de re perquam memorabilis locus dignus omnino est, qui hic legatur e libro nempe III. de symptomatum causis, cap. II. p. 87. tom. 8. opp. Συμβαιή δ' ἐνιοτε καὶ βλάβη τῆς σαρκώδους κατὰ τὸν στόμαχον, οἷα καὶ κτὸς ἰρᾶται πολλάκις γινόμενα, ὡς ἦτοι παντάπασι ἀποφράξαι τὴν ὁδὸν τῶν σιτίων, ἢ παραβλάψαι κατὰ τι. Sane accidit aliquando, & carnosum tuberculum, qualia sepe foris videmus, in stomacho nasci, quod vel omnino ciborum viam obstruit, vel aliquatenus impedit. Neque ignotum prorsus fuisse videtur subdolum clandestinum hujus mali ingenium ipsi Cælio Aureliano; scribit enim aperte & dilucide: lib. II. de morb. chron. cap. 2. pag. 445. *Magis, cum initia atque summitas stomachi callosa, videbuntur vehementiore modo curationis indigentia.* Forfan & cum eodem atroci stomachi oclusi malo conflictatus fuerit ille, cujus in miraculis S. Gengulphi mentio facta est apud diligentissimum & doctissimum Cangium, tom. 4. Glossar. med. & inf. latinit. pag. 1054. his quidem verbis: *Per tres nimirum hebdomadas infirmitatis lectum tenuit, nec cibi aliquod genus deglutire valuit.* Conf. Ge lii lib. 16. noct. att. cap. 3. Verum ambigua hæc tantum est conjectura. Tanto autem certiora ista sunt, quæ de similibus circa dicta ventriculi loca superiora, excrecentiis duris callosis, vel carnosis, sensim subortis, ac libero ciborum descensui damnose oppositis, ex variis recentiorum medicorum fide & laude dignorum observationibus diligenter collecta, exhibet præstantissimus Bonetus, sæpius jam ad partes vocatus, tom. II. Sepulchreti anat. lib. III. sect. 4. obs. 2. & sqq. p. 30. 31. & sqq. ut & in medicina septent. tom. I. lib. III. sect. I. & alibi sæpius; præsertim autem Zacut. Lusitanus, de medic. princ. hist. 65. lib. II. p. 579. sqq.

§. XXXVII.

In iisdem quoque locis nonnunquam sæva fevosa steatomata, immediate carcinomata, & indissolubiles scirrhus exurgere, atque liberiora ad ventriculum ipsum itinera adeo insidiosè circumclaudere, ut nulli cibi, ore licet avidè accepti, inde impune descendere, atque cocti ac redacti in sanguinem, corpus ipsum alere ac irrigare possint, pluribus exemplis, studiosè congestis, idem ostendit Bonetus tom. II. Sepulchret. lib. III. Sect. 4. obs. 21. 22. & obs. 1. addit. p. 38. sqq. item maximus Boerhaavius, prax. med. tom. 4. p. 246. sqq. & ingenti publici boni commodo & lucro, redivivus Boerhaavius, sive quod idem, Gerard van Swieten, in immortalis opere commentar. in aphorismos Herm. Boerhaave, tom. I. p. 856. sqq. aliique plures meminerunt: conf. Tulpii obs. med. l. I. cap. 44. item Zacuti Lusitani hist. 64. lib. II. p. 574. sqq. & quos ibi laudat auctores plurimos.

§. XXXVIII.

Duros etiam, aridos ac sublividos carbunculos, crustasque carbunculosas rubicunda inflammatione cinctas, circa idem superius ventriculi ostium pertinacius hæsisse, observarunt, præter supra laudatos, Helmontius in tumulo pestis, p. 217. sqq. qui & alibi, libro forsan de Lithiast, sacculi lapidibus referti, ipsique ventriculo adnati, a seipso visi, meminit, referente Bartholino, anat. ref. lib. I. cap. 9. p. 67. qualia multa etiam reperire licet apud Diemberbroeck, anat. lib. I. cap. 8. p. 23. longe plura autem apud Bonet. tom. I. med. septent. lib. II. sect. 11. cap. 10. p. 368. sqq. & maxime tom. II. Sepulchret. lib. III. sect. 7. obs. 27. & sqq. p. 75. & rel.

§. XXXIX.

Præsertim autem inferius istud ostium, quo ima ventriculi pars paululum in dexteriores partem conversa, in summum intestinum coarctatur, quam juncturam pylorum Græci, ut notum, vocant, a cunctis his ærumnosis calamitatibus crebro admodum infestari, frequentioribus medicorum observationibus hinc inde constat. Sic steatomata ibi invenerunt Bartholinus, Hildanus, Scultetus & alii, item Bonetus, tom. I. med. sept. l. 3. sect. 2. cap. 12. p. 517. præduros scirrhus, idem tom. I. Sepulchret. lib. II. sect. 7. obs. 143. p. 752. sqq. & tom. 2. lib. III. sect. 6. obs. 7. p. 95. sqq. ut & Steph. Blancardus, anat. pract. rational. obs. 62. p. 185. nec non magnus Ruyschius, obs. anat. chir. 39. p. 39. aliique plures, in primis autem Helmontius, in tract. de pyloro Rectore. Tetra ac indomita carcinomata ibidem deprehenderunt Hil-

danus, Paræus, Bonetus, Boerhaavius & alii. Materiam denique duram, gypseam ac pæne lapidescentem, digiti transversi crassitiam excedentem, ibidem arctius impactam, observavit Nic. de Blegny, in Zodiac. med. Gal. an. 1679. p. 46. referente ex eodem Boneto, tom. 2. Sepulchret. anat. lib. III. sect. 8. obs. I. addit. pag. 124. Quo & in primis illa singularis pertinet historia novissima, relata a celeberrimo Petro Paulo Molinello, & inserta commentariis de ill. Bononiensi scientiarum & artium instituto atque academia, ingentis frugis plenissimis, tom. 2. part. I. pag. 157. de femina quadam extrema macie confecta, in cujus monstroso fere ventriculo, circa pylori regionem; *tumor ingens repertus fuit, qui ad initium duodeni excreverat ex illis glandulis, quæ ibi frequentiores esse solent; quæque in illa miserrima muliere præter modum auctæ, duritiam ubique fere scirrhusam, aliquibus in locis etiam ossæam, obtinebant. Erant autem glutinata adeo, compactæque, ut omnem aditum a stomacho intercluderent, ut ipsius præstantissimi Molinelli verbis loquamur.* Verum hic tandem modus terminusque constituendus. Licet enim longe adhuc plura supersint, his ipsis jamjam allatis nec inferiora, nec abjectiora, aut usu eximio caritura; magis tamen placet, hæc ipsa nunc premere potius, quam promere, ne scilicet fastidiosa nimiorum exemplorum copia molestam injucunditatem pariat lectoribus, qui nos forsan jure admonituri sint veteris illius dicti præclari: *non minus magnam virtutem esse, scire desinere, quam scire dicere.*

§. XL.

Nunc autem ad illas ipsas tantarum in corpore humano immutationum ac transfigurationum causas atque origines absconditas transeundum potius videtur. Enim vero

*Fert animus, causas tantarum expromere rerum,
Immensumque aperitur opus: Quid saxea reddit
Viscera, quid tactis inducit marmora rebus.*

Verum mox in limine ipso, fervidus iste impetus subito conceptus, subito confesescit, animusque timide refugit, trepida desperatione, assequendæ veritatis, merito deterritus. Non cura laborque noster scire valet. Licet enim Schenckius, Sachsus, Helmontius, Albofius, Provanche-rius, Licetus, immortalis noster Sennertus, alique plures clarissimi viri, omnes ingenii vires, acerrimo studio, eo potissimum contulerint, ut veras mirandarum istarum immutationum & conversionum causas indagarent, & indagatas in clara luce locarent, quarum nempe ministerio & adjumento, viscera humana molliora & sequaciora in naturam profusus sibi contrariam, cartilaginofam scilicet, ossæam, aut plane lapideam trans-

irent; tamen isthæc omnia, si verum quidem fateri liceat, subtilioris potius ingenii sunt formamenta, quam demonstratæ veritatis firmamenta. Non enim isti comprehensa, neque definita, neque satis percepta dicunt; sed lubrica potius atque ambagiosa conjectatione nitentes, inter falsa veraque medii, quasi per tenebras, titubanter ingrediuntur. Hinc & hic, sicut in mille aliis rebus nobis abstrusis plane atque incomprehensibilibus, præstat, nostram caliginosam ignorantiam candide ac verecunde fateri, nostræque vanæ ac vagæ curiositati fibulam quasi imponere; quam tantum ingeniosa quædam figmenta, omni tamen fide usuque caritura, audacter comminisci, quæ celeriter, tanquam solstitiales flosculi, decidunt ac evanescent. Multa enim, immo quam plurima, sunt, quæ esse concedimus, qualia autem sint, prorsus ignoramus. Latent profecto ista omnia, latent & latebunt semper, crassis occultata & circumfusa tenebris, ut nulla humani ingenii acies tanta sit, quæ citatim in naturæ circumvelatæ inaccessiblei adyta, flexuososque mæandros penetrare possit, aut cæcas illius operationum reconditarum causas evolvere valeat. Nam

Sic placuit superis, querere plura nefas.

§. XL I.

In nostro tamen præsentī casu, & atrocitatis, & periculi mortiferi novitate, in primis memorabili, aliquam sat probabilem reperiri posse causam confidimus, quam forsā animus, præjudicatis opinionibus exoneratus, aut re ipsa veram inveniatur, aut certe haud procul a vero.

§. XL II.

Existimamus nimirum, diram illam insanamque glaciem nivemque rodendi atque potandi cupidinem, in exæstantis stomachi per breve solatium, per tot annos continuos, furiosè expletam ac extensam, & illius crudelis famis, & sequentæ exinde lacrimosæ mortis, primariam fuisse causam ac fabricatricem.

§. XL III.

Nihil enim magis pestiferum, nostræque sanitati, quin immo ipsi adeo vitæ, damnosius exitiosiusque esse ejusmodi cibus glaciatis potionibusque nivatis, æstanti stomacho ac ferventibus intestinis ingenti copia, subito ingestis, res est unanimi omnium medicorum rectius sentientium suffragio dudum confirmata, & mille tristibus exemplis uberrime probata, adeo ut de tam confessâ & explorata veritate ne dubitare quidem liceat, vid. interim præter alios plures, Petri Borelli obs. med. II. cent. 3. &

Zacut. Lusitani hist. med. 98. lib. 11. p. 876. sqq. & hist. 4. lib. 3. p. 40. sqq. item hist. 2. lib. 4. p. 304. sqq. Tabem namque & morbos sensim atque in diem longum, visceribus infeminare ejusmodi gelidissima torpentis gulæ blandimenta, aut irritamenta, quæ ingeniosa litis, ut Martialis ait, immo potius furiosa, commenta est, ex Aristotele potissimum philosopho, rei omnis humanæ peritissimo, præclare solideque pluribus ostendit Aul. Gellius, lib. 19. Noct. Att. cap. 5. & ex eo Macrobius, ut solet, lib. 7. Saturnal. cap. 12. pag. 435. Sed jam pridem ante Aristotelem, verissime ac gravissime ita pronunciaverat summus noster Hippocrates, Aph. 24. Sect. 5. *Τὰ ψυχρὰ, οἷον χιῶν, κρύσταλλος τῶ στήθεσ* (adde τῆ κοιλία ἢ τῶ σωματι) *πολέμια, frigida, veluti nix, glacies, pectori inimica:* & in primis lib. de humidorum ulu, pag. 602. *Εικότως ἄρα καὶ αὐτὰς ὁ θώραξ, καὶ αὐτὴ ἡ κοιλία, κραταυμένη ὑπὸ τῶ ψυχρῶ, μάλιστα ἀγανακτεῖ καὶ θανατοῖ, merito etiam ipse thorax, & ventriculus ipse a frigida potione superatus, molestissime fert, & mortis periculum incurrit.* Cujus funelli gelidi haultus copiosi effectus exemplum memorabile de Stheno Abderitano, palæstræ custode, idem refert, lib. 6. de Morb. Epid. Sect. 8. p. 822. de quo vid. Zacut. Lusitan. hist. 98. lib. 2. dub. 58. p. 876. sqq. Quem sequitur, ut solet, Celsus, lib. 1. cap. 3. *Ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est:* item Plinius, lib. 31. cap. 6. Hinc & frigidam nimis aquam, præsertim æstate anni flagrantissima, aut æstuanre nimium intus corpore ipso, confertim confestimque ingestam, inter perniciosissima perniciosissimaque venena jure numerant Dioscorides, in Præf. ad Alexipharm. p. 402. Quintilianus, Declamat. 350. Jo. Chryostomus, Homil. 75. in cap. 23. Matth. Tom. I. Opp. in Nov. Test. pag. 794. & Tom. VI. pag. 948. Seneca lib. 2. de Benef. cap. 14. & alibi, Galenus, Ægineta aliique plures. Cujus rei plura luctuosa exempla extant apud Arrian. lib. 6. de expedit. Alex. p. 427. Plutarch. in Anton. c. 66. Lucan. lib. 4. Pharsal. 368. Curt. lib. 7. cap. 5. multosque alios. Inde Flav. Vespasianus, *quum super urgentem valetudinem, creberrimo frigida aque usu, intestina vitiaisset, subito inter manus sublevantium extinctus est,* teste Suetonio, in ejus vita, c. 24. Quo miserabili fato etiam Theophilum Imperatorem periisse, memoriæ prodidit Cedrenus, Tom. II. pag. 532. Nonnihil etiam, & ex parte quidem, hæc pertinet illud, quod ad Valentinianum Imp. in Epistola scripsit Vindicianus: *Illico infuso sale aquam frigidissimam obtuli ejus ardori, qui quum desiderio recens, quo cruciabatur, totum, quod ei oblatum fuerat, ebibisset, Autores Medicinæ magni, qui id spectabant, exclamaverunt, occidisti hominem!* vid. Schreineri Not. ad Theodori de Diæta, cap. 17. pag. 80. ibi enim præter opinionem, salutaris effectus sequutus narratur, conf. Casp. a Reies, quæst. med. 74. p. 1005. sqq.

§. XLIV.

Quum igitur asperioris frigoris ea potissimum vis sit ac consuetudo, ut, quod

quod vulgo notissimum est, omnia generatim corpora, tam fluida, quam solida ac flexibilia, arctius constringat, pressius contrahat, & rigidius induret; inde nunc facile mente solerti concipere licebit, quo nempe pacto in nostro miserando popinone, dum nives glaciemque infatiabiliter ligurit atque potat, poenasque montium in voluptatem gulæ, sed & in ejusdem exitiosam poenam vertit, adeo usque coangustatum atque in pertinacissimum callum permutatum fuerit superius ventriculi osculum ostiumque, ut liberum lubricumque ciborum iter plane intercluderetur, hincque exsueca totius corporis macies lethalisque tandem fames subsequeretur. Rigidissimo enim illo gelu glaciali, ferventibus extis continuo avidissime ingesto, id demum calamitosum fatum exortum esse videtur, ut fibræ præsertim stomachi, si-ve superioris osculi, orbiculatim circumductæ, carnosæ ac crassæ, una cum intextis nervis, subito vehementius contringerentur, ac deinde sensim in rigidissimum callum, aut durissimam cartilaginem coagmentarentur.

§. XLV.

Quale quid jam sua tempestate, observavit Galenus, Comment. in lib. 6. Epidem. Hipp. pag. 445. Tom. IX. Opp. per Charter. & alibi: item & Seneca, Epist. XCV. cujus in primis verba notatu digna: *Quid? Tu illam æstivam Nivem non putas callum jecinoribus obducere?* Quod si enim his adjecisset: *Et ventriculis*, tum ipsum profecto nostrum casum præsentem, brevissime quidem, at plenissime tamen, descripsisset. Sed recentiore in primis ævo, exitialis ejusmodi gelidi potus esusque glaciei effectus frequentius observatus fuit ab Jo. Varandæo, tract. de morbis ventriculi, cap. 1. sqq. insque præsertim Auctoribus, qui de potus frigidi noxis & abusa, ex insti-uto, commentati sunt, quo vel maxime pertinent Nic. Masinius, Jo. Philip. de Lignamine, & alii, magna copia laudati Zacuto Lusitano, hist. med. p. iac. 66. dub. 32. pag. 503. sqq. & lib. 3. hist. 4. p. 40. sqq. quibus add. Jo. Matthæi quæst. med. 42. pag. 150. sqq. conf. Acta Med. Berol. Decad. II. Vol. II. p. 83. sqq. Binæ quoque singulares hanc in rem historię consignatæ leguntur apud Jo. Rhodium, obs. 47. cent. 2. & obs. 71. ibidem; quas, quia breves, hic infra, lectorum pace, adscribere juvat: *Murani, nobilis virgo ab intempestivo refrigerantium, ad inflammationem, usu, contracto gula scirrho, assumpta ægerrime glutiebat.* Altera hæc est: *Juvenem gracilem cardialgia invasit exquisita, a potu frigide, contractis orificii ventriculi nervis.* Quod & jam olim cuidam Imperatori pari modo, accidisse, refert ita Cedrenus Tom. II. hist. pag. 707. *Ανενεγκὼν ὕδωρ πιεῖν, ἐπέζητησε ψυχρὸν, λαβὼν δὲ καὶ πικρὸν, ἐληφθη καρδιαγμῶ, καὶ μετὰ ἡμέρας β'. θνήσκει.* Quam in rem perquam notabilem quoque historiam refert Galen. lib. 7. de methodo med. cap. 8. p. 170. Tom. X. ad quem locum vid. in primis Zacut. Lusitan. de medic. princip. hist. 54. lib. 2. p. 504. sqq. ubi plura. Sic etiam e solo gelidæ cerevisiæ hauustu, lethalem gulæ resolutionem, seu paralyzin,

aliquando abortam fuisse, observavit Helwigius, apud Bonet. Tom. I. med. Sept. lib. I. sect. 18. p. 171. ubi legi meretur adjectum a Schenckio Scholion. Qualia fere etiam adnotarunt Thom. Willisius, de medicament. operat. sect. 3. cap. 3. p. 23. Nic. Tulpius, lib. I. obs. med. cap. 42. Stalpart. van der Wiel, obs. 27. cent. post. Part. I. pag. 280. sqq. Steph. Blancard. Coll. Med. Phys. cent. 3. cap. 45. Jo. Langius, epist. med. 43. lib. 2. pag. 689. & epist. 27. pag. 608. item epist. 31. lib. I. pag. 129. alique plures.

§. XLVI.

Verum hic tandem terminus esto! Longius enim præter opinionem, nos jam provexit materiæ ubertas, quam animo primum destinaveramus. Hinc & nihil nunc de ipsa tam atrocis symptomatis medela adjicere licet, quæ tamen re ipsa, ambigua plerumque ac inefficax est. Quamvis enim mox ab initio, ars salutaris quædam spondeat præsidia, aliquam partem jam indicata a Cælio Aurel. lib. 3. de Morb. Chron. cap. 2. p. 445. sqq. & aliis. At tamen, ubi pertinacissima illa mala jamjam inveteraverunt, ac per longiores moras invaluerunt, tum prorsus esse semper fere solent immedicabilia. *Ponendum igitur, ut cum Celso finire liceat, lib. 8. cap. 13. hunc singularem funestum casum hic esse credidimus, non, quo curatio ejus rei ulla sit; sed ut res indicibus cognosceretur, & non putarent, sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.*

T A N T U M.

L X X V.

GEORG. AUGUSTI LANGGUTH

P R O G R A M M A

DE TABE SICCA LETALI EX CAL-
LOSA PYLORI ANGUSTIA.

Wittembergæ 3. April. 1750.

LXXV

GEORG AUGUSTI LANGGUTH

PHARMACIA

DE TABB. SICCA LETHALI EK CAL-

LOSA PYLORI ANGSTIA

Wittenberg 1779

Ita prorsus disputationis inauguralis, cujus solemnia nunc indicimus, argumento, hujus, quo id officii præstatur, scriptionis argumentum consentit, ut omnino magis nequeat. Scilicet duo sunt ventriculi orificia: alterum quo cibus potusque per stomachum ipsi offertur; alterum, quo quæ ingesta sunt, post moram aliquam, in duodenum intestinum paulatim ejiciuntur. Illud scholarum nostrarum consuetudo, superius, posterius, sinistrum, Græcorum lingua καρδιαν, vocat: hoc autem, inferius, anterius, dextrum, Græce πυλωρον, Latine janitorum (a). Sunt quoque hæc orificia admodum sibi vicina, nec ultra tres (b) facile, quatuorve, digitos invicem remota; natura gaudent non ita dissimili, iisdem tunicis, vasisque, eadem nervorum vi, constructa, inferi enim oris valvula naturam ejus haud magnopere mutat; eodem etiam modo, iisdem ex causis, nec separatis sæpe temporibus, male solent se habere, alterumque morbose adfectum, in consensum abripere alterum. At manes denique suos, proprios morbos, horum orificiorum quodque patitur; quæque mala, ex his oriunda, ad reliquum corpus derivantur, magni plurimum momenti sunt, etsi non unius ejusdem generis: id quod ex natura eorumdem, exque iis, quæ ipsis tribuuntur, functionibus, sine difficultate intelligitur (c).

Magna sane hæc est harum partium convenientia; sed, consentientibus argumentis nostris, nunc multo, ac ante, major, immo maxima. Utrumque enim os eodem morbo, sed rarissimo, expetitur, callosa constrictum angustia, recte conjunctim traditur.

Casus in rem nostram præsentem veniens, & tabem siccam, ex callosa pylori angustia, letalem, demonstrans, hic est:

Femina, corpore procera, habitu ejus pleno, musculofoque, viro matura, parentum jussa capeffens, frumento in pulverem minuendo operam dat, sed scrobiculum cordis, gravi ictu a mola percussum, domum reportat, ab initio exquisite dolentem, adhibitis tamen domesticis, quæ dicuntur, remediis ad votum obtemperantem. Paulo post viro nubit, civi & pileario nostrati, forte sua contento, ingenuoque, vitamque cum Kirchnero suo vivit, jucundam satis commodam, morbis gravioribus vacuum, aliquot etiam liberorum mater; sed contra diætæ leges graviter, inveterata consuetudine, peccans, omnis panificio- rum, ciborumque valentissimorum, generis mirifice appetens, jurulenta cibaria epulasque calentes fastidiens, haustibus exiguis, nunquam sponte, nec ad satietatem necessitatemque, bibens, hinc, crescente humo- rum

rum

(a) Winslow expof. anat. t. 4. §. 47. fq.

(b) Garangeot Splanchnol p. 1. ch. 8. les deux orifices ne font pas dans un fujet d'une bonne grandeur a plus de trois travers de doigts de distance.

(c) Horum indicem vide ap Schurig. chylolog. c. 6. §. 14. feqq.

rum lentore, pallida, præmatura macie paullatim fenescens. Duobus abhinc annis, mense Novembri, dolorem ventriculi perentificit, primo obtusum, gravativum deinceps, tum ab ingestis exquisite auctum, semeforum denique perpetuo vomitu stipatum. Arcessitus medicus vomitorium propinat validius, nimio effectu funestum, quod virium, tenuato in corpore reliquum, exhauriens, malumque jam satis dirum exasperans; hinc summa corporis & ventriculi debilitas, borborygmi, pertinax alvi segnities, inappetentia, vomitio, copiosior salivæ affluxus, phlogoses, in primis autem tumor, in regione epigastrica supra umbilicum, exurgens, conspicuus admodum & palpabilis. Misso hoc medico, sub finem Decembris, alius, experientissimus *Kreyfzigius* noster, cujus humanitati hanc morbi, mortis, & sectionis, historiam, plurimam partem, debemus, advocatur, fomitem mali viscerum obstructioni, in primis glandularum mesaraicarum, & inductæ ventriculo atoniæ, deberratus, remediis illum oppugnat, diluentibus, resolventibus, incidentibus, leviter evacuantibus, stomachicis etiam, scilicet decocto ex herba Card. B. Fumar. Millefol. Fl. Chamæmel. Rom. Cort. Aurant. Citr. Fol. Senn. Rad. Helleb. nigr. Crem. Tartar. cum aqu. fontan. parato, interpositis frequenter & cum decocto sumendis, antispasmodicis pulveribus, in primis vero diætâ conveniente, scrupulosius observata, multumque proficit; at salivæ profluvio nihil imminuto, & ægra, tumultuarios in ventre motus, tanquam a vermibus, quod plane sibi persuasum habet, excitos continenter querente, intra octiduum semel atque iterum pulverem, ex Aethiop. miner. & tartar. vitriolat. mistum, cum decocto mox laudato, propinat, optato cum successu, etsi nulla cum vermium excretionem, ægramque ventriculo subinde roborato, satis bene valentem, remediorumque pertæsam, ad nutum suum, sibi reinquit. Redeunte, sub initium insequentis Aprilis, horum symptomatum syndrome, recrudescenti malo eadem methodus, quæ nuper, opponitur, sed successu ægrotantis desiderio tardius respondente, varia, mutabilis, & sociarum fabellis irretita, femina methodo vale dicit medicoque, pace hujus optima. Hinc efficaciora remedia malo suo quæritat, circumforaneum in primis, alios deinceps, bene multos, experimenta per mortes impune agentes, adit, quidquid sibi porrigitur, devorat, frustra autem omnia: nova in dies incrementa malum capit: dirisque dorsi cruciatibus augetur. Tum anxia omnibus aris illacrymat, post omnes alios, superioris anni initio, memet ipsum, tanquam umbra oberrans, convenit, ex ultimo suo puerperio, ante hos quinque annos, semet graviter læsam, utrumque loco motum, queritur, deque tumore suo, animato scilicet, saltante, ni fallor, tripudiantequæ, (a) tot mirabilia nar-

(a) Bufonem scilicet, sive ranam rubetam, hujus feminae viscera habitasse, ita obstinate creditum est, ut post sectionem, demonstrari illam, & oculis subjici, cum indignatione posceretur.

narrat, ut omnia, tandem, me curiosius prope diem exploraturum, precatu annuerem. Promissi memor invito illam, sedentis abdomini, arida rugosaque cute tecto, manum admoveo, tumorem scirrhosum, indolentem, valide renitentem, pugnum duplicatum ambitu suo exsuperantem, regionem umbilicalem magnopere distendentem, prominentem, mobilem, modo dextrorsum, modo sinistrorsum, leviori nisu, declinabilem, a posteriore parte liberum, digitosque exploratores admittentem, deprehendo; situm mutari, feminamque lectulo imponi, jubeo, omnia accurate perquiro, eadem ubivis reperio: quo facto, omentum sedem tumoris scirrhosi aut steatomatici, ab omni autem valida medicatione & irritatione abstinendum, mihi videri declaro; causam vero tanti mali sciscitans deque eo, num forte injuriam hac parte abdominis aliquando acceperit, rogans, quæ supra de ictu a mola retuli, accipio. Quinto & decimo mensis Julii die cl. *Kreyfigius*, denuo arcessitus, ægram desperate decumbentem, viridia, nigraque, & quidquid ingerit, continuo vomentem, omnibus viribus exhaustam, siccaque tabe penitus, ut sceletum (a) se videre putaret, consumtam, invenit, omniaque conclamata, & mortis vicinam, nunciat, quo exoptatissimo solatio adeo reficitur nunc alia omnia sentiens femina, ut animo, plus quam virili, se mortuam, cultro anatomico subjiciendam, in aliorum salutem, offerret. Post duos dies placida morte diem obit Kirchneria, annos nata quadraginta quinque.

Altero post mortem die sectionem eadaveris idem cl. *Kreyfigius*, admisso in societatem commilitone, me ipso autem publica, eaque improvisa, anatome impedito, administrat, peractaque sectione, notatu dignissima, hoc modo mecum communicat: incisus & remotis ad latera integumentis abdominalibus, singulis ante seorsim separatis, prodibat in conspectum, magno meo stupore, utque sensibus meis vix fidem haberem, saccus membranaceus, albi coloris, totum abdomen implens, & intestina obtegens, a diaphragmate usque in regionem hypogastricam protensus, versusque hypochondria explicatus. Discusso stupore ventriculorum conspicio infra umbilicum descendisse, fundum ejus tantæ molis & amplitudinis, qui primo adpectu saccum referret, tumorem autem, os inferum ventriculi occupantem, & pondere suo ventriculum, loco omnino moventem. Tumor iste, ambitu suo pugnum duplicatum exsuperans, ab omni parte medium pylorum obsidens, ipsumque ventriculum, ad palmæ robustissimæ latitudinem. Superiora versus peritonæo concretus adhærens, separatus inde vulnuscum monstrans, pisi magnitudine, ora callosa, in cavitatem ventriculi penetrans. Substantia tu-

(a) Qualem *Ovidius metam.* 3. 396. describit:
Attenuant vigilæ corpus miserabile curæ;
Adducitque cutim macies, & in æra succus
Corporis omnis abit; vox tantum atque ossa supersunt.

moris durissima, renitens, callosa ligamentum latum cartilagineum referens. Dissectis hac parte ventriculus & pylorus, lateribus conspicitur tumidissimis, & tunicis immensæ crassitiei, adeo, ut, quod fidem superare videbitur, diameter tres latos digitos efficeret; orificium pylori constrictum, nodosum, angustissimum, valvulæ nulum vestigium; orificium ventriculi superius a diaphragmate ad maximam palmæ latitudinem distans & elongatum. Præter ea, quod obiter notatum, omentum & mesenterium, glandulis scatens scirrhis, durissimis, acutissimis; lien, quatuor profundis, membranula vestitus, segmentis distinctus, solito volumine triplo major; Ren sinister mollior laxiorque quasi excavatus; principium ureteris sinistri magnopere distentum; cetera viscera satis recte & secundum naturam comparata. Reliquæ autem cavitates non in cæsæ, partem cognita morbi mortisque causâ, partem liberorum & propinquorum turba, sectionem turbante, quoque minus ventriculus callosus excindi, & servari ad vota potuerit, impediente. Propter summam enim exempli raritatem hic ventriculus & pylorus, supra fidem callosus, diligenter reponi, & inter cimeliâ musei nostri anatomici asservari, meruerit.

Rarissimus scilicet hic casus est, & pæne dixerim, sine pari. Quæ enim exempla de ventriculo, insolitæ magnitudinis, & sede sua moto, deque pyloro, scirrhuso, nodoso, callosoque, observationum medicarum collectores, *Bonetus* (a), *Salmuthus* (b), *Schenckius* (c), *Schurigius* (d), alique, congesserunt, illa sane ejusmodi sunt, ut cum tam stupenda pylori callositate comparari nequeant. Propter ea a rerum intelligentibus veniam nos impetrauros confidimus, qui omentum, non ventriculum, multo minus pylorum, sedem scirrhi, sive steatomatis, declaravimus. Enimvero tumorem in omento quærendum ponendumque esse, varia, seorsim spectata, simulque sumpta, demonstrabant: quod referas, locum abdominis affectum, tumorem mobilem, nunc versus dextrum, nunc versus sinistrum, hypochondrium, inclinantem, eundem liberum, pendulum, manu summissa, ab omni parte, a fundo si discesseris, contrectabilem. Accedebant exempla, omenti, quinque librarum, ventriculum ex sede sua deorsum distrahentis, conglobati etiam, multis glandulis differti, sex & viginti, immo triginta, libras pendentis, scirrhusi denique, & in steatoma durissimum conglomerati, quæ *Vesalius* (e), *Miscell. natur. curios.* (f) alique commemorant. Nec ullum ex symptomatibus, v. c. inappetentia, continua vomitio, alvi

(a) *Sepulchret.* 3. 8. 31-2. I. 132.

(b) *Obs. medic.* I. 20.

(c) *Obs. med.* 3. fol. 344. seqq.

(d) *Loc. cit.* confer. *epb. nat. curios.*

(e) *Anatom.* 5. 4.

(f) 2. 10. 28. 175.

alvi segnitie, borborygmi, lenta tabes, ex sumta hac omenti scirrhotate, expediri non poterat. Salivæ etiam abundantia & perpetuum stilitium, scirrhoti huic, pancreas renesque comprimendi, utique tribuenda putaveris. Utcumque autem sit, cedo, erravimus, sed in re abdita, quæque, non natura sua, sed insolenter, raroque, accidit. Erravimus, quod principem mali sedem attinet; (nam & omentum glandulis scirrhotis scatuit & mesenterium) sed quod curationem, causæ mali opponendam, spectat, minime. Animo nostro illud Hippocratis (a) salutare monitum semper obversatur: Οκόσσισι κρυπτοι καρκίνοι γίγνονται, μη θεραπεύειν βέλτιον. Θεραπευόμενοι γάρ απόλλυνται ταχέως, μη θεραπευόμενοι δὲ πλείω χρόνον διατελοῦσι

Idem vero de callosis etiam partium internarum concretionibus tenendum esse, nemo non videt, cui natura calli non ignoratur. Hic certe, nisi principis obstamus, sero frustra paratur medicina, quum mala per longas moras invaluerit. At, quis est ille, qui prima calli initia calleat? quibus ex signis illa colligimus? Adultum vero in visceribus & partibus membranaceis callum, incurabilem ut habeas, necessum est. Nimirum callus vocatur, partium molliorum, membranacearum maxime, crescens paulatim moles, dura admodum & indolens, a vasis diu multumque compressis, tandemque inter se concretis, oriunda. Exempla in promptu sunt, in vasis majoribus, liquido suo transfuente orbatis, compressisque, luculentissima. Cogita, si placet, canalem arteriosum, venam arteriasque umbilicales, vasa patentissima ante, nunc impervia, & solidissima ligamenta. Quanto citius minimi, insensiles, canaliculi coalescent, compressi scilicet, aut alia ex ratione subtilissimo suo, quod vehunt, fluido orbati? per callosam autem concretamque duritiem, ut natura docet, & cum natura Hippocrates (b) omnis intercipitur transitus, alimentique destruitur accessio. Qua quidem in via medicamenti quoque accessio prohibetur.

Quo magis consentaneum esse intelligimus, ut causas illas omnes diligenter evitemus, quibus liquido suo tenerrima vascula fraudantur, calloque generando porta panditur. Variæ illæ sunt, atque hoc loco non enumerandæ. Aliæ voluntati & potestati nostræ non subjectæ sunt; aliæ, contra, a nobis ipsis omnino dependent. Non nullas autem, principesque, exemplo, quod nobis in præsentibus objectum est, præeunte adduxisse juvabit. Triplicis illæ potissimum sunt generis. Prima & manifesta causa, magna cum probabilitate, ab illa ictus violentia, quæ regione epigastrica juvenis femina excepit, arcessenda est. Id vulnuscum, in superiori parte cum peritonæo coalitum, ejusque callosa orahaud obscure indicat; ut compressa hinc, irritata, ruptaque vasa, & inductam ventriculo debilitatem, taceamus. Hanc injuriam externam,

(a) Aphor. 6. 38.

(b) De venis, 19. & 20.

concedo, evitare non potuit. Nec, quum mille, & innumeri, ejusmodi casuum fatalium modi sint, omnes ut effugiamus, nostra efficere circumspeditione possumus. At id tamen omnes, credo, effugere possumus, ne, ut hoc nunc utar, invisum illud calloforum tuberculorum genus, illi clavi, verrucæque, plantas digitosque pedum nostrorum male occupent; ne, a calce ad caput ut veniamus, nares nostræ occalescant & obefæ fiant. Utrumque calli genus, causæ, ni fallor, debetur, quæ nostro imperio subjacet, quamque, genuino nomine, vanitatem pertinaciamque dixeris. Alteram causam merito in illud heluationis genus conjeceris, qua femina nostra toras absorbere placentas, triticeæ deliciis abuti, a juventute pessime confuevit. Pylori in puella obstructionem, a nimia pultis quantitate, *Guil. Fabric. Hildanus (a)* commemorat; omneque placentarum genus recte suspectum & noxium habetur. Humoribus enim lentorem inducunt; noxiis & vitiosis succis corpus replent; atque, ex *Philonis, Alexandrini (b)* observatione, cupiditæ omnes, placentæ, bellaria, condimenta que alia curiosa, pistorum & coquorum gustui servientia, morbos conciliant, tum corpori, tum animo, insanabiles. In cujus rei fidem juvabit etiam *Nonnum, (c)* sic loquentem, introducere: in quotidiana vero victus ratione, qui assiduo similagineo pane vescuntur, nec corpus laboribus, validoque opere aliquo exercent, parum sibi consulunt; nam cum palato morem gerunt, in varios morbos incurrunt; confestim enim illis jecur aut lien obstruitur, nephriticis, arthriticisque doloribus corripuntur, propter similitæ lentorem & dulcedinem. Atque hæc est una ex præcipuis causis, cur ditiores & magnates assiduo calculi & podagræ doloribus vivant obnoxii. Et *Simon Pauli (d)* recordatur, ancillam pistoris Rostochiensis, athletico habitu, Bachanaliorum tempore aut festo, devorasse unum itemque alterum similagineum panem, calidum ex furno extractum, quorum medullam affuso lacte & butyro, more patrio, subegerat; quæ vix, horæ spatio intermisso, lipothymia corripit, post se dyspnœa conqueri, cœpit, quam deinde, tridui aut quadridui spatio, immedicabilis orthopnœa jugulavit. Dediscamus igitur, optimo *Ciceronis (e)* consilio, dediscamus tandem artolaganos nostros, & quidquid est ejus modi. Omne enim pistorium opus, ex melle, adipe, caseo, constans, quæque ex frumentis panificia sunt, generis valentissimi esse, *Celsus (f)* monet, imbecillisque hominibus rebus infirmis opus esse, robustis autem validissima apta, docet. Tertio, eoque ultimo, loco, feminæ nostræ abstinentiam a potu nimiam, pertinacemque, tanquam causam,

ma-

(a) *Obs. chir. 6. 34.*(b) *Lib. de victimis.*(c) *De re cibaria. p. 37.*(d) *In Quadripart. botanic. p. m. 536. tit. sesale.*(e) *Famil. 9. 20.*(f) *De re med. 2. 18.*

malum suum foventem, augentemque, notari oportet. Ventriculi enim summa ipsi est debilitas; occalescere pylorus & angustari incipit; pulte tamen, valentissimo victu, minus facile concoquendo, omni placentarum genere, expletur continuo ventriculus, vehementerque pylorus comprimitur & urgetur; sed lentus, qui inde exprimitur, viscidusque chylus sufficienti potu non diluitur, sanguinem, daturus, sibi similem vasa obstruentem, humorum debitorum secretiones sufflaminantem, scirrhos, callosasque concretiones, promoventem, & lentam tandem siccamque tabem (a) corpori inducentem egregie. Hic vero elegantioris in primis sexus dirus mos est, ut in potus abstinentia mirum quantum sibi placeant. Negant se sitire; non fallunt sitim, tantum abest, ut, ad satietatem, & necessitatem, & justo tempore, bibant. Aurei illius carminis immemores admoneas:

Inter prandendum sit sepe parumque bibendum,

populisque, labellis pocula tangentium, *bibe si bibis*, inscribas. Frustratum consilium erit; nihil officies. Sicca, profecto, sed mira, sed damnosa hæc voluptas est, poculum fastidire, dentes ut probe exercere, ut eo magis fatigare, liceat. Magnopere verendum est, ne, dum sobria spernunt pocula, medicata sæpe poscere, mortisque tandem poculum exhaurire, cogantur. Ni fallor, jam hic & illic culpam pœna premit comes. Sed hæc hætenus.

(a) Hippocrati de venis, 20. 2. Ἐνός φθινύδεις vocantur.

F I N I S.

HENRICI

JOHN

HENRICI

LXXVI
HENRICI HENRICI
ET
JOAN. FRIDER. MESSER
DE
CHOLERA MORBO.

Halæ Aug. 1710.

LXXVI

HENRICH HENRICH

JOHN RICHARD MESSER

CHOLERA MORBO

1817

PHILADELPHIA

Printed by G. B. Lippincott & Co.

P R O O E M I U M.

INter tot fonticas gravissimorum morborum causas nullam aequae, ac venena, tam praecipiti ac funesto impetu, truculentissimis symptomatibus stipitata, in totius aconomiae animalis perversionem deletoriam ruere, omnes facile consenserint; id forsitan quis addubitaverit, an, quae venenis consueta sunt mala, ex interna quoque humorum corruptione, parum subinde incitata, corpori impendeant, eveniantque eadem? Nocent enim venena tum praecipiti fermentatione putredinosa humoribus inducta, tum corrosione solidarum partium septica, si quidem de noxa inducta sermo saltim fuerit; sed tantam aut fermentationem putredinosam, aut acrimoniam tam celeri impetu deletoriam, convenire humoribus, illis vero non videtur simile, qui nec de potentius materialibus sub motu peregrino savientibus, nec de universo vitalitatis negotio iusta iudicia ferre consueverunt; quibus vel sola cholera documento esse poterat, eadem, quae venenis venenosisque assumptis debentur symptomata, humoribus quoque corruptis & concitatis in acceptis ferenda esse, adeo, ut legitima cholera correptos toxicum bibisse putares, teste Fernelio, & Vesalio, est, inquit, cholera magnum quoddam exemplum venenorum, quae in corporibus nostris gigni solent. De quo quamvis per ipsam experientiam abunde constat, minime tamen idem omnibus est iudicium, ad causas dijudicandas deventum est; sunt enim, qui territi & attoniti ad symptomata, praecipiti atrocitate suspecta semper, nil nisi venena cogitant, crepant & incusant, quae tamen ab aliis cholerae causis rite ac perite distinctisse aegrorum praecipue, hinc & fori quandoque, interest; huius quidem, ut iusta semper edat iudicia, illorum vero, ut tempestiva medicina adjuventur: Neque enim, Celso teste ulli morbo minori momento succurritur atque vera cholerae, si mature cognita opportune sublevetur; & ex altera parte, Prudentis non est, ut A. à Cruce verbis utar, (aut ego toto caelo abberro) in re tanti momenti, (vita a. & fama pari passu ambulant) divinatione uti, nec ad medicum, a quo, pro veneni autore inveniundo, consilium expetitur, ulla ratione spectat, indicia quaedam infida, tanquam certa, probare, cum a veritate aliena & semota aliquando esse possint. Quam facilis autem lapsus iudicii medici sit, hoc iuxta experientiam Clariss. Bohnius de Offic. Med. Forens. Libr. P. 2. c. 6. testatur, ubi iudicium difficile in re difficili praecipitandum esse negat, serioque dehortatur medicos, ne quid temere agant & pronuncient. Suspicio venenosi assumpti praecipitata male agris consulit, & saepe, aliud agendo, laedit gravius, cum in tempestivo aptorum, morbi quoque causis convenientium, remedium usum unica salutis spes hereat. Quare, dum in cholerae morbi naturam, causas & therapiam diligentius inquirere constitutum nobis est, quavis suo modulo meminemur. Faxit Deus Feliciter!

CAPUT PRIMUM.

De Historia Cholera.

§. I.

Cholera an ἀπὸ τῶν χολάδων, ab intestinis, an ἀπὸ τῆς χολῆς à bile nomen acceperit? parum interest scrupulofius perquirere; majoris utilitatis fuerit, ex homonymia verbi *Differentiam cholerae* adnotare, non quidem genericam illam, siccae humidæque, sed hujus potius *specialem*, in *veram* legitimam & *symptomaticam*. *Vera* est quæ ab internis causis in corpore genitis dependet, facta hinc evacuatione consueta, vel spontanea, vel levioribus de causis, nihil tale in se efficiens, excitata, pro majori periculo anticipando, & quantum fieri potest, amovendo. Oritur hinc nova veræ cholerae distinctio in *criticam*, sponte naturæ susceptum, & in *procatartiticam*, a causa quadam occasionali excitatum: De *ista* Autor est, Galenus: *dari diarrhæas & choleras, quæ statis intervallis omnem corporis redundantiam extrudant*, ubi tamen monendum, quod cholerae tales periodicæ paulo sint rariores; *Procatartiticam* dico, quæ ab humoribus, cruditatibus, aliisque primarum viarum vitiis, sed etiam per leves subinde causas occasionales incitatis, exoritur.

§. II.

Symptomaticam autem vocare lubet eam, quæ à venenis venenosisque assumtis, in se suaque natura ad vehementissimos motus cholericos suscitandos potentibus, dependet, sive præsentibus adfuerint pravi humores &c. sive minus: Possimus & hanc commoda satis denominatione *supercatartiticam* dicere, ad mentem recentiorum, qui & venena ac purgantia *δρασικότερα* inter causas cholerae numerant, ut appareat, recentiores omnem ἀνω καὶ κάτω factam horum generum evacuationem sub cholerae nomine complecti, bene an male ex ipsa pertractatione patebit; veteres certe hypercatharsin sumptorumque venenorum symptomata cholericæ distinguere soliti fuerunt a cholera morbo, siquidem Galenus hypercatharsin ab helleboro potu excitari scribit cholerae similem, solent enim omnibus hujusmodi evacuationibus eadem fere symptomata accidere.

§. III.

Sunt autem conjuncta cholerae symptomata partim spastica, partim atonica

atonica in genere, quæ in specie vel ad evacuationem spectant, (alia eminus alia cominus) vel motuum vitalium intermissiones sunt, vel denique sub utrisque ex necessitate quadam eveniunt. Ad (a) evacuationem (æ) pro humorum effusione spectant (1) contractiones spasticæ totius corporis habitus, in vultu faciem Hippocraticam, cæterum senem macie confectum, aut frigore febrili rigentem gelidumque referentes, quibus accedunt (2) graviore extremorum, surarum imprimis ad sensum, contracturæ, ad (3) convulsiones usque subinde tandem, rebus licet ut plurimum desperatis, intensæ; pertinet huc & (4) pulsus cordis sub debilitate celer; &c. (β) pro excretionem vegete perpetranda militant nausea, anxietas præcordiorum cardialgica torminaque ventris; sicuti tergiverfanter susceptum ac desperabundam syncope magis & lipothymia comitantur, quæ motuum, nempe vitalium, (b) intermissiones supra dicta sunt; (c) ex utrisque istis eveniunt subita virium prostratio, sudores frigidi, evacuationes ingravescente malo interno, rariores paucioresque, & alia, quorum rationem uberiores dabimus infra.

§. I V.

Subjecta, quæ præ ceteris facilius graviusque invadere solet cholera vera, ea sunt, quibus vel in massa humorum vel in primis viis magna pravorum humorum copia abundat; qualia sunt *temperamenta* eminenter cholericæ, aut cholericæ-melancholicæ, scorbuticæ, hypochondriacæ, hysterica, intemperanter voracia, sensibilibiora, ad affectus animi impetuosos præcipitia; *Ætatis* ratione rarius pueros senesque, frequentius homines consistenti ætati propiores! inque hac constitutos prehendit cholera; pueris parcit, quod, uti pravorum humorum, ita & affectuum magis sint vacui; senibus vero, quod tanta humorum tenuitate motuumque energia non gaudeant, quanta acutissimus ille morbus suscipitur & transigitur, quamvis hoc etiam de pueris valere queat. *Sexus* diversitas nullo immunitatis privilegio defenditur, sequior tamen plus dispositionis, vel ob sensibilitatem, vel ob alias causas proprias, habere reputatur. Symptomata vero seu hypercatartica cholera quovis quovis tempore, data causa, invadit.

§. V.

Tempus, quo vera cholera frequentius exsurgit, in genere *subitum* est; neque enim vel languore vel nausea, vel dolore ventriculi diu præcedentibus adventum sui denunciat; in *specie* (a) ratione *anni temporum* in *æstatem* incidit magis ex sententia Hippocr. Epidem. Libr. VII. inciso 40. & ex Sydenhamii observatione in ætatis finem & sub versionem hujus

in autumnum, *mensēque augustum* fere; hoc tempus rarius anticipari aut postponi arbitratur ille; vidi tamen & eandem in primum *veris* tempus incidisse, quo turgescere incipit massa humorum, pro qua diversitate temporis concilianda notanda venit ipsius cholerae verae diversitas, qua eandem in criticam & procatartica divisiimus, huiusque cum autumnō confinia magis expectat, ista verno quoque tempore invadit, ea videlicet, quam *Galenus* dixit *omnem corporis redundantiam protrudere*, uti diarrhæa solet. (β) Ratione durationis tempus cholerae vel *continuum* attenditur, idque brevissimum, aliquot horarum aut unius alteriusve diei spatio inclusum, raroque in tertium vel quartum diem extensum; vel *discretum* dici potest; per periodos quasi rediens, ac diuturnum magis; qua temporis ratione cholera recurrentem vidit *Excell. Wedelius* in scorbutico, acri acidaque bile onerato itemque *Pre-votius*, notante *Rhodio* ittoque referente, ex vomitorio male præparato singulis fere hebdomadibus per biennium aliquot semper horis molestissimam: Pertinet huc cholera diuturna, sed fluentibus mensibus interrupta, raro exemplo, ab *Anato Lusit. C. 3. Obs. 88.* recensita.

§. V I.

Causæ morbi occasionales & efficientes, tum antecedentes tum conjunctæ, variæ sunt, partim externæ, hæque denuo vel assumptæ intra corpus, vel forinsecus magis lædentes; partim internæ, quarum aliquas seorsim recensimus.

§. V I I.

Assumpta cholera inducere vel excitare potentia alimentosa sunt, aut venenosa; 1. *alimentosa* ciborum potuumque genera complectuntur, quæ vel (ω) *varietate* solum noxia sunt, copiose sumta, & in ventriculo ac duodeno acrem, tum inter se, tum cum bile, fermentationem subeuntia, quamvis sub moderato usu separatoque ex natura sua indemia; quo intuitu *Hippocrates* crapulam & convivia inter causas cholerae numerat *Libr. de affect. l. 28.* idque exemplo *pugilis*, voracis latius declarat *Libr. V. Epid. t. 27. nr. 6.* Porro huc pertinent (β) *acria & flatulenta*, fermentationem ciborum etiam laudabilium cum bile aut cum cruditatibus exacuantia, siquidem phaseoli, radiculae, cepæ, allium, raphanus rusticanus & similia cholera excitasse scribitur a variis (γ) *fermentescibilia & fermentescencia* nigro quoque calculo notata legimus passim, *dulcia* & in his *mellita* imprimis, non æque saccharata, maxime *purgativa simul* manna e. g. copiosius exhibita, itemque *fructus horæi*, multum, *cerevisia feculenta* (δ) Inter *corruptibilia* recensetur tum *putredinose* corruptioni exposita, fungi, ova barbæ piscis, ipsumque lac &

& lactinia in ventriculo impuro; tum *frigidityte* aquosa simul nociva, ut melones cucumeres & similia; tandem & (ϵ) *actu frigida* huc revocantur, ut *aquæ frigide* potus, observante *Tralliano*, *acidularum* usus in cacochymicis & scorbuticis, notante *Heerio* & *Tralliano*; denique (ζ) assumptorum alimentosorum agmen claudunt *varia* ex istis & similibus *composita* limonada v. g. quam hypochondriaco cholerae occasionem dedisse memini &c. panis mellitus piperatus, aliaque.

§. VIII.

Venenosa assumpta tum ipsa *venena* sunt, ea imprimis, quæ, juxta causticam potentiam, fermentativo putredinosi viribus deletoria observantur; tum *purgantia drastica*, antimonialia, aliaque helleborina aut male præparata, aut male, (intempestive aut immoderate) exhibita; quale quid à tartaro emetico juxta licet dosi, sed intempestive dato, virgini accidisse recordor, raro dignoque, quod inferius adnotetur, exemplo; similem hypercatharsin cholericam a gr. iis Mercurii vitæ male præparati observavi in juvene.

§. IX.

Ad *externas*, sed *forinfecus magis ludentes* cholerae causas, autoribus adnotatas, refero, quæcunque humores excretioni destinatos paratosque (hac, vigente aut consueta diu, suppressa) intra massam humorum cogere aut continere possunt, viis excretoriis citius tardiusve præclusis, hinc vero ad alia loca, pro evacuatione, cum impetu delatis humoribus istis non tolerandis: sic enim *subitum* corporis, patiumque, vel *diuturnum* saltim, sub calore sudoreve *refrigerium* nocuisse visum est v. g. si quis valde exæstuans subito se frigido balneo commiserit, aut si diutius huic innataverit, si sudorem plorans repente se ex lecto aut balneo calido proripuerit in auram frigidiorum. *Brassavolus* choleram refert à *frigido pedum lavacro* singulis diebus per ætatem continuato; vidi & ego, & *Præses*, cholericas excretiones non leves post simile *lavacrum adstringens*, pro sudoribus pedum foetidis, febrem suppressam excipientibus, restringendis, per aliquot dies adhibitum; à *fonticulo* perperam occluso choleram observavit *Februs*; cholerae similes non tamen adeo impetuosas excretiones nuper admodum in sene vegeta adnotavi ex eadem causa. De omnibus autem hisce & ejusmodi causis id notari velim, quod, sine aliarum occasionalium internarum externarumque causarum concursu, suis viribus non sufficiant morbo nostro inducendo: An *aeris* forsitan peculiaris quædam constitutio pro cholera epidemia *Sydenhamio* memorata huc pertineat, jam non disquiram longius.

§. X.

§. X.

Ad internas causas referenda sunt, quæ passim ab Autoribus medicis allegantur (1) *Cruditates primarum viarum*, biliosæ, acidæ, nidorulentæ, copiosiores in cholericis, iracundis, hypochondriaco-hystericis &c. (2) *Cacoehymia* Massæ humorum varia. (3) *Animi pathemata* subita & diuturna, ira inpr. & terror (quorum rationem agendi infra dabimus) atque moestitiam longiorem, pravis humoribus colligendis faventem, atque ideo à *Sennerto* inter causas cholerae numeratam, (4) Denique *morbi concurrentes* aut *progressi* alii, v. g. mala *hypochondriaco-hysterica*, *febres ardentes* biliosæ veterum sub initiis illorum, aliæque. Leipyrias non nisi cholera accedente solvi voluit *Hippor.* In *febre tertiana* maligna, quam vocat *Riverius*, tertio paroxysmo, & *Panarolus* die 15. choleram excitatam referunt; sub *inflammatione ventriculi* incipiente choleram vidi per binos dies sat atrocem, succedente tandem illius suppuratione, in puero 14. annorum. *Riolanus* in *Enchir. Anat.* a *phlogosi* ventriculi choleram oriri affirmat; dysenteriam cholericam observavit *Excell. Wedelius*; *Diarrhoea* olim consuetæ, hinc suppressæ, tandem levi occasione in choleram erumpentis exemplum refert *Joh. Raym. Fortis*, p. m. 225. Adde, quod supra ex *Anat. Lusit.* de cholera & mensium fluxu, interpolatis, recensuimus.

§. XI.

Sanguinea spuria cholerae mentionem quoque injiciunt Autores, recte an secus? aliorum esto judicium, placuit jam illorum vestigiis inhære, qui & hypercatharsin *ἀνω καὶ κάτω* undecunque factam cholerae adjungunt; *Excell. Wedelius* in *Pathol. Dogmat.* S. 3. C. 3. inter varias, præter bilem, materias excretas refert quoque *plane cruentas*, per modum cholerae cum impetu protrusas; observavimus hic Halæ in fene quodam sanguinolentam hujusmodi choleram, improprie dictam, impetuosissimam; incredibilem copiam sanguinis puri, nigrescentis paululum, intra octo horarum spatium superne ac inferne deponentem, quæ originem debebat hæmorrhoidum fluxui olim consueto, novem vero annos venæsectione, bis eodem die in brachiis instante fluxu administrata, ac remediis nescio quibus suppresso penitus, ex quo tempore bonus ille senex cum variis hypochondriacis, aliisque vomitum cruentum pressius molientibus, dolorosis anxiiis æstuosis symptomatibus in istum usque diem conflictatus fuerat; unde simul apparet, quid proprie de cholera ejusmodi sanguinea sit judicandum; *mensum obstructio* huc quoque pertinet.

§. XII.

Signa cholerae generalia manifesta sunt; *specialia* vero legitimæ tum criticæ

criticæ tum procatarticæ nobis dictæ, ac symptomaticæ seu hypercatharticæ, signa discretiva, cum a causis sæpe latentibus desumenda sint, obscuriora sunt, atque ideo iudicium de causa cholerae difficultatis plenissimum recte dicitur, nisi de assumtis noxiis manifeste constet, caute igitur instituendum, clinicum non minus, quam forense, iudicium, ne istud ægro damnosum, hoc iudici sit prævaricans aut seductorium, si absque debita cautione adhibita feratur; subdolum enim in ullo medico suspitione præsumere, æque temerarium fuerit, atque absurdum, in omni infallibilitatis prærogativam quærere. Equidem, qui veræ morbi pathologiæ causarum activitatis & effectuum morbosorum causaliumque notitia sufficienti instructus est, si non exactissimus in iudicio discretivo, temerarius saltem non erit, in pronunciando super quæstionem de sumto datove veneno aut venenoso remedio. Mirum dictu est, quanta iudiciorum de eodem morbo discrepantiâ detur, quam facilis eorum lapsus, qui ad subita graviora mala cholericæ nil nisi venena meditantur & incusant, signis quibusdam infidis, nimium tribuendo, decepti; de quo videatur laudati *Excell. D. Bohmii lib. de Offic. Med. P. 2. c. 6. de Renunciationum difficultate.*

§. X I I I.

Effectus cholerae in solidis internis partibus notari insuper merentur pro legitima morbi historia conficienda, lesiones puta, ventriculi & intestinorum inprimis, sub lethali cholera contractæ, ac per sectionem attentam, non tumultuariam, rerumque peritam, observatæ. Inflammationes nempe, ventriculi ac duodeni hinc inde post mortem quoque per maculas adparentes detectæ, itemque ulcerationes ac sphacelationes, addo, si tanti sunt inflationes ac tenuitatem ventriculi & intestinorum, quæ vehementes, & in spasmos usque ingravescentes, labores ordinarie solent excipere, quale quid, debilitas nempe & atonia, vehementiora ac diutius protracta corporis exercitia itineraque v. g. longiora pedibus emensa membris seu musculis obtingere solet; atonia autem ventriculi & intestinorum, infecuta impetuosos labores evacuatorios spasticos & torminosos, flatibus naturaliter inhospitantibus libertatem sese expandendi concedit, ut inflata dein sint viscera illa, & sub inflatione admodum tenuia, quod enim crassiuscula quodammodo appareant, id tonicæ stricturæ tribuendum, qua cessante, sequitur necessario sub expansione, tenuitas, diligenter distinguenda ab illa, quam erosio, ac abrasio interioris villosæ tunicæ adferunt.

§. X I V.

Quod autem ad maculas rubras ac livescentes quodammodo attinet,
Disput. Medico-Pract. Tom. III. L quibus

quibus inflammationes se prodere diximus, sedulo quoque animadvertendum est monitum *Riolani in Anthropogr. l. 2. obs. 20.* ventriculū nempe post cholera ordinariē *maculam rubram* aut nigrescentem in sinistro præcipue latere ostendere, a concursu vasorum sanguiferorum, quod in multis, addit ille, subito extinctis veneni suspicionem attulit; nos vero illis, qui iudicia de causa cholerae quaeruntur, commendamus maxime si cholera illis eveniat, quæ mensium obstructione laborarunt, sanguine ad ventriculū per vasa brevīa copiosius regurgitante; neque tamen negamus, posse & inflammationem veram subesse, cum idem ille *Riolanus in Enchirid. anat. Pathol.* cholera ordinariē ab inflammatione stomachi deducat, de quo latius in Pathologia cholerae,

§. X V.

De sphacelatione ventriculi & intestinorum color excrementorum & faetor deterrimus, putredinem, sub morte appropinquante imprimis, redolens fatis, testatur, præcipue vero sectio illorum, qui cholera extincti fuerunt, in quibus *Doleus in Encyclopæd. Med. L. 3. c. 4. intestina sphacelo correpta* sibi conspecta fuisse affirmat, cum multis aliis, quorum testimonia corradere, vel ideo supervacaneum fuerit, quod ex indole & vera pathologia cholerae hujusmodi corruptiones etiam à priori probabilissime liceat deducere, ut suo loco patebit.

§. X V I.

Tandem quo hæc omnia sub ipsa applicatione clariora evadant, *Exemplis* quibusdam nobis observatis notisque, historiam morbi illustrare & claudere, alienum à scopo non fuerit: Primum dabit *adolescens 20. annorum* circiter, temperamenti cholericō-melancholici, per aliquot annos (ex spirituum acidorum perverse ac diuturno abusu, vitæque sedentaria) *hypochondriacus*, ceteroquin *opifiosus* simul tamen voracissimus, qui sub finem Julii mensis *limonada* sic dicta, statim a prandio largiter hausta, circa vesperam torminibus ventris vexatur cum nausea, & mox cum anxietatibus præcordiorum vomibundis, quæ, frustra aqua vitæ hausta, celerrime increfcunt, labascunt vires, succedit sub sudoribus frigidis diarrhoea & vomitu materiæ biliosæ acerrimæ, per brevīa intervalla redeuntēs, adeo, ut intra 5. horas 30. fere excretionibus utrumque guttur excoriantibus, exerceretur; sistuntur apto remedio primum vomitus, hinc & alvi decessiones, sub finem mali rariores paucioresque, concalescēto in lecto corpore somnus obrepit, leviter sudat æger, mane vero sanus furgit.

§. X V I I.

§. XVII.

Idem ille comestis in prandio *fungis*, nihil lædentibus commensales, tertia inde hora iisdem tentatur torminibus nauseabundis, summe anxiiis, quibus ingravescentibus, dum ad alvum deponendam se componit, animo deficit; & sub lipothymia magnam corruptorum ciborum copiam reddit per os, vix ad se rediens, eadem lipothymia prehensus, alvum exonerat, liquidam ac foetentem, dantur breves induciæ, atque ut brevis sim, singulis horarum quaternariis, eodem modo, & sub iisdem semper symptomatibus, primum vomitu, mox alvi secessu, ultra quatuor horas vexatur, summe debilitatus frigidum sudat, corpus sub spasticis tractionibus extenuatur, faciem hippocraticam exacte refert, humorum ejicit semper acidissimos amaricantes austeros dentium stupefactivos, & in pavimento effervescentes, liberatur tandem eodem, quo antea, modo.

§. XVIII.

Tertia vice, sed insequentis anni verno tempore, absque causa occasionali, quantum meminerat, admissa, simili cholera, symptomatum caterva similium stipata, absque syncope tamen, sed cum gravioribus artuum, inferiorum maxime, tractionibus spasticis, tantum non convulsivis, totiusque corporis tractionibus rigidis, refrigeratoriis prehensus, humores bilioso acidos rosivos & causticos fere, *άνα και κάρτα* excernit, liberatur intra bihorium, succedit febris tertiana per 10. menses durans, sæpissime interrupta quidem, sed toties quoque rediens, qua tandem superata, vitæque genere permutato, tum hypochondriaci mali tum cholericæ dispositionis expers, quicquid mensæ apponitur, impune assumit, ea quoque quibus olim lædebatur facile.

§. XIX.

Juvenis 21. *amorum* vel circiter, Temp. Sangu. fugiente fyrio, cerevisiis non consuetis variisque potis, & in cœna *cucumeribus* copiosius comestis, *cerevisiam triticeam recentem* ac foeculentam *Breyhan* superbibit, dormit per mediam noctem, evigilans summo mane nauseosis torminosis & cardialgicis doloribus vehementissime affligitur, vomit corruptos cibos, hinc bilem viridem, alvumque deponit, data vix ulla interspirandi mora, moritur paucas intra horas syncopticus, antequam quæsitam impetraret medelam.

§. XX.

Femina quadragenaria Temp. Chol. Mel. à novem vel decem mensibus

L 2

me.

melancholica, jam quadantenus sublevata, mense Martio, domum è foro rediens, pulverem præcipitantem Martialem cum *aqua frigida* fumit, abhinc duobus horis exactis summas sentit præcordiorum anxietates cardialgicas nauseosas torminosas, quas vomitus & alvi fluxus excipit vehementissimus, & copiosus, viridi bile, brunniq̄ue coloris, atra, secundum veteres, ejecta, cum symptomatibus cholerae consuetis exceptis convulsionibus; ægra mali causam in pulverem sumptum conjiciens, remedia huic opposita, nescio quæ, assumit, parum sublevatur, exercetur vomitu & alvi dejectionibus foetidissimis in alterum usque diem, dato tandem, sed serius convenienti cholerae remedio, levamen aliquod sentit, sed per 35. horas evacuationibus summe debilitata, moritur placide. Aperto cadavere ventriculus tenuis & flaccidus reperitur, nullibi tamen arrosus, in superna vero ejus parte macula quædam obscure rubicunda, sugillationem referens, similesque, minores in colo hinc inde apparuerunt.

§. XXI.

Ova barbae piscis hoc nomine, quod cholera excitent, male audire, notum est. Vidi ab istis duas virgines cholera correptas fuisse, alteram immuni plane & quam maxime torminosa, syncopali quoque, alteram mitiori, quæ causam mali sororis curati cognoscens altero die experiundi ergo parum de ovis istis per 24. horas in aceto servatis degustaverat, idemque inde fatum experta, ipso facto noxiam ovorum qualitatem testabatur.

§. XXII.

Femina duos ante menses foetum enixa, Augusto prioris anni mense à meridie torminosa corripitur diarrhoea, sub vesperam pro cæna *lactucam* adparat, & comedit, sub noctem vehementissimo corripitur vomitu, ac diarrhoea, magis quam ante torminosa, cum syncope sæpius repetita successive ingravescente semper, adeo, ut redeunte licet respiratione libera, mens tamen laborare videretur, cum immemor sui ac insensibilis, corpus hinc inde jactando, caput sæpe tanta vi allideret, ut fractum crederes; vocatur summo mane Medicus ad ægram morti proximam, frigido sudore madidam, emaciatam quasi sub habitu corporis & faciei hippocraticæ contracto, denique agentem quasi animam; ægre revocatam loquela destituit, redit tamen per remedia, sed submississima voce, quam vix inaudires; assumpto remedio, cuncta sunt per 4. horas leviora, postmodum redit anxietas, syncope, sudor frigidus, *ἀναισθησία*, nihil evomit, alvus tamen insciæ fluit; citius redit ad se quidem, sed excessum e vita sentit, de parentum adventu proximo monita, ad hunc usque

usque vitæ prorogationem optat, rogat, impetrat, (remedio an desiderio dubites) quiete satis expectatum suorum adventum læta & reviviscens quasi excipit, mox, ultimo vale dicto, convulsa moritur sub vesperam, ubi mirari convenit in tanta morbi vehementia inducias morbo datas.

§. XXIII.

Puella 12. & quod excurrit annorum, temp. Mel-Chol. debile corpusculum alens, sæpiusque per vitam torminibus ventris vexata, autumno superiore, tum jusculum cœnitat, improvise tonitru terrore vehementissime concutitur, cœnulam tamen conficit, quiescit per noctem, mane surgens vertiginosa ac tremula, ventris dolore cruciatur, mox animo linquitur, pallet, friget, extenuatur, aquis apoplecticis refocillata, vomitu austeram bilem reddit & amarissimam, alvumque deponit, semel, bis, ter, eodem modo, hinc jusculo vinoso, nuce moschata largiter aromatizzato assumpto, cessat vomitus, alvus deponitur solum modo aliquoties, sistitur & hæc, nauseat tamen, ac vehementissime æstuat, spasmissque artuum convulsivis intercursitantibus tandem fere continuis tenetur; Medicus de citiori quam par erat, & incongrua evacuationis suppressione monitus, pulverem porrigit convenientem, addito præfagio, ægram facto uno alteroque vomitu, hinc sudore leni tolerato, cum sanitate cito in gratiam redituram; vomit illa insignem bilis acrioris copiam, denuo pulvere sumto sudat suaviter per horam, sanaque surgit, per octo horas in lecto detenta.

§. XXIV.

Mentionem supra fecimus *virginis*, cui cholericum quid accidit à *tartaro emet.* sub consueta quidem dosi sed *intempestive adhibito*, nec adeo bene præparato. Erat ista 28. annos nata, temp. sangu. chol. vitæ sedentariæ ac ærumnarum plenæ, *mensis* ob V. S. olim instantibus istis imprudenter in brachio factam, diu remorati, tandemque revocati fluctabant parcissime ac inordinate, inde multis hysterico-hypochondriacis malis vexata per annos aliquot, hisce remedium quærit in pharmacopolio, datur tartarus emet. ad gr. tria pro vomitu, ne sine universalibus susciperetur cura scilicet, sumto isto per integrum diem noctemque *ἄνω καὶ κάτω* purgatur vehementissime inter cruciatus anxios & torminosos, impetrat ab eodem pharmacopœo remedium sedativum, cessat vomitus & alvi fluxus, perdurat anxietas; altero, tertio, & sequentibus diebus, octo circiter, ante & post meridiem, refrigeratur subito, nauseat, vomiturit, ventre dolet, animo linquitur ad horulæ quartam, ter, quater quovis paroxysmo quasi, rigent interim artus, ut flecti nequirent,

quirent, rediens ad se vomit, bis, ter, totiesque alvum deponit, eadem tragœdia luditur a meridie, quinto die, post editum mali proscenium, fortissima syncope deficit per bihorium, membraque adeo contrahuntur ut loco moveri flectique nulla vi possent, frustra quæsito ex officina mali remedio, in ferro chirurgico spes collocatur, venaque percutitur, quam consuetam secari neglexerat ægra, fluit sanguis citra levamen, quin & paulo post denuo linquitur animo, donec vomitu alvique fluxu factis, interspirandi locus concederetur, accurritur ad medicum, perscribuntur antispasmodica sine insigni levamine, examinatur tartar. emet. pro vomitu datus, qui infidæ præparationis notas aliquas edit, tentantur hinc alcalica, quibus butyri antimonalis virus cicuretur, tentamen succedit optime, adeo ut solis istis in convenienti vehiculo datis pristinæ, quamvis ut olim, causariæ valetudini restitueretur ægra.

C A P U T I I.

De Pathologia Cholera.

§. I.

Pathologia, causarum, morbi, & symptomatum rationem explicat; videamus igitur juxta (α) causas (1) agendi potentias & modos, ex quibus (2) differentia causarum per classes desumuntur; juxta (β) morbum vero 3. $\tau\omicron$ materiale, seu læsiones a causis vel intentatas, vel inductas, vel denique ex his metuendas; porro (4) $\tau\omicron$ formale, s. rationem morbi formalem, ubi tum quæstioni cur tum quomodo fiat morbus satisfaciendum est; juxta (γ) symptomata morbi essentialia notandum est, quid ex materiali læsione ad formalem morbi rationem pro finali causa per justam consequentiam accidat morbo, ut dein universa indoles felicius erui queat.

§. II.

Quod ad causarum potentias, quibus pollent ad choleram excitandam; attinet, alie quidem tantarum sunt virium, ut sola sufficiant, quales sunt venena ac venenosa superius recensita; alie vero, in se minus potentes, cum aliis concurrentes efficaciam istam demum acquirunt. Intervenientes hujusmodi causæ materiales sunt α cacochymia Massæ humorum biliosa, putredinosa aliæque β cruditates primarum viarum, biliosa, acida, nidorosa, γ partium internarum, quæ primarum viarum nomine veniant,

præcipue ventriculi ac duodeni, *corrosiones inflammationes*, s. phlogoses, *tumoresque calidi* veteribus dicti, ab infarctu vel stagnatione sanguinis menstrui & hæmorrhoidalis circa ventriculum; & si quæ sunt aliæ hujusmodi, quibus præsentibus aliæ minoris efficacæ, facilius morbum nostrum impetuosissimum producere valent. *Causa virtualis seu intentionalis* est *motus naturæ criticus* quasi, seu *eccriticus* certe, ad humores pravos evacuandos sponte suaque virtute sufficienti susceptus. Reliquæ causæ mediætæ vel per modum *augeudi cacochymiam & cruditates* agunt, vel per modum *exagitandi* sub fermentatione cruditatum ac bilis præcipue cum cibis fermentantibus, vel per modum *stimuli* lenioris, aut acuti magis, naturæ vel primis viis additi, sicque occasionem cholæræ præbent; causæ vero per se potentes solæque sibi ad morbum hunc excludendum sufficientes per *corrosionem*, colliquativam denique, solidis; & per *fermentationem putredinosam* humoribus inductam, potissimum agere constat inter omnes, qui naturam venenorum penitus norunt. vid. *Magnifici & Excell. D. D. Stahlii Theoria med. vera Tom. II. Membr. ultima. de venenis.*

§. III.

Ab his igitur causis vario isto modo agentibus insignes corporis læsiones imminet; in genere, humorum putredo & solidarum stimulatio & putrilago ultimate, nisi removeantur illæ pro circumstantiis rerum ocys tardiusve. *Putredinem* humorum tandem evenientem promovent; quæcunque cacochymiam, i. e. partes excrementitias serosas accumulans, aut quæ excretionem earundem impediunt, aut quæ præcipitem humoribus adferunt fermentationem putredinosam, qua mixtura illorum celerrime destruitur. Partibus *excrementitiis* referta sunt *alimenta* non solum *dyschymia*, sed & laudabilia, *varietate* atque *condituris noxia*, quo respectu *Hippocrates* convivias inter causas cholæræ retulit. *Excretiones serosas* impediunt, *tristitia* v. g. *meror & vita sedentaria*, sub quibus motus tonicus & voluntarius, quin & respiratio, languet præ tædio quasi; his vero sanguinis fluxilitas inprimis conservatur secretionisque debitæ vigent. Celerrime autem nocent evacuationes serosæ suppressæ per *frigus externum*, per adstringentia intempestiva, per consolidationem fonticuli &c. humores enim excerni consuetos aut excretioni jamjam destinatos, & repressos vel inhibitos diu non tolerat, sed per alias vias mature evacuat. Celerrimam & intime resolutoriam *fermentationem putredinosam* humorum quidem *venenosa* quædam; solidarum *corrosionem septicam* venenorum aliqua, & utramque afferunt, quod ex effectu cognoscitur in illis, qui istis extincti sunt.

§. IV.

§. I V.

Namque solidis partibus triplex noxa inducitur a causis choleram inducentibus plerisque, nempe *acris vellicatio & inflammatio*, & *corrosio*; utraque posteriorum tandem in *sphacelum* abit. *Vellicant* fibras ventriculi (vix tamen sine intentionali causa) quæcunque insigni & manifesta acrimonia pollent, tum assumta, tum in corpore genita, *corrosiva* & *caustico acidæ*, quæ vel diurnitate temporis talia evaserunt, (sub concursu, plerumque causæ occasionalis) vel subito eandem induerunt per fermentationem acrem, aut inter se mutuo evenientem, aut cum vel in cruditatibus, (bile potissimum sub ira copiosius cibus affusa) excitatam per dulcia, corruptibilia, fœculenta fermentescentia, acria cum aliis cibus copiose sumta, pertinet huc ira, bilem copiosam & exagitatam cibus in fermento constitutis affundens, acerrimæ fermentationi pro more oleosorum tenuium inducendæ, aptam.

§. V.

Dependet ab acri tali fermentatione *inflammatio*, insinuantibus se in poros tunicarum ventriculi ac duodeni potissimum particulis acerrimis ex fermentatione ejusmodi acerrima provenientibus, quod febris cholericæ, biliosa veterum abunde confirmat, vid. *Magnifici Excell. D. D. Stahl*i disput. de eadem. Inflammationem inducere quoque possunt assumta spirituosa acria, calidissima copiosius hausta, quin & e contrario frigida actualia, humoribus in fervore constitutis largiter superingesta. Inflammationem prævalentem, presso pede, insequitur superficialis *arrosio* tandem & *sphacelus*. Activissima enim est, & vires acquirit eundo; hanc *venena* quoque & *venenosa* assumta immediate ac celerrime inducunt partibus. Notandum præterea est, ipsum naturæ remedium, humores nempe pro eluenda inflammatione abstergendaque ulceratione affusos, ubi & ipsi acriores fuerint, augere malum. Et hæc quidem hactenus de causis & effectibus cholæræ, pergimus ad rationem morbi formalem.

§. V I.

Choleram consistere in excretionem per os & anum impetuosissima, notum est omnibus; istæ vero an ex sola vellicatioe & irritatione acri fibrarum dependeat, an vero *certum in finem* suscipiantur, quamvis dubitetur, obscurum tamen non erit illis, quibus vitalitatis negotium intimius perspectum est. Si quid, fonticum ac funestum malum, hæreat in corpore, quod etiam aut certam ejus destructionem vel inferre potest, vel

vel jam molitur, pro hoc amovendo ejiciendoque, & pro noxa antevertenda insurgit natura omnibus viribus, & pro re nata, summo cum impetu, uti in cholera; contra has causas, ex quibus vitæ periculum impendit, si retineantur, tales nempe, quæ humoribus certam citamque putredinem, solidis rosionem, inflammationem ulcerationem septicam s. sphacelofam, inducere possunt; tales, inquam, naturæ quandoque spontaneo motu critico teste Hippocrate in *coac. pranot.* & Galeno l. 7. *meth. med.* sæpius stimulo quodam per assumta accedente magno conatu sursum ac deorsum eluit, diluit & evacuat, quem in *finem* humores quoquoeversum ad intestina congerit per stricturas totius habitus corporis.

§. VII.

Hoc enim modo eluitoria hujusmodi evacuationes contingunt in cholera; *affunduntur* scilicet humores pro *evacuatione* sui solummodo in cholera critica, pro *elutione* particularum activissimarum in substantiam visceris se insinuantium; proque *dilutione* contentorum, ut sub vehiculo humoroso felicius ejiciantur, in symptomatica nobis dicta cholera. Susceptis enim partium remotarum constrictionibus tonicis vehementissimis, proximarum vero, intestinorum, jam relaxationibus, ut per poros aut vasa magis patula humores copiosius affundi queant, jam spasticis & convulsivis motibus, ut assumta, affusa elutaque protrudantur foras. Sub istis remotarum partium stricturis humores in illis nidulantes excluduntur ac derivantur aliorum per pullum. Ideo enim in cholera parcius fluit urina, quæ cum aliquo ardore ad vias urinarias rediens inter cessantis morbi signa refertur. Contrarium quis collegerit ex *sudore frigido* sub cholera erumpente; sed ipsum frigus sudoris in facie, madorisque in reliquo corpore satis evincit, sanguinem libere per partes cuti subjectas minime dispensari, solumque serum tenue exprimi sub stricturis illis spasticis, roridum & in guttas condensatum in fronte, quia vasa non adeo ibi stringuntur ac in reliquo corporis habitu a musculis subjacentibus, unde mador solum frigidus exprimitur.

§. VIII.

Modus activitatis, qua peragitur eluitoria evacuatio, vel *sufficiens* est pro rerum indigentia, vel *nimius*, vel *deficiens* tandem. *Nimia*, & majori quam pro causis vitiiisque avertendis requirebatur, activitate suscipiuntur motus dicti (α) per errorem quandam anxie nature, non generalem sed specialem de præsentis; (ε) dein & insignis humorum dyscrasia & acrimonia ipsum nature remedium in perniciem vertit, dum læsis jam aliunde partibus affusi isti labem affricam reddunt deteriore, hinc enim scorbutici & hypochondriaci, quibus diuturnitate mali corrumpuntur.

tur & vappescunt humores, gravius laborant ex cholera, nisi cito congrua medicina paretur.

§. IX.

Ex quibus hactenus deductis satis, ni fallor, apparet tum morbi genus, tum gravissimorum symptomatum ratio: *Est enim cholera evacuationis secretoria humorum bilioso-serosorum ex massa sanguinea, & cruditatum bilioso-acidorum aliorumque, quin & assumentorum, impetuosissima per alvi fluxum vomitumque suscepta, pro causis vitiosisque, deletoriam humoribus, ventriculo & intestinis, corruptionem minitantibus aut inducentibus, secer- nendis, eluendis, diluendis ejiciendisque, vegete succedens sub spasmodicis con- gestoriis excretoriisque, tergiversanter autem sub nausea primo, sub lipothymia intercurrente, & incuria desperabunda finali, indeque gravissimis syn- tomatibus stipato. Gravissimus in se, ratione causarum effectuum ac im- petus, est affectus, finaliter tamen s. intentionaliter non nisi bonus ac salutaris, quippe ad conservationem corporis unice tendens, quamvis ef- fective dictis de causis periculi plenus ac lethalis, nisi opportune ac de- center laboranti naturæ succurratur, idque propter symptomatum aut ef- fectuum morbosorum vehementiam.*

§. X.

Gravissima symptomatum, & maxime terrificata sunt convulsiones, li- pothymia, & subita virium prostratio. *Convulsiones* spasmodicæ debentur con- gestoriis ad evacuationem necessariis quidem & utilissimis, sed, ob sen- sibilitatem, causarumque ac vitiorum inductorum atrocitatem, eo usque invalescentibus; sub gravioribus enim malis & periculis maximo nisu eva- cuationem molitur natura, hujusque tenerior sensibilitas facillime excedit modum, quod mitiorum quoque purgantium enormis effectus sub ista testatur, accedit, ubi illud naturæ remedium, humorum jam deprava- torum affusio, malum exasperat, effectus longe periculosissimus. *Lipo- thymia* ingentis terroris & periculi plena, sub nausea, instante eva- cuatione obrepens, de anxia, timida, tergiversante, desperabunda animi passione & actione, testatur fonticam & deletoriam partium labem immi- nentem aut inductum ex parte, itemque ob dolores gravissimos sensi- biliora ventriculi orificia prehendentes, ubi cardialgica dici consuevit. Quandoque & ex actuali virium defectu, supervenit. *Deficiunt enim vi- res* vel in toto, vel in parte; in toto post toleratos labores gravissimos & post evacuationes copiosissimas factas; in parte autem statim ab initio surrepente insigni languore ex metu periculi, & impotentia ad motum corporis, ob spasticas musculosarum partium contractiones motuumque

vita-

vitalium ataxias enormes; quibus tandem omnibus male cedentibus mors, ultima linea rerum, succedit.

C A P U T I I I.

De Therapia Cholerae.

§. I.

HÆc pro diversitate causarum, symptomatum, effectuum, temporumque morbi, quibus ingravescent mala, variat; *Causa materiales* sui immutationem si quæ locum habet, indicant, & evacuationem; *humores* ultra mensuram reique necessitatem affusi *derivationem* sui aliorum & *præclusionem* ad primas vias, postulant. *Effectus* 1. *stimulationis* & *rosionis* blandam *demulcentiam*, *inflammationis*, *refrigerationem* cautam, 2. *corruptionis* ulcerosæ superficialiæ, balsamicam *defensionem* & *consolidationem* (utinam possibilem!) præcipue vero istorum *opportunitatem* urgent. *Symptomata* graviora *spastico-torminosa* & *convulsiva* blandam *ἀνοδῶνν sedationem* deiderant, *defectiva*, *syncoptica* & *atonica* virium & *roboris*, *solamen* ac *restorationem* cardiaco nervinam exigunt. Sunt hæc indicationes, quas constituere possumus & solemus, non male ad methodum, si rite observantur, & indicata respondeant.

§. I I.

Materias morbiferas correctione adhibita in solidum immutare, res est multis promissionibus jactata, omnique voto expetenda, sed inventu difficillima, rarissima; non omnino nunquam dari, ipsa cholera certis casibus documento est, cujus non omnes, aliquæ tamen causæ materiales, correctionem admittunt, ut morbus in prima, quod dicunt, herba suffocari queat, quando nempe *acidum causticum*, illudque inprimis peccat, quod ex fermentatione bilis per iram copiosius affusæ cum cibus provenit, cujus acrimonia *precipitantibus*, tempestive adhibitis infringi potest, immutari, & corrigi adeo, ut noxiam qualitatem deponat, nec quicquam mali solidis partibus inferat; quod si enim hisce labes jam affricta fuerit, licet utilia sint absorbentia, ad progressum illius à causa talipendentium infringendum, non tamen omnem morbi impetum retundere valent, ubi inflammatio suborta per jugem humorum affusionem eluenda venit. Sunt autem talia inprimis *ostracodermata* ut mar. perlar. lap. & chelæ cancr. *terreaque*, ex quorum genere *crystallus mont.* nullis impu-

ritatibus metallicis inquinata, *Job. Langii, Mercati* aliorumque commendatione tantum non specifica, reliquis præfertur.

§. III.

Evacuatio vegete procedens non stimulo sed *vehiculo* saltim commodo, *temperante* nempe *calido*, indiget; pro quo veteres non sine ratione & effectu decoctis hordei simplicibus aut cum alexipharmacis suis lenioribus, v. g. rad. scorzoner. C. C. medicatis utebantur, quorum loco alii *Trincavell. Fortis Sydenh.* juscula carniū, pulli præcipue gallinacei adhibuerunt. Sunt qui lac chalybeatum (ut magis defendat partes ab erosione propter oleositatem, roboratque propter martem,) aut serum lactis, pro aliqua refrigeratione, elegerunt. hoc dictus jam *Fortis* commendat, illud *Zacutus Lusit. Pr. Med. Mirab. l. 2. obs. 1.* laudat, *cholera*, ait, *admiraanda lactis chalybeati & syrup de mespilis sæpius de die ebibiti ope sanata est.* Notandum autem, lac non principio, ubi scatent adhuc acido copiose primæ viæ, sed facta sufficienti saburræ acidæ evacuatione convenire, ad demulcendam rosionem vel erosionem superficialem, quæ ab acido caustico inducitur partibus, post inflammationem potissimum. Solent enim & citra hanc, hypochondriaci sæpe acerrimos humores, fauces in transitu arrodentes vomere, quos corrosiva virtute ad arsenicalem naturam tendere in dysenteria v. g. scribit *Excell. Wedelius in Pathol.* Probant id clarissime fasciæ infantum, fæces, colore odoreque æruginosas, excipientes, & si aliquandiu istas retineant, adeo inde corrosæ, ut lintei pro fomite ustulati ad instar discerpi queant, quin & podicem excoriare solent fæces ejusmodi; par ratio humorum est, qui in cholera excernuntur: solantur igitur demulcentia talia rosionem internam, atque lac sub dicta cautione datum in cholera vera æque convenit, ac si venenosa corrosivaque alia fuerint assumpta, quod certis de causis notanter dicere volui, ne quis putet, solis venenis deberi talia.

§. IV.

Evacuationem, sub vomitu inani & anxio, segniter procedentem, *promovere* jubent autores cum ratione, per leniores stimulos, vel ob solam copiam & teporem ac lubricitatem nauseosam, vel ob virtutem leniter purgativam evacuationes proritantia. Tuta sunt ista, ob oleositatem vel lubricitatem ac teporem, nauseosa, ac indemnata; circa purgantia, licet leniora fuerint antiquorum ista, cautione tamen opus est, ne vel exstimulemus nimium humores ad excretionem paratos, ad quos lenior quoque stimulus de nimietate suspectus est, neve dulcibus fermentationem exacuemus; utroque respectu tutissimæ sunt *Magnif. & Excell. D. D. Stablii*

Stablii pilulæ balsamico-confortativæ, uti alias sæpissime, ita in vomitu, diarrhœa ac dysenteria multoties, & bis in cholera segni ac tergiversante, mihi expertæ, ad excretionem debitam facilitandam; quarum loco veteribus in usu familiari fuerunt syrup. rosar. pallid. solutiv. syr. viol. de cichor. c. rhabarb. ipsam quoque rhabar. in substantia quamvis hoc multis ob stimulum, ita ob dulcedinem suspecta habeantur, sub perita tamen ac tempestiva administratione locum inveniunt. Item *chyliferes* non adeo stimulant.

§. V.

Facta correctione possibili, & evacuatione sufficienti efferatus excernendi *impetus refrenandus* ac pro re nata *sistendus* omnino est, cum vel sola evacuatio repentino copiosa admodum sit damnosa, quem in finem *humores*, sub impetu excretionis semel suscepto, copiosius affusi aliorum *derivandi* sunt, estque illorum *effluxus* inhibendus, & *precludendus*. *Derivamus humores* vel sola invitatione ad alias partes vel evacuatione in aliis partibus instituta. Cum enim humores ad intestina confluant, propter spasmos remotarum partium hinc exclusi, hi spasms sedatis, partibusque ita referatis spatium inveniunt divertendi ac secedendi in alia loca.

§. VI.

Pro *diversione evacuatoria* suadent aliqui (1) V. Snem; hanc medicos Parisienses suo tempore avara manu admisisse dicit *Riolanus in enchirid. anat. p. 131.* ad avertendum gangrænæ periculum in cholera, quam cum inflammatione interna conjunctam semper crediderunt. Dissentit Riolanus ab illis, qui in ipso insultu V. S. adhibent, satiusque esse dicit, humorum impetum primum cohibere, mox pacatis symptomatibus ad V. S. confugere, quæ sedato insultu sanguinem illum torridum & æstuantem revellat & maxime contemperet, eaque semel, bis, ter erit reiteranda, *si vires a prima evacuatione nullo modo debilitata, sed recreata potius appareant*, pro novo scilicet insultu anticipando, *symptomata enim, (sedata) post unum alterumque quietis ac intermissionis diem, fortiora ac vehementiora resurgunt, ægrum, a priori insultu valde debilitatum, de medio tollunt.* Nos nec commendamus eandem, nec rejicimus semper si ad mentem Riolani caute, præservative magis instituenda fuerit. 2. Pro eadem supra indigitata diversione dein *sudorifera*, humores a centro ad circumferentiam, uti loquuntur, pellentia s. æquabilitatem circuli restituentia recensentur, mitioraque laudem merentur v. g. ess. theriacal. scordiique c. ess. millef. mist. simpl. non adeo camphorata, sed caute dan. a, nec nisi post factam sufficientem evacuationem, aut post fermentationem acrem correctam alias pulveris magis diaphor. c. absorbentibus seligantur potius.

3. *Diuretica* non omnino nihil hoc nomine conferre antiquà illa testatur observatio, de copioso urinæ profluvio cum ardore in cholera salutari, ac inter signa cessantis morbi relato. Seligenda autem sunt hoc nomine talia, quæ causas & partem affectam simul respiciant.

§. VII.

Pro *diversione humorum invitatoria* ac *inhibitoria* adhibentur quæ vel affluxum eorum remorantur & intercipiunt, vel quæ evacuationes violentas cohibent; hoc sine solebant veteres *cucurbitulam* magnam umbilico cum multa flamma applicare, ut *Celsus*, *Aretæus*, *Trallianus*. Pro affluxu autem intercipiendo *ligaturæ* fortes (quin & ultiões) in brachiis & circa femora instituebant eodem, ut compressis vasis detinerentur in partibus humores. Dein, ut spasms externarum partium relaxatis liberum secedendi spatium habeant humores, pro *diversione invitatoria* sine excretionem, adplicarunt 1. *calefacientia* tum sicca tum humida simul emollientia, hoc nomine *Rhases* commendat balneum aquæ dulcis, & Fortis idem cum malv. chamæm. melilot. alch. alteratum, sub hac cautione, ut non nisi viribus constantibus in usum vocetur. *Pediluvia* calida quid possint, intelligi potest ex refrigerio pedum diarrhœas ipsamque choleram provocante. *Inunctiones* spinæ dorsi cum ol. amygd. d. lumbr. terr. pingu. castor. laudat idem Fortis, quibus oleosis *Aretæus* pro calore simul revocando attrahentia veteribus dicta, euphorb. sinapi, addit, recentiores vero horum loco aquas apoplect. adhibent. Ad sicca calefacientia pertinent *lagenæ aqua calida plena* pedibus applicatæ, *frictionesque* membrorum cum pannis asperis calefactis institutæ. 2. Dein *antispasmodica* interna hoc quoque nomine utilia esse facile apparet, de quibus infra.

§. VIII.

Dum hæc fiunt, factaque partim sunt, humoribus ad intestina relaxata aditus præcludendus est, per *subadstringentia* & *nervina* interna externaque; *interna nervina* sunt vinum calid. aromatibus pro re nata conditum, pitissandum. Olea mac. cinam. caryoph. in parca dosi cum essent. carminat. millef. theriacali, spiritu mastichis mixta, sique inflammatio aut erosio talia prohibeat, temperatiora seliguntur v. g. mastix Nux Mosch. cum aliis, mentha, cujus syrupum *Alex. Benedictus* succum *Frid. Hoffmannus Pater* decoctum *Rolfinckius* specifica fere laude commendant. pulv. cumini *Forestus*. *Externa* talia sunt ol. nuc. mosch. express. hujus & aneth. anisi chamæm. men-h. carvi caryoph. destillata. Emplastr. de crusta panis c. theriaca istisque oleis. taceo sacculos pargoricos & nervinos. *Adstringentia* sunt v. g. croc. mart. Paracelli, quo nullum præstantius remedium esse

dicit *Francisc. Joël.* pulveres stypticos suos laudat *Excell. Wedelius.* lap. hæmat. *Panarolus* in cholera sanguine sibi expertum, succus gran. cydon. horumque caro. syrup. de mespil. corall. rubr. terræ sigill. variæ, terra vitrioli dulcis a variis, cortex castan. gemm. ceraforum c. vino datæ a peculiari in cholera virtute, laudantur, chin. chin. expertus est *Dolens.*

§. I X.

Inflammationi subortæ veteres opposuerunt (1) herbas nitrosa virtute frigidas, ut sempervivum & lactuca, *Vid. Vidius* serum lactis; certiora autem sunt ipsa nitrosa, ut nitr. purum, regeneratum, arc. duplicat. parca manu c. absorbent. datum. 2. actu frigida, ut aquam frigidam haustam *Galenus Ætius* aliique laudant; hodie magis arident aquæ destill. c. emulsivis, in specie c. sem. card. mariæ ex commendatione pro internis inflammationibus *Excell. D. D. Stablii* in *disp. de febre biliosa.* 3. ipsa quoque acidulata, diluta tamen, ad calidam materiam alterandam proponit *Semertus de cholera*, succ. v. g. & syrup. herb. ribium citri. cautione tamen in his opus est.

§. X.

Arrosionem (1) demulcent temperantia oleoso-mucilaginosa, lubricantia, oleosa pinguis aquosis distemperata, ut vehiculi vices subire queant simul. v. g. jusq. avenac. hordeat. pullorum lac. chalybeat. sem. emulsiva amygdal. dulc. cujus & oleum datur, ubi corrosiva assumpta mali causam dederint. Sumuntur talia per os, anoque clystere injiciuntur. (2) *Defendunt arrosas partes* ab ulceratione septica, aut saltem hoc nomine præscribuntur, & consolidationem præstare dicuntur, balsamica v. g. ess. myrrh. succin. & bals. peruv. quæ in suppuratione ventriculi ejecto pure ex usu fuisse ipse expertus sum, commendantur præterea bals. Locatell. Meibomii, aliaque.

§. X I.

Pro *spasms dolorosis* & convulsivis interne locum inveniunt *anodyna*, imprimis talia, quæ simul roborant partes, ac discutunt humores. Præferuntur reliquis opiata, quæ post Hippocratem uno ore comprobarunt medici, dubito tamen, an remedia *Hippocratis πάνοντα τὴν ὀδύνην*, opiata fuerint talia, quibus recentiores utuntur, scribit *Hippocr. libr. de affect. t. 28. m. 8. Bilis fluxi τῆ χολέῃσιν* conducit si dolor adsit, dare, quæ in pharmacis scripta sunt, sedantia dolorem -- ad vesperam vero dato & huic ea quæ dari solent ei, qui pharmacum bibit. commendat autem *libr. de loc. in homine t. 45. nr. I. contra hypercatharsin superne & inferne fientem, ut vinum sorbeat; pri-*

mum

num quidem dilutum, deinde meracum frequenter, & sanabitur, inquit, æger. Sed num Hippocratem feliciter imitentur, qui opium adhibent, in dubio res est, constat enim ex Galeno, vetustissimos medicinæ Patres opium nunquam adhibuisse, nisi, quod de Galeno testatur Montanus, cum timuerunt mortem, quo casu ad philonium accessit in doloribus, extra hanc necessitatem ad theriacam novam & diaspermation neque unquam usus est opio. Ipse Galenus l. 2. de compos. medic. non debere exhiberi opium nisi in doloribus, in quibus vel mortem, vel syncopen expectamus, quam syncopen sequitur mors, subintelligit vero non ipsum opium per se, sed cum aliis calidis roborantibus mixtum aut correctum, inque dosi exigua. Avicenna provocaturus somnum, non transibat papaver album teste Montano. Rhases proposuit quidem opium, at præstat inquit idem, eum non sequi, sed Galenum imitari, qui nec externe opium sine calidis additis adhibuit. Galenici igitur veteres opiatibus istis raro usi fuerunt. Forestus in cholera somnum utilissimum externis potius oleis conciliare suadet; urgente necessitate, diacodium, quod excludit opium & ob. papav. capita hypnoticum est, concedit, aut clysteribus capita papav. adjicit. Job. Rayn. Fortis theriacam parum fidens nepenthem Quercetani commendat; Riverius tamen laudanum opiatum ad gr. tria, vel ii porrigit, quem potius, quam Hippocratem imitati recentiores, temeritatem opii miscuerunt prodigalitate præbii adeo, ut ad illud tanquam ad sacram anchoram suam confugiant fere omnes, Sydenhamius parum abest, quin solo laudano liquido totam veræ cholerae medelam conficiat, cum tamen non nisi ad impetum enormem nimiumque refrænandum concedi debeat, causis materialibus vel correctis vel sufficienter evacuatis: Cum enim, verba sunt Excell. D. D. Stahlii in disp. de impost. opii. §. 38. harum partium (ventriculi & intestinorum) plerique affectus, potius materiæ efficaciam innitantur, aut passim etiam in talibus motibus fundentur, qui omnino certam materiam pro objecto habent: quo utroque intuitu irritum omnino est, motus aut sensus obnubilare vel sistere, materiis, a quibus aut propter quas illi fiunt, interim neglectis. adde §. 39. sub quo salutari monitu observato concedimus correctiora opiatia, dosique minori ad solum impetum non amplius necessarium compescendum, theriacam v. g. aut essentiam theriacalem cum ess. millefol. & anodyna parca manu addita, itemque M. P. de cynogloss. vel hujus essentiam, cum aliis. Ad externa, spasmos resolventia, pertinent fotus & linimenta, musculis contractis cum spongia aut panno applicata, vel illita ex lacte tepido vel decocto herbarum emollientium pro fotu, pro linimento vero olea liliac. violac. irin. lumbr. terrestr. axung. castor. addito ipso castoreo, de quibus videantur Autores.

§. XII.

Superfunt *symptomata* defectiva & atonica intercurrentia. Ad *Virium Lapsum* ipsamque *Syncopem* vinum multis expertum est, pitissatum, *rhe- nanum* præ ceteris, jam per se, jam *aqua fractum*, jam aromatibus gratioribus *roboratum*; de quo *Trallianus multi*, inquit, *sola vini potione præter spem periculum mortis evaserunt*: qui magis appropriatum expetunt, puniceum, cydoniatum aliaque commendata habent, huc refertur aqua cinam. cydoniat. & buglossata. *Excitandi* scopo externe laudantur *spirituosa*, aqua apoplect. v. g. & bals. vit. Excell. D. Hoffmanni, acidaque ut acet. rutac. bezoard. rub. id. quin & urinosa foetidis maritata pro ren ata.

§. XIII.

Multa hucusque adduximus remedia cholerae, ex quibus pauciora sufficere poterunt perito practico, seligendaque imprimis ea sunt, quæ pluribus indicationibus satisfaciunt. Omnium vero legitimum adhibendi modum, juxta veram medendi methodum, suademus & singulorum tempestivum ac opportunum usum. Sub quo experientia veritatem Celsi illius moniti, quod *nulli morbo minori momento succurratur*, atque veræ cholerae, confirmabit.

F I N I S.

LXXVII
JOAN. KÆMPF,
DE
INFARCTU VASORUM
VENTRICULI,

Basileæ 12. Octobris 1751.

LXXVII

JOANN. KEMPE.

D. E.

INSTITUTIONUM
VENTRICULI

Basileae in Oporibus 1771.

1771

P R O O E M I U M.

Nihil magis artis nostrae salutaris incremento velificari, nec expeditiorem patere viam ex labyrintho tot dissidentium opinionum & hypotheseum emergendi, quam per geminas & accurate adornatas observationes, res est extra dubium posita & celeberrimorum practicoꝝ consensu confirmata, praeripit vero auctoritate ill. Fr. Hoffmanni, in praefamine dissert. de modo morbos consignantium hunc in modum differentis: maneat profecto, quin imo sterilem esse illam pathologiam, quae ex limpidis hisce observationum fontibus, suos non deducit rationum rivulos, & paucis intersparsis: se unam de certo morbo accurate consignatam & cum omnibus circumstantiis notatam historiam plus aestimare, quam mille laudana, arcana, & splendidissimas medicamentorum compositiones. Eidem opinioni suam quoque calculum adiecit solertissimus ille observator Georg. Baglivus, sedulo in praefat. oper. inculcans: nullam prorsus & nobilissima scientiae exornanda & curandis hominibus ulteriorem operam navari posse, quam si praestantissima artis studiosi immenso retro jam factas a majoribus nostris observationes attenderent, novasque indies animadverterent & notarent.

Hisce inductis rationibus consilium cepimus solida sterilibus & inanibus speculationibus anteponendo ejusmodi thema pro inaugurali ut vocant dissertatione seligendi, unde aliquid redundaret emolumenti. Quo quidem intuitu sese obtulit affectus ille frequens, ast parum cognitus, infarctus scilicet vasorum ventriculi, de quo sermonem instituere, vel ideo nulli dubitavimus, cum dudum sub parentis in praxi medica canescentis ad Asclepiadeum exercitium manductione, omnes hujus morbi circumstantias, ejusdem praevalente experientia, autopsia nobis adnotare licuerit.

Ea igitur solummodo, quae sensibus percepimus, ubique canonem illum cl. Baconis de Verulam. non fingendum aut excogitandum, quid natura ferat aut faciat, sed inveniendum, secuti, eadem tantum indicavimus medicamenta, quae experientia nostro affectui proficua comprobavit, adjectis simul observationibus, quas tam in vivis corporibus, quam hocce morbo defunctis instituimus. Annuat Divina clementia nostris conatibus, quo feliciter cedant, ac rei medica provehenda inserviant, illisque, quos maxime spectant, qualemcunque adferant utilitatem!

Tu vero benevole Lector, ut hoc quidquid est opella calamo minus docto, ac stilo forsitan inconcinno conscripta, serena fronte perlegas, exire rogamus, idque cum tua nobis benevolentia ultro spondeat, eam doctiori tuae disquisitioni submittentem, te insuper obtestamur, ut si quae emendanda, emendes; si quae omissa, suppleas atque tuis observationibus ac meditationibus

nibus ea, ad qua a nobis via panditur, ulterius prosequaris; quod si feceris, erit, de quo nobis gratulemur, tibi que gratias persolvamus.

§. I.

ANtequam ad ipsam morbi nostri pertractationem nosmet accingimus, a scopo nostro alienum non erit, pauca de infarctuum generatione præmittere. Corpus nostrum machinam esse, ex innumera tubulorum congerie, & diversis per illos transmeantibus liquoribus, fluida continentibus, & fluidis in solidis contentis concinnatam, neminem latet. Arctissimam vero esse fluidis cum solidis, ad eundem finem conspirantibus consanguinitatem, nec minus arctius ac animam inter & corpus intercedere vinculum ex effectu patet; uno enim male affecto alterum pressò pede afficitur. Solida quæ ad motus suspiciendos & exferendos destinata sunt, motricibus & elasticis fibris instructa, motu dilatationis & constrictionis fluida in orbem agitando, eorum utiles partes in usum sequestrando: inutiles vero & excrementitias per congrua emunctoria eliminando, illa in æquabili & proportionata mixtione conservant, excedente vero aut deficiente motu tonico fluida a debita temperie deficiunt, & vitiosa conditione delinquentes, vice versa solidis, quorum vigor & motus ab illis dependet, qualitatem a naturali sua indole deflectentem imprimunt. Tali modo æquilibrio inter contenta & continentia sublato, largus viscerum oppilationum fons patet.

§. II.

Ut vero propius ad rem accedamus, specialius quæ ad genesis infarctuum concurrunt, adnotabimus. Eam hisce imprimis niti fundamentis, humorum nempe spissitudine, intemperie & vasorum atonia aut crispatura, jam supra breviter attigimus. Cum sanguinis constitutio ad spissitudinem adeo inclinaret, facile globuli ejus rubicundi adunantur, pluribus punctis se tangunt, coalescunt, & vasorum minimorum eos transmissurorum capacitate majores venientes, in illis minus expedite circumstantes & hærentes, infarctus & obstructions contrahunt. Cum insuper multæ, quæ ad spissitudinem contribuant, existant causæ, tanto citius idem affectus prolicetur. Harum ex classe abundantia sanguinis, si nimia mole obruit corpus, vasa supra modum diducuntur, cohæsi fibrarum debilitatur & cum ita m. sanguinis resistentia vasorum reactionem superet; liber & æquabilis progressivus motus intercipitur, sanguis nec debite miscetur, nec a sordibus depuratur, sed moras neclere coactus lentus & impurus, corpus simul cacochymicum efficit.

Purpureus hic latex ceu fons omnium fecernendorum humorum, si labem accipit, omnibus reliquis humoribus, ipsam adspergit. Ita temperato blando succo viduatus, partibus nutriendis sufficiens genuinum pabulum denegat.

Cum particulæ ejus perenni & jugi motu effœtæ & excretæ, gelatinosa balsamica lympa non refarciuntur, nec non ob depressam laudabilem spirituaſcentiam roſcido illo, & defœcatissimo nervorum liquore contaminato, fibris elasticis vigor derogatur, ſyſtalticus & diaſtalticus motus, cujus beneficio maſſa ſanguinis conquaſari, atteri, depurari, & fluida conſervari debet, ſufflamatur; cum hinc venulæ viribus fractis fluidum craſſum propellere nequeunt, ſtagnationes ſuſcitantur.

§. III.

Porro purpura noſtra vitalis acri ſucco, naturæ infeſto ſcaturiens membranoso-nervofas partes vellicando criſpaturas aut ſpaſmos proritat, qui vaſa anguſtantes ſanguinem cum impetu protrudunt, aliisque in locis ejus accumulationem & ſtagnationem cauſantur. Inſimul vero ſecundum legem illam microcoſmicam, quod atonia ſpaſmorum comes ſit indiviſus, tonum debilitatum poſt ſe relinquunt, qui una cum ſpaſmis & ſequentibus ſuos debet natales. Quando nempe fibris muſcularibus, ob largiores hæmorrhagias, aut gravioreſ morbos perpeſſos, innatus elater ſubtrahitur, aut fluidum nervorum per v. g. animi pathemata in irregularem abripitur motum, & hiſce fibris motum detrahendo, aliis nimis intenſum, vel rigiditatem conciliat, vel materia cauſtica, lancinans hauſta ſive a peripheria intra corpus retropreſſa, id quod in cutis defœdationibus & effloſcentiis &c. ſolemne eſt; nervos vaſa circumligantes ſtimulando ad ſpaſmodicam contractionem invitât.

Denique ſpaſmi, dum renum, hepatis, cutis tubulos conſtringunt, excrementa craſſa, biliſa, tartarea, ſulphureo-ſalina retinent, & ita ſibi ipſis novum ſemper pabulum ſuggerunt.

§. IV.

Cum affectus hi, toni nempe alterationes & fluidi depravatio valde inter ſe ſororientur, unusque ex altero fluat §. I. junctis viribus tanto promptius morbum huncce lentum accerſunt. Uti vero affectus hi infarctus procreant, ita & hi vice verſa illos non ſolum largius profertunt, ſed tyrannidem etiam exercent dirioſam, & novos ingignunt infarctus, qui ulterius ſemper agentes radices, morborum ſunt feraciſſimi, quia vias maſſæ ſanguinis obſtruendo, ejus motui progreſſivo æquabili obicem ponunt, & ut noſtra quidem fert opinio, ſæpius aliquid materiæ infarciæntis, malæ indolis, quandoque fermentoſcibilis ſanguini

guini immiscetur, vasa etiam ob nimiam in ipsis incarcerationam, corruptam, viscidam colluviem non debite irrigantur, verum exsiccantur, & ad vitia modo dicta procliviora evadunt.

§. V.

Pro differenti obstruentis genio, pro differenti subjecti natura, pro differentiibus partibus obstructis, & infarctuum effectus differunt. Sanguinem stagnantem extra motum positum peregrinam induere naturam, & pro quietis gradu, aut varia, qua antea gaudebat indole, magnopere consistentia variari, satis superque constat; sæpius enim fluidis exhalantibus, & a viscidis crassis secedentibus in filamentolo polyposum abit concrementum, quandoque in tenax glutinosum tophaceum conglutinatur, quod nobis non solum inspectione cadaverum compertum est, sed etiam ægrotis malo hypochondriaco, hæmorrhoidibus, calculo & arthritide laborantibus, si radicali subaufcultaverunt curæ, talibus concretionibus carnem referentibus, & gypsea materia, immo calculis formati permultis sine quidem abscessu aut dolore in hypochondrio peculiari, qui calculorum felleorum excretionem comitatur, per anum ejectionis, sanitati restituti sunt; vide cas. 1. 2. 3. 4. Quæ phænomena, me certum fecerunt, arthritici morbi & calculorum mineram plerumque in infimi ventris vasis delitescere, ex quibus præterlabentes humores hujus censis moleculas abripiunt, eas versus renes prædispositos transferentes, eorum tubulis impingunt, & calculum formant, aut vasculis & glandulis articulorum lævigationi inservientibus insinuantes arthritidem provocant. Hæc sententia & inde corroboratur, quia hi morbi semper fere cum hæmorrhoidum malo nupti sunt, & quia facillime nephritis in arthritidem & hæc in illam transformatur, urina quoque arthriticorum post moram sabulum deponit, & tophacea concreta circa ligamenta membrorum generantur. Hisce vero non excludimus alios calculorum generationis modos ab ill. *Fr. Hoffm. in dissertatione observ. & cautel. practic. in curat. calculi* exhibente, descriptos: ex sanguine nempe plerumque, uti credimus, ob impeditum circulum in systemate venæ portarum, in renum vasculis congesto & stagnante, eorum tonum debilitari, & hocce ideo fieri, ut secretionem difficilius procedente, mucidæ, terrestres, salinæ particule coeant, sive ob renum substantiam, ab apostemate vel ulcere læsam, calculis materiam suppeditari. Et sequentem observationem nostram huc pertinere arbitramur; quod illis, quibus infarctus ex scabie retropulsa inferuntur, plerumque singulari nervorum debilitati obnoxii sint.

Cum juxta illud Hippocratis dictum, corpus a corpore, natura a natura, temperamentum a temperamento differat; mutationes in ipsis

contingentes varie modificentur, necesse est. Tali modo eadem causa morbifica pro diversitate sexus, ætatis, temperamenti, vitæ generis, & consuetudinis perquam diffidentia exserit symptomata. Quæ quidem unico illustrare exemplo liceat. Ex crebriori & certa observatione nobis innotuit, illos qui calidioris sunt naturæ, corporis naturam strictam, & fibras tenfas possident, temperamentum nempe cholericum-melancholicum & melancholico-cholericum, sæpius magnæ molis infarctus in abdomine abscondere, pauca inde perferentes incommoda; hoc vero malum, si semel excitatur, illos eo citius, quo promptiores sunt ejusmodi temperamenti actiones, misere apoplexia &c. jugulari.

Non aliter se res habet cum diversitate partium infarctu affectarum, quæ pro variis, quibus dicatæ sunt functionibus; pro vario situ, & cum aliis visceribus nexu, varios causantur effectus.

§. VI.

Infarctus primariam sibi fulciunt sedem in systemate venæ portæ ob rationes a cl. viris *Stablio* & *Frid. Hoffmanno* egregie traditas, quia nimirum ob defectum valvularum, & post tot perpetratas secretiones sanguinis spissi, in hac vena tardior est progressus, & hac ratione vel levissimis causis accedentibus, illa hunc morbum concipere potest. Ejusdem profapix vasa, ventriculi & intestinorum membranas perreptantia, iisdem fatis potissimum obnoxia sunt, quia hoc volumen præ aliis visceribus suscipiendo irregulares motus, spasmos, laxitatem, ratione ingestorum, & singularis cum cute & aliis partibus consensus, quem *cl. Baglivius* perspicue demonstrat in *Tract. de fibra motrice cap. 9. & 10.* subjectum est. Vasa intestinum rectum decurrentia, sub nomine hæmorrhoidalium venientia, præcipuum in fovendis infarctibus sibi vindicant locum, tam ob hujus intestini molliorem structuram, quam ob vasorum perpendicularem ascensum, & a corde remotiorem distantiam, quo etiam fit, ut cum tam facile in iis nidulentur infarctus, plerumque aliis partibus ad hoc malum præbeant fundamentum. Eodemque jure uteri tortuosa vasa ad classem hanc pertinent.

§. VII.

His omnibus positis, in aprico erit ratio, nec amplius indigebit documentis, quod totus fere morborum apparatus ex infarctibus incunabula trahere possit, & provido medico incumbat, imprimis in chronicorum curatione semper has quandoque abditas causas respicere, nisi morbum palliative aggredi velit. Enimvero sæpius morbi causa in abdomine latet, quæ vero Tragœdiam in remotis partibus, capite, pectore ludit, & variis scenis, cephalalgia, adfectibus soporosis, apoplexia, epi-

leptia, asthma, scorbuto, nervorum adfectibus, febribus intermittens apparet, quæ non cessabunt, nisi vera tollatur causa, id est, nisi obstructions cursui sanguinis viam præcludentes referentur & ita impediatur, quo minus sanguis spissus acri materia refertus versus diffitas etiam partes regurgitet, aut urgeatur. Per sæpe enim experientia edoctus, quod omnes enarrati morbi vel efficacissimis remediis non cefferint, infarctuum vero minera mirando modo per alvum & urinam excreta, plenarie propulsati sint. Quando cum aliis morbis complicati sunt, eorum nutritioni novum semper fomitem suggerendo, illos perquam rebelles reddunt; hac ratione luen veneream vel præstantissimis in hujus generis morbis remediis & dexterrima manu, aut in cassum propinatis, non nisi infarctibus eradictis extirpatam fuisse vidi.

§. VIII.

Generalioribus de infarctibus prælibatis ad specialiorem, infarctus scilicet, qui vasa ventriculi occupat, pertractationem devolvimur.

Est autem ille coacervatio sanguinis plus minusve spissi in vasis ventriculi, aut a diffitis partibus congesti, aut ab aliis ipsi ibidem moram & stagnationem inducentibus causis dependens, & sæpius vomitu cruento se determinans.

§. IX.

Hoc affectu detenti tensiones, pressionem & dolorem gravativum in ventriculo sentiunt, ac si pondus molestum illum oneraret, uti una cum duritie, quæ & digitis ibi palpari potest, nonnunquam œsophagus constringitur, hinc difficulter deglutiunt, & bolus faucibus hæret, frequenter singultus pertinaces, & sodæ per intervalla recurrentes affligunt, subinde palpitationes cordis & anxietates præcordia occupant, & cardialgia periodum servans, ægrum misere excruciat, vertiginosæ perturbationes & dolores obtusi caput aggravant, admodum familiares sunt conatus irri ad vomendum, aut vomitiones actuales crebriores cum rejectione muci tenacis, striis & grumis sanguinis intermixti, quandoque feri limpidi, imprimis tempore matutino contingentes, nonnunquam fauces spirant foetorem ipsi ægroto admodum tædiosum, modo os est nimis siccum, modo ptyalismus periodicus infestat. Nunc appetitus dejectus & ciborum fastidium, nunc nimis est auctus, semper fere alvus est adstricta & urina incocta, tenuis, pallida mingitur, in viris ut plurimum molimina hæmorrhoidalialia, in foeminis ataxia mensium alternatim concurrunt, per complures interdum annos hæc molestiæ affligunt, & plerumque hunc in modum terminantur: ex improvise contrahitur corporis superficies, extrema frigescent, inferiora spasticæ contracturæ exercent, &

alvum firmiter constringunt, corripit anxia præcordiorum arctatio, hinc accedit nausea, conatus ad vomitum, & denique peristalsi inversa, sanguis aut floridus aut piceus nigricans, grumofus eructatur.

§. X.

Morbum nostro optimo jure hypochondriacum appellari posse, tum situs circa hypochondria, tum symptomatum ejus, maximam partem cum illis, quæ hypochondriacis adscribuntur, convenientia, sufficienter comprobant; vulgo etiam supra recensita hoc titulo insigniuntur. Culpa vero in lienis, hepatis obdurationses rejicitur, & ventriculo solummodo atonia & acidum tribuitur; morbi vero nostri decursus & exitus, vomitus cruentus aut in salutem aut mortem tendens, symptomatum, quibus incedit perdilucida & definita intervalla servantium diritas, & contumacia, potissimum vero inspectio cadaverum, hoc morbo defunctorum luculenter arguunt, & ventriculum æque ac alia viscera infarctus susceptibilem existere. Equidem verum est, quod acidum aut saburra vitiosa in ventriculo stabulans, & mora caustica reddita, satis atrocia post se trahat symptomata, sed hæc medicamentis corrigentibus & evacuantibus adhibitis, ad tempus saltem cessant; id quod in nostro affectu longe aliter evenit, cum nihilominus eodem tenore perseverent, & morbo in majori gradu constituto vel leniter stimulantibus evacuantibus semper potius exasperentur, quam mitigentur; nec de acido insuper suspicari liceat, cum hujus indicia ructus acidi, dentium stupor & crebrioribus vomituritionibus rejecti muci odor & sapor acidus, tantum non semper deficient, aut si simul coincidat, aut ex morbo generetur, symptomata magis exacerbet.

§. XI.

Nulla est ætas, nullus sexus, nullum temperamentum, nec ullum vitæ genus, in quod non sæviat dirus iste morbus. Notabilia enim nobis occurrerunt exempla de infantibus omnibus supra enumeratis molestiis cruciatis, qui vero alio morbo superveniente plerumque mortui sunt. Unicum tantum adponere casum liceat. Infans circiter 6. annorum, crebrius ardore ventriculi, cardialgia vomituritione & reliquis indicatis vexatus symptomatibus, variolis corripiebatur benignis, quibus apparentibus symptomata multum in modum exacerbabantur, tandem sexto & septimo die variolis retrogressis dolores morte finivit; aperto cadavere vasa ventriculi imprimis pylorica atro glutinosa polyposa sanguine admodum repleta distenta sese manifestarunt, una cum scirrhis obdurationibus & stigmatibus inflammatoriis.

Sexus sequior, ad infarctus ventriculi suscipiendos magis accommodus

us existit, ob mensium negotium ex levissima causa interturbatum, quod deinde restrictionibus versus superiora & infarctui ventriculi ansam dat, nec non ob ejus sensibiliorem & debiliorem corporis habitum.

Nulli temperamento nostrum morbum parcere & experientia & ratione nobis constat; de quolibet enim temperamento hocce morbo affecti ad nos venerunt.

Temperamentum melancholicum quidem ad obstructions viscerum ingignendas præ aliis primo statim intuitu inclinare videtur ob ejus sanguinis spissorem constitutionem; quando vero simul vasa capaciora, habitus corporis strictior, fibrarum densarum, siccarum tensio considerantur, patescet, quod vasa, cum non tam facile a tono suo dejiciantur, renitentia sua firmiter sanguini majori mole irruenti resistere possint.

Non minus plegmatici corporis laxior & mollior structura ob languidum inde procedentem sanguinis circulum ad lentorem humorum contrahendum, pronissima esset, nisi torpida temperamenti hujus animus tranquillus ad neutram partem propendens æquipollentia sua præter omnes in æquilibrio in corpore conservando excelleret, & sanguis aquosa portione satis dilutus coagulum impediret.

Aliter se res habet cum cholericis, qui partes solidas quam maxime strictas, tensas, sensibiles & fluidas calidiores possidentes, hanc ob causam sanguinis progressum vegetiorem, & secretiones & excretiones promptiores experiuntur; animi vero pathematibus, quibus nihil est aptius ad stagnationes concipiendas, dediti sunt.

Temperamentum sanguineum, quod medium quasi inter cetera servat, texturam habet moderate strictam, vasa & nervos exiles, & mediocriter tensos & sensibiles, sanguinem floridum & fluxilem, omnes functiones in corpore placide absolvit, animus autem ad vicissitudinem & voluptatem proclivis prompte varios errores corpori noxam inferentes committit; simul etiam structura ejus minus firma, relaxationi, spasmodis, circulo sanguinis inæquali, & ita morbo nostro obnoxia existit.

Etiam si nullum temperamentum sit, quod non ad infarctus generandos indiscriminatim fere aptum sit, nihilominus multum inter se differentia symptomata proferunt, & pro varia machinæ structura effectus vario modo modificantur, §. 5. robusti, qui victui duro adsueta sunt, & corpus laboribus exercent, minus; illi vero, qui vitam sedentariam otiosam transigunt, nimis lucubrationibus incurvato corpore vacant, & legibus diætetis nimis strictis sese anxie adstringunt, & victu tenero fruuntur, huic affectui magis subjecti sunt.

Quid mirum, cum corporis nostri structura ita sit comparata, ut motui vix supersedere possit, prima etiam lex de pane in sudore faciei vescendo, quæ nobis imposta est, eo spectet? Cibis vero eupeptis, ventriculus segnis & debilis efficiatur, insuper infarctui ventriculi laborantes illos, qui compactæ sunt substantiæ melius ferant? *Hipp. libro de*

de victu mutationem lecti de duro in molle, ex malis in bona, noxium, & eos, qui cibis concoctu facilibus utuntur, brevioris vitæ autumat.

§. XII.

Causam proximam infarctus vasorum ventriculi constituit sanguinis magis aut minus spisselcentis & peregrina qualitate imbuti, per ventriculi vasa tardior progressus & stagnatio, cujus mole vasa ventriculi magis quam par est, dilatantur, nervi vicini premuntur, vellicantur, & spastice contrahuntur, fibræ musculares ad motus irregulares concitantur, unde motus peristalticus pervertitur, nausæ, vomituritiones, & vomitus excitantur, gula constringitur, & ex illa lymphæ & mucus eliditur, nervorum villis, aut contractione aut distensione ulterius tensis & irritatis, dolores varii, sodæ, cardialgiæ excitantur. Quando simul ad consensum, quem ventriculus cum diaphragmatis, cordis, capitis &c. nervis habet attenditur, reliqua symptomata, palpitationes cordis, ructuum explosio, vertigo, alvi obstructio pertinax, urina pallida explicatu haud difficillima erunt.

Nec minus in censum hic venit liquor gastricus, qui ex sanguine impuro emulsus, & temperatam suam diathesin exuens, enarratas molestias concomitanter producere aut exasperare potest. Si tandem vasa non solum supra sphæram elasticitatis distenduntur, sed etiam liquido nerveo ad copiosorem adfluxum invitato & sanguine acriore exitum affectante, convulso & inverso ventriculo sanguis stagnans evomitur. Accumulatio ista & incarceration sanguinis in vasis ventriculi potissimum a mensium ataxia & hæmorrhoidum fluxu aut nimis imminuto, aut plenarie suppresso propullulat; in horum enim alveolis si sanguinis circulus præpeditur & stagnat, alia versus viscera & quidem illa, quæ minimam resistantiam habent, dirigitur; & si hanc in ventriculo invenit, in ipsius vasis moram necit. Sanguini hæmorrhoidali, ad vasa ventriculi tanto magis iter est patulum, quanto arctiorem conspirationem amborum vasa fovent: vena enim hæmorrhoidalis aut ex splenica provenit, aut ex mesaraica magna vel earum bifurcatione nascitur; splenica coronariam & gastricam dextram ventriculo largitur; insuper venæ hæmorrhoidalis ramus, secundum Winsl. haud obscure cum ramificationibus venæ gastro-epiploicæ sinistræ & mesaraicæ magnæ ramo communicat.

§. XIII.

Inde liquet sanguini hæmorrhoidali breviorem illuc patere viam, quam per vasa brevia; per quæ sanguis, postquam per splenicam venam lienem intravit, & infarsit, in cavum ventriculi protrudi & vomitu cruento rejici perhibetur. Ut vero taceam obstacula, quibus hic modus in-

tricus est, hæc tantum pro sententia mea stabilienda adducam, quod nempe aperto corpore hocce morbo defuncto, quandoque lien sanus & illibatus deprehendatur, & enumeratæ molestiæ vomitum cruentum antecedentes, per sat longum tempus antea in regione epigastrica persentiantur, nec tum durities nec tumor, qui tamen liene oppilato apparet, detegatur. Circulum illum magnum, quem sanguis hæmorrhoidalis per lienem circumscribere debet, dubium reddunt *Diemerbroeckius*, *Bobinius*, *Bartholinus* & *Lowerus*. Et per vasa gastrica vomitum cruentum celebrari, contendunt *Theodorus Craanen* & *Blanckardus*.

Hicce vero non negamus, meatui sanguinis per lienem obiceposito, illum symbolum suum ad nostrum affectum conferre; præcipuè turbis venæ portæ inferioris simul concurrentibus, non aliter ac vasis ventriculi obstructis partes vicinæ, lien, hepar, pancreas &c. eadem fata sortiri possunt. Cum hypogastrica vasa, quæ arvom muliebri irrigant, proximam cum hæmorrhoidalibus habeant adfinitatem, illis obstructis, horum canale facili negotio labes affluit.

Hoc adhuc de fluxu hæmorrhoidum tenendum, quod cum major pars hæmorrhoidariorum valetudinarii sint, ipsos ab infarctu vasorum ventriculi non immunes esse, rite etiam sanguine ex ani venis profluente, siquidem uberior experientia nobis stitit ægrotos infarctu ventriculi laborantes, qui sub fluxu hoc ut ut ordinato vomitum cruentum vel hæmoptysin experti sunt; nec symptomata semper fluxu quamvis copiose contingente, mitigari probant *Hildesheim*, *spicileg. de morbis capitis*, *Claudin consil. 89. Montani Consil. 264*. In hæmorrhoidibus enim ut plurimum latere anguem sub herba, & vel in ipsis quibusdam venis hæmorrhoidalibus vel mesaraicis ramis delitescere obstructiones, reliquæ massæ sanguinis viam præpedientes, & ita ad exitum disponentes experientia certi facti sumus, cum ægroti, quibus hæmorrhoides, quamvis ordinate fluebant, nihilo secius diris vexabantur symptomatibus, remediis vero contra obstructiones usurpatis, & horum efficacia polymorphis concrementis per anum excretis, simul & hæmorrhoidum excretionem & morbo liberati sunt.

§. X I V.

Congestio & subsidentia sanguinis eo certius & citius in vasis ventriculi invenit locum, quo magis eorum vis motrix systaltica fracta est, debilitato enim vasorum tono, facilius appulsui sanguinis & dilatationi cedunt, & inertiora sufficienti transpressioni non satisfaciunt;

Multa sunt, quæ ventriculo, ejusque vasis robur & vigorem derogant, ex horum censu se offerunt.

I. Cibi vel majori quantitate, vel vitiosa aut nimis diversa qualitate, quam peristalticus motus subigere potest, ingesti, qui consequenter

ter in amurcam fermentescibilem, pituitosam, flatus resoluti, canalem alimentarem hic supra metas expandentes, ibi constringentes nervos & vasa prementes, distrahentes, & ipsis crispaturam inferentes, non solum laxitatem, sed etiam sanguinem ubique transire nescientem, aut subsistere, aut alia loca petere faciunt. Quam noxios enim effectus flatulentia in nostro corpore suscitare possit, cohors morborum, qui ipsi natales debet luculenter testatur.

2. Aquarum calidarum, mineralium, quæ egregia alias ad sanguinem diluendum, si debita portione adhibentur, remedia sunt, liberalior ingurgitatio. Hoc enim fit, ut ventriculus cum intestinis distendatur, debilitetur & flatus generentur, simul liquor gastricus, ad sanguinem fluxilem conservandum, aptissima lymphæ perpetuo diluvio abripiatur, & corpori detrahatur, & quandoque limus præcipitatus relinquatur. *confer Bagl. dissert. I. de morbis solidorum p. 416.*

Laxantia repetitis vicibus propinata eisdem, immo graviores exferunt effectus, perniciosissime vero lædunt purgantia & vomitoria incaute sumta, quæ primas vias non solum vehementer concutiunt, vires atterunt, exhauriunt, sed etiam litus arrodendo lympham profusius eliciunt, sanguinem ea orbant, spissioreque reddunt, & hunc in modum morbo nostro proximum aditum præbent. Testem habeo *cl. Hoffm. in cap. 3. de morbis infantum* ita differentem: „Sæpissime quoque fit, ut
„ crebrior laxantium multoque magis incautus purgantium usus commo-
„ dam huic malo occasionem suppeditet, idque non tantum in infanti-
„ bus, sed etiam adultis observare licet, quippe qui, si quid gravativi
„ sentientes purgantibus fuerunt tractati, non modo intolerabiles ven-
„ tris dolores, verum etiam abdomen tumidum & instar tympanitico-
„ rum inflatum sæpe obtinuerunt, ut postea sensibilis alimentorum ca-
„ nalis in statum naturalem difficillime potuerit restitui „.

Egregie quoque hæc confirmat & illustrat *cl. Boerhaavius in prælectionibus academicis ab ill. Hallero editis vol. I. §. 69. hisce verbis*: „I-
„ gnari medici sæpe lætantur mucò expresso vi acrium purgantium, fa-
„ cinore patrato, quod salutarem artem non decet „.

4. Abforbentia terrea, quando largius contra acidum porriguntur in magma crassum abeunt motui minus parens, cujus onere ventriculus gravatur & elater labefactatur.

5. Nausea concepta præprimis superingestis alimentis, qua nihil citius motum peristalticum invertit.

§. X V.

Porro inter ea, quæ morbum nostrum provocant, admodum efficax deprehenditur corticis peruv. usus præposterus, quo sopita febre, sæpius sanguinem spissum & in ventriculo stagnantem pro primaria causa agnoscente,

cente, fomes febrilis sub motibus præternaturalibus magis exaltatus intus retinetur, obstructions pertinaciores redduntur, & adstringente, qua pollet virtute hic cortex, sanguis crassus in vasis ventriculi includitur; fusius hoc testatur *cl. Hoffmann in med. consultator. tom. 3. casu 9.* huncce de hoc remedio sermonem faciens: „Habent equidem
 „ id omnia febribus pellendis peculiariter destinata, ut impetuosis illis
 „ partium solidarum commotionibus moram injiciant, spasmosque com-
 „ pescendo, febriles paroxysmos prompte & efficaciter suspendant. Dum
 „ vero id agunt minime pro sanitate sunt, neque illam præstant, inte-
 „ gram, quia causam morbi effectricem, & materiam, quæ in vitio est,
 „ non destruunt: neque eam foras e corpore amoliuntur, adstringente
 „ enim, quam habent facultate, tubulos viscerum jam per se male af-
 „ fectos angustiores, strictioresque efficiunt, quorum coarctatio impedi-
 „ mento est, quo minus corruptus humor a sinceri sanguinis commer-
 „ cio dimovendus commodam exeundi viam inveniat „

Quamvis Mars pro alexipharmaco hypochondriacorum & panacea cachexiarum venditur, nihilominus & generationi & confirmationi morbi nostri admodum lenocinatur. Nisi enim suspensa manu & sanguine spisso nondum firmiter in visceribus impacto propinatur, stiptica limosa, quam custodit, terra & qua etiam ejus præparationes turgent, ventriculum aggravando, vascula constringendo, magis exsiccando, spasmos augendo, sanguinem simul incrassando, tantum abest ut infarctus tollat, ut potius eos adeo confirmet, ut vix referari possint. De ambiguo hujus effectu legi meretur *D. D. Juncker in conspectu therap. gener. tab. 9. §. 12. n. 7-8. & Panazol. pentec. obs. 32.* Eadem, imo pejora præstant saturnina constringente, & incrassante, & exsiccante sua indole.

Huc etiam pertinent opiata, narcotica, quæ tetro vaporoso principio, liquido nerveo infuso, elaterem partium imminuunt, crasin humorum destruunt, & stagnationes præcipue in ventriculo provocant. Hoc confirmat *cl. Hoffm. in cap. 7. de venenis soporiferis:* „ Agunt ma-
 „ xime sulphure vaporoso & graveolente in nervos ventriculi & in-
 „ testinorum membranas. Sicut enim omnium remediorum vim & effi-
 „ cacia suam primo & proxime ventriculus cum intestinis experitur,
 „ ita eo magis id circa validiora, & quæ penetrantioris sunt naturæ
 „ medicamenta, obtinet „

Spiritus vini nimia quantitate sumptus, & potus frigidus, corpore calente ingestus, nec non ictus regioni ventriculi inflicti, uti quandoque statim inflammatoriam inferunt; ita sæpius sanguinem in vasis suspendendo, ipsi coagulum inducendo, crispaturam & subsequentem relaxationem inducendo, chronicum malum ventriculo accersunt. Idem fere præstant alexipharmaca ac sudorifera, quæ orgasmum, congestiones in-

Inducunt, & fluido diffato, densos globulos, contactuum ratione aucta, in mutuam cohaesionem ruere faciunt.

§. XVI.

Tandem silentio non est prætereunda obstructio glandularum mesaraicarum, sive sic dicta atrophia, quæ etiam si infantibus solum adscribatur, nihilominus experientia suffragante manifesta vestigia relinquens, adultis non raro clandestinas insidias struit, & fœcunda morborum intricatorum mater existit. Glandulis enim mesenterii in magnos tumores excrefcentibus, vasa vicina comprimuntur, & quod primum est, fabrica chyli ceu sanguinis scaturigine destructa, chylus minus defæcatus, incompletus elaboratur, inde sanguinis perennes consumptiones non refarciuntur, secretiones & excretiones vacillant, & humores spissi impuri vasis ingenerantur, & simul variis tumultibus, spasms, relaxationibus, flatibus & vermibus, qui ut plurimum atrophie associati sunt, concurrentibus, eo promptius ad infarctum ventriculi via struitur. Pluribus hæc prosequeremur; sed fusius de hac materia & morbis ex atrophia oriundis, hac ipsa in cathedra forsan suo tempore disceptabitur.

§. XVII.

Prognosis ex diversorum graduum, quibus noster adfectus incedit, descriptione, formatu facilius erit.

Primum gradum constituit simplex sanguinis floridi congestio versus ventriculum, cum primis utero gerentibus contingens, & quæ aut sponte aut vomitu cruento feliciter peracto mox evanescit, aut vena in pede incisa derivatur. De hoc varia prostant exempla apud *Ettmullerum* tom. 2. p. m 95. *Bartholin.* histor. anat. c. 1. obs. 19. a. n. c. decur. 1. anno 9. 10. observatione 6-20.

Secundum gradum sistit sanguis spissus per vasa ventriculi debilitata tardius circulans, qui medicamentis convenientibus attenuatus & heterogæneis particulis per urinam, alvum & cutem excretis, nec non causa primaria, sicubi in infimo ventre hæret, remota, brevi temporis spatio tollitur, & raro ad vomitum cruentum pervenit.

Tertius gradus exhibet sanguinem stagnantem, vellicante materia imbutum, & vasa magis expandentem. In hoc gradu dolores magis sunt exasperati, perpetuus fere ad vomitum adest conatus & crebrior cardialgie cum spasms reditus, & vix aliter, quam vomitu cruento terminatur, qui vero sub usu medicamentorum convenientium cum euphoria absolvitur. Confer. *Hæchstetter Decur. 2. casu V.* A præcedentibus in eo discrepat, quod qui in hoc gradu sunt constituti, vix ac ne vix

quidem salina, gummata, multo minus acriora, nisi cum fummis angoribus perferre valeant. Facile in hydropem, hecticam abit.

Quartum gradum absolvit diuturnior sanguinis stagnatio, ejus ad putredinem proclivitas, ipsa corruptio putredinosa, nec non vasorum plenaria a tono remissio, & viscerum status scirrhusus. Optime dijudicatur hic gradus ex prægressis crebrioribus evacuationibus materiæ nigro piceæ, fœtidæ, præsentibus vomitibus enormibus, doloribus satis acutis, virium languore, & ructibus fœtidis, brevi plerumque vitæ imponit finem.

§. XVIII.

Hicce addendum

1. Fæminas viris citius, mensum fluxu revocato, hocce morbo liberari. Confer *Hippocr. sect. 5. aphor. 32. Cels. l. 2. cap. 8.*

2. Infantes, quocunque alio morbo accedente, eidem, prægresso vomitu cruento, plerumque succumbere.

3. Ventriculum tali modo affectum, si alius morbus concurrit, facillime inflammationem funestam suscipere.

4. Ægrotos hoc malo detentos, si in febrem inciderint intermittentem, adhibitis remediis simul infarctus infimi ventris respicientibus, sublevari quidem, sed non prius ab illis liberari, quam si excretio materiæ cruentæ ἀνω & κάτω contigerit; quod vero faulto omine evenit.

5. Eisdem omnia remedia febribus alias opposita, ac præprimis pulverulenta ægre ferre. Denique notabile est, semper sub paroxysmo febrili cardialgia vehementiori divexari.

§. XIX.

Supereff ut adhuc practicam adnectamus pertractationem; in limite vero monendum est; omnia validiora, quemadmodum morbo nostro materiam suppeditant, & sensibilis hic affectus iis plenarie repugnat, illi nullum conciliare levamen, quin potius maximum inferre damnum, atque periculum; hinc angue pejus fugienda esse. Ita etiam male ipsi consultitur, quando ventriculus farragine medicamentorum obruitur. Alia ergo incedendum erit via, eamque medendi viam calcandam esse censeo, quam firma & provida experientia indigitat, id est secundum præceptum *Hipp. de locis in homine §. 55.* medicamenta fortiora a natura in debilibus morbis dare non oportere, &c. & *aphor. 51. §. 11.* omne nimium naturæ contrarium esse, remediis securis mitioribus, probatis, iisque perpaucis morbo succurrendum esse, simulque circumstantiarum & temperamentorum rationem habendam.

§. XX.

§. XX.

Methodus medendi pro diversis gradibus, in quibus morbus noster collocatus est diversimode est adornanda. In primo gradu, ubi nulla adest suspicio de viscerum obstructione, venæ sectio omne fere punctum curationis absolvit. In principio secundi gradus, si manifesta plethoræ adsunt signa, & revulsorio scopo cum aliis locum invenit, in reliquo vero morbi statu, ubi infarctus stabilem sedem habent, cacochymici quid subest, & atonia major cum spasms præsto est, nisi sanguinis detractionibus adsuetis & ad symptomata ferocia mitiganda, plus nocet phlebotomia, quam juvat. Si enim infarctus vasis firmiter insident, aut in coagulum polyposum, lapidescens abierunt, venæ sectione curatorie instituta, certe e loco non dimoventur, sed fluxili portione subtracta & fibris impetum facientibus, motus & toni principio amplius spoliatis, propultrix vis magis suffuratur, spissum hærens ulterius spissum redditur, & infarctus simul confirmantur & augentur, quid quod cum sanguine largius e vena emisso semper digestio ob tonum ventriculi dejectum lædatur. Venæ sectionem in corpore cacochymico administrandam non esse *cl. Hoffm. in dissert. de medico sui ipsius §. 17.* hisce confirmat. „Si vero abundantia succorum impurorum ex intemperie alimentorum „nata subjecta imbecillia onerat, & morbos tales, quos cacochymia „parat, minatur, consultius erit venæ sectionem omittere; & potius „minuere & emendare peccantem materiam oportet, per evacuantia bal- „samicæ naturæ amara, & majorem motum moventia.” Si illa parcius celebratur, spasmi, indivulsi morbi nostri comites, uti cuilibet medico practico notum est corroborantur. Largius sanguine educto, spasmi quidem contractili potentia fracta remittuntur, quo vero major est sanguinis profusio & jactura, tanto majora incrementa capit morbus noster. Illo enim diutius corpus occupante, ventriculo male adfecto, alimenta non debite triturantur, solvuntur, digeruntur, perexigua quantitas laudabilis chyli elicitur, & hinc abundantia sanguinis non reformidanda; Et posito nos de ejus præsentia certos esse, nostro affectui magis conveniet, uti experientia nos docuit; si in recensita ejus constitutione Erasistrati principio insistentes, plethoram abstinentia & corporis exercitatione imminuimus. Motus enim ut *cl. Hoffmanni* verba mea faciam, ejus est indolis, ut humores subsistentes, eorumque stases & stagnationes e sede sua movere, resolvere, in motum redigere, & obstructiones vasorum referare possit; is quoque densos, crassos, ac immobiles humores fluxiles reddit; is denique valde idoneus est ad copia delinquentes humores vel sanguinem per congrua loca evacuandum, neque minus excrementitios, serosos, falsos, humores per diversi generis emunctoria proficibendos, biliosos & viscidos per alyum, falsos, aquosos, per urinam,

nam, subtiliores per universale illud cutis emunctorium excernendos. De abstinentiæ efficacia in imminuenda plethora confer ejusdem *dissert. de inedia multorum morborum remedio* §. 5. In ipso vomitus cruenti paroxysmo venæ sectionem infidam esse, & ratio monet & experientia. Nam hocce imminente & urgente inferiora arctissime crispantur, §. 9. Vena igitur in pede incisa, & columna sanguinis ulteriori contractioni retinente extenuata, vasorum fibræ magis sui juris factæ contrahuntur, & congectio augetur. In brachio vero si illa instituitur sanguis superiora versus invitatur.

§. XXI.

Reliqua, quam curatio nostri morbi postulat, methodus, in eo continetur, ut humores viscosi, spissi, intemperati, vasa obsidentes, mobiles reddantur, corrigantur, excutiantur, & per congrua excernicula alvum, urinæ vias, & cutem e corpore eliminantur. Hac ratione sanguinis motus expeditus, placidus per vasa procuretur, simul vero symptomatum, spasmodorum mitigatio respiciatur, id quod obtinetur remediis attenuantibus, resolventibus, fibræ robur adfundentibus, quo tanto majori vigore in lentos succos agere possint, diluentibus & lenissimis evacuantibus. In horum censum veniunt salia media, tartarus vitriolatus, liquor terræ foliatæ tartari, splenet Schroed. tincturæ antimoniales, radix juniperi, pimpinellæ albæ, gentianæ rubræ, taraxac. caryophyllatæ &c. herba hederæ terrestris, betonicæ, scolopendrii, trifolii fibr. centaurii minoris, millefolii, flor. paralyf. tiliæ &c. ex ipsis elicita extracta, & essentia, elixiria, balsam. stomachic. Hoffm. massa pill. balsamica genuina Stahl. Ex radicibus & herbis paramus decocta, potus theiformes, optima diluentia & vinum medicatum, immediate ante prandium sumendum, de quo, quia præ reliquis præparationibus egregio usu se commendat, cum simul appetitum languescens efficaciter excitat, digestionem vacillantem erigit, & cum chylo dulciori facto eo copiosius massam sanguineam intrat; formulam nobis usualem adjiciam.

℞. Radix. cichor. taraxac. caryophyllat. gentian. rubr. ana ℥ij. aron. rub. tinctor. ana. ℥ij. herbæ trifol. fibr. sive fumar. meliss. aa. M℥. cortic. Orant. citri vel cascarill. aa. ℥ij. & tartari solub. ℥ij. incis. contus. dividantur in duas partes æquales, quarum altera cum mensura sem. vini albi, frigide infundatur, & immediate ante prandium circiter ℥ij. i. v. sumatur. Ex extractis MPill. & essentiis cum sale medio, liquore anodyn. min. Hoffm. affusis aqu. melissæ, cerafor. nigror. &c. constituimus elixiria guttatim, cum potu theiformi matutino & vespertino tempore sorbillanda. MPill. etiam cum Ole medio in commodo vehiculo dissolutam, sordes ex primis viis leniter educendi scopo reliquis interponimus.

Hæc vero mentio hic injicienda est, quod in tertio & sequenti gradu,

loco massæ pilularum, nisi aloë & myrrha bene cicurata, extract. rhab. aquosum eadem intentione porrigendum sit, & quod ibidem nec falia, eorum loco autem extract. cascarill. aquos. croci. lumbricor. terrest. essent. millefolii, corticis aurantior. &c. compositiones ingrediantur.

§. XXII.

Externe vitiis ventriculi omnis conditionis obviam itur, facculis, qui rad. caryophyll. pimp. alb. speciebus nervinis, mica panis implentur, spirituosis irrigantur, epigastricæ regioni imponuntur. Non minus bene se gerunt uncta ex oleo lilior. arbor. capp. succo rad. bryon. apii &c. & unguento althææ paratum, cui sap. chymic. dippel. & spir. vini camph. croc. immiscemus, quibus etiam exorbitantes succus sub vomitu cruento infringuntur, & ventriculo imminens inflammatio præcavetur.

§. XXIII.

Omnibus vero compositionibus palmam præripiunt enemata ex radicibus & herbis aptis v. g. rad. chin. cichor. herb. cent. min. c. b. tanacet. Verbasc. cum florib. & florib. chamomill. &c. & pro re nata massæ pillul. molecula & furfur. tritici vel filiginis, sine salis vel olei additione præparata, & quotidie ab h^hβ. matutino tempore post alvi dejectionem, sive sæcibus clysmatis portione eductis, tepide applicata, & ad consumptionem retenta. Quæ omni gradui quadrant; & non solum radices morbi potenter eradicant, sed etiam symptomatibus solatium afferunt; ingredientia enim ejusmodi sunt naturæ, ut omnibus indicationibus satisfaciant, cum decoctum hocce furfurum mucilagine demulsi-va, abstersiva & reliquorum ingredientium virtute tonica, aperiente antispasmodica saturatum, aut vasculis bibulis inhalatum, aut per vasa lactea 4ti generis Winslovii ad massam sanguineam translatum, forsitan etiam per parietes transudans vid. *Bagl. dissertat. var. argumenti c. 2. p. m. 585.* obstructions vasorum probe colliquat, aut ad exitum disponit, spicula irritantia obtundit, fibrarum poris se insinuans, eas siccas, rigidas irrigat, earum erethismum sedat, pariter elasticitatem, oscillationem proportionatam sufflaminatam resuscitat, quibus porro fit, ut sanguis versus ventriculum inclinans derivetur, & ita vices venæ sectionis securius impleantur, flatus in coli curvaturis incarcerati depulsentur, colon vero ventriculo circumfusum, ipsum tepido eoque grato vapore perpetuo afflet, sordium ventilatio & excussio procuretur, nec non turgescencia, quæ quandoque particulis, recensita medicamentis constituentibus agilioribus excitari poterit, omnimodo præscindatur. *Baglivius in dissert. de anatome & de morbis solidorum pag. 451.*, autumat

„tumat ejusmodi remedia, quibus balnea, fots annumerat, quæ in
 „humano corpore, elaterem cum rotis, & rotas cum elatere mollia,
 „laxa, & facile flexibilia conservare valent, ad vitam longam, & re-
 „vera esse, & talia dici debere.” Enematum enim decoctio, in vapo-
 rem ingredientium virtute armatum, resolutum, nihil est efficacius ad
 vaporem in fabrica cellulosa spissescens & stagnans mobilem, ipsi
 per vasa inhalantia obstructa viam expeditam reddendam, & ita rigidi-
 tatem & coalescentiam impediendam. Apprime huc faciunt, quæ *ill. Hal-
 lerus in primis lineis physiologia* §. 253-254. & sequentibus egregie de hac
 materia delineavit. Confer. etiam *Hoffm. therap. gen. cap. de clysteribus*.
 Singularis quoque est usus, quem scenerant & peculiaris efficacia, qua
 eminent. Medicamenta enim per os superius sumta, post tot mutatio-
 nes sæpius colluvie vitiosa, acida, liquore gastrico, & bile corruptis,
 ipsis contingentes, & post tot secretiones & excretiones perpeffas, deni-
 que infarctus infimi ventris, mali nostri scaturiginem attingentia, pri-
 marium solummodo hostis agmen imbecilliter quidem carpunt, clyste-
 res vero immediate portam malorum pulsant, contumaces obstructions
 ex omnibus in circuitu partibus aggrediuntur, & claustra eorum eo for-
 tius perumpunt.

§. X X I V.

Porro planum facit experimentum illud, quod *acta Anglicana* tradunt,
 quo minor portio spiritus vini per alvum injecta plus inebriavit, quam
 consueto itinere ingesta portio major. Certum est, quod in coagmentatio-
 nibus illis filamentoso-fibrosis hic loci nidulantibus, eliminandis, omnia
 alia remedia incertos præstent effectus, & in concretionibus illis gyp-
 seis sine clysmate lapis minime moveatur. Laudes hæ omnimode effec-
 tui respondent; haud enim pauci casus nobis obtigerunt, ubi enema-
 tum usu quotidiano ejusmodi concreta polyposa, pondere sæpius sibi
 & longitudine ulnam adæquantia, & formam vasorum retinentia; adeo
 ut tyronibus imposuerint, putantibus se videre partes solidas, nec non
 conglobationes steatomatosas, ovi gallinacei magnitudine, & magnam
 copiam calculorum durissimorum per anum, vel substantiæ stagnantis
 quid magis resolutum, per cutis poros, sudore foetidum spirante odo-
 rem, aut per renum tubulos, urina materia mucosa filamentosa refer-
 ta, & arenosa turbulenta apparente, summa cum euphoria evacuata sunt.

§. X X V.

Error est, quasi epidemicus, alvum crebriori usu enematum in con-
 suetudinem adduci, ut in posterum suo officio rite defungi non possit,
 nisi eorum admonitu. Ratio enim & experientia contrarium probat,
 cum

cum clysteres nostra methodo concinnati glandularum ductulos, intestina crassa lubricantem, & scybala indurata diluentem succum plorantes aperiendo, constrictiones relaxando, &c. alvi functiones in ægris, qui quotidie duos tresve sumperunt, potius in stabilem ordinem redegerint.

§. XXVI.

Ea vero clysmata, quæ oleosa, poros occludentia & salina exsiccantia, stimulantia ingrediuntur, nec non purgantia & copiosa laxantia, alvum sollicitandi scopo data, pleniori jure hujus criminis accusanda sunt. Id quod sequentia testantur. Quidam ex fordibus in primis viis hærentibus variis molestiis afflictus, repetitis vicibus purgantibus tractatus fuit, nihilominus rebellis iste hospes heroicis hisce insultibus fortiter renitebatur, immo obstinatio redditus, tandem enematum viribus mitioribus, sensim sensimque operantibus, hinc magis homogeneis victoriam concessit. Hæ enim poros intimius subeuntes, copulas tenaces validius disjungentes, brevi temporis spatio mucum viscidum attenuatum per vomitum & diarrhœam magna in copia feliciter exterminaverunt. Parimodo enemata ex amaris &c. constantia oleum, antea clysteribus quotidie injectum & parietibus agglutinatum saponaceo suo principio abstersum, mirabili modo eduxerunt. Multo minus clysteres laudati, corpus, uti vulgo est opinio, debilitant; cum complures, quibus aut gravi lapsu, aut alijs causis deglutitio fuit interdicta, mucilaginis furfurum nutriverimus.

Forestus l. 16. obs. 24. refert se non alio, quam enematum præsidio vomitus cruenti morbum profligasse,

§. XXVII.

In paroxysmo vero enemata ex oleo lin. ℥x. & vitell. ov. no. 3. parata, reliquis anteposenda sunt, quæ cum pediluvii & frictionibus inferiorum, curationis caput maximam partem absolvunt; quia fibræ hac occasione admodum irritatæ, pulverulenta minus tolerare possunt. Nitrum etiam suspectum est. Horum loco aquæ diapnoicæ temperantes, diluentia cum pauxillo extract. cascarill. bellid. lumbr. nec non liquor anod. min. Hoffm. & essent. millefol. refracta dosi, externe recensita uncta adhibenda. Post paroxysmum sanguis grumosus in cavitate ventriculi eructatus, extr. rhabarb. aquos. evacuandus, & fibræ dilatatæ iterum adducendæ sunt. Quid simplex decocti radicis juniperi & enematum usus in debellando nostro morbo præstare possit, casus 8. ex præxi nostra desumptus, & jam pridem in dissertatione quadam, sistente *observationes practicas de radicis juniperi decocto* notatus, testari potest.

CASUS. I.

C A S U S I.

Nobilis quidam febre correptus fuit intermittente; hac vero pet famigeratissimum illud febrifugum cohibita, at eo ipso lentore humoribus inducto, postquam per sesquiennium bene se habuisset, tristes curationis fructus prodire. Per tres enim continuos annos cardialgia, horridisque & ad desperationem accedentibus anxietatibus, ac mirificis admodum pectoris, colli, linguæ & oculorum spasmodicis detinebatur; sæpius oculi rigebant cum visus abolitione; lingua erat immobilis; appetitus maxime sub usu ciborum teneriorum decrefcebat, alvus plerumque erat adstricta. Hisce miseriis celeberrimi medici consulebantur, tantæque pecuniæ summæ impendebantur, ut patiens pecunia pariter atque viribus fere fuerit exhaustus. Pituitis & aquis mineralibus corpus quasi inundabatur, venæ autem sectionibus, sanguifugis, crebrioribusque laxationibus laudabiles humores ita detrahebantur, ut ad resolutionem impurorum vix sufficerent, atque magis inde efficeretur, ut patiens ab uno ad alterum medicum devolveretur. Hinc cum nobis sese sanandum committeret, licet de nullis molestiis in abdomine conquestus sit, nihilominus causam omnium prædictorum malorum eo confidentius ibi quærivimus, quo magis incocta, aquosa pallida urina id confirmavit; cumque curam unice eo direxissimus, patienti sub usu duriorum ciborum adpetitus rediit una cum viribus. Tandem etiam mira excretio est secuta. Per alvum enim quotidie ter vel quater non modo mucus sub varia forma absque aliis excrementis, sed etiam polyposa concremента modo avellanæ magnitudine, modo teretia & ulnæ longitudine excernebantur. Atque ita patiens malo hæcenus incurabili liberatus, sanitæque restitutus est.

C A S U S I I.

Mulier quædam paupera, multorum liberorum mater, cui per totam vitam decocta panis & cartoffeln (uti vocant) alimento erant, ex concremента in utero ac sanguinis stagnatione in uteri, anique vasis per multos annos ingentes cruciatus perpessa erat, quos autem non delicate nec medice vivens, per totum illud temporis intervallum vicit. Tandem etiam infarctus, scirrhi lienis & pulmonum supervenerunt. Hinc cum mœrore obruta, tempestate pluviosa montem ascendere vellet, mortua incidit, postquam 60. circiter annos adimplevisset, Corpore Magistratus iussu dissecto, sese manifestabat, apoplexiam causam mortis fuisse. Præterea intestinum rectum penitus petrefactum, & collum uteri præter naturam protensum, & sesquipollicum longitudine totum osseum sese nobis

nobis obtulit. In cavitate uteri, ejusque vasis multa concrementa, vasque abdominis eadem ratione comparata invenimus. Id quod non solum seniores & juniores medici, sed & illustrissimi ordinis homines magna admiratione viderunt & manibus contrectarunt.

CASUS III.

Juvenis quidam temperamenti melancholico-sanguinei febre intermittente china chinæ curabatur. Post tres vero annos curationis hujus effectus sese exferuerunt, ita ut per undecim annos pressioibus hypochondriacis, flatulentia, melancholia, sub variis scenis excruciatu fuerit. Quod maxime in hoc patiente mirandum, omnemque fere captum superabat, erat, quod constante nihilominus adpetitu, tribus septimanis vix semel alvum exoneraverit. In hoc phænomeno admirationem adhuc magis auxit illud, quod alvo nimirum utut obstipata, abdomen tamen minus intumuerit, atque alvo laxata excrementa non indurata nec copiosa, sed fluida prodierint. Hisce accedit, quod patiens nullum perceptibilem sudorem sit expertus, nec eo secius indusia longe citius, quam sanus quisquam conspuerit. Variis remediis, præcipue vero laxantibus contra insolitum huncce affectum, ast nullo cum effectu usurpatis, patiens a medicis, sub prætextu, intestinum rectum nimis amplum esse, desertus, nostrum flagitabat consilium. Nos vero persuasi, infarctum vasorum ventriculi & intestinorum causam hujus mali esse, convenientem ipsi curam præscripsimus. De qua hic notandum, quod tot enematis ipsi injectis, ne unicum quidem per anum secesserit, nec alvus ante tertiam septimanam successerit, donec post quadrimestrem remediorum usum patiens largos sudores habere cœperit; quibus post octiduum impuratum fatis nunc præparatarum, humorumque corruptorum sub forma nigri atque foetidissimi sanguinis excretio ad 3-4. mensuras sine sensibili quadam molestia una nocte infecuta est. Hinc cum patiens hac excretionem debilitatus vires recuperasset, per vomitum quoque nigrum sanguinem rejecit, atque ita valetudinem integram & alvinam excretionem ultro quotidie ordinatam obtinuit.

CASUS IV.

Mulier Russica sanguineo-cholerici temperamenti, per aliquot puerperia lochiis non rite succedentibus, mira quædam concrementa, aut si mavis molas enixa, & postea aliquoties etiam hæmorrhagias uteri perpessa est, ac cohorti morborum, eo magis erat obnoxia, quo citius mensium fluxus jam 35. ætatis anno subsistens cessaverat, contrarias etiam medicorum curas mira admodum symptomata secuta erant. 54. ætatis anno

anno nos confulebat, quo tempore variis adhuc laboravit anxiiis ſpaſticisque pathematibus, œdemate pedum, intumeſcentia abdominis, nauſea, atque vomitu, unde ſibi perſuadebat lumbricos latos, (qui morbus nationibus ſeptentrionalibus endemicus eſt) cauſſam omnium, quibus vexabatur, malorum eſſe, & murmura illa, quæ in abdomine percipiebat, edere, quam quidem opinionem illud confirmabat, quod nempe ſuperiori anno vermes tales 15. ulnas longitudine æquant, per anum eiecit. Nos vero impuritates uteri, & infarctus vaſorum ventriculi & inteſtinorum, & inde vitiatam chyloſin omnibus ipſius pathematibus, ſimulque lumbricis natales dediſſe, ipſi demonſtravimus, curaque cauſſis hiſce oppoſita ſimul prædiximus, eam inter alia etiam calculoſam materiam excreturam; quod & evenit. Ex utero enim non ſolum polypoſa concrementa, ſed & per alvum præterea incredibilem copiam calculorum eiecit. Celeberrimus quidam medicus, qui hocce phænomenon vix credebatur, ideoque per complures horas ad omne dubium evitandum patienti etiam tunc temporis, cum alvum dejiceret, adſtabat, tandem vero miræ hujus excretionis convincebatur, & ſeſquiunciam calculorum horum aſſervavit. Licet patientes poſtea maximam partem bene ſeſe haberet, tamen vomitu rejectio ſanguinis vaſa ventriculi infarciens ſubſecuta, atque ita patientis firmam valetudinem naſta eſt

C A S U S V.

Alia, eademque anguſtiſſima per 8. annos vomitu crebriori, nauſea, ardore ventriculi, anxietatibus præcordiorum, intenſo ad venerem ſtimulo, tantoque oris fœtore vexata, ut ſæpius omnia ingeſta fœcum alvinarum ſaporem ipſi exhibuerint; ab archiatro per totum illud tempus fortuito, (ipſam enim morbi cauſſam non perſpexit) bene quidem curabatur. Novo autem morbi inſultu archiatro, neſcio an fato, vel politica quadam de cauſſa in ſuſpicionem adacto) ægra ab aliis medicis per opiata tam interne, quam externe adhibita, eo quidem cum effectu tractabatur, ut eo magis acceleratæ mortis cauſſam oculis cernere licuerit. Diſſecto enim cadavere omnia ventriculi vaſa nigro atque ſphaceloſo ſanguine incredibilem in modum diſtenta, ovarium vero, vaſa, glandulæque uteri cum rene ſiniſtro petrefacta reperiabantur.

C A S U S V I.

Alia anomalia menſium, difficultate deglutiendi, & reliquis ſignis infarctus vaſorum ventriculi, præcipue vomitu crebriori laborans, adhibitis draſticis purgantibus, venaque crebrius ſecta, copiam ſanguinis nigri fœtidi evomebat, ſubſequentibus convuſſionibus & aliquilibus hemiplexiæ ſignis, os continuo ſanguine fœtido ſcatebat, cum ſumma de-

glutiendi difficultate. Medicis ordinariis, in diversum abeuntibus, alius nimis sero in consilium vocatus instantem mortem prænuntiavit, summisque de hac ægra sollicitis personis simul indicavit, obstructionem vasorum ventriculi causam & originem pathematum, & brevi subsecuturæ mortis esse. Hæc sententia, quamvis ludibriis excepta, tamen satis sectione ægrotæ, paullo post defunctæ, confirmata est. Aperto enim abdomine omnia ventriculi & œsophagi vasa sanguine distenta & disrupta liene incolumi reperiebantur.

CASUS VII.

Senex sexagesimum sextum annum agens, qui aliquot annos antea ventriculo male affecto detentus fuit, incidit in febrem tertianam, cui medicus quidam purgantia, sudorifera & tandem chinata, inausulto conamine opposuit. Hæc enim motus febriles mitigarunt quidem, ast virium prostrationem, agrypniam, alvi obstructionem, & cephalalgiam ferocissimam &c. provocarunt. Hoc pacto patiens in haud leve vitæ discrimen adductus, nostrum flagitavit consilium. Quod quidem eo rediit, ut corpus sudoriferis, purgantibus exsiccatum, emaciatum, ante omnia clysteribus humectaretur, vigor suffuratus resuscitaretur, & ventriculus sanguine corrupto, cortice peruviano magis incarcerato, supra indicata medendi ratione liberaretur. Tali modo cura instituta, sub motibus febris jam redeuntis auctis, excretio placida, tamen copiosa sanguinis nigri, putridi, foetidi, per vomitum & alvum contigit, cujus felici successu tam febris, quam prægressarum molestiarum causa radicitus extirpata, ægrotus optime convaluit.

CASUS VIII.

Vir 35. annorum, in febribus intermittentibus, quotidiana, tertiana & quartana febrifugis consuetis ad ultima fere redactus, suppressis hæmorrhoidibus, regurgitationem in regionem ventriculi, cum innumeris molestiis conjunctam, expertus est. Pressiones præcipue in hypochondrio dextro, angustiae, virium & adpetitus prostratio &c. accidentibus præterea febre lenta & rejectionibus quotidianis per vomitum, materiæ cruento mucosæ, id efficiebant, ut nihil viro ad summum miseriarum complementum deesse videretur. Hoc malo multos per annos, inter acerrimos dolores agitatus, acidulis aliquoties ac plurimis aliis remediis frustra adhibitis, ad decoctum juniperinum & enemata quotidiana, nostro suafu confugit, quibus auxiliis post aliquot hebdomadas vomitus cessarunt, & morbus plenarie profligatus est.

C A S U S I X.

Demum subnectere mihi liceat casum notatu dignissimum ex aliena licet experientia desumptum. Is quidem refertur in *the appendix to the London magazine* 1750. & ad scopum nostrum apprime quadrat, quæque a nobis dicta sunt egregie illustrat atque confirmat:

Chirurgus quidam nomine Smith, vir 36. annorum, ab aliquot retro annis de molestis ventriculi conquestus, continuo fere rejecit alimenta, postquam eadem vix unam alteramve horam assumsisset, cum exquisitis circa scrobiculum cordis doloribus. Neque ullum levamen sentiebat nisi ab opiatis, ac liquoribus spirituosis, idque per exiguum tantum temporis intervallum, unde & eadem pessimo licet effectu copiosius identidem devorabat. Idem per duas tresve sedes duas circiter uncias materiæ purulentæ excernebat. Aliquot ante mortem septimanis dolores penitus, vomitus vero subinde tantum cessabant. Quod quidem quotiescunque accidit, toties quicquid assumerat, sine ulla mora intestina permeabat. Totum morbi decursum dejectiones biliosæ comitabantur, tandem diu satis languescens accedente œdemate pedum finit vitam. Cadavere dissectione aperto tunicæ ventriculi mutatae erant in substantiam uniformem, albam, minus elasticam, & tantum non cartilaginofam, cujus quidem crassities $\frac{4}{10}$ pollicis æquabat. Præterea ventriculus adeo erat contractus, ut ultra 5. vel 6. uncias haud caperet. Superficies ejus interna illita erat materia vario colore distincta: reliqua viscera illæsa videbantur, excepto tantum omento, quod ut omnibus corporibus tabidis solenne est, maximam partem erat consumptum: unde & ventriculo eousque constricto, non potuit non sursum trahi. Addit casus hujus perrari observator *ἐπίκρισι* suam hisce verbis: vero simillimum est, morbum hunc primam originem duxisse ab obstructione glandularum, humorem istum fecernentium, qui tunicam villosam ab acrimonia tuetur, atque impedit, quo minus alimenta digestionis tempore ventriculum stimulent.

Plures adhuc observationes ad ea, quæ indicavimus confirmanda adferri possent; sed ne limites præscriptos migremus, huicæ dissertationi imponimus

F I N E M.

LXXVIII.

GOTHOFREDI SAND

E T

GEORGII ALBERTI STOLZ;

RARUS VENTRICULI ABSCESSUS.

Regiomonti 19 Maii 1701.

LXXVIII
GOTTHOFREDDI SAND
ET
GEORGII ALBERTI STOLZ
RARIUS VENTRICULI ABSCESSUS

Regimeni 19 Mili. 1704.

J. N. J.

INter alias accidentales, quibus à morbo morbus distinguitur differentias, non rejicienda est etiam ea, qua raro & non raro seu crebro alius obtingere dicitur; quamvis enim hoc & similia *ipsi morborum essentia nihil, si adsint, addant; si absint, demant*; attentum tamen reddere medicum, atque vel satis exercitatum etiam, exercere valent. Quodsi namque teste experientia, juxta effatum Hippocratis, 2. aph. 49. & 50. *Consueti solitos labores ferre, etsi fuerint invalidi aut senes, non consuetis, quamvis robustis & juvenibus, facilius ferant; & consueta longo tempore, etiamsi deteriora sint, insuetis minus molesta soleant esse*: quis non intelligit affectum quemcunque, quo contingit rarius, eo periculum, quando contingit, intendi magis, majorique cum animi intentione & circumspeditione, curam ejus esse aggrediendam: ejusmodi affectibus raro evenientibus vero, ventriculi etiam abscessus suppurabiles, apostemata dictos, annumerandos esse, dubitaverit nemo qui perpenderit, Scriptores medicos, quotiescunque in mentionem affectus hujus incidunt, rarum eum esse, uno quasi ore fateri omnes: quare, cum non adeo multo elapso ab hac tempore, curationem morbo huic adhibere mihi obtigerit, quid circa eum observatum, quæ item instituta cura fuerit, has in paginas si conjicerem, non alienum me facturum, fui arbitratus; sequenti vero hæc se habuerunt modo:

Die 11 Julii st. n. anni æræ Christianæ, supra millesimum sexcentissimum, nonagesimi quinti, vocatus ad Plurimum Reverendum Dominum Georgium Roschey, Ecclesiæ apud Regiomontanos cathedralis Archi-Diaconum bene meritum, accessi; agebat vir iste ætatis annum quadragesimum quartum, habitus natura erat macilentus, capilli nigri, oculi concavi, color fuscus, statura mediocris, ipse insuper mansuetus, laboriosus, solitudinem amans, ab ineunte statim ætate, asperam fortunæ sortem in paupertate expertus, quam tamen semper æque tulit, studia sua, comite licet egestate, industrie excoluit & absolvit, donec trigésimo primo ætatis anno, cathedrali quæ apud nos est Ecclesiæ, concionator præficeretur, cujus officii functionibus atque muniis, quoad valetudo concedebat, ex omni parte satisfecit: Novennium & quinque menses, ex quo cœlibem mutavit vitam, non sine variis calamitatibus vixit; ex obitu enim duarum conjugum, unicæque nondum trimulæ filiolæ, acerbo luctu atque mœrore affectus fuit; totumque tempus istud demittantur annis tribus, in viduitate transegit: cumque superioris anni septimo Septembri, tertiam vitæ sociam accepisset, jam tum ex tot prægressis difficultatibus, viribus fractus, nihilominus pro indefesso labore suo

Officii sui partes, inter præsentissimas virium debilitates, imo deliquia, explevit, donec anno hoc ineunte, ingravescente in dies morbo, lecto affigeretur, de hinc sævissimis (ut rumor ferebat) alvi torminibus, pertinacibusque adstrictionibus, ultra dimidium annum fuit excruciat, & quamvis sanitatem, aliquo modo recuperare videretur, dum aliquot ante septimanas (infirmus licet adhuc) ter ad audiendas confessiones in templum abiret, adeo tamen invalescebat malum, ut denuo lecto teneretur, ex medicamentorum autem usu opis nihil, morbum vero quotidie ingravescere, ex virium decremento sentiebat. Vocatus ego ad eum accessi, aderat ibi sua Domina Conjux, ejusque frater germanus, Dominus Casparus Meyer, Pharmacopœus Electoralis privilegiatus, ut & Dominus Johannes Godsched, Med. Licent. & P. P. Collega meus honorandus, ad curam mecum simul suscipiendam eo vocatus: contemplatus ego Dominum ægrotum, colore subpallidum & cadaverosum, atque manibus pedibusque præprimis vero facie adeo tumidum, ut etiam oculi exinde profundi apparerent, eum inveni; quærenti mihi ex eo, doleretne parte aliqua, cibum an appeteret & alvus in excernendo, suum faceret officium, somnum num caperet, & similia; respondit voce quidem firma ac clara, appetitum esse prostratum, nec se rebus aliis, nisi pulmentis atque in exigua quantitate vesci posse, alvum vero in dejiciendo esse promptam, fæcesque consistentiæ debitæ, ad somnum se esse propensum, atque dormire plus satis; cæterum acutis doloribus ab aure sinistra in sinistrum Hypochondrium, ad instar sagittæ delabentibus, sæpius infestari, ibi quoque sub costis tumorem, cum exiguo tamen dolore, sentire. Tactu malum exploraturus ego, latum digitum circiter ab umbilico, hypochondrium sinistrum versus, deprehendi tumorem durum pugni magnitudine, quem compressi quantum poteram (renitebatur enim) interrogans, num doleret; ad quod respondit; se compressionem quidem sentire, facile tamen ferre, talesque dolores (si dolores dicendi) parvi pendere, cum vehementia longe non accedant, ad immanes istos quos ante hac esset perpeffus imo vel decuplo (ut loquebatur) istis sint minores. Cum hæc mecum reputo, ventriculum male se habere, atque ex apostemate eum laborare assereram; nolebat assentire Dominus patiens sed referebat, se bene jam antea intellexisse, ventriculum hic non laborare, sed malum omne in hepate situm esse, huic etiam omnem curationem antea adhibitam fuisse, quam porro etiam continuandum putabat: regebam ego, me quidem, quo morbo ante hac tentatus fuerit, non nosse, nec opinioni meæ contrariari, si tempore præterito hepar male affectum fuerit, in præsentis vero statu nihil obvenire, quod hepar ægrota-
re monstret; sive enim ad situm partium internarum sive alia hic considerata attendam, affectum ventriculo non adscribere, aut à concepta semel opinione decedere, me non posse; neque citra necessitatem statum naturalem relinquendum, & ad præternaturalem transeundum esse.

Suffragantem mihi hic habebam Excell. Domin. Johannem Godsched, Collegam meum honorandum, qui se mecum in eadem stare sententia, ultro declarabat, nec hujus affectus subjectum aliud, nisi ventriculum cognoscere, neque antea cognovisse, hanc suam sententiam, jam tum quoque aliis explicuisse, qui tamen hac de re cum eo consentire noluerint, sed potius pro refellenda sententia hac, in dissectione cadaverum, in præternaturali præsertim statu, aliquoties hepar eousque descendisse, observatum fuisse protulerint: inquebam ego ad hæc, me quidem de monstruosa ejusmodi hepatis excrescentia nunquam aliquid aut legisse aut inaudivisse, nec adhuc ullam percipere rationem, quæ a concepta semel opinione me dimovere possit; quare, meo judicio, omni cogitatione curaque in id incumbendum nobis esse, quo abscessus ante omnia ad naturationem perducatur, postmodum vero consolidetur. Et cum casus sit insolitus, qualem perraro observari obtingat, atque diligentem mereatur meditationem, me hanc rem mecum ulterius perpensurum agebam; idem quoque Dominus Licent. Godsched non tantum se etiam sedulo acturum, & per omnia sententiam meam, jam tum comprobare, affirmabat. Attamen priusquam discederemus, stomachicum in formula sequenti præscripsimus. R. Elix. vitrioli mynsicht. Sp. aperitiv. Penor. a. ʒj. Sp. theriacal. s. camphor. essent. cent. min. cal. aromatic. a. ʒß. M. D. S. *Magen und Leber Essentz, davon 50 Tropffen des Tages 3 mahl in gewöhnlichen Getränk zu nehmen.* Postera die, cum iterum Dominum ægrum visitaremus, audiebamus, præscripto medicamento eum aliquoties fuisse usum, aliquid etiam levaminis exinde percipisse, quapropter usum ejus quoque continuare vellet: circa noctem mediam vero vomitu ejecisse materiam liquidam, & quidem in fatis larga quantitate, quæ, ut ex spurcatis ea, & denigratis lecti linteis videre erat, colore nigro, atramento non absimilis fuerat: ejectam materiam arbitrabar, nihil aliud nisi bilem aut corrupta in ventriculo assumpta fuisse; bilem vero fuisse, quantitas imprimis magna, sapor item fere insipidas & quasi ferreus negabant, restabat igitur pro saburra, sive re aliqua in ventriculo corrupta alia habendam eam esse: porro iterabam pridie à me dicta, repetens, me hanc rem mecum bene reputasse, quosdam etiam circa hanc materiam Autores evolvisse, inter quos citabam Valescum de Tharanta, qui *capitulo de apostemate ventriculi, Philonii sui*, non solum graphice affectum hunc descripserit, sed & symptomata istud, de quo maxime conquestus erat Dominus ægrotus, defluxionem nempe à capite, accurate pertractaverit (mirabatur Dn. Licent. Godsched exquisitam obsoleti hujus Autoris curiositatem, cum ex allato libro legeret ipsius verba) addebam autem, quod, quanto magis mecum cogitaverim, quoque plures evolverim Autores, eo magis in sententia mea pristina, fuerim confirmatus. Nunc adhuc, nigrorum vomitum accedere, certo indicio ventriculi tonum viciatum esse. Parte itaque affecta

jam cognita, de convenientibus solum medicamentis, iisque talibus, quæ immediate in eam agere quirent prospiciendum esse, via videlicet in propatulo existente, oelophago nempe, quo natura ad assumpta demittenda utatur. Ad medicationem conveniens & à natura indicatum videbatur nobis Emeticum, quod tamen exhibere & prostratæ vires vetabant, & accipere Dominus patiens renuebat, qui nostros sermones animadvertens asseverabat, si ad accipiendum id cogeretur, se cum vomitorio simul & animam redditurum. Datum ergo est sequens: ℞. Sacchar. finif. ʒβ. Balsam. Vit. gr. iij. M. f. l. a. Eleosaccharum. S. *Eröffnender Krafft-Zucker auf 1 mahl.* Et injunctum, ut de essentia antea præscripta simul caperet. Inter abeundum conversus ad amicos, dicebam, mihi videri non levem putredinis vel morticinii suspicionem colorem hunc nigrum injicere; veniebat enim mihi in mentem, similis fere à me annis abhinc undeviginti observati casus, quando eo tempore à venerando Domino nostro Seniore D. Wofeginio, tunc aliis occupationibus præpedito, ad Generosam Matronam Regiomonto septem milliaribus ruri decumbentem, ut in faciendo ei medicinam illius vice fungerer, missus eram, utero gerebat ægra hæc, similibus insuper correpta symptomatis sæpe etiam materiam nigram huic per omnia similem evomebat; nunciatum mihi deinde est, eam triduo postquam illinc discesseram, vita fuisse defunctam, & in evisceratione, à chirurgo ejus vicinæ, oppidi nempe Bartensteinensis, facta, ventriculorum sphaecelo sideratum & atratum, fuisse extractum. Die tertia & sequentibus usque ad decimam, quæ Domino ægroto emortualis erat, Mensis vero dicti vigesima, eadem & reverterunt, & exacerbata fuerunt symptomata, qua propter & eorundem medicaminum usus fuit continuatus, uti hujus Mensis 13tia die, Stomachicum, prima die præscriptum, fuit iteratum Die 14ta, 16ta & 17ma, sicque tribus vicibus Eleosaccharum fuit repetitum, 14ta quoque sequens fuit exhibitum. ℞. Balsam. Peruvian. nigr. ʒβ. f. c. f. q. Sacchar. Canariens. Eleosaccharum. D. S. *Eröffnender und heilender Zucker auf 1 mahl.* 15ta. Ventriculi regioni imponendum emplastrum sequens dabatur: ℞. Empl. diachyl. c. gumm. de ammoniac. oxycroc. a. q. f. malax Sp. terebinth. ol. menth. stillat. gr. viij. f. l. a. Emplastrum stomachale, figura usitata. S. *zertheilendes und stärkeendes Magen-Pflaster zum äußerlichen Gebrauch.* Decima septima in locum essentiam jam bis exhaustæ, sequentem suffecimus. ℞. Mist. simpl. Tinct. Bezoardic. Michael ♂ liquid. essent. fumar. a. ʒj. M. D. S. *Magen-und Leber-Essentz, davon 50 bis 60 Tropfen in gewöhnlichen Trincken zu nehmen.* Quoniam etiam Dominus ægrotus in Potiunculæ forma stomachicum postulabat, ipsi sequens præscripsimus quod ℞. Elix. Vit. Mathiol. f. Mosch. ☉ rantiar. Citr. ▽ Cinam. simpl. a. ʒ. M. D. S. *Stärkeendes Magen-Elixier, davon nach Belieben 1 paar Löffel voll zu nehmen.* Elixiris hujus duo cochlearia, aliquoties de die accepit, non tamen

tamen neglecto aliorum medicamentorum usu : denuo quoque hoc ipsum 19na præparatum fuit. Die 18va utile visum est, clysmate, & tali quidem, quod nullo tinctum esset colore, intestina eluere non quidem obstructione alvi id requirente, (cum hæc quotidie suum faceret officium) sed tantummodo, ut in excretis observare liceret, num materia ejusmodi nigra, in intestinis quoque stabularetur, quamobrem injeci sequens jussimus, Rec. Herb. IV. Emollient. a. m. j. Coqv. in ∇ simpl. q. f. Colatur. Rec. ζ x. add. v ζ ß. Fuit hoc injectum post meridiem, atque in crastinum usque meridiem retentum, & cum ejiceretur, in vase cesali supposito, nihil præterquam aqua atrata, repertum fuit. Pro refocillandis viribus, quibus insigniter defici deprehendebatur, Analepticum exhibuimus, quod Rec. ∇ Rub. id. ceras. nigr. ex typh. C. C. cinam. s. a. ζ j. Conf. alkerm. s. m. & ambr. ζ j. Eleofacchar. Citr. ζ ij. M. D. S. *kräftig Stärkungs - Wasser, nach Belieben dazon zu nehmen.* Moschus & Ambra tum in hoc, tum in Elixirio ante exhibitio, quia Dn. æger nos monebat se ea averfari, consulto fuerunt omiffa. Binis vero vicibus, 19na scilicet & 20ma, quæ dies erat ultima, hujus medicamenti præparatio fuit iterata. Ipsa hac emortuali die, tribus circiter post obitum horis, ut exenterationi perficiendæ interessemus, vocati fuimus, quomodo ea instituta sit, quæ item notatu digna circa eam occurrerint, statim diligenter à nobis, germanice quamvis, perscripta fuerunt, ea verbo ad verbum latine reddere, hicque subnectere, non incongruum visum fuit, quæ sic se habent :

Anno 1695. die 20 Julii st. n. hora prima post meridiana, nos infra scripti medici petitu Dominæ viduæ & cognatorum beati Domini Roscheyi, hætenus Archi-Diaconi Ecclesiæ nostræ cathedralis, in ædibus ejus comparuimus, ut Exenterationi in pie defuncto Domino, à Domino Christiano Hammel, Reip. Kniphofianæ chirurgo ordinario perficiendæ interessemus, & si quid circa eam notandum occurreret, in id curatius inquireremus. Quoad speciem itaque corporis externam, purum id, & intaminatum invenimus, quamvis valde collapsum & emaciatum; facie, manibus pedibusque exceptis, quæ partes magnam partem tumentes fuerunt & turgidæ, ac ita quidem, & ubi digito premerentur, serobiculi seu vestigia impressa remanent. Deinceps, postquam cutis cum subjacente pauca, eaque flavescente pinguedine, incisione, à claviculis sub collo super sternum & abdomen (ventrem infimum) per peritonæum ad inguina usque per crucem facta, separata esset, sternum una cum costis spuris, à costis veris, defectione cartilaginearum productionum solutum atque sursum reclinatum fuit, ubi situm, figuram & colorem viscerum contentorum, sive partium internarum, tam medii, quam infimi ventris consideravimus, cunctaque perfecte bona, præter ventriculorum, in quo inania sinistra (sinistrum hypochondrium) versus, ingens tuberosus atque cerebro non absimilis gibber abscessus, seu potius apostema; & hepar,

quod colore ex rubro flavescente, crepidine sua sive parte tenui, concava antica (qua, latus sinistrum versus ventriculo incumbit) vix pennam communem scriptoriam crassum, ipsa etiam ea parte, ventriculo adnatum, inventa fuerunt. Quo autem commodius cuncta, quæ de re esse videbantur, investigare possemus, diaphragma à costis & dorsi spina circum circa solutum, tum & œsophagus una cum trachea (qua pharyngem & laryngem) supra, intestinum rectum (longanion) vero infra, duabus his extremitatibus duplici ligatura injecta, abscissa, sicque viscera, seu partes internæ, cor scilicet, pulmones, ventriculus, hepar, intestina, cum vasis & ligamentis suis exempta fuerunt. Postea, partem unamquamque singulatim examinavimus perquisivimusque, à ventriculo, quia hic omnium vitiosissimus apparebat, initio factò. Hic, qua colorem, consistentiam, figuram & magnitudinem alias inculpabilis fuit, præterquam quod ad & super eum admodum rarus abscessus seu apostema adfuerit, qui ad finem œsophagi, id est orificii ventriculi sinistri, vulgo superioris seu majoris dicti, latus dextrum, ab anteriore parte incipiendo, lævorsum, per totam partem gibbam ad fundum usque, in orbem exporrectus erat; hepar, qua partem suam sinam seu tenuem & concavam qua ventriculo incumbit, apostemati adnatum erat, quapropter apostema hoc quibusdam ex hepate enatum videbatur, ast hepar una cum tunica, sive membranula sua, illæsum se separari, & digitis quidem tantum, citra sectionem, patiebatur, circa quam divulsionem aliqualis stridor, acsi conglutinator dropax aut vesica divelleretur perferiebatur; cum apostema hoc desuper incideretur, incisio ad cavitatem ventriculi penetrabat, qui alias nihil, nisi materiam atram, terræ vel tincturæ aqua dilutæ nigre, non absimilem, quantitate minimum duas mensuras nostrates, (vulgo, Stoff, dictas) libras medicinales octo plus minus adimplentem, in se continebat: materia hæc, in paropsidem peculiarem immissa, sectio per apostema & sanam ventriculi partem perficiebatur, ubi in interiore ventriculi parte, apostema qua substantiam suam persimile veteri sevo aut lardo rancido) qualiter in apostematibus ad purulentiam seu maturitatem tendentibus plerumque comparatum esse solet) colore vero, tam extrinsecus quam intrinsecus, penitusque subflavum reperiebatur, palmum circiter latum, tresque transversos digitos, plus minus crassum, in conspectum apostema hoc veniebat, notandum etiam hic est, quod per totum hoc apostema nihil de ventriculi tunicis, hoc est, membranæ suis naturalibus, seu substantia, deprehendi potuerit: unde non ad ventriculum id adnatum, sed totam ventriculi substantiam in apostema hoc conversam fuisse, perspicue elucet; intus, & infra quidem, ad fundum ventriculi, in fine apostematis, ad perfectam jam illud pervenerat maturitatem, ruptumque erat, quare, perfectum concoctum pus, digito diversis vicibus exemptum fuit: erat apertio rotunda, duos præter propter transversos digitos longa, totidemque lata. Præter hæc, tam in

rugis seu plicis, quam ambobus ventriculi orificiis, nihil vitiosi inventum fuit.

In hepatis examinatione similiter intra extraque nec induratio seu scirrhus, nec tumor, aut pus, aut aliud quicquam, reperiri potuit, præter colorem, qui aliquando pallidior naturali, qui in sanis corporibus esse solet, apparuit; præterea sima seu angusta hepatis pars, qua ventriculo hoc viscus incumbit, vix pennæ vulgaris scriptoriæ crassitudine, ipsa porro hæc pars, nihil tamen ultra sterni cuspidem, mucronata cartilago dictam, exporrecta, ventriculo adnata fuit inventa, prout supra jam relatam fuit. In poro bilario & fellis vesicula, nulla etiam obstructio, nec aliud quid observatum fuit. Ipsa bilis in vesica bilaria, in modica quantitate, & colore prasina, cæterum vero consistentia tenuis, reperta fuit. Ductus item Cholidochus seu meatus communis & ductus, in & per quem bilis, tam ex vesica bilaria, quam poro bilario ad intestina (intestinum duodenum) fluit, sine omni menda inventus, ipsa etiam bilis, compressa fellea vesica non impedita, ad tenue intestinum delata fuit.

Intestinum totum, tam tenue quam magnum (crassum) plene sanum atque sine minima etiam menda, ut & interius omni materia vacuum & purum, ac quasi elutum, fuit repertum: nisi quod ex humore quodam nigro intrinsecus hinc inde, levissime tamen, affixo, rem talem nigricantem illud permeasse, colligi potuerit.

In ventre medio, similiter cuncta bene constituta atque integra fuerunt: in pulmone & circa eundem quoque, minime quicquam notari potuit, sed colore suo, lobis item atque interiori sua spongiosa substantia &c. adeo bonus, uti vel ullo modo desiderari potuisset, fuit repertus. Pariter quod ad cor attinet, nihil singulare observari potuit; aperto nempe pericardio, involucri isto membranoso, quo cor cingitur, humor in eo contentus, seu liquor ejus naturalis, quantitate mediocri, subalbidus deprehensus fuit; corde deinde extracto, dexter prius seu major, ac postmodum sinister seu minor ejus ventriculus, una cum auriculis apposis, dissecti fuerunt, ubi proba cuncta venire in conspectum. In ipsis ventriculis cordis, seu cordis sinibus, speciatim vero sinistro, cum vena pulmonaria & arteria aorta, penitus atque penitus rubra aderat materia, ut intuitu ipso, polypi præsentem crederentur, nulla tamen materia ista prædita erat duritie, sed mollis, perquam facile digitis conteri poterat, quapropter eam, sanguinem grumosum, qualis demortuorum corporum communiter esse solet, nos esse existimavimus.

Hoc insuper notandum, quod per totum apertum corpus, licet vasa sanguifera majora fuerint dissecta, sanguis perpaucus, vix quartarium, vel libram medicinalem faciens, contentus fuerit.

Pariter, simulac corpus aperiébat, & partes (viscera) tractabantur, odor acetum acerrimum obolens fuit perceptus.

Gothofredus Sand, Ph. & Med. D. P. P. (L. S.). Johannes Gottsched, Med. Lic. & P. P. (L. S.). Christian Hammel, Chirurg.

§. I.

Recensitum modo casum, medice consideraturi nos, non ab re fore judicamus inquirere, quo morbo pie defunctus hic ager laboraverit; & an contra verum morbum instituta fuerit curatio; quod quæstionis hujus primum, cognitionem scilicet affectus concernit, cum via alia nulla, nisi diligenti signorum perpensatione, ad eam devenire liceat, huic viæ & nos semper institimus, memores istius Hippocratis, quod habet lib. de Art. XX. 4. inquit: *Medicus siquidem suffecerit ad cognoscendum, sufficet etiam ad sanandum; sufficere vero ad cognoscendum medicus qui poterit, nisi signorum notitiam probe sibi comparatam habuerit?*

§. II.

Licet vero non ignoremus, signa certa infallibilia ac demonstrativa; pro cognoscendis morbis non dari, ut propterea etiam, eam quorundam Doctorum Doctrinam, qua inter σημεῖον & τεκμήριον inter signum & indicium ita distinguunt, aut signum plerumque quidem significet, quia veri simile est; non semper tamen, quia necessarium, non est: indicium contra unum perpetuo designet, minimeque fallax sit, cum Joh. Antonid. van der Linden Meletem. Medic. Hippocrat. pag. 309. inutilem esse judicemus, cum constet Hippocrati promiscuum utriusque vocis usum esse. ibid.

§. III.

Non tamen propterea empiricam, non paucorum approbamus methodum, qua susque deque habita signorum consideratione, uniusmodi medicamentis, quosvis curare morbos non verentur; sed ut docet Galenus Comm. III. in Prognost. Hipp. 31. Αἰὲν χὼν πάντα θεόσασθα τὰ σημεῖα, καὶ μὴ πισύειν ἐνί. Semper oportet omnia perpendere signa, & non fidere uni tantum: Sic enim quisquis advertit, notitiam sibi comparat ex comparatione rei significantis, cum significata. Protinus enim comparatione per discursum, & conclusionem per Syllogismum facta, intellectus signa, ceu rerum vestigia secutus, invenit & apprehendit, quod quarebat - ut desinas mirari mentem ratiocinando vestigare, sive per signorum vestigia contendere ad cognitionem ejus, quod latet. Non enim aliter ignoti notitiam assequi, quam ex noti datur. Vid. Lind. c. 1.

§. IV.

§. I V.

Quoniam autem eum, quisquis sibi morbi notitiam ex pleno comparare satagit, inquirere de illo bis bina oportet, siquidem eorum quæ inquirenda sunt, duo existentiam morbi an scilicet & ubi, duo essentiam: Quis videlicet & qualis morbus sit spectant: Ita & hic ex observatis symptomatis singula erunt manifesta; dicitur enim de nostro Dn. ægroto, quod colore sub pallidus & cadaverosus, manibus pedibusque, præprimis vero facie adeo tumidus, ut etiam oculi exinde profundi apparuerint, conspiciendus fuerit; quod item appetitus fuerit prostratus, nec nisi pulmentis quibusdam, iisque in exigua quantitate fuerit pastus, alvus in dejiciendo suum fecerit officium, ipse porro æger in somnum propensus, dolores acutos ex aure sinistra in hypochondrium ejus lateris delabentes, ut & tumorem ibidem deprehenderit.

§. V.

Quodsi allata hæc vel leviter saltem trutinentur, non tantum Dn. ægrotum in statu p. n. constitutum & quidem non leviter affectum, sed & partem primario affectam, affectum etiam ipsum, luculenter demonstrabunt. Via vero meliori nulla, cuncta hæc nos inventuros scimus, quam si ad functiones partium proprias seu naturales, respiciamus, de harum enim aliqua læsa, verissimum arguere, necessario eam partem læsam, cujus est. Ut habet Anton. van der Linden Meletem. Medic. Hippocratic. p. 351. Si itaque & in hoc ægro idem hoc consideremus, partem, præter ventriculum, hic nullam aliam, primario affectam fuisse cognoscemus. Et quoniam Medico Practico non sufficit scire, quæ pars laboret, sed etiam quo ea modo laboret, cognoscere eum oporteat, nisi sermone tantum sed & opere medicus haberi voluerit, juxta Hipp. Leg. III. 4. idem & hic tumor durus latum digitum circiter ab umbilico, hypochondrium sinistrum versus deprehensus, prodit. Antequam autem de parte affecta, ipsoque affectu propius inquiremus, necessarium censemus, de naturali ventriculi constitutione, atque functionibus ejus, quædam præmittere; neque enim affectum in subjecto perspicere quis poterit, nisi cognitionem habeat subjecti integri & adhuc sani, sicque rectum norma fit & sui & obliqui. Conf. Galen. 4. Method. med. 2.

§. V I.

Ventriculum autem natura fabricavit, ut sit promptuarium quoddam omnium particularum commune, in medio animali positum &c. Scribit Galenus lib. 4. de usu Part. cap. 1. Medium hoc animalis est in infimi ventris parte superiore, sive epigastrio, proxime sub diaphragmate, inter pri-
mas

mas lumborum vertebrae & cartilaginem mucronatam, lienem à sinistris habet, à dextris & anterius hepar, cui cedens, sinistra rotundiore ac majore sui parte versus sinistrum latus propendet; dextra vero minore, magis attenuatus, intestino jungitur duodeno, quod cum reliquo intestino & omento inferius, superius vero septum, seu diaphragma & dextro suo lateri, sive angustæ & attenuatæ parti, partem hepatis, anteriorem & inferiorem, cavam seu simam dictam, incumbentem habet: posterius denique reperitur pancreas, quod latiore sua parte hepatis confinia accedens circa primam lumborum vertebrae, ei substernitur, meatumque biliarium ac portæ truncum includens, duodeno intestino jungitur.

§. VII.

Figuram obtinet oblongam, non abssimilem utriculo, partem, sinistram versus, majorem gibbosam, dextram vero, tenuiorem & minorem seu attenuatam, secundum quas duas partes in fundum seu cavitatem, & duo orificia distinguitur: fundus maxima pars est torius, & inferior, potissima sua amplitudine ad sinistrum latus inclinans, in qua prima coctio peragitur: orificia quamvis aërto in suprema ventriculi regione sint, alterum tamen eorum, quod sinistrum est, vulgo *superius*, alias os ventriculi simpliciter dicitur, hoc alterum magnitudine, crassitie & amplitudine superans, ut cibum quoque durum, aut etiam semimansum admittat, propter amplitudinem proprio nomine stomachus appellatur, multis fibris orbicularibus, ac nervis a sexto pari pertextitur, unde exquisitissimo pollet sensu, atque cor per consensum condoret, & affectus ejus, animi deliquia, aique cardiacis similia symptomata gignunt, quomobrem veteribus cor seu corculum appellatur, continuum est œsophago ac diaphragmati, e regione cartilaginis mucronatæ seu ensiformis, hinc Epigastrii superior pars cutis, quæ cartilaginem hanc tegit, cordis fovea & scrobiculus, Germanis *die Hertz-Grube*, communiter appellatur. Dextrum vulgo *inferius* dictum, altero angustius, non nihil reflexum, ac fibris transversis, nec non circulo crassiore, muscoli orbicularis forma præditum; quo hic exitus ventriculi melius claudatur, donec cibus concoctus in cremorem liquidum mutatus sit, proprie Pylorus seu Janitor nominatur; intestino duodeno continuum, alimenta concocta ad intestina dimittit, quæ tamen non effluunt, sed per ascensum, vi motus peristaltici, expelluntur.

§. VIII.

Magnitudo variat, pro sexus, ætatis, & corporum varietate, tanta tamen cuique est, ut sufficiat penui diario, tunicaceus interim, ut contrahi possit aut laxari, pro mensura assumptorum; bene hic notandum,

tunicaceam hanc ventriculi substantiam, non simplici, sed triplici constare membrana: exterior communis est, à peritonæo nata, & crassissima inter eas, quæ à peritonæo oriuntur: media carnosior, in qua ut & intima, quæ nervosa ac rugosa existit, imprimis conspicua est, fibrarum varietas, in orbem, obliquum & rectum, exporrectarum, ad visceris robur, facilemque retentionem & expulsionem. Intima, quæ crusta mucilaginosa, (carneam dicunt alii) obducta est, ut à succorum acrium injuriis, illæsa servetur, œsophago & oris partibus communis esse, vulgo traditur, cum tamen longe melius continuam esse eam, dicetur, nam longe alterius est naturæ & structuræ, ac ratione suæ temperiei, ac conformationis, mirabilem fermentativam qualitatem, qua œsophagi orisque tunica destituitur, in se continet, atque hinc peculiarem humorem fermentaceum in se generat & recondit, quo bene se habente, coctiones ventriculi feliciter procedunt.

§. I X.

Nervos, uti §. 7. jam dictum, recipit à sexti seu vagi paris truncis, juxta œsophagi latera descendentes, qui sub œsophago per septum (Diaphragma) transientes, ramos stomachicos, inferiorem scilicet & superiorem constituunt, ita ut *inferior*, qui ex paris vagi ramis, utriusque lateris œsophagi, internis, simul unitis, conflatur, ventriculi fundum obducens, propagines in toto tractu quaqua versum dispergat; *superior* contra, ex ramis ejusdem paris vagi, utriusque lateris œsophagi externis simul unitis constans, visceris summitatem, atque orificium ejus sinistrum imprimis, multis propaginibus perreptet. Longe vero plures nervi hoc sinistrum adeunt orificium, quam quidem alterum seu dextrum, atque illud ita involvunt, ac si ex folis nervis compositum esset: per hos nervos copiosi spiritus animales in ventriculum deferuntur, acutum ei sensum conferentes, qui propter majorem nervulorum copiam stomacho insertam, superiore parte acutior est, quam inferiore, cujus ratione fames illic imprimis oriri creditur, quemadmodum partem eam contrahi & quasi corrugari sentiunt valde esurientes. Per hos nervos, ventriculi fibris quoque infunditur vis sese naturaliter contrahendi, in quacunque contentorum excretionem: per eosdem etiam magnus ventriculi consensus est cum cerebro, ut mirum non sit percussio & affecto cerebro, ventriculum turbari, & vomitiones fieri, maxime in hemisphæria, atque vicissim, ventriculo male affecto, animalem quoque facultatem languere.

§. X.

Vasa etiam recipit plurima : & arterias quidem a cœliacæ ramo dextro, parte quidem elatiore *Gastricam dextram*, quæ Pylorum accedit, atque hic *Pylorica* Spigelio appellatur, humiliore vero *Gastroepiploidem dextram*, ad fundum & medium annexam : a ramo sinistro autem seu *Splenico* dicto, parte superiore *Gastricam* habet *Majorem*, quæ postquam fureculum tribuit elatori ac mediæ ventriculi sedi, duas propagines peculiaribus nominibus insignitas, ad ventriculum projicit : 1°. nempe *Coronarium stomachicam*, quæ orificium superius coronæ instar cingit, & corpori ipsius ventriculi varios ramulos tribuit, & 2°. *Gastricam sinistram*, quæ dextrorsum in ventriculi superiora, & ad Pylorum transfertur. Præterea ramus hic cœliacæ splenicus, antequam lienem ingrediatur, superiore parte emittit *vas breve arteriosum*, ad fundi ventriculi sinistram latus, & *Gastro Epiploidem sinistram*, quæ superiore omento suffulta, sinistram fundi ventriculi sedem perreptat, anteriori & posteriori ejus parti, nec non omento, ramulos tribuens : de quibus videatur *Diemerbræck Anatom. lib. 6. c. 5. pag. m. 815*. Officium harum arteriarum est, ventriculo advehere alimentarium sanguinem quo nutritur.

§. XI.

Venarum exilium plurimas quoque habet ramificationes, inter tunicas ejus latentes, quarum variæ hic illic concurrentes ac coeuntes, tandem quatuor efformant venas insigniores, ad portæ venam transmittendas : scilicet *Gastricam* (hæc reliquis major est) *Gastro Epiploidem sinistram*, *dextramque*, & *ramum pyloricum* : item aliam insuper venam insignem, *vas venosum breve* appellatum. (hæc modo uno, modo duobus, tribus, pluribusve ramis, a ventriculo egreditur) *ramo splenico* inferendam. Per has, sanguis à ventriculi nutritione residuus, versus hepar defertur. Quod enim antehac medici tradiderunt, per vas hoc venosum breve, à liene acidum quendam succum aut sanguinem, ascendere in ventriculum, ad ejus nutritionem, & simul ad cibi appetentiam, seu famem in ventriculo excitandam, id Neotericorum curiosior Anatomæ, omnino pessum dedit : in sectionibus enim vivorum animalium, injecta, vasi brevi venoso, ligatura, intumescencia inter ventriculum & ligaturam, detumescencia vero inter ligaturam & ramum splenicum, mox apparet, certo indicio, nihil à liene ad ventriculum, sed continue sanguinem à ventriculo ad ramum splenicum defluere, eumque non ingredi lienem, cum vasis hujus ingressus, in ramum splenicum, non nihil plerumque distet à liene, sed per ramum hunc recta deferri ad portam.

§. XII.

§. XII.

Ex insigni hac visceris hujus structura, de officii seu functionis ejus dignitate facile constare potest: officium scilicet est, ut sit receptaculum assumptorum, & serviat naturæ pro cacabo ad coquendum pulvem suam, vitæ conservandæ causa: conservatio hæc requirit alimentum, sive materiam consimilem & congenerem, *Lind. Meletem. p. 18.* quoniam autem ex triplici materia, fluida videlicet, solida & spirituosa, corpus nostrum constat, & quotidie plurima e corporibus diffuunt, necesse est, nisi in eorum, quæ effluxere, locum, alia subinde restituantur, brevi corpus concidat, propterea tale tantumque reponi oportet, quale & quantum deperit, si in statu corpus servare velimus, pro triplicis ergo hujus substantiæ diminutione, alimenti quoque triplicem esse differentiam, convenit, quod perspicue satis docuit *Hipp. lib. de Flatib. IV. §.* sic scribens: Τα σώματα τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀπὸ τρισσέων τροφῶν τρέφονται &c. Corpora omnia, tum hominum tum reliquorum quoque animantium, à triplici nutrimento sustentantur: horum autem nutrimentorum nomina hæc sunt, cibus, potus, Spiritus, & Spiritus quidem qui in corporibus sunt, flatus vocantur, qui vero extra corpora existunt, aër. Qui sane maximus in omnibus, quæ corpori accidunt, & autor & Dominus. Hinc spirituosus sive igni, aër nutrimentum præbet, quo si ignis privetur, vivere non possit *Hipp. de Flatib. V. 16. de Aliment. XI. 1. Conf. de Corde III. 6. & 13. Partibus fluidis & siccis vero, potus & cibus. Conf. Hipp. de Aliment. I. 3. & VII. 4.*

§. XIII.

Non satis autem est, tantum corpori reponi alimenti, quantum deperit, sed requiritur ante omnia, ut & tale sit, quale deperit. Nam conservatio, quadam quasi generationis perpetuatio est. Conservatio requirit alimentum, sive materiam consimilem & congenerem. Materiam, ut ejus accessu fiat accessio corporis; consimilem: quia ex facili simile simili coaptatur, cunque eo coalescit. Ex facili, inquam: quia similia sunt quasi unum, est enim manifesta in ipsis identitas qualitatis. Congenerem: si enim simile simili augetur; quanto commodius ac minore negotio ea coeunt, quæ sunt secundum formam eadem. Ac sane quod substantiæ congeneres facile coalescant, id causa est, quod idem sunt re. Pro materia datus est cibus. Is quidem est potestate corpus animalis; at non actu, solidus quippe; sed productilis & transformabilis in alimentum actu, ut loquitur *Joh. Antonid. van der Linden. Meletemat. Med. Hipp. pag. 18.*

§. XIV.

Idem jam suo tempore docuit Hippocrates de Princip. & Carnib. XIII. 4. inquiens : *Alimentum ubi accefferit unumquodque talem speciem unicuique reddit, qualia sane erant. Singula enim ab alimento irrigata, augmentum capiunt, calidum & frigidum, & glutinosum & pingue, & dulce & amarum, & ossa & alia universa quæ in homine insunt. Et de Aliment. II. 1. Facultas alimenti pervenit & ad ossa, & ad omnes partes, & in nervum, & in venam, & in arteriam, & in muscolum, & in pelliculam, & carnem, & pinguedinem, & sanguinem, & pituitam, & medullam, & cerebrum, & medullam spinalem, & interanea, omnesque ipsorum partes, & sane etiam in caliditatem, & spiritum & humiditatem. Pergit porro, τροφής δὲ τὸ τρέφον τῶτο τροφή, καὶ οἶον τροφή, καὶ τὸ μέλλον τροφή. Alimenti vero & id quod hoc nutrit, alimentum est, & quod velut nutrimentum est, & quod nutrimentum futurum est. Conf. Hipp. lib. 4. de Morb. XI. & XII. item Galen. lib. 1. de Symptomat. Caus. cap. 7.*

§. XV.

Ut itaque alimentum consimile & congener reddatur ei, quod corpori decessit, imprimis requiritur, ut ventriculus suum peragat officium dignitate primum sive primarium : duplex videlicet visceris hujus officium est, alterum alimenta appetere, alterum eadem concoquere; hoc uti dignitate primum est, ita illud ordine : de utroque aliquid hic proferre, materię propositę postulat ratio :

§. XVI.

Quod ergo ad primarium, concoctionem attinet, concoquit ventriculus alimentum assumptum, dentium molitione prius præparatum ac per gulam demissum, ex eoque meliorem alimentariam partem dissolvit, ac in chylum, id est, succum albicantem, cremori pitifanę similem convertit : quæ ventriculi actio autoribus coctio aut concoctio communiter dici suevit, & fit per modum fermentationis, sicque alimenta assumpta liquefcunt, ut Chylus ex iis educatur. Et quoniam fermentatio duplex est; una, qua misti particulę agitantur, incalescunt ac rarefcunt, & per salini vinculi dissolutionem ita segregantur, ut spirituosiores evadant, maximaque sua parte, rursus firmiter misceantur & mixtę permaneant : sicut spirituosę partes vini per fermentationem fuscitatę, ea peracta, aqueis permistę manent : altera (multis effervescencia dicta) qua particulę falis acidę, magna parte cum aquea & tartarea aliqua materia effervescentes, per coagulationem concentrantur, adeoque ab aliis misti particu-

ticulis separantur, ut cum iis non redeant ad exactam unionem seu mif-
 tionem; non hoc, sed priori modo in chylicatione fit fermentatio.

§. X V I I.

Servat tamen natura circa concoctionis modum, certum quendam or-
 dinem: ita enim alimenta antequam deglutiantur, aliquam præparatio-
 nem prius sustinere opus habent, in ore videlicet primo manducantur,
 quod fit, quando dentibus anterioribus, *qui propterea incisarii dicuntur*,
 inciduntur, ea autem quæ ab his, ob duritiem scindi nequeunt, *caninis*
 confringuntur. Manducationem excipit masticatio, qua dentibus *molari-*
bus, alimenta præcisa non tantum conteruntur, & quasi moluntur, sed
 & simul saliva eis admiscetur, qua ea emolliuntur, & farinæ instar in mas-
 sam subiguntur, ut facilius deglutitio efficiatur, præterea & fermenta-
 tiva qualitate perfunduntur, sicque ad ventriculum descendunt, ut in eo
 omnium exactior dissolutio promoveatur: accedunt potulenta, plerumque
 particulas acres ac spiritus fermentaceos in se continentia

§. X V I I I.

Circa hæc alimenta ventriculus ope fibrarum suarum se constringit, iis-
 que fermentaceos succos alios, tum in rugosa seu interiori sua tunica ge-
 nitos, tum cum saliva affusos commiscet, qui in poros alimentorum illa-
 bentes, per convenientem & debitum calorem, eorum particulas pervan-
 dunt, agitant & eliquant, unde assumpta omnia simul inter se confun-
 duntur atque miscentur, donec tenuiores & spirituosæ particule se ex-
 pandentes, à crassioribus dissolutis se expediant; sicque crassis cum te-
 nuibus simul agitatis, motu isto omnium fit mistura, e qua tota, si-
 mulac aliquid excoctum est satis, continuo per pylorum, seu dextrum &
 inferius ventriculi orificium, effluit ad duodenum & intestina tenuia, in
 iis, per bilis & succi pancreatici admiftionem, alio fermentationis mo-
 do, ab adhuc admixta crassiore massa penitus separandum, sicque ad ve-
 nas lacteas, & de hinc ulterius propellendum.

§. X I X.

Neque enim putandum est, ventriculum tam diu se servare constrictum,
 & clausum manere, donec omnis assumptorum copia sit concocta,
 atque in chylum conversa omnia, sed sciendum, quod ea, quæ in massa
 ista, per fermentationem facta, excocta sunt, statim ut excocta sunt,
 continuo, motu peristaltico mediante, ad intestinum propellantur, re-
 liquum vero, quod ob duritiem, reliquasque cruditates digeri nondum
 potuit, diutius in ventriculo, ulterius coquendum, maneat ac subsistat.

Quippe varia alimenta, uno pastu ingesta, non simul aut æque cito digeruntur, sed pro diversitate substantiæ, quantitatis, qualitatis, duritici &c. spirituosiores seu tenuiores particule, in aliis citius, in aliis tardius concoquantur, & in chylum transmutantur; quæ item prius coctæ sunt, primæ per pylorum elabuntur, reliquis ad ulteriorem dissolutionem, in ventriculo diutius remanentibus: patet rei hujus veritas, tum in sectione canum, paucis post pastum horis occisorum, in quorum tenuibus intestinis, item vasibus chyloferis, tenuior sive lacteus chylus semper invenitur, maxima alimentorum, duriorum imprimis, parte, in ventriculo adhuc inconcoctorum, restitente: tum ex refectione subita, pastum subsequente, in qua vires, brevi aliquando rescinduntur, cum tamen cibi duriores, diu, quandoque etiam aliquot dies post, adhuc in ventriculo subsistere percipiuntur, Conf. Hipp. d. Aliment. XI. §. 6. quod sane negotium nulli alii rei, præter tenuissimis alimentorum particulis, subito dissolutis ac coctis, adscribi potest, quæ si ad duriorum perfectam coctionem, in ventriculo substitissent, nimis, per nimiam illam moram, excoctæ, nidorem per adustionem istam contraxissent.

§. IXX.

Liquet hinc error multorum medicorum, qui tam solite docuerunt, certum in assumendis alimentis, servandum esse ordinem, ita ut quæ concoctu faciliora sunt, primo, quæ difficiliora, ultimo loco sint assumenda, ne ex præpostero assumendi ordine, cruditates generentur; idque nullam ob causam aliam, nisi quod, putarint primo assumpta, primo quoque, ultimo vero ultimo e ventriculo elabi: de quo videri poterunt. *Galen. lib. 3. de symptomat. caus. c. 1. Fernelius lib. 5. Patholog. c. 3. Mercurialis: 3. Prax. c. 12. Sennertus. Prax. lib. 3. part. I. sect. 2. cap. 9. & alij.*

§. IXXI.

Peragit autem coctionem seu fermentationem hanc, acidum ventriculi dictum, sive particule fermentacæ acidæ vel subacidæ existentes. Aciditas esse particulas hac colligere licet vel exinde, quod acida modice accepta, non parum coctionem ventriculi adjuvent, quod præter experientiam quotidianam, quam quisque in se ipso experiri poterit, testantur ii, qui longis itineribus ad indos, aut alia loca remotissima, navigarunt, quando enim longo tempore duris ac crassis cibis in navibus sunt usi, atque ex eorum usu appetitum debilem & coctiones omnino languidas habent; scorbuticam etiam cachexiam contraxerunt, ubi tandem ad insulas aut regiones, in quibus ipsis copia limonum fit, appulerunt, mox aciditate succi hujus fructus, appetitus coctionesque languentes in eis resuscitantur.

fascitantur, sicque celeriter pristinam sanitatem recuperant, in quem finem naucleri, sive navibus præfecti, ad loca longe distita abitur, plerumque vasa aliquot succi citri aut limonum secum solent assumere, quo languentibus nautis ne deficiant, eum exhibere, sicque eos reficere possint.

§. X X I I.

Quodsi aliquando, fermentum hoc acidum in ventriculo deficere contingat, chylicationem quoque seu concoctionem deficere est necessum; tuncque cibi aut crudi aut leviter cocti dejectuntur, quem affectum medici henteriam vocant; de quo vid. *van der Linden. pag. 267. it. Gerard. Blajii Medicin. Univers. pag. 377.* Si vero iterum in ventriculo ejus fiat instauratio, concoctiones quoque redeunt & restituntur, quo collimare Hippocrates 6. aph. 1. & 2. Epid. II. 49. videtur, quando inquit: *In diuturnis intestinorum levitatibus, si ructus acidus superveniat, qui prius non extiterit, bonum est signum.* Unde non obscure videre est, naturale hoc ventriculi acidum, fermentum illud propriis esse, quo concoctiones perficiantur.

§. X X I I I.

Quamvis autem naturale hoc ventriculi acidum, causa concoctionis sit proxima, non tamen hoc, se solo, concoctionem perficere potest, sed debitus requiritur calor, sive ignis, materiam disponens, ut inde fermentum gignatur, exaltetur, atque in actum promoveatur: hic enim omnium quæ in corpore fiunt, & Author & dominus (*Conf. Hipp. de Princip. aut carnib. 1. 2. it. 6. Epid. VIII. 25. Foes. ad h. l.*) De calore hoc, alii quidem loquuntur aliter, in eo tamen inter se conveniunt omnes, ut per eum, ventriculi propriam & naturalem constitutionem, id est naturalem, seu cujuscunque constitutioni convenientem calorem, intelligendum esse statuunt, nec quisquam adeo erit absurdus, ut cum ventriculo chylicationem adscribi audiverit, nudas hic ventriculi membranas, & non potius ventriculum viventem & sanum, proprioque suo spiritu ac calore instructum, intelligendas esse putet.

§. X X I V.

Quomodo autem calorem hunc, an spiritum, calidum innatum aut connatum, ignem vitalem, temperamentum, naturam, idiosyncrasiam, ventriculi tonum, insitum operatorem, aut aliter nominare quis velit, perinde est, modo singula rite explicentur. Paracelsus Archæum cum suis mechanicis spiritibus chylicationem in ventriculo perficere scribit, suæque sententiæ assecras, medicorum non infimorum habet non paucos, qui

qui per Archæum hunc, calidum innatum intelligendum esse volunt; de quo videri poterit Riolanus in *Not. ad Epistol. Walei*. Verum quid per Archæum stomachi intelligi velit, ipse exprimit, quando in *Annotat. cap. 2. Tract. Primi lib. 1. de urinar. ac puls. judic.* scribit: *Si urina est multa ac pallet (signum est) quod archeitas, id est propria natura stomachi deficit, & nimium sumptum fuerit de nutrimento.* Sed uti modo dictum, res eodem recidit, atque consentiunt omnes, quod alimentorum in chylum transmutatio neque à solis particulis fermentaceis, quæ ingestis alimentis admiscuntur, neque à moderato calore tantum fiat; uti enim illa faciunt ad alimentorum dissolutionem, sic hic ad coctionem promovendam, & latentem potentiam in actum producendam; quod vero ex illa dissolutione & coctione chylus & non alius humor generetur, hoc à substantiæ ventriculi potissimum proprietate, cujus ratione calor, aliter in ventriculo, quam in alia quacunque parte operatur, in eoque aliter fermentum, quam in aliis partibus disponit, dependet.

§. XXV.

Et sicut ad actionem probe perficiendam tam fermentum, quam ipsum organum secundum proprietatem suam legitime disposita esse convenit, ita quoque & calor sit moderatus, est necesse; quemadmodum enim videmus massam farreaceam ab admisto fermento in loco tepido bene, in frigido ægre, in ferventi, ut clibano, prorsus nihil fermentari: sic etiam acidum hoc naturale, non nisi à ventriculi calore moderato excitatur, & in actum majorem suscitatur, ab exiguo nimis, non producitur, à nimio contra discutitur, ipsique humores, ex quibus fermentum fieri debuisset, consumuntur; hinc in senibus, aliisque vel ventriculi, vel totius corporis intemperie frigida laborantibus, coctio quoque debilis existit; in biliosis, seu intemperie nimis calida affectis, tollitur: ut hinc non sequatur, pro majore ventriculi calore, meliorem quoque esse coctionem; contrarium quippe in inflammationibus, aliisque morbis ventriculi calidis liquet, in quibus coctionem plane ablatam deprehendere licet: convenit itaque ad chylicationis actum rite producendum, ut calor sit moderatus, insuper quoque in ventriculi membranis, humoribus, & spiritibus convenienter se habeat, ut & à calore circumjacentium partium, (quæ sunt à sinistris lien, à dextris & anterieus hepar; posterius Pancreas, inferius omentum & intestinum; superius diaphragma;) debito modo foveatur, quibus sic se ut decet habentibus, non poterit non ventriculus taliter instructus, in materiam ad chylicandum aptam, debite agere, sicque liquorem albicantem & lacteum ex ea educere.

§. XXVI.

Colorem vero lacteum seu albicantem chylus accipit, propter particulas sulphureas una cum salis dissolutas, & fermento acido ventriculi committas: (lactescit etenim ilico quilibet A^{re} & E^{e} volatili, aut D^{e} probe dissoluto imprægnatus liquor, si ei liquor acidus affundatur, sicut videre est in præparatione lactis A^{ris} , & extractorum vegetabilium resinarum, in spiritibus item C. C. & fuliginis, qui liquori acido aut V^{x} simplici confusi, ilico lactescunt:) augetur color hic chyli albicans, fitque albilimus, quando nempe bilis per ductum choledochum in intestinum duodenum delapsa, ibique cum succo Pancreatico per Wirfungianum ductum eodem defluente permixta, alimentis in ventriculo coctis ad intestinum hoc protrusis admiscetur, ea alio fermentationis modo effervescente facit, atque sic partes in eis contentas teneriores à crassioribus dissolvit ac separat, easque ita attenuat, ut in angusta vasorum lacteorum oscula, lacteus in eis contentus succus impelli contimode possit, qui succus, ob insignem quam cum lacte, coloris & consistentiæ ratione, habet similitudinem, vasculis hisce lacteorum nomen impertit. Succum hunc lacteum, per velut alimentum intelligit Hippocrates lib. de Alimento. II. 6. scribens: *Alimenti est id quod nutrit, alimentum est, est quod velut nutrimentum est, est quod nutrimentum futurum est*, neque enim totum assumptum, sed præcipua saltem seu alimentaria ejus pars in chylum vertitur, residuum vero fermentacæ istius materiæ, sive fœculenta saburra ad crassa intestina demissa, homerda fit, e corpore, utpote inutilis & aliena, eliminanda.

§. XXVII.

Colorem hunc chyli, non semper candidum seu lacteum esse, sed sæpe colorem ciborum ingestorum servare, quidam medicorum statuerunt, inter quos etiam est Vopiscus Fortunat Plempius, qui lib. 2. de fundam. medicin. sect. 5. cap. 8. assertum hoc demonstrare conatur ex eo, quod in ventriculis bouum, chylus ut herba vireat; item in hominibus, qui se nigrioribus alimentis & vino rubro impleverunt, chylus nigricet: sed responderetur, alla hæc nihil contra nos inferre; licet namque quotidiana experientia testetur in ventriculis ruminantium cornigerorum & altera maxilla dentatis, quæ gramine herbisve viridibus pascuntur materiam viridem inveniri, materiæ tamen huic chyli nomen convenire negamus: vel enim materia hæc pabulum recens ingestum est, quod coctionem nondum sustinuit, & sic de chyli colore, utpote materia cruda & nondum immutata, indicium præbere nullum poterit: vel si aliquandiu jam in ventriculo delituit, atque fermentationem sustinuit, partes pabuli fuerunt duriores & terrestriores, coctioni ulteriori, in ventriculo, relictæ, aut etiam indis-

solubiles, quæ fermentatione tali satis dissolvi, & in chylum mutari nequeunt, sed ad intestina dejectæ, feces constituunt, & neque sic de earum colore ad chyli colorem argumentari licebit: obfuscatum quoque interdum in ventriculo & intestinis color, quamdiu alimentorum crassis varioque colore tinctis particulis adhuc involvitur, ab iis obfuscatum, ita, ut & in intestinis, chylus colore cineritius inveniatur, de quo videri poterit *Joh. Walæi Epist. I. de motu chyli ad Thom. Bartholini. Anatom. hujus annexa, pag. 535.* verum simul ac acidulus succus pancreaticus ei admixtus est, nunquam alium, quam albicantem habet colorem, quod autopsia passim testatur, quodsi vero per se non semper albus esset, aliquando etiam in vasis lacteis mesentericis & thoracicis, alterius cujusdam, quam albi coloris deprehensus esset, quod tamen hæctenus a nemine novimus observatum, unde liquet, allatam contra album chyli colorem demonstrationem infirmo maxime stare talo.

§. X X I X.

In qua vero parte ventriculi, hæc potissimum perficiatur functio, si quæeratur, fundum eam absolvere sciendum est; quid autem per fundum intelligatur, dictum est §. 8. maxima nempe pars totius, sive globosum illud, quod intra duo orificia continetur, potissima sua amplitudine ad sinistrum latus inclinans. Hinc est in propatulo, quid de sententia ista statuendum sit, qua docetur, dormituris conducere, primo dextro lateri incumbere, ulque ad coctionis absolutionem, ut inter alia vult istud Georgii Victorii, de sanit. tuend. method. cap. 16.

*Ut pronus ledit somnus, sic atque supinus;
In dextram facilis sed bene proficitur.*

Scilicet cum satis constet, in fundo, (seu cavitate) fieri coctionem, hic autem in sinistro latere maximam partem situs sit, proderit quoque huic lateri incumbere dormituris, quo cibus in eo diutius retineatur, nec subito absque ulla remora in dextrum, ad pylorum tanquam exitui vicinior devolvatur.

§. X X X.

Atque hæc de primario ventriculi officio, quo scilicet cibum assumptum coquimus, impræsentiarum dixisse sufficiant, sequitur ut de altero, sive primo ejus officio, quo videlicet assumptum cognoscimus, cibumque appetimus, etiam pauca quædam proferamus: sicut namque chylicatio non procedit, nisi assumpta fuerint ingesta; ita sine fame hæc ægte ingeruntur, quæ etiam ita ingesta sunt, difficilius concoquantur, quapropter,

provida ut in omnibus mater natura, nobis etiam de organo, ad hoc officium commodo, prospexit appetitorio; appetitorium hoc organum pariter *venter est, qui esurire se gula significat: sitire vero partibus oris interni*, inquit Joh. Antonid. van der Linden *meletem. medic. Hippocrat. p. 19. n. 10.* Ventriculi hanc functionem, docuit jam Hippocrates, cui authores assentiuntur omnes, qui *lib. 1. de diat. XII. 33.* inquit: *Venter, quod intelligi non potest, novit: per hunc enim intelligimus, quod sitit aut esurit.* Et *lib. de alimento VII. 1.* scribit: *principium alimenti & humidi & sicci, os, gula, venter.* Idem hoc & Galenus suis in libris passim affirmat. Sic *comm. 3. in libr. 3. epid. Hipp.* scribit: *Ventris est opus ciborum appetentia.* Et *lib. 1. de symptomat. caus. cap. 7.* verbis magis perspicuis se explicat, quando sic inquit: *dedit (natura) animalibus penuriae sensum, quo scilicet ad cibum potionemque proritata, in tempore expleantur, vocaturque ejusmodi implendi desiderium appetentia.* Similia reperiuntur & *lib. 4. de us. part. cap. 7.* in verbis sequentibus: *Soli ventriculo, & maxime ejus partibus, his quae ad orificium pertinent, sensum indigentiae contulit, ad cibum sumendum animal ipsum excitantem & stimulantem, idque a natura recte fuit comparatum; atque hanc sententiam tuentur omnes.*

§. X X X I.

De modo autem, quomodo nempe fames excitetur, non omnino inter se authores conveniunt, aliis ab acidis in ventriculo contentis succis, aliis a morsu inaniti ventriculi ab acris & calidis quibusdam per arterias in ventriculum, seu ejus tunicas continue impulsis & ventriculum pungentibus, aliis a particulis acris, fermentaceis genitis ex deglutito salivali succo, aliisque quibusdam subsalsis acidisve ingestis, vel ab expulso chylo in ventriculo residuis, & interiori rugosae tunicae adhaerentibus, eique molestam vellicationem inferentibus, aliis denique, in quorum sententia & nos stamus, ab inanitarum partium tractione seu suctione, famem induci statuentibus; sententiam hanc ultimam, egregie pluribus docuit Hippocrates *libro 4. de morbis*, aliquot ab initio capitibus; idem & verbis magis perspicuis Galenus *lib. 1. de symptom. caus. cap. 7.* explicavit verbis sequentibus: *quum cutetenus unumquodque animal in ambientem aerem digeritur, accidit ut membra, quae sub ea sunt, prima vacuentur, quorum ingenita vis (ut in opere de naturalibus facultatibus a nobis est monstratum) ex proximis sibi alimentum trahit, id scilicet, quod vacuatur, resciciens: deinde rursus illa, ex iis quae sibi sunt proxima: sicut quae tertio loco sunt posita, ab iis, quae sibi: atque ita semper per continuum, velut in choro quopiam translatione celerrime facta, ad venas quae ad ventriculum pertinent, vacuatio pervenit. Haec vero & solent pariter, & nata sunt ex ventriculo nutrimentum trahere, perinde*

ut stirpium radices, que in terram sunt demissa, ab ea... Vocatur implendi desiderium, appetentia. Fit autem ex penuria sensu, cum scilicet vene ex ipso ventriculo, veluti emulgentes sugentesque aliquid trahunt. Non ferens autem eum suctum ventriculus, sed veluti divulsus, offensæ ejus medelam, cibum comparat. Quippe venæ hoc pacto ad objectos cibos convertuntur, atque ex iis nutrimentum trahunt, nequaquam ex ventriculo. Fitque post cibi sumptionem, ut & venæ simul ad cibos se convertant, & ventriculus ex iis, quantum prius per venas est exhaustum, in se ipsum trahat. Ac suctus quidem ipsius sensus fames est. Conf. l. 4. de us. part. 7. it. l. 3. de simpl. med. facul. 25.

§. XXXII.

Potest veritas hujus sententiæ, contra eos, qui eam explodere allaborant, etiam experimentis probari eorum, qui medicinam infusoriam, aut transfusionem sanguinis exercuerunt; qui de canibus ante institutam transfusionis operationem per aliquot dies famæ excruciatas atque famelicis factis, referunt, immisso horum venis, ex canibus aliis, antea cibo expletis atque obfaturatis, arterioso sanguine, eos peracta operatione, ita saturos factos fuisse, ut quoscunque, etiam optimos oblatos cibos, capere noluerint, aliis contra, ante operationem saturis, post extractum, per transfusionem, arteriosum sanguinem, statim maxime famelicis redditus, projecta alimenta quævis avidè devorantibus, non levi indicio famem non a ventriculi acido erodente aut vellicante sed ab exinanitarum partium suctione seu tractione excitari; quodsi enim non a tractione & suctu partium, sed a recensitarum causarum aliqua fames oriretur, foret necesse in tam exiguo temporis spatio, in canibus aliis, causarum earum aliquam generari, in aliis contra tam cito evanescere potuisse, quod tamen asserere, videtur esse absurdum, cum per transfusionem illam, nullius ventriculo vel infusum vel extractum, fuisse tantum, sit concedendum.

§. XXXIII.

Insigni ventriculi structura hætenus considerata, functionibus item ejus perspectis, si ea cum statu Domini aegroti, signisque in eo observatis §. 5. & 6. recensitis, conferantur, constabit liquido, malum hoc parti alii nullæ, nisi ventriculo adscribendum fuisse: hujus nempe functiones hic læsæ, partem quoque hanc laborare arguunt. Et ut ordine signa allegata leviter tantum perstringamus, color subpallidus & cadaverosus faciei manuumque non aliunde, nisi ex ventriculo suam traxit originem; tribus enim modis, uti totius corporis, sic & cujuslibet partis color naturalis, in hunc vel illum præternaturalem ut & subpallidum

dum mutatur: scilicet, vel re aliqua intrinsecus ad cutem accedente, vel passione caloris innati aut influentis, vel accessu denique qualitatis alicujus excedentis obruentisque innatum aut influentem calorem, sicut solius monstravit Lud. Mercat. Vol. I. lib. 3. part. I. class. I. art. 9. quest. 181. n. 5. p. m. 182. verbis sequentibus: *efficitur pravus color re aliqua ad cutem intrinsecus accedente, ut in icteri speciebus, leucophlegmatia, erysipelate, aut quævis alia sit cutis defædatio. Quo tempore ex colore venantur causam: nam talis in corpore elucet color, qualis redundaverit in ipso humor. . . At rursus color non humoris redundantis aut viciosi naturam refert solum, sed etiam passionem caloris innati, aut influentis, quorum ministerio & ope floridus & naturalis elucet in nostris corporibus color. . . Sic deficiente calore injuente vel in toto vel in partibus, vividum colorem in subalbidum mutant, ut in animi defectioibus plerumque conspicimus retrocessu, suffocatione, dissipatione caloris & spirituum ad interna. . . Insuper color mutatur accessu alicujus qualitatis excedentis obruentisque innatum aut influentem calorem. . . qualis frigiditas impensa, que subalbidum reddit ipsum extinctione innati caloris. Conf. Galen. lib. 3. de caus. symptomat. cap. ultimo.*

§. XXXIV.

Hos tres modos omnes, in domino hoc ægro obtinuisse, cuius potest esse perspicuum prostrato enim appetitu, patum vel nihil alimentorum assumptum, & quod adhuc assumptum, ob fermentum, ventriculi in acidum nimium vitiatum, vel non concoctum, vel etiam corruptum (quod dejectiones nigrae aquae, satis superque fuerunt testatae) per pylorum detrusum fuit, unde chyli massa, particulis tenuioribus seu alimentariis destituta, crassioribus contra, faeculentis, crudisque pituitosis abundans, per venas lacteas ad commune chyli receptaculum, atque hinc ultra rapta, neque postea in corde, tum ob hujus motum citatum, tum viscosae materiae tenacitatem, a faeculentia & pituitositate, probe liberata, (vitium enim quod committitur in prima coctione, non corrigitur in secunda neque tertia) massae sanguinae ita admista, copia pituitae, calorem innatum aut etiam influentem, non obruere, atque ad cutem accedens, ei peregrinum sive subpallidum hunc colorem non imprimere, non potuit. Sanguinem enim pituitosum, tam faciei, quam toti cuti colorem album inducere, extra omnem apud omnes est controversiam, & pro tam certo habetur, ut & propterea inter leucophlegmatiae seu cacochymiae pituitosae signa color corporis albus ab autoribus promiscue referatur, quare ulterius aliquid de eo hic adducere, libens supersedeo.

§. XXXV.

Neque ex causa alia, quam sanguine hoc pituitoso *manibus pedibusque, præprimis vero facie adeo tumidis, ut etiam oculi exinde profundi apparuerint, inventus fuit dominus æger*; notum quippe est, quotidie multa de corpore nostro tum per sudorem, tum & insensibilem transpirationem diffluere, in quorum locum, ut tantum & tale, quantum & quale deperit, restituatur, nec corpus (quod alias fieret) brevi concidat, providat ut in omnibus mater natura, ad partes singulas trahit alimentum tale, quod portionem illam expleat, quæ absumta fuerit, docente hoc nos Galeno *lib. 1. de sympt. caus. cap. 7.* quando sequentia scribit: *quia accidit ut membra quæ sub cute sunt prima vacentur eorum ingenita vis ex proximis sibi alimentum trahit, id scilicet quod vacuum reficiens: deinde rursus illa, ex iis, quæ sibi sunt proxima sicut quæ tertio loco sunt posita, ab iis, quæ sibi.* Aliunde tamen, nisi ex arteriis sanguinem, qui verum & ultimum alimentum in se continet, partes suam haurire non poterunt, unde qualicetibus iis, quas sanguis hic secum vehit, partes etiam, quas hic illabitur, imbuï, extra omne est dubium. Cum autem constet, appetitum in domino ægro plane fuisse prostratum, neque alimenta in quantitate tanta, quantam absumptorum postulavit necessitas, assumpta fuisse, imo in coquendo etiam paucorum assumptorum licet, ventriculum nullatenus suum peregisse officium (cujus rei subsequentes nigrorum vomitus & dejectiones, sufficientes fuerunt indices,) non nisi pituitam inde generari potuisse, est veri simillimum.

§. XXXVI.

Evanescente enim, ad partes singulas nuper ex sanguine attracto alimentari succo, novum denuo, novi alimenti indigæ partes poposcerunt, quem ex proximo fonte (vid. Hipp. 4. *de morb. 11. & 12.*) seu proxima adjacente parte, ad se rapuerunt, deinde rursus illæ ex iis, quæ sibi fuerunt proximæ, donec continuato hoc suctu, massa sanguinea, flore seu chymo suo paulatim orba, acescens, tota pituita acida oppleta fuerit. Nimis acidam fuisse sanguinis massam, quantitas ejusdem, dum post obitum aperiretur, ac vasa sanguifera majora diffecarentur, mire exigua inventa, acetum acerrimum obolens, ac toti conclavi odorem gravem inspirans, abunde prodidit: acida hæc pituitosa massa, ulterius promovente id circulatione ad cor delata, præ pituitæ copia & crassitie, ipsius calorem innatum infringit & debilitat, unde cor sub opere suo fatiscens, nihil ad immutationem ejus conferre valet, quare omni alimentari succo destituta, mera fere pituita facta, in cutem & carnes subjacentes provec̃ta, lentore & frigiditate sua, connatum

tum harum partium calidum, sensim sensimque extinguit, ut tam ob hujus inopiam, tum lentoris & cruditatis sui copiam, licet partibus (ut loquitur Galenus) apponatur & agglutinetur, assimilari tamen iis non possit, sed ventriculis carniū impacta, eos distendendo, tumescere facit, unde faciei totique habitui corporis tumor (græcis œdema, anasarca, & leucophlegmatia dictus) contingit, Conf. Galen. *lib. 1. de naturalib. facultat. cap. 2.*

§. XXXVII.

Simili modo appetitum quoque prostratum fuisse cognoscimus, si ad naturalis pituitæ generationem respexerimus, cum enim causa appetitus cibi seu famis proxima & immediata sit sensus suctionis istius, qua partes vero alimento destitutæ, inter se alia ex aliis sibi proximis alimentum trahunt, donec tractu hoc continuato, ipsa vasa lactea inanita, chylum ipsum attrahant, & e ventriculo quasi exfugant, qui sensus ventriculo communicatus, in orificio ejus sinistro seu superiori, ob copiam nervorum, a sexta conjugatione ad ipsum derivatorum, exquisitius viget. Hinc Galeni iudicio, quoniam *appetentiam vacuatio precedit. Exsunt in totum quinque symptomata, ordine quodam sese deinceps sequentia: quorum primum vacuatio est, secundum, vacuatorum appetentia naturalis, tertium ventris suctus, quartum ejus sensus, quintum appetentia ejus animalis, quæ omnium est ultima. Itaque etiam hujus actionis amissio, aut eo accidit, quod sensus suctus sit amissus, aut eo, quod suctus non fiat, aut eo, quod corpus non vacuetur. Ad eundem modum exigua & languida appetentia erunt, non perditis iis, quæ diximus, sed prope ut pereant, perductis. De quibus vid. *lib. de symptomat. caus. cap. 7.* tres itaque sunt causæ, quomobrem appetitus amittatur, videlicet si aut nulla, vel exigua suctio fiat, aut sensus ille suctionis venarum non percipiatur, aut denique corporis moles non evacuetur: tertia seu ultimo loco proposita causa, non incommode ad primam reduci poterit, quamvis Galenus eas inter se distinxerit: Si enim corpus non evacuetur, etiam e ventriculo suctio nulla fieri poterit, remanent itaque duæ reliquæ; suctio ut fieri debebat aut non facta, aut sensus ille suctionis venarum non perceptus.*

§. XXXVIII.

Utut vero duæ hæc symptomata, variis in corpore produci possint modis, quos hic diducere nimis longum foret, omnes tamen in eo concurrunt, ut ex calore naturali hebetato & torpescente ea contingere demonstrant: quam valens autem pituita seu pituitosus sanguis ad debilitandum & opprimendum calorem naturalem sit, inter alia suo exem-
tan-

plō nos docere poterunt senes, de quorum temperamento constat, quod frigidum sit & humidum, propter humorem pituitosum multum & crassum, caloremque debilem, qui crassam illum humorem non valeat concoquere. Conf. Hipp. I. lib. de diet. 28. 20. Unde hac de causa senes, quibus calor est languidior, & excrementorum pituitosorum major copia, facilius inedia ferunt quam alii, qui ex natura vel vivendi genere sunt temperamento humidior & frigidior, minusque cibi appetunt; ex quo fundamento quoque medicorum non infimi quidam concluderunt, non esse impossibile homines hac de causa per longius tempus inedia ferre potuisse, qualium hominum exempla passim apud autores inveniuntur, videri de his poterit Langius lib. 2. epist. 27. quomodo autem a pituita calidum innatum seu naturale obruatur, vidimus paulo ante, videlicet §. 34. quapropter pluribus hanc tractare materiam, hic intermittimus, ne cramben bis coctam apponamus, cum & ex adductis luculenter intelligatur, pituitam etiam hoc in casu, appetitus prostrati causam extitisse.

§. XXXIX.

Sequitur ut de somno, ad quem dominum ægrum propensum fuisse atque dormivisse plus satis verba casus referunt, etiam pauca videamus, num & hic ex eadem, qua reliqua generata sunt symptomata, induci potuerit causa. Plurimas easque inter se differentes maxime somni causas, longo ordine recensent autores, quæ sensus externos ita vincunt, ut sub functionibus suis defetiscantur, sicque somnus inducatur nimirum longæ vigiliæ, labor & defatigatio, curæ, nimium frigus, ac æstus, balnea, nimia evacuatio, lenis frictio, motus in cunis & circularis, suavis cantus, murmur, & strepitus aquarum, tenebræ, silentium, cogitationum suspensio, lectio parum attenta, solitudo, cibus & potus, ut eas recenset Thom. Roderic. a Veiga comment. in lib. 3. Galen. de loc. affect. sect. 2. p. 282. quæ tamen omnes, si curatius pensitentur, extendunt, ut obtineant causas alias somnum inducere vel spiritus animales obtundendo, & minus mobiles, & quasi ignavos & torpidos eos reddendo seu viam iis occludendo: vel eos quasi placide sistendo, & a motu ad quietem invitando, ac ne diffluant prohibendo: nec quicquam prohibet, quo minus omnes & singulas has somni causas & efficiendi modos, ad unam communem somnum efficiendi rationem reducere possimus, eam nempe, qua spiritus animales in cerebro quieti detinentur, atque ut ad organa sensus & motus non influant, impediuntur; ac proinde a spirituum animalium a cerebro influentium quiete, feriariatione, denegatione, detentione, aut quomodocunque appellare libeat, somnum fieri statuamus: quare & Galenum lib. 1. de sympt. caus. c. 8.

8. recte pronunciaſſe cenſemus, quod in ſomno aut omnino ferientur ſenſus, aut exiliter & obſcure agant.

§. X L.

Quando autem in ſomno ſenſus feriri dicuntur, non intelligendum illud eſt; ac ſi ſomnus in ceſſatione ſenſuum ſingularum, aut in eo quod ſentiendi functione non utamur, conſiſtat, (tale quid enim etiam in lipothymia aliisque morbis accidit) ſed tum ſomnum fieri ſtatuendum eſt, cum animal ſenſuum munere fungi non poteſt, idque ea ſentiendi parte, in qua ineſt ſentiendi principatus (hoc eſt ſenſu communi) affecta. Cum enim ea pars ſic affecta eſt, ut ſentire non poſſit, neceſſe eſt etiam cæteras ſenſuum ſedes omnes officium ac munus ſentiendi exequi non poſſe. Cum autem illorum aliqua non poteſt, non neceſſe eſt hanc non poſſe exequi, quod fulius deduxit Ariſtoteles lib. de ſomno & vigil. c. 2. Afficitur itaque in ſomno præprimis ſenſus communis, hoc autem quieſcente, etiam reliqui exteriores ceſſant, ut propterea non male de ſomno dicat Lud. Mercatus tom. I. lib. 2. claſſ. 2. art. 3. p. m. 48. quod ſit quies naturalis pene perfecta omnium ſenſuum exteriorum, aut naturalis impotentia animalis facultatis ad actiones ob vaporem ſuavem alimenti, cerebrum irrigantem, ut interiam animi vires reparentur. Modum autem, quo ſomnus gignitur, optime explicat Ariſtoteles libro modo cit. c. 3. inquires: non eſt ſomnus in omni imbecillitate ejus partis in qua ſedem ſentiendi ſtatimus, ſed ex halitu eo qui ex cibo exiſtit, hæc ipſa affectio gignitur. Magna enim humoris reiſque corporea copia conferta & coacervata in ſuperas partes fertur, ubi cum hæret, premit ſuo pondere facitque ut nos ſomni cupiditate ducamur; cum vero deorſum propendet, relataque calorem commovet, tum ſomnus naſcitur, animaliaque dormiunt. Idque intelligi licet ex iis, que ad conciliandum ſomnum valent. Omnia enim capiti gravedinem gignunt & potulenta & eſculenta. . . Et talis eſt ſomnus, maxime qui cibum & paſtum ſequitur, propterea quod in paſtu magna eſt halituum reſpirationumque copia.

§. X L I.

Cum itaque ex allatis conſtet, ſomnum naturaliter contingere ex vaporibus meatus cerebri obturantibus, & pondere ſuo prementibus, eumque propterea eſſe vinculum quoddam & impedimentum ejus partis, in qua ſons eſt ſenſuum, quo minus munere ſanè fungi poſſit ut loquitur Ariſtoteles c. I. nemo ibit inſicias, pituitam, utpote quæ præ humoribus ſanguinis omnibus, craſſiſſima eſt & graviſſima, atque propterea ad generandum ſomnum efficaciſſima, etiam dominum noſtrum ægrotum in ſtatu maxime hoc præternaturali, ubi & aucta & inſpiſſata fuit, in
 I Diſput. Medico-Pract. Tom. III. V ſom.

somnum propensum reddidisse, sicut enim, (ut scribit Isbrand. de Die-
 merbrœck lib. 3. anatom. corp. human. cap. 10. pag. 641. si aliqua de
 causa, ut obstructione, compressione &c. angustentur arterie, per quas
 sanguis in cerebrum propellitur & fluit, sicque liber sanguinis per arte-
 rias impulsus accessus ad cerebrum imminuatur aut præcludatur, tunc parum
 materia ad spirituum generationem suppeditatur, atque etiam cerebri mo-
 tus admodum exiguus fit, & hinc non solum paucorum spirituum genera-
 tio, sed eorundem etiam debilis seu exigua in nervos propulsio. Cum au-
 tem pauci spiritus, neque debiliter impulsus, non sufficiant ad actiones or-
 ganorum sensoriorum, quorum etiam actiones per continuum & sufficientem
 spirituum motum peraguntur, in eorumque quiete deficiunt, necessario se-
 quitur altus sopor, seu animalium actionum quies; qui sopor pro dicta-
 rum arteriarum majore minoreve angustia, gravior aut levior existit. Ita
 arterie per quas sanguis versus interiora cerebri fluit, nempe rete mirabi-
 lis, ac plexus choroidis, imo & ipsa arterie carotides, a crassioris pituita
 in cerebro collecta versus illas decubitu, compressa & occlusa, motum san-
 guinis versus cerebrum, & hinc simul etiam spirituum animalium genera-
 tionem, eorumque motum ac propulsionem in & per nervos impediverunt,
 unde ista in somnum propensio, apud dominum ægrotum fuit intro-
 ducta.

§. XLII,

Restat adhuc ut videamus, num & ultimo allegatum symptoma, do-
 lores nempe, quando acutis doloribus ab aure sinistra in sinistram hypo-
 chondrium ad instar sagitta delabentibus infestatus fuisse dominus æger dici-
 tur, ex pituita generari potuerit, quod pluribus videtur involutum esse
 difficultatibus, cum doloris natura & obscura & explicatu difficilis sit,
 atque in plures opiniones philosophi & medici hic divisi sint; aliis cau-
 sas duas intemperiem & continui solutionem, aliis unam saltem, con-
 tinuitatis nimirum solutionem, aliis intemperiem solam, aliis subitam
 & violentam qualitatum tactivarum mutationem agnoscentibus, de qui-
 bus videri poterunt Aristoteles lib. 10. ethic. c. 3. lib. 2. de anim.
 12. Hippocrates lib. de loc. in homin. §1. Galenus artis medicinal. c. 8.
 lib. 1. de sympt. caus. c. 6. lib. 2. de loc. affect. c. 2. 3. 4. 5. 6. lib.
 4. de simpl. med. facult. c. 2. lib. 12. meth. med. c. 1. comm. 2. in
 Hipp. de vict. rat. in morb. acut. n. 1. comm. 3. in Hipp. de fractur.
 n. 34. Conf. quoque Jo. Gorræus definition. medicar. sub voce οδύνη,
 p. m. 323. Quoniam tamen omnes fateri coguntur, ubicunque dolor
 adest, ibi adesse unitatis solutio, & contra, ubi unitas solvitur,
 ibi dolorem excitari, non video cur non unitatis (tam continui quam
 contigui,) solutio, pro doloris causa proxima admittenda, atque in cau-
 sis dolorem excitantibus, ipsi agendi ratio adscribenda sit.

§. X L I I I.

Quamvis autem dolor morbi unitatis solutæ symptoma sit, eumque tanquam umbra corpus sequatur: multi tamen tum a parte affecta, tum ab afficiente materia, affiendi modi sunt, unde varia dolorum nomina apud autores passim inveniuntur, quorum præter indicibilia integram sexagenam, secundum alphabeti seriem congescit Joh. Antonid. van der Lind. *Meletem. medic. Hippocr. p. 272. sqq.* Ex his dolorum speciebus variis, ad acutos maxime generandos etiam pituitam, præcipue corruptam frigidam facere, autorum fert sententia. Docuit hoc etiam nos proprio exemplo Galenus *lib. 2. de loc. affect. c. 5.* memorans sibi ipsi accidisse, (atque in aliis se vidisse) talem dolorem acutum & vehementissimum, ut sibi videretur in intimo ventre terebra perforari, injecto deinde rutaceo oleo, quum id paulo post excernere tentaret, excrevisse simul cum gravissimo dolore humorem vitreum a Praxagora appellatum, qui vitro fuso tum colore, tum substantia, haud abfimilis fuerit. Quod vero hic tumor frigidissimus fuerit, dictum jam esse a Praxagora, qui vitrei nomen ei imposuerit. Id etiam haud obscure percipi sensu tactus tum ipsorum, qui illum excernunt, tum aliorum, si quis confestim ipsum tangere voluerit. Talis pituitæ frustum instar pugni ab alio ejectum, item ab umbilico excretos aliquot centenos ex eadem pituita factos globulos magnitudine inferiorum & minores; meminit se vidisse Jo. Antonid. van der Linden *select. med. 7. 9. p. m. 184.* ut sic ex his allatis, præternaturalem talem pituitam in corpore generari posse, colligere liceat.

§. X L I V.

Quomodo denique pituita, (quamvis vitrea & actu frigida, ut hæc Praxagoræ sic dicta species non sit) ad dolores generandos sufficiat, paucis in sequentibus adhuc videamus: hoc ut manifestetur, ante omnia sciendum est, dolorem omnem in sensu consistere, atque propterea omnibus partibus sentiendi facultate præditis, contingere posse; prout itaque sensus nullus, nisi spiritibus animalibus ex cerebro, spirituum officina, ad partes idque per nervos, sola & vera spiritibus animalibus vehendis dicata organa depulsis, fieri potest, ita & partes aliæ, quo plures recipiunt nervos, & per consequens spiritus animales, eo acutius sentient, quo pauciores vero & minores, eo obtusius. Tales autem præ reliquis membranosæ omnes sunt partes, propter copiosissimos quos recipiunt nervos; per quos copiosissimi spiritus animales ad eas feruntur; non enim soli nervi, sed spiritus per nervos delati dant membranis suam sentire, ut patet in paralyti, in qua licet nervi adsint, prop-

ter spirituum tamen defectum abest sensus vid. Diemerbroeck *anatom. corp. hum. lib. 8. cap. 1. pag. m. 853.* Et ob hanc ipsam causam ventriculus etiam acutissimo sensu præditus esse dicitur: præterquam enim, quod triplici constet tunica, ut proinde tota sua substantia tunicaceus dicatur esse & membranaceus, plurimas etiam tum interne tum externe a sexti paris propagininibus recipit nervos, per quos copiosi spiritus animales in eum defluant, acutum ei sensum conferentes. De quo §. 8. & 10. videantur.

§. XLV.

Exquisito & acuto igitur sensu præditus ventriculus non fecus ac aliæ partes a violento frigidi calidique contactu afficietur, doloresque magnos ex magnis in contrarium mutationibus patietur; quod egregie docet Hippocrates *lib. de loc. in homin. §1. 1.* inquit: *dolor & propter caliditatem, & propter valde exuperans & propter imminutum. Et in perfrigeratis quidem natura extra corpus ad cutem, propter calefaciens valde dolor fit. In calidis vero natura, propter frigidum: & in siccis natura si humectentur: & in humidis naturæ, si resiccentur. In singulis enim quorum natura permutatur, ac corrumpitur, dolores fiunt.* Fit itaque dolor & propter frigiditatem & propter caliditatem, pro qualitate dolorificæ materiæ, qua dolor alius ab humore est, alius a flatu. Dolorem faciens humor omnis est calidus, sanguis quippe aut bilis. Quorum respectu flatu frigidus dicitur. Simpliciter enim nihil est in vivente frigidum, excepta specie quadam pituitæ vitreæ, cujus paulo supra facta fuit mentio. Conf. Jo. Antonides van der Linden *meletem. med. Hipp. 7. 9. p. m. 183.* Hinc pro qualitate materiæ dolorem excitantis, non infrequens veteribus fuit, pro materia morbifica, aut affectionibus ipsis, ex quibus dolores moventur, ipsos dolores sumi, uti isto Hippocratis *6. epid. 1. 7.* In Cranone antiqui dolores frigidi, recentes autem calidi, inter alia liquet: *Ubi haud quaquam dolores calidos frigidove, sed dispositiones ex quibus fiunt dolores, ut & dolores de quibus verba 2. aph. 6. Qui aliqua corporis parte dolentes fere dolorem non sentiunt, iis mens egrotat loquantur, ipsas dispositiones: quæcumque cum dolore fieri sunt naturæ aptæ, quemadmodum erysipelas, inflammationem & vulnus, & collisionem atque rupturam & convulsionem, & quodcumque tale aliquid, quod si adsit, & ab egroto non sentiatur, mentem indicat egrotare, ita nominasse Hippocratem notat Galenus comment. in modo dictum aphorismum.*

§. XLVI.

Utut autem tam a frigida quam calidâ materia dolores fiant, præ calidis tamen frigida, uti partibus dictis spermaticis omnibus, sic etiam mem-

membranis, totique nervoso generi pernicioſa eſſe, vel ex iſto §. *aph.* 18. *frigidum inimicum offibus, dentibus, nervis, cerebro, dorsali medulla, &c.* conſtat. Conf. § *aph. ſequ.* Item *de humid. uſu* 4. 4. Confirmato itaque per experientiam hoc aſſerto, colligere hinc haud difficulter licet, pituitam hanc corruptam & acidam, ad generandos hos, in domino noſtro ægroto, acutos dolores, ſat potentem fuiſſe, cum ea etiam in ſtatu ſuo naturali, omnium in corpore humorum, uti eſt notiſſimum, humor ſit frigidiffimus. Et propterea ſtatus quoque, quod pituitoſæ cruditatis ſint ſoboles, atque idcirco ejuſdem naturæ ac indolis, reſpectu reliquorum humorum frigidî dicuntur: quomodo autem pituitoſa, generandis ſtatibus materiam præbeant, quomodo item pituita in ſtatum convertatur, apud Hipp. *lib. de loc. in homin.* 56. § 57. videatur. Conſona hiſ habet Galenus *lib. 14. meth. med. c. 7.* quando ſcribit: *Inflationes ex flatuſo ſpiritu collecto naſcuntur.* Et *lib. 3. de ſympt. cauſ. c. 7.* magis perſpicua hæc ſequentia reliquit: *de halituoſis ſpiritibus quos etiam Φύσεις, i. e. ſtatus vocant, dicendum. Eſt autem § horum generatio, in iſtis, quæ in ventre ſunt locis, ſuccis quibuſdam pituitoſis, vel cibus inibi a deficiente calore, in halitum ſolutis. . . Ac calor, qui in cibos agit quidem, cæterum diminute, is eos quodam quidem modo diſſolvit, non tamen prorsus conſicit. Atque hinc oritur flatuoſus ſpiritus. Et enim humida reſiccata (ut loquitur Hipp. l. modo cit.) ſtatum faciunt: quando nempe calor juſto debilior in ea agit, ita ut ſuperare ea nequeat: de quo pluribus Galenus loco citato.*

§. XLVII.

Atque hinc convenienter ad ſtatum domini ægri dicimus etiam dolores hos acutos ab aure ſiniſtra in ſiniſtrum hypochondrium ad inſtar ſagittæ delabentes, pari modo a pituitoſis cruditatibus fuiſſe generatos. Decumbens ſcilicet ad arterias carotides per ipſas cum acido ſanguine illuc delata pituita tum ſua ſubſtantia, tum comprimendo & occludendo eas, motum ſanguinis verſus cerebrum & hinc ſimul etiam ſpirituum animalium generationem, eorumque motum ac propulſionem eo per nervos impedivit, (ut §. 41. vidimus) propter ſuam etiam tenacitatem & viſciditatem a calore debilitato & diminuto, ſubigi debite & attenuari non potuit, converſa itaque in ſtatu, qui per ſextam nervorum conjugationem in ventriculi tunicas, ſeu partem affectam illapſi, dolores hos produxerunt. Quod vero ab aure dolores hi delabi, percepti fuerint, pariſ nervorum ſexti ſeu vagi cum pari quinto ſeu auditorio, & pariſ hujus ramo minore deorſum ad laryngis muſculos ac fauces delapſo, connexio & conſenſus effecerunt; paulo enim infra quintum, ſextum hoc par, medii inſimique ventris partibus proſpiciens exoritur. Horum parium conſenſus etiam facit, ut, ſi ſtylus vel aurifcalpium auditorio meatui

penitius, vel ad tympani membranam usque immittatur, tussicula sicca excitetur, sonus item in ore excitatus, non nihil autem subit; quam ob causam hebetioris auditus homines, ore aperto ex expiratione cohibita melius audiunt. Quod a sinistra tandem aure versus hypochondrium sinistram dolores fuerint delapsi, hoc affectæ parti in sinistro hypochondrio sitæ, fundo nempe ventriculi (ut §. sequente videbimus) imputamus: nisi quis etiam partibus sinistris, utpote natura femininis, hoc est tenerioribus imbecillioribus, atque propterea passionibus magis obnoxiiis aliquid adscribere velit. Conf. Joh. Antonid. van der Linden *meletem. medic. Hipp.* pag. 68.

§. XLVIII.

Consideratis jam signis, atque per hæc parte quæ laborat cognita, videndum etiam, quo ea modo laborat. Modum hunc seu ipsum affectum, itidem nobis signum adhuc explicandum restans; *tumor* scilicet *durus pugni magnitudine latum digitum circiter ab umbilico, hypochondrium sinistram versus deprehensus* prodit, ventriculum vero & nullum viscus aliud ex tumore hoc laborare, & affectionis locus, & partis functiones læsæ, manifestant. Locum hunc ventriculum atque qua suum fundum maxime occupare, §. 8. Functiones vero ventriculi, præcipue hic læsas esse §. 33. & sequentibus vidimus, quæ, quoniam in fundo perficiuntur maxime, in hoc tumorem etiam hunc constitutum esse, colligimus. Quoniam autem vocis tumoris significationis, tam magna est latitudo, ut etiam *interdum omne quod est supra id quod est secundum naturam incrementum* ut *lib. de tumorib. p. n.* notat Galenus significet: nos cum eo ex *lib. 13. meth. med. cap. 4.* recte, quod *omnium tumorum, qui præter naturam sunt varietas ex ejus quod insluit natura nascatur*, putamus; quoniam porro id quod insluit, aut massæ sanguineæ totum quid (non molis sed compositi intellige) aut totius est pars, sive quid quod secundum naturam sanguine continetur, bilis puta seu melancholiæ, atque sic influere nisi a toto dissolutum & segregatum sit, non potest, ita etiam hic ut in omnibus prudens mater natura, ubi in sanguine quid alienatum aut heterogeneum, suaquæ præsentia nociturum, novit, illud turbans, glutine suo, hoc est spiritu, qui omnium est vita & vinculum, soluto, a toto dissolvit, atque secedere facit, quæ dissolutio Hippocrati *ἐκτασις* dici solet, ut habet Jo. Ant. van der Linden *meletem. p.* 173. & sequentibus.

§. XLIX.

Et quoniam id quod dissolutum est, communionem, quam cum toto habebat, privatur, atque hinc eum in statum abit, unde in gratiam

redire cum natura nequit, cum denuo conglutinari non possit ei, a quo dissolutum est, sed unione soluta, communionem cum toto amittat, atque moriatur: superest ut auferatur naturæ viribus, vel artis ope, quod fit, si quod naturam turbat, secessit vel abscellit: Hinc ἔκστασις duobus fit modis: καὶ ἀπόκλιση vel καὶ ἀπόστασις. Quorum illa etiam ἀπόκλιση secessio simpliciter: sicut hæc ἀπόστασις abscessio ut plurimum dicitur. Est autem ἀπόκλιση ecstasis conglutinati: ἀπόστασις vero ecstasis deglutinati, sive ejus, quod secessionem fecit, & facere seditionem cepit. Quam ut præveniat natura valens, peccantem cogit humorem abstinere a massa sanguinis, & abscedere vel extra corpus vel aliam in partem. . . Quodsi foras dicitur ἀπόστασις καὶ ἔκρωσιν ἢ ἔκρωσιν per effluxionem: quodsi foras vel evomere natura materiem languida aut præpedita nequit, vel emoveri materia se per substantiæ modum non finit & tunc fit ἀπόστασις καὶ ἀπόθεσιν per depositionem, ut de hac tenus recensitis luculente scripsit Joh. Ant. van der Linden *meletem. med. Hipp. a, pag. m. 170. ad 177. &c.*

§. L.

Enim vero cum Apostasin hanc per depositionem facientis humoris duplex hæc sit conditio: ut vel maneat fluxus, aut statarius fiat; hic porro depositus coeans, in duritiam coactus, aut durus maneat, aut denuo mobilis fiat concoctione vel corruptione: tumor de quo in præfenti sermo est, eorum generi, qui cum inflammatione fiunt, & materia in pus coctilli nituntur, erit adscribendus. Conf. Galen. *lib. de tumorib. p. n. c. 2.* cum inflammatione factum apostema hoc fuisse, conjectura perspexi inde, quod sub invasionem morbi, dominus æger (ut referebat ipse) tam immanes perpeffus fuerit dolores, ut etiam hi, quos ex manus meæ compressione sentiebat, cum istis comparati, vel non dolores dicendi, imo vel decuplo (ut loquebatur) minores essent. Quare vero apostema hoc cum inflammatione & ex materia suppurabili factum, ex præsentia sub invasione doloris autumaverim, rationem ut dicam, doloris natura, ejusque generandi modus; explicanda prius erunt, de his vero in antecedentibus §. 42. ad 47. scilicet, jam vidimus: ex quibus constat dolorem, nervorum ope percipi; a materia item tum calida tum frigida fieri, semperque causam agnoscere rem acrem & continui solutricem, ac ita quidem, ut ubi dolor adest, adsit quoque unitatis solutio, & contra; ergo hic paucis tantum de generationis ejus modo.

§. L I.

Fit itaque dolor, ut modo dictum, continui solutione, quando nempe res aliqua acris deponitur ad locum, unde hujus unitas solvitur, atque

que dolor inducitur: hanc ut e parte, cui infidet, amolfatur, sui semper studiosa natura, spiritum istuc ac sanguinem impulsat, quibus ceu vectibus impellat, & protrudat e sede sua, materiam morbificam, irruens igitur in partium angustias, exundans æstu sanguis, nec effluxum aut refluxum ibidem inveniens, stagnando partem distendit, unde, quo plus sanguinis, ad laborantem partem cietur, eo tumorem & dolorem majores fieri, est necessum; uti operose hoc, ex Hippocrate ut puto docuit Galenus citato *c. 2. lib. de tumorib. prat. nat.* Sic enim ille *lib. de flatib. 13. 11. Sanguis ipse natura calidus existens vi coactus per angustam viam transire celerrime non potest, quum multa impedimento sint obstacula & oppilationes; vis cogens, inquit ad hunc locum Jo. Ant. van der Linden, select. med. 4. 24. pag. 63. fervor est mentiri plethoram, & hanc supra modum urgere, motumque accelerare, & præ festinatione proficere minus. Ubi enim impetuosis & turgens æstu sanguis pervenit ad viarum angustias, ad arteriarum extremos furculos, se ipse prohibet facili transitu per carnes ad venas. Quod simili egregio, a multitudine hominum uno impetu per portam tendentium, eleganter Galenus *lib. 3. de tuend. sanit. c. 2.* declarat inquit; *Vehementissimi materiae impetus, diversis temporibus ac rationibus, contrarios edere effectus possunt. Obsruere quidem, cum crassum simul & multum fuerit, cum confertim ac præceps agitur. Purgare cum exiguum tenuisque est, nec præpropere nec violenter cogitur simul omne expelli. Apparet enim ita accidere in omnibus tum externis instrumentis, tum vero calathorum plexibus: Quippe eluitur extergeturque ex his omne supervacuum, non cum egredientibus adhuc paulatim prioribus alia violenter a tergo irruunt (verendum enim interim est, ne, quæ in transitu sunt impacta immixtaque invicem viam obstruant) sed cum prioribus vel jam exeuntibus, vel plane vacuatis alia postmodum vacuantur. Et quid de exiguis meatibus miremur, cum etiam e theatris multitudo, quæ confertim egredi conatur, in exitu hæret?**

§. L I I.

Contra sententiam hanc, quod ex impulso in partem æstuante sanguine dolores fiant, medici resistunt plurimi, non irruente, impulso in partem, sed ob calorem & dolorem partis ad se trahentis, illuc tracto sanguine dolorem fieri asseverantes; Galeni *lib. 3. de simpl. med. facult. c. 25.* trahi a purgantibus humores noxios, ut a magnete ferrum, docentis, persuasione in opinionem hanc inducti: sed tantum abest veram sententiam, hinc everti, ut potius eodem plane modo, ut a me propositum est, ab ipso Galeno *comm. ad aph. 53. lib. 5.* eam propositam, vel invitilegant. Et si a partibus trahitur sanguis, hoc sane fit a sanis, (sicut & purgantia humores consimiles sibi trahere, a tractione, quæ fit in sanis probare allaborat Galenus, loco ante ultimum

citato. At sane non amplius iusto trahunt: unde igitur influxus immodici? Nec a dolore aut inflammationem aut dolores fieri dicendum est, nisi & dolere partem, antequam doleat, dicere velimus; & cum dolet velle eam dolere magis. Neque dolendi causa calor esse poterit: nonne enim accedens calori calor, eum excitabit magis? aut putet ne quis flammam se extincturam infuso oleo: quodsi etiam materia molesta quæpiam, eamne non potest expellere nisi attracta, molestiam datura majorem & se in periculum gangrænæ? cui tandem bono erit excretrix facultas? tantum ne ut expellat excrementa naturalia, quare non etiam quæ vitiam cepere, quæcunque? manet ergo firmum, dolorem semper agnoscere causam aliam, rem nempe acrem, & continui solutricem. Confer. ad instit Sennerti lib. 2. part. 2. c. 11. p. m. 266.

§. L I I I.

Ex sanguine autem sicut dictum, est, in partium angustias æstu exundante, ibique ob denegatum exitum stagnante, eas magis magisque tumere & dolere, ut & propterea inflammari, non est mirum: etenim, cum constet, naturam id quod parti inhæret vitii, nisi orgasmo, id est excandescencia spiritus amoliri non posse; liquet etiam impetum istum tum sanguinis, tum spiritus, sine inflammatione, eo cieri non posse. Sic in summum digitum si incidit inflammatio, acciente sanguinem in fixa spicula, quam brevi manus intumescit tota? oculus cum inflammatur, ardet adnata primum, tumentibus & in conspectum se dantibus, alias inconspicuis ipsius arteriolis: nisi occurras, quam subito etiam extra orbitam extumescit? Ita etenim est: natura noxam amoliri gestiens, impulsat eo sanguinem, ubi sedes est mali; at sanguinem mittendo, nec recipiendo, noxam adfert periculosiorem, ut docet Galenus comm. in 5. aph. 53. his verbis: *Hæc est quadam ratio communis, in quibus natura aliquid violenter excernit, ut eo sanguis & spiritus tendat: quibus duobus veluti instrumentis natura utens, ea que infestant, per vim expellit: atque hac ratione dolentibus partibus inflammationes adveniunt, natura excernere atque expellere causam doloris properante: ut vero hoc faciat, sanguine ac spiritu locum implente.*

X L I V.

Nec alio quo, quam modo dicto modo tumorem hunc quoque in nostro domino ægro cum inflammatione nempe & ex materia in pus coctili factum fuisse, idque ex dolore sub invasione præsentis, nunc collegisse §. 50. dixi. Etenim, si (ut §. 48. ex Galeno vidimus) *Omnium tumorum qui præter naturam sunt varietas ex ejus, quod insluit natura nascitur, etiam hunc tumorem cum inflammatione, ex materia in pus co-*
Disput. Medico-Pract. Tom. III, X *Tili*

*Et*ili, natum fuisse, concludendum erit: duplex enim (ut §. 45. est propositum) tumorem cum dolore generans materia est: frigida scilicet & calida; nomine vel flatuum vel humorum significari solita, utracunque vero in partem deponatur, distendendo eam, ejusque unitatem solvendo, dolores ei infert; hoc tamen cum discrimine, ut ex materia frigida id est flatibus, orti tumores, evanescentibus doloribus, simul evanuisse deprehendantur, secus ac fit in iis, quas in partem cum impetu impulsus produxit humor, in quibus, licet dolores desierint, materia tamen tumorem faciens, nihilominus remanet, idque propterea, quod in istis flatibus ipsa sit materia, quæ unitatem solvendo, dolores producit, qui propter tenuitatem suam facilius resolvi, sicque dissipari queat: in his vero, in quibus cum impetu influens humor dolorum causa est, facta jam unitatis solutione, dolores quidem intermittant, materia tamen tumorem faciens, remaneat, a calore naturali coquenda, & in pus evacuationi aptum, redigenda.

§. L V.

Neque enim necessum est tam diu dolores perseverare, quamdiu dolorum causa, impulsæ parti inhæret materia: quamvis enim materia hæc vera dolorum causa sit, non tamen immediate, sed solvendo partis unitatem eos generat, ita ut inter solutionem continui atque dolorem nihil intercedat: in dolore autem, nondum unitas soluta est, sed dolent partes dum solvuntur; dum autem illa mutatio desinit & quod solvabatur, jam solutum est, dolor quoque cessat, quod, scalpentium prurientes partes exemplo, probatur; qui ex scalptu etiam vehementiori, rebus durioribus licet aut unguibus, ad cutis lincinationem, ut unitas solvatur, exinde non dolent, sed potius voluptatem percipiunt, idque propterea, quod violenta ista cutis ruptione, ad solutum esse, seu solutam unitatem deducant id, quod erat in unitatis solutione conf. Sennert. *instit. lib. 2. part. 3. sect. 2. cap. 3. pag. 400.* His probe pensatis, tumorem hunc cum inflammatione & ex materia coctibili natum fuisse, deprehendi: si quidem materiam frigidam seu flatuum ejus materiam statuere, vetuit post dolores ablatos remanens cum sensu tumor, qui simul ex humore seu materia calida se natum esse prodebat, cumque materia hæc sine spiritus exandescencia atque æstu, in partem impelli non possit, eum cum inflammatione factum fuisse constabat; cum etiam impulsæ sic materia, nisi in pus coquatur, non evacuetur, coctibilem & in pus convertibilem tumoris hujus materiam fuisse, concludendum fuit.

§. LVI.

§. L V I .

Hic tamen monendum erit, omnia de tumore haftenus dicta, de tumore ex materia, in locum aliquem, seu partem corporis impulsa, ibidemque unitatem partis solvendo, dolorem inducente, intelligenda esse, praeter quales, etiam tumores sine dolore dari, scimus; quando nempe materia non ad partium substantiam, ut unitas solvatur, sed ad ventriculos earum deponitur: de quibus vid. Hipp. *de arte* 7. 4. quo etiam collimasse videtur Galenus *comment. in 4. aphor. Hipp.* 34. scribens: *Neque nos latet triplicem esse tumorum differentiam, vel enim sunt cum dolore, quos juniores inflammationes nominant. vel absque dolore & duri, quos Graeci scirrhos vocant: vel sine dolore & molles, quos iidem Graeci edemata, id est inflationes peculiariter appellant.* Huc etiam faciunt ea, quae habet *lib. de tumorib. p. n. cap. 2. cum secundum naturam se habet, laxa cutis est, non obesitas quidem: & locus qui interest, vacuus est cui ipsa insidet.* Eodem modo loca, quae in carne sunt, de quibus in *anatomicis digressionibus dictum est, inania omnia sunt, maxime quae circum arterias in circulo earum dilationibus disposita sunt.* In inflammationibus autem omnia sanguine replentur, ex vasis quidem ipsis per tunicas resudante, in omni vero carnis particula more voris permixto.

§. L V I I .

Ex haftenus expositis, jam non obscure perspicere licet, ventriculum hic, & nullum viscus aliud, revera abscessu, eoque ex inflammatione orto, laborasse, atque cuncta eviscerato corpore ita, prout praedicta fuerunt, in conspectum venisse: ut propterea in nostram discedere sententiam habeat, si cui adhuc insidet animo opinio, non in ventriculo sed hepate abscessum fuisse inventum. Praeterquam enim quod nulla hepatis affecti signa, (sine quibus tamen in affectus cognitionem ut §. 2. vidimus, pervenire nullatenus datur) hic fuerint observata, quaedam, signis affecti hepatis simpliciter contraria se manifestarunt. Signa abscessus in hepate ex Galeni *lib. 5. de loc. affect. c. 7.* desumpta, uno quasi ore authores referunt eadem, quae ab iis ita inter se distinguuntur, ut alia convexae hepatis parti, alia concavae magis propria, quaedam denique utrique communia esse dicantur, ut in sequentibus ex *oper. pract. Jacobi Hollerii schol. ejusdem ad cap. 35.* desumptis videre est: *Communia & necessaria signa sunt, in inflammatione jecoris, tumor, dolor, febris, & ex his spirandi difficultas ac tussicula inanis. Atiquando hepar ob pondus deorsum inclinans, tendit diaphragma, unde membrana succingens costas, divellitur, sicque dolor ascendit ad claviculas.* Febris ar-

dens est, lingua arida, rubens initio, deinde nigra & aspera, sitis inextingua, nausea, cibi fastidium, singultus. Distinguantur partes gibbe a cava hoc modo: in parte cava dolor gravis, singultus, nausea magis torquent. Fluxus ventris adest, nisi robustius sit viscus, quod exuctis humiditatibus, dejectiones faciat $\sigma\pi\upsilon\gamma\epsilon\delta\omega\delta\epsilon\alpha\varsigma$, & velut in globulos praesiccitate coactas, vomitio biliosa, major sitis, lingua ariditas & asperitas. In gibba, dolor punctorius, ob ligamentum cum diaphragmate, urine magis rufa, partes vicine, ut septum, magis opprimuntur: unde difficilior respiratio, tussicula manifestior, dolor ad dorsum acutior, ob ligamenta, tumor tactu deprehenditur conf. etiam Dureti enarrat. ad h. l. item Galen. art. medicinal. cap. 78. item comm. 4. in lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acut. 17. ut & l. 2. de loc. affect. c. 8. & 9. ii. l. 4. de caus. puls. c. 7.

§. L V I I I.

Quoquo jam hæc considerentur modo, non video, unde, hepar in domino nostro patiente laborasse, inde extorqueri posse: & ut reliqua non attingam, respiratio semper libera, vox item firma ac clara, usque ad extremum halitum permanens, hepar hic neutiquam ex abscessu laborare potuisse, demonstrant; qui enim abscessus sine stagnante in parte sanguine fieri? qui vero hic sine inflammatione stagnare posset? unde ex stagnante, cum vehementia impulso sanguine, pondus hepatis aggravari, hinc diaphragma cui superius per totam suam peripheriam hepar connectitur & suspensum tenetur ligamento lato, membranoso ac valido, a peritonæo orto, quo & mucronatæ cartilagini cohæret, præ gravitate hac deorsum trahi, nec non thoracis motum impediri, atque dyspnœam excitari constat; ut cum abscessu hepatis, difficilem & dolorificam respirationem conjunctam esse, sit in propatulo: quare hunc ægrotum abscessu hepatis neutiquam laborasse, fuit concludendum.

§. L I X.

Sed objicitur hic, non ventriculum sed hepar ex abscessu laborasse, ex hac quidem ratione, quod in hepate facilius quam in ventriculo, abscessus generari possit: ad quod responderetur; perspectum adeo & cognitum nondum esse, abscessum & inflammationem facilius hepar, quam ventriculum afficere posse: quodsi enim (ut §. 48. & 49. demonstratum est) ejusmodi abscessus, ex vehementius impulso in partem sanguine arterioso fiunt; ventriculus utique si non magis, æque habilis quam hepar, locus erit, ad eo modo impulsam sanguinem, recipiendum, vias enim huc facientes sive arterias, ventriculus præ hepate habet plures: dum nempe illud exiguos a cœliacæ ramo dextro tantum, easque paucas ad se venientes obtinet, hic plures, tam ex ramo hoc dicto
dex.

dextro; quam altero sinistro, sive splenico dicto, recipit (ut §. II. poterit videri). Et posito, neutiquam tamen concesso, facilius in hepate quam ventriculo abscessus ejusmodi generari posse; quæ necessitas, generatam etiam fuisse, evincit? notum sane est, a posse ad esse non valere consequentiam; ex quo facile apparet, allatam rationem, veritati nostræ sententiæ, adhuc nec quicquam derogare.

§. L X.

Plus momenti habere videtur argumentum illud, quando videlicet allatum est, ventriculum ob substantiam suam membranæam, ad inflammationes & abscessus in se concipienda, plane ineptum esse. Sed regeritur: lubentius concedi, membranas, ut & reliquas corporis veteribus quibusdam, spermaticas dictas partes, præ reliquis, seu dictis sanguineis; ad sustinendum recensita mala, minus idoneas esse: quod vero propterea in membranis inflammationes & abscessus dari posse, sit impossibile, concedi non potest. Contrarium testatur Galenus *lib. de tumor. p. II. cap. 2.* ubi postquam demonstravit, quod inflammationes & color & tumor ostendat, & quod omnis caro, cujus maxime affectio est inflammatio, repleri fluore sanguineo videatur, subnectit: *interposito tempore, & ipsa (cutis) de fluore aliquid accipit, & vasorum tunica quoque, sic quoque & ipsa, qua in inflammata parte sunt membrana: quin etiam ipsi nervi & tendines, tempore procedente ipsius inflammationis participant &c.* Conf. & *cap. 8. in fin.* Quid etiam, malum hoc, ventriculo æque ac carnibus evenire impediat? vias enim (ut §. antecedenti notatum) ad id facientes, nihilo, quam illæ, minus, habet aptas: nec obest, arterias, quæ ventriculum lubeunt, minus capaces esse: sufficit satis opportunas eas esse, subministrando materiam inflammationi, si qua necessitas huc naturam impellat. Neque membranæum, aut membranæum esse ventriculum dicendum est; sed potius inter membranofum & membranæum distinguere oportet, ita, ut hoc, quod ex membrana est, istud, membranæ abundans, significet: in quo significato etiam accipiendum est, quando §. 9. tunicæam ventriculi substantiam esse, atque triplici membrana constare, dictum fuit: mediam quippe harum carnosam esse, & cum intima fibrarum varietate, in orbem, obliquum, & rectum exporrigi, ibidem additum fuit, quod de nuda membrana, quatenus membrana, dici non potest: unde restat, sententiæ nostram, in contrarium allata, neutiquam destruxisse, sed eam adhucdum manere firmam atque invictam,

§. L X I.

Cognita jam ex hæcenus dictis parte affecta sive subjecto, causas jam

ut indagemus, bonus ordo jubet: earum enim cognitio adeo in omni medicatione est necessaria, ut neglecta ea nihil eorum, quæ ad medendum necessaria sunt, recte fiat. vid, Hipp. *de flatib.* 2. 4. cum autem ab Aristotele *lib. 2. phys. c. 3.* quatuor causarum genera forma nempe, materia, finis & efficiens, constituantur, medicis in usu est, causæ & efficientis nomen, pro eodem habere, adeo, ut dum causam simpliciter, atque absolute nominant, fere tantum efficientem intelligant; unde Hipp. *lib. de vet. med.* 33. 12. scribit: *oportet utique causas uniuscujusque ea putare, quæ quum adsint, talem modum fieri necesse est, quum permittantur in aliud temperamentum, cessare* Et Galen. *lib. I. de loc. aff. c. 2.* quando id, quo tangente afficimur, & quo separato statim cessat affectus, causam esse, apud omnes homines in confesso esse dicit. Solent autem morborum causas alias proximas statuere autores, alias remotas, ita ut inter has & morbum ipsum, alia causa intercedat, inter istas vero nihil: cum vero causarum quædam sit varietas, alia apud medicos habetur causarum divisio, qua omnes in *προκαταρκτικής, προηγμένας & συνεκτικής* distinguunt.

§. L X I I.

Et *προκαταρκτικής* primitivas, præincipientes, sive prægressas, quod attinet, dicuntur illæ, quæ latentes in corpore causas, sive *παρασκευήν* morbosam excitant & movent. Hippocrates 3. *aph.* 12. 3. *epid.* 1. *ægr.* 3. *ibid.* 3. 14. alique antiqui Galeno priores, eas *προφάσεις* occasiones vocabant, ut ipse *lib. I. de caus. procatart.* 1. & *comm.* 3. *in l. de morb. vulgarib.* 19. testatur; causas scilicet tales, quæ ut *comm.* 4. *in lib. Hipp. de vict. rat. in morb. acut.* 115. docet, *suapte natura vehementem generare languorem non possunt.* Ex quibus, & si nulla alia corporis dispositio affuerit, neque morbus effatu dignus subsequetur, eiusque, quod in corpore fit detrimenti, quod ipsum fecit, causa est. Constituunt causas has, sex res non naturales communiter medicis dictæ, aer scilicet, cibus & potus, somnus & vigilia, motus & quies, excreta & retenta; atque animi *παθήματα*. Quoniam vero nullius in his commissi erroris dominum patientem accusare possumus, sicco etiam, ut dicitur, pede, eas hic præterire poterimus, tum etiam propterea, quia, ut modo ex Galeno vidimus, hæ, nisi in corpus *παρασκευήν* morbosam habens incidant, necquicquam morbofi procreare possunt.

§. L X I I I.

De aere tamen si quis hic moneat, quoniam, teste Hippocrate *lib. de flatib.* 6. 1. *mortalibus vite,* & morborum ægrotis, solus is est auctor, eum hic non plane negligendum, sed causas abscessus hujus putridi proca-

catarticam dicendum esse; idque eo magis, quoniam toto autumni, usque in hyemem antegresso tempore, antequam dominus æger ferali lecto sternebatur, assiduis imbribus Regio hæc nostra fuit infestata, quibus, juxta effatum Hippocratis 3. aph. 15. assiduis, morbi tum tibi recensiti alii, tum putredines Græcis *σηπεδόνες* dictæ, fiunt: dicuntur autem, notante id Anut. Fœlio *econom. Hipp. p. m. 562.* ad vocera hanc; *putredines, humorum collectiones & putrilagine quæcunque in parte corporis redundent; sive enim ad intestina descendant, & illic putrescant, aut corrumpantur, putrida intestinorum ulcera gignunt vel dysenterias, quales σηπεδόνες ibid exponit Philotheus...* Galenus humorum in venis putredines intelligit, unde oriuntur febres putridæ, de quibus agitur lib. 8. meth. med. & lib. 1. epid. Apostema tale ilei, stupendæ magnitudinis. Anno 1692. mense Junio, in viro consulari Nieswiesiensi, domino Johanne Zazka, tum temporis apud nos advena, vidi, præsentibus aliquot dominorum meorum auditorum, faciente eviscerationem, Justo Elers, chirurgus hic Regiomonti satis celebri, (plura tunc observata fuerunt rara, notatu dignissima, quæ in tempus aliud differo, de illo quod meditor daturus). Quod si quis, ut dixi, ob rationes paulo supra adductas, ærem causam procatarticam hic statuendam esse, adstruere velit, cum eo non altercabitur, hoc tamen etiam monentes, ærem non tam morborum sporadico um (qualis hic fuit abscessus) quam epidemiorum causam statutam esse: sicut enim Galenus comm. 1. in lib. 1. epid. 1. p. m. 207. *σποράδας νόσους κατὰ τὴν διαίταν ἐποµενας, dispersos quos vocant, victus rationem cuique propriam comitari scribit.* Ita ex Hippocratis doctrina lib. de natur. hum. 19. 1. *quum unius morbi popularis grassatio consistit, manifestum est, dietam non esse culpabilem, sed quem trahimus spiritum in causa esse, pulamque est insuper, eum ipsum spiritum, sive ærem, morbosam aliquam exhalationem habere.* Conf. lib. citat. 18. 14. lib. de flatib. 8. 1. ibid. 6. 8. it. lib. 2. epid. 3. 1. Galen. comm. de morb. vulgarib. passim. Ut itaque firmum maneat, ærem reliquasque res non naturales dictas, ad generationem hujus abscessus, parum vel nihil contulisse.

§. L X I V.

Ad causam *προηγυμένην*, antecedentem vero quod attinet, huic circa mali hujus generationem plus tribuendum erit; oportet enim hoc memoria repetere (sunt hæc Galeni lib. 1. de diff. febr. c. 4. ubi de causis febrium disseruerat) quod nulla causarum sine patientis aptitudine, agere potest. . . At magnam in generatione ægritudinum partem habet, ejus, qui passurus est, habitus corporis. Oportet siquidem in omni causarum genere diligenter advertere, ex qua maxime potentia egrotare contingat, deinde corporum dispositiones, tam quæ eidem consentiunt, quam quæ

que adversantur, considerare: illud pro comperto habentes, quod quaecumque consentientes sunt, facillime leduntur... Cum enim corporum dispositiones dissimiles sint ac multiformes, quaedam facile alterantur ac patiuntur a causa in ipsa operante, quaedam insuperabiles ac impossibiles omnino existunt, vel cum difficultate patiuntur. Et cum antecedens hæc causa, eodem Galeno docente: *art. medicinal. 88. sit: Διάθεσις ἐφ' ἣ γενεσθαι πέφυκεν ἢ νόσος*, dispositio, quam sequi, seu e qua generari morbus aptus natus est; atque soli morbi cum materia conjuncti, tales causas habeant, ut notat Sennertus *inslit. l. 2. part. 2. cap. 1. p. m. 213.* Abscessus autem hic, ex sanguine corrupto, atque cum impetu in ipsam ventriculi substantiam impulsio (ut §. 50. sequent. probatum fuit) sit oriundus, palam notum est, cacochymiam, seu sanguinem cacochymicum, causam hic, *πρῶτη γὰρ μένην*, seu dispositionem hujus morbi existisse.

§. L X V.

Non parum vero *Διάθεσιν* hanc promovit *ἰδιοσυγκρασία* id est temperamentum prout ex primis, recensiti casus verbis patet, pituitoso melancholicum, quo, ad sanguinem crassum generandum natura pronus fuit. Sicut enim melancholia, inter humores omnes, succus maxime crassus, terreus, & feculentus est, ita & ubi abundat, totam massam sanguineam suis qualitatibus inficere valet. Cuilibet enim rem intimius consideraturo, manifesto apparebit, melancholiam illam p. n. nihil aliud esse, quam acidum illud, quacumque de causa aut modo in primis viis vitiatum, quoties vero acidum hoc ita exsuperat, ut alkali ab eo superetur, sanguineam massam ex cruditatibus, acidi vitio, tum in sanguine, tum fermentis viscerum, ventriculo præprimis & intestinis contento, nimiam crassitiam & fæulentiam nancisci, egregie deduxit Michael Ettmuller ph. & m. D. *tractat. med. Hipp. chymic. corruptum hoc modo sanguinem, sicque ad faciendum hujusmodi abscessum dispositum, ventriculi accessit imbecillitas, sive ad facile recipiendum malum hoc; dispositio, juxta Hipp. 4. aph. 33. & de humorib. 3. 101. vid. & Galen. lib. de rat. curand. per sangu. viiss. c. 5. & lib. 3. de sympt. caus. c. 2.* Cujus causa fuit intemperies, docente hoc Galeno *lib. de sympt. caus. 2.* Sanguine vero hoc modo crasso & feculento in arterias ventriculi maximo cum impetu impulsio, ibidemque exitum non habente, sed stagnante, quid mirum viscus hoc distentum & dilaceratum fuisse, partemque in abscessum commigrasse, sanguinem vero ipsum, magis magisque corruptum fuisse? sicut id explicat Galenus *lib. 2. de diff. febr. c. 9.* verbis seqq. *Quando in aliqua corporis parte, sanguis plurimus acervatus, supra ejusdem vires effectus fuerit, corrumpi consuevit, ac tunc præcipue, cum in parvis vasis, propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum in inguinum tumoribus ac col-*

lectionibus, atque ut universaliter dicatur, in inflammationibus universis &c. Quapropter & hujus mali causam continentem, sanguinem talem statuimus: liquidem continens causa nulla alia censeretur, præter materiam contentam intra tumorosam partem - siquidem protinus subsidet tumor & omne ejus aggregatum, ipsa materia educta, aut omnia simul adsunt ea præsentem. vid. Lud. Mercat. lib. 1. insit. chirurg. instituto 3. pag. 4.

§. L X V I.

Haud difficile jam erit ex hæcenus adductis colligere, quam graviter Dominus patiens decubuerit, & in quam periculoso versatus fuerit statu: constat enim ventriculi functiones tam qua appetitivam, quam concoctivam facultatem, hic fuisse abolitas; his vero abolitis, corpori maximum interius imminere periculum, functionum ventriculi necessitas probat, quæ tanta est, ut si corpus eis privetur, vitæ superstes conservari non possit; uti enim §. 6. ex Galen. lib. 4. de usu Part. c. i. vidimus, *ventriculum naturæ fabricavit, ut sit promptuarium quoddam omnium particularum commune, quo destructo, partes corporis, alimenti semper indigas quoque destrui atque interire sit necesse: quo enim functiones partium corpori sustentando, præ aliis sunt necessariæ magis, eo & affectus quibus hæc corripuntur, periculosiores sunt & formidulosi magis. Proinde etiam ventriculi qualescunque morbi, graves ab Authoribus habentur conf. Hip. 6. aph. 18.* Ventriculus enim, etsi pars princeps non sit, pars tamen maxime nobilis est, cui in præparatione alimentorum primæ partes demandatæ sunt; quare cum functiones hæc nobiles, & pro conservanda vita sic simpliciter necessariæ, hic abolitæ fuisse dicantur, magnum Domini ægroti vitæ periculum intimatur: accedit periculo huic ingens, quam cum corde ac cerebro, ventriculus, ob infertorum sibi ex hoc progredientium nervorum copiam, habet, sympathia; qua fit ut læso eo, inprimis autem circa sinistrum suum, vulgo superius seu majus dictum orificium, sæpe continui singultus, vomitus, vertigines, lipothymia item atque lipopsychia, aliaque complura mala gravissima excitentur. Maximum denique periculum, habitus Domini ægroti œdematosus minari videtur, certo indicio, sanguineam massam, succo suo alibili privatam, talem cacochymiam contraxisse, atque à statu ac officio suo ita averfam fuisse, ut non amplius, sicut oportebat, pro sanitatis & vitæ conservatione, sed corporis potius fecerit internecione: quam gravia vero, ex cacochymia tali metuenda sint mala, fusius hic exponere, supervacaneum foret, cum vel leviter tantum in arte versatis, ea possint esse quam notissima. Conferri poterunt §. à 33. ad 37.

§. L X V I I.

Hæc & similia pensitanti, cum res videatur desperata, memores istius, *Disput. Medico-Pract. Tom. III.* Y quod

quod *Cellus lib. 5. cap. 26.* habet inquit : *est prudentis hominis eum qui servari non potest, non attingere, nec subire speciem ejus ut occisi, quem fors ipsius interemit, de cura non suscipienda, sed ægro relinquendo, merito venire in mentem potuisset: veruntamen dum inhumanum videretur, omni ope destitutum ægrum sine medicamentis relinquere, nihilque experiri velle, cura hujus patientis omnino suscipienda, atque medicamenta exhibenda fuerunt. Quæ igitur & qualia ista esse debuerint, & an contra verum morbum instituta fuerit curatio; non immerito hic quæritur. Quod itaque curationem denominati mali concernit, sicut in morbis aliis omnibus, qui cum materia conjuncti sunt, & ab ea foventur, si & in hoc affectu, ad materiam illam, seu causam continentem, respiciendum erit, quo nempe, quam potest citissime, ea removeatur; quod si vero in abscessum jam vergat inflammatio, & sanguis extravasatus parti jam sit impactus, tum maturationi incumbendum, & materia deposita, coquenda atque in pus convertenda erit; quo facto maturum apostema rumpendum, rupto denique abscessu, ad extersionem & expurgationem ulceris, tandemque ultimo ad consolidationem, præcipua curatio erit dirigenda.*

§. L X V I I I.

Primum optime præstabitur, initio à repellentibus & affluxum ad partem affectam impediendum facto: intentioni huic satisfaciendum ab autoribus passim in materia medica sub repellentium classe recensita: & quoniam sic dicta repellentia communiter ita dispescuntur, ut vel frigida & aquea seu humida sint, vel sicca & terreæ substantiæ, proprie adstringentia dicta, quæ iterum in frigida & calida discernuntur; medicamenta ex his composita, eaque temperate inter se mixta, primas hic tenere, judicarem: dari poterunt ex commendatione *Arnoldi Weickardi Thesaur. Pharmaceut. lib. 1. cap. 2. ab intra, decoct. plantag. rosar. acetos. Granor. Myrti, Santalor. rubri & albi. Extrinsece autem fiant inunctiones, ex ol. de Cydoniis, rosis, Myrto. Et applicetur emplastrum de carne Cydoniorum, aut pyrorum tostorum; addendo fol. portul. furin. fabar. santal. ros.* Nos in nostro Domino patiente, neglecto repellentium usu, curationem à maturantibus statim orsi sumus, nec tamen quisquam propterea nos reprehendet, qui consideraverit, nos non in morbi principio, sed facto jam eo, & circa finem potius, decendio nempe, ante beati Domini *Archi-Diaconi* obitum demum, ad eum accersitos, fuisse; cum vero tunc statim, abscessum hunc ad maturitatem vel jam pervenisse, vel mox perventurum, atque inflammationem intermisisse, ex doloris acuti cessatione (ut §. 50. ad 55. intimatum) intelligere daretur, repellentia vero non nisi in fluxionis principio, hoc est humoribus iis solum, qui adhuc influunt vel recens influxere, non vero iis, qui jam parti impacti hærent, convenient, non inconsulto usus eorum hic neglectus, & à maturantibus atque apostema

rumpentibus, initium curationis factum fuit. Hic obiter moneo, ex signatura nostrorum recept. seu remediorum formulis subscripta nominatione, dum aliquot eorum hepaticorum nomine insignivimus; non debere quempiam conjecturare, hoc à nobis factum esse propterea, quod hepar etiam hic partem affectam statuerimus: sed in gratiam Domini ægroti tantum, qui præter hepar, partem aliam nullam, laborare, sibi habebat persuasissimum, factum hoc fuisse, sciendum est. Excusabimur quoque eo facilius, pensato, quod stomachica pleraque ab Authoribus etiam hepatica esse dicantur. Potuissent adhuc præter exhibita, varia tam interne quam externe exhiberi medicamina, qualium formulas, hic adscribere superfluum judico, cum vel apud praticos in apostematum curationibus legi, vel pro cujuscunque placitu ex materia medica concinnari possint.

§. L X I X.

Ad maturitatem jam perducto apostemate, nisi sponte aperiatur, ut rumpatur, procurandum, quod etiam variis effectui dabitur modis; jubent hic quidam, super ventrem ægrum decumbere, rebus durioribus antea subtratis: alii etiam si forti corporis motu & vociferatione æger utatur vehementiori, id dirumpi affirmant: quo nomine etiam sternutationem provocandam, tussim excitandam, frictione ventriculum irritandum, vomitumque movendum, Autores unanimiter fere docent: quodsi vero ab his ægrotus abhorreat, ruptionis causa, externe fomenta, cataplasmata, emplastra, aliaque adhiberi poterunt varia, de quorum materia legi poterit Galenus. *lib. 6. de compos. medit. per gener. cap. 14. 15. 16. & lib. 7. ejusdem cap. 1.* Weickardus, *loco supra citato*, sequens valde efficax esse scribit quod Rec. farin. orob. secal. an. Mj. Ferment. ʒj. Sapon. Venet. ʒij. Stercor. Columbin. vel anserin. ʒβ. Ol. de Castor. de Euphorb. an. ʒij. Mixta invicem coquantur ad ignem & applicentur per horas 10.

§. L X X.

Ubi igitur ruptum apostema fuerit, ad extersionem & expurgationem ulceris præcipua curatio convertatur: præstabunt autem mundificationem *ῥυπτική* seu extergentia vulgo dicta, de quibus inter Autores alios evolvi poterit Jo. Jacobus à Brunn *System. Mater. Medic. Petri. Morelli. Formul. Remedior. annexum pag. 302.* Aptæ ad hunc usum laudatur aqu. hordei non excorticati cum passul. Rad. Glycyrrhiz. & melle rosato colato cocta. It. Sacchar. Rosar. vel per se, aut si in prædicta aqua bullierit, & fuerit colata. Et si fortioribus opus, addatur cicer vel album, vel rubrum, nec non lignum sassafras. A nonnullis quoque egregie de hiera simplici abstergendi efficacia prædicatur, eam tamen, nisi ejusmodi absterfionem fortissimam pituitosi humoris magna copia exigat, usurpandam non esse arbitrantur Weickardus loco modo citato.

Ultimo denique per consolidantia, ad finem perducenda est, tota hujus morbi curatio: medicamentorum consolidantium vero interiorum exteriorumque materiam, *σαρκώικα, κολληϊκά & έπηλωϊκά* carnem generantia, glutinantia & cicatrizantia (cicatricem inducentia) dicta, suppeditabunt, quæ longa satis serie enumerat, allegatus à Brunn. lib. citat. à pag. 479. ad 484. Hæc, alias distincta medicamenta, lubens hic confundo, ex ratione ista, quod unum & idem medicamentum, pro diversitate corporum, partium, vulnere & ulcerum, nunc sarcoticum, nunc glutinatorium, nunc epuloticum esse possit. Et quæ sarcotica sunt in corpore duriore, eadem in molliore glutinare imo cicatricem inducere possint. Et quæ in corporibus mollibus sunt epulotica, in durioribus sarcotica erunt. Formulas adscribere equidem hic supersedeo; hoc tamen addo *τραυμαϊκά*, seu vulneraria, meo judicio, non parum utilitatis hic præstare posse: sunt equidem scriptorum nonnulli, qui potiones vulnerarias citra rationem & sine fructu exhiberi contendunt, quare etiam pro stabilienda hac sua sententia rationes nonnullas proferunt, quæ tamen omnes eo tendunt, ut ad partes remotiores, ob situs distantiam, tales potiones penetrare non posse, atque propterea, fractis, aut vulneratis extremis artibus, ad continui solutionem uniendam, (cujus tamen hic unica est intentio) frustra eas exhiberi, demonstrant: in stomachi vero gulæque vulneribus, commode medicamenta ista propinari concedunt: quamobrem contra nos, hi nihil facere videntur.

§. L X X I I.

Sed ulterius potiones vulnerarias in partibus quoque extremis multum valere, statuimus, quandoquidem allata in contrarium argumenta, nihil ponderis in se habere animadvertimus; sive enim ob situs distantiam, ad extremos artus, tales potiones penetrare non posse, dicatur, sive læsis intestinis per sedem, medicamenta ejusmodi injicienda esse, statuatur, aut etiam Hippocratem iis nunquam usum fuisse, & in scriptis ejus, ne umbram quidem eorum extare, denique pro loci affecti natura remedia, quæ pro vulneribus agglutinandis adhibentur, varianda esse, atque propterea sine discrimine, unum potionum genus, omnium partium vulneribus adhiberi recte non posse, objiciatur; rationes tamen hæc omnes, unico hoc evertuntur, quod docti ac periti medici & chirurgi, has potiones non solum usurpent, sed & summopere easdem commendent: uti legi poterunt Guido. *part. 2. chirurg. parv. cap. 9.* Johannes de Vigo *lib. 3. cap. 10.* Johannes Anglicus. Nicol. Massa. *Epist. 28.* Ambrosius Paræus, *lib. 18. cap. 28.* Johan. Andr. à Cruce *de vulner. tract. 2. lib. 4. cap. 4.* Fallop. *de vulner. cap. 14.* Hier. Fabric. ab Aquapendente *lib. 2. cap. 24.* sic eos citante Sennert. *Instit. Medicin. lib. 5. part. 1. sect. 1. cap. 9. pag. m. 941.* aliique recentiores plures. Varia etiam

talium potionum vulnerariarum exempla extant apud Galenum *libro altero de Dynamidiis ei attributo* sub titul. *de fistula, de plaga*, atque aliis passim; apud Mesuem quoque in *Antidotario distinct. 2. in fine* ejusmodi formula invenitur, quam, licet in codicibus antiquioribus non reperiri quidam asserant, transcripta tamen legi poterit apud Johann. de Vigo loco ante allegato.

§. L X X I I I.

Et licet rationes, quare ejusmodi medicamenta auxilientur, manifestæ dari nequeant, tamen tot medicorum Excellentissimorum experientiæ, sic temere refragari, nefas esse, censendum est; neque etiam omni prorsus ratione hæc destituta est sententia; neminem quippe latet, ea, quæ vulneribus nocent, omnia fere sanguinis vitio commoveri, atque hinc cibos vulneratis alios commodos, alios noxios esse, observari: cum autem multum in eo situm sit, quomodo pars affecta, & sanguis in ea se habeat, etiam nemo non intelligit, ægris quoque medicamenta talia, non sine eorum commo-
modo propinari, quæ faciunt, ut in sanguine & circa partem affectam omnia sese recte habeant: qua de re egregia plane ex autoribus variis, hic adscribi potuissent varia, nisi ea omittere & ad lectionem potius ipsorum autorum, qui nec illud, quomodo secundum varietatem partium & affectuum, potiones etiam variandæ sint, silentio prætereunt, B. L. remittere, consultius visum esset; hinc convenienter ad materiam propositam verbis Galeni, quæ habet *lib. 5. de loc. affect. cap. 3.* scribens: *præstat ea, quæ fiunt, quomodo fiant querere, quam quod fiant, negare*, hunc finimus tractatum.

§. L X X I V.

Additamenti loco ex Valesci de Tharanta *Philonii lib. 4. capitul. 19.* totius hujus curationis epitomen, ex seculi sui more, stylo quidem simplici, succincta tamen methodo, certis quibusdam canonibus, ut ipse scribit, ex Galeno desumptis, conscriptam, adhuc adjicio, cujus verba sequenti se habent modo: *Curatio apostematis stomachi. Et in primis præmittendi sunt canones generales, primus est Galeni 3. Method. fere in column. 8. Et est primus, oportet materiam quæ fluit, vel parata est fluere, moveri Et expelli ad extra, vel ad remota membra, Et non à remotis membris vel locis, eam vel aliam, ad membrum attrahere apostematum. Secundus canon confirmat primum, non decet pharmaciæ dari in initio apostematis stomachi vel intestinorum: quia cum egestione, quæ expellitur à superioribus membris ad stomachum Et intestina materia, trahitur, Et sic crescit apostema. Iste ponitur à Galeno in eodem loco. Tertius canon confirmat primum Et secundum, Et est quasi correlarium eorum: Et est iste, vomitus non competit in apostemate stomachi à principio, quia per ipsum materiam ad stomachum confluunt Et per eandem rationem materia apostematis Et ipsum apostema augmentatur. Quartus, si apostema stomachi curetur seu*
Y 3 *medi.*

medicetur cum dissolutivis & mollificativis sine commixtione stipticorum & confortativorum: molestum est, solis mollificativis administratis virtus stomachi & hepatis deficit, ideo stiptica cum dissolutivis sunt ministranda 1. Method. Quintus: stomacho apostemate vel duro existente cum febre non debent applicari pura medicina calida dissolutiva: nisi postquam febris cessaverit in majore parte. Immo etiam tunc aliquod confortativum debet adungi 9. Meth. column. 6. Sextus canon nulla dissolutiva vel resolutiva in principio apostematis stomachi sunt ministranda; sed potius in augmento cum stipticis sunt permiscenda. Gal. in eodem loco. Septimus canon. In principio apostematis calidi stomachi, medicina frigida & stiptica in epythimate & emplaastro debent, apponi que illum confortent, & prohibeant illam materiam fluere ad apostemata & quod collectum est expellatur juxta posse precelebrata tamen flebotomia sufficienti.

F I N I S.

LXXIX.

FRANCISCI THIERY

P R Æ S I D E

CAMILLO FALCONET

D E F E N S A

T H E S I S I N H Æ C V E R B A

Ergo ab omni re cibaria vasa aenea prorsus ableganda.

Parisiis 20 Febr. 1749.

LXXIX

FRANCISCI THIERY

PARISIENSIS

CAMILLI FALCONET

DE REBUS

THESES IN HONOREM

FRANCISCI THIERY

PARISIENSIS

FRANCISCI

I.

Primarium Medici officium est, ut legibus Hygienes hominem sanum in statu præsentis conservet, & à malis impendentibus tueatur. Verum singulis non modo prospicere debet, sed etiam omnium suorum civium salutem invigilare, ac, jure merito dixerim, universitati generis humani consulere. Præ omnibus autem, quæ ad hominum sanitatem faciunt, maxime sane est momenti res coquinaria. Medico igitur diligenter explorandum, nedum insuper habeat, quidquid in culina agitur, præsertim id de quo sollicitudinem suscipimus, quibus in vasis parentur, servanturque alimenta, ne mors in ollâ forte latitet. Vasa quæ pro re cibaria adhibentur è lignis fiunt, terris, metallis. At metallorum quæ perfectissima, purissimaque vulgo, audiunt aurum & argentum, utinam sola in usu forent, si per modicum pretium liceret, reliquorum vero quod minime noxium est, usurparetur! Cum tamen inter ea cuprum, quod maxime venenosum est, ex prava consuetudine in cibis parandis adhibeatur.

II.

Venenum id omne est quod corpus vincit. Venenorum pleraque (a) 1°. summa partium tenuitate agunt & mole minima; 2°. brevi tempore gravissima symptomata inducunt vel mortem ipsam; 3°. in partes maxime nervosas vim suam exerunt. Potentissima vero sunt venena quæ ex minerali oriuntur regno. Ex vegetabilibus pleraque in primis viis agunt & in secundis. Succi autem animales venenosi instillari debent & immisceri per vulnus liquidis nostris, alias per os assumpti vix nocentes. At lethifera mineralia vix ultra primas transeunt vias, ventriculi & intestinorum tunicas erodunt, sphacelum ibi citissime inducunt; quæ summa virulentia partium divisioni, gravitati simul & soliditati verosimilius debetur. Totum hinc minerale regnum animali fabrica vix superabile. Non semel Mercurius in mortuorum è lue venerea capitibus & inter eorum excrementa repertus, reperta in cadaveribus fossorum ipsa metalla, quæ vivi effodiebant, sal marinus cum urina vix mutatus expellitur è corpore. Nec deesse mineralibus spiritum suum rectorem sive Gas probant halitus è terræ superficie, vapores per minerarum cuniculos vagantes, (b) quibus & lucernæ, & vita fossorum extinguuntur, tum effluvia maxime nociva metallorum dum tractantur. At metallum quale est cuprum, quod venenosum & insuper solvi potest

Disput. Medico-Pract. Tom. III.

(a) Hoffm. T. I. p. 196.

(b) Beccher. phys. Subterr. Kircher, Mund. Subterr. passim.

telt ab omnibus menſtruis, aqua, oleo, falinis, pinguibus quanto magis extimeſcendum! Venenum porro nullum in univerſum in natura eſt; ſed uniſcujuſque ea eſt indoles, ut pro ſpecie animalis à quo recipitur varios imo contrarios effectus, edat. Hinc quæ nonnullis mortem inferunt venena, aliis animantibus in alimentum cedunt. Hircis convenit cicuta, Hyoſcyamus porcis. Arſenicum homini lethale, nequaquam generi canino (c), contra nux vomica quæ canes interimit nobis fit medicamentum. Adde etiam præparationis ope vel mutata doſi venena fieri medicamenta & viciffim, ut demonſtrant Opium, Mercurius ex corroſivo factus dulcis, Yuccæ radix, &c.

I I I.

Cuprum, Æs Latinis, Venus Chemicis, metallum eſt ductile ſatis, valde ſonorum, colore rubro nitens ubi expolitur eſt. Communior in mineris cum ferro origo & terrarum utriuſque metalli analogia quædam forte locum dederunt antiquiſſimæ illi (d) fabulæ de Veneris & Martis amoribus, Diis que rete inextricabili conjunctis, à Vulcano nempe igne ſubterraneo. Cuprum dum manibus pertractatur, ingratum exhalat odorem, ſaporem præbet acrem, auſterum, naſeabundum ex quibus jam quid venenofi ſubodoraris. Suspicionem augent Fabri ærarii qui ſtatim atque metallum hoc tractant, in alvi (e) fluxum incidunt; deinceps vero vim cupri erodendi, exſiccandi magis ac magis (f) experiuntur, halitibus viroſis ex ære percuffo excitatis pulmones ventriculumque valde afficientibus. Demonſtrationem facit viride æris, quo aſſumpto diriffima ab omni ævo obſervata ſunt ſymptomata, ventriculi, inteſtinorum tormina & dolores, horrendi vomitus, naſeæ, frequentes & sæpe inanes deſcendi conatus, anhelitus difficultas, ſiccitas oris & totius corporis, diræ vigiliæ, ſpaſmodicæ membrorum contractiones & sæpe mors ipſa, cum ventriculi & inteſtinorum eroſione. Porro nullum eſt eorum quæ vocantur Menſtrua, à quo viride æris ſive cupri ſolutio non perficiatur. Ab acidis nempe ſolvitur, ab alcalinis omnibus, ſalibus mediis, oleis cujuſcumque generis, pinguedine, imo ab aqua ipſa & aere humido cuprum convertitur in æruginem. Ab acido vitriolico quidem cærulea ſolutio, à nitroſo intenſior, ab acido falis (g) primo viridis, dein vero fuſca, ab oleis potiffimum & ab alcalinis fixis viridis, ab eisdem volatilibus eleganter cyanea, & adeo exquisite ut atomus cupri ubicumque lateat, hoc ſpiritu prodatur, ab aceto emergunt cryſtalli ex cæruleo

(c) Veſp. de Cic. aquat.

(d) Homer. Odyſſ. lib. 8.

(e) Miſcellan. Curioſor. Decad. 2. An. 9. Obſ. 2.

(f) Ramazz. de morb. artifi.

(g) Junk. Conſpect. Chem. de cupro.

cæruleo viridescentes. His si addas particularum æris tenuitatem summamque divisionem Boyleo certis cognitam experimentis; nullus dubitabis cuprum omnes veneni mineralis (Sect. 2.) proprietates obtinere. Quantum ergo nobis timendum, si vasa cuprea in usu cibario adhibeantur perpetuo exposita aeri culinarum particulis tum oleosis, tum salinis gravidissimo? Si exinde parentur in iis, ferventurque alimenta aceto, aliisque acidis vegetabilibus, cepis, aromatibus, pinguibus condita, promovente etiam solutionem cupri loci ipsiusmet tepore? Si aqua in talibus asservetur vasis, aqua tam crebri usus ad vitam, aqua vehiculum omnis nostri alimenti? Quis neget undequaue nobis imminere periculum? Juscula insulsa cum carnibus in cupreis vasis cocta & refrigerata saporem æris citissime contrahunt, quem sæpius variis aromatibus fucare deinde tentant pessimi coqui. Corpora duriora in mortariis æneis trita cupri abradi & simul mixti certissima (b) signa dederunt. Nec longe quæserveris exempla contagii metallici funestissima, exhibent sane Medicorum ubique monumenta. Emulsiones cum margaritis, (i) aquas stillatitias ex herbis papposis emeticas evasisse, hortulanum (k) à ciceribus assumptis misere extinctum tertio die, vestales plusquam triginta ab esu oryzae in diarrhoeam cum cardialgia incidisse, vomitus à salibus mediis simpliciter alterantibus excitatos, (l) à lacte, ab oleis, caseo ac aceto vomitus horrendos, torminaque gravissima exorta passim legere est ex coctione, tritu, præparatione, asservatione in cupreis vasis. Quid moror? Vix est aliquis hominum cœtus, vel privata familia, quæ aliquam de venenoso cupri contagio sibi funestam non tibi narret historiam. Periculi vero magnitudinem & veneni energiam non immerito æstimaveris; 1°. ex diversa æris quo vas conflatum fuerit præparatione. Cuprum siquidem rubrum lapidis calaminaris additione dat orichalcum, cum aliqua Zinchi portione massam aurei coloris, * cum stanni aliqua parte fragilius duriusque metallum: cum his omnibus admixtis æruginem nihilominus contrahit cuprum, difficilius tamen quam purum rubrum; at detestanda multo magis præparatio, quæ arsenicum admittit. 2°. A natura corporis cocti, servatique plus minusve corrodeute; 3°. à spatio temporis quo in vase moratur; 4°. à diverso caloris gradu ejusdem; 5°. à majori minorive quantitate assumpti cibi venenati; 6°. à varia dispositione viscerum præsertim ventriculi ipsomet instanti, quo cibi potusve infecti assumuntur.

I V.

(b) Brisseau Dissert. sur le Cuivre, &c.

Schulzius Dissert. qua mors in olla, &c.

(i) Miscellan. Curios. Decad. 2. ibid.

(k) ibid. Cent. 3. obs. 95.

(l) Acad. Leopold. Ephem. Cent. 1. obs. 13.

* Metallum Principis Roberti.

I V.

Ut vegetabilium & animalium cujusque sic & metallorum sua & propria est indoles, ac natura vix nisi affectibus definienda. Cupri vim deleteriam experimenta demonstrant, at causa effectuum obscurior. Multi tamen in rebus chemicis expertissimi præsentiam substantiæ arsenicalis hic inculant & probare videntur; 1°. genesis cupri in terris (*m*) bituminosis, arsenicalibus; 2°. facillima solutio à salibus omnis generis; 3°. effectus rodentes caustici in corpore humano; 4°. fusio croci cupri ex hyacintho viridescens non multum ab arsenici cum plumbi vitro liquati colore abludens; 5°. flamma cupri ex cæruleo virescens & purpurea, solutio cærulea in spiritu nitri, flores æris puri per se sublimati; quæ omnia arsenicalibus conveniunt substantiis. Jam vero metallum, quod æri tuto possit substitui inquiris: plumbum in usum cibarium advocare non sinunt status ipse metallicus mollior, solutio ab acidis, alcalinis, oleosis, lanugo qua efflorescit diutius aëri expositum, vina lithargyro corrupta, quæ per Germaniam (*n*) tot millia hominum jugularunt, morbi ipsius plumbi opificum, qui colicos dolores & manuum tremores experiuntur primo, mox (*o*) paralytici, lienosi, veterinosi, edentuli. De stanno quædam suspiciones nondum satis confirmatæ nimium tamen plausibiles: præ omnibus metallis in minera arsenicalibus, ut ita dicam, floribus obsitum est: inspersum carbonibus flores quos evehit arsenicalem (*p*) quasi facièm repræsentant: stanni scobs flammæ candelæ injecta fumum emittit (*q*) cum odore allium leviter redolente: vina in poculis stanneis sæpius emetica fiunt: arsenicum nulli metallo facilius adhæret quam stanno: stannarii (*r*) ea symptomata pati solent, quibus obnoxii sunt plumbi fusores & molitores. At ponas stannum per se innocuum, quid eo fiet si plumbi octava vel decima parte adulteretur, de quo jam tempore Galeni querelæ, imo ut sæpe fit non pauca quantitate reguli antimonii, cupri & ipsiusmet arsenici? An ergo vasa coquinaria deficient innocua exceptis argenteis aureisque? Tutissima habes fictilia, fragilia quidem, tutissima æque sed multo magis durabilia, quæ ex ferro parantur. Ferrum nempe ubique terrarum reperiendum, nulli animali cognito nocens, homini amicissimum, fufum, malleatum, vel in chalybem mutatum materiam nobis offert instrumentis, vasisque pro usibus internis aptissimam. Fabri ferrarii ex constanti observatione sani, longævi, nec alia ex opere suo patiuntur incommoda quam alvi adtri-

(*m*) Junker conspect. chem. ibid.

(*n*) Zelleri Dissert. de vinis lithargyro manganizatis.

(*o*) Ramazz. Ibid.

(*p*) Junker.

(*q*) D. Geofr. Mat. Med. de Stann.

(*r*) Ramazz.

adstrictionem (s) & lippitudinem. Ferrum mercurii & plumbi confortium respuit; si minimam cupri quantitatem continet, hoc contagio illud purgare docent Artis Chemicæ (t) Magistri. Ab aqua, fatemur, solvendum se præbet, ab oleis vero non itidem ut cuprum; sed rubigo innoxia, imo salutifera, & in illius prædicandis virtutibus vox plane deficeret. Inargentari etiam potest & inaurari, si quæ foret necessitas utilitatisve. Juscula & carnes in lebetibus è ferro fuso vel malleato, quamvis alio metallo non obductis, parata atque servata nullum inde referunt ingratum saporem. His in vasis lentior, æquabilior decoctio, unde perfecta jusculorum & ciborum confectio. Distillationes chemicæ variique processus talibus instrumentis, felicissime (u) ac tutissime succedunt. Demum ferrum malleatum emollire, stanno puriori firmius obducere, adeoque à rubigine defendere, sicque variam ad omnes usus supellectilem tutissimam, sanissimam, mole levem & minoris pretii paucis abhinc annis fabricari docuit civis optimus & ingeniosus artifex.* Quid ergo impedit, quominus vasis cupreis periculi plenis ferrea substituantur semper innocua? His suffragantur Politices & Oeconomix leges, quandoquidem in tanta ferri copia penuria cupri laboramus. Quæ vero sint ferri principia demonstrat ipsiusmet metalli artificialis compositio è terra limosa crassiore subrufa ubivis fere locorum reperiunda, & materia quacumque minerali, vegetabili, animalis phlogisticum principium suppeditante. Hinc spes certissima nunquam hominibus de futuri metallorum utilissimi.

V.

Nec objicias ex cupro sales, tincturas varias, Ens veneris Boyleo laudatissimum, aliaque bene multa parari ad usum internum, felicitis usus præsertim in epilepsiis; tincturæ cupri alcalinæ (x) volatilis ope sanatum hydropicum excitato maximo urinæ effluvio qui diu sospes supervixit. Etenim cogita mutata præparatione vel dosi venena fieri medicamenta (Sect. 2.); multum deinde discriminis esse inter medicamentum caute, prudenter à medico in desperato morbo exhibitum & venenum sanis diversæ ætatis & temperiei per cibos incerta assumptum dosi. At vasa ænea stanno obduci possunt, & à prudentibus non adhibentur nisi sic incrustata. Verum jam ponamus de stanno vanas omnino esse suspiciones (Sect. 4.); ergo jam sanitas vitæque hominum pendebunt à lamina stanni tenuissima frequentiori usu facile abradenda; pendebunt ab incuria servi vel coquorum, qui vasa recens obducta rejiciunt ob ingratum saporem ex materiis adhibitis oriundum ut stannum cupro

Z. 3. adhæ.

(s) Ibid.

(t) Kunk. Labor. exper. de ferro.

(u) Brisseau Ibid.

* Le Sieur Premery.

I I (x) Epoch. Elem. Chem. process. 192.

adhæreat. Reponis adhuc cuprum facillime quidem cum alimento misceri sed minima dosi. Verum quid fiet si sæpius repetitum venenum & undequaque paratum, à coquis in privatis ædibus per omnia fere instrumenta, ab iis qui saccharo fructus condiunt per patinas ex ære rubro (unde in saccharum innocens injustissimæ querelæ), à cerevisariis per lebetes ad coquendam cerevisiam, à mulieribus rusticis lac ferentibus in vasis ex orichalco, à pistoribus per varia instrumenta cuprea quibus utuntur, à falis communis venditoribus per bilances ærugine semper infectas: si demum quidquid fere venditur emiturque ære contaminatum misceatur cibus, potibus, medicamentis? Certe vel dirissima symptomata (Sect. 3.) illico emicabunt, vel saltem lenta quædam sed exitialis labe visceribus inuretur; unde morbi plurimi, incogniti, vix medicabiles oriuntur, præsertim in infantibus nondum huicce veneno assuefactis, feminis & quibuscumque debilioribus. Fatemur equidem liquores è vasis æneis vix quidquam abradere dum ebulliant, nec infici nisi dum refrigerantur; quippe calore vigente, minor applicatio liquoris parietibus vasis, remittente vero major. At de subtiliori physica, feliciorique apparatu parum curant nec unquam curabunt, plebeia gens, coqui, mulierculæ. Nunquam ergo satis in tuto sanitas cupreis adhibitis vasis. Nunc vero si per frequentiore incuriam de contagio metallico in cibus antequam assumantur, sit aliqua tibi suspicio, solventia cupri (Sect. 3.) adhibe, & attende ad colores oriundos ex superfusis menstruis præsertim alkali volatili: at si jam assumptum venenum demonstrant symptomata, medicinam accipe: vomitus primo excitandus per aquam, oleum calidum, butyrum recens vel pingua omnia: hoste jam per majorem partem ejecto ad lenientia, cremores hordei, oryzæ, lacticia recurrendum per aliquot dies; tandem cardiacis, carminantibus, tonumque ventriculi & intestinorum reparantibus insistendum. Vomitus vel secessum remediis vehementioribus (y) ut antimonialibus ciere piaculum foret, cum rodens rodenti esset addere. Si febris accesserit diluentia, mucilaginosâ, nitrosâ in usum advocanda: sed veneno domando sæpius impar medicina, cum nempe majori assumptum fuit dosi. Iatrices itaque legibus & officio (Sect. I.) viri medici tenentur, ut pote sanitatis ministri, de imminente ex vasis æneis periculo cives graviter ac severe monere, adeoque palam & audacter concludere.

Ergo ab omni re cibaria vasa aenea prorsus ableganda.

(y) Mercurial. de venenis.

L X X X.

PAULI HENR. GERARD MOEHRING

EPISTOLA AD

PAULUM GOTTLIEB WERLHOF

Archiatrum Hannoveranum.

[QUÆ MYTULORUM QUORUNDAM

VENENUM

ET AB EO NATAS PAPULAS

CUTICULARES ILLUSTRAT.

Bremæ 1742.

L O M M I U S .

*Cum omnes artium Professores liberalium has ipsas pro virili quisque sua
diligenter versare, & in usus accommodare hominum, tum precipue Medi-
ci debent. Hi enim salutarem illam ac prope divinam agitant artem, pre-
sidem sanitatis humane, sine qua nihil in vita suave, ne magnis quidem
esse Regibus potest.*

Quod dudum consilii cum animo meo statueram, Ornatissime Werlhofi, variarum autem rerum continua fere interpositione neglexeram, ei in novissimo conventu nostro novum calcar addidisti. Tanto-pere siquidem affabili sermonum Tuorum elegantia, singularique prorsus in tenuitatem meam humanitate Tibi me devinxisti, ut nisi propius ad rem expediendam ipsam me jam componerem, officio mihi defuisse viderer. Suavi olim cum voluptate eruditissimam D. D. Rud. Augusti Bebreus ad Te conscriptam dissertationem epistolarem de affectionibus a comestis mytulis, disquisitioni Tuæ medicæ & philologicæ de variolis & anthracibus (a) subnexam perlegens, cuncta profecto assidue investigata, morbi porro singularis, & haud ita multis in regionibus frequentis, indolem atque historiam curate satis memoræ proditam, variaque tandem, de causâ inopinato adfligentis mali, & mytuli veneno, ab aliis aliisque prolata, ingenio iudicii acumine examinata inveni. Non tamen adeo exhaustam rem agnovit doctissimus auctor, quin potius uberiori experientiæ (b) rem decidendam dederit, atque hæc prope finem eruditæ epistola (c) ultro confessus sit: „Ubi ubi autem venenata illa mytutorum indoles lateat, operæ sane pretium foret, ut ejus rei paullo exploratior ratio esset, quamquam eam iniri posse, vix ego sperem.” Et ipse, mi Werlhofi, jam antea in præfationis (d) ultima pagina sapienter monueras, inquiri ulterius ab aliis observatoribus, medicisque naturæ & artis curiosis, in tam notabilis rei causas mereri. Quamvis autem infirmitatis meæ prope conscius sim, neque plane omnem ita rem, quæ longioris utique moræ est, explanare valeam, quædam tamen ad historiam morbi plenioram reddendam proponere, atque deinceps aliqua, ad mytuli venenum adtinentia, propitio Æsculapio, conjectura augurari conabor. Atque hanc quidem, nisi me omnia fallunt, ita comparatam fore opinor, ut si non universalem morbi causam, quod alij deinceps judicent, suppeditaverim, certe a specialium numero causarum excludi illa nequeat: quum tales observationes in terris, oceano vicinis, ubi mytutorum vivorum frequens & numerus, & usus cibarius est, opportunum inveniant locum. Prius vero quam de hac sollicitus sim, unam alteramve mirabilis morbi historiam referam, cui ipse adfui, & medicinam feci. Bini priores casus evenerunt anno 1740. mensis Aprilis fine, tempore scilicet, quod ob gravissimi gelu prægressi insolitam vim in omnium recenti adhuc memoria versatur.

Æ G R O.

(a) Hannover. 1735. in 4.

(b) l. c. p. 24.

(c) p. 25.

(d) Ad D. D. Bebreus dissert. laudat.

Uxori, tres supra annos triginta natæ, macilentæ, mediocris stature, prandio in vicina domo, colloquii familiaris gratia adstanti, offeruntur ab hera aliquot mytuli recentes, ad aperturam usque valvarum sine alio liquido, ut mos heic terrarum valet, cocti. Quamvis autem nostra vix is alias delectaretur, iteratis tamen heræ persuasionibus morem gerens, sex illorum sine ullo condimento comedit. Elapsa nondum semihora, domum propriam, mox apud amicam reversura, repetens, in conclavi frustum lintei de mensa adreptura, subito, ante id tempus prospera admodum valetudine functa, vix ipso eodem momento angustiarum in pectore fit conscia, quum humi concidit; paucorum vero horæ minorum, quæ vocant, spatio, consortii & auxiliorum egea, suapte sponte ad se redit. Consilii & querelarum ergo ad pristinam se conferens amicam, paucis inopinatam afflictionem relaturo, sensuum usu denuo privatur, artubus rigide extensis. Eo in statu domum transportata, lectoque commissa, consilium meum exposcitur. Visa ægrota, anteactorum nescius, novaque re perterritus, in ingestorum venenatam indolem movebam suspicionem, præsertim, quia morbi facies nil cum aliis commune fovere videbatur. Scire namque licet, mox ab immisione in lectum, corpus totum ægotantis, & vultum adparuisse lividum, qualis fete color fornacibus ferreis esse suevit; qui post horæ quadrantem in fuscum, & ex brunno in obsolete rubescentem commutatus, intensiorem sensim colorem rubicundum, macularum in petechiis benignioribus æmulum, induebat, donec tandem, post horæ ferme decursum, vividior rubescens, purpureis alias papulis solemnibus, in conspectum prodiret. Sub habitu hocce versicolori cutis quoque satis manifeste adtollebatur, & tumidam præ se ferebat faciem. Inter hæc observatu valde digna reliquarum circumstantiarum series erat. Rigida, uti superius dictum est, membra excipiebant murmura primum in ventre; hinc septi transversæ constrictio, & spiritus fauciumque præclusio; sensibus semper abolitis; neque motu valde conspicuo, nisi artuum raro, & involuntario. Sed ita tandem præstrictis faucibus, ut ob viæ spiritalis angustiam vimium coactus aer, stertentis sonum ederet, multum ruboris faciei conciliabatur, & cunctæ partes tremiscebant. Tum subito alterutrum brachii & ex opposito sui femoris motus convulsivi, satis manifesti, per aliquot minuta sese exerentes, brevi post alterius oppositi brachii & decussatim sumti femoris motus convulsivos comites habebant individuos. Quibus haut ita multo post relaxatis iterum, corporis per tantillum temporis spatium quies sequebatur, & apertis palpebris, oculorum adspectus timidus ac erroneus, abalienatæ adhuc mentis argumento, adparebat. Mox eadem denuo scena ludebatur, & pristini motus convulsivi, in dextro femore & pede, sinistroque una brachio initium, &

& hinc ad oppositos artus transitum facientes, repetebantur eadem vi, eademque contractionis velocitate. Mutato autem, quem supra commemoravi, colore corporis in rubentem, purpuræ similem, tantum decrescebat morbi vehementia, ut per intervalla quieta, modo narrata, rationis usu potiretur. Lingua tamen adhuc tensa, solis manuum gestibus, & præcipue juguli crebris comprehensionibus de coarctatione harum partium nauseosa, aliis præter ea colli & oris commotionibus fastidiosius indicata, conicere nos oportebat. Ceterum pulsus æqualis, duras, ac naturali parum tardior. Quibus perpensis, in memoriam redibat illud concinni *Lommii* (e) de nervorum distensionibus effatum, „scire autem licet, inquietis, sæpe hunc morbum febricitantibus, subito sine ullis præcurrentibus signis, accidere, factoque bilis vomitu, „protinus conquiescere: proin ejus causa ad stomachi adfectum, non „ad febrem referenda est”. Sic & ego, mutata morbi causarumque proportionem, causam ad ventriculi afflictionem referens, facta lædentium cruditatum vomitione, nervorum compagem mitigatum iri confidebam. Præscripto igitur vulgari vomitorio, quod habebat rad. ypecacuanh. scrup. i., tartar. emet. gr. i. c. dimid., & syr. rosat. solut. drachm. 3., aliquoties magnam ingestorum & pituitæ vim per os reddebat. Rem feliciter gestam confestim excipiebat loquela. Tum vero mens tota erat in querelis. Ex iis, quæ evomuerat, reliquias, ori, faucibus, œsophago, passim adhærentes, totam ardore acerrimo regionem, & quidquid partium contiguarum sit, vellicare, rodere; eadem ventriculum molestia conturbari; huic velut prunam candentem inesse; effluvia ardentia perpetuo & igniculos exhalare canalem alimentosum; abdominis interiora (quid aliud, quam intestinorum seorsim tractus?) fervido pruritu cieri; eundem pruritus jam totam corporis superficiem occupare, referebat. Adacta vero extra modum prurigine intra abdominis viscera, brevissimo tramite in sensuum & loquelæ abolitionem; verbo me expediam, in pristina mala recurrebat. Sensim tamen sub hisce adfectionibus motus convulsivi mitiores & breviores evadebant: at vox rauca & artuum dolores rheumatici succedebant. Post tertiam vomitionem misturam ordinabam, quæ ex Fullerianæ expressionis millep. f. unciis ternis, spir. C. C. drachmis totidem & syrupi ribesior. uncia i. componebatur. Usus ejus quavis hora uncie dimidiæ quantitate, interposito eidem infusi theæ repetito sæpius potu. Ante vero quam hæc omnia agerentur, ad refocillandas paullulum vires spirituosum liquorem, e. spir. rosmarin. drachm. 6., spir. sal. ammon. simpl. scrup. unico & balsam. vit. liquid. drachma i. constantem commendaram, qui naribus sæpe obverteretur, & fronti subinde, ac cervici adfricaretur. Quorum quidem remediorum actione salutari fiebat, ut laxata cuti arida, alternati artuum oblique oppositorum motus convulsivi, & fauces præstri-

A a 2

ctæ,

(e) *Medicinal. observat.* p. 76. edit. Francof. de ann. 1722. in 8.

ctæ, & spiritus difficultas, & angustia cordis, & sensuum imbecillitas, & ductus alimentarii ardor, pedepressim mitigarentur, ac interposito alio trihorii intervallo, papulæ urticatæ quaquaversum in cute universa distributæ emergerent. Nihil tamen secius idem perdurans omnium membrorum ardor pruriens, quid? quod, facta papularum eruptione, concitatus pene fervens, & *per totam noctem* infirmiores & breviores, quam antea, motuum convulsivorum & animi deliquorum reversiones efficiebant, obscura spe, & expectatione uti penderem, cessaturæ symptomatum series postero esset die, reliquorum, a D. D. *Behrens* (f) litteris mandatorum exemplorum instar, an longius duratura? *Altero autem mane* quum ad ægrotam adcederem, motibus convulsivis fugæ datis, nullius rei, hesternæ vesperæ gestæ, reminiscebatur, excepto solo partium externarum & viæ stomachalis ardore pruriens, cujus adhuc reliquæ, debiliore quamvis gradu, cum vesiculis urticatis, & pallidius rubente cute, una superstites erant. Sed nihil amplius rotam fortunæ heic pertimescendam arbitrabar, quin continuatis potius medicamentorum, ultimo commendatorum, generibus, rem brevi ex voto cessuram præviderem. Cui etiam iudicio fors ita favebat, ut subducentibus sese de cute vesiculis urticatis, quæ sine suppuratione, sola cute aspera & squamosa relicta, abibant, ejusdem diei pomeridianis horis lectum ægrotæ deserere posset, beneque cibos adpeteret. Id demum meminisse juvabit, obscurum quemdam dolorem, a laceratis quasi in alimentorum canale fibrillis derivandum, non nisi post aliquot dierum intercapedinem desisse.

ÆGROTUS II.

Triduo post, alia mytulorum cohorte venum exposita, mercator quidam, quadragenarius fere, admodum lacertosus, & eximie proceritatis vir, civitatem nostram transiturus, in diversorio ad mytulorum prandium invitatur, quod initio, quia negotia ad aliam domum ipsum vocabant, declinabat, repetitis tamen hospitis & convivarum precibus adnuens, mytulorum magnitudine & pulchra bonitate permotus, stando aliquot comedit, ad summum sex octove. Quibus deglutitis, omni festinatione ad domum sibi propositam venire properat, sed absolutis fere centenis passibus, in via impeditus subita pectoris anxietate spirituque brevi, ac nausea ructibusque, suadente comite, diversorium repetit. Debili pede intranti, vix amplius mentis compoti, ingeritur largus spiritus vini gallici haustus, ut vel ad se rediret, vel aliqua vomitione adlevatus, liberio rem spiritum duceret. Tantum vero aberat, ut ea rem mitigaretur malum, ut potius amissis penitus sensibus, corruendo in parietem

(f) Vid. inprimis ipsum auctorem ægrotum p. 12. seqq.; & *Mentzelii* ægrotum, ex *ephemerid. Nat. Cur.* huc translatum, p. 11. seqq.

parietem impingens, ad lectum deportari deberet. Tumque confestim livido totus colore imbutus, adaucta sensim cordis anxietate, sine sensu & motu jacebat, quum exoptata hora maritus ægrotæ prioris adveniens, audita rei novitate, de mytulorum veneno suspicatus, ad opem ferendam me arcessendum curaret. Viso igitur ægrotæ, idem plane spectaculum triste oculis offerebatur, quod in uxore, modo memorata, expertus fueram: idem varians cutis color & tumor, iidem nauseosi gestus, iidem motus artuum convulsivi, vices alternantes, idem demum pulsus, quamvis ob lacertosum corporis habitum plenior paullo. Ratione ad differentiam corporis habita, eadem propemodum medela utebar: Rec. ypecacuanh. drachm. dimid., tartar. emet. gr. un. c. dimid., syr. rosat. solutiv. unc. sem. M. ut statim linctum lambat, superbibendo infusum theæ. Rec. spir. rosmarini, & lavendul., cujusvis unc. sem., spir. sal ammon. simpl. scrup. duos, balsam vit. liquid. scrup. quatuor M. ut sit liquor odoratus, naribus sæpe obvertendus, & cervici, ac fronti sæpius adfricandus. Rec. express. millep. Full. unc. duæ, acet. prophyl. Sylv. unc. una, mistur. simpl. unc. sem., syr. papav. alb. q. s. vel unc. una. M. hujus omni hora unciam dimidiam, peracta vomitione, hauriat. Ex his medicamentis, deglutito primo vomitorio, ternas habuit copiosas vomitiones, quibus bono statim omine loquela exceptis, de eodem primarum ardore exurente viarum conquestus est, qualem miserrimum altera genuerat ægrotæ. Ita quoque alterius in superficie cutis prurientis doloris impatiens, in illarum partium frictione solatium quærens, ex scylla in charybdim incidebat: hunc namque locum, mox multum elevatum, & papulis urticatis undique conspersum, impatibilis occupabat dolor ardens, diu perseverans. Sed reliquæ cutis ruber erat eo tempore color. *Sub noctem* motibus convulsivis & gulæ vinculo laxatis, papulæ urticatæ, initio lactei coloris, sed posthac pellucidæ, & aquæ gutta refertæ, undecumque emergebant, lenito, aut, si mavis, sopito ad tempus pruritu, per crebram ad somnum inclinationem. Nullum tamen eodem tempore judicium, obscura præsentium repræsentatio, peneque nulla præteritorum recordatio: statum diceres comati vigili non deliro similiam. Huic tandem rei *summo mane* lenis, & reficiens, & quietus somnus medebatur; quo scilicet, compositis ad roscidam perspirationem membris, vesiculæ a cutis eminentia dispellebantur, recuperatoque sensu, ac motu, quæ præsto fuerant, reliqua symptomata in fugam, conjiciebantur. Cæterum omnia in nostro adfuerant symptomata, quæ uxorem superius adductam vexaverant. Ille autem post meridiem, superstite aliqua virium infirmitate, iter suum prosequatur, tertio abhinc die, illæsis iterum viribus gaudens.

Illud etiam novisse oportet, reliquos convivas in utroque prandio omnes a relato morbo immunes permansisse, quamvis largam satis copiam mytulorum comedissent. Neesse igitur est, latuisse venenum in uno

tantum alterove mytolorum: quum uterque nostrorum ægrotorum sex ad summum octo ingessisset. Octo etiam vel decem laudatus amicus Tuus, *D. D. Behrens (g)* edit, neque forte plures alii manducarunt, qui tamen adversa exinde cum valetudine conflictati sunt. Sed ut subtilis veneni hujus, vigore quodam igneo plerosque repente & inopinato ripientis, acrimonia in apricum magis deducatur, & quam parva ejus copia ad molestissimum illum morbum excitandum sufficiat, perspicua ratio sit: nihil equidem mea opinione significantius totam rem explanabit, ac sequens historia, ex uno mytulo, ne quidem deglutito, sed manducato tantum, & post paulo exspuitione rejecto, eundem morbum, pari fere vehementia celesiter enatum, docens.

ÆGROTUS III.

Aheno, flammis imposito, adstat uxor quædam honesta, macilenta, quinquagenaria, nervorum magna gaudens agilitate sensuque, ac mytulos, testis inhærentes, vivos, coquendos dicis causa quandoque agitat. Inter hæc ut percontaretur, an probe cocti forent mytuli, & apti, qui ad cœnam statim adferrentur, unum de aheno, testa diducta hiantem, depromit, illumque manducatum, matura coctione, vultuque, ac gustu placentem adprobat; quia vero numquam alias per totam vitam iis delectata fuerat, leni hujus unius masticatione contenta, succum vix cum saliva deglutit, totam vero carnem rursus exspuit. Dum hæc aguntur, exorto in platea prope ædes inexpectato sine capite rumore, nostra, quid rei esset, visura adcurrens, subito magna pectoris anxietate, quasi spiritus ipsi præcluderetur, faucesque præstringerentur, corripitur. Simul quoque eodem, in stomachi regione, ardoris sensu exquisitissimo tacta, qualem *D. D. Behrens (h)* in se observavit, ac pluribus memoriæ prodidit, eundem, motu fibrarum œsophagi inverso, sursum ad pharyngem, flammæ fugacissimæ specie, ascendentem, narratamque faucium coarctationem gignentem, percipit. Insigni tamen eo coloris variante livore, qualem ægroti, superius descripti, in universa corporis superficie experti fuerant, carebat nostra, cui cutis subtumida elevabatur, & purpureo-rubente colore splendebat. Inusitato rei spectaculo perterrita nostra, conservatis sensibus atque motuum illæso vigore, e me, ad auxilium ipsi ferendum adcersito, quærit, qualis morbi genius foret, qualeque discrimen esset. Addit præter ea, frequentem adlurgere ad fauces & os pituitam, mirum parca sua mole ardentem, & perpetuam nauseam creantem. Quibus auditis, mytuli manducati venenum, extra omnem aleam positum, facile suadebat largam lactis tepidi eamque sæpe repetitam potationem, cujus suavitas lenis-

(g) *De affection. a mytulis p. 13. & seorsim p. 25.*

(h) *l. c. p. 14. fq. Conf. ægrotum meum 1. & 2. supra.*

que demulcens copia, primarum viarum parietibus jugi adfluxu adfusa, superatis, mox ab initio enatis, vomitionibus materiæ acerrimæ acentissimæ, dolores ita leniebat, ut noctem placidam transigeret. Altero tamen mane totum pectus, & abdomen, & brachia, & collum, papulis urticatis obsita conspiciebantur, quæ noctu efflorescere jam ceperant, quarumque beneficio corpus pariter, ac animus adeo levabatur, ut lecto egredi potuisset, ni lenem roscidumque cutis madorem conservare paullisper voluisset. His autem versus horam decimam antemeridianam de visu sese subducentibus, rei iterum domesticæ præesse poterat. Neque heic reliqui convivæ ullum a mytulorum illorum esu incommodum sentiebant.

E tribus his a me propositis ægrotis, nullus alium cibum, eodem prandio coenave, comedit: ergo celeri veneno subito sese prodens adfectio, ingestis brevi ante mytulis (*i*) solis adscribenda est. Hinc etiam ab exemplis nostris tale robur *Behrensianis* ægrotis, qui aliis una cibus usi fuerant, adcedit, ut & illorum adversæ valetudines certo mytulis tribuendæ sint unice. Quid? quod re curatius considerata, seorsim adparet, in ipso *D. D. Behrens* aliorum ciborum admisionem diluisse, vel retardasse mytulorum venenum adeo, ut vel bihorii (*k*) tandem, aut trihorii intervallo vim suam exferere inciperet, quum ternis meis ægrotis vix horæ quadrans a morbi violentia relinqueretur. Maxima vero præ reliquis admiratione digna est vivida & præsentissima veneni actio in ægrotata mea tertia, quæ licet non convelleretur, neque insolito illo cutis livore tingeretur, quo reliqui duo, atque ut plurimum mentis aciem conservaret; cunctorum tamen reliquorum symptomatum vim atque furorem in se experta est, post tam parcam succi ex uno mytulo quantitatem, salivæ potissimum vehiculo in ventriculum delatam. Nec enim colli & pectoris angustiis, neque fervidissimo primarum viarum ardore, neque nausea, neque vomitionibus, neque levi subinde mentis abalienatione, neque papulis denique urticatis erat immunis.

Cæterum eodem anni 1740. vere, quo ægroti duo priores decubuerant, complures alii aliis in locis vicinis eo quidem modo a mytulis lædebantur, ut ventriculo potissimum & intestinis vitiatis, in copiosam & acrem diarthœam, ventrisque tormina lacerantia incurterent, exactis autem 6. 8. ad 10. horis, integra demum sanitate fruerentur. His autem omnibus nullæ neque convulsiones, neque vesiculæ urticatæ, neque

(*i*) Satis notum mytuli nomen. Qui tamen plura de eo scire cupit, adeat *S. Bæneveld. Ichthyol. p. 54.* & alios piscium, & aquatiliū descriptores. Speciem nostram, mytulum *Rondeletii, Aldrov., Merret.,* & plerorumque auctorum, seorsim nominat *Lijfer. Exercit. Conchyl. 3. p. 30.* musculum vulgarem marinum subcæruleum fere virgatum aut nigricantem; & *Petio, Mus. p. 84* musculum maritimum vulgatissimum edulem. *Lin. tandem Syst. Nat. edit. 2. p. 64.* sub concharum genere, quarum animal *Tethys* est, recenset.

(*k*) *L. c. p. 13.*

que alia symptomata, quorum supra memini, fiebant. Unde conjiciamus licet, primarum hæc viarum turbas ab hyberna potissimum anni 1740. constitutione derivandas esse, dum ex prægresso gelu intensissimo, superius enarrato, permulti pisces oceani septentrionalis littorales cum reliquis (1) crustaceis pariter, ac testaceis animalculis marinis pereuntes, insignem aquæ putredinem halituosam, animalibus propriam, admiscuerunt. Ab hac vero putridorum piscium exhalatione superstites incolæ maris inquinati, majorem adhuc acredinem consequuti sunt, ac illis natura a sale marino inhærerat; atque hinc in cibum paulo post hominum cedentes, sale suo purgante marino & nitroso volatili, noviter iis insinuato, dolores ventris & laxam alvum fecerunt. Quod ipsum minus nos in admirationem rapere potest, quo pluribus & evidentioribus quotidie exemplis constat, permultos homines ab usu marinorum quorundam piscium & mytulorum sanorum citam habere alvum.

Hæc autem modo exposita salis marini & halituum putridorum a mortuis piscibus & insectis exhalantium acrimonia ad mytulorum non sufficit venenum adeo acuendum, ut morbos, quorum insultus tres mei ægroti, & *Behrensianorum* aliqui sustinere debuerunt, tam celeriter, tantaque symptomatum sævitia, gigneret; quum plurimi, nullum alvi profluvium perpeffi, solis popularum eruptionibus judicarentur. Neque diu hæc aquarum littoralium impuritates perstare valent, quoniam perennis fluxus & refluxus maris undas ita commovet, & cum alia aliaque jugiter permixtam, ac dilutam, tam late quaquaversum diffundit, ut idem semper recens odor in oceano nostro sentiat; contra, ac in mari Baltico &c. sub mensium æstivorum ardore fieri suevit. Quamquam itaque corruptam hanc aquam littoralem & putridam, in conchyliorum aliorumque piscium alimentum cedentem, per breve temporis intervallum ita eos vitiare posse, lubens Tecum (m) sentiam, ut levem illa nauseam, vel tormina ventris, & laxamenta copiosiora, quorum mentionem modo feci, cieat: majora tamen mala vix eadem hic producet, ponderata parca impuritatium vulgarium quantitate, quæ a mytulis adsumta, & in iis cum aqua marina perfusa, hinc tandem ad humanum corpus defertur. Quanta enim non requiritur per tot sæpe mensium, quid? quod annorum decursum hausta

(1) Illud quoque aliis in oceani tractibus eo temporis decursu evenisse, nova publica e Galliæ, Angliæ, Belgii locis maritimis A. 1740. initio docuerunt. Ac nostro quidem in littore complures pisces littorales adeo imminuti sunt, ut ex asellis (gadis *Arted. Ichthyol.*) osmeri spec. 1. *Arted. l. c.* pleuronectis *Arted. &c.*; neque minus e cancris *Lin. Syst. nat. ed. 2. p. 62.* stellis & echinis marinis; mytulis & ostreis pauci supersint, ac juniores tantum capiantur. Ut adeo credere fas sit, juniores profundius in mari latitantes, adultis littoralibus a frigoris sævitia neci datis, hodie tantum esui nobis esse, donec hi quoque paulo plus adoleverint, & genus suum multiplicaverint.

(m) *Præf. ad D. D. Behrens diff. cit. pag. ult.*

hausta effluviarum marinorum impurorum moles, ut hæc memoratarum *Eugaleni* adfectionum auctor in nobis evadat? Adhæc ab illuvie tali littorali univèrsus mytulorum, in ea maris regione sibi adcumbentium acervus, aut saltem eorum plurimi, eadem labe venenata inquinarentur, non unus, aut alter, ac ideo complures eodem tempore, eodemque prandio infestarentur. Sed certo constat, ex omnibus aliorum, & meis exemplis, unum semper convivam tantum decubuisse, reliquis ab eadem mensa illæsis discedentibus, id quod & Tu, humanissime *Werlhoji* (n), una cum *D. D. Behrens*, perhibes; luculento testimonio, singulare esse venenum uni tantum mytulo infusum, vix pluribus eodem tempore. Putredini mytulorum emortuali, quam idem *D. D. Behrens* (o) pulchre confutavit, adfines est figmentum aliud, veneni causis, in quas inquirendum porro est, adensitum, quod ab Ill. Jcto Kiloniensi, *Franc. Ern. Vogt* (p) hisce relatum legitur: “ b *D. D. Waldschmidius* adfirmabat, si mytuli, postquam capti sint, tempestate præcipue tepidiori, per aliquot dies non comesti manerent, talia fieri posse, & quidem ideo, quod recens nutrimentum, & naturalis expurgatio deficiat, quam quovis *νυχθημερον* semel in aqua marina sese aperientes, aquamque recentem adjuventes, conciliare sibi soleant. Atque hoc mihi, (addit Ill. *Vogtius*), valde fit verosimile, quia exemplum novi nullum, quo constat, a recens captis mytulis, eodemque aut proxime sequenti die comestis, quemquam talia symptomata passum”. In quibus licet vera sint, quæ de aquæ marinæ necessitate, cujus sensim adfluentis copia mytuli successive reficiantur, oportet, eruditi viri litteris mandarunt, longior tamen eorum extra aquam mora non reddit illos venenatos, sed infirmiores tantum & macilentos, quamdiu vita gaudent. Proinde multis in usu esse suevit, ut mytulis, quos in domo per aliquot dies conservare volunt, sæpe aliquam *Zythi* copiam adspargant, qua nutriantur, quin haud raro pinguescant. At sicuti merito piscis nequam, nisi recens, compluribus censetur, ita terni mei ægroti mytulos comederunt intra *νυχθημερον* spatium captos, & quod amplius eorum bonitatem comprobat, navicula, cui sufficiens aquæ marinæ pro nutrimento quantitas, per rimulas adfluens, inest, ante bihorium vix exemptos. Hinc longior mytulorum extra aquam mora nulli eorum putredini, multo minus acrimonie virulentæ, ansam dare potest, præcipue, quum mytuli inter ea mortui, sponte testam aperiant, neque hiatum unquam occludant, quales nulla vel leviter prudens ancilla coquit, sed rejicit. Mea igitur exempla, velut totidem argumentis, laudatissimum *D. D. Vogtium* evidenter coarquant, posse recentes mytulos longe graviores morbos inducere, ac a

ple-

(n) *Præfationis* p. c.(o) *Pag.* 18.(p) *In Comm. litt. Nov. 1735. hebdom. 31. p. 241.*

plerisque antea scriptoribus adnumerata iis sunt morbi *Φαινομενα*, posseque subtile venenum ab uno mytulo proficiscens, plura dolorum & anxietatum genera in scenam producere, ac vulgares littorales fordes per levia unius alteriusve horæ tormina ventris, aut laxatam alvum exercere sueverunt.

Neque sane video, quid Martius mensis, solus e reliquis, peccaverit, ut, mala sua fortuna, veneni, mytulis adplicandi, ferax perhibeatur, qualibus eum sermonibus hominum vapulare, D. D. *Behrens* (q), juncta nugarum confutatione, adserit. Quos ego casus observavi, ii in illud potissimum tempus vernum inciderunt, quo mox a finito gelu, radii solares per aliquot dies mari suavem vegetumque calorem concitaverant. Auctumno vix ullam a mytulis ægritudinem obortam audivi; æstate verò vix hic terrarum in escam cedunt.

Missã namque de varia, pro vario lunæ motu, situque variante, pinguedine fabula, ab aliis dudum destructa, eos quidem mytulos a prudentioribus præstantiores reliquis haberi, scire licet, qui primo vere, seroque auctumno capiuntur, sive, uti de cancrorum familia vetus dictum valet, iis mensibus, quibus littera r inest, comeduntur: quoniam æstatis diuturno calore pinguedo plurima consumitur, ac vernis præter ea, & auctumnalibus mensibus permulti pisces, ac insecta alia marina, generationis negotio absoluto, juniorum tenera carne vesci & faginari consueverunt.

Neque firmo adeo talo stant, quæ diligentissimus ceteroquin *Anton. de Heiden* (r), & cum eo, atque post eum, fere omnes alii, de majori suavitate, & pinguiori turgiditate albidorum mytulorum, cœca forte experientia seducti, docuere, quibus macriores, citrinos, omnium vero plurimum macilentos opposuere aurantios, & ad rubrum colorem vergentes. Quodsi enim adsertionis hujus rationem scire velimus, vix gravio-rem, quam credulam patrum e vulgo traditionem reperiemus. Complures profecto mecum alii quotidie observarunt, eodem v. gr. verno tempore collectos optimos sapidosque mytulos sæpe albos esse, sæpeque aurantios, eodem tamen gradu turgidos, nihilque sæpe flavos ab albidis, saporis teneritate, aut suavitate, superari; neque ætate ab invicem differunt, quum utriusque coloris reperiantur pari fere copia & minimi, & maximi; testa pariter tenuiore, parva, & striata; ac crassiore, maxima & opaca. Ac quamvis flavi mytuli sæpe sicciore gustu offendantur, fit tamen idem quoque cum albidis. Quid? quod oblatum quondam unum e maximis illis mytulis, ad littus Norvegicum (s) sub marinis rupi-

(q) Pag. 19.

(r) In libro, cui titulus: *Experimenta circa sanguinis missionem &c., urticam marinam &c., cum anatome mytuli.* Amstelod. 1686. in 12. Et ex eo *Lifter. Exercit. cit. p. 37. ac alibi.*

(s) Vid. *Ol. Worm. Mus. p. 256.* His tamen nimis dura substantia gaudentibus, minores præferuntur.

rupibus adfixis, cujus testæ longitudo palmum transversum excedebat, quum aperuissem, bene multa carne præditum, & mollissime turgidum cognovi, flavo licet colore gauderet. Ad longe aliud igitur examen progrediendum erit, si veram utrorumque differentiam investigare velimus, in sola forte specierum diversitate quærendam, non autem in diversis anni tempestatibus, in quibus perpetuo, & albi, & flavi, eadem bonitate sunt obvii; nec in alia rerum causarumque varietate, incauto observatori facile imponente. Etiam si vero duorum horum generum macerrimos comedimus, nullum tamen ex inde majus incommodum percipimus, ac tardiorum illorum forte in ventriculo digestionem; quem ad modum pluries in me ipse expertus fui. His itaque macies mytulorum, veneni putatitia causa, exul esto.

Majori imagine veri, morbosum quid hic adcuravit aliquoties jam laudatus D. D. *Behrens* (t), quoniam ea sententia cum raritate ægrotorum, a mytulis post idem prandium decumbentium, uti in antecedentibus ostensum pluribus est, pulchre conspirat. Cum enim ex superioribus, tum per se satis evictum est, nihil ipsis in mytulis sanis, quod hominum prosperæ valetudini adversaretur, latere. Ergo veneni causam vel in mytulorum morbo aliquo, vel alia in re damnosa, iis forinsecus adplicata, quærenda est. De prima re vix in dubium quid ab historiæ naturalis scriptoribus memoriæ proditum reperiri credo, nisi celebris *Poupartii* (u) observatam in testis adfectionem pustularem, scabiei æmulam. Ego quoque in insula Wangerogeni, ad ditionem nostram pertinente, testam aliquando, ab animali suo relictam inveni, cujus altera valvula, olim transversim fissâ, succum exsudaverat in interiorem valvulæ partem concavam, unde callus, ejusdem cum testa substantiæ, dimidiam cavitatem explens, & superficie sua asper, & rugosus, erat exortus. Sed hæc & talia testarum vitia vix ac ne vix quidem animalculum ipsum depravare ita possunt, ut venenati quid cum homine communicet, tam celeriter, tamque atrociter sæpe furens.

A testarum itaque morbosa indole ad ipsas animalis ægritudines veniam, quarum nulla plane signa ullibi exstant. Quidquid enim de vesiculis illis aquosis, post coctionem ab elevata mytuli epidermide formatis, a credulis quibusdam narratum est, tam exigua probabilitatis specie gaudet, ut per illud nihil dictum videatur, & vix tam clara ejus confutatione opus fuerit, qua ad opinionem hanc evertendam usus est optimus D. D. *Behrens* (x). Et quoniam ab experientia juvantium nocentiumque luculentissima testimonia merito petuntur, solus ejusmodi mytulorum, vesiculis in superficie turgidorum, frequens & innoxius usus cibarius b. D. D.

B b 2

Wald-

(t) Pag. 21. seqq.

(u) In *Act. Acad. Paris* 1706. vid. *Behrens* p. 22.

(x) P. 22. & 23.

Waldschmidium (y), ut quotidianam meam, & aliorum hic terrarum experientiam fileam, a multis annis argumenti levitatem docuit.

Latente vero debilibus nostris oculis morborum, quibus mytuli vexantur, numero pariter, ac indole, in iis jam investigandis operam navemus, quæ extrinsecus in illos incidere possunt, ut veneni causam erueamus. Possè cum cibo quædam, corporibus deinde nostris inimica futura, in hiantem mytulorum testam irrepere, aut ab iisdem adtrahi, bene cum aliis monuit *D. D. Behrens* (z), cujus verba legi merentur: “verum enim vero”, ait ille, “non penitus quoque negaverim, contingere etiam possè, ut hæc bestiolæ noxium quemdam cibum interdum capiunt, & in ventriculo, & anfractuoso intestinulo reconditum habeant, qui, si majori præsto sit copia, tales molestias excitare potis sit”. Et paulo post (a) insecti, limacum hospitis, e perill. *Reaumurio* (b) mentionem fecit. In Anglia porro & Belgio infectum marinum, ex araneorum genere, in testas mytulorum diductas sese insinuans, & hisce acrimoniam suam venenatam conferens, adulari vulgo, ipse Tu, amantissime *Werlhof* (c), exposuisti; cui observationi posthac *D. D. Stockhausen* in litteris (d), ad Te exaratis, propria usus experientia, suffragatus est. Clariori res hæc luci redderetur, si infectum illud specie sua ad leges historię naturalis determinatum fuisset; quo facto, illius proprietates & affectus aliunde melius forte paterent.

Inter hæc meminisse quoque juvabit, minus quidem adtente *Stockhausii* verba perpensiæ *D. D. Trumphium* (e), per corpus illud, aranæ simile, quod modo memoravimus, intelligentem fetas mytulorum criniformes (f), quarum ii ope aliis rebus extraneis firmissime adhærent. Quamvis autem hæc communiter jam ante coctionem ab ancillis vi evelantur, neque ob habitum crinitum ad palatum sint: fieri tamen sæpius solet, ut mytuli, præfertim si aliquamdiu extra aquam jacuerunt, earum partem præcipue inferiorem, occlusis acutissime valvis, detineant, eisque totis, prout e testa exiuntur, minus delicati sine ullo incommodo vescantur. Vix itaque crediderim, vel *Bremenses* (g), vel alios quoscumque populos, fetarum illarum similitudine, quam cum aranæ habere videntur, fraudati, eam iis tribuere vim venenatam possè, quam alteri infecto marino, ex araneorum sodalitia, haut profus negave-

(y) Referente illud *Ill. D. D. Vogt. Comm. litt. Norimb. 1735. hebdom. 31. p. 242.*

(z) *Pag. 23.*

(a) *Pag. cit.*

(b) *Comment. Ac. scient. Paris. 1710.*

(c) *Præfat. sæpius cit. pag. ult.*

(d) *Vid. Comm. litt. Norimb. 1735. hebdom. 31. p. 241.*

(e) *Vid. Idem Commerc. 1736. hebdom. 26. p. 204. sq.*

(f) *Vid. Lister Conchyl. bivalv. utr. aqu. exercit. 3. p. 43. t. 4. f. 5. & 8.*

(g) Referente eodem *D. D. Trumphio loc. cit.*

gaverim, quodsi clarior ejus notitia suppeditata fuerit. Neque corpus illud linguæforme (*b*), licet una cum tendinibus reliqua mytuli parte (*i*) durius & concoctu parum difficilius fit, infestum adeo salutis nostræ exiltimaverim, ut sine aliquo exinde subsequuturo morbo in cibum adfumi nequiret: quotidie namque ac innocue (*k*) a compluribus hic locorum deglutitur.

Expenfis jam aliis de mytulorum veneno venenique caussa diversa judicii, superest, ut & meas super hac re meditationes proponam; quarum probabilitate, a Te, vir illustris, adjudicanda, commotus, ad castra mea, nisi mihi ipse nimium blandior, transeas, vel via minimum ad invictam rei certitudinem explorandam sternatur. Uti vero simillimum par ratio esse solet: ita & ego, effectuum, ab aliis in aliis corporibus productorum, *αναλογια* fretus, in causam mox nuncupandam adductus sum.

Sale acri, & plerumque volatili, ac alcalino, hominibus &c. inimico, complura infecta & amphibia referta esse, post alios venenorum explicatores, apud celeb. D. D. *Stenzelium* (*l*) adnotatum invenimus. Et bene adhuc recordor lepidæ historiæ, cani meo ante aliquot annos cum scarabæis majalibus (*m*) vulgo dictis evenienti. Quorum quum ingentem copiam, falicibus insidentem, conspicerem, & agitatis arboribus humi prosternerem, adstans canis, prout successive decidebant, vivos 50 vel 60 pluresve magna aviditate deglutiēbat. Sed hostis intra mœnia inclusus male rem vertebat: elapsis enim paucis horis, tanto alvi profluvio canis torquebatur, ut ex misero ob tormina edito ejulatu mortem oppetiturum crederem. Hausto tamen multo lacte, a malo alterius diei mane liberabatur. Huc quoque historias Tuas cum asellis (*n*) & osmeri specie prima (*o*) trahere liceat. Propiora sunt, quæ de lepore marino (*p*) laudatus *Stenzelius* (*q*) litteris mandavit.

Et

(*b*) Vel penis *Listero*, l. c. p. 47. f. 5., & sub microscop. pict. fig. 3.

(*i*) Præcipue ovario labiato. *Lister. ibid.* p. 37.

(*k*) Ceterum non est mihi stomachi, ut ad multorum persuasionem, communemque fere ac cœcum usum, comestis vix mytulis spiritus vini haustum, melioris, ut opinio est, concoctionis gratia, superbiberem: quis enim nescit, quanta eis, & aliis multis piscibus, præsertim marinis in ventriculo duritia, digestu multo difficilior, ac linguæforme mytulorum corpus, spiritus illius ardore exsiccante concilietur? Prudentius agunt, qui Zytho, aliove potu aquoso, mytulos in stomacho diluunt.

(*l*) *Diff. de venenis acutis*, §. 46. §q.

(*m*) E pilulariorum genere.

(*n*) In præfat. ad *Bebyens de adfection. a mytulis*, pag. ult.

(*o*) *Arted. Ichthyol. Synonym. pisc.* p. 21. cujus Tu in *Comm. litter. Norimb.* alicubi, (locus non succurrit,) mentionem injecisti.

(*p*) *Conf. Gesner. hist. aquatil.* p. 561. §q.

(*q*) *Diff. cit.* §. 49.

Et exemplorum in hisce regionibus maritimis magna est multitudo, quod piscatores, & alii homines, rei navali operam dantes, nudatis quandoque pedibus, tempore decrementi maris, in vado illo, oceanum inter septentrionalem & terram continentem sito, *Wadt* (*r*) sermone patrio adcolæ adpellant, aliquamdiu commorati, sæpe tibiis suis urticam marinam pertinaciter inhærentem percipiunt, qua sponte dimissa, aut vi avulsa, haud ita multo post in toto pede pruritus ardentissimus, & rubor, & aliqualis tumor, & papulæ tandem urticatæ exoriuntur, non nisi horis quibusdam exactis abeuntes.

Hujusmodi quoque ardentem ab urticis marinis effectum cum Græci, tum Latini antiqui relatu jam dignum consuerunt. Et e *Bellonio Gesnerius* (*s*): „vis quidem in his mordax, eundemque fere, quem terrestres urticæ, pruritus excitant”. In tanta igitur symptomatum, mutua similitudine sese prorsus exscribentium, claritate non possum, quin ab urticis (*t*) marinis venenatam illam indolem, in mytulis enascentem, & inde ad hominem delatam, derivem.

Fieri autem sæpissime potest, ut urticæ marinæ mytulis alimento sint. Sive enim hyemali potissimum aura frigida venti orientales constanti per aliquot dies directione flarint, aquæ incrementum vix tantum est, ut navibus per vadum iter liberum pateat; hinc subsidentes sensim cum aquarum decremento urticæ, mytulis, libero tum aeri acervatim expositis, inhærescunt, a quarum deinde testis diductis relaxata urticarum tentacula potissimum filiformia, quibus maxima urentis ardoris vis inest, amplectuntur: Sive eadem undarum superficie, durante gelu, innatantes, in mytulorum acervum una cum glacie demittantur, perinde valebit mytulis oblata esca.

Ex hisce vero simul patet, quam pauci mytuli nutrimento huic pernicioso obnoxii evadant, vix millesima urtica, semel in mytulorum acervum deposita, ibidem relicta: quoniam successive adluentes, & vi sua modo majore, modoque minore, & inæquali reversæ undæ, magnam earum numerum in oceani torrentem secum reducunt. Neque clare scimus, quantum temporis spatium apud mytulos veneni efficacia perduret, ac numne continua aquæ adfluentis falsedine brevi illud dissipetur, quod magnæ probabilitatis est. Præter ea quoque mytulorum plurimi durante refluxu maris apud nos capiuntur. Ergo ii tantum mytuli damno esse nobis queunt, quibus urtica paucis horis ante adhæsit,

(*r*) Vocis origo a Germanorum *Wadæ*, quia totum refluxus marini tempore pervadi potest.

(*s*) *Hist. aquat. p. 1239.*

(*t*) Vel ab omnibus medusæ speciebus; vid. *Lin. Syst. Nat. edit. 2, p. 63.* Frequenter hisce in oris species est, ad *Gesner. hist. aquat. p. 1239,* figuram adcedens, quæ maris adcolis apud nos *Glarre* vel *Glasse* vocatur.

fit, & qui eodem die ad nos advehuntur, quorum perraro, relatis ex causis, est occasio.

Sollicite quoque inter graviolem illam, & leviolem, a mytulis obortam valetudinem distinguendum esse arbitror: quo facto, alvi profluvia esum eorum sequuta, & similia mitiora symptomata, impuritatibus aquæ littoralis; graviora autem puto motus convulsivos, vehementissimum ardoris in alimentorum canale sensum, nauseam, vomitiones, papulas urticatas &c. urticarum marinarum, aut similibus insectorum, virulentæ indoli adscribemus.

Parca vero spes est, fore, ut sanos a venenatis mytulis dignoscamus. Sapor quidem, teste *D. D. Behrens*, & meis ægrotis, improbari nequit: & externus color idem his ac illis visus est naturalis. Veneni quoque subtilis per mytulum distributio, & actio paucarum horarum, vix suadet externum venenatorum signum. Id unum forte inquisitionis indiget, annon parvæ pustulæ, illis *Poupartianis* similes, in cute ipsorum detegi queant.

Exposita jam veneni indole & causâ, superesset, ut signorum morbi explicationem exhiberem. His autem ex aliorum meisque historiis facile manifestis, monuisse tantum sufficiat, vix quemquam, quantum nostra quidem memoria constat, eo morbo e vivis sublatum esse; neque funestum videri eum, nisi tristi forte hora in plures simul mytulos venenatos aliquis inciderit. Quamdiu itaque exemplis eventus ab hoc id morbo mortiferi destituimur (*u*): tamdiu minus periculosum, at bene agentem, pronunciamus eundem.

Curam satis enodavit *D. D. Behrens*; cujus summa, ut brevissime me expediam, est, mox ab initio excitasse vomitionem, subjunxisse cum lenientibus & lubricantibus oleosis, aut lacticiis, pauca quædam, membrorum rigorem laxantia, & papularum eruptionem adlevantia: opiata vero vix prodesse; e quorum numero theriaca est; quæ si juvat, omne sudorem pellendo ac leniendo dolorem facit; hinc primis viis a veneno vacuatis, demum addenda, si cui placuerit.

Jam Tu porro, animo exoptate *Werlhof*, sat nominis famæque Tuæ celebritati age. Nosti, quanto Te fervore colam; Tuorum vero in me officiorum uberrima testimonia sunt, *Illustrem Hugonem*, aulæ vestræ & rei

(*u*) Ab ostreo tali in vicinia uxor quædam animam olim efflasse perhibetur: sed de fide rei gestæ minus respondeo. Neque ullo facile argumento evinci potest, virum illum, cujus *Valentini Pand. med. legal. part. 1. sect. 3. cas. 27. p. 385. sq.* & *Ammannus in Iræz. p. 213. sq.* meminerunt, aliquam ab ingestis mytulis ægrotudinem, præter primam vomitionem, perpeffum, multo minus neci datum fuisse: quoniam causâ mortis apud eum in humoribus corruptis biliosis. magna veri specie judicantibus *Lugdunensibus* & *Lipsiensibus*, latuisse videtur; vix in alio veneno clam exhibito, suspicio licet contra defuncti uxorem mota fuerit.

rei medicæ magnum decus & ornamentum, cujus sinceram humanita-
tem ac liberalitatem corporum naturalium collectio mea læto calculo no-
tat, plurimum salvere jubeas velim. Tu vero iterum iterumque vale,
meque redamare perge. Scrib. Jeveræ, a. d. 28. Mart. 1742.

F I N I S .

DANIEL

L X X X I.

DANIEL HOFFMANN

E T

FERDIN. CHRISTOPH. OETINGER,

D E

AERE MICROCOSMI FACTITIO,

Tubing. 4. Jan. 1737.

LXXI

DANIEL HOFFMANN

ET

FERDIN. CHRISTOPH. OETINGER,

DE

VERE MICROSCOPII FACTITIO.

Tubing. J. J. 1775.

QUandoquidem factitii aeris nomen in medicorum scholis rarius auditur, aliqua saltem ejus in ipso dissertationis primordio exhibenda est ratio atque explicatio, ut clarius innotescat, quid intellectum eo denotatumque velimus. Philosophis physicisque incognita priscis temporibus res ab eo demum tempore familiaris perspectaque esse penitus cepit, quo Guerikiano Antliæ pneumaticæ invento ad majorem in Belgio Angliæque & Germania perfectionem deducto, atque mediante ea experimentis quasi innumeris institutis, præter Sturmium cel. aliosque recentiores, illustres maxime Angliæ, Hiberniæque philosophi, Boyleus atque Stairius recipienti ab aere vacuo varia, una cum mercuriali indice vel barometro incluserunt corpora, ut explorarent, quantum latentis in eorum textura aeris inde prodire, ac quousque is eductum ex vitro aerem ejusque pressionem restituere, mercuriumque attollere valeat; observarunt vero crebris experimentis omni cum diligentia institutis omni quidem corporum generi inesse occultas aeris spirulas, aliis tamen longe frequentiores, copiosioresque, aliis vero & parciore & intimius conclusas & difficiliter proinde dimittendas; & de liquidis quidem fluidisque potissimum docuere isthæc tentamina, ea, subducto aere, mox agi in bullas, earumque copiam confertim ex fundo ad superficiem liquorum ascendere; cujus etiam vulgaris aqua fontana in spumam acta, & spiritus vini ebulliens quasi atque effervescentes, & omnium maxime arteriosus sanguis in amplissimam spumam ex majoribus & minoribus bullis elatus atque assurgens, orasque vitri, cujus etiam vix quarta pars sanguine illo fuit repleta, transcendens, egregia dederunt documenta; quorum quidem omnium proluxa deductio legi apud laudatiss. viros potest, tum qua fluida ista, tum potissimum qua solida, eaque imprimis, quæ cum cedant in alimenta hominum, exactius postulare videbantur examen, ut novo diætetice commodo innotescat, quænam esculenta copiosiore ac liberiore turgeant aere, atque adeo flatulenta magis sint, usque infecta, qui ab his valetudinariorum præcipue tortoribus gravissime solent affligi, uti præ aliis in elevando mercurii barometrici cilindro, copioso suo aere vim insignem exserunt raphani, pisa, cepæ, crambe, de quibus omnibus plenius quondam egit desideratissimus socer noster in *diff. de subsid. pro arte med. ab antl. pneum. petendis*, ubi p. 29. hæc habet; docet antlia, quinam cibi magis minusve flatulenti, quatenus nempe vel aerem copiosorem, vel parciorem in vacuo emittunt; pisa in pleno conclusa recipiente, ubi tamen parciore ob pressionem externam gignitur aer, quam in vacuo, 10. dierum spatio mer-

curium in barometro ad 140. digitos attollebant: fabæ cum aqua in vâ-
cuo conclusæ tantum aeris eructarunt, ut mercurius ad 35. digitos eri-
geretur, ut alia passim apud authores, Boyleum præsertim, talia expe-
rimenta occurrunt. „

Fas igitur sit justumque medico istud a physicis mutuari factitii æ-
ris vocabulum, cum revera analogum quid haud infrequenter in ha-
mano corpore eveniat, genitis subito post ingentes maxime violentias
ac injurias externas distensionibus partium, aliunde haud derivandis,
quam ab aeris, divisi antea, latentis ligatique liberioribus nunc sui
juris factis subitoque collectis quasi in unam massam parvulis spirulis
flocculisve. Possent etiam ad istam factitii aeris familiam omni jure re-
ferri flatus, tot modis, gradibusque corpori creberrime molesti, variæ-
que tam singularum corporis partium quam totius superficiæ infla-
tiones, ex, gr. emphysema particulare in capite infantum aliquoties a
nobis observatum, solis externis discutientibus curatum, quale etiam
in *act. med. Berolin. dec. I. vol. 5. pag. 55.* descriptum legimus, ut
& universale *Windgeschwulst* dictum, quod a *cel. Maur. Hoffmanno in*
disq. corp. hum. anat. pathol. spec. I. §. 12. pag. 6. dicitur, flatulenta
cutis ac cuticulæ extensio a sero in halitus tenaces resoluta subtus de-
litescente emergens, & quod interdum phænomenon consequens est vul-
nerum thoracis, uti ante aliquot annos in subjecto tali ab *Exc. DD.*
& *Arch. Maucharto*, patrono nostro colendissimo, cultro anatomico
subjecto videre licuit, si in amplissimum hunc diffundi liceret campum;
de flatibus vero ex professo quondam egit *B. D. El. Rud. Camerarius*
in diss. cui tit. physographia; eorum autem vel ideo nullam hic ratio-
nem habemus in ista latitudine, quod non aerem quemcumque, & in
quavis corporis humani parte collectum libeat huc adducere, sed cum
potissimum, qui subito, accedente causa exteriori violenta iis etiam in
partibus machinæ humanæ excitatur evolviturque abundantius, ubi nul-
la alias manifesta aeris vestigia licet deprehendere; scopum proin disserta-
tionis hujus nostræ non rectius exprimam, quam si ipsas nunc, qua-
rum in gratiam discussionemque ea dirigitur, historias recensuero.

CAPUT PRIMUM.

Historias quasdam de aere factitio sistens.

JUvenis rusticus 18. ann. ante annum & quod excurrit, cum inter
arandum refractarius equus, nescio a qua re abhorrens, regimen
frenumque excutiens fuga elaboretur, sub turbis illis impetuque vehe-
menter ab equo fugiente, cui retinendo impares erant ejus vires, in ter-
ram prostrernitur, totaque aratri moles incutitur dextro thoracis lateri
gra-

graviterque corpus comprimit, ac quassat, adeo, ut tertia ejus lateris costa diffringeretur; uti vero id hominum genus robustum vividumque est, surgit mox prostratus juvenis, ut coerceret equum rebellem, sed deficientibus mox viribus denuo concidit, ac lipothymia gravi corripitur; cum ad se rediisset juvenis tam male habitus, difficulter sermonem proferebat, sonumque loquendo edidit singularem, clangosum, asperum. totum corpus mox cœpit intumescere, illudque obtuso sensu totum ipsi videbatur obdormivisse, vulgata loquendi formula *der ganze Leib schlaffe ihm*, totumque ubicunque tangebatur strepitum ac si pergamena loco cutis obtegeretur, edebat; chirurgus ægrum post tres a lapsu horas visitans cum strepitu ac asperitate supra dicta loquentem offendit, & secturus venam, brachium ita tumidum deprehendit, ut difficillime venæ situm ac vestigium invenire posset; secta tamen illa flatus cum sibilo multus & sanguis quoque eum in modum protrusus exsiliit, ut non filo flueret, quod ordinario contingit, haud interrupto, sed in globulos majores & minores disjiceretur ac dispergeretur: cum inspirabat aerem in effractæ costæ regione protuberabat tumor magnitudine ovi gallinæ, qui sub altero respirationis actu, expiratione scilicet, retro cedebat, cohibitus postea ipsa partis læsæ debita obligatione: circa cordis scrobiculum dolor urgebat lancinans, donec grumum sanguinis vomitu rejiceret. Dyspnœa haud contemnenda aderat, quæ vero sputo cruento aliquoties largiter succedente brevi cessavit: interea corporis tumor ingenti inflatione increverat; scrotum in stupendam distendebatur molem, uti solet illa pars capax esse ingentis vel ab aqua vel ab aere expansionis pro casuum varietate, quæ vero extimo lanceolæ apice a chirurgos adactò illico aliquantum concidit, flatibus cum diuturno sibilo frigidis expulsis; suppositoria ac clysteres emollientes, catminativi, paucos educebant flatus: pulsus erat citatus; sitis tamen haud nimis intensa, cephalalgia insignis, somnus nullus, prostratus appetitus aliud nisi juscula ciborum genus non admittebat: medicamentis dehinc febrî, metuendæque internæ inflammationi ivimus obviam, temperantibus, resolventibus, discutientibus, traumaticis tam internis quam externis, scil. ex pulv. pann. pulv. ad casc. ant. diaphor. oc. 69. præpti. spec. diatr. f. sperm. cet. cum ac. visceral. Exc. DD. Mauch. chærefol. scabios. card. b. & dec. vulner. ex veron. virg. aur. fanic. amic. chærefol. &c. cum bals. traumat. Dippel. Secta dehinc in altero quoque brachio vena, ex ea quoque non sine sibilo expulsus est cum sanguine aer: cum per inflata brachia aliena manus fortius duceretur, eaque fricando durius tractarentur, collectæ quasi inclusæque aeris sphæræ rotundos globososque referentes tumores, hinc inde moveri agitarique sentiebantur, donec obortus prope cubiti flexuram major tumor, diuturno sibilo ibi excitato testante, brachii alterius inflationem solveret, eumque ad pristinam molem reduceret. Thoracis pars collumque vicinum

æquabili tumore inflata conspiciebantur, adacti hinc tantillum lanceolæ tenerioris cuspe a chirurgo curioso, maxima inclusi aeris pars per exilem hanc portam elabendi occasionem nacta est: cumque sequentibus diebus denno intumidisset scrotum, novæ minutissimæque puncturæ a chirurgo, medico non jubente, huic quoque aeri & tumori patulam viam præbuere scroto iterum rursus detumescente; sensim vero sensimque intra paucas septimanas sub usu paucorum remediorum tam inter-
 norum quam externorum in gratiam cum sanitate rediit adolescens. Ne vero, solam, quæ externa imprimitur, violentia corporis quassationem pressionemque ad subitanam hanc aeris factitii collectionem aptam esse, quis arbitretur, libet annectere aliam historiam, quæ eandem vim frigori adjudicat; Monachus Cappucinus intenso præteritæ hyemis frigore iter longinquum instituens, perque nives ad genua fere assurgentes non sine labore insigni lassato incedens corpore, cum tandem desideratum, cui destinatus erat, claustrum attigisset, non pedes modo a frigore male affectos sensit, sed potissimum scroti formidandus eum perterruit tumor, qui durus, tympanique instar fortissime tensus, & dolores ista tensione efficiebat ingentes, & inflammationem minabatur, imo rupturam tegumentorum tanta vi distentorum; quinque dierum intervallo, tumore medicamentis a chirurgo adhibitis non cedente, vocatur medicus, qui accedens subitam tumoris genesim miratus est, ac statim inferendos sacculos discutientes, quas vocant species, seu herbas & flores ex flor. nimirum chamom. sambuc. melilot. salv. hyperic. origan. herb. rut. majoran. sem. anis. cumin. cont. &c. ac calidos fofus & inungendos circa regionem tumidam spiritus, spir. scil. vin. camphor. lil. convall. aqu. Anhalt. &c. suavit, interno, qui jam exardescebat calori febrili massæque sang. turbationi occurrit temperantibus, nitrosis, anti-
 febrilibus, animumque ægrotantis extrema quæque ac horrida sibi instare metuentis iussit, quantum liceat, erigere, factumque brevi est feliciter, ut discusso aere detumesceret, scrotum, ac intra pristinos limites coarceretur, videturque cum historia modo recensita analogiam aliquam habere tumor scroti flatulentus herniosus pneumatocèle dictus, *der Windbruch*, ut & frequens in recens natis pueris scroti tumor ac distensio, non aquosa quidem illa ac majoris momenti, & periculi, sed halituosa, & subinde discurrentibus sacculis vel etiam, dum mitiori adhuc gradu invasit, vel solo halitu spirituoso matris vel obstetricis, os rectificato spiritu vini prius imbuentis dissipandæ: in immensum ex-
 cresceret caput hoc historicum, si amplissimam flatuum scenam hic ingredi vellem; certum enim exploratumque est, nullam dari corporis nostri partem, in qua non hæreant lateantve flatus, uti in cit. *physiographia* §. 7. p. II. seq. pluribus demonstratum est; equis enim ignorat, quam proteiformi sint indole flatus, & quam sæpe omnium dolorum affectuumque faciem mentiantur atque æmulentur, sive in intesti-

Forum hæreant mæandris angulisque ac ea suis tensionibus infestent, five in ventriculi, vesicæ uterive cavitate conclusi ac incarcerati sint, five ipsas etiam omnis generis vasorum angustias penetrent, æquabilemque humorum circulum turbent, ut vix hinc mireris, *cel. Pechlinum* in nunquam satis laudando libro *observat. phys. med. p. 131. obs. 57.* flatuum mirifici lusum inscripta, dicere non dubitare, nullum fere esse morbum, quem non faciat aut augeat concursu suo flatus, & in fine ejusdem observationis, nullos esse tam peregrinos mirificosque morbos, qui non & ipsi flatibus hisce vel totos se aut partem sui debeant; nostri vero instituti ea omnia non esse, supra jam sumus professi, quippe qui talem aeris genesin ac collectionem subitanæam quasi vel in toto corporis ambitu vel in parte quadam factam in præsentiarum consideramus, quæ utut eandem agnoscat materiam, ipso tamen fiendi lædendique modo & loco peculiare quid distinctumque a vulgari flatuum indole habere, non una testatur circumstantia, utut negandum non sit, celerissime quoque subinde progigni flatus, corpusque occupare sine externa manifesta causa, cujus innumera passim in *observat. libris* legas exempla, quale & illud est virginis apud *laud. Pechlinum*, quæ postquam frigore tertianæ cum ventris torminibus iisque a flatu colluctata erat, invalescente deinde calore, universi habitus tumore laborare cœpit, & verò repentinum insolitumque symptoma plurimis veneni suspicionem injecerat, cum subsidens identidem cum calore tumor a flatu id fuisse luculenter indicaret, nam & post quinquies cum paroxysmo idem recurrit tumor, totiesque remittit; inde etiam, quæ primæ regionis vitium corrigerent, flatusque discuterent, morbum penitus delevere, pertinetque eo historia secti teste & arbitro *cel. Sylvio* præsentente *Pechlino* hominis a multis ventris doloribus pectorisque angustis tandem oppressi, ubi aperto cadavere erumpentes ingenti copia flatus cameram fœdo odore implere, intestina omnia turgidula deprehensa, ventriculus quin etiam totis inflatum utrem referebat, adeo ille erat expansus: & vere perambulasse jam ventorum regionem sibi viderentur, ad novum eos spectaculum magnitudo cordis vel duabus partibus naturali major avocavit; itaque qui polypum hic aut copiosos sanguinis grumos ad futuros credebant, ventriculum utrumque omni cruore vacuum, sed a copioso flatu in immensum adactum deprehenderunt, imprimis vero dextrum illum, utpote cujus cavitas mollisque paries viscosi flatus lusum facilius admitteret; ejusdem ventriculi auriculam & ipsa multo flatu tumefacta sociam venam continuata flatuum serie, insolitaque tensione luculenter prodebat, quid! quod toto corpore venæ, etiam coronaria illa passim flatibus distinctæ mirificam succi purpurei fluidique aerei alternationem oculis ostenderent. Licet unicam adhucdum subungere historiam recentissimam: Fœmina 30. ann. secunda vice difficulter parit, fuerat moles ventris ingens, & hinc etiam fœtus quoque & aquarum copia
fere

fere incredibilis, urgentibus conatibus aquæ mox profunduntur, attardè succedit partus, post triduum demum excluso foetu mortuo, ac dñu non sequentibus secundinis, lochiorum fluxus parcissimus brevissimisque fuit, puerpera viribus exhausta admodum, abdomen non detumescit, post sex etiam septimanas persistit lassitudo, nulla mensium indicia, vesperi valde tensum abdomen, mane ad latera umbilici tumores eminent ingentes, quasi farcimina, umbilico depresso ac retracto, abeunt isti tumores in minores vagasque vesicas, seu tumores ab umbilico versus abdominis peripheriam tendentes cum strepitu se dilatantes imò discurrentes per convexam istam tumidamque superficiem non sine murmure sonoque adstantibus manifesto; quædam harum intumescientiarum seu vesicarum habebant magnitudinem nucum, aliæ ovorum columbinorum, aliæ galinaceorum, aliæ caput infantis æquantem imò superantem, quales etiam sursum versus ventriculi tendebant regionem, omnes tamen post vaga murmura dissipandæ, usque dum sub vesperam tensum denuo abdomen, novam mane tumoribus subministrabat materiam, vix ullos percipiebat dolores, vires tamen fatiscebant magis, urina tinctior est, alvus non clausa extra ordinem, durabatque ista vicissitudo vespertinæ tensionis in abdomine ac matutinæ tumorum vagorum sonorumque successione per aliquot septimanas, remediis tamen carminativis, resolventibus, hystericis, castoreatis; leniter pellentibus feliciter evasit. Verum non libet istis immorari, sed subsistere hac vice in phænomenis supra recensitis.

C A P U T II.

Facitii aeris genesin indolemque considerans.

Inquiri vero nunc, antequam phænomenorum reddere rationes allaboramus, debet attentius, undenam ista subito distendentium halituum moles, facitiusve quem diximus, aer exurgat: si dicam ex sanguinis massa totaque humorum mole eum derivandum esse, cum statuere quidem aliter salva veritate vix liceat, contradicentes habebō omnes eos, qui in modernorum scriptis advertunt, quam male audiat aer crassus, externus, quem tanto cum fructu exoptatum vitæ fomitem omni momento haurimus, & de quo *Hipp. lib. de flatibus* §. 4. & 6. dicit, quod sit maximus in omnibus, quæ corpori accidunt, & mortalibus vitæ & morborum author & dominus, si ad sanguinis ille massam corporisque penetralia deducatur, nihil non ab eo mali atque insaulti metuentes. Inde enata videtur modernorum illa de aere subtili ac medicæ naturæ hypothesis, ut &, quod aer componatur ex triplici materia,

vel

vel ex triplicis generis particulis coagmentetur, crassioribus, subtilissimis seu æthereis & ad utrasque media ratione se habentibus: cum enim non auderent, omnem ex sanguine intimoque corporis recessu aerem excludere, viderentque corpus humanum & in eo sanguinem nihil peculiare præ reliquis corporibus sublunaribus, in quibus omnibus præsentia aeris experimentis quam plurimis iisque satis manifestis ac evidentibus antiquiorum & recentiorum philosophorum naturæque scrutatorum consensu probata ac demonstrata est, habere, hunc ipsis libuit introducere medium subtilemque aerem, qui sine noxa ab aere vulgari metuenda subeat sanguinem, eique admisceatur:

Nostri instituti jam non est, multis inquirere; an detur talis aer mediæ naturæ, subtilior, neque etiam, an ille in exponendis, quæ supra recensuimus phænomenis, allegandus accusandusque sit, sed hoc solum intendimus, reperiri non solum in sanguine & penitioribus corporis nostri recessibus aerem ejusdem cum illo, quem respiramus, indolis, id est, gravem ac elasticum, uti pluribus demonstratum est, in *cit. jam dissert. B. D. D. El. Camerarii de subsidiis pro arte medica ab antl. pneumatica petendis p. 2. seq.* ut hinc jure merito miseris *Ant. a Leuwenhuck* præsentiam aeris atmosphærici in sanguine negasse in *epistola 72. & 73. arc. nat. detect.* dum dixit, nullum neque sanguini neque urinæ inesse aerem, præterquam tenuem illum ac subtilem, in omnia corpora penetrantem, & aerem vulgarem repertum in sanguine, per aliquot jam horas aeri exposito, vix memoratu dignum esse, de quibus *vid. cel. Wolfii nützliche versuch p. I. cap. 6. §. 152. seq.* ubi ad hoc dubium respondet. Illis autem, qui vulgarem in massam sanguinis aerem admittere non audent, sed tragicos inde effectus metuunt ac funesta symptomata, ob oculos versantur clarissima experimenta in animalibus instituta, quorum venis e. gr. jugularibus aer inflatione intrusus lipothymiam, convulsiones diras, mortemque ipsam celeriter producit, quæ quidem experimenta nemo clarius ac solidius proposuit *B. D. D. Rud. Jac. Camerario*, præceptore ac adfines nostro etiam post fata colendo in *dissert. cui tit. Tensio cordis Lipothymie causa*; si igitur aer, inquirunt, tam truculentos edit effectus, qualem acida imo venena in sanguinem injecta inferunt, quis eum naturaliter in sanguinem deferri statuat, cujus non posset non turbare ac sufflaminare circulationem ac mixturam; hinc etiam est, quod *cel. Bohnius* expressis verbis statuat, aerem haud integrum & atmosphæricum vasa sanguinea subintrare horumque contento commisceri, uti ex seq. verbis aperte patet; incongruum plane aeris ejusmodi crassioris & ambientis ad interiora accessum inde augurari convenit, quod per elasticitatem suam sanguinem nimis rarefaciendo, hinc comprimendo, hujus motum intestinum æque ac circularem turbet, quatenus frequenti experimento testor, nihil heterogenei venis infusum, animalia citius suffocare, præter aerem, me-

diante tubulo etiam leni impetu quater vel quinquies inflatum, utpote qui instar potentissimi coagulantis aut alterius veneni, animal enecat, quare aer ille nos ambiens interiora haud penetrat, sanguinique commiscetur, nec elasticitate vel oscillatorio suo motu huic aliquid expansivi communicare poterit. *vid. circ. anat. progymn. 6. p. 65.* „

At nemo non videt, quam infirmo nexu ista cohæreant, & quam non liceat argumentum formare ab intruso in sanguinem vel cum vel sine impetu vehementi ac turmatim aere, ad eundem leniter, placide ac quasi occulte subeuntem, ad enecandum autem animal vel cum impetu vel sæpius per vasa, e. gr. venam jugularem transmittendum esse aerem patet ex recensione experientiarum hanc in rem institutorum *in cit. diff. d. Tensione cordis p. 2.* Sane nec acidi moleculæ ore assumptæ illam in sanguine coagulationem efficiunt, multo minus particulæ spiritus vini, largiter adeo a multis ingestæ, quæ tamen omnia simili injectione in venas pariter necant animalia; ne quid dicam de venenis corpori illatis, in quibus, quantum interfit, qua parte, quomodo insinuantur corpori, quam vel mediate, vel immediate statim misceantur sanguini patet exemplo non saltem viperæ liquoris, qui vino permixtus & epotus venenum esse desinit, verum etiam instrumentorum chirurgicorum, quibus non bene purgatis sed adhuc immundis infectisque mirum quam non transferri saltim propagarique, sed augeri insuper & intendi posse luem veneream, scabiem hydrophobiam constat, *vid. diff. B. DD. Alexandri Camerarii* (post fata ejus demum luci publicæ traditam) ad finis ac patroni nostri desideratissimi, *de sorbendi actu modo usuque multiplici p. 17.* Frustra igitur adscribitur aeris nudæ præsentia, quod ab ejus intrusione ac perversa collectione & stagnatione unice pendet, causa enim potior paroxyismi talis lipothymici, utet mortis insequentis jure merito dicitur nimia illa ac peregrina fibrarum cordis tensio, qua ventriculi ac auriculæ ad debitam contractionem ineptæ fiunt, idem enim hic fibris accidere palam est, quod in vesicæ aliarumque expansionum musculosarum structura pariter usu venit, quæ a quacunque re præter modum distentæ, omnem sese rursus contrahendi vim amittunt, tono earum immutato vel penitus destructo, in tali enim casu utrumque ibi fluidum distendit, humorosum & spirituosum; aer enim expansus in ventriculos cordis delatus, & ipso suo elatere & impetu ab alio pellente communicato sanguis rarefactus, agitato, turgescens illos dilatat, & ita fibras nimium tendit, uti pluribus in *cit. diff. d. Tensione cordis* videre est.

Sint igitur, uti revera sunt, innumeræ in sanguine aeris spirulæ, alijs moleculis debito modo intertextæ ac quietæ, nullam illæ inferent molestiam, imo absolute ibi sunt necessariae, eodem illo, quem alii metunt, elatere, ad vigorem motumque sanguinis conservandum, &

necessariam adeo cum ambiente atmosphæra æquilibrium constituendum, nisi enim aeri extrinsecus superficiæ corporis undecunque incumbenti, illamque comprimenti alia quædam vis ab internis partibus pari virtute se objiceret, æquisque viribus resisteret, tueri se minus profecto possent animalia, quemadmodum cognoscimus, ut ex multis aliis experimentis assertum nostrum probantibus unicum hoc adducamus, animalia vase quodam conclusa, exhausto aere in magnam sæpe molem intumescere, & prominentibus oculis, rostro aperto, summa cum cordis palpitatione, non sine convulsionibus spasmodicis animam exhalare, nisi de novo admixtus mature aer exterior sublatus cum interno æquilibrium restituat, & ad pristinos motus leges ducat, & quis de præsentia & necessitate aeris atmosphærici in sanguine dubitabit, si verum est, quod in laudatâ *dissertat. de subsidiis pro arte medica ab antl. pneum. petendis* legitur, scilicet quod in aere naturalis sanguinis consistentia consistat, dum minutæ aeris moleculæ totidem quasi spiræ chalybeæ, seu machinulæ resilientes, intra sanguinis compagem latentes, omnis generis particulas sanguinem constituentes motu vario impellant, coherentes divellant, a concretionibus arceant, globulos rubentes commoveant, ut libere intra flexiles lymphæ partes natent, nec coherant nimisve approximentur sibi invicem: quod assertum similiter probat proposit. 1. illustris quondam inter nos nunc B. D. D. ac Archiatri Zelleri in *diss. de pulmonum infantum in aqua subsidentia*, qua expressis verbis dicitur, & dein pluribus probatur, aerem atmosphæricum continere omnes humani corporis partes sive fluidæ, sive solidæ sint, sive continentis sive contentæ p. 7. cui accedit superius jam allegata ebullitio sanguinis arteriosi in evacuato recipiente, quæ de præsentia crassi, veri elasticique, quem respiramus, aeris abunde testatur. Nec magni momenti ac ponderis nobis esse videtur objectio contra præsentiam & necessitatem aeris in sanguine *cel. Diemerbræckii in operibus medicis & anatomicis l. 2. cap. 12. p. 423.* inferentis, quod in foetu in utero materno incluso, membranisque involuto, nullus plane possit esse aer, cum illum neque per respirationem, quæ in foetu nulla sit, neque per assumptionem ciborum, quibus non utatur, neque per poros cutis, ad quos ipsi aditus non pateat, haurire possit, & nihilominus sanguificatio in foetu succedat, isque æque bonus perfectus ac laudabilis sit ac adultorum, in quibus per varias vias aer ad sanguinem pervenire, & sic cum illo commisceri possit, cum certum indubitatumque sit, foetum in utero materno nutrirî sanguine & humoribus ipsius matris, in quibus jam præsto est ipse aer. Inter rationes vero, quæ dissuadere plerisque poterant, hunc aeris liberum ad sanguinis massam accessum, ea quoque procul dubio inter præcipuas fuit, quod perviderent difficultates, quæ eam comitantur hypothesein, cujus plerique patrocinium susceperunt, aerem scilicet in

pulmonum vesiculis subire per eorum vascula sanguinem, quod crasso aeri minus convenire, ac subtiliori proin alii tribuendum esse censuerunt.

Nostrum hic non est eorum omnium ponderare rationes, cum & ipsi passim dissentiant in ipso transitu modo determinando, ac ipsa aeris transeantis diversitate, uti hujus effati evidens argumentum præbet hypothesis Meryana, qua cel. Gallorum anatomicus transitum eundem aeri assignat; ab aliis tamen suo modo diversum, circumumque profus peculiarem, de qua hypothese vid. *l'Histoire de l'Academie Royale des sciences* anno 1707. ut & *diss. B. D. D. Alex. Camerarii de actu modo usuque multiplici sorbendi* p. 11. & 12. ubi simul decisio controversiæ hujus diu satis inter physiologos agitatæ ex *commentario acad. imper. Petrop. tom. 3.* legi potest;

Nos cramben toties recoctam non hic iterum adponemus, & primam hypotheseos Meryanæ partem de ingressu aeris lubentes seponimus, de altera solum ad nostrum propositum pertinente solliciti, scil. de illius aeris egressu ex corpore humano, cujus egressus necessitas vel ex hoc solo patere possit, quod si non fieret, ut vasa nimium inflata elaterem suum debilitatum brevi amitterent, sanguisque filteretur, aut minimum circulationi multum negotii accederet; negat autem vir celeb. ut rem paucis absolvamus, aerem hunc per poros cutis & insensibilem transpirationem egredi, etiamsi illa tanta sit, ut unica die plus ejus, quam crassiorum excrementorum pluribus diebus corpore excedat, uti *Sanctorius in medicina statica*, & post eum in *Galia Dn. Dodart*, & in *Anglia Dn. Keil in medicina statica Britannica*, multis exemplis demonstrarunt; idque ideo, quia si aer, dum cum sanguine per partes corporis fertur, eundem desereret, & cum vaporibus & sudoribus per poros cutis abiret, sanguis aeris beneficio non amplius impu fus in venas ingredi non posset, quod tamen vel ideo magis necessarium ipsi videtur, partim, quia venæ cum arteriis comparatæ parum habeant elateris, partim, quia tertiam fere partem plus sanguinis quam hæc contineant, qui ad illius progressum aliena vi omnino opus habeat, provocatque simul ad experimenta Antlia pneumatica instituta, quibus patet, animalia recipienti hujus machinæ inclusa, si crassior aer exinde extrahatur, inflari, idque eo magis quo exactius hoc instituat, quod fieri non posset, si aer per poros cutis eorum evadere ac transire posset, uti seq. verbis expressit, que l'on souffle de l'air en masse, je veux dire tel que le respirent les animaux, par la trachée artère dans le poutmon, il passe des cellules par ses veines dans le cœur, & n'y peut entrer par ses arteres. Or comme il sort autant d'air de la poitrine pendant l'expiration, qu'il y en entre pendant l'inspiration, il est donc visible, que l'air qui entre dans les vaisseaux sanguins par les racines des veines du poutmon, en sort par les branches de l'artere pulmonaire en finissant sa

circulation. Il ne peut donc pas s'échapper par aucun des conduits, qui donnent passage aux excréments de la masse du sang."

At quam infirmo hæc starent talo, si de omni humorum aere & non de illo in pulmonibus sanguinem subeunte solo intelligenda essent, nemini non vel leviter adtendenti obvium esse poterit, eo magis, quo minus ipse vir cel. negare valet experimentum contrarium, in vacuo nimirum seu recipiente anthæ pneum. aerem contentum subducendo, factitium ex sudore novumque aerem emergere, (ne quid dicam de sudore illo sonoro, seu cum sibilo prorumpente, poros cutis aeris excernicula constituyente, de quo Rolfincius scribit, quod æger & adstantes sonum fluentis quasi rivuli, cum undæ lapillis obviis alliduntur, scil. suffurum ac sibilum perceperint) supponit quidem constanter, *l. c.* haustum respirando, assumtum in sanguinis massam aerem manere junctum sanguini ratione massæ suæ, suoque elatere ejus circulationem juvare, sed dubites, annon inflari in venas aeris experimenta ostendant, quid sperandum sit ab aere sanguinem distincte ac celeriter subeunte, scilicet adeo non circulationem ejus promoveri, ut potius ea varie turbetur ac interrumpatur, variaque gravia symptomata inde sequantur; quod vero ibidem *l. c.* dicat, aerem illum in recipiente ex sudore eductum non illum esse, qui in pulmonibus sanguinem subierat, sed illum, qui quam maxime divisus atque attenuatus, dispersusque latuerit in alimentis succisque animalium, hoc ipso ejus hypothesein non videtur roborare, aut enim aer in pulmonibus ex hypothesei subiens dispergitur per sanguinem eique miscetur vel in distincta manet massa, si distinctus maneat, vivere animal commode nequit, sed præsto erunt varia symptomata, si vero intime commixtus sit, æque ac alter ille ex alimentis proveniens per poros potest ac debet cum sudore & transpiratione egredi; ac ultima quidem illa responsione stabilire modum videtur, quo sanguinem aer illi vitæque tam necessarius subeat, nempe per potum, alimenta, cibosque corpori ingestos, quo vehiculo per vasa lactea abundanter ac sufficienter ad sanguinis massam defertur. Ita enim *l. c.* "toutes les liqueurs, que boivent les animaux, sont remplies, de meme que tous les alimens solides, qu'ils mangent, d'autant d'air, qu'ils sont capables d'en contenir dans les pores de leurs petites parties:" Non equidem me latet, quid cum Leuwenhœckio opponi queat, nempe angustia vavorum lacteorum eorumque oscula ac pori exiles, verum salva res est, modo distinguamus inter aerem sibi relictum, ac chylo lymphæque probe immixtum, ac quoad minima sua spirulasque combinatum, ille quidem vix per istas angustias transibit, nec forsan secundum superius dicta tutum commodamque esset, eum transire, hic vero cum liquidis intime conjunctus commodissime per ductum thoracicum sanguini inferatur, ulterius intime cum ipso conjungendus. Imo & nostra hæc quam præ manibus habemus rustici juvenis historia Meryanam hanc specio-

fam licet hypothesin respueret, quomodo enim, si nulla aeri ad organa transpirationis ac sudoris via accessusque pateat, adeo ubique inflatum fuit corporis illius integumentum, tanta collecta prodeunteque exhalationum copia, si sanguini adeo soli aer adhæreat, nec alibi ex vasibus nisi per oscula arteriarum, uti statuit, congruum inveniret exitum, quo ipso etiam peculiaris supponenda esset horum vasculorum structura ac textura pro hac functione specifica. Quicquid autem horum omnium sit, aeris jam in sanguine præsentia stabilita, ea nunc superest questio, an recensita capite præcedenti phænomena illi soli, an vero vel flatibus ac halitibus ex humoribus formatis adscribenda sint; aqua enim uti compressionem sensibilem etiam a fortissima antlia patitur, ita si a calore in halitus expanditur, summe sit elastica, cujus quantum aquæ quantumque intertexto aeri adscribendum sit, determinarunt jam physici. Censemus vero tam aerem factitium quam flatum ac halitus accusandos esse, cum inter eos sensu medico vix intercedat differentia notabilis magnique momenti. Cum vero aeris istam in succis corporis præsentiam supponamus, mirum cuiquam videri queat, aerem illum sui juris factum dici factitium, cum tamen non fiat nec producat demum, sed saltem colligatur: verum in verbis faciles erimus, utimur eodem jure, quo physici emergentem in vacuo ex corporibus aerem factitium pariter vocant, & quo talem aerem B. Ds. D. Rud. Jac. Camerarius in *diss. cit. de Tensione Cordis* p. 7. & B. Ds. D. Alex. Camerarius in *diss. de actu modo usque sorbendi* p. 9. artificialem vocarunt, utut saltem ex compedibus corporum, quibus detinebatur, tum liberetur, uti hic quoque factum.

C A P U T I I I.

Recensitorum supra phænomenorum rationes adducens.

PLaniori nunc ac faciliori via plerorumque phænomenorum historiarum supra in primo casu potissimum recensitorum reddemus rationes, eaque ad suas reducemus causas: primo quidem loco tumorem corporis miramur tantum ac tam cito emergentem; ab externa violentia & compressione ortus est procul dubio tumor ille subitaneus. Factitius, qui in recipiente exhausto sese extricat, aer, a corporum textura sine conquassatione, suo elatere se evolvit, se ipsum liberat, & ambientis aeris pressione remota, sublatoque proin æquilibrio, ex poris corporum, a quibus detinebatur, particularum compedibus, sese cum impetu proripit, quanquam facilius explicare spirulas suas queat, si laxatis vario modo corpusculorum repagulis porta ipsi pandatur, vel si ex
in.

Interstitiis partium fluidarum, nec cohærentium facile, exurgere, spumamque formare, bullulis & copiosioribus & promptioribus in superficie liquoris queat: in juvene vero nostro rustico ambientis aeris pressio non cessavit, utpote qui pleno pondere ac elatere læso corpori incubuit, quomodo igitur liberatæ sunt spirulæ aeræ, quæ in succis corporis illius latebant? Externa violentia turbas ingentes in humoribus passim statim patientibus excitavit sub turbis illis ac turgescencia quasi fermentatoria (quam semper bullularum innumerarum genesis, hoc est aer factitius copiosius comitari solet) aer æquabiliter antea humoribus qua sua minima permixtus, mediantibus gelatinosis sanguinis particulis in bullas sese formavit expanditque, quarum plures coeuntes bullas majores, aerem, propriam jam formantem sphaeram massamque, efformarunt, quæ aeris massa ad circulandum inepta facta est, nec capillaria vasa facile subire potuit, sibi potius osculorum compressione, instar valvularum viam oclusit, ac hæsit proin in ambitu corporis, quo semel propulsa est: tanta vero corporis quassatio, mole aratri facta, pressioque tam insignis, quæ valeat effringere costam, ad turbas sanguini inducendas aptam satis esse, vel ideo nemo negaverit, quod pressio partium enormis, terribilisque fibrarum tensio, subitanam inducat in quibusdam locis humorum statim, quæ turbationis ac inæqualis circuiti sanguinis prodromus ac causa communiter sit; quales vero ac quanti morbi ab inæqualitate sanguinis circuitus proveniant *cel. Frid. Hoffm. in med. system. lib. 1. sect. 1. cap. 6.* pluribus expressit; stasi igitur facta viisque passim rupis, uti ex vomitu & sputo cruento palam est, partim pressis, partim constrictis, humores mox in crasi sua ac textura qua minima turbantur, partes a se invicem secedunt, elasticæ se in libertatem vindicant, imo ex consortio reliquarum violenta tali conquassatione quasi extruduntur ac ejiciuntur: quo major vero violentia fuit pondusque aratri, eo major etiam humorum & sanguinis stasis, eo celerior per consequens humorum turbatio aerisque ac halituum liberatio debuit ac potuit contingere; id vero magis admiratione dignum est, quod prostratus læsusque graviter juvenis potuerit mox ex terra resurgere, ac de retinendis coercendisque equis cogitare: notum vero est, quantum roboris vis terroris ac animi impetus subministrat etiam vulneratis, vel alia ratione læsis, sed ad parvum temporis spatium, donec facto illo conatu sæpius ultimo subito concidant ac fatiscant, quod & hic factum annotavimus, subitanum enim hunc conatum mox lipothymia excepit eo gravior, quo penitius læsum concussumque fuerat cor cum omni thoracis ambitu, quoque major erat humorum commotio, stasis ac turbatio; venam vero secandam difficulter reperit chirurgus, cum suffusus intertextusque cuti & cuticulæ copiosior aer æque conspectum ac tactum ejus oculis & digitis subduceret, ac solet alias etiam pin-

guedo nimia; necessariam tamen esse V. Sm. duxit medicus, tam propter æstum & orgasmum sanguinis & metuendam inflammationem, quam etiam propter vomitum sputumque cruentum, habitu ægri plethorico non contradicente, contrarium licet suadente *Zacuto Lusit. in pr. admir. lib. 3. obs. 55.* ubi sanguinis missionem vena flatu turgente lethalem dicit.

Memorable autem phænomenon sanguis exsiliens exhibuit, cum in globulos milii semina mole æquantes & superantes disjiceretur & dispergeretur, eum fere in modum, quo fusa metalla per scopas aquæ infusa, vel in vase agitata in minutissima rediguntur ac dividuntur granula; manifesto quidem indicio, aerem non sub cutæ modo collectum, sed & in ipsis vasis tumultuari atque extra limites vagari, dum in bullas, globulosve conquassatum, & in mixtura suo adeo turbatum coheret sanguinem, eumque aperto venæ latere per rimulam impetuosè propelleret quaquaversum, unde & sub flatu fortioris specie & manifesto cum sibilo ex vena mox prodiit, uti solet excitare sonum per angustos transiens meatus, variantem juxta orificii figuram ac moderamen inde enatum: ac non possum non mirari, si ad istam aeris in vena abundantiam modumque egrediendi impetuofum ac plane singularem, quem adstant observavi, attendam, tam cito lipothymiam cessasse, (breve autem illam fuisse adstantes testati sunt,) nec ejus tum recursum annotatum, cum vena secaretur, cum sane tanta copia aeris in vena videatur adfuisse, quæ per eam versus cor dirigi, & sic tendendo illud lipothymix novæ graviorumque symptomatum causa fieri potuerit, nisi dicere velis, aerem hunc in ramis magis exterioribus hæsisse, & sic data per V. Sm. porta excessisse; & hæ ipsæ bullulæ ubivis in brachio maxime, tum cutis stratis confertim obvix ita etiam elevabant cuticulam, ut illam fricando non posset non stridor ille pergamenæ æmulans sonum excitari, uti solent in præparationibus anatomicis partes membranacæ eundem exhibere sonum:

Cæterum omnino etiam externæ potissimum violentiæ ac quassationi adscribendum erit, quod in hoc juvene cuticula alias non ita facile separabilis, & quæ a cantharidibus non sine conatu ac dolore elevatur, tam facile aeri tali ac halitibus cesserit, ut hunc sonum sub frictione ederet: non potuit autem non sub isto statu obtuso sensu prædita esse corporis superficies, cum nervorum surculi a violentia illa undequaque pressi fuerint, ac profundius etiam sub elevata illa cuticula latitaverint, notum autem est, pressionem sæpe satis levem nervorum & ab illa pendentem impeditum spirituum animalium influxum excipere facile sensum partium obtusum, quem nostrates per somnum partis exprimere solent; nec aliunde vox clangosa quasi ac peculiaris ille organorum illam formantium observatus stridor ortum habuit, cum præprimis partes illæ hisce functionibus destinatæ pressæ quassatæque fuerint

vehementius, ac proin aere tali in interstitiis non potuerint non turgere, quæ inæqualiter partes inflando, non poterat non inæqualem reddere superficiem, ac consequenter soni ipsius moderamen, unde vocis depravatio, ad suavitatem autem vocis requiri organorum illorum superficiem glabram, æqualem ac lubricam vel solum juxta §. 632. *instit. medic. cel. Boerhaave* certum est.

Dyspnœæ præsentiam adeo nemo mirabitur, ut potius singulare curiosis videri queat, eam non graviolem longe ac intolerabiliorem fuisse thorace adeo graviter læso, ac sanguine in spumescentiam illam turbasque acto, unde per pulmones circulatio omnino reddi debuit difficilissima ac tardissima; eo magis, quo notorium est, dyspnœam frequentius a flatibus ac halitibus in intestinis hærentibus, ac per ventriculum œsophagumque ascendentibus, illas partes distendentibus sicque pectus coangustantibus, excitari, sæpius per eorum eruptionem ac dissipationem solvendam, ut & dari syncopen & asthma flatulentum, imo & pleuritidem flatulentam spuriam; unde etiam cel. Sylvius causam dyspnœæ atque orthopnœæ occultam in flatibus halitibusque quærit, ac eosdem in hypochondriaca strangulatione similibusque morbis omnem sæpe paginam absolvere illud agnoscere vult, qui attente omnia ægris obvenientia examinaverint, expenderitque symptomata. Ac testatur maxime de gravi respiratorie functionis læsione tumor ille insignis, quem quævis inspiratio in fractæ costæ loco protrusit, mox iterum inter expirandum subsidens, inflati enim cum coratu pulmones costæ non amplius resistente integumenta extrorsum urgebant, redeuntia in pristinum situm aere ex pulmonibus in expiratione iterum extruso, ipsisque ad minus volumen redeuntibus; grumosum vero sanguinem ex bronchiis derivamus, collectum in iis ex ruptis, sub tanto impetu ac quassatione thoracis, pulmonum quibusdam vasculis, cujus moles etiam ventriculo vel deglutiti, (ex naribus enim sanguis etiam stillabat,) vel ibi etiam extravasati sanguinis gravis, cardialgiam in istam nervorum vicinia & frequentia facile poterat excitare, ipsa grumi ejectione solvendam, qui etiam cum compressione ventriculi violenta causa procul dubio fuit prostrati appetitus, eo certius, quo ad illius prostrationem febris illa vulneraria dicenda, a turbis illis in sanguine deducenda haud parum contribuit.

Suppositoria vero ac clysteres cur aerem & flatum non eduxerunt copiosos? qui tamen naturaliter intestinis inhabitant, etiam in sanis, quos tamen non lædunt, non minus enim naturales sunt flatum eo sensu, quo ipsa excrementa naturalia dicuntur, imo profunt potius, absque flatibus enim intestina subsiderent, & subsidentibus iisdem excrementa difficiliter transirent, ac ipsum chylum non debita facilitate transmitterent. Non in intestinis crassis, sed in alia plane corporis regione aer ille ac flatum stagnabant, & versus peripheriam corporis protrusi erant,

Disput. Medico-Pract. Tom. III.

E e modo

quidem fati extraordinario, motu tamen critico & salutari; unde vero immanis ille seroti tumor, capitis æquans magnitudinem? cum ea in parte factam esse quassationem aut violentiam, non constat. Verum in confuso illo lapsu, corporisque sub aratro compressione ac volutatione confusa quis determinare auit, quænam præcise partes concussæ gravius, afflictæque fuerint, quin & sufficiebat universalis illa humorum cum partibus solidis tam graviter quassatorum atque agitatorum confusio ac spumescencia, ad aerem his quoque in partibus a compedibus gelatinosarum sanguinis partium liberandum, cujus spirulæ propriam jam quasi formabant sphæram, cujus robur ab accedente febrili calore in immensum fere augebatur, ac accedentibus ex humoribus stagnantibus ac quasi fermentantibus, halitibus pariter elasticis validissima seroti integumenta inflatione distendebant, cum per membranarum involuorumque poros angustiores penetrare elabique facile ac celeriter non possent, sed firmiter potius istas intra angustias coercerentur, donec scalpello parata via in apertum aerem explodebantur, idque cum sibilo, ob exilem foraminuli aerem in sonum modificantis rimulam, & cura frigore quidem egredientis aeris sensu percipiendo, cujus & ipsa orificii angustia, & violenta protrusio proruentis celeriter aeris causa fuit, eum plane in modum, quo ex ore aperto halitus cum calore in admotam manum elabatur, cum eidem frigus adspiret manifestum, si compressis arctius labiis celeriter ac cum impetu rectaque linea protrudatur, ac debuerit omnino collabi expulso tum aere ac halitibus elasticis, tum restituente se post violentam adeo distensionem robore fibrarum seroti, ac inquam collabi mox latera æolipilæ hujus viventis, serotumque ad pristinos redire terminos, donec coalescente citius rimula novus tum aliunde huc truderetur aer factitiis, tum ex ipsis forsan in seroti cavitatibus stagnantibus humorum reliquiis assurgeret ac prodiret, qui novam distensionem promptissime efficiebat, donec denuo deducti halitus novaque apertione dimissi prætumidum antea serotum in integrum restituerent.

• Quid vero dicemus de formatis illis aeris factitii portionibus globosis, quæ fricando ac palpano sub cute brachii deprehendebantur, ac de loco in alium moveri poterant? Non alia hic a prioribus ratiocinia suppetunt, nec aliis opus est: neminem latet fermentescencia liquidæ in bullas intumescere, agitato fortius liquores in spumam agi, & eos quidem, qui tenaciori gaudeant textura largibri quoque spuma atque ætiori elevari, exemplo albuminis ovorum, quod assidua quassatione in spumam seu efformatas cum aere ex proprii humoris glutine bullas totum abit, indeque penitus albescit, verum & illud notum perspicuumque est, cessante agitatione, bullas, quarum quælibet antea seorsim subsistebat, coire, rumpi, majoresque formare bullas, multum aere iterum dimittere, ac in liquorem tandem pristinum, aere se penitus ex-

tricante, redire bullis carentem. Sanguis igitur quassatus & effervesceus in spumam actus est, ac aer ille factitius secedens non potuit æquabiliter ubique elevare cuticulam, strataque cutis æquabiliter distendere, & quia elabi omnino non poterat, coercitus membranarum spissitudine, sub cute istos formavit globos huc illucque propellendos; major vero pars circa cubitum in ampliori hæsit spatio, donec cum sibilo per rimulam inveniret exitum; maxima vero pars hæsit circum quassata præcordia, ibi enim maximæ obortæ fuerunt turbæ, unde cum tanta aeris ibi collecta moles portam haud reperiret, aperta prope claviculam tantilla via plurima ejus moles per eam promptissime elapsa est: sedata itaque remediis convenientibus, supra jam descriptis febrî, sanguine intra cancellos suos justum in ordinem ac sedatiorem redacto motum, calloque circa costam diffractam enato, feliciter convaluit juvenis; scilicet haud adeo gravia passum erat caput, & sub terribili violentia feliciter tamen adhucdum ceciderunt corporis periculosæ quassationes.

Quantum calori competat virium in excitando fortiorique elatere instruendo aere factitio supra jam diximus, at non eadem id facilitate a frigoris hyberni excessu deduxerimus, reipsa tamen Cappucinus, quem allegavimus supra, Monachus eadem, qua scroti tumorem, fata cum juvene nostro expertus est, utut ambulaverit in aura frigidissima, nec externa alia accesserit violentia. Quamnam igitur mali originem licebit allegare? Duo concurrerunt tum ad effectum tam extraordinarium præcipua, utut contraria quasi principia, frigus & calor: frigoris actionem cohibita transpiratione insensibili male munito præsertim corpore, humorum incrassatione, tardiore sanguinis & ad stasim inclinante circulatione se hoc in casu exseruisse nemo iverit inficias, præsertim si consideret effectus frigoris in partibus externis varios, de quibus vid. B. D. D. *El. Camerarii diff. d. analogia machine hum. cum therm. barom. & hygrom. ut & cel. Langii diff. d. homine aereometro.* Calorem hinc intra ambitum corporis is facile agnosceret, qui motum in profunda nive laboriosum cum multo conatu, humoresque hinc valide agitados, transpirationem tamen simul ob poros ab inclementi illa aura constrictos cohibitam consideraverit, ita enim spumescens quasi sanguis halitusque & factitium aerem de se dimissurus, ab eo plene liberari, cohibente frigore externo, non potuit, in debilem igitur læsamque a frigore partem, scrotum sc. vim illam protrusit, accedente etiam fibrarum lacessitarum strictura. Quorsum vero hi se proripuerunt flatus? Cum nullam hic lanceola indulserit viam, sed fotu calido discutientibusque externis & internis remediis dissipatum fuerit, quicquid tam subito enatum elatumque fuit flatulenti tumoris: redit adeoque hic quæstio superius cap. 2do facta; an inter aerem factitium, flatus, halitusque differentia sit; notavimus enim aquam, utut experientia teste ne tantillum quidem validæ cedat pressioni, nec comprimi possit, in halitum

tamen resolutam summe elasticam esse, ac distendere partes; dubites hinc merito an inter aerem & talem halitum ac flatum discrimen aliquod alicujus momenti intercedat, siquidem in elastica indole vix ullum agnoscas, hinc etiam halitus describuntur, quod sint aer non quidem simplex ac purus, sui juris tamen & rarefactus se expandens dilatans, vid. *cit. physographia B. D. D. Eliae Rud. Camerarii p. 4. §. 3.* quauquam negari non possit, *cel. Glissonium in tr. de ventriculo & intestinis*, flatum in genere describere, quod sit halitus in corpore excitatus atque obfirmatus, ut nec facile iterum condensari, nec per partes in quibus concluditur, perspirare queat, eo enim partes inflare, quod nec coerceri nec permeare possit; duobus itaque simplicem halitum & flatum discrepare statuit, nimirum quod hic tum ad coagulationem, tum ad permeationem plane sit ineptus, ille ad neutram; hinc etiam est, quod Helmontius statuatur, vapores quidem ut & exhalationes ordinarias facile posse condensari, sive in aquas, sive in olea, sive in aquam ardentem, sed suum inventum Gas, per quod intelligit flatum, volatilitatem pertinaciter affectare, omnemque coagulationem spernere; ratio hujus, quam reddit, est, quod vapor sit tantum aqua rarefacta, & consequenter in aquam facile recidat, verum Gas insuper extravertere suam sulphur, intra quod ejus mercurium & salem glaciari; eodem plane modo *cel. Ettmullerus in pathol. instit. med. thes. 32.* statuit, flatum neque ad vapores, neque ad exhalationes referri posse, & hinc merito ad tertiam classem hujusmodi entium sive ad Gas sylvestria sive ad spiritus coercibiles revocari, & in *diff. d. dolor. hypochondriac. §. 3.* expressis verbis dicit, flatum esse novum quoddam ens spirituosum, spiritus scilicet sylvestres incoercibiles & non coagulabiles, qui neque sint præcise salinæ neque sulphuræ naturæ, sed ex utriusque actione aliquod emanans tertium, & *cel. Sylvius* horum differentiam in eo quaerit, partim quod flatum propter materiæ suæ visciditatem adhæreant magis ventriculo & difficilius excludantur, halitus vero & vapores facilius erumpant ex ventriculo, partim quod flatum erumpant in eructatione, halitus vero in oscitatione & hypochondriaca & hysterica suffocatione. Id tamen æque certum videtur, aerem condensatione in aquam seu liquidum palpabile non condensari, quod statim halitui accidit.

An igitur dicemus, factitium aerem, qui non purus ac simplex concipiendus, cum in sinu suo foveat variæ indolis partes innumeras, quæ ipsius elaterem ac pressionem varie alterant, (quem aeris elaterem ac pressionem in collegio physico experimentali, ante paucas septimanas elegantissimis experimentis demonstravit *excell. D. Prof. Creulingius* patronus ac adfinit noster honoratissimus) si non facilius per poros partium exhalet quam aer, facilius tamen discuti, dissipari tumoremque quem effecit subsidere, quam qui aere solo constat, ut pote qui non ita facile dimittitur per poros & integumenta, exemplo vesicæ inflatæ,
cum

cum halitus iterum densari in guttas & ad priores redigi angustias queant, ut non exhalent, aut foras ejiciantur, hinc idem Sylvius disquisitionem flatuum ac halitum sibi ita concepit, quatenus nimirum ipsorum materia tenax inciditur & rumpitur, unde subsideat materia pituitosa hoc modo distracta ac distenta, concidatque ac coeat in exiguum spatium, modo haud plane diverso illi, quo pueri soleant ex sapone aqua soluto per straminis tubulum excitare bullas, quæ posteriore rarefactione tandem sponte rumpantur, liquore illo iterum subsidente; quanquam haud dubitem asserere, posse tales & halitus & factitium aerem tumorem alicubi efformantem, urgente calore, discutientibus adhibitis, accedente fibrarum jam ad pristini toni vigorem redeuntium strictura retro urgeri pellique nova resorptionis specie per oscula venarum in sanguinem, illi- que iterum immixtum qua minima, partem antea tumidam deserere, id quod in infantilis quoque tumore scroti flatulento evenire sæpius haud dubito; interna enim æque ac externa discutientia tenuium sunt partium, attenuant halitus ac dispellunt, oscula aperiunt, fibras ad amolendum hostile flatulentum invitat & lacescunt, mineramque ac fomitenti factitii aeris, humorum visciditatem incidunt, gluten dissolvunt, cruditates corrigunt ac eliminant; sic in *cel. Riverii obs. ac curat. med.* curati leguntur tumores flatulenti tam totius corporis, quam etiam singularum partium e. gr. scroti, solis discutientibus sacculis inclusis & calide applicatis e. gr. vili alias furfure torrefacto, qualis curatio emphysematis a vulnere pectoris hasta inflicto p. 347. ac alia insignis scroti tumoris a percussione in regione pubis ab equo facta solo cataplasmate ex farinis hordei & fabar. sem. cumin. flor. chamom. melil. facta recensetur, similiter in *obs. phys. med. cel. Hellwigii obs.* 130. historia tumoris scroti rari ad capitis infantilis magnitudinem accedentis flatulenti sola diaphoresi & transudatione spontanea per poros cutis exterioris curari traditur, ubi in scholio *cel. Schraeckius* causam illius tumoris in resolutione feri crassi & pituitosi poris a frigore obstructis quæsit, & simul alius scroti tumoris ex Thonero solo resolventium & carminativorum usu curati mentionem fecit, ut plura alia in *obs. libris* passim obvia silentio præteream.

Quid denique dicemus de tumoribus illis abdominis flatulentis in femina illa observatis? Totum vero negotium in historia recensita paucis absolvi posse videtur, habita ratione impediti potissimum fluxus lochialis, sive purgationis illius post partum adeo necessariæ ac utilis, quam varia enim quamque gravia mala suppressum hunc fluxum sequantur, quotidiana loquitur experientia, adeo ut nullus fere sit morbus, quem non metuant, & qui non cum illius suppressione connexionem habeat, præsertim si tardius post puerperium succedat mensium fluxus, uti huic nostræ sominæ accidit; unde a tali restagnatione sanguinis tormina varia hysterica, tensionis abdominis variæ, angustiarum præcordiorum, pal-

pitationes cordis, vel in capite hemicranicæ, vel in membris externis rheumatismi, arthritides, & coarctatis nimium ulterinis vasis varices, imo polyposæ concretiones, inflammatio uteri, febris acuta, convulsiones & quæ non? oriuntur, ut hinc practici in hoc consentiant, quod vix detur hæmorrhagia, cujus defectus tam præsentia vel tam presso pede succedentia pericula ac damna inferat, quam suppressio fluxus lochialis, quæ a tam levi sæpius causa externa, e. gr. refrigeratione corporis, potu frigido, vel animi pathemate, præcipue terrore & iracundia, ortum suum trahit, quorum omnium autem ratio vel ex hoc solo patere potest, quod lochia & menses vix alia ratione differant, quam tempore, quæ enim ante conceptum erant menses, illa post partum sunt lochia stricte ita dicta; quantum autem salutis in fluxu mensium naturali, ac damni vel periculi in præternaturali situm sit, omnibus notum est. Sed vela sunt contrahenda, nec plura admittit pagellarum angustia.

Liceat nobis coronidis loco thesin pluribus probatam *dissert. d. Tens. cord. p. 8.* qua dicitur, non raro inflari corpus humanum, ac si quis aerem sese expandentem inflatione immitteret, ut & verba B. Soceri nostri *D. D. El. Camerarii in diss. d. subsid. pro arte med. ab antl. pneum. pet. p. 29.* heic adponere; flatus per totum corporis ambitum in vasis etiam posse reperiri, quis dubitet? Confirmante id authorum experientia & practicum observationibus, ubi mira adeo sæpe occurrunt phænomena, in quibus solvendis (quod & in aliis casibus crebro contingit) nisi idem per idem, obscurum per æque obscurum velis explicare ad *το επεχειν* recurrendum erit; ostendit clare inclytus Boyleus, productionem bullarum aerearum in minutissimis etiam corporis humani partibus contingere, dum observavit in vipera in recipiente exhausto torta, manifesto adparuisse conspicuam bullam hind inde moveri in aqueo humore oculi; posse autem pari ratione e sanguine nonnunquam aerem intertextum emergere, & sub flatuum bullarumque forma per corporis compagem ferri, varieque lædere, nullus dubito.

T A N T U M.

ABRAHAMI

LXXXII.

ABRAHAMI VATER

ET

J. LAURENTII WEIDNER,
CHORDAPSUS CELSI

OCCASIONE

VENTRIS ENORMITER CONTRACTI

IN

HOMINE SUBITA MORTE

EXTINCTO OBSERVATI.

[Witemberg, 14 Octobr. 1738.

LXXXII

ABRAHAM VATER

J. LAURENTI WIDNER

CHORDATUSUS CELSI

occasional

VENTRIS BROMITER CONTRACTI

HOMINE SUBITA MORTE

EXTINCTO OBSERVATI

W. Lang. 11 Oct. 1875

Q. D. B. V.

Vitam humanam fragilem & caducam esse, omnes quidem mortales suo exemplo comprobant, eam vero aura fugaciorem esse, imprimis exempla eorum confirmant, qui nullo præcedente morbo, mortis prodromo, inopinato ac sæpe momento citius, e vivis tolluntur. Verissime propterea vita humana in Sacro Codice fumo, umbræ, aliisque rebus fugacibus æquiparatur. Cur vero ac quibus ex causis, homines non tantum senes, sed interdum juvenes, ac in flore ætatis constituti, robusti ac bene valentes, saltem apparenter fani, adeo subito, aut paucarum horarum spatio interjecto, e vita migrent, ob causas absconditas & in obscuro latentes, adeo manifestum non est. Observamus contra alios cum gravissimis morbis confictatos, atque manifesta viscerum vitalium corruptione laborantes, impatientibus cruciatibus afflictos, propterea mortem anxie appetentes, ejusque desiderio oblanguescentes, voti sui compotes non reddi, sed lento gressu ad mortem properare. Communiter quidem, ubi homo subito moritur, vel mortuus reperitur, culpa in apoplexiam, synopen, catarrhum suffocativum, sine causæ cognitione, conjicitur, quod merito reprehendit *Nobil. Dominus de Heucher in dissert. Academica, de erroribus circa causas mortis subitæ, antehac Anno 1703. hic habita.* Luce quidem meridiana clarius apparet, ipsam vitam primario consistere, in circulari sanguinis per corpus motu, huncque non tam instrumentum, quam ipsum vitæ fundamentum dicendum esse, recte indicat *Kornmannus, autor dissert. de morte subita præcavenda, sub Præsidio Excellentissimi Hoffmanni Anno 1707 habitæ.* Videmus quippe vitam cum ipso circulo vitali terminari, ac non nisi eodem destructo, finire. Non minus certum est, circuitum sanguinis, absque respiratione atque influxu liquidi nervosi, ne per momentum continuari posse, adeoque intercepto hujus motu ad organa vitalia, imprimis ad viscus primum, cor, vel sufflamina penitus respiratione, sanguinis circulatio illico ut destruat, necesse est. Non tamen omnis suffocatio fit a catarrho suffocativo, sicut nec in apoplexia mortuis, semper labes cerebri patet. Non enim adeo angustiis limitibus causas mortem inferentes comprehendere licet, uti quidam antehac fecerunt, qui neminem absque febre mori, asserere non dubitarunt. Nec enim sufficit dixisse, hunc vel illum apoplexia, syncope aut catarrho suffocativo periisse, sed ubi judicium, imprimis in foro, de morte subitanea ferendum, interiora corporis defuncti rimari, ac viscerum singulorum constitutiones examinare convenit. Culter quippe anatomicus hætenus causas pene multas, in obscuro latentes, ac spississimis in tenebris involutas, detexit ac in lucem protraxit. Ante duos annos mense

Disput. Medico-Pract. Tom. III. F f Decembr.

Decembr. cadaver hominis mortui, in via reperti, in theatrum anatomicum illatum est, ut præmissa judiciali sectione, quo de causa mortis subitanæ, & utrum naturali vel violenta morte homo periisset, constaret, postea cadaver dissectum in publica anatome demonstraretur. Nulla in hujus apertione signa violentiæ perpessæ apparuerunt, viscera etiam omnia bene constituta fuerunt, solus canalis alimenterum cum abdomine extreme contractus, ac præterea polypus insignis in aorta repertus est. Dignus hic nobis videtur casus, qui in præsentī, loco speciminis inauguralis proponatur. Considerabimus itaque enormem canalis alimentosi coarctationem, hujusque pariter ac mortis subitanæ inde secutæ, causam enodare studebimus. Faxit Deus T. O. M. ut hoc cedat in sui honorem.

H I S T O R I A.

Accidit ante duos annos d. 2 Decembris, qui erat dies Dominica 2. Adventus, ut rhedarius, 24 circiter annorum, apud nobilem in pradio, dimidio abhinc lapide distante, seroitia faciens, animi recreandi, ac pro more vulgi, stomachum cerevisiæ potu-replendi causa, ad urbem nostram ambularet. Hic postquam in caupona cerevisiaria perpotaverat, vesperascente celo, ante portarum occlusionem, urbe exiit, at nondum satiatus, atque sat temporis sibi superesse ad remeandum, ratus, in suburbio moras necendo, computationem multam in noctem protraxit. Tandem domum reversurus, via se commisit, sed in medio itinere morte subitanea oppressus, altero mane mortuus repertus est. Quandoquidem ergo, ubi de causa mortis non constabat, inspectione legali opus fuit, jussu Magistratus Academici, cui jurisdictio eo in loco competit, cadaver, vi mandati regii, in theatrum anatomicum illatum est, ut prius legaliter, causam mortis detegendi scopo, inspiceretur, ac posthac in anatome publica disseicaretur.

S E C T I O C A D A V E R I S.

Nihil exterius in cadavere observavimus, quod ullam violentiæ perpessæ suspicionem in animo excitaret, neque etiam gelu eo tempore urgebat, ut eidem mors repentina adscribi potuisset. Unicum, quod in oculos incurrebat, & admirationem omnium excitabat, fuit contractio enormis abdominis, ac retractio ad interiora, qua foveam sat profundam, inter costas spurias atque ossa ilei eminentia, formabat, quasi homo diuturna inedia, aut macie consumptus esset, cum tamen reliquum corpus, quoad faciem & artus, carnosum & succi plenum appareret.

Aperto

Aperto abdomine intestina omnia adeo coarctata fuerunt, ac si nullam intus cavitatem haberent, nihilque continebant, ac lumbis quasi agglutinata jacebant. Colon quidem juxta valvulam magnam, naturalem amplitudinem ad palmæ latitudinem monstrabat, sed reliqua pars, quæ ascendendo in latere dextro, sub hepate, ventriculo atque liene transit, ac in sinistro hypochondrio versus inferiora reflectitur, ad principium usque recti adeo contracta erat, ut intestino tenui angustius esset. Ipse ventriculus ita angustatus, ut in intestinum illum mutatum dixisses, qualem figuram nobis exhibuit *Ruyseh. in obs. anat. chirurg. 68. figur. 13.* Rectum tandem intestinum a fecibus, cunei ad instar intrusis, valde extensum erat, atque vesica urinaria repleta turgebat. Dextrum ventriculi orificium, cum parte duodeni rubedine affectum, levem inflammationem arguebat, vasa etiam ventriculi sanguine grumoso turgescebant. Reliqua viscera abdominis æque ac thoracis, omni labe visibili immunia erant, sicuti etiam in apertione capitis postea facta, nihil peculiatis observatum est.

T H E S I S I.

Quandoquidem in sectione hujus hominis nulla violentiæ signa reperta sunt, neque vitium notabile viscera monstrarunt, sed sola angustia præternaturalis canalisi alimentosi observata est, nullibi alias, quam in tubo intestinalium, causam mortis quærendam esse, quilibet videt. Angustia enim illa canalisi alimentorum abunde testatur, vehementes convulsiones ejusdem præcessisse mortem, utpote quæ aliunde derivari nequit. Non enim existimandum, sensim ac tarde hanc coarctationem ortam fuisse, uti propter diuturnam inediam, abstinentiam a potu, vel usum largum potus spirituosorum liquorum, abusum alimentorum, aut medicamentorum siccorum, austerorum atque stypticorum, aromatum, & si quæ sunt aliæ causæ, quæ lente eundem effectum producere queunt, fieri observatum est, utpote quarum omnium causarum nulla in nostro locum invenit. Potius solam convulsionem hic accusandam esse, confirmat insuper contentorum omnium ac potulentorum, in copia assumptorum, ex ventriculo & intestinis tenuibus expulsio, per vomitus copiosos & iteratos, quos quidem nemo vidit, cum nullus adfuerit testis, vacuitas tamen tubi intestinalis satis demonstrat.

T H E S. I I.

Est enim spasmus, seu convulsio, contractio præternaturalis, valida ac violenta partium membranarum ac carnosarum, ab irritatione fibrarum nervearum iisdem intertextarum, atque hinc pendente influxu &

pressionem fortiori liquidi nervorum elastici oriunda. In tales enim succussiones, monente *Bellino Opuscul. propof. l. 2. de stimulis*, veniunt partes sentientes, quoties sentiunt, hoc est, in mille & frequentissimas contractiones & distractiones, quæ majoris sunt impetus, quo vividior est sensus. Quanto enim dolor est vehementior, dicit *Barth. de Moor Pathol. cerebri c. 11. p. 344.* quanto partes affectæ magis sensiles, tanto citius & gravius potest succedere convulsio. Convulsionem quidem fieri, vel a repletionem, vel ab inanitionem, statuit *Hippocrates*; sed hanc sententiam optime cum neotericorum irritatione conciliari posse, ille l. c. exponit, remque exemplo puncturæ nervorum, quam presso pede convulsiones sequuntur, illustrat, his verbis usus: *Quandoquidem punctura nervi suppeditat argumentum maximi roboris, meo quidem judicio, ad evincendum, irritationem esse causam convulsionis, non erit inutile hanc causam penitus perscrutari. Concedo convulsiones subsequi puncturam nervi, verum velim diligenter attendi, quomodo illud contingat? Dico ergo, non sequitur statim ab ipso insultu convulsio, sed plerumque dolor vehementissimus, tumor, inflammatio partis affectæ, cum æstu insigni, solent præcedere. Hinc concludo irritationem ipsam non debere separatim considerari, verum prout stipata est omnibus hisce symptomatibus. Exquisitiori autem sensu præditæ sunt membranæ, atque partes membranosæ, adeoque irritatæ & lacertatæ, dolores acutissimos excitant.*

T H E S. I I I.

Conflatur enim canalis alimentorum, ex quatuor tunicis diversis, lamellatim sibi invicem impositis. Harum exterior communis audit, quia cum partibus circumjacentibus communis, atque gulæ in thorace sitæ, a pleura, reliquo vero canali, ventriculo atque intestinis a peritonæo accedere creditur, iisdem certe continua est. Altera musciosa, ex fibris carnis longitudinalibus atque circularibus constat, quibus in ventriculo intertextæ sunt aliæ, oblique excurrentes. Tertia sub hac, tunica nervea, in canibus quidem firma atque tendinea, in homine vero ex filamentis laxius cohærentibus constat, unde etiam flatu immisso, in mirabilem cavernosam texturam expanditur. Diversitatem hanc tunicæ nerveæ, in præparatis intestinorum tunicis, ex homine & cane desumptis, & ab invicem separatis, monstrare soleo in museo. Hæc judice *Albino*, in descriptione nova tenuium intestinorum, tunica potius cavernulosa, altera & interna nuncupanda venit, distinguendo hac ratione hanc ab illa cellulosa externa *Ruysschii*, inter communem & musculosam sita, vid. *Heisteri Compend. Anat. T. II. p. 58.* Quamvis hæc, nostro judicio, tunica separata dici non possit, quia eodem *Albino* observante, non ambit intestina, & ad partem superiorem, a mesenterio averfam, non pertingit, sed digiti transversi circiter latitudine a mesenterio terminatur, ac pin-

guedinem continet, qua ista interior penitus destituitur. Hanc tamen cellulofam & cavernofam minime ipsam tunicam nerveam, sed inter hanc & villofam expansam esse, indicat *Waltherus in diff. inaugural. de intestinorum angustia, ex obfirmato eorum habitus vitio* §. 5. qua de re ita existimare cœpit, ex quo experimento, ita forte cedente, novo ac longe minori contextu aliam, sed veram & distinctam, firmioremque nerveam tunicam, a musculosa sejungi vidit, uti ibidem profitetur. Perlustravi propterea oculo nudo & armato, omnes intestinorum portiones, in quibus tunicam istam cellulofam præparavi, quarum haud mediocris est numerus, utrum forte tunicam talem nerveam, ab expanso isto lanuginoso & celluloso distinctam, observare liceret, sed voti compos redditus non fui. Asservo etiam tunicas intestinorum ab invicem separatas, in liquore pendulas, in quo præparato tunica nervea, instar telæ laxius contextæ, apparet, per quam vasa sanguifera intertextæ, elegans spectaculum exhibent, nihil vero inter hanc & musculosam, cujus fibræ annulares nudæ, ac nulla alia membrana tectæ conspiciuntur, observavi, quod tunicæ nomine venire posset. Propterea tamen nullatenus id negandum censeo, sed ulteriore indagine dignum judico. Quarta tandem & ultima canalis alimentosi tunica villosa, a villis tenuissimis, quasi in holoserico, in superficie interna eminentibus, ita dicta, in qua *Ruyfchius* papillas observavit, ac villo papillosam eam appellavit, *Helvetius* vero hos villos meras papillas esse, pronunciavit, ac propterea tunicam potius papillarem appellandam esse judicavit. Videntur autem hæ eminentiæ nihil aliud esse, quam apices vasorum sanguiferorum, qui repletionem materia ceracea colorata facta, eriguntur ac turgidi evadunt.

T H E S. I V.

Hæ tunicæ canalis alimentosi, uti substantia diversæ sunt, ita etiam usibus specialibus destinatæ. Tunica quippe villosa organon secretionis est, in qua ex extremis arteriarum propaginibus, transudat perpetuo latex lymphaticus, quo irroratur canalis, atque intus contenta alimenta solvuntur. In intestinis præterea tenuibus per hanc tunicam, quæ accuratius examinata, cribri instar, copiosissima foraminula monstrat, percolatur chylus, atque ad vasorum lacteorum oscula ducitur. Altera, nervosa dicta, sensum canali alimentorum conciliat, quo ille adeo exquisito pollet, ut, sicut a gratis alimentis, naribus perceptis, aut lingua saltem degustatis, appetitus, ita ab ingratis nausea, vomitus ac purgatio per inferiora sequatur, & a quocunque stimulo irritata hac tunica, dolores acutissimi, spasmi ac motus convulsivi oriuntur. Tertia, musculosa vocata, ex fibris carnis constat, quarum ordo, observante *Heistero in comp. anatom. n. 209.* in ventriculo varius, & quasi inextricabilis, cum quædam quasi circulares a parte superiori ad inferiorem descendant, aliæ

in superiori ventriculi parte, inter utrumque orificium, alia a sinistro orificio ad dextrum oblique excurrant, quædam orificia ambiant. In œsophago vero & intestinorum tubo annulares atque longitudinales, & hæc quidem in intestinis rariores, ac maxime in parte mesenterio opposita, observantur. Hujus musculosæ beneficio, gaudet canalis alimentorum motu dilatatorio ac constrictorio, qui peristalticus dicitur, in gula atque ventriculo, extra deglutitionis atque digestionis actum, obscuriori, in intestinis autem manifesto ac perpetuo & successivo, quo lumbrici reptatum repræsentant, propterea ab *Albino l. c.* lumbricali dicto. Quarta tandem & extrema membranosa, communis dicta, connexionem atque situm naturalem viscerum interiorum conservat.

T H E S. V.

Quemadmodum igitur motu hoc naturali peristaltico, juvante actione diaphragmatis & musculorum abdominis, alimenta in ventriculum deglutita, absoluta in eo digestionem, per orificium dextrum ad intestina, ac per horum longum & anfractuosum ductum, usque ad inferius guttur feruntur; ita non raro contingit, ut non tantum ventriculi contenta, sed etiam, quæ longius jam per intestinorum tenuium canalem progressa sunt; imo in extremo casu, ipsa excrementa, motu convulsivo, eoque inverso & retrogrado, versus superiora urgeantur, atque vomitu rejiciantur, quem motum antiperistalticum vocant. Hunc ad eum usque gradum interdum augeri, atque adeo vehementem fieri posse, ut non tantum alimenta & excrementa, sed etiam clysteres injecti, atque, quod magis mirum est, suppositoria per os rejecta sint, autores tradunt. Duos tales casus *Sennertus lib. 3. prax. p. 2. f. 2. c. 1.* consignatos reliquit. Primam, a *Jo. Matth. de Gradibus* observatam, historiam puellæ duodecim annorum, qua illa ileo laborans, non modo feces, sed clysteres injectos, & postea malo per triduum invalescente, suppositorium pariter, & insuper, quod fere omnem fidem superat, duo alia suppositoria, alterum simplici, alterum quadruplici filo ad coxam alligata, ruptis his vinculis, vomitu rejecisse fertur. Alteram, a *Jacobo Oetheo* observatam, qua partem candelæ sebaceæ, suppositorii forma in anum immisam, postero die a fabri ferrarii Toldani uxore per os rejectam esse, dicitur. Peculiarem hac de re quæstionem movit *Andr. Flach Argentinenf. in diss. inaugural. de passione iliaca quæst. 6. num motus peristalticus in statu præternaturali inverti adeo possit, ut non solum feces alvinæ, sed & clysteres immissi, nec non suppositoria applicata, per os rejiciantur?* Hic licet id de fecibus alvinis ac clysteribus admittat, de suppositoriis tamen negat, aut saltem dubitat.

THESES. VI.

Hæc uterunque tradita sunt, in medio quidem relinquimus, propterea tamen motus antiperistalticus canalis alimentosi non penitus negari debet, uti fecerunt *Haguenot Societ. Montispeful. Socius*, & *de St. André Societ. Angl. Sodalis*. Hi quippe in *Bibliotheca Angl. T. II. Part. II. Artic. VIII. p. 492.* motum intellinorum præternaturalem antiperistalticum, ex iliaca obstructione ortum ducentem, allegatum oppugnarunt, eumque imaginarium esse judicarunt, malum iliacum, non per obstructionem intellinorum, sed per violentam musculorum abdominis contractionem produci, affirmantes. *Dn. de St. André* seorsim Anno 1717. d. 21 Mart. suam, circa ilei naturam, erga Societatem Anglicanam explanavit mentem, supponendo morbum hunc consistere in contractione violenta musculorum abdominis, inductam a resistantia contentorum in intestinis. Ex comparatione enim symptomatum in hoc morbo observatorum, cum iis, quæ concomitantur hernias, manifestum esse, Chordapsum, *Celfo* dictum, esse morbum, in quo intestina & omentum, interdum etiam pancreas, lien & mesenterium ipsum, ita versus superiora propellantur, ut per diaphragma dilatatum, vel ruptum, in thoracem penetrent. *Celfo* autem, monente *Goblio* in *Act. Berolin.* hic affingitur descriptio morbi, quam nemo unquam iisdem expressionibus ibi inveniet. Ita enim *Celsus l. 4. de medicina cap. 13.* *Diocles Carysius tenuioris intestini morbum Chordapsum, plenioris ileon appellavit. A plerisque video nunc illum priorem ileon, hunc colicon nominari.* Confirmare interim *St. André* suam sententiam nititur, sectione hominis. in qua musculos abdominis adeo contractos invenit, ut fere impossibile fuerit, eisdem cultro acutissimo perforare, colon vero & maxima pars omenti, per dilatatum diaphragma eo in loco, quo nervus intercostalis transit, in thoracem penetrasse, observavit. *Dn. Haguenot* vero sententiam suam inseruit *Diario Academ. Scient. Parisiensis Anno 1713.* qua excluso omni motu antiperistaltico, a solo motu diaphragmatis & musculorum abdominis dichrono & reciproco, & naturalem & præternaturalem in intestinis, contentorum progressum perfici, statuit. *Vid. Acta Med. Berolin. Dec. 2. Volum. IV. n. 1.*

THESES. VII.

Dicto loco, auctor horum actorum *Goblius* examinavit, pluribusque argumentis confutavit hanc theoriam, monstrando, allegatum a *St. André* casum nihil aliud evincere, quam quod dentur casus, qui præ se ferant externam speciem passionis iliacæ, in vera tamen rei essentia, consistant morbum, in læsione situs partium consistentem, admodum rarum, quem apto nomine, herniam ventriculi appellari posse, idem existimat, ad

ad quem violenta magis causa omnino requiratur, quam in ordinaria passione iliaca. Dicit autem *idem*, theorema istorum virorum merum sapere mechanisum, & necessitatem immutabiliter, secundum conceptum & præjudicium, fieri implicare, quod autem a corpore vivo, & a principio, libertate agendi instructo, longe alienum sit. Supponit quippe in corpore animali vivo, motus non pro simpliciter mechanicis, sed mechanico-organicis habendos esse, totumque corpus vivum, systema nervoso-fibroso-tubulosum, inservire suo moderatori pro instrumento, mediante quo, fluidarum partium cursum ex arbitrio dirigere queat. Hac ratione cadere omnia, a *Haguenotio* supposita, & contra motum intestinorum peristalticum mota dubia, concludit, dicens, Mechanicos istos contrarios, in eodem viscere, motus non capere, utpote qui cum puro puro mechanismo conciliari non possint. Negotium tamen ex organismo optime explicari posse putat, qua anima, quæ vitæ præsidium tenet, agat vel faciat pro lubitu.

T H E S. V I I I.

Nos quidem nullatenus cum dictis viris *Haguenotio* & *de St. André* motum antiperistalticum negantes, facere possumus, sed potius cum *Goblio* judicamus, neminem sibi persuaderi passurum, intestina in morbo iliaco manere in inactione, & habere se instar utriculorum plenorum, ab extra saltem compressorum. Nullatenus tamen fundamentum hujus theorematis, cum *ipso* mechanismo tribuimus, sed potius mechanisimi male applicati, vitium esse judicamus. Nemo mechanicorum, præter dictos viros, negavit motum antiperistalticum, omnes admittunt, motus contrarios, distinctis temporis momentis, in canali alimentorum, fieri posse, & eodem quoque tempore, in diversis ejus partibus peragi, uti ipsa experientia id confirmat, ac vel sola cholera exincit. Sed quis motus contrarios, uno eodemque tempore, ac in una eademque parte, fieri credat, aut unquam observavit? Quis sibi persuadere poterit, animam pro lubitu, hos motus contrarios, producere posse? Videmus quippe animam, omni sua cogitandi vi, qua pollet, efficere non posse, ut pulsus cordis & arteriarum per momentum cesset, ut motus peristalticus intestinorum quiescat. Aliter se res habet cum motibus mixtis earum partium, qui propter nervi vagi ac intercostalis conjunctionem fiunt, adeoque partim involuntarii, partim voluntarii sunt, de quo vid. *Vieussens in Neurographia l. 1. cap. 20. & lib. 3. cap. 4.* Quemadmodum autem motus naturalis & digestorius contentorum, eorumque per canalem alimentosum promotio, æque ac fecum exclusio, non solo motu peristaltico intestinorum perficitur, sed actione diaphragmatis atque musculorum abdominis reciproca, apprime juvatur, ita quoque in malo iliaco, ac aliis morbis, vomitus non a solo motu antiperistaltico intestinorum pendet, sed diaphragma atque musculus abdominis, utpote causæ sociæ, simul

simul agunt. Comprobat hoc pulchro experimento, frequenter facto, *Bayleus in Instit. Physic. Tom. III. Tr. II. l. 2. c. 2. sect. 1. disp. 1. artic. 7.* ubi docet, si cani cum cibo aut potu, detur sublimatum corrosivum, statim ac ventriculus veneni aculeis pungitur, potum ingestum rejici vomitu, hunc tamen abdomine aperto, statim cessare, sed mox redire, si partes abdominis se junctæ confluantur.

T H E S. I X.

Sed revertendum nunc ad nostrum casum, ut videamus, quonam morbo defunctus laboraverit, qui illum tam subito, & adeo brevi temporis intervallo, jugulavit. Nullam visceris nobilioris labem manifestam adfuisse, ex sectione cadaveris, supra exposita, constat. Sola itaque confictio præternaturalis, totius canalıs alimentorum superest, quæ de morbo fatali testatur. Hanc vero non aliunde, quam a prægresso spasmō ac motu convulsivo, a stimulo atque dolore undecunque orto, derivari posse, supra vidimus. Quamobrem colicam convulsivam, aut malum iliacum hic accusandum esse, quilibet videt. Utrumque quippe intestinum, vel totum potius canalem affectum fuisse, circumstantiæ, in sectione annotatæ, declarant. Causas mali iliaci ex sectione cadaverum, allegat *Kuyfchins in observ. anatom. chirurg. 91.* primum nervorum in intestinis, si non in totum, saltem ex parte obstructionem, unde intestina præsertim tenuia orientur, ac a motu peristaltico desistant, secundo, obstructionem intestinorum a fecibus, rebus præternaturalibus e. g. ossibus ac similibus solidis deglutitis, tertio, susceptionem seu ingressum intestini, quarto, contractionem & coarctationem intestini, quinto, herniam intestinalem, sexto, inflammationem intestinorum. In nostro exemplo, tum obstructio intestini recti a fecibus spissis, in illud cunei instar, intrusis, & ilei circa valvulam Bauhini, unde principium coli, juxta illam extensum, repertum fuit, tum coarctatio non partis intestini, sed totius canalıs, tum etiam inflammatio in duodeno ac jejuno adfuerunt. Quænam vero harum causarum prior reliquis extiterit, ac istas produxerit, difficile determinari potest. Sufficit, quod unaquæque earum ad morbum excitandum, ac nisi removeri queat, mortem inducendam, apta sit.

T H E S. X.

Hoc tamen mirum, mortem adeo brevi temporis intervallo insecutam fuisse, cum alias homines, interdum ileo fataliter decumbentes, per plures dies torminibus atrocissimis, aliisque gravissimis symptomatibus affligantur, antequam vitæ finis imponatur. Accelerationem mortis in nostro maxime tribuendam esse, polypo ex aorta juxta lumbos prodeunti, non sine ratione judicamus. Concreta talia fibrosa, quæ polypi appellantur, in vivis non præexistere, sed nihil aliud esse, quam sanguinem, post animalium

mortem refrigeratum & grumofum, afferere aufus est *Kerckringius spicileg. anat. obs.* 73. eosque ideo pseudopolypos appellavit. Polypos tamen veros a fanguine grumofa toto coelo differre, ipfa autopfia monftrat, talesque haud raro in cadaveribus reperiri, fectiones anatomicæ confirmant. Eofdem etiam in corde ipfo, aut canalibus circulantibus hærentes, pro fubjecti, in quo latent, item magnitudinis, conformationis atque fitus diverfitate, inflignes in viventibus ludere poffe tragoedias, nemo inficias ibit, qui œconomix animalis levem faltem notitiam habet. Sanguinis quippe motum retardando atque turbando, varia fymptomata, palpitationes cordis, lipothymias, afthma, ac, fi inprimis grandiores fint, aut loco moveantur, apoplexiam, fuffocationem, ipfamque mortem repentinam producere poffunt. Quandoquidem igitur in noftro polypus, in fectione aortæ, in regione lumbo- rum, nullibi adhærere vifus eft, fed ex arteria libere prodiit ac excidit, haud levis adefit fufpicio, eundem forte fublimius in aorta hæfiffe, & five ob convulfiones, five alia ex caufa, fede fua exturbatum atque propulfum, circum fanguinis in mefenterio ac reliquo canali alimentofa cohibuiffe, quod turgefcentia vaforum mefentericorum fuadet. Huic enim obftaculo, libero fanguinis, per aortam inferiorem, progreflui oppofito, adfcribendum efle judicamus, quod dolores & motus convulfivi in inteftinis eo ufque increverint, ut his una cum mufculis abdominis ad interiora validiffime contractis, accedente convulfione reliquorum abdominis vifcerum, ac ipforum truncorum circulantium, circuitus fanguinis vitalis interceptus, vitæque finis impofitus fuerit.

F I N I S,

T H E S I S

JOHAN

LXXXIII.
JOHAN. ZELLER
ET
IMMANUEL WEISMANN
DOCIMASIA, SIGNA, CAUSÆ
ET
NOXA VINI LITHARGYRIO MANGONISATI,
VARIIS EXPERIMENTIS ILLUSTRATA.

Tubing. 23 April. 1707.

Σ. Θ.

Equidem mens erat, hanc, quam supremis, ut ita dicam digitis tactam jam sistimus, Dissertationis Inauguralis, materiam fusius excutiendi, atque variis experimentis, non ab uno hinc inde artis Antistite curioso non minus, quam felici specimine factis, clarius illustrandi, idque eo magis, quo plus labes quedam epidemica non tam egrotantium viscera, quam medentium animos hactenus torserat, imo quosdam vina noxia dulcedine adulterata bibere solitos letho dederat, & funere merferat acerbo. Non licuit autem illud præstare, partim, quod varia nobis intervenerint negotia, partim, quod nimis cito Solennitas Doctoralis dies indictus sit. Coacti hinc sumus in compendium omnia redigere, atque brevissimis exequi, quod prolixius Lectori Benevolo sistere volumus. Faveat Deus T. O. M. instituto nostro.

CAPUT PRIMUM.

Recensens Phenomena.

§. I.

Temere satis, ac infausto specimine repetitæ fuerunt præterito anno 1705. quo propter aëris inclementiam nec uvæ maturitatem, nec vina dulcedinem suam erant adepta, pestiferæ illæ fraudes vinosæ, *die Wein-Verfälschungen*, quæ ante duo, & quod excurrit, lustra ob eandem vini immaturitatem & austeritatem *Sueviam* nostram permearunt: prius autem istæ jam a plurimis adhinc annis imo seculis circa vina factæ sunt, affirmantibus id recessuum ab annis 1487, 1498, 1500, 1548, & 1577. ab Imperatoribus factis promulgationibus. Videantur quæ in E. N. C. Dec. 3. A. 5. & 6. obs. 261. a Celeberrimo Dn. D. *Reiselio* jussu *Serenissimi* typis excusa sunt; quos recessus si cui libuerit integros, eosque ab erroribus typographicis correctos, una cum *Cunr. Celtis primi inter Laureatos Germanos Poetæ* gravi invectiva in vini corruptores adspicere, legat JCtissimi Dn. *Joh. Phil. Dattii*, *Consiliar. Würtemb.* fol. 632. usque 639. in Voluminis *Rerum Germanic. Noviss. de Pace Publ.* lib. 3. cap. 14. Non autem in sola nostra *Suevia* artes hæ malignæ resurrexerunt, quibus vina acida, aspera & austera ad bibaculorum palatum nebulones accommodarunt, ac lithargyrio & marcasita edulcorarunt. Sed & eodem plane tempore, anno scil. 1695. eadem penitus methodo, eodemque infelici successu parilis fraudulentia in aliis vel regnis, vel regionibus

observata fuit, in *Gallia* præsertim, (cui alias natales suos dicitur debere,) ac *Lotharingia*, ita ut Rex, qui nec minores circa vina fraudes fert, diras contra ejusmodi Impostores pœnas capitis exercere, & ad triremes relegare illos coactus fuerit. Nec ab his mangonisationibus *Austria*, nec *Franconia*, nec etiam loca *cis* & *trans Rhenana* audiebantur immunia.

§. I I.

Tutius alias inclementioribus istis temporibus vina acida & aspera edulcorare nonnulli studuerunt, passulis nempe, saccharo, aliisque aromatis, quod, licet non cum periculo hominum fiat, non tamen sine fraude succedit, dum vina acida divendere pro generosis cariori pretio conantur. Alii vina nobiliora dulcia reddunt, mustum a fermentatione impediendo, quæ vulgo *Gefangene Wein* dicuntur; qualia sunt *Gallica*, *die Franzwein*, quæ Angliæ, Belgio præprimis, atque Regnis Septentrionalibus pro potu ordinario inserviunt, in loco autem suo natali talem saporem non habent. Hæc vina cum tenuioribus nostrates miscent, ut majorem ipsis gratiam atque dulcedinem concilient.

§. I I I.

Maledictum vero illud artificium est, quo detestando conamine, ac temerario ausu lithargyrii vel Saturni saccharo, vel vitriolo vina immatura, acida, & austera grata atque dulcia reddunt, & sub ista dulcedine ficta generosiora illa ac fortiora quasi exhibent.

§. I V.

Præstant hoc variis modis. Nonnulli, teste *Brunnero* in E. N. C. A. 4. Dec. 3. obs. 92. lithargyrium in substantia vinis immittunt. Bismuthum alii huic addunt, absque, vel cum tæniis sulphuratis. Alii tincturam inde parant, ac certa dosi vinis illam immiscent. Diu autem vina hæc hoc modo infucata dulcedinem & suavitatem suam non retinent, sed spatio 3 vel 4 mensium illam vel dimittunt, vel tenuia admodum evadunt. Jumentum hinc impostores, ut, quantocyus fieri possit, vendantur.

§. V.

Turbæ & symptomata, quæ ab adulterato hoc vino moventur, varia sunt, pro diversitate temperamentorum, naturæ roboris, vitæ generis, quantitatis haustæ, atque continuationis. Qui eo sese ingurgitarunt nimium, dolores capitis enormes passi sunt, deliria, furorem quasi maniacum, atrocioraque longe, ac ab alio meri potu nimio, & ad ebrietatem usque

usque hausto fieri solet, diutius multo durantem, pectoris & præcordiorum gravitatem, dolorem, tussim & febrem. Quibus potus hic vel quotidianus, vel frequentior est, non tamen adeo largus ad inebriationem usque, illico quidem exinde non læduntur, sensim autem sensimque varia experiuntur mala, quæ cum ab initio levia sint, neque curant, neque animadvertunt; successive autem dolorem hypochondrii sinistri, ventriculi gravitatem, inflationem & rabem sentiunt: alius robustior pariles stomachi dolores, tolerabiles tamen sustinuit, ab initio mox cessantes, mox redeuntes, dolorem gravativum circa præcordia, de quo tamen primis annis graves querelas agere noluit; huic asthma successit perpetuum, certis temporibus suffocationem minans, non nisi largissimis & frequentioribus cedens venæsectionibus: intermedio tamen tempore respiratio facilior erat, ita ut operæ suæ vacarit. Crevit autem asthma, pedes intumuerunt, evanuit appetitus, corpus a parciori partu multo sudore diffluit, vinam etiam generosum tolerare non potuit, pectus aqua replebatur, donec rupto ventriculi posticam mediam & sinistram partem occupante abscessu, non autem nisi post mortem cognito, sanguineque cum multo pure rejecto obiit. Alius ab eodem potu frequentiore, non tamen exorbitante, in tormina levia ventriculi incidit, quæ, postquam sese inebriasset, elapsis post aliquot horas adeo acuta fuerunt reddita, cum tanto ardore, quasi continuus ignis ureret in ventriculo, ut vix eadem tulerit. Febris hinc accendebatur continua, cum deliriis, perpetuo ventriculi ardore, & dolore certi alicujus spatii in sinistro hypochondrio, (quod præ dextro solet affici,) magnitudine quartæ partis floreni, constante ad hunc usque diem, licet nunc mitior longe sit, per decem jam menses durante. Diu miseram vitam æger traxit, totus contabescens, melius tamen nunc ab aliquo tempore degens. In *vietore*, qui exitialem & diabolicam hanc artem bene calluit, atque ante duo jam lustra, cum multorum nece ac damno, nescius forsân tum, num adeo maligna sit, exercuit, eamque præterito anno 1705. repetiit: istius tamen tam seriæ ac severæ Prohibitionis optime gnarus, ac tantam stragem inde illatam, tantaque mala ab ea inducta fuisse, (postquam cognoverunt medici, illam tot symptomatum causam esse, & originem, atque hinc in Caupones & Oenopolas severissime inquisitum fuit, utut alii transfugæ vitam salvarint suam) nihiloscies pagos hinc inde dolo malo permeavit, cauponibus tincturam suam, tanquam innocens medium & mixturam, in se humanis corporibus non damnosam, cum additamento, ni misceatur & bibatur nimium, dolose, & sub variis speciosis prætextibus dedicavit, obstinate extulit & obtrusit: atat ob nefandum id scelus præprimis propter vinorum totupliciter commissam falsificationem & damnosam istius artis disseminationem elapso anno capite plexus sectioni publicæ (*jussu Serenissimi Domini Nostri, qui singulari Gratia in studia tot quovis anno nobis cadavera concedit, atque suis advehi sumptibus curat, quos ab Ipso submis-*

petun-

petuntur ; pro qua Ducali Clementia publicas Ipsi atque humillimas gratias dicimus, & omnia prospera Tunc Principe digna vovemus) subjectus fuit, in quo sequentia fuerunt observata : ventriculus erat inflammatus, potissimum in sinistra parte : hinc omnia vasa capillaria, quotquot ibi existunt, turgabant sanguine, adeo inde conspicua, ut ceram illis injectam fuisse putasses, absque tamen corruptione substantiæ, ejusque corrosione. Intestina cernebantur salva, & quidem tam duodenum cum reliquis tenuibus, quam crassa ; glandulæ eorum erant naturalis magnitudinis, æque ac illæ in Mesenterio, ut nec minimus in illis tumor visus fuerit. Vasorum lacteorum ramificationes in intestinis succo lacteo seu chyloso tuebant omnes adeo nitidæ in toto jejuni ac fere ilei decursu, ut cujusvis ramuli majoris ex dictis intestinis versus pancreas Asellii egredientis (qui innumeri sunt æque ac sanguivehi) origines capillares eodem modo, ac vasorum sanguivehorum extremitatum ramificationes multivarix per felicem alias ceræ injectionem conspicuæ egregie videri potuerint, & ultra mensum ita persistierint. Chylus in illis erat difficulter mobilis. Maleficus parum edit, neque ipso executionis die, neque antecedentibus ; hinc & ventriculus & intestina tenuia chylo & excrementis observabantur vacua. Lien erat putridus ea parte, qua ventriculum respicit ad medium usque corpus suum. Hepatis (quod admodum intumuit, & ad lienem usque exportectum fuit, cui etiam adhæsit,) pars concava colorem habuit lividum & cœruleum, absque tamen corruptione. In aliquibus pulmonum partibus, ut & in pleura varia apparuerunt inflammationum stigmata.

§. V I.

Cæterum communissima & frequentissima symptomata a vino isto produci solita fuere colica convulsiva, tussis, asthma, halitus stercoraceus, alvi constipatio, paresis, arthritis, & tandem convulsiones, quæ mors excepit ægrotantibus dolorum sævitie consumptis atque emaciatis. Variant autem illa, nec omnia pro subjectorum aliarumque supra memoratarum circumstantiarum varietate uno modo sese habent, ut quivis medicus præter consueta & familiaria quoque particularia observaverit ; Vicarius in E. N. C. Dec. 3. A. 4. obs. 100. hæc notavit : Omnes, quotquot biberunt, constrictionem gulæ & compressionem, dolorem, ac ulcerosam dispositionem, (ut sibi ipsis videbatur) ventriculi ac præcordiorum patiebantur, quibus accessit, nescio, quæ colica & circa ventriculum & circa umbilicum, hinc & excrementa in scybala cogebantur, conquerebantur vultoties de flatibus molestis, qui tamen nec sursum, nec deorsum efflabantur, excepit priora symptomata vehemens & inanis tam dejiciendi, quam urinandi conatus & tenesmus. Urina penes tinctæ erat, ac continuo turbabatur. Pulsus erat durus & tardus, æqualis tamen, flavescbat albugo oculorum, genæ solæ rubebant, facies cætera virorem judaicum præ se ferebat, siccescebat os,

ac vomitariiebant, anxique insigniter toto temporis decursu erant, quam anxietatem adauxit horrida & insignis cordis palpitatio. Eadem signa & symptomata etiam apud Gockelium & Jagerschmidium reperies. Multi tamen, imo innumeri ab eo læsi non fuerunt, utut ad ebrietatem usque illud hauserint: alii leviter solum.

§. V I I.

Excusavit autem lithargyrium in vinis eo mangonisatis insigni verborum pompa medicus quidam Hafniensis *Seerup.* in *Triumpho suo Lithargyriatorum*, seu disputatione Medico-Chymica eruditissima sane, multique experimentis tam propriis, quam ab Authoribus collectis referta, qua saccharum hñi a *Joh. Victor. Jagerschmidii, Medici & Physici tum Ulmenfis, nunc Giengensis* animadversionibus in tractatu, cui titulus est, *Der in denen durch die Silberglette bestrichenen Weinen verborgene, nun aber entlarffte Fius*, contentis vindicare magnopere allaboravit, atque contendit, omnia ista mala a vini hujus potu observata non a lithargyrio, sed ab +do potius austero vini immaturi provenire, insontem hñum accusari, ac morbos istos falso illi adscribi, idque ex sequentibus rationibus, quas ex disputatione breviter recensebimus, cum in paucorum manibus illa versetur. Scilicet, quod eadem symptomata, & quidem colica, quæ communissimum constituit, & a lithargyrio deducitur, ab acido austero vini nondum maturitatem nacti, sint derivanda; quia ipse *Jagerschmidius* in affectibus colicis producendis acidum in vino latitans ex *Dramizio de scorbuto, Sennerto & Helmontio* recensuerit, & *Theodorus Zwingerus* in *E. N. C. Dec. 2. A. 6. p. m. 497.* colicam in juvene cum motibus convulsivis ex vino nimis acerbo & austero immodice ingurgitato observaverit; *Waldschmidius* in *monit. medic. colicæ habitualis & endemiæ ex vino acido oriundæ* meminerit; & *Boyle* de *utilit. simpl. med. p. 162.* colicam famulorum textrinae Magistri copiosis aceti vaporibus in ipsius opere adhibitis adscripserit, *Wepferus* hanc integra monasteria invadentem ab austero vino albo in *E. N. C. Dec. I. An. 2. obs. 39.* deduxerit. *Alvi constipationes* nasci ob vinorum acidorum vini adstringendi maximam fluida coagulantem, ut albuminis ovi a spiritu salis, lactis a succo limoniorum, +to & spiritu salis; infringere acida vina vim purgantium, teste linearum medicarum apelle-medico *Riedlino* *lin. med. 10. ann. 1697. mens. April.* Menses inde sufflaminari; *tabem* provenire ab illo ob denegatam bene nutriendi facultatem, teste *Galeno* de *succo bon. & vit. cap. 2.* Oriri artuum dolores ab eodem vino ob vermes copiosissime in eo scatentes; evincere id omnia medicamenta anticolica, *Jagerschmidio* familiaria, oleosa scilicet, vinum adustum, vomitoria, terebinthinata, chalybeata, cinnabar. & Frialia, tanquam anthelminthica. Porro, quia *Jagerschmidius* ex *Dioscoride* lithargyrium ve-

Disput. Medico-Pract. Tom. III. H h MENO.

venosæ naturæ esse dixit, & quod ex hoc capite dicta symptomata producere debeat, illum rejicit, ceu rei metallicæ ignarum, quod exinde elucescat, quia Cam materiam lithargyrii statuat. Nec admittit argumentationem a fumis vel hujus vel aliorum metallorum, ad eorum naturam venenatam concludere, cum nec vinum, nec carbones, nec candelæ, nec sulphur venena sint, utut eorum exhalationes vel suffocent vel convulsiones pariant. Nec procedere id, quod referente *Borello* ex nimio sacchari hui usui quidam paralyticus evaserit; & observante *Riedlino* maniaca inde contabuerit. *Lin. med. ann. 1695. mens. Maj. lin. 31.* cum aliud sit usus, aliud abusus, hocque modo optima fieri pessima possint. Nec exitium asserere huiusmodi observationes practicum, e. gr. *Timæi de Guldenkleee*, qui libr. 7. de morb. malign. & venenat. cas. 10. narrat, figulum, quotiescunque in fictilibus incrustandis occupabatur, in dolores intestinorum vehementissimos incidisse cum præcordiorum insigni angustia & respirandi difficultate, membrorum tremore, totius corporis maxime vero articulorum debilitate. Nec *Waldschmidii* observationes quid obtinere de figulorum quorundam contractura & paralyti, eorumque colore faciei cadaveroso; & figuli cujusdam uxoris arthritide, cum ipse *Timæus* plumbum strenue vindicet, quod crudum & integrum intra corpus sumptum nil damni inferat, & incommoda hæc potius a hno usto, & in pollinem redacto nascantur, figulisque nil horum accidat, si plumbi liquore convenienti subacto & humectato sua incrustent fictilia. Denique a plumbo usto ad vinum lithargyriatum non felicius procedere consequentiam, quam a usto p̄riali ad liquores hydrargyro affusos; indeque colligit, tantam noxam male illi attribui; constare enim, quoad externum ejus usum illud chirurgorum columnam esse, uti omnes fatentur: usum ejus internum satis felicem evincere eo debellatos affectus spleneticos ex acido oriundos, malum hypochondriacum, phlogoses corporis subitaneas, colicas a bile æruginosa, scorbutos, pestem, quartanam rebellem, pulmonum aliarumque partium exulcerationem, testibus *Ettmüllero*, *Grülingio*, *Glaubero*, *Doleo*, aliis. Propinari aquam Saturni verminosis summo cum fructu, mortique proximis illam restituisse, docentibus *Harleo*, *Dansæo*, *Welschio*. Leprosos curasse spiritu hui *Hartmannum*; hunc in mania *Paracelsi* specificum fuisse, atque in gonorrhœa, variolis, omnibusque inflammationibus internis optime conducere, teste *Bateo*, *d'Avissou*, *Ettmüllero*, & *Doleo*; fortunatum Arcani medicorum siderati, Amuleti *Wals* & p̄rialis Dni *Menonis Matthie*; sudoriferi magni *Fabri*; optimi hepatici pilularum myrrhinarum D. *Petri Matthie* succellum saccharo hui, aliisque e plumbo præparatis deberi: *Ettmüllerum* restituisse aliquot hypochondriacos hui sale. Magisterium hui *Mynsichti* secretum esse in phthisi, lienis affectibus, colica & libidine p̄rea. Augerique vim lithargyrii effluviis illis $\odot$ lis & $\odot$ æ, eorumque tantam vim esse, ut spiritu Saturni cum calce solis

foliis morti vicinos restituerit, multumque in paralyſi, caduco & apoplexia præſtiterit *Hartmannus*. Imo ad nobilitandum lithargyrium reliqua metalla $\mathcal{Z}m$, $\mathcal{I}tem$ & $\mathcal{F}rem$ in fodinis addere particulas, quæ in affectibus uterinis, menſiumque obſtructionibus illum mirifice operari faciunt. Nec ſaccharo Saturni obſtructiones alvi poſſe adſcribi, cum referente *Anton. de Heide* in obſerv. med. ejus grana $\mathcal{f}$. cum ocul. 69. illas referant.

§. VII I.

A lithargyriato autem vino orta fuiſſe hæc mala & cruciatus non ſtatim cognitum fuit a medicis, ſed plurimi vel do'oribus reſecti, vel neci fuerunt dati, donec noſtris temporibus ante duo luſtra non ſolum, ſed & proxime elapſis annis a pluralitate ægrotantium, &, quod illi ſolum corripiebantur, qui vinum biberant, alii non, quibus cereviſiæ vel ∇ æ potus ordinarius erat, deprehenſum fuit ex vino iſta provenire. Cœperunt hinc fraudes & dolos vinoſos cauponibus & aurigis olim familiares in memoriam revocare, dolia aperire, & varie vina examinare. In ſecibus reperiit *Gockelius* varias fordes viſcidas & tenaces, ut Vietoris filius illa repurgare omnino abhorruerit. Evolv. ejus tractatus, *die Wein-Kranckheit* &c. dictus, p. 18. Alii pulverem gryſeum, ſplendentem in illis deprehendiſſe aſſeverant. Ad Collegium Ampliſſimæ Facultatis Juridicæ hujus Univerſitatis allatum fuit vitrum, in cujus fundo ſedimentum cernebatur quaſi mercuriale, argentei coloris, & ſpecularis nitoris, uti Excell. *Dn. Preſidi* relatum fuit. De ſecum harum ſpurcitie, & quid ulterius in iis fuerit repertum videatur pluribus Magnif. atque Excell. D. D. *Harpprechtii*, *Com. Palat. Ceſ. Profeſſ. & Anteceſſoris Celeberrimi Reſponſ. Criminal. LXXV. Volum. IV.* ubi tota facti ſpecies prolixè deſcribitur.

§. I X.

Cum autem non cuiſvis contingat dolia inſpicere, in hoſpitiis præſertim & cauponariis, partim ab authoribus, partim ex analogiſmo aliarum operationum Chymicarum, $\mathcal{C}$ tionum & mutationum Saturninorum cum aliis, varia ſuppeditata fuerunt media ad cognoscendum in momento futurum. *Williſius* a. pharmac. rational. p. 2. ſ. 3. c. $\mathcal{f}$. p. m. 471. jam antedocuit ſolutionem lithargyrii in aceto deſtillato factam ab oleo Tartari per deliquium affuſo in liquorem inſtar lactis præcipitari. Et *Joh. Zwelferus* in Animadv. ſuis in Pharmac. Auguſt. pag. 300. ſolutiones aluminis & lithargyrii ſe invicem $\mathcal{C}$ te, ut neutrum horum ſuas operationes proprias rite exſerat. *Gockelius* juſſit infundere in vini lithargyriati $\mathcal{Z}iij$ vel $\mathcal{Z}iV$. ol. vitrioli rectificatiſſimi a guttis 10. ad 11. atque vinum mangonio ſpurca-

tum statim turbari, & albescere instar feri lactis statuit. Eundem in modum Excellentiss. D. D. Rudolph. Jacob. Camerarius, Præceptor & Promotor meus Paterno cultu ætatem suspiciendus nobis exhibuit in lectione publica schematicos vinorum lithargyro infectorum, quæ mediante Spiritu vitrioli & oleo tartari per deliquium examini subiecit, non sine naturalis coloris in vino immutatione. Ad explorandum hunc dolum in ducatu nostro liquor auripigmenti cum calce viva præparatus, aut lixivium calc. vivæ cum auripigmento fumebatur, cujus guttulæ 5, 6, 7. vini lithargyro falsificati ʒj. affusæ non solum illud valde turbarunt, sed etiam colorem nigrum & atramentosum ipsi conciliarunt. Solutio tartari cum calce viva paulisper calcinati vinum adulteratum pariter turbat & præcipitat.

§. X.

Affusi autem hi modo dicti liquores omnes vel nullam coloris mutationem, vel non ingratam in vinis omni mangonio carentibus faciunt, Oleum tartari per deliquium vel alius cujusdam Alkali conciliabit colorem aliquantulum rubicundum, aut potius flavescens. Dicitur auripigmenti liquor in debita, nec justo majori instillatus dosi colorem naturalem non mutabit; nec spiritus vitrioli, aut ejusdem oleum, nec dicta solutio tartari cum calce viva, sed vina inde clara, sicuti ante affusionem fuere, manebunt.

§. XI.

Ubi levior in vino tinctura, vel parum mangonii lithargyris. (quod sæpissime minuitur, & debilitatur frequentioribus vinorum trajectionibus ex uno vase vel dolio in aliud,) illud neque spiritus, neque oleum vitrioli, neque solutio aluminis, neque tartari cum calce viva calcinati produunt, nec istiusmodi vina, quæ vel subtiliorem, vel parum tincturæ adhuc continent, colores ab eorum instillatione immutant; e contra solutio auripigmenti ea turbat, uti ab Excellentiss. D. D. Meglingio, Sereniss. Ducis. Nostri Archiatro Experientissimo ac felicissimo edoctus fui, qui mihi retulit, Amplissimo Dominorum Archiatrorum Collegio VII. vina fuisse exposita, suspensa habita, quorum pleraque a dictis spiritibus & solutionibus plane nullam in colore mutationem subierint, ab affusione autem hujus solutionis auripig. cum calce viva obscuriora paululum, & rubicundiora fuisse reddita, alia magis, minus alia, prout sæpius vel minus elutriata fuerint, & vel plus vel minus tincturæ continerint, adeoque huic solutioni auripigmenti cum calce viva in examine hujus mangonii plus dandum esse, ac reliquis recensitis liquoribus. Quæ autem vina vel multum lithargyrii admixtum habent, aut sufficientem quantitatem ad edulcorationem necessariam, illi quoque constanter dictam a spiritibus & solutionibus dictis experiuntur mutationem,

§. XII.

§. XII.

Recente autem paratus hic auripigmenti liquor eligi debet, & sumi ad vinorum horum examina, si effectum suum scrutatoribus exoptatum debeat præstare. Vetus enim neque in adulterato, neque puro aliquam mutationem efficiet, in quacunque affundatur quantitate: cum e contrario noviter factus, & in majori justo dosi puro additus summe illud turbet, coloremque flavum inducat, qui vel difficulter, & tardius, vel facilius, pro diversitate acidi vinorum in sedimentum flavum præcipitur.

§. XIII.

Ut autem color niger & atramentosus infallibile signum sit vini vel lithargyrifati, vel a Saturno infecti: non tamen ille nequitiam & imposturam semper involvit & denotat. Nec ab atro colore certæ alicujus quantitatis vini in vase stanneo detenti, & per dictam solutionem auripigmenti tincti ad integra dolia licet argumentari.

§. XIV.

Deprehensum est, vina tenuia suspecta habita & in lagena stannea asservata, atque ultra 3. septimanas ibi detenta, & quidem in digestionem posita in loco calido a lixivio sæpius dicto calcis vivæ cum auripigmento nullam plane in colore passâ fuisse mutationem; diutius autem retenta demum ibi ab installatione ejus in obscuro-rubicundum & nigrum abiisse colorem: alterum autem plane non mutatum fuisse. Eadem vero, postquam adhuc essent asperiora, vasi stanneo commissa, (succesu temporis enim vina ista immatura aculeos suos amittunt, & tenuia admodum evadunt,) in momento a sæpius memorata solutione auripigmenti atramentosa facta fuerunt.

§. XV.

Relatum fuit excellentiss. domino Præsidi ante duo lustra in pago quodam hujus districtus, *Gömmingen* dicto, vinum immaturum, acidum, austerum, valdeque tenue clarum e dolio emissum, & horas aliquot in cantharo stanneo asservatum intra breve temporis spatium nigrum contraxisse colorem.

§. XVI.

Alibi factum est ante annum & dimidium, quo vina jussu serenissimi

nostri omni cura & sollicitudine examinabantur, cum vir quidam probæ alias vitæ & fidei vinum vendiderit, quod e dolia recenter emissum clarum quidem fuerit, aeri autem liberiori diutius expositum vel in vitro, vel in cantharo retentum obscurum colorem sponte contraxisse. Jura-mento semet obstringere vir voluit, nullum suis vinis se mangonium immiscuisse.

§. X V I I.

Vina acida, austera & mordacia nihil lithargyri habent, & hoc ipso ab omni mala suspitione sese liberant & exsolvunt.

§. X V I I I.

Eadem vina immatura, aspera & acida pura ab affusione solutionis hujus auripigmenti nigrum colorem non induunt.

§. X I X.

In examine vinorum lithargyriatorum feces quam maxime explorandæ, ignique fusorio subjiçendæ sunt.

§. X X.

Loco vini ob mangonium lithargyrisatum suspecti spiritus ejus, postquam illius copia amplius haberi non poterat, ab eodem vino destillatus, a solutione auripigmenti pariter colorem subnigrum contraxit.

§. X X I.

Potissima cura mali recentis & primorum symptomatum consistit in vomitoriis, purgantibus, oleosis, lacte diu continuando, terreis ex bol. armen. terra sigillat. ocul. $\odot$. unicorn. fossil. balsamo peruviano & vulnerariis; reliquorum, vid. *in disp. de colic. paretic. epilept. D. D. Rudolph. Jac. Camerarii.*

C A P U T I I.

Proponens varias observationes & experimenta, tanquam fundamenta & principia ad explicanda phænomena eorumque causas reddendus,

§. I.

Quæ sint principia atque elementa lithargyrii, nolumus ex authoribus repetere, quo benevolum lectorem remittimus; sufficiat dixisse, illud esse progeniem plumbi, atque variorum recrementorum auri & argenti, ex quorum coctione & despumatione, quæ mediante plumbo fulcipitur, illud emergit, dictis his metallis puris supernatat instar spumæ, cujus intuitu hinc vernacula nostra *Silberglette* audit. Potissimum ergo, quod continet, a Saturno habet, atque hinc facile in illum reducitur. Sociantur tamen ipsi, & accedunt varix exhalationes metallicæ, salia, imperfectiones & recrementa, de quorum natura participat. Cum autem concretum plumbeum sit, ex illius quoque principiis constare nemo ibit inficias; quæ autem illa sint, aut an tradita hactenus sufficiant ad effectus ipsi imputatos demonstrandos, merito quæritur. Si chymicos sequimur, communiter in illis deprehendimus, Saturnum constare ex partibus terrestribus, gaudere particulis alcalinis, mercurio, sulphureis autem exiguis. Vid. hac de re *Schræd. Frid. Hofmann. in clavi pharmaceut. Tachen. Barkhausen; & E. N. C. D. III. ann. 5. & 6. p. 604.* ubi plura deprehenduntur; acoris hinc expertem illum esse, salia acria corrosiva partium corporis externi absorbere, uniceque ulceribus opitulari, reliquis omnibus frustra adhibitis asseruerunt. Practicos autem si consulimus, concludendo ab affectibus a Saturninis observatis ad illorum principia, unanimi ore tam veteres, quam recentiores dicunt, refrigerare illum, adstringere, repellere humores æstuantés, incrassare, coagulare; alii exulcerare, inflammare, & rodere, qualia ab acidis fieri experimur. Prædicantur autem hæc non solum de variis Saturni præparatis, verum etiam de ipso plumbo, quod neque ignis vim, neque aceti corrosionem sustinuit, ut itaque externo accedenti acido, cui alias istiusmodi effectus adscribi solent, tale attribui nequeat, prout hoc egregie patet ex observ. *Fernelii cap. 7. de lue venerea p. m. 257.* ubi arthriticum introducit, cui empiricus quidam plumbi pulverem propinavit, atque spatio 15. dierum sesquilibram sumi curavit, a quo dysenteria crudelis, febris stipata exorta fuit cum gravissimis non solum ventris, sed etiam ventriculi torsionibus, dissolutione, cruciatibus, ejusque quasi

in-

incendii interni molestissimo sensu & dolore, ut nec blandissimum tactum ferre potuerit; quæ ingerebantur, vel in plumbeum nidorem, vel in mucorem tenuissimum versa mox removebantur, tantaque ructuum & flatuum copia edebatur, ut omnia in flatus abire viderentur. Alvus claudebatur, appetentia cessabat omnis, corpus reliquum ictero foedatum erat. Eadem recenset *Jul. Palmarius* a plumbi pulvere in jusculis sacchari loco usurpati cum gravissimis subsecutis symptomatibus c. 3. *de morb. contag. c. 5.* Symptomata hæc ab aliis quoque notata, & a Saturninis inducta sine dubio occasionem dederunt venenatoribus, parandi ex illis venena sua lenta, ex quibus famosissimæ illæ aquæ vel pulveres consistant, docente *Heuthero in disputatione sua de mithridate, sistente preservationem principis a veneno, respondente Cardilucio, Erndlium* certo afferere, quod lenta illa *Gallorum, Italarumque* veneno, qualia *Poudres de succession* vocantur, Saturninis concretis suam debeant originem. Novit ille operatorem quendam Chemicum, qui in Bohemiæ confiniis Magnatis cujusdam laboratorio præest, & jussu illius multum in exaltandis & moderandis venenis consumpsit sudoris & operæ. Ab hoc vero non semel fatente intellexit, ex Saturni saccharo cum additione volatilioris cujusdam corrosivi parari posse lentissimum venenum, quod canibus aliisque animantibus propinatum, eadem insensibiliter, citra omnia violentiora symptomata, post decursum aliquot septimanarum aut mensium valeat enecare. Confirmavit hoc excellentiss. Dn. Præses, mihiq; retulit, se 4. istiusmodi venenorum lentorum descriptiones vidisse, quarum quamlibet Saturnus ingrediatur, paucis additis aliis acidis, acribus, in exigua tamen dosi, ita, ut in quavis Saturnus basin constituat. Afferuit alius ex cerussa dictum *la Poudre de succession* additis aliis certo parari, ut inde ex collatione plurium similium de illo dubitare amplius non liceat, rationique admodum conveniens esse pronunciet modo citatus *Heutcherus in dicta disput.* quia saccharum Saturni (quod in curandis gonorrhæis alias laudabile medicamentum sit, maxima tamen cum cautione a medicis praxin exercentibus dandum esse moneat,) subtiliores particulas acido corrosivas habeat, quæ cum terrestribus junctæ erosiones hinc inde in visceribus relinquere, circulum humorum sufflamina, obstructions producere, atque eo ipso totum corpus ad marasmum incurabilem ac lethalem disponere debeant. In genere vim emeticam cuncta Saturnina habere docet *Langius* part. 1. p. 346. in operibus suis med. Non autem solum interne *plumbum*, aut ejus præparata adeo periculosa sunt, sed etiam externe adhibita valde suspecta, quanquam hætenus, cum citra violentiam effectus suos præstiterint lente, talia credita non fuerint. Cerussa sine ullo discrimine in inflammationibus, æstu & intertrigine aspersa fuit; constat autem, quod si diutius loco cosmetici a muliereculis adhibita fuerit, cutem illam urere quasi, eamque rugosam atque nigricantem reddere. Retulit nobis laudatus excell. D. D. *Moglingius*, se jam

hina vice observasse, postquam occasione horum vinorum lithargiatorum, & notatorum inde tragicorum effectuum ac læsionum majori studio animum ad externum saturninorum usum attenderit, an tuta sint, aut clam malum quoddam corpori inferant, de quo antea cogitatum non fuerit, se deprehendisse, infantem unius anni intertrigine laborantem sanum absque prægressa quadam causa alia subito ab usu *cerussæ* externo convulsionibus motibusque epilepticis fuisse correptum & extinctum; alium robustum, vegetum & obesum pone aures pariter defluxionem talem, serosam, habentem, cui pariter suavis alicujus mulierculæ *cerussæ* pulvis inspersus fuit, illa cohibita in motus epilepticos incidisse. De *lithargyrio* mihi quoque narravit, matronam quandam nobilem pulverem ejus in *rubore faciei*, postquam hic ipsi tanquam singulare & certissimum arcanum deprædicatus fuisset, in peria ligatum axillis bis vel ter de die aspersisse cum præsentaneo effectu; verum exinde subsecuta fuisse *dyspneam*, *lipothymiam*, *dolores vagos in abdomine*, *vomituritionem* & *nauseam*. Plumbum enim, uti proprium acidum continet, ita illud in præparatis suis valde augetur præprimis in *lithargyrio*, quod juxta *Tachenium in Hippocrat. suo chymico* cum acidis mineralibus variis commixtis ex Saturno in tale vertitur; atque in aceto ejus, sive tinctura, vel saccharo, vel cerussa, ad quorum præparationem acetum fumitur, concentratur, & fortiolem vim corrosivam, hincque venenatam magis contrahit; quo plura enim falsa acida combinantur, eo acria magis illa redduntur & corrosiva, ut in variis mercurii *antis*; maxime autem mercurium *anto* corrosivo, ad cuius præparationem spiritus nitri vitriolum & sal concurrunt, sicque omnium venenorum acerrimum evadit, elucet. Solvitur autem *plumbum* & reliqua metalla minus firma vel compacta, præprimis, Saturnus ♄ & ♁ , plus vel minus a ventriculo æque ac extra illium a fermento sive liquore ejus gastrico, vel menstruo nativo, plus vel minus acido, salino, ut inde saccharum Saturni vel martis in eo productum resultet, quod sapes, ructus & exhalationes ascendentes e ventriculo satis abunde testantur. Hæc si vel copiosiora propinantur, aut in justo majori quantitate exhibentur, ut inde copiosum vel saccharum Saturni vel vitriol. *stis* emergat, non possunt non in eo rodere, pungere, vellicare, inflammare, denudare ventriculum, cruciatus & tormina, colicam, cardialgiam chronicam producere, vasorum constrictiones, & tandem exulcerationes efficere; vel si primæ viæ non liberæ sunt, nec ante exhibitionem purgatæ a for-
dibus suis viscidis, facile in vasis capillaribus illa metallica involvuntur a pituita, obstruunt illa, atque postea soluta pungunt, vellicant, atque dolores causantur, ut inde magna cum cautela ac prudentia, etiam Martialia, quorum tamen usus præ omnibus tutus & securus est, & egregiam operam nunquam satis laudandam corpori humano tam in ob-
structionibus, quam fluxionibus humorum nimis & cacochymia acida

præstat, adhibeantur, quod sæpe laudatus *D. D. Møglingsius, circumspic-
tus ac sedulus observator* aliquoties in discursu mihi inculcavit, & monuit,
in praxi hæc etiam circa martialia probe attendenda esse, licet cautela
timida nimis videatur; præstare tamen, omnem adhibere circumspic-
tionem ac sollicitudinem, quam temeritate aut incuria mala admittere, quæ
corrigi postmodum nequeant; timorem autem non nimium esse debere,
ne pariter omittantur, aut protrahantur, quæ usu metallicorum longe
felicius, citius & melius tolli potuissent. Huic cautelæ quoad martialia
etiam subscribit *Lemery datus son cours de chymie de ferro & martis cro-
co*, pag. 208. ubi monet, ferrum loco chalybis interne sumendum
esse, cum hic adeo compactus sit; fieri enim, quod si ventriculi men-
struum debile admodum hunc solvere nequeat, aut penetrare, integrum
eum & indigestum in ventriculo atque intestinis manere, ea valde gra-
vare; vel sine effectu cum excrementis rejici; vel crassiores ejus par-
tes cum chylo transcolari, obstruere vasa angustiora, stagnare, atque
dolores producere acutos; aut si corpus ante ejus usum non purgetur,
itidem fieri posse, ut in vasis capillaribus materia viscida infarctis stag-
net, inflammationes producat, & dolores: vid. eod. cap. p. m. 204.
Vitriolica enim illa non sine actione sua, h. e. rosione in corpore ma-
nent, nec salia quiescunt; hinc & *Siemens in disput. sub presid. Hof-
manni habit. de metallurgia morbifera* meminit, *Krugium* ipsis dixisse, illos,
qui *Schmalkaldia* acuendo & poliendo ferro inserviunt, respiratione an-
helosa corripit, vulgo *der Schleiferkrankheit*. Quo copiosiora itaque illa
vitriola vel acriora ingeruntur in corpus nostrum, eo majus damnum,
noxam atque periculum inferunt.

S. I L

Acida vegetabilia grata licet & amica corpori nostro sint moderate
sumpta, sulphur comescant, ne exorbitet, & ut exorbitans quiescat,
faciant, imo putredini resistent; hausta tamen in nimia quantitate, a-
ciora præprimis, & aspera magis lædunt pariter, nunc magis, nunc
minus, pro diversitate subjectorum, temperamentorum, constitutionum,
roboris, aut passionum, quibus obnoxia sunt corpora, ut abunde illud
ex variis observationibus constat in scorbuticis, hypochondriacis, epilep-
ticis, arthriticis, colicis &c. Tutiora tamen longe sunt ad † da mi-
neralia, tantamque noxam non inferunt, aut furorem exercent, quan-
tum illa movere solent, sive in fluidis sint, sive solidis partibus; utra-
que enim hæc destruere conantur, earumque substantiam & figuras im-
mutare, & resolvere; constant enim rigidioribus aculeis, quibus se in-
figunt fortius, pungunt acutius, vellicant acrius, contrahunt validius
& constringunt, humores coagulant magis, & inflammant, imo disse-
cant & discindunt, atque hic interitum partis citius efficiunt. Ut ex-
pe-

periamur diversitatem actionum †. simplicis & lithargyrifati, infundimus cani jejuno aceti acerrimi, linguam naresque; summe ferientis ℥iij. semis illico post infusionem percepimus murmura, canis conabatur expuere †. in ore relictum, aut saporem variis motibus excutere; dimissus a nobis mox titubavit, & rejicit spumam, quæ jam ab injectione aceti in ore confluit, atque statim ab immisso †to difficulter respirare cœpit, & sonore, latibula quærens, ubi quiescere posset; præter hæc autem nec ejulatibus aut motibus, aut conatibus vomendi nec tormina, vel convulsiones ostendit, nisi quod quinquies vel sexies spumam, seu mucum, qui ipsi semper in ore hæsit, ejecerit, donec hora tertia post infusionem spirare desiit, rejecta prius spuma cruore parum tincta. In dissecto post deprehendimus *ventriculum* naturalis & albicantis coloris absque ullo inflammationis signo, distentum autem aliquantulum & contractum; ex aperto mucus tenacior & spumofus effluxit, alius tamen & viscidior, ac ex ore prodiit; nullibi nisi circa orificium sinistrum seu *pylorum* superficialiter & intus solum rubuit; in reliquis ejus partibus naturalissimum vidimus colorem absque ulla ruboris & inflammationis nota, quæ nec in reliquis visceribus *abdominis*, aut *diaphragmate* observari potuit. Lobi autem pulmonum inferiores rutilarunt parenchymatis instar, & compacti, & in superioribus varia inflammationis stigmata apparuerunt; potissimum ergo, quo laboravit, & ab injectione statim aceti sensit, fuit sonora & difficilis respiratio. Nolumus infringere vim aceti concessio aquæ potu, ne in observatione veri effectus turbemur; alias enim facile ejus, uti omnium acidorum mineralium intus sumptorum violentiam obtundere aqua fontana potuissimus, quod circumforanei & agyræ bene norunt, quando arsenicum assumunt, epota prius aqua fontana, ne conspiciantur id egisse, aut etiam lacte, quo facto impune venenum illud deglutunt, diluendo scilicet ac dividendo salia ista, ne in poros tunicarum ventriculi se insinuare, illas rodere, pungere, vellicare aut discindere, vel corrodere, aut exulcerare possint. Insignis itaque diversitas fuit effectuum ab †to lithargyrifato, cujus quidem ℥j. solum ingessit *Brunnerus*, ac aceto hoc simplici inductorum, utut in utroque æquali tempore mors successerit, sine tamen inflammatione *ventriculi*, *intestinorum*, *vesicæ*, aut *reliquo- rum abdominis viscerum*, nec cruoris per inferiora rejectione, nec tanta sanguinis in corde concretionem aut coagulationem.

§. III.

Vitriola metallorum cum solutione sulphuris mixta sese præcipitant non solum, sed etiam colorem nigrum & atramentosum faciunt. Sumat quis sulphur, atque cum sale tartari in aqua soluto coquat, ipsisque demum addat vitriolum ℥tis, mox habebit liquorem nigrum,

quo scribi potest. Idem contingit, si vitriol. ♀ vel ♂ vel Lun. (de ☉ vitriolo nobis non constat, cum pretiosum nimis sit metallum, ut idem circa illud experiri non licuerit hactenus;) cum solutione sulphuris miscetur, idem color atramentosus emergit. Celeberr. D. D. *Hennike*, *illustrissimorum dominorum comitum de Hohenloe Archiater*, *vir singularis eruditionis & experientia tam practica quam chymica*, retulit excell. Dn. Præsidi, se expertum fuisse, si lixivium scoriatum reguli ♂ii miscetur cum solutione vitrioli ♂tis, in momento exurgere colorem atramentosum, & pulverem secedere in fundum ejusdem coloris. Liquor arsenicalis, & solutio vitrioli idem præstant, & insignem statim coloris mutationem faciunt. Ita sæpius citatus, nunquam autem satis mihi laudandus D. D. *Möglings* narravit, *physicum marbacensem D. D. Mauchartum*, *virum eruditione, & experientia clarum*, in sua relatione ad *deputationem vinariam*, quam *serenissimus Dux* noster instituit ad examinanda vina, inter alia etiam hæc transcripsisse experimenta, solutionem viridis æris cum aceto destillato tactam; acetum itidem destill. in vesica cuprea; solutionem vitrioli cypr.; solutionem ♀rii viridis *Hartmanni* ab admixtione solutionis auripigmenti cum calce viva nigerrimum contraxisse colorem. Ratio mutationis hujus quoad vitriolum Saturni patet ex *Lemery cursu chymico de atramento sympathetico*, quod conficitur ex duobus liquoribus, aceto lithargyrii, quod invisibilem scripturam reddit, & altero, solutione scilicet auripigmenti, quæ priorem in momento visibilem reddit, quamprimum ipsi admovetur, etiamsi corpus aliquod crassum interponatur, aut murus intersit, modo charta conscripta superius, & alia altero liquore madefacta inferius ponatur. Vel liber prælo includatur, cujus primæ paginæ literæ inscribantur, ultimum autem folium dicta solutione auripigmenti humectetur, postmodum 4. l. quinquies percutiatur liber, atque prælo fortiter comprimatur, spatio dimidii quadrantis horæ scriptura illa nigrescet. Invisibilem autem esse scripturam illam aceto lithargyrii factam, ideo, quod Saturni particulæ ab aceto dissolutæ, sejunctæ & distractæ admodum sint, in poris aceti contentæ; ab admotione solutionis auripigmenti autem expelli ex illis, præcipitari, reviviscere, & in plumbum reduci, adeoque nigrum suum colorem iterum recipere; celerrime autem nigrescere priorem liquorem Saturni ab atomis solutionis auripigmenti, propter summam volatilitatem sulphuris arsenicalis, quod antea a salibus fixis auripigmenti ligatum erat, nunc autem absorptis his a calc. viv. liberatum sui que juris factum alias subtilissimum, summa sua volatilitate scripturam liberam in momento, prælo autem commissam aliquantum tardius tingere, nigrumque colorem efficere; percuti vero librum, quo solutio illa melius penetret, præloque comprimi, ne in auras sulphur volatissimum avolet; neglectis enim his experimentum hoc ultimum non succedere. De reliquis vitriolis sive ♂tis, ♀ris, vel ♂æ idem est judicium; illa enim participant de

de ♂te, qui pariter niger est, hujusque particulæ præcipitatæ a sulphurea alcalina solutione non possunt non eundem largiri colorem, qualem ipsæ continent.

§. I V.

Regula chymica universalis est, acidum & alcali se præcipitare, sive acida pura sint cum alcali puro mixta, uti spir. sal. vitriol. cum sal. tartar. sive acida pura cum alcalibus imprægnatis uti spir. sal. vel vitriol. cum solutione sulphuris, vel auripigmenti alcalifata; vel acida imprægn. cum alcal. imprægn. ut vitriol. & solut. saturn. cum solutione sulphuris, vel auripigmenti; id quod præcipitatur, aut ad fundum abit, vel sal falsum est, vel magisterium vocatur, varii coloris, nunc albicantis, nunc flavescens, rubicundi, quandoque viridis. Quotiescunque ergo liquidum, sive solutio sulphurea alcalina miscetur vel cum aceto communi; vel destillato; vel cum spir. sulph. vel vitriol. vel nitr. (quæ omnia acida non imprægnata sunt,) præcipitabitur in colorem album, flavum, & rubicundum; si vero cum solutione metallica miscetur, præcipitatio ista nigrum acquirit colorem.

§. V.

Spiritus vini recipit quidem intra se metallorum solutionem, sive ♀.is, sive Hni, & extrahit etiam ex sulphure cum sale tartari mixto tincturam sulphuris, uti ex sale tartari solo, tincturam tartari; metalla tamen non solvit, teste experientia.

C A P U T I I I.

Deducens phenomena vinorum lithargyriatorum ex observationibus 2. Capite enumeratis.

§. I.

Positis fundamentis, quæ experientia probavit hætenus & firmavit, facile est, omnium circa vina lithargyriata ratione symptomatum, characteris, & probæ observatorum accidentium rationes reddere, atque quod verius sit, eruere.

§. II.

Non ergo miramur, tot tantæque turbas excitari in phænomenis productas a potu hujus vini adulterati, deliria, asthma, dolores, rosiones, ardorem ventriculi, ejus exulcerationes & adjacentium viscerum, febres, tabem, hydropem, colicam paretico-epilepticam, variasque cutis defœdationes; cum ex observ. 1. Saturnina per sua spicula acida rodant & constringant non solum vasa sanguiveha ventriculi, ea coarctent, motum humorum in eo retardent atque stagnare faciant; sed etiam nervos ejus vellitent, ut inde citatiori fluxu sanguis feratur ad illum, qui cum ob vasa capillaria contracta, & corrugata, refluxere non potest, subsistit; hinc ardet non solum ventriculus, sed & in toto corpore calor febrilis accenditur, punctisque nervis ventriculi vicini nervi pneumonici contrahuntur quoque, qui lobos pulmonum, quibus inseruntur, pariter constringunt, vi observ. 2. atque circulum sanguinis impediunt & inflammant plus vel minus, nunc instar parenchymatis, nunc stigmatum forma, rarisque ingressum sufficientem impediunt, sicque asthma producant. Delatæ post particulæ hæ acidæ Saturninæ ad spiritus animales, qui secundum observ. 5. illos quoque recipiunt, motum eorum turbant, fibras cerebri pungunt, atque deliria maniacæ efficiunt. Hærentes in ventriculo atque intestinis particulæ hæ plumbeæ agunt non solum in tunicas ejus & vasa, sanguinisque motum ibi impediunt, ut vel abscessus generetur; vel rodatur & exulceretur, pro diversitate copię haustæ; sed fertur vis illa hostilis quoque ad vasa lienaria, idque eo facilius, cum ingesta in sinistra potius ventriculi parte hæreant, & eo magis inclinent, ac ad dextram, eaque pariter coarctat, ut sanguis & ibi stagnare & putrescere debeat. Vellicant post intestinorum tunicas & nervos tam proprios, quam plexus hepaticos, ut inde non solum cruciatus isti nascantur, sed etiam obstructis ductibus biliariis bilis in sanguinem regurgitet, totumque corpus tali colore defœdet. Transcolatus ad chylum, illum coagulat, aut tenacem reddit, ut difficulter moveatur, vel stagnet; transvectus ad nervos, punctationibus suis illos vel constringit quasi & contorquet, vel serum circa illos coagulat, ut compressi vel contorti spirituum animalium influxum sufficientem non admittant. Transmissus ad musculos, vellicationibus suis ad varios motus illos impellat.

§. III.

Hoc autem mirum est, quod vir tantæ eruditionis, lectionis & experientię chymicæ, qualem *Dn. Serup* ex dissertatione sua judicamus, nescio quo amore vel studio a lithargyrio contra veritatem, & propria sua principia fascinari se passus fuerit, ejus provinciam tanto cum fervore contra *Dn. Jagerschmidium* capere, atque tam prolixè contra tot celeberrimo-

rimorum practicum observationes, contra tot fanas de Huius subministratas cautelas, lithargyrium defendere, atque omnia mala, quæ hoc perpetravit, ad vinum acidum unice devolvere, quo a. successu, videbimus, atque totam ejus apologiam in tres classes dispescemus, quarum prima vino acido omnes istas turbas adscribit. Secunda observationibus contra lithargyrium adductis respondet; tertia vero miraculosos effectus ab usu Huius tam externo, quam interno productos recenset. Mirari a. satis non possum, qui lithargyrium ab omni labe & funestis suis operationibus liberare voluerit, cum tamen virum non latuerit observatio *Brunneri*, qui cani aceti lithargyr. $\frac{3}{j}$. iniecit, a quo atrociora fere, ac ab ipso arsenico passus fuit symptomata, quam tamen historiam reticuit, cum aceto tantam vim adscribere non potuerit. Novit pariter observationem *Fernelii*, ex quibus & aliis ab ipso allegatis talia scribere vel judicare obhorruisset. Non negamus ab austero vino lædi ventriculum & coctiones, coagulari humores, constipari alvum, excitari convulsiones, nasci colicam, non tamen tanta cum vehementia, pertinacia, tantisque cum symptomatibus & malignitate, ac a Huius. Quis n. unquam observavit a potu vini immaturi acidi tantas inflammationes, excoriationes, exulcerationes & erosiones, & tam subitaneas, quales ab +to lithargyrii vini immixto inductæ fuerunt? Constat, viciniam nostram, ubi alias montes lachrymantur +tum, & istiusmodi vina immatura & acida per plures annos, imo lustra ab incolis & militibus largiter hausta fuerunt, ab omnibus tamen hisce symptomatibus penitus liberam fuisse, cum a furo quoque libera fuerit; immo in ipsa hac nostra civitate, quæ ante duo lustra truculentia hac tantum non oppressa fuit, postquam fraudem hanc plurimi tam viatores, quam caupones recte quidem exercuerunt, omnes isti, quia a cauponibus vinum vel non emerunt, vel in eorum ædibus non biberunt, a torminibus & cruciatibus hisce immunes evaserunt, licet eorum domestici per aliquot annos austerum & acidissimum hauserint vinum, ut acidius gustari vel dari nequeat; aliis interea, quos dulcedo inescavit, miserrime patientibus, aut enervatis elumbibus redditis, pendulis artibus & resolutis incedentibus, aut neci traditis; plurimi enim miserrime perierunt. Qui e. vini acor accusetur, tanquam unica causa horum malorum, & lithargyrium sive saccharum Huius excusetur non video, cum tamen ipse nimium ejus usum non absque ratione periculosum dixerit. Eadem res est, acido vino unice adscribere velle omnia hæc mala, ac si quis scorbuticum propinato vel arsenico vel $\frac{3}{t}$ to corrosivo enecasset, causam autem mortis salibus acris scorbuticis unice attribueret, e contra arsenicum vel $\frac{3}{t}$. corrosivum ad mortem inferendam plane nihil egisse, diceret. Acetum illud acerrimum, cutem etiam rodens, quod juxta observat 2. in triplo majori quantitate infusum fuit cani, ac +t. lithargyrii, triplo mitiora & pauciora symptomata induxit. Insignes quidem turbas, dolores, tormina motusque convulsivos movent alias

alias vermes, quos in vinis immaturis & acidis accusat; cum autem ipse cum *Panarolo* plures in generosioribus & exinde parato + afferat, non video, quo jure illis funesti hi effectus attribuuntur, cum nemo hactenus generosius vinum accusaverit. Cumque igitur clarissimus vir rejiciat argumentationem a morbis metallurgorum ab effluviis & exhalationibus metallorum, ac variorum eorum præparatorum, plumbi scil. usti pulvisculis & atomis, aut a nimio sacchari Saturni usu natis, ad ipsius vel plumbi vel aceti lithargyrii naturam acidam & venenatam, non videmus rationem vel dubitationis vel negationis, cum ipse norit ex *Tachenio* aliisque, ex plumbo cum acidis mineralibus variis commixtis fieri lithargyrium, & ex hoc, vel cerussa, vel minio mediante + to parari saccharum Saturni, adeoque in his omnibus acidum esse concentratum; colligere potuit ex *Fernelio* & *Palmario*, ex usu plumbi, ejusque pulvere copiosum in ventriculo fuisse eductum vitriol. Saturni. Novit quoque tam a crudo, quam ejus præparatis sive externe sive interne adhibitis nata fuisse eadem circa ventriculum & pulmones symptomata, rosiones, inflammationes, tormina, tremores & paralyfin. A quocunque igitur metallo iidem semper & specifici effectus profuunt, & symptomata, quæ ab ejus effluviis, exhalationibus, præparatis, atomis & pulvisculis producta fuerunt, illa vel unius ejusdemque erunt naturæ, vel ex ejusdem principiis & particulis influxerunt & egerunt. A plumbo autem crudo eadem notata fuerunt symptomata, ac ab ejus præparatis. E. iisdem agunt principiis & particulis, & erunt ejusdem naturæ & essentia. Ab aspersione n. lithargyrii juxta observ. 1. productum fuit asthma, conatus vomendi cum torminibus &c. a pulvere Saturni in jusculis loco sacchari sumpti gravissima nata fuerunt symptomata, qualia in fodinis experiuntur fossores; qualia passi sunt, qui vinum lithargyriatum biberunt; cur E. non liceat argumentari a symptomatibus metallicarum & figulorum, a fumis, effluviis, atomis & pulvisculis Saturni inspiratis natis, & ab usu sacchari Saturni largiori productis ad symptomata a vini lithargyrio adulterati potu nata, & asserere, illa non ab ejus acore, sed lithargyrii particulis acidis corrosivis orta fuisse. Quod attinet 3. miraculosos ejus effectus in morbis periculosissimis præstitos, ut rem brevibus expediamus, ipsi obijcimus, quod *Daniel Ludovici* in pharmacia sua dissertat. 1. cap. de roborantibus temperatis & in frigidantibus habet; quoad internos Saturninorum usus, vim Anti-ferream quidem hic admodum claudicare, attemperantem vero vix decimo ferventiorum hypochondriacorum, aut tabidorum quadrare, phthisicis autem perparum conferre, sæpe dejectos horum omnium ventriculos magis pervertere, passim deprehendimus; & de tinctura antiphthisica paulo inferius, illam ut plurimum infidam esse; spiritus ejus ardens, quem adeo extollit, nil nisi spiritus + ti est, teste *Charras Chym.* pag. 340. Et sic de reliquis. Omnes hinc practici, quotquot sunt, parci admodum sunt in præscribendis eorum præparationibus, nec, nisi ultima urgeat necessitas, in nimio æstu morborum ad temperandum illum progrediuntur.

in minima tamen dosi. Et licet singularis aliquoties effectus ex interno eorum usu observatus fuerit, de quo tamen adeo certi non sumus, utut illum negare nolumus, non desinit tamen esse venenum. Arsenicum enim licet nonnullorum medicorum & chirurgorum unicum quartanarum asylum sit, & felicissime illas fuget; licet in cancro exulcerato præstantius non sit præparatis arsenicalibus, interim arsenicum manet venenum, & Mercurius corrosivus omnium mineralium maximum venenum est, etiam si chirurgi illum immisceant aliis ¶ in cura luis ¶ & externe quoque feliciter adhibeant. Cecinit E. triumphum ante victoriam Dnus *Seerup*, nec curru videmus, uti loquitur, triumphali eminere triumphatorem suum lithargyrium. Manet enim venenum, & ex eo parantur famosissima illa venena lenta. Nec truculentiam hujus venenosi potus lithargyr. minuit, non omnes eo læsos fuisse, quod in illis solum observatum fuit, quibus vel aquæ potus ordinarius fuit, hancque mox, postquam largius illud hauserunt, superbi-berunt; durioribus laboribus assueti, & simplici diæta usi fuerunt; vel uti Excell. D. D. Camerarius in citata disput. loquitur, quo delicatior est tinctura, quo dosis ejus minor, usus parcius & infrequentior.

§. I V.

Mutationes colorum vinorum lithargyr. ab infusis dictis liquoribus factæ dependent a liquoribus præcipitantibus, & solutis vino additis, horumque coloribus; & quidem niger & atramentosus ab instillatione liquoris auripigm., sulphure ejus alcalino & vitriol. Saturni. juxta observ. 3. Rubicundus, flavus, obscurus, vel albicans, uti in lacte virginis a dictis istis alcalinis & acidis. Nota E. characteristica præsentis lithargyr. in vinis est, quod ab affusione dictorum liquorum conredientium alcalinorum & acidorum turbentur vi observ. 4. & vel nigrescant, vel albescant, aut obscure rubescant, undecunque illud accefferit; sive cum + lithargyr., sive ab ipso vini in vase stanneo detenti acido abrasæ, quod facile fit, si stanneo multum plumbi inhæret, vinumque austerum admodum est; quo acidius enim vinum est, eo citius abradit particulas Saturninas; eo tardius, quo tenuius; vappidum enim vel nimis tenue, quod spicula sua dimisit, difficulter vel plane non penetrat. Emissa E. e dolio certa vini quantitas in vase stanneo asservata ab instillatione solutionis auripigm. nigrescit, salvo lithargyr. que experte integro dolio.

§. V.

Non a. succedit experimentum, nec mutatur color vinorum lithargyr. leviter tinctorum præpimis, nisi solutio auripigmenti recens sit; particule enim ejus sulphureæ, quæ volatiles admodum sunt, avolant potissimæ. Recens a. levissimam etiam tincturam prodit, (quod neque spir. vitriol. præstat, neque spir. aluminis, aut ejus solutio, vel etiam salis tartari (tanquam tenuia

Disput. Medico-Pract. Tom. III. K k ni

nimis, non concentrata) propter summam sulphuris sui volatilitatem, quod in momento omnes vini atque tincturæ partes penetrat juxta observ. 3. ea turbat & præcipitat. Præcipitat quoque dicta hæc solutio auripigm. in sufficiente quantitate vina immatura & acida, austera; alcali enim calc. viv. & acidum vini agunt in se invicem, atque se præcipitant, non autem in sedimentum & colorem nigrum, quia nullæ particulæ metallicæ ipsi insunt.

§. V I.

Feces vini sensibus externis atque igne examinandæ sunt, quia particulæ Saturninæ ab eo secedunt ad fundum, & hinc vel gryfææ sunt, colorem lithargyr. naturalem referentes; vel splendentes & specularis nitoris, ob admixtam & a tæniis sulphuratis accedentem, aut sine hisce additam Marcastam, quæ Saturninæ naturæ est.

§. V I I.

Color spiritus vini a lithargyrifato destillati atramentosus ab affusione liquoris auripigm. contractus non provenit a particulis Saturninis in vino existentibus, atque cum spiritu progredientibus, quod non fit, etiamsi centies destilletur teste *Zwelfero in animadv. in pharm. August. de lact. virg.* sed oritur a fordibus vitriolicis a nostro vel supremo vesicæ cupreæ secessis, ipsique spiritui in transitu accedentibus, quas juxta observ. 5. recipit, non autem solvit, metallicæ autem partes cum spiritibus tam facile absque additione nunquam prodeunt.

T A N T U M.

L X X X I V .

J O A N N I S A S T R U C

E T

P E T R . L U D O V . M A R I Æ M A L O E T

E R G O M O R B O C O L I C A P I C T O N U M

D I C T O , V E N Æ S E C T I O I N C U B I T O .

Parif. 18. Nov. 1751.

LXXXIV

JOANNIS ASTRUC

PETRI LUDOV. MARIE MALOET

TRAGOEDIA COMICA PICTONUM

ACTO V. SCENA PRIMA

PARISIIS MDCCCLXXXIV

K. K. 2

I.

Certissimum est, quod vulgari fertur adagio, hominem totum natura morbum esse, cum nullæ sint humani corporis partes, quæ morborum insultibus non pateant undique. At vero inter cæteras nullæ sunt morbis frequentius obnoxix, quam ventriculus & intestinalis ductus, quippe qui, cum sint veluti corporis sentina, tum insalubrem ingestorum naturam, tum pravam eorundem concoctionem primi, egerendorumque vitia soli sentiant & patiantur. Hinc Ructus, Nausea, Singultus, Vomitus: hinc Diarrhœa, Dysenteria, Cholera, Chordapfus, Affectio cœliaca: hinc demum multiplex Dolor Colicus, Stercorosus, Flatulentus, Biliofus, Pituitosus; ac imprimis ille, quem *Pictonicum* vulgo nominant, morbi genus rarum, sed quod rarius non dicas, quam periculosus.

Accuratam hujusce morbi descriptionem reperire est apud Franciscum Citesium in speciali Diatriba *de novo & populari apud Pictones dolore colico bilioso, quam vulgavit anno 1638.* „ Eorum, inquit, corpora, quos „ attingit morbus ille, veluti sidere percussa, ex pristino repente statu „ dejicit, pallor vultum decolorat, extrema frigent, languent vires, ani- „ mus inquiet, corpus anxium, vigilix affidux, lipothymix, seu po- „ tius cardiogmi frequentes, appetentia prostrata, nausea perpetua, ru- „ ctus, vomitus, isque porraceæ & æruginosæ bilis, qui nisi succe- „ dat, singultus creberrimus miserum ægrum fatigat, sitis inexhausta, „ stranguria molesta; & quæ calculum sæpius mentitur; hypochondria „ æstuant, interdum sine febre, sæpius cum febre lenta, & quod to- „ tius mali caput est, acutissimus ventriculi, intestinorum, lumborum, „ ilium, & inguinum dolor excruciat, quas partes interdum simul & fe- „ mel, interdum alteram tantum vehementius exercet, sæpe per initia „ præsertim cum alvi frequenti, sed non ita copioso fluore, sæpius cum „ ejusdem adstrictione. Mox propagante se veneno, aut saltem humore „ acri a materia morbifica suscitato, humeri, mammæ, totumque pectus „ velut aculeis vellicantur, purgantur, lancinantur; modo vero „ crura & os sacrum: nec desunt, quibus plantarum dolores crudelissi- „ mi, motu illæso, ventris dolores sequantur. Et post tot ærumnas, mi- „ rum dictu, æger jam melius secum agi credens, ventris quippe do- „ loribus utcumque remittentibus, brachia & pedes resolvi persentiscit, „ & illam, quæ totos infusa per artus molem agitat, vim frangi per- „ cipit. Cubiti & manuum, tibiarum & pedum motus perit. Hanc pa- „ ralyfim, seu paresim, præcedunt aliquando epilepticæ aliquot convul- „ siones. . . aut plurium horarum cæcitas. . . Qui vero a tot, tantisque „ malis diligenti curantium opera, supersunt, diutius lecto affixi, & par- „ tium

„tium omnium, infra caput, paralyfi, aut saltem paresi affecti vires
 „ paulatim recuperant, & post aliquot menses, sua artubus vi aliquan-
 „ tisper restituta, per vicos veluti larvæ, aut arte progredientes sta-
 „ tuæ, pallidi, squallidi, macilenti identidem conspiciuntur „

Gravissimus ille morbus plerumque sporadicus est, ut ex observatio-
 nibus non paucis, quæ apud medicos passim occurrunt, intelligere est,
 & ut a nobis plus vice simplici observatum fuit: aliquando tamen, sed
 raro, etiam epidemicus. Sic eum anno 1572. inter Pictones, gentes-
 que Pictonibus finitimas epidemice grassatum esse narrat Citesius laudato
 loco: sic Damnonios in Anglia morbo eodem populariter affectos fuisse
 anno 1724. affirmat Joannes Huxham in peculiari tractatu, quem pu-
 blici juris fecit Londini anno 1739, & in quo præstat non dispar mor-
 bi descriptio.

In eam opinionem inclinasse videtur Citesius (a) morbum illum no-
 vum esse, & anno 1572. circiter inductum: quod quibus de causis ita
 crediderit, vix possumus satis assequi, cum bona fide confiteatur ipse
 antiquitus observatum fuisse non modo a (b) Paracelfo, (c) Langio,
 (d) Fernelio, (e) Hollerio, (f) Erasmo, (g) Droëto, (h) Cratone,
 sed etiam ab (i) Avicenna inter Arabes, imo vero inter Græcos a (k)
 Paulo Aegineta, a quo diserte descriptus est. Sed quomocumque sen-
 serit Citesius, certe constat id morbi genus, & ante & post Citesii æ-
 tatem, in variis Asiæ & Europæ regionibus rarius, frequentiusve obser-
 vatum fuisse, ut fidem faciunt apertissima quamplurimum medicorum te-
 stimonia *, quæ vel ideo diligentius recensere visum est ad annum us-
 que

- * 1130. *Halyabbas, theoric. lib. 9. cap. 8. de paralyfi; & 27. de colica.* 1430. *Johannes Michael Savonarola, practic. tract. 6. cap. 16. rubr. 21.*
 1412. *Nicolaus Nicolus. serm. 5. tractat. 8. cap. 40. Item serm. 3. cap. 5.* 1480. *Johannes Arculanus in pract. med. apud Forestum.* 1496.

- (a) Ubi supra cap. 1.
 (b) *Undecim tract. anonymor. tract. 4. de colica: fide vol. 1. p. 630. col. 2. edit. Genevensis.*
 (c) *Lib. 2. epist. 55.*
 (d) *De morbis lib. 6. cap. 10.*
 (e) *de morb. intern. lib. 1. cap. 41. de colico dolore.*
 (f) *Lib. 4. disputat. contra Paracellum.*
 (g) *In consilio novo de pestilentia, cap. 5.*
 (h) *Consil. 10. & 11. epist. 3. & 4.*
 (i) *Canon. lib. 3. fen. 2. tract. 1. cap. 2. de paralyfi.*
Ibid. Fen. 16. tract. 3. cap. 6. De colica.
 (k) *Lib. 3. capp. 18. & 43.*

que 1621. ut tanto efficacius abstergeretur nota, inconsiderate, an maligne dicam, facultati nostræ a Salmasio & a Citesio inusta.

Scriptit

1496. *Alexander Benedictus*, *practic.* lib. 9. cap. 15.
1532. *Johannes Guintherius Andernacus*, in annotatione ad cap. 18. libr. 3. *Pauli Aeginetæ ab illo editi.*
1550. *Victor Trincavellius*, de ratione curandi libr. 3. cap. 1.
1550. *Leonardus Jacchinus*, in nonum Rhafis cap. 51. de colico dolore.
1553. *Volcherus Coiterus*, in libr. observat. anatomicar. & chirurgicar.
1560. *Johannes Fernelius*, lib. 4. de Febribus cap. 10.
1573. *Franciscus Valleriola*, lib. 1. observ. 3.
1575. *Guillelmus Ballonius*, consil. medicinal. lib. 3. consil. 70.
1577. *Thomas Jordanus*, de lue Moravica.
1580. *Johannes Crato à Kraftheim*, consil. lib. 5. consil. 21. & lib. 4. epistol. ad Thomam Jordanum.
1580. *Petrus Monavius*, lib. 2. epistol. pag. 515.
1590. *Johannes Costæus*, annotat. in cap. 2. tract. 2. fen. 2. lib. 3. *Canonis Avicennæ*, ab illo editi.
1594. *Vidus Vidius, junior*, de curatione membratim. lib. 9. c. 26.
1596. *Petrus Forestus*, obs. lib. 10. obs. 82. in scholiis. Et lib. 21. obs. 5. in scholiis.
1598. *Casparus Hoffmannus*, lib. 3. consiliorum a Scholzio editorum.
1598. *Laurentius Scholzius*, in consiliis medicinalibus variorum medicorum quæ, collegit & edidit. -
1600. *Johannes Hieronymus Pulverinus*, de curandis morbis, c. 55.
1600. *Hercules Saxonia* *practic.* part. 1. cap. 10. Et lib. 3. c. 25.
1601. *Alexander Massariæ*, *practic.* l. 1. c. 16.
1602. *Felix Platerus* *praxeos medic.* lib. 2. c. 2.
1606. *Josephus Quercetanus*, *Tetrad.* graviss. affectuum c. 23. *De paralyfi.*
1609. *Johannes Schenckius a Graffenberg*, obs. medicinal. lib. 1. de paralyfi ex colica, & l. 3. de coli dolore.
1609. *Gaspard Wolphius*, apud Schenckium, lib. 3. de coli dolore, obs. 10.
1609. *Jacobus Oethens*, apud Schenckium, *ibid.*
1609. *Johannes Franciscus Hildesius*, *ibidem.*
1610. *Zacutus Lusitanus*, de medicor. princip. histor. lib. 1. hist. 45.
1613. *Gregorius Horstius*. observat. libr. 2. obs. 16. & libr. 4. obs. 13. & problemat. therapeuticorum decad. 2. quest. 8.
1613. *Cornelius Thaurerus*, apud Horstium lib. 4. obs. 11.
1615. *Theodorus Collado*, de spalmatis medicis, cap. 79. errore 3.
1618. *Carolus Pifo*, obs. & consil. sect. 4. cap. 2.
1618. *Johannes Klopfingerus*, disput. a Genathio collectar. decad. 1. disp. 5.
1621. *Epiphanius Ferdinandus* histor. 35. fol. 105.

Scriptit hic (a) quidem P. Milonem, Pictaviensem medicum, cum
 „ Henrici Magni, felicitis memorie Regis Christianissimi, primarius me-
 „ dicus esset renunciatus, jamque eo nomine medicinam Lutetiae faceret,
 „ in aliquot ægros hoc morbo implicitos incidisse, quos non ita eo lo-
 „ ci adhuc observatos pluribus medicis, quasi expressa colicorum picto-
 „ nicorum exemplaria, indicasset. „ Ille (b) vero narrat, „ vidisse se
 „ cum ignorarent Parisienses medici qualis esset morbus, qui *Pictavica*
 „ *colica* nomen habet: primus ipse eo laborare cum cœpisset Lutetiae, &
 „ novem medici illum inviserent, nullum ex his potuisse causam morbi,
 „ quo ægrotaret, ex symptomatis conjectari, neque nomen ipsius dice-
 „ re: variasse omnes sententiis: unum tandem post omnes, ab amico
 „ ad illum adductum fuisse, Pictaviensem Cardinalis Richeli medicum,
 „ Citesium, qui statim, ubi illum vidit, colicam Pictavicam esse pro-
 „ nunciavit, & eum ita curavit, ut paucas intra septimanas sanitati
 „ pristinae restituerit, incurabilem aliis futurum. „

Sed eccui tam credulo spes illis esse potuit se persuasuros unquam anno
 1609. quo Milo in Curiam accitus est, & multo minus anno 1625. in
 quem cadit, ut citissime, Salmasii ægrotatio, Parisiensibus medicis igno-
 tam fuisse colicam Pictonicam, quæ jamdudum ante tot medicorum mo-
 numentis celebrata, & ut de nostris tantum dicamus, quæ indicata a
 Fernelio, memorata ab Andernaco, Dureto, Ballonio, demum ab Hol-
 lerio, Droëto & Pisone observata & descripta erat? Nemini profus,
 qui rationi locum dederit: quin potius pronum est inde concludere in
 Parisienses medicos iniquum fuisse Salmasium, qui allata de colicæ Picto-
 nicæ antiquitate testimonia nescire non potuit. ut qui vir esset multi-
 scijs; iniquiorem vero Citesium, qui eadem ignorare non debuit, ut
 qui medicus esset eruditus. Sed hæc *ὡς ἐν παρόδῳ*.

I I.

Ut adeo singularem morbi naturam explicarent medici, magno con-
 sensu hucusque tenuerunt omnes in ea colicæ specie 1. Bilis acris &
 mordacis copiam haud exiguam intestina multifariam impetere, lacerare,
 & pungere, unde dolor colicus atrox & contumax, qui primum implet
 tragœdiæ actum. 2. Extenuatas & subtilissimas bilis illius particulas non
 paucas, celeri & subitanea quasi μετασχηματισμῶ, in spinalem medullam rapi,
 ubi compressioni vel obstructioni nervorum vertebraliū locum dent,
 unde repentino morbi μετασχηματισμῶ advenit paresis sive paralyfis,
 quæ ultimum actum claudit. Sed unanimes illi in his duobus, quæ
 sunt veluti præcipua rei fundamenta, in varias discedunt opiniones si-
 mul

(a) Ubi supra, cap. 2.

(b) Lib. de annis climatæricis. p. 731.

mul atque rei ratio sigillatius venit expendenda, atque adeo in apertam discordiam brevi recidit species illa affimulatae concordiae.

Volunt plerique bilem, quam pro morbi causa habent, in intestinorum cavo concludi, ubi interiorum illorum tunicam atrociter lancinet: putant alii, quos inter, magna nomina, Fernelium, Sennertum, Riverium numeraveris, bilem eandem intra tunicas intestinorum, aut duplicem Peritonæi & Mesenterii membranam diffundi, ubi penetrantius agat & occultius.

Similiter, nec minore animorum concertatione, disputatur de viis, modove, quibus fiat metastasis. Sunt qui putent materiam morbificam ab intestinis in spinam per nervos conveyi: sunt qui venarum ope ad cor, & a corde per arterias in spinam deduci malint: sunt demum qui de viis parum anxii, naturæ, ut opus suum exequatur, non deesse contendunt meatus plurimos, oculis quidem minus obvios, sed humori refluxuro facile pervios, quippe qui jure teneant corpus humanum, maxime dum vivit, esse totum *συμπῆν καὶ σύρην*.

Sed hæcæ leviores controversias, ne dicam argutias, parum ipsi curamus, ut qui ne duobus quidem præcipuis quæstionis fundamentis modo propositis satis confidamus, ceu minus firmis. Suspicio enim est, nec vana quidem, si vera assequimur, falsos esse veteres medicos in assignanda colicæ pictonicæ sede, a qua erroris specie palam est eos non satis sedulo sibi semper cavisse. Sic hydropis tympanitæ sedem, quam nunc compertum est in intestinis esse, quæ coercitis flatibus præter modum dilatantur, in ipso abdominis cavo sitam illi esse putabant, quo flatus undique confluerent incomperis & plane latentibus viis. Sic in hysterica affectione uterum, qui a sua sede dimoveri nulla ratione potest, credebant illi per ventrem volitari globi specie, imo vero ad collum ascendere, quod hystericae mulieres sentiunt, quasi injecto laqueo, sibi interdum præcludi. Unde conficitur, exemplo facili, potuisse medicos eosdem eadem oscitantia colicæ pictonicæ sedem, causamque in intestinis, aut vicinis partibus, quæ dolere videntur, falso quoque ponere, si semel confixerit & intestina & partes intestinis finitimas ab idiopathica labe vacare omnino in ea morbi specie, ut certo constare censemus, & plurimis & gravissimis argumentis.

I. Quod in ipso colicæ pictonicæ impetu, dum tormina torquent vehementissime, venter, sive mollis sit ut interdum, sive tensus & convulsus ut plerumque, non contrectari modo, sed etiam premi & constringi possit sine ulla doloris accessione: unde consequens est intestina, cæterasque partes ventre comprehensas, quæ pressum non sentiunt, causæ nulli morbificæ, quæ illis insit, subjacere; atque adeo ægrotos ipsos ludificari, quibus partes illæ dolere videntur.

II. Quod dolor colicus pictonicus nec intestinis, nec mesenterio, nec peritonæo perpetuo definiatur, sed ultra circumquaque identidem exspatietur

tur ad thoracis latera, brachia, lumbos, inguina, nates, crura, tibialque, quæ singula doloris moribus crebris, acerbis, solent non raro percipi, ex quo fit ut quemadmodum dolore harumce partium, quantumcumque fuerit, nulla illius causæ morbificæ præsentis potest in illis argui, sic pari jure neque dolore compari, qui ad intestina, vel alia viscera pertinet, comprobari ullo modo possit, causam ullam morbificam in iisdem partibus subesse.

III. Quod dolor in colica pictonica varius, fugax, temporarius sit; partes varias derepente invadat, deseratque; sedem ex fede mutet puncto temporis; huc & illuc impetum faciat, foras, intro, sursum, deorsum, ad dextram sinistramve partem, & ut partes, quas obsidet miserrime disoruciat, sic partes, unde abit, perfecte sanas dimittat, nulla sui relinquens vestigia; unde pronum est colligere, ut malum nullibi hæret, sic etiam nec mali causam hæere ulibi; neque enim fieri potest ut hæreat illa iis in partibus, in quibus malum ipsum non hæere certum est.

IV. Demum, quod cathartica dolorem colicum pictonum non evincant, sed potius exasperent: bilem nullam educant, sed ad summum quid paucum muci vel pituitæ per vim deradant: unde conficitur bilem nullam, aliumve humorem in intestinis coerceri; ex quo labefit vulgaris opinio: quem nodum perquam difficilem ut expedirent, placuit nonnullis, qui sibi magis viderentur sapere, comminisci bilis morbum facientis sedem esse, non in intestinis, unde deberet exturbari, sed intra intestinorum tunicas, membranasque mesenterii vel peritonæi, ubi lateat inaccessa. Sed ne illi graviorem plagam amant accipere, ut levio-rem repellant, quippe bilis tam alte defixa, & anguste coercita, contra vim purgantium inaccessa quidem futura est, at vero simul plane immobilis & undique conclusa varium & mutabilem dolorem nunquam illatura est, qualem esse dolorem colicum pictonum supra dictum fuit.

Hæc si teneamus, quæ quidem non videntur posse convelli, subversio semel priore opinionis vulgo receptæ fundamento, ut ruat alterum necesse est. Etenim si bilis nulla, nullave materia morbifica adsit in intestinis, nec intra intestinorum tunicas, membranasve mesenterii aut peritonæi, haud anxie inquirendum est, qua ratione, quibusve viis materia biliosa ab intestinis in spinam transferri possit. Urgeant ergo illi, quantum voluerint, exempla variolarum & morbillorum retrocedentium, aut arthriticidis retropulsæ. Concedemus ultro vera hæc metastasi peragi, sed ea in exemplum duci posse nequaquam concedemus, cum manifestum intercedat discrimen. Est in variolis atque morbillis, est in podagra humor verus, qui cutis pustulas oppleat, qui distorqueat articulos, qui proinde possit alio transferri, vel alio divertere. At verd humorem nullam in intestinis adesse probavimus in dolore colico pi-

ctonum, atque adeo hoc in morbo metastasis ulla supponi nec potest, nec debet.

Accedit quod in variolis, morbillis, arthritide, metastasis gradatæ fiat & certo temporis intervallo, principium, augmentum, statumque habeat, atque motuum omnium naturalium leges teneat. Contra vero metastasis, quam in dolore colico pictonum vellent supponere, foret repentina, instantanea, fulgure celerior, certissimis naturæ legibus plenissime repugnans, quæ nihil unquam molitur in instanti; unde colligere est metastasim nullam supponi posse in colica pictonum, neque adeo novam & inopinam faciem, quæ morbo supervenit, cum in paræsim aut paralytim desciscit, ea ratione unquam induci. Restat ergo, ut omissis antiquorum dogmatis sive commentis, quæ ruinosa sunt, viam aliam conemur inquirere, qua tum singularis morbi natura, tum improvisus ejusdem metafchematismus enodatius explicentur.

I I I.

Utinam tam facile vera invenire possimus, quam falsa convincere; sed in rebus physicis quid non sit citius, quam quid sit dixerimus. Dicendum tamen de quæstione proposita, cum id muneris ratio exigat, sed ita ut nihil affirmemus, quæremus omnia dubitantes, plerumque & nobis diffidentes. Multa quidem circa causam colicæ pictonicæ in animo jam pridem versabantur, quæ vulgarem explicationem dissuaderent: sed novam, quam afferimus, persuasit tantum sequens observatio, a qua ideo visum est rei expositionem auspiciari.

Quidam natus annos sexaginta duos concidit ex alto in lumbos gravi lapsu: hinc dolor, tumor, inflammatio in contusis partibus, cum febre & molestia totius corporis, quæ quidem adhibitis medicamentis depulsa sunt in speciem, sed non elisis mali stirpibus, ita ut aliquis doloris morsus identidem recrudesceret ex cœli mutatione. Quarto decimo post anno accidit ex improvise, ut æger sibi metuens dolore afficeretur summo, modo in dextro, modo in sinistro latere, sed frequentius in dextro, qui varius, mutabilis esset; qui lenius, graviusve sæviret; qui late diffusus ad mammas sursum, ad umbilicum deorsum extenderetur; qui in spatium brevius contractus costas tantum spurias vel hypochondrium occuparet; qui sociam febrem haberet nullam. Adeo singularis & inopina mali facies mirationem fecit non levem: partes dolentes pluries & a pluribus contrectatæ, compressæ sunt; sana omnia deprehensa, nec dolor a pressione quantacumque invalescebat ullo modo. Adhibita therapeia multiplex, varia, ex consilio medicorum vel ægroti arbitrio sæpius mutata, sed incassum omnia. Tandem æger ad thermas plumbarianas allegatur. Ecce, dum iter facit, paralyti repentina

tina corripitur, & in ipso temporis articulo dolor omnis excessit. Simul vero animadversum est vertebrae lumborum extrorsum protuberare, ceu luxatas incomplete. Verisimillimum est iteratis & frequentioribus corporis concussionibus a subsultante curru acceleratam esse spinæ luxationem, atque inde natam paralysem, quæ quidem absoluta fuit in artubus inferioribus, sed levior & simplex pareisis in sphinctere ani & in vesica, ita ut alvum tamen redderet nesciens, urinam vero neque nitens reddere posset sine cathetere. Perventum est nihilominus ad thermas quarum usus propter novam morbi formam ægroto tanto salubrior esse videbatur. Ibi nihil non tentatum, potatio, balneatio, embroche, appositio lutorum, &c. sed omnia frustranea fuerunt, si hoc unum excipias, quod alvum jam contineat firmiter, & urinam reddat, ut lubet, quanquam paulo frequentius.

Hinc multa colligimus: 1. A casu in lumbos, qui olim acciderat, labem vertebrae, vel spinali medullæ contusione illatam fuisse qualemcunque, quæ paulatim tacito & lento infarctui locum dedit, unde dolor ex cœli mutatione recrudescens.

2. Ab illa prima mali labe, quæ tacito accreverat, inductum post annos quatuordecim infarctum graviorem, quo principia nervorum lumborum, & inferiorum ex dorsalibus, vellicata, puncta, distracta fuerunt multifariam, unde dolor ille mutabilis, qui tunc advenit, acrius mitiusve sæviens, & ad hos aut ad illos nervos pertinens, ut varia nervorum principia varie molestantur.

3. Ex legibus unionis animæ cum corpore dolorem illum secundum nervorum ductus ad partes, quibus extremi illorum fines prospiciebant, relatum fuisse; unde dolor partibus variis thoracis aut ventris videbatur insidere, quanquam ipsæ ab omni doloris causa vacuæ forent.

4. Demum, aucta mole invalescentis infarctus sive staseos, luxatas fuisse vertebrae, ac inde medullam, nervorumque principia ita compressa, ut inhibito spirituum influxu abierit quidem omnis dolor, at vero simul obvenit gravis & difficilis paralytis artuum inferiorum, cum pareisi vesicæ & sphincteris ani.

Si ea consecutaria admittantur, ut admittenda esse putamus, non videmus qui possit sequentibus conjecturis assensus denegari.

1. In colica pictonum humoris cujuscumque, de quo mox videbitur, stasim seu infarctum fieri in cortice medullæ intra lumbares vertebrae comprehensæ, aut in membranis corticem illum ambientibus.

2. Humorem, qui stagnando stasim seu infarctum parit, adlita nervorum principia vel pungere & lacerare, si paucus sit, sed acer, unde dolor *pungitivus*; vel distendere atque distrahere, si copia abundet, sed expers acrimoniæ, unde dolor *distensivus*; vel pungere & simul distendere, si peccet acrimonia simul & copia, unde dolor *pungitivo-distensivus*.

3. Dolorem inde genitum, cujuscumque speciei sit, ex legibus naturæ ad extremos nervorum fines, atque adeo ad partes ad quas fines illi terminantur, debere referri. Quod ne cui mirum videatur, attendat, quæsumus, ad exempla similia, quæ passim obvia sunt. Sic quoties ictu contunditur nervi truncus cubito substratus, qui ad auricularem manus digitum pertinet, toties dolor auricularem digitum tandiu occupat, quandiu permanet trepidatio, quæ ictu nervo impressa fuit in cubito. Sic qui pede vel brachio exsecto, quoties pungi, lacessi, distrahi contingit reliquum nervi truncum, cujus rami ad pedem vel brachium olim pertingebant. Sic epileptici non pauci queri solent, accedente insultu, de *aura frigida*, quæ a parte quadam sursum ascendat, cerebrumque impetat, opprimatque; cum manifestum sit, speciem illam ascendentis auræ frigidæ unice deberi impressionibus, quæ a causa morbifica paulatim in cerebro invalescente gradatim fiunt in principiis nervorum prospicientium partibus, quas aura frigida videtur percurrere.

4. Proinde dolorem, quem experitur ægrotus in colica pictonum, sedem ex sede mutare; momento temporis partes varias, propius longiusve distitas, pervagari; varie accedere vel excedere derepente; nulla ullibi sui vestigia relinquere; graduque varium, lenius atrociusve sævire; prout in spinali medulla varia nervorum principia, partibus vicinis vel remotis prospicientia, vario impressionis gradu majore minoreve, per vires stimulantur: quæ variationes, licet in corporis peripheria latum ambitum occupare videantur, intra spinalis medullæ claustra, ubi principia nervorum sibi proxime adlita sunt, arcto spatio peragi possunt, nulla vel minima causæ morbificæ trajectione.

5. Morbum in eo statu aliquando subsistere, nec ultra progredi, rara ægroti felicitate, qui dimidium mali tantum sustineat, si stasis infarctusve subsistat ipse causæ morbificæ ignavia, aut quod tutius est, si humorum eucrasia, firma corporis constitutione, vel remediorum efficacia resolvatur & discutiatur.

6. At vero, si mole & amplitudine staseos sive infarctus in dies succrescente, contingat medullam spinalem arcte comprimi, inde denegato spirituum ad inferiora influxu artus inferiores paralyticos fieri; qui summus est & gravissimus morbi gradus: imo, si nonnulla nervorum principia, supra compressionis locum sita, ab eadem causa vel omnino, vel partim angustentur, artuum superiorum paralytim vel paresim varie inde provenire,

His abunde declaratur nova, quam proponimus, morbi ætiologia: reliquum est ut staseos sive infarctus, quem pro primaria morbi causa habemus, natura, species, causæ paulo fusius & enucleatius exponantur, quod paucis confectum dabimus.

In summa, stasis sive infarctus omnis, in quacunque corporis parte

fiat, stagnatio est præternaturalis humoris, humorumve, quibus pars perluitur. Hinc in spinali medulla, quam sanguis per arterias, & lymphæ per lymphatica vasa irrorant, stasis gemina; *sanguinea* altera, a sanguine; altera *lymphatica*, a lymphæ stagnante.

Stasis sanguinea in duas alias dividitur pro modo, quo solet invadere; si subito, celeri & violento impetu, *Phlegmonodes*; si lento & tacito progressu, arteriarum capillamentis, in quibus sanguis hæret, pedetentim dilatatis: *aneurysmatodes* appellatur.

Similiter stasis lymphatica, quæ ab inspissata & hærente lymphæ ortum habet, gemina est: Altera *simplex* seu *legitima*, in qua solius lymphæ stagnatio: altera *composita* seu *notha*: in qua cum lymphæ stagnatione conjuncta est & sociata sanguinis stagnatio: & hæc pro diversâ ratione stagnationis alterutrius ad alterutram vel *lymphatico-sanguinea*, vel *sanguineo-lymphatica* nomen obtinet.

Porro causæ staseos sive infarctus in spinali medulla, a consimilibus causis, quæ similes aliis in partibus stases infarctusve producunt, non abluunt, & debent perinde distribui in *locales* & *universales*. Locales sunt, quæcumque lumbis specialem noxam inferunt, inter quas numerari possunt, lumborum refrigeratio a vento, balneo, pluvia, nive; contusio ab ictu vel casu; distorsio a motione vel flexione violenta; compressio casu illata in curru vel in turba. Latius patent causis universales, quæ toti corpori communes sunt, ut sanguinis & lymphæ spissitudo præternaturalis, inducta largiore diætâ; vita nimis otiosa; alimentorum aut potulentorum vitio; aeris, qui ducitur, pestilentia; latente seminio venereo, strumoso, scorbutico; humore arthritico in retropulsa vel anomala arthritide, &c. Sed causæ istiusmodi, quantæcumque supponantur energix, stasim nullam, nullumve infarctum in spinali medulla parere unquam possunt, si labes aliqua localis non intercesserit, quæ, licet incomperta, vim universalis causæ medullæ spinali speciatim applicet.

Quod si ea probentur quæ afferimus, consequens est, ut morbus nec colica nominetur, ut hætenus; nec inter dolores colicos recensatur amplius, a quibus natura, sede, causâ, curatione omnino differt; sed appelletur potius *rachialgia*, nomine magis apposito, quod valet *morbum medullæ spinalis*, & quod apposite morbi naturam indigitat.

I V.

In præcedentibus non pauca, nec levia attulimus, quæ novam ætiologiam probent: omitti tamen duo, quæ eidem fidem facere possunt.

Alterum, quod ea ratione medulla spinalis eadem naturæ lege jam teneatur, qua reliquæ corporis partes, quibus omnibus, ut nimis notum est, dura morbi necessitas incumbit. Hætenus illa, quo privilegio

pio nescimus, visa est nulli morbo, nulli noxæ patere. At nunc æqua & communi conditione *suos patietur manes*, suas scilicet affectiones, quarum timeo ne numerus magis augeatur, si ejusdem natura diligentius introspectiatur.

Alterum, quod admissa nova hac ætiologia morbi symptomata, in quibus exponendis aqua hærebat olim, possint nunc facili opera explicari, quod certum veri argumentum esse videtur.

Sic I. Quandiu cunctatur morbus, ut cunctari solet quoties fit ab infarctu aneurismatode vel lymphatico tarde accrescente, tandiu medulla, quæ invalescentem morbum sentit, & quæ in dies tacite magis angustatur, parciore spiritus & lentius motos nervis lumbaribus suppeditat, qui ventriculo & intestinis prospiciunt; unde, labascentibus partium illarum functionibus, anorexia, dyspepsia, nausea, ructus, singultus, vomitus, cardialgia, vitiosa chyli confectio & distributio, &c.

2. Chylo istiusmodi jugiter affuso sanguis fit in dies crassior, spissior, minus fluxilis, ideoque cordis motui ægrius, segniusque obsequitur: unde faciei pallor, frigus extremorum, languor virium, anxietas, vigiliæ, &c. quæ sunt incipientis morbi præludia.

3. At vero simul ac infarctus, qualiscumque naturæ fuerit, ad statum pervenit, tunc necesse est nervorum principia fortius premi, distrahi, pungi, atque inde dolorem varium excitari, leniorem, acrioremve, qui ex naturæ legibus referri debet ad intestina, ventriculum, mesenterium, peritonæum, mammas, latera thoracis, ilia, inguina, crura &c. prout principia nervorum, quæ stimulantur, varie terminantur: unde dolere videntur partes illæ, & tamen vel ipso doloris impetu contrectari & premi possunt sine ulla doloris accessione, quippe quæ ab omni causa morbifica verè immunes sint.

4. Potest humor, qui infarctum facit, fere immotus, vel minima saltem sui traiectione varia nervorum principia laceßere, hæc aut illa, quoniam in origine omnia proxime adlita sunt: vel quod fatius est, possunt arteriarum capillamenta minima, infarctui interjecta & media, modo hic, modo illic levi de causa fortius vibrare, & apposita nervorum principia, modo hæc, modo illa, validius impetere. Utravis causa perinde futurum est, ut varia nervorum principia, nunc hæc, nunc illa, stimulentur: unde dolor varius, mutabilis, sedem ex sede mutans, partes varias invadens, deserensque, & nulla sui relinquens vestigia.

5. Per nervos in origine stimulos debent spiritus, ut ex legibus œconomix animalis compertum est, uberius & celerius devolvi in partes varias, ad quas singuli nervi pertingunt: unde erethismi fibrarum intestinalium; spasmi sphincterum ani & vesicæ, & hinc constipatio, & stranguria, convulsiones musculorum epigastricorum, diaphragmatis, brachiorum, crurum, lumborum, tiliarum; succussiones spasmodicæ

trün-

trunci, &c. quæ singula, ut momento temporis ex improvise succedunt; sic etiam derepente excedunt.

6. Accrescente ultra modum infarctu, accidit tandem medullam ita comprimi, ut spirituum fluxus in nervos infra positos inhibeatur: unde paralytis artuum inferiorum. Accidit etiam aliquando principia nervorum vertebraliû, qui infarctus loco superiores sunt, ipsa quoque pressionem ex parte saltem pati: unde paralytis imperfecta seu paresis brachiorum, manuumque.

Omittimus symptomata quædam alia a Citesio recensita, ut cæcitatem & epilepsiam, quod in sporadica rachialgia non observentur. Adfunt fortasse in epidemica, de qua Citesius, cujus causa, cum latius pateat & magis efficax sit, cerebrum occupare potest. Sed hæc nunc non curamus.

Haud mirum dolorem rachialgicum pro dolore colico vulgo habitum fuisse, quocum in multis convenit, ut qui soleat perinde intestina, partesque alias ventre comprehensas discruciare, per vices invadere, & torminum instar identidem recrudescere. At vero si res diligentius attendatur, dolorem illum a quocumque dolore colico differre palam erit signis sequentibus.

1. Quod usu enematum & cathartorum, nedum mitigetur, ut colicus solet, sed potius exacerbetur, potissimum si acriora sint & mœchlica.

2. Quod non intra abdominis claustra contineatur, ut dolores colici omnes, sed ad mammas, thoracis latera, inguina, ilia, crura, late extendatur.

3. Quod in summo doloris impetu partes, quæ dolere videntur, non modo contrectari, sed etiam premi possint & constringi sine ulla doloris accessione, quod decretorium est, nec in ullo dolore colico unquam observatur.

Magis dubia est & paulo incertior dignotio variarum doloris rachialgici specierum, quam tamen conjecturis sequentibus assequi possumus.

Si dolor acutus sit, celeriter invaserit, ægrotum afficiat, qui juvenis sit & temperamenti fervidi ac sanguinei, febremque sociam habeat, continuam, tertianam, lentam; opinioni locus est morbum a stasi phlegmonode dependere.

Contra vero, si dolor remissior fuerit, morbus lente accesserit, ægrotus accidat, qui senex sit & temperamenti pituitosi, nullamque febrem adjunctam habeat; argumentum est morbum a stasi aneurismatode vel lymphatica induci.

Quod si signa medium quiddam teneant, haud vana suspicio erit morbum utriusque causæ participem esse, & a stasi sanguineo-lymphatica, vel lymphatico-sanguinea ortum ducere.

Haud omittendum humorem arthriticum, qui in arthritide anomala

aut

aut retrograda, & scorbuticum, qui in scorbuto vago remeant in sanguinem, posse perinde ac in reliquis corporis partes, sic etiam in medullam lumbarem, vel in intestina deponi: si prius, fieri rachialgiam arthriticam vel scorbuticam, unde dolores rachialgici colicos pro more mentientes, Si posterius, colicam arthriticam pariter aut scorbuticam induci, unde dolores colici veri; quæ quidem affectiones natura & causa ita affines sunt, similesque, ut minus cautos fefellerint sapius, sed quas tamen distinguere facile est ex dictis. Si venter, cum maxime dolet, vel dolere videtur, premi possit sine ulla doloris accessione, dolores sunt rachialgici, quorum causa subest in medulla, & quibus periculum est ne paralyfis succedat. Si contra dolor ventris pressione graviter intendatur, dolores sunt vere colici, quorum causa residet in ventre, nec in paralyfim unquam evasura est.

In rachialgia multa concurrunt, quæ morbi gravitatem denuntiant.

1. Dolor atrox ægrotum fere perpetuo torquet & excruciat, ac per vices repentino impetu exacerbatur, a quo nec quies, nec remissio.

2. Pervertitur naturalis alimentorum appetitio, concoctio, egestio, unde malorum ilias.

3. Anomala fit circulatio sanguinis ob crebras validasque convulsiones, quibus pleræque abdominis partes succutiuntur; & spasmodicas constrictiones, a quibus cor ipsum non immune est.

4. Quod pessimum est, latet intra claustra spinalis medullæ stasis præternaturalis, cujus resolutio anceps & incerta, quæ in gangrænam aut abscessum facile abire potest, si a causa inflammatoria, quod utrumque exitiale est; quæ fere perpetuo terminatur in tuberculum sive ganglion, durum, callosum, scirrholes, unde paralyfis magis vel minus completa, sed perinde incurabilis.

Quæ singula, & a fortiori, quæ universa inter se connexa atque conjuncta demonstrant rachialgiam inter graves, molestos, periculosos affectus præcipuum obtinere locum.

Variat tamen periculum, & varie æstimandum est.

1. Pro natura causæ: majus enim, si ab infarctu inflammatorio, a quo gangræna aut abscessus imminet, unde certus & celer interitus: levius vero, si ab infarctu lymphatico, a quo paralyfis quidem impendet, sed non sine spe aliqua convalescendi, vel saltem prorogandæ vitæ.

2. Pro gradu causæ, in quo distingui debet *intensio*, quam modus doloris; *extensio*, quam gemina illa signa, ut varie concurrunt, opportune indicant.

Ut certior instituaturn prognosis, oportet prænosse morbi stadia, quæ varia sunt pro causæ specie. Si a stasi phlegmonode, morbus acutus est, & intra dies quatuordecim aut viginti judicatur: si a stasi lymphatica, acutus ἐκ τῆς μεταπτώσεως vix quadragesimo die terminatur:

quod si ab anevrismatode stasi fiat, aut in paralyfim semel degeneraverit, inter chronicos annumerandus, qui ad plures annos prorogari solent.

V.

Duo sunt morbi tempora, in quibus longe dispar mali facies, ut dictum est; alterum cum dolor torquet & discruciat: *alterum*, cum decedenti dolori succedit ex improvifo paralyfis artuum inferiorum cum paresi superiorum. Diverso utrique morbi statui diversa totuplex medetur therapeia, de qua ordine jam dicendum.

I. Quandiu dolor urget acerbus, quo totum prius morbi stadium comprehenditur, tandiu ad tres sequentes indicationes prudentis est medici sedulo attendere: 1. ut omiffa omni cunctatione, infarctus qui fit imminuatur, & discutiatur qui jam factus est: 2. Ut, dum ea perficiuntur, in usum advocentur paregorica & anodyna omnis generis, quæ partem dolentem relaxando doloris impetum leniant: 3. Si ea tardius succedant, ut narcotica dosi adhibeantur sufficiente, quæ doloris morsus obtundant, sopiantque. Tribus illis indicationibus opportune satisfaciunt remedia sequentia, quorum ad eam morbi speciem virtus efficax est, & usus maxime comprobatus.

1. Sanguinis missio e cubito, quo non certius, efficacius, præsentius auxilium est: nam 1. cum de sanguinis copia detrahat, & momentum cordis in contractionem nitentis simul infringat, fit inde ut sanguis ad affectam partem & parciore quantitate, & minore impetu appellat; unde minor futura est stasis, quæ imminet, aut quæ jam fieri coepit: 2. Cum partis affectæ erethismum, quo resolutio arctetur, laxet, & vasa simul depleat, atque adeo tanto magis pervia faciat, liberior inde recluditur via refluxuro sanguini; unde promptior resolutio infarctus jam facti, quod utrumque in rachialgia palmarium est.

Longe tamen abest, ut missionem sanguinis æque necessariam, utilemve esse judicemus in quacumque rachialgiæ specie. Expedi in rachialgia a stasi sanguinis & inflammatoria sanguinem mittere largiter & sæpe, quarta vel sexta quaque hora, primis duobus morbi diebus, ut in cætera quavis affectione inflammatoria graviore, si temperamenti ratio ita suadeat, nec repugnent ætas, viresque ægroti. At vero & rarius & parcius mittendum censemus, si morbus dependeat a stasi lymphatica, quo in casu tamen conducit quoque, & resolutionem infarctus efficaciter promovet, modo non fiat a nimia fibrarum inertia, quod in rachialgia nunquam contingit.

2. Larga potatio, qua sanguis & lympa spiffiores diluantur, atque adeo circulationis legibus facilius obsequantur. Si qua febris adfit, ptifana parari debet ex levi decoctione plantarum temperantium & refrigerantium, ut radicum graminis, fragariæ, acetosæ, aut infusione florum malvæ, verbasci, violarum, Si vero febris absit omnino, pote-

ferunt in pitana leviter decoqui folia plantarum vulnerariarum & diureticarum, ut faniculæ, bugulæ, veronicæ, virgæ aureæ.

3. Cataplasmata anodyna lumbis applicita ex mica panis cum lacte & semine lini integro, vel ex oryza cum lacte cocta, vel ex pulpa plantarum emollientium cum oleo lilliorum. Quod si irrequietæ ægroti jactationes propter doloris morsus & tormina, usum cataplasmatum non permittant, illorum vicem implere poterunt fomenta tepida spinæ lumbaris cum decocto emolliente, aut iterata inunctio olei lilliorum, seminumve frigidorum, vel butyri de cacao.

4. Semi-cupia tepida ex decocto emolliente, in quibus ægrotus tamdiu detinendus est, quandiu doloris remissione quietus poterit insidere, ut macerata corporis superficie, ad interiora relaxatio pedetentim peringat, quod utcumque in tam spisso, quod interjacet, intervallo satis difficile esse videatur, compertum tamen est experientia aliquando opinione celerius succedere, neque adeo unquam omittendum esse.

5. Quod si licet morbum remediis coneris evincere, urgeat tamen dolor acer, fere continuus, omni momento invalescens; intereadum ægrotus medicinam sentire possit, ad narcotica recurrendum est, ex quibus usu maxime comprobantur Laudanum & tinctura laudani Sydenhamii. Ea autem remedia, singulis horis, dosi moderata, exhibere satius est, donec dolor compefcatur, quam nimia dosi, & majore plerumque quam opus fuerit, semel exhibita, ægrotum derepente stupefacere ultra modum, ceu lethargo pressum.

Cæterum non repugnandum, ne dum hæc geruntur, ægroti cathartica sæpius exhibeantur, aut enemata infundantur, dummodo nihil acrius, nimisve drasticum admisceatur, quod noxam rodendo inferre valeat. Nobis quidem persuasissimum est, alvum purgatione frustra sollicitari, cum morbus sedem ibi non habeat; sed hæc facile possunt præjudicio vulgi, imo ægrotantium errori condonari.

II. Quotiescumque morbus curam omnem vicit, & in paralyfim evasit, tunc una est indicatio, circa quam tota versari debet medici solertia, scilicet ut omni ope atque opera discutiatur infarctus, quo medulla spinalis opprimitur, & discutiatur quamprimum, eum mora non modo invalescat, sed etiam, quod pejus est, magis induretur, unde remediis repugnat tanto pertinacius. In hunc finem sequentia remedia efficaciter adhibentur:

I. Sudorifica, quæ sanguinem & lympham atterant & extenuent, inter quæ laudantur maxime, tum decocta ex lignis, plantisque sudorificis parata, guaiaco, sassafras, sarsaparilla, & radice chinarum, bis vel semel in die exhibenda per mensem, & diutius, si ita videatur; quibus, si catharsi opus sit, possunt folia vel folliculi sennæ incoqui: tum juscula ex viperis secundum artis leges præparata, mane in lecto

potui danda per dies viginti, imo diutius, nisi siccior aut fervidior ægri temperies dissuadeat.

2. Hidrosis sive sudatio sub laconico provocata ex arte accenso spiritu vini, vel projectis per vices super prunas cinnabari cum resina quavis ad partes æquales permixta, vel succino pulverato; a quo tamen remedii genere cavendum esse putamus, si æger temperamenti biliosi, sicci, fervidi fuerit.

3. Aperientia, incidentia, attenuantia efficacissima, ut flores martiales, cinnabaris, æthiops mineralis, aquila alba, mercurius violaceus, gummi ammoniacum, sal glauberianum, arcanum duplicatum, sal ammoniacum, cum cathartics, diagrydio, jalappa, aloë, &c. ex quibus boli, pilulæ, opiatæ confici possunt, quibus oportet ut æger per plures dies utatur mane jejuno ventriculo, superbibendo jusculum vel apozema ex plantis diureticis, vel haustum decocti sudorifici, de quo supra.

4. Thermæ, eæ vero maxime, quæ vi pollent certa attenuandi & liquandi, quales præcipuæ sunt, si non unicæ in Galliis & in Europa, Aquæ Ba-regianæ in Pyrenæis montibus. Oportet autem nullum ex auxiliis prætermittere, quod thermæ afferre valeant, ideoque adhibenda potatio, balneatio, embroche supra partes affectas, quam vulgo *Duciam* dicunt, imo etiam stufa, si stufa illic in usu fuerit, quæ singula & diu usurpari & sæpius iterari debent, cum in eo morbo curando thermarum usus sit veluti sacra anchora seu spes ultima.

5. Interim non negligenda, si occasio fuerit, remedia aliquot alia, minoris quidem efficacis, sed magis parabilia. Sic 1. singulis diebus mane in lecto spina dorsi & lumborum confricanda est, donec rubeat, manu nuda, pannove laneo, modo sicca, modo prius illita oleo catellorum vel lumbricorum, aut pinguedine viperarum. 2. Si præsto sit arena marina, quæ sale muriatico gravis est, & ideo ad attenuandum magis idonea, adhibenda amochosia per dies aliquot continuos, hoc est arena illa calore solis, aut illius vice calore furni excalescens ægrotus nudus contendus est collo tenus, & ibi detinendus, donec affatim sudaverit. 3. Utrique lumborum lateri vesicatoria emplastra apponenda, vel inurendus foniculus geminus, unde manet ubertim ichor lymphaticus, qua ratione compertum est crassiores materias altius impactas, & adversus cetera remedia contumaces, paulatim discuti & exhauriri.

Ceterum si, dum hæc aguntur, contingat ut dolores recrudescent, quod plerumque argumentum est materiam vi remediorum atteri, rarefieri, expandi; necesse est venam identidem incidere in cubito, & sanguinem mittere largius parciusve pro medici prudentia, ut impendens phlogoseos novæ periculorum avertatur, & simul occurratur doloris renovationi.

Quæ singula abunde demonstrant non modo in utroque morbi statu utilem esse venæ sectionem in cubito, sed etiam non alterum ullum dari auxilium certius, præsentiusque, unde concludimus,

Ergo morbo, Colicæ Pictonum dicto, Rachialgiæ veris dicendo conducit venæ sectio in cubito.

J. BAB.

L X X X V.

J. BAPTISTÆ DU BOIS,
NON ERGO COLICIS FIGULIS
VENÆ SECTIO.

Parisii 1751, & item 1756, 26. Febr.

ALPHABETICALLY ARRANGED

OF THE

MEMBERS

OF THE

ASSOCIATION

OF

THE

STATE

OF

NEW

YORK

1880

NEW YORK

W. H. BROWN

PRINTED

AT THE

OFFICE

OF THE

SECRETARY

OF THE ASSOCIATION

M 3

I.

Hominis natura morbis est obnoxia communibus: locum habet vitæ genus inter plurima, quæ pariunt singulares. Ut suæ Urbanis, Rusticis, Literatis, Operariis ægritudines, ita suæ singulis ægrotationes morbique sui sunt. Non temere credetur neminem Reipublicæ, absque fanitatis & vitæ discrimine, servire. De omnibus omnium artificum morbis agant, quibus Cl. *Ramazzini* vestigiis insistere & placuerit & licuerit. Nos ex eorum numero Figulum, hujusque morbum unum eligimus.

*In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
- Numina leuæ smunt, auditque vocatus Apollo. (a)*

Etsi vero Figulos tantum, nostræ inscripsimus (b) quæstioni, hanc tamen ad multos alios Opifices pertinere palam fiet. Ferrum non modo, in vulnera cædesque, cæca Mortalium cupiditas è terræ visceribus eruit. In iis etiam audacter quærit *Iliada* venenorum, quibus cruciantur & necantur, qui vitam, humana conditione brevem, in fodiinis breviorē agunt. Ex eorum manibus erumpunt plumbum, sive nigrum, sive album, æs, *cinnabari*, argentum vivum, (c) cobaltum (d) *smyris*, auripigmentum, *arsenicum* rubrum, tamquam enses totidem in Operarios districti. Attendite, Magnates, & discite quo periculo, quo pretio, manuum vobis famuletur industria: quot vestri luxus victimæ sint: quot malis, quot doloribus, quot funeribus vestræ consentur ædes, dum plumbo & ære muniuntur; dum pinguntur & inaurantur; dum marmore, *porphyrita*, jaspide, vitro, speculis, *crystallis encanthisque* decorantur. Hæc omnia perfici nequeunt, absque recensitorum venenorum usu & tractatione. Hinc (e) Vitrarios malum idem, quod Figulos, adoritur. Hinc (f)

æris

(a) Ut Poetæ, ita & Medici, pari jure, Apollinem vocant.

(b) Veteri consuetudine institutoque Saluberrimæ Academiæ, quæ semper in quæstionibus publice discutiendis perspicuitatem, simplicitatem, unitatem requisivit. Quem morem ut arcte & religiose teneremus, nullum remedium, præter venæ-sectionem, *problemate* voluimus exprimi, quamvis de plurimis aliis in hujus opellæ contextu agendum esset.

(c) *Arsenici* albi parens lapis: *marcastam* dicunt.

(d) Lapis metallicæ particeps naturæ. *Smyridis* ea species, qua operarii nostrates utuntur, ferrum multum, cupri non nihil continet.

(e) Ob frequentem plumbi liquandi, in laminas ducendi, striandi & multifariam concinnandi necessitatem.

(f) Sequenti adumbratione, morem gerimus monito nostri Collegæ popularisque amicissimi, M. *Vieillard*. Scriptis enim his verbis comiter nos compulit: *Ne dirés-*

æris, plumbi, stanni, (g) argenti atque auri fabris eadem impendet
lucris pœna. Simili causa parique modo plectuntur qui *crystallo*, specu-
lis, marmoribus, gemmis aut cœdendis, aut poliendis (h) operam navant.
Nec laborant auspicius (i) Pictores & (k) *Encaustæ*. Querulam nobis
indulge

vous rien de ces pauvres habitans de Ville-Dieu? Scripsit & plura, quæ non com-
memoramus, ut pote quæ jam à longo tempore nostra essent. Metallica pœnis exem-
plar sit Ærariorum calamitas. Miseriarum, quibus hi conflictantur, adeuntibus
Normanniæ inferioris, in *Diaecesi Constantiensi*, oppidulum, Gallice *Ville-Dieu-les-
Poëles*, *theatrum* patet frequentissimum. Regnant ibi, non quidem errores, & ne-
quitiæ Ærarii *Alexandri*, quem è Fidelium cœtu *D. Paulus* expulit*, sed luctus
communis, publicus dolor, squalor universus, habitus corporis macie civica torri-
dus. Ibi vultus & capilli æra crinita mentiuntur: ibi vertigo, cæcitas, surditas,
omnium sensuum hebetudo, colli, spinæ artuumque distorciones, totius corporis
tremor & imbecillitas juvenem, adolescentem, puerum quemque immaturo senio
ita conficiunt, vix ut ulla discernatur ætas. Quid causæ est? Metallica de celo
ducitur anima. Sedatur stanneo potu sitis. *Æreos* panis vivunt. Nec mirum. Lo-
cum eum incolunt Ærarii mille *Pyramones*, qui fabricæ suæ veneno Jovem, Ce-
rere & Bacchum indefinenter inficiunt.

*Nec mora nec requies . . . . . Fornacibus ignis anbelat . . . . ,
Fervet opus . . . . . Fluit æs vivis . . . . . Stridentia tingunt
Æra lacu . . . . . celeres . . . . . † . . . . validique incudibus ictus
Auditi referunt gemitum , ... collesque resulant.
Tectâ fremunt . . . . . sonitu ingenti . . . . . tremunt excita Tellus * **

Viatores ad Vulcaniam illam insulam accedere sibi videntur,
*Quam subter specus & Cyclopum exesa caminis ,
Antra Ætnæa tonant.* Id. Æn. 8.

Quid plura? Ob strepitum martulorum, Dodonæos lebetas ferientium, quota audita
fit hora quærere, convicium est & crimen, martulo ipso in interrogantis caput vi-
brato, identidem expiandum.

(g) Non quidem iis, qui ex argento, vel auro, sincero solida opera conficiunt,
sed qui hæc metalla aut sordibus purgant, plumbi, vel *stibii* adjectione, aut facta,
interventu *hydrargyri*, ductiliora modo fingunt in bractæas, modo in fila ducunt.

(h) Suas enim cotes & ferras, aliave apta sectioni & polituræ instrumenta con-
trita Smyride asperant. Nec silentio prætermitti debet argentum vivum, aut stan-
num, specularibus *crystalis*, ad colligendos reflectendosque luminis radios, pone
superaddendum.

(i) Non *Mignartios* hoc nomine intelligimus, non *Rigaudos*, non *Coypellios*,
quorum imperante penicillo, telæ parietesque spirant; sed eos qui cerussam, mi-
nium, æruginem, *cinnabari*, lapidem Armenium, lapidem *cyanæum*, vulgo *lazu-
li*, *arsenicum*, aut flavum, aut rubrum, & similia comminuunt, unoque verbo,
qui colores terunt.

(k) Quibus fossilibus Pictores utuntur, iisdem fere componuntur *encausta*, sive
clara & pellucida, quæ vitro *crystalloque* liquentibus interfusa miscentur, sive su-
permicantia, quæ fictilibus incoqui solent. Ad hunc locum pertinent cristæ, mo-
nilia, inaures, brachialia, annuli, figilla, thecæ, urcei, pyxidiculæ, tæta deni-
que illa muliercularum & amasiorum, magis ad ostentationem gloriolamque nugato-
riam, quam ad usum, aut commoditatem composita, supellex.

* Epist. ad *Timoth.* Cap. IV. vers. 14. & 15.

† Operarii celeres validique ictus delineatæ incolarum valetudini parum congruere
videntur. Speciem contradictionis argenti satisfiet.

** *Virg.* passim.

indulge lineam, Romæ decus, reverendi Manes, ignoscite, parce, *Tulli*. De Operariis parum tibi constas (1). At quidquid cogitaveris, aut dixeris, veniam concedas, nec-ne; in *face illa civitatum*, spectamus cives, ipsisque opem, quantum in nobis erit, civiliter feremus. Et jam maturandum est. *Colicus* nos vocat Figulus, rogat, obtestatur, implorat. Urget tempus, hostis premit, periculum in mora. In lecto jacet miser. Non rubet, non sitit, non ardet, non delirat, non febricit. Pulsus naturali paulo strictior ac rigidior, cæteroquin à sano parum differat. Lingua non fusca, non atra, non aspera, sed tantum subdura. Inflammationis suspicio nulla est. Nec tamen res est in tuto. Atrocissimis tormentis, universum abdomen veluti dilaniantibus, excruciat æger. Timide, interrupte & laboriose spiritum ducit, suspirat, gemit, clamat, vociferatur, fremit. Alvus adstrictissima, sponte nihil, *chysteribus* sollicitata, parum excernit. Urinæ quandoque tenues & citrinæ; spissæ interdum & similes rubricæ; non raro, quasi cohibitæ, stillare potius quam fluere videntur. Non ita dolor ventris ambitu circumscribitur, quin ad pectus & caput aliquando, ad manus & brachia sæpe, ad crura pedesque sæpius, ad femora ut plurimum excurrat. Nunc membra, tamquam icta fulmine, cubili affixa hærent; nunc convulsionibus agitata huc illuc versantur. Nec ullus, qui levet, somnus, nec ulla, quæ soletur, quies. Quid tum? Nisi feratur auxilium, ingravescet morbus, altiores aget radices, quibus obfirmatus, omnem salutaris Artis armaturam eludet, *paralyfi* tandem & morte finiendus. Ad opus aggredimur. Præscribimus illico purgantem *chysterem*, mox *anodynum*. Secundo die, mane, medicamentum, (m) quo vehementer & vomitus excitetur, & movea-

(1) In eo Cicero totus est, ut summis laudibus extollat artium multitudinem, sine quibus inquit, *vita omnino nulla esse potuisset*. Quin & his verbis *Punctium* perstringit: *commemoratus ab eo Themistocles, Pericles, Cyrus, Agesilaus, Alexander, quos negat sine adjumentis hominum, tantus res efficere potuisse*. Utitur, in re non dubia, *testibus non necessariis*. De Off. l. 2. Operariis quid ea objurgatione gloriosius? Eos tamen alibi Eloquentiæ Princeps paulo superbius habet. *Opifices omnes in sordida arte versantur*, &c. Quo loco minime probandas artes multas enumerat: de Off. l. 1. *Opifices & tabernarios, atque illam omnem faciem civitatum quid negotii est concitare?* Or. pr. Fl.

(m) Confiatur ex vitro *sibii* minutissime trito, accurate loto, mox insolatione siccato & cum *sacchari*, in pulverem tenuissimum comminuti, dupla parte sociato. Mistura hæc affusa guttata aqua *Naphæ*, usque ad farinæ, more pistorum, aqua subactæ spissitudinem, irroratur in tabellas, pastillosve, in usumque servatur. Dos. à ℥ j, ad ij. *Mochlicoz* appellamus, non quidem nomine proprio & singulari, sed omnibus medicamentis vehementer agentibus communi. Qua annotatione providemus ne quis existimet hoc remedii genus, tamquam unicum atque, ut loqui solent, *specificum* proponi. Alio utantur, quibus id magis libebit. Quodvis proderit vomitorium, si sit validum erit, nec prava ulla qualitate pertimescendum. Nostrum cæteris, ea tantum ratione, anteponimus, quod, *coxiæ indolis* quam-

moveatur alvus : sero *Theriaces* semi-*drachmam*, cum *Opii* grano. Tertio die, mane, nihil; sero *Theriacen*, ut pridie. Quarto die, mane, potionem valide purgantem; sero, *Theriacen*, ut supra. Quotidie interim non dulce, non glutinans, sed sudatorium potui damus *ptisanarium*. Tota curatio quadridui est. Gaudet, valet, surgit Figulus. Sanatus est æger; nunc secure differamus. In tanta præcipuarum functionum perturbatione, spiritus difficultate, dolorum acerbitate, ventris duritie, alvi, renum, *ureterum*, vesicæ constrictione, artuum jactatione, convulsionum ferocia, nonne ut invadente febre continua, ardente, maligna, similive acuto morbo, quærendum erat in venarum incisione laxamentum? Primo intuitu, speciosam animadversionem esse confitemur. Re tamen perspecta penitius, vix ambigendi causa nobis apparet. Sed ut tam momentosæ veritatis inquisitioni, & nostræ conclusionis probationi methodus ἀναλυτικὴ præluceat, a venæ sectione abstinendum esse statuimus, ubi curationi tantum obest partium, causam materiemque morbi continentium, mollitudo ac teneritas, quantum earundem constantia, renixusque capax firmitudo, conducit.

I I.

Procaces nutricularum & circulatorum linguas quid non cogis, ne scia modi garrulitas, & invida calumniandi prurigo! Ergone Medicina tam prodiga sanguinis est, ut nemini, vel graviter, vel leviter ægrotanti parcat! Silete, cavillatores. Procul hinc, aniles fabellæ. Scenica faceffite ludibria. Apage, comica minus quam barbara, latinæ Historionis. Cum in rebus omnibus, tum maxime in Medicina modus est. Neque in (a) *Chryssippi*, aut *Erasistrati*, neque in (b) *Botalli* doctrinam juravimus. Sanguinem utilem servamus; educimus noxium. Quamdiu is Naturæ consilio, tum indole, tum quantitate consentaneus est, quo minui, vel mutari possit, nihil unquam molimur. Ubi vel nimia copia, vel insolenti fervore, suis ille tubulis obstructions, rupturas, incendia portendit, ejus detractioe sedamus procellam. Ubi crassis & crudis idem inquinatus est advenis; ubi minus solutis, parum tritis, male subactis viciatus particulis, quibus vitalis motus in plenioribus vasculis turbatur, segnescit, impeditur, vitæ conservationi consulimus, venarum

quamquam expers est, potentissimum tamen sit, ut vox ipsa sonat: *μοχλὸς* enim vectis est, cujus instrumenti vires in *Mechanicis* notæ sunt. Reliqua, quæ vocamus in usum, medicamenta non describimus, quippe quæ publici juris facta sint. *Vid. Allen Synops. Univers. Med. Gall. Script. ann. 1741. Tom. VII.*

(a) Magister unus, Discipulus alter à venæ-sectione uterque abhorruit. *Vid. Gal. de ven. sect. adv. Erasist.*

(b) *Leonard. Botallus*, Doct. Med. Ticinensis, cum in Galliam se contulisset, Parisienses Medicos ægrosque perterritus, scapello, ad sanguinem fundendum, nunquam non evaginato.

venarum sectione. Brevi pulsum, nunc ex duro, mollem; lenem, ex violento; ex inordinato, æquabilem: nunc micantem, ex obscuro; ex debili, fortem; latum, ex angusto, deprehendimus. Unde tot ac tam subitæ mutationes? Vel redundantis, vel æstuantis, vel stagnantis liquoris egressu, vasorum parietes dilatati contrahuntur, teneresque rigidi, gravati sublevantur. Omnibus restituitur placida mobilitas, debita mollitudo, habitus obsequii capax & actionis. Tunc motus compescitur, ferocior si fuerit; si languidior, concitatur. Tunc emendatur humor, tumultuosa componuntur, comminuuntur crassa, glutinosa diluuntur, propelluntur hærentia, impedita evolvuntur, ut facile fecerantur impura. Et pretiosa illa præcepsque occasio est, quam diligenter captare Medicus debet, ut plerorumque morborum acutorum initio, tempestive moveat humores. Si enim fugacissimam eam prætermiserit opportunitatem, qua stomachum atque intestina à crudorum, acescentium, impurorum humorum colluvione liberare fas est, hosti in recessu latitanti commodissimum servavit repositorium ac veluti promptuarium, unde is novam in dies comæatum ducat, viresque, tantummodo infirmatas, reficiat, vix ullo postmodum Artis conamine superandas. Vel sanguinis fontem, multiplicatis in horas venæ-sectionibus, propemodum (c) exhaurire, vel donec morbi materia perfecte cocta sit, otiosi, Medici est, non dicimus imperiti (quemquam enim tam odioso nomine appellare nolimus) at saltem pusillanimi, & opus, quod suscipere non audet, naturæ viribus parum caute committentis. Nec scrupulum injicit ille Hippocratis (d) Aphorismus, quo desidiam suam prætexunt *Φαρμακοσοβεί:*

(c) De his gnaviter & egregie, ut solet, Sydenhamus, præsertim *hist. const. anor.* 1661, 1662, 1663, & 1664.

(d) *Concussa medicamento movere oportet, non cruda, neque in principio, nisi materia turgeat;* &c. Aphor. 22. sect. 1.

Legatur Hippocrates, potissimum de aff. de morb. l. 3. de Diat. & de vict. rat. in ac. morb. Vomitus & purgationem ab eo juberi, morborum acutorum initio, haud dubium erit. Si quid ergo huic doctrinæ contrarium allatus Aphorismus videtur præ se ferre, id obscuritati potius quam Scriptoris menti tribui debet; satiusque est, aliquam suspicari ambiguitatem, quam tantum Virum infimulare contradictionis.

Prememur limitibus & angustiis ad conclusionem usque. Brevitati studemus. Ad sermonem hic paulo fusiorem materiæ momentum gravissimum excusabit. Mirum profecto quantum medici, nostra præsertim ætate, in explicando illo *Coryphæi* nostri oraculo sudaverint; quam parum profecerint, magis mirum. Alii in exponenda humorum coctione quidquid operæ temporisque consumperunt, plane perdidērunt, cum longis acribusque suis disputationibus nunquam obtinuerint, ut inter eos constaret, quid nomine coctionis intelligendum esset. Alii totos ingenii nervos contenderunt, ut materiæ turgentis, τὸ ἐργασμῆς, significationem invenirent. Sed nec ab his major lux allata est. Præteribimus ἄρρασιδόν, ut pote cum a proposito nostro sit alienus. At liceat quatuor ipsa proferre Doctōris Cōi verba, in quorum interpre-

μακοφολοί. De hoc Venerandi Senis præcepto, multæ quidem & magnæ rixæ doctissimos ac celeberrimos inter viros natæ sunt. Nec eorum quemquam novimus, qui sensum consiliumque Præceptoris probe intellexerit. Jaculati sunt per plures; qui collineaverit, nemo. Non ipsum excipimus callidissimum Collegam nostrum, *M. Andry*. Accessit ad nodum, cæteris propius, eum non expedivit. Quid tandem jubet, quid prohibet illa lex, agitata in scholis, jactata in consultationibus, commemorata in scriptis? Nostræ curandorum acutorum morborum methodo non adversatur: quin contra, mirum in modum favet, si ad Legislatoris mentem atque doctrinam explicetur. At vero ad propositum nostrum pertinet præsertim, ut sive rationum superius allatarum ponderare ac momento, sive ipsomet sanctissime colendi Magistri edicto, cum aliis ejusdem sententiis collato, constet solidas corporis partes venæ-sectione relaxari ac mollescere. Hoc enim stabilito semel & concessio principio, consequens est ut venæ sectioni minime indulgeatur, quoties compertum atque indubiratum est obsessas morbi materia partes difficile ac tarde posse liberari, si remissæ illæ flexibilesque sint; facilius autem & promptius, si firmæ atque intentæ.

I I I.

De Colica biliosa egerunt non pauci: Eam pro colica Pictorum habitam fuisse, quis sibi in animum induxerit? Istud tamen contigisse certum

interpretatione, tamquam in cardine, tota res vertitur, hæc verba sunt, Πέποντα, vel πείποντα, i. e. cocta, quibus opponuntur ἀψα, hoc est cruda, & ἐν ἀρχῇ, in principio.

1°. Non tam de humoribus, quam de solidis corporis partibus, intelligenda sunt ἀψα. Istud probatur vel uno hoc loco Libri 3. *De vict. rat. in ac m.* ubi Divinus Senex eos vituperat, qui viscerum inflammationes purgatione primum audent aggredi, non solum quia *de contenta parte nihil detrahunt, cum non cedat, quæ crudum est, morbus*; verum etiam quia *qua sana sunt & morbo resistunt, contabesciunt*. Non dicit Hippocrates humorem crudum, sed morbum crudum non cedere. *ἐν ἀρχῇ ἐνδίδει ὡδὴν ἐὼν τὸ πάθος*. Insuper, quænam ea sunt, nisi solida, *quæ morbo resistunt, quæ sana sunt, quæ contabescunt*? Hic igitur nihil aliud cruditas est, quam nescia flecti rigiditas. 2°. Ad πείποντα quod attinet, ex præcedenti enodatione inferendum est coctionem esse partium earundem mollitudinem, qua favente, & solida & fluida facile moventur. 3°. Denique, his præmissis non arduum est persuadere, purgationem Aphorismo nostro non prohiberi ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου, in principio morbi, sed ἐν ἀρχῇ τῆς θεραπεύσεως, in principio curationis. Quasi dixisset Hippocrates, in quovis acuto morbo, sive jam inest, sive imminet inflammatio, pars affecta nimis, initio, plena est, nimis contenta, nimis rigida, quam ut medicamento purgante obtemperare possit, nisi prius fuerit relaxata. Ergo purgatione statim exagitari non debet, sed antea venæ-sectione molliari. Verat igitur Medicorum Princeps inflammationum aliorumque morborum acutorum curationem purgatione incipi; eandem purgatione sepiissime promoveri ac perfici non vetat, postquam, vena bis, ter, quaterve secta, sic emollita est morbi sedes, ut medicamento facile, cum successu & sine periculo moveri possit.

tum est. Errorem creavit similitudo (a) nominum. Candide magis quam docte scripsit (b) Cicero noster *Fernelius*, de colico juvene Pictore *Andegavensi*, qui penicillum non modo extergere digitis, sed ore etiam exfugere solebat. Apud citatum *Ramazzini* de Figulis colicis (c) nihil. Is tamen de aliorum Opificum metallis utentium, colica dideruit: de causa quidem satis apposite, minus perite de curatione. Paucissimis ergo nos freti ductoribus, vix notam indagamus viam: latiotem eam planioremque facient, quibus secundior fuerit *Minerva*.

Figulina creta nullius criminis insimulanda est. Memorata malorum cohors ortum ducit à plumbo, æruginè, lapide (d) calaminari, auripigmento aliisque similibus, quæ fictilibus incoqui solent. Qua ratione, quo artificio id operis perficiatur, inquirendi nec locus est, nec tempus. Similis enim investigatio nobis incumberet operum, quorum effectoribus metalla terenda, radenda, liquanda, purganda, miscenda, infundenda, incoquenda, aut alio quovis modo contrectanda sunt. In immensum illum differendi campum excurrere librum componenti fas est, non quæstionem Academicam proponenti. Nostrum istud scribendi genus suis finibus, exiguis, sane, continetur. Non licet extra hos cancel-

los

(a) *Fr. Citeffi*, Medici *Pictaviensis*, extat opusculum, de novo ac populari colico dolore bilioso apud *Pictones*. De morbo illo *Pictorum* alii Scriptores passim tractaverunt. Nonnullis, ad nomen affinitatem magis, quam ad rerum discrepantiam attendentibus, colicam *Pictorum* & colicam *Pictorum* idem esse visum est: unde perperam nata est colica biliosa, colica biliosa, seu *Pictorum*. Verisimillimam hanc originem & gentilitatem reddit similis ortus error à simili propinquitate vocum, quibus Gallice colica Figuli & colica *Pictaviensis* exprimuntur. Hanc & illam promiscue sumi sœpientes audivimus: colique de *Lotier*, colique de *Poitou*. Res vero tam diversas, ludente verborum sono confundere turpe est.

(b) *Tract. de Luis Vener. curat. c. 7.* Hujus ægroti historia continentur præcipua, quæ notavimus in Figulo nostro, *Symptomata*. Sed in remediis eligendis *Observator*, ut ipsis ejus verbis utamur, longe aberrat à scopo; & tota, quod ajunt, via errabat. (Clysteribus enim) sotibus, valneis, aliisque (lenientium) remedium generibus, sed frustra, levatio quesita est. Ad purgantia deinceps ventum est; nec prosperius. Imo vero, annos tres excarnificatus (æger) exsanguis tandem ac plane tabidus, vitam cum morte commutavit. Post interitum, ratiocinatur *Fernelius*, concluditque huic malo, non tam purgantibus, quam contraria antidoto succurrendum fuisse. Crede nobis, *Ferneli*, umbra charissima, antidotus erat *Mochacon*, quo si usus esses, tuus *Pictor* non fuisset mortuus. Ut hic de purgatione non temere dicamus, quod *Botallus* * de venæ-sectione; periit *Pictor Andegavensis* non quia purgatus, sed quia ignavius purgatus est.

(c) Aliquid tantum de *paralyticis*: forsan quia, ut ipse indigitat, ægros viderat ferius; colica jam vetustiori &, propter diurnitatem, ut fieri solet, in *paralyfin*, mutata.

(d) Vulgo *calamine*, *calmine*. Ex eo lapide loto & exusto educitur cuprum, cujus paleas, aut squamulas operum suorum rectoris Figuli miscent.

* Non enim morbus, pro cujus curatione requirebatur detractio librarum 4. sanguinis, in quo una tantum detrabitur, si hominem interficiat, ideo interficit, quia sanguis est missus, sed quia non jussu modo missus est, &c. *Tract. de curat. per venæ sect. c. 7.*

los egredi, quos nobis disciplina usu confirmata, circumdedit (e). Satis est hic statuere metalla vix impune tractari. Ab iis avolant particulae, quarum natura tenuitate asperatur, nedum mansuescat. Partim eum cum anima ducuntur spiritu, partim cum alimentis deglutiuntur. Nec, si quis ad corporis interiora tertiam iis viam assignaverit, nempe meatus cutis, inficias ibimus. Quae per asperam arteriam afflantur, per folliculorum, in pulmonibus conspicuorum, spiramenta, in sanguinis alveum transmittuntur, cum eo liquorevolvuntur, ejusque percurrunt *Maendros*, donec eo ventum sit, ubi propter motus inertiam, morentur atque subsidant. In medio intestino, Medicis *mesenterio*, quam apta, quam commoda illae nanciscantur hospitia, intelligent qui ad hujus visceris texturam attenderint. Glandularum, nervorum, variorum eorumque angustissimorum & mire implexorum ductuum, *lympham*, *chylum*, sanguinem ferentium, congeries est, adipe affluens & solo molliissimarum membranarum praesidio munita. Quid ad alligandas & retinendas metalli minutias magis idoneum fingi aut excogitari possit? In opportunum idem diverforium, expeditiori cursu, itinere breviori, longe majori numero conveniunt quae cum cibo potuque demissae sunt. Appellunt enim ad hiantia vasorum lacteorum orificia. His excepta feruntur in *labyrinthum*, ubi cum fodalibus irretitae, nervorum exilissimorum fasciculis credibiliter adherent. Atque haec praecipua est morbi sedes. Praecipuam dicimus duplici nomine. Ac primo sola non est. Etenim dum *aromi* metallicae in ventriculo, intestino, pulmonum vesiculis vasorumque omnium anfractibus versantur, earum procul dubio per multae obviis passim applicantur nervorum loculamentis, in quibus nidulantur, & consistunt, usque dum suis e latibulis adventitio stimulo deturbentur. Secundo, morbi sedem hanc praecipuam nuncupamus, quod ea, propter descriptam modo fabricam majorem metallicorum corpusculorum copiam, quam alia corporis pars quaelibet, probabiliter contineat. Ex quibus sequitur in eo morbo universas quandoque corporis partes, non tantum ob nervorum concentum quemdam, *sympathice*, ut loquuntur, sed proprio quoque sensu condolefcere. Assignatis morbi sede & materia, hujus *tyrannis* breviter exponenda est. Quid tum? Nervi onere importuno gravantur, durioribus, rigidioribus, acutioribus angulis & cuspidibus lancinantur. Hinc dolores atrocissimi, *arteriarum*, venarum, alvi, renum, *ureterum*, vesicae aliorumque viscerum constrictio: hinc laboriosa, suspiriosa, inordinata respiratio, functionum

perver-

(e) Caeterum ab ea conquisitione nos eximit prelo nunc subditum *Lexicon*, cui titulus est, *Encyclopédie universelle*, in quo omnium instrumentorum fabrica & usus, omne denique artificium articulatum & accurate describitur. Opus sane, vel ob solam instituti pulchritudinem & excellentiam, illustrissimis dignum Auctoris, Galliae honorificum, utilissimum Republicae, Artificibus commodissimum, studiosis literatisque pergratum, aeri insculpendum & auro, aeternis *Mnemofynes* aris consecrandum.

perverſitas, artuum convulſiones: hinc denique ſignorum enumeratorum caterva. Salutis ergo nulla ſpes, niſi reſixa ſpicula fuerint & foras amandata. Utrumque præſtitimus, vomitus præſertim & purgationis vehementia. In hac duplici armatura totius negotii caput. Quod reliquum eſt auxiliaria exiſtimetur acceſſio. Cur vero tam facile, tam cito ægrum noſtrum ad ſanitatē reduximus? Quia partes liberandas non mollivimus. Quantum noſtris conatibus favit earum plenitudo & ſoliditas, tantum earundem inanitio & mollitudo nocuiſſet.

I V.

Qui metalla aut liquoribus, corpus humanum irrigantibus, diſſolvere, aut delicatarum, quibus illud conſtat, fibrarum percuffionibus commolere mediatur, *naviget Anticyram*. Hic non habuimus humorem diluendum, non ſordes comminuendas, non ſubigendum craffamen; ſed revellendos mille veluti cuneos, ſecti indociles. Quo altiores ii fodiffent ſcrobiculos, eo tardius ac difficilius haud dubie fuiſſent retracti. Clariffimam hæc aſſertio lucem aſſert observationi, quam uſu & exercitatione comprobata proferimus; nimirum longe operoſiorem eſſe tum figuli, tum metallarii cujuſlibet *colici* curationem, ubi præcraftinata medicina fuerit. Non expers discriminis otium eſt. Adverſus viribus pax & induciæ favent. Quod cum de omnibus fere morbis non immerito dicatur, tum de hoſte hic proſtigando, ſingularem ob rationem, & certo affirmari, & perſpicue intelligi poteſt. Videlicet metallicis corpusculis ineſt, pro exiguitate, pondus ingens. Hæc ſua gravitate fibrillis vim inferunt eo majorem, quo diutius iis incumbunt. Suis ergo ſedibus, lapſu temporis, vehementius affiguntur. Jam vero conſiderandus eſt motus indefinens fibrarum vicinarum, quarum ictibus, tamquam ferientibus undique malleis, adacti cuneoli, ſuas ita diſtendunt producuntque vaginulas, ut metus ſit, ne his tandem includantur penitusque recondantur. Molliendo, quid medicus proficeret, ſive in illo infelici & calamitoſo rerum ſtatu, ſive antequam præpoſtere aut venæ-ſectione, aut alio quovis relaxandi modo proluſum ſit. Quantum ad inferendos promovendosque cuneos conferat findendi corporis mollities & raritas, nemini compertum non eſt. Laxato contextu fibrarum, hæc cuneorum ponderi & progreſſui minus obſtabunt, flexibiliores offerent hiatus rimarumque margines, quibus diductis atque diſtentis, hoſpites inſenſiffimi ampliora ſibi & penitus obſtruſa domicilia comparabunt. Harum cellularum, cuiſlibet impulſui, ob parietum lentorem, obſequentium, facilis introitus. *Sed revocare gradum, . . . hoc opus, hic labor eſt.*

Neque idcirco ſolum timenda eſt mollitia, quod commodiora & ſecretiora latibula materiæ morbi aperiat. Ejuſdem altera, nec levior, noxa eſt. Quantum *atomorum* metallicarum indulget ingreſſui, tantum earundem

dem regressui obstitit: non solum quod, ut jam monitum est, quo profundius intrusi sunt aculei, eo majori ad eos refrigerandos, molimine sit opus; verum etiam quia quantum mollitudine adjicitur mali viribus, tantum ipsa primarii remedii efficaciam detrahitur. Etenim qua ratione metallica ramenta, quæ in nostri figuli corpore hæserant, purgatio ac potissimum vomitus abegit? Partes iis onustas feriendo, commovendo, concutiendo atque ad sui liberationem excitando. Se autem non expediverunt fibræ, percussiones patiando, sed percussionibus renitendo, & qua percutiebantur, eadem vi resiliendo. Neutrum porro a mollitis remissisque febris tam commode obtinuissimus. Flaccida enim corpora minus ad renitendum resiliendumque habilia sunt. Inde est, quod explosi tormentis globi ligna facile, vix culcitas plumeas laneasve perforant. Respectu habito ad percussionem & repercussionem, contentos inter & incontentos funes quid sit discriminis norunt fidicines & funambuli. Docet & pila incidens in reticulum, quo retorqueri debet. Sed luculentiori comparatione omnem discutiamus caliginem. Cogitemus quomodo pulvis excutiat ex laneo panno. Hic si libere ac solute ita suspensus est, ut finis ejus undantes huc illud flecti possint, bacillis frustra feriet, vix quidquam exsiliet. Pannus expandatur fibulisque, aut manibus, continetur oppositis: talitrum inflige: continuo pulvis multus erumpet, specie referens nubeculas, aut fumi volumina. Unde tanta discrepantia, nisi a resistendi ac repercutiendi virtute, quæ in primo casu, debilior, in secundo vividior est? ubi singula panni fila quatuntur, si lenta sunt ac remissa, virgis obtemperant, minime resiliunt, sordes proinde retinent; si rigida, resistunt, reverberant, eo redeunt acriter, unde fuerunt dimota, seseque restituendo, susceptas pulveris atomos exagitant, vibrant, extrudunt. Simili prorsus modo a vellicatis atque irritatis fibræ metallicæ pulvis excuti debet. Earum ergo quam adversa quam perniciofa mollities, quam fausta, quam fortunata firmitas, intelligere promptum est.

Cæterum in adhibenda medicina cunctationem & venæ-sectionem, quantumvis inimicam, non ita culpemus, ut nullum aliud agnoscamus impedimentum. Dubium non est, quin veniant in noxæ partem crebra & ingentia pocula venenorum, quibus *colici* nostri opifices passim ingurgitari solent. Venena merito vocitamus malvaceas illas *amygdalinas*, lineas, lacteas, oleosas; aliasque id genus potiones, quæ temeraria leniendi spe, propinantur, solido quandoque mense. Procul istud funestum non minus, quam insanabile *cacoetes* (a).

Unum

(a) Si quid inde fugacissimi levaminis identidem accedit, id fortasse vitæ periculo, dolorum diuturnitate certo redimendum est. Nam prædulces, crassæ & pingues ejusmodi sorbitiones non modo corporis funiculos omnes demulcent, emolliunt, retundunt; sed unguinosum etiam fœtis metallico pulvere fibrillis tectorium inducunt, quo ille, tamquam propugnaculo vix penetrabili, circumseptus, ictum ac

V.

Unum hic ingenue fatebimur, quod nobis an vitio tribuendum sit, an laudi, statuent penes quos nostræ causæ judicium fuerit. Famæ consulere honestum est; honestius servire veritati. Hujus nunquam violandus amor, quamvis aliquid afferat molestiæ. Veritas, etiam si jucunda non est, tamen grata esse debet. Ut nostrum sanarem figulum, antequam discurreremus, id præsertim nos movit, quod eundem in ejus

per-
fucussuum vehementiam eo usque fallit ac frustratur, dum repetitis verberibus dis-
cussum fuerit exturbatumque munimentum. Ad tantum præcavendum infortunium, nihil magis appositum videtur fuisse, quam potum eum, toto curationis curriculo, præscribere, qui aptus esset & comparatus, non ad illinenda, sed stimulanda, non ad ungenta sed percellenda metalli receptacula; sicque ad disjiciendum infestum onus cum *Mochlicorum* virtute utcumque conspiraret. Jam, ut nihil, nostra negligentia, desit, quod, sive ad quartum hunc articulum veritatis lumine perfundendum, sive ad conciliandam nostris observationibus auctoritatem & fidem possit aliqua ratione conferre, plurima hoc loco notanda sunt.

Per annos viginti tres in *Cbaritatis Nosocomium*, non tam agrorum frequentia, quam vigilantissima custodia, nec non accuratissima remediorum administratione prædicabile, delatos vidimus *colicos* metallarios circiter 1200. Qui mortui sunt, *hydropici* nonnulli, *paralytici* omnes, vix duas *decadas* superant. Sanatos in quatuor classes partimur. Prima continentur, qui & venæ-sectionem & potiones oleo, vel lacti affines, vulgo *emulsiones*, experti fuerant. Secunda, qui alterutro solum usi fuerant medicinæ genere. Tertia, qui neutro, sed tantum cunctatione peccaverant. Quarta demum, qui, nulla interposita mora, nulloque domi prius adhibito remedio, ad nostram medendi normam confugerant. Hac ultima classe comprehensos omnium prosperrime: tertia, paulo tardius: secunda, multo ægrius: prima denique, omnium difficillime convaluisse asseveramus. Id autem discriminis in secunda classe animadvertendum est, quod ægri citius liberarentur, qui solas potiones periclitati fuerant, quam qui solam venæ-sectionem. Quæ distinctio non ad veteratoriam accuratorem, sed ad sedulitatis purum candidumque studium comparata est. Attamen ponderare oportet anni tempestatem, ægotantis victum, ætatem, habitum aliaque adjuncta, quæ huic morbo cum cæteris communia sunt. Singulariter vero considerari debent mali vestigia, levius, aut altius impressa, prout illud sæpius, rariusve recruduerit. Pependenda etiam est materiæ metallicæ natura. Marmorarii, Gemmarii, & Aurifices remissius ægotant, quam vitrarii & plumbarii: hi lenius, quam Ferrarii: mitius hi, quam Figuli, Pictores & *Encantæ*: omnium sævissime & periculosissime infelices ii futurorum ministri *, qui calceorum talis auripigmentum inducunt, ut eos flavo inficiant colore. Ex his unicum tertio *colicum*, Pictorem sexto, plumbarium undecimo, peremptum vidimus. Hæc vero similesque varietates ad rei caput non pertinent. Hodierno satisfacimus officio, dum nostra observatione, gradatim exposita, indicetur quid & quantum incommodi singula inferant impedimenta, quibus colicorum nostrorum sanatio tardari solet; constetque proportio & comparatio, quam vomitoria, purgantia & reliqua remedia iterum, tertio, quarto & sæpius adhibendi necessitas, denique spatium & ærumnæ curationis diuturnitatem: quas omnes differentias & constanter & manifeste comperimus.

* *Tum iis, tum aliis quibusdam colicis, quorum dolores potissimum ab arsenico videbuntur proficisci, oleosa saltem primo die, concedere præposterum non erit, ne venenum, antequam oppugnetur nidulorum suorum fibras acriori morsu rodant. Sed quantocius licebit, ab iis illecebris, ad vim expressionemque veniat.*

pertractando morbo fervare voluerimus ordinem, quem tenuimus in eo cognoscendo. Non medendi normam nobis indicavit explorata morbi natura; sed nos remediorum effectus ad cognitionem morbi perduxit. Prius didicimus quibus illa armis expugnaretur, quam quibus sæviret. Prius novimus eum foveri venæ sectione, *Mochlicis* vinci, quam quare foveretur illa, his contra vinceretur. Expositam curandi methodum non arte duce quæſivimus, non prælucente doctrina elegimus, non acie ingenii perspeximus, non accurata & meditata commentatione invenimus, sed exemplo & imitatione comparavimus (a). Magistra nobis fuit experientia. Hæc docuit nos, ut strenue & alacriter adhibere *Mochlica*, sic venæ-sectionem constanter prorsusque repudiare. Sincere declarabimus quod unice nostrum est. Cum malum quotidie & *Mochlicis*, tamquam divinitus (b) extirpari, & venæ-sectione pertinacior fieri, successu nunquam dispari, videremus; eventus utriusque causas, meditando investigavimus. Bona fide subjecimus oculis, quod a nobis excogitatum est. Si quid noverunt alii rectius, candidi impertiant; si non, his utantur nobiscum.

At inquit, neglecto morbo supervenit inflammatio. Tunc temporis, nonne a detractone sanguinis ordiendum est? Respondemus id nunquam contingere, nisi ob nimiam remediorum procrastinationem; eoque in rerum statu, de inflammatione quæſtionem esse, hic de *colica*, quæ, sua natura, inflammationis experta est (c). Errorem interim abjiciat, qui somnifero, singulis diebus exhibito, relaxari corporis fibras autumaverit. Has illud intendit, nedum remittat; præsertim novos ubi stimulos a focia *theriace* mutuatur. Injectum primo die *clysterem* oleosum arguere cavillantis erit, non disputantis (d). Vasorum lacerationes atque rupturas, a vehementi, quam infert vomitio, totius corporis concussione pertimescendas (e) objicere, medici est non

ex-

(a) Antequam in memorato *Nosocomio* medicinam ipsi fecerimus, per septem annos assiduitate nunquam interrupta, in eodem ægrorum hospitio Magistrum duce, que secuti sumus illustrissimum nostrum, *M. Burette*, cujus nomen summa laus est; cujus fama in Parisiensem scholam tantum gloriæ contulit; cujus denique doctrinam, eruditionem, virtutem, amicitiam, quamdiu superesse dabitur, non minus pectore, quam memoria tenebimus. Ab ejus exemplo nostram curandorum metallariorum duximus normam, quam & ipse ab alio acceperat.

(b) *Colici* Pictoris, primo vomitu, surditatem subito sanatam vidimus. Idem testatur de cæcitate cl. Collega noster, *M. Le Hoc*, cujus & in medendo peritiam, & in observando sagacitatem novimus.

(c) In *Ascite* confirmato, si vel ex naribus, vel ex ore multus erumpat sanguis, de secunda vena, si minus ad depellendum morbum, saltem ad vitam progrogandam, quis dubitaverit? An idcirco *Asciti* venæ-sectione?

(d) Ad morbi sedem vix quidquam hujusce leniminis pervenire potuisse neminem latet. Exiguam tamen, quæ adhibita est, olei copiam vini generosi æqua parte acui & asperari voluimus; adeo suspectum nobis oleum est.

(e) Ex 300. & amplius metallariis, quos, intacta vena, curavimus, nullum vidimus, qui pependerit fiduciæ nostræ pœnas. Et profecto quidni experientiam ra-

experti, sed *systematum* argutias errorisque nebulam pro veritatis lumine, tamquam nubem pro *Junone*, capientis. Nec magnopere nos urgebunt, qui metallicas *atomos*, a suis sedibus primum dimotas, aliis probabilius rimulis excipi ac detineri, quam foras ejici dicent. Quamdiu enim vomitio, purgatio, sudatio, tamdiu concussio perseverat. Nulla datur quies. Excussus semel pulvis subsilientibus undique funicularis propellitur, & expressi e mille fontibus humoris cursu rapitur, usquedum per os, vel per anum, vel per urinæ, aut cutis meatus excernatur. Sic fortasse instabunt acrius: medium intestinum mollissimum est. Ergo vel præcipua non est morbi sedes, vel tam cito sanari non potest æger, vel curationi tantopere non obest mollitudo. Verum non ideo præcipuam diximus morbi sedem, quod ab ea, velut ab arce munitissima, longe difficilior, quam ab aliis plerisque recessibus, detrudatur hostis. Non semper eo pertinacior morbus est, quo major metallicarum particularum, in corpore hærentium, portio, *mesenterii* nervulis infederit. Molle quidem istud est; sed cum intestinis connectitur, septo transverso musculisque abdominis proxime subjacet, eorum ictibus verberatur potentius; adeoque fabricæ vitium posito & vicinitate aliquatenus compensatur (f). Hac unica enodatione, tamquam *Ajacis* clypeo, triplex arguentis telum retunditur. Jam vero *mesenterium*, quantumvis natura molle, venæ-sectione tamen, non secus ac cæteras corporis partes, de integro molliri ex dictis liquido constat. Denique ab ea mollitie tanta incommoda impendere probavimus, quantum utilitatis a constantia, soliditate, firmitate sperandum est.

Non ergo Colicis Venæ sectio.

tiocinio illustraremus? An balistis, arietibus aliisque tormentis armatum *Moblicum* est? An vomitio pugiones, aut gladios; an tela, aut hastas; an elavas, aut secures teneris partibus infligit? Minime. Sed ita commovet, ut muscoli musculis, vasa vasis, fibræ fibris, nervi nervis, pro singulorum potentia & mollitudine, agitentur, premantur, quantantur. Concidunt ergo monstra illa, quæ *Chimerifera* imaginatio peperit, quæque nutritis, exornavit, amplificavit effusa mesurandi, computandi, exaggerandi libido.

(f) Non negamus tamen quosdam metallarios tam mature sanari, ut sæpe nobis aliqua fuerit suspicio materiam morbi non semper in *Dædalos Mesenterii* flexus, aliasve corporis latebras serpere, sed stomacho atque intestinis omnem quandoque contineri. Nihilominus allatis rationibus adjuncta sectio cadaverum in eo morbo *mesenterium* graviter affici docet. Paucorum enim, quorum extinctorum & post mortem sectorum extra consulimus, *Mesenterium* obstructionibus, tuberculis, ulcusculis sædatum semper observatum est. Nobis adversari videtur citata historia *Pictoris Andegavensis*, in cujus dissecto cadavere sanum integrumque repertum est *Mesenterium*. Quomodo hæc observatio cum nostris conciliari possit, suspicari arduum non est.

L X X X V I
J. GUILLIELMI ILSEMANNI
D E
C O L I C A S A T U R N I N A
M E T A L L U R G O R U M.
D I S P U T A T I O.

Goettingæ 18. Mai 1752.

LXXXVI

J. GUILLIEMI IISSEMANNI

COLLEGIUM UNIVERSITATIS

MEDICINAE TURICENSIS

PHARMACEUTICUM

PHARMACEUTICUM

003

+

§. I.

IN eruendis & extoquendis mineris præcipue occupatis proprium quædam nostræque regionis metallurgis satis familiarem, explicaturo morbum, haud abs re fore videtur; tam, quæ qualis sit minerarum, quæ ibi fodiuntur, indoles, quam, quo modo eædem tractentur, tum etiam quibus diversis sub laboribus operarii morbis implicentur, brevibus præmisisse; ut & illius, quem explicaturi sumus, morbi a ceteris differentia & causa, clarius patefiat,

§. I I.

Ad minerarum, quas summus cæli rerumque conditor in montium nostrorum visceribus collocavit, indolem quod adtinet; triplicis generis metalla continent: cuprum, plumbum & argentum. Prius, quo minus scatent montes, ex pyrite (*Kupferkieß*) nascitur, cetera vero ambo in vena latent maxime frequenti, quam Græci *μολιβδαναν* vocarunt, latini plumbaginem vel etiam galenam (a). Est scilicet, quam hoc nomine insignimus, vena argenti & plumbi ferax, hoc ultimo maxime dives; ita ut ex pulveris, in quem redigi solet, centenario plumbi permultæ libræ, argenti vero pauci ficli, ad semunciam tantum, eliciantur.

§. I I I.

Abditæ hærent, quas modo descripsimus, mineræ in profundis terrarum sinubus, duram inter saxorum compagem, quam pulveris pyrei ope solvere, venas e monte evellere, hæcque secretis præstantioribus a vilioribus, machinis evehere eductoriis, primum est quo metallurgi defunguntur munus, prægrave certe, nec minimo sanitatis detrimento conjunctum. Ut enim varia taceamus, quæ operariis, dum in puteos descendunt vel ex illis egrediuntur, lapsuum, vel, dum in eruendis mineris occupantur, a faxis irruentibus, substructionibus labefactatis, fracturarum, contusionum aliaque externarum læsionum imminent pericula; variis iisque gravissimis internis morbis eisdem implicari, experientia quam frequentissime docet. Prægravia inprimis illis sanitatis adfert detrimenta aeris, quem in fodinis hauriunt, vitiata indoles. Inclusus quippe ille in imis terræ penentralibus, neque facile renovandus, ac præterea humidus, calidus, variisque noxiis exhalationibus, pulveris pyrei atque lampadum fumo, &, quod haud levioris momenti est, mine-

(a) Vid. *Agricola de re metallica lib. 10.* & dialogus operi huic affixus, nec non *Matthiol. in Dioscorid. commentar. l. 5. c. 60.*

nerarum atque faxorum polline, & figura & pondere nocivo, inquinatus, anhelofos illos reddit, athmaticos, tabidos, ut haud pauci eorum præmatura morte ex vivis eripiantur. Aft præter aerem haud parum fanitati eorum fitus officit, quem, dum cifta vehunt, vel alio in labore, in loco sæpe admodum angufto, fervare eos oportet, incommodus; unde, compressis visceribus, & impedita fanguinis per ea circulatione, hypochondriaca, aliaque mala frequenter fati oboriuntur. Accedit ipfe labor per multas, quovis die, horas continuandus, prægravis, qui, folida nimis adterendo, fanguinem reddit jufto denfiozem, & innumera metallifofforibus mala præparat.

§. I V.

Evectæ e terræ visceribus mineræ duplicis generis; molibdæna ac pyrites, diverfam quia requirunt tractationem, fedulo ab invicem feperantur. Verum eam, qua pyrites tractatur, methodum, non noftrum eft, enarrare, quod in iis potiffimum, ubi molibdæna exeoquitur, officinis, morbus, quem explicaturi fumus, fua femina fpargit. Miffo igitur illo minerarum genere ad hoc revertimur. Effoffæ nimirum, quæ plumbaginem vel molibdænam conftituunt, mineræ, in fodinis jam aliquantum difcretæ, denuo franguntur, & viliores a præftantioribus curatius fegregantur. Qui huic labori inferviunt, a minerarum pulvere præcipue læduntur, maxime fi, ut fieri folet, in locis agant claufis, quæ hypocausta fecretoria (*Scheideftuben*) dicuntur, ubi pulverem iftum cum aere haurientes, & ventriculi gravativos dolores, & cum alios, tum pulmonum præcipue morbos, per sæpe experiuntur.

§. V.

Secretæ in varias fpecies mineræ, duplici modo comminuuntur. Aliæ quæ partibus metallicis gaudent coacervatis, præftantiores, machinis certis rediguntur in pulverem. Aliæ, quæ pauciores recondunt metallicas partes, iifdem in pulverem convertuntur machinis, fed ita, ut aqua continuo adfluat, quo fit, ut partes fteriles, utpote leviores, cum eadem devehantur, metallicæ vero, graviores defideant, quæ denuo repetita vice lavantur, ufque dum a fterilibus fati liberatæ cenfeantur. Uterque minerarum pulvis limus (*Schlich*) vocatur. Diverfus prorfus duplici ifti laborum generi infervientium, ad morbos fi refpiciamus, ftatus atque conditio eft. Vix enim quidquam fanitatis detrimenti illis, qui ultimo præfunt operi, mineris puta vilioribus ad limum redigendis, ex labore metuendum nifi frigus, cui ex confuetudine magis, quam neceffitate, fele sæpe exponunt, humidum damna illis adferat. Verum enim vero longe peior eorum conditio eft, qui priorem, venas præ-

præstantiores in pulverem convertendi, laborem subeunt; quippe qui a polline minerarum, permagna quantitate excusso, omnium maxime adficiuntur. Vidisse juvenem memini labori illi infervientem, cujus pedes æque ac femora, peracto labore, atro isto minerarum polline tota tincta erant; quod cum mirari me observaret, non est, inquit, quod obstupescas, eandem, quam modo cernis, faciem non pedes solum, sed & totum sæpe corpus, etsi quovis die repurgem, nunquam fere non iterum præ se ferunt. Haud certe difficile inde erit collectu, quantam hujus pollinis copiam operarios haurire necesse sit. Neque mirandum est, eosdem variis & præcipue pulmonum morbis gravissimis, frequenter implicari.

§. VI.

Quos hactenus descripsimus, metallurgorum labores, minerarum in igne præcedunt tractationem. Progredimur jam ad eas, quæ ad hanc pertinent operationes. Prima, quæ has inter consideranda venit, ustio vocatur. In pulverem nempe vel limum redacta molibdæna igni committitur haud adeo vehementi, quo, quæ metallorum excoctionem difficilem reddunt, sulphuræ & alix partes, comburuntur ac volatiliores-profligantur (*b*). Perfici ista operatio in furnis solet, qui panariis similes sunt, in quorum aræ partem anteriorem, depressam, limus vel pulvis minerarum, in posteriorem vero, paullulum elevatam, ligna conjici solent, quorum quam, accensa edunt, flamma a furni camera reflexa limum lambit, qui sæpius commotus, atque ita per novem circiter horas crematus, e furnis educitur. Instrumenta, quibus ad commovendum vel extrahendum limum operarii utuntur, prælonga sunt. Fumus ex mineris exhalans, sulphur redolens, camino excipitur fornacis orificio præstructo. Descripto huic qui præsent labori, peculiaribus morbis haud implicantur (*c*); manifesto certe indicio, fumum, vel effluvia cum eo hic exhalantia, haud adeo venenatæ, arsenicalis, ut vulgus statuit, esse indolis. Quamvis enim & fumarum furnorum præstructa orificiis, & instrumenta, quibus operarii isti utuntur, prælonga haud parum impediunt, quo minus ultores (germanice *Brenner* vocantur isti operarii) effluvia minerarum hauriant; attamen, adeo venenatæ, arse-

(*b*) Ustione arsenicales, sulphuræ & antimoniales, hæ ultimæ vero ex parte tantum, expelluntur. Vid. *Schlatters Unterricht von denen Hüttenwercken*. Cap. 20.

(*c*) Nisi ab effluviis, quorum indoles infra indicabitur, ex aliis officinis vi ventu adlati adficiantur. Sulphurea enim, quæ sub ustione exhalant, effluvia, nihil fere detrimenti operariis adferunt. Qua de re, quem grata memoria prosequor, excell. *Spangenbergius*, medicus aulicus & physicus civitatis nostræ, certiore me reddidit.

fenicalis, si essent indolis, fieri non posset, quin, quando, quod sæpe satis accidit, tempore nebuloso vel sole radiante fumo per caminum denegatur egressus, isque tunc temporis auram inficit metallurgos ambientem, vel dum mineræ educuntur ustæ ignitæ, operarii illi diros hujus veneni sentirent effectus; quod vero, tantum abest, ut observetur, ut potius, huic labori dicatos omnium minime ægrotare, maximeque longævos evadere, experientia doceat.

§. VII.

Usta in prioribus furnis molibdæna fortiori igni committitur, ut partes, quæ illi adhærent, inutiles separentur. Vocatur hæc operatio fusio. Furni, in quibus ea instituitur, intra murum extructi, figuræ fere parallelepipedo sunt, altitudinis, a solo, paulo supra humanam. Basis rectangularis longa est pedes circiter quatuor, lata duos. In anteriori furni parte duo conspiciuntur catini, quorum alter superior, infimæ parti frontis furni adhæret, & altitudinis duorum circiter pedum est: alter profundius ad latus prioris situs est, ita ut margo ejus supremus in soli planum cadat. A tergo fornacis duo conspectui sese præbent folles, quorum nares, in fistula ænea collocatæ, flatum per unicum ejus orificium in furni cavum emittunt. Fornacibus hisce carbonibus repletis usta, recrementis, variisque, quæ metallorum excoctionem faciunt, plumbeis additamentis permixta molibdæna sensim imponitur, ibique, vi ignis folium spiritu sufflati, liquefacta, aperto effluit foramine in catinum, quem diximus superiorem. Quiescente ibidem, per aliquod temporis spatium, quæ effluxit, materia, metallicæ partes, graviore, subsident, inutiles vero, quæ recrementa constituunt, supernatant. Quibus sæpius detractis, repleto satis catino superiori, metallo exitus paratur in inferiorem, ex quo cochlearibus haustum in catillos transfunditur. Frigefactum ibi metallum, quod plumbum est, paucam, quam secum ex mineris duxit, argenti quantitatem continens, alii adservatur operationi, separationi nempe, quam mox expositurus sum. Ante vero, quam ad hanc progrediamur, alius cujusdam mentio facienda est, quæ in ejusdem generis furnis, in quibus molibdæna excoquitur, institui solet, operationis: qua, quod sequenti sub operatione gignitur, lithargyrium, additis plumbeis recrementis, eadem fere, qua prior institui labor solet, methodo ad plumbi formam reducitur. Utraque sub operatione minerarum quædam ex furnis, vi folium, expelluntur effluvia, quæ, tempestate adversa, vel a solis radiis aere vehementer calefacto, difficulter ascendunt, auram circa furnum inquinant, atque ab operariis, dum mineras vel carbones immittunt, prope ad furnos accedentibus hausta, prægravia mala producant; ea quidem differentia, ut quemadmodum, cui supra dicti operarii (§. III. IV. V.) expositi sunt, minera-

rum

rum & faxorum pulvis pulmones maxime adficit; ita, quæ hac sub operatione expelluntur, ventriculi & intestinorum morbos potissimum pariant. Testantur hac de re, quibus fusores (*Schmelzer*), quo nomine utrique huic labori inservientes insigniuntur) & hos inter præcipue, qui lithargyrium in plumbum convertunt, quam frequentissime corripiuntur, colici, ut leviora mala taceamus, dolores sævissimi, alvi obstructio pertinacissima, quam æque ac illos varia comitari symptomata, &, nisi tempeſtively adferatur medela, paralysis artuum haud raro solent insequi. Atque hæc ipsa sunt, quæ morbum, quem explicaturus sum, manifestant, symptomata, quæ, delineata adhuc unica operatione, præmissaque morbi denominatione & scriptorum historia, distinctius enarrabuntur.

§. VIII.

Separatio audit, quæ explicanda adhuc est, operatio; quippe qua metalla in furnis fusoriis excocta, plumbum puta & argentum, ab invicem in furnis jam delineandis separantur. Constat quilibet eorum duabus ex fornacibus arte connexis. Alter foco gaudet rotundo, cujus superior superficies cineribus lotis obducta, & secundum segmentum sphaeræ, hemisphaerio multo minus, excavata est. Catinus vocatur hæc furni pars; in quam metalla liquefacta defluunt. A peripheria foci fornix ascendit superius amplo patens hiatus, qui operculo ferreo, durante operatione, occludi, eadem vero finita, aperiri solet; ut furnus eo citius frigeſceret & novæ operationi præparari possit. Dextro ut plurimum furni in latere foramen conspicitur semicirculare, altitudinis duorum circiter pedum & dimidii, quod durante opere ex parte occludi, & per quod argentum educi, liberatum a plumbo, solet. Aliud quoddam antèrius sinistrorsum plerumque adparet, priori simile, sed minus, ex quo lithargyrium effluit, ita collocatum, ut operarii commode inspicere in furnum, & lithargyrium educere, possint. Duo demum in posteriori furni parte, muro officinæ affixa, foramina sunt, quæ folium duorum nares amplectuntur aerem in furnum exspirantium. Adjacet huic, quam jamjam descripsimus, fornaci altera arte, uti paullo ante dictum est, cum illo connexa, ventosa adpellata, in quam virgulta conjiciuntur igni pabulum suffectura. Spelunca ejus, quæ quadrilatera est, qua parte priori furno adhæret, amplo in eum patet hiatus flammam virgultorum incensorum eructante. Imponitur ei, quem primo depinximus, furno, circa focum, mistura plumbi & argenti (†); alteri, quæ ventosa audit, virgulta immittuntur, quorum flamma, ut in al-

P p 2

terem

† Ad triginta & quod excurrit, centenarios, quorum quilibet argenti a paucis siclis ad semilibram continet, cetera portio plumbum est, quibusdam inutilibus partibus adhuc permixtum.

terum furnum, catino superstructum, transit, a follium spiritu alternatim emisso, in orbem agitata metalla fundit, in catinum vel cavum foci defluxura. Liquefacta hac mistura, plumbum, quod maximam ejus partem efficit, vi ignis perpetuo flatu excitati, destruitur, vitrescit, & ut paucis rem exprimam, commutatur in lithargyrium (*d*); quod partim a foci cinere resorberi, (vocatur hæc lithargyrii pars, molibdæna factitia (*e*)) partim per orificium supra indicatum educi ab operariis solet. Plumbo demum his modis omni destructo, argentum, nobilius metallum, ignis magis patiens, solum fluens in fornace restat, certa- que tunc temporis phænomena exhibet (*f*), quæ simulatque observantur, follium sistitur motus, & argentum aqua restinctum educitur. Labore isto, quo undecim fere vel duodecim horarum tempus consumitur solet, jam ad finem perducto, tempus conceditur furnis frigescentis, quo præterlapso, operarii eos incendant, molibdænam factitiam vel lithargyrium a foci cinere resorptum evellunt, pollinem (*g*) furnorum lateribus adhærentem deverrunt, & focum novæ operationi præparant,

§. I X.

Delineato hoc in labore occupati separatores (*Silberabtreiber*) vocantur. Atque hi sunt, qui morbo isto, quem consideraturi sumus, quam maxime adficiuntur. Causam hujus rei ipsi metallurgi, unanimi consensu, in metallorum ponunt effluvis, quæ partim e furnis, durante operatione, vi follium expulsa, tempestate præsertim adversa exitum eorum per caminum impediente, depressa in lithargyrio educendo occupatis perpetuo occurrunt; partim vero lateribus furni adhærentia, pollinis sub forma cinerei vel flavi, ab iis, qui fornaces repurgant, copiose hauriuntur. Hæc enim si exceperint separatores, alvi obstructione & colicis solent infestari doloribus atrocissimis, in artuum dolores & paralyisin quam frequentissime abientibus.

Ad-

(*d*) Neumannus in chem. prælect. p. 2. cap. 7. edit. Zimmerm. p. 432. Lithargyrium ist ein Glas artig gewordenes Bley, so sein inflammabile verloren, und sobald ihm solches wieder beygebracht wird, reducirt es sich. Et P. 5. cap. 28. bey dem großen Abtreiben (in separatione wird alles bey dem Silber gewesene Bley zum Lithargyrio, welches ein halb vitrescirtes Bley ist.

(*e*) Vid. Agricola de re metallica libr. 10. p. 378. & de natura fossil. libr. 9. p. 651.

(*f*) Adparent nempe in superficie argenti nubeculæ vel maculæ albæ quibus brevi, uti solent, evanescentibus, argentum totum candido colore, temporis articulo, obducitur.

(*g*) Pollen hic effluviarum e metallis exhalantium altera pars est, quorum altera e fornacibus vi follium expellitur.

§. X.

Adpellari morbus iste a vulgo solet: *Hüttenkatze*. Ansam, peculiaris hanc denominationem inveniendi, & locus ubi malum istud sua femina spargit & dirigit, qui illud comitantur, dolores præbuisse videntur. Locum enim, ubi tyrannidem suam dira illa lues exercet, altera denotat, quæ nomen ingreditur, vox *Hütten*, metallicas puta, vel illas, in quibus metalla ex mineris ignis ope eliciuntur, officinas. Doloris vero vehementiam vel ideam alterum exprimere videtur vocabulum: *Katze*; vel quod felis instar furentis sese gerere soleant istis doloribus correpti; vel quod iis rabidus aliquis catus, in intestina artusque furere, eosque unguibus lacerare ac dentibus, videatur. Latinis malum illud morbus aliis vocatur metallicus (*b*), aliis colica saturnina (*i*); quam ultimam haud ineptum duxi retinuisse denominationem, quippe quæ morbi nostri genus æque ac causam quam optime exprimit.

§. XI.

Atque hæc jam enarratæ sunt, quas morbus noster solas, quod equidem sciam, accepit denominationes. Neque vero mirandum hoc est, cum de ejus indole perpauci memoriæ aliquid tradiderint. Ad veteres enim quod adinet, nulla fere apud eos, sedulos alias morborum scrutatores, morbi nostri occurrit mentio. Sunt quidem qui statuunt, *Hippocratem* historiam ejus in libris tradidisse epidemicorum (*k*), ubi, qui circa fodinas versabatur (*ὁ ἐκ μεταλλῶν*) præcordia, inquit, contenta habebat, lien magnus erat & alvus distenta, aliquantum indurata, inflatus fuit, decolor; est præterquam, quod sub judice lis sit, utrum *ὁ ἐκ μεταλλῶν* hominem denotet in eruendis & excoquendis mineris occupatum, an alium quendam in loco fodinis nobili tantum degentem; tantum abest, ut generalem morbi hujus depinxerit indolem, ut potius casum quendam specialem, haud peculiaris naturæ, eum descripsisse, facile adpareat.

§. XII.

Majori adtentione digna videntur, quæ apud *Dioscoridem*, *Aetium*, *Avicennam* relata leguntur, quippe qui, vim enarrantes lithargyrii nocivam, eadem fere recensent, quæ morbum nostrum componunt, symp-

to-

(*b*) Hoc nomine *Stockhusius* eum insignivit. V. libr. de litharg. fumo noxio &c.

(*i*) Vid. *Hofmann*. med. rat. system. tom. 4. sect. 2. cap. 5.

(*k*) Libr. 4. artic. 29. edit. *Foesii*.

tomata. At, utrum ea in metallurgis observaverint, altum apud eos silentium est. Sufficiens tamen ab iis prolata, ad morbi stabilendam causam, quæ, uti infra patebit, lithargyrio tribuenda sine dubio est.

§. XIII.

Qui præter dictos auctores citari solent poetæ, colorata quidem morbos metallurgorum depingunt oratione; sed nihil conferunt ad morbi indolem curate enucleandam.

§. XIV.

Ex recentioribus primus &, se ipso teste, omnium primus metallurgorum explicare morbus conatus est *Theophrastus* ille *Paracelsus*, qui duos, de hujus generis morbis, libros memoriæ tradidit. Alter eorum, qui in fodinis versantur, alter metallorum excoctoribus proprios (*der Schmelzer und anderer, die in metallischem Feuer arbeiten*) adfectus explicat. Utriusque morborum generis peculiarem exhibuit ætiologiam, quarum, quam altero tradidit libro, ad nos quippe magis pertinentem, paucis enarrabo, judicium & censuram de hujus viri ingenio lectori relictaurus. Ortum ducere istos morbos statuit a partibus ex mineris exhalantibus mercurialibus. Sunt nempe, quæ, illius sententia mineris inhærent, partes, triplicis generis. Ad primum sal pertinet, quod scoriis minerarum permiscetur; alterum sulphur constituit, quod ardet & comburitur; ultimum vero mercurius efficit, qui fumum format atque ab omnibus secedit metallis, nec auro, neque argento exceptis, quantum, qui ex his exhalat, invisibilis sit. Atque in hoc ultimo causam morborum latere, certo adseverat. Haustus enim, ut ejus fert sententia, ejusmodi cum aere mercurius, illi, qui a stellis exhalat, similis*, in pulmone, tanquam in ventre equino, digestus, in varias formas, mucum inprimis variæ indolis, commutatur, qui mucus, putrefactione resolutus, corpus penetrat, & partim per cutem, partim per renes cum urina, e corpore eliminatur. Quodsi vero remanet in corpore ejusmodi mercurius, tingit idem nostros humores redditque corrosivos. Verum non in pulmones solum, sed & in ipsum ventriculum, mercurium illum descendere, *Paracelsus* statuit, modo tamen, uti ipsi videtur, prorsus abscondito. Nec minus, per nares cerebrum petere eundem mercurium, adserit, indeque lethargiam oriri & paralyzin. Addit, varium esse fumum, quem hauriunt metallurgi, pro diversis, quæ tractant, metallis.

In

* Narraverat enim, e stellis jura excoqui ab aere, illarum qualitatum, quas sideribus adscribere astrologi, atque cum aere a nobis hauriri, diversorum morborum causas.

In fragmentis denique de argento vivo, frigidissimum illud esse statuit corpus, eaque re lunæ adsimilari, omnia cœlestia corpora frigiditate maxime superanti. Hanc vero ob frigidam, qua gaudet, naturam, argentum vivum nobis nocere putat; compellendo nempe, more ceterorum frigidorum, calorem cor circa & partes reliquas, quæ inde assentur & consumantur.

§. X V.

Ejusdem fere farinæ quædam de morbis metallurgorum prodidisse, affecta quidam fertur Paracelsi, *Martinus* dictus *Pansa*. Quæ quod silentio prætereamus, neminem lectorum vitio nobis daturum esse, confidimus.

§. X V I.

Qui præterea citari solent, *Agricola*, *Bernardus Cæsius*, *Cæsalpinus*, quin ipse, qui de morbis artificum scripsit, *Ramazzini*, pauca quædam atque generalia tantum de morbis metallurgorum memoriæ tradiderunt, ex quibus morbi nostri historia hauriri omnino nequit.

§. X V I I.

Est merita, distincta morbi hujus explicatione, sibi peperit encomia, *Stockhusius*, medicus quondam Goslariensis, qui, libello de lithargyrii fumo noxio morbifico ejusque metallico frequentiori morbo, vulgo dicto, *die Hüttenkatze*, & enarrandæ morbi hujus historiæ & causæ ejus eruendæ, magnam navavit operam, successu profus felici. Planum enim fecit: ad colicarum genus referendum hoc esse malum, &, inquirendo porro in varia, quæ spargi in officinis metallis solent, effluvia, eorumque qualitatem nocivam, ac comparando hujus morbi symptomata cum observato lithargyrii effectu, extra omnem posuit dubitationem: a plumbi & quidem lithargyrii effluviis, dirum, quo de tractamus, malum istud produci. Addidit insuper medendi methodum natura morbi maxime convenientem, propriaque ejus experientia confirmatam.

§. X V I I I.

Eadem fere ratione morbi hujus indolem investigavit *Cel. Henckelius*, in libello: *von der Bergsucht und Hüttenkatze*. Qui tamen in eo a *Stockhusii* discedit sententia, ut, præter lithargyrium, arsenicum reum morbiferæ causæ faciat coadjuvantis; quod quatenus ad veritatem accedat, de causâ morbi tractantes, quæremus.

§. X I X.

§. XIX.

Præter duo illos, quos modo recensuimus, libellos, nonnullæ in lucem prodire dissertationes, quæ, eam de metallariorum paralyfi, morbi nostri frequenti sequela, a *Suchlandio* editam si excipias, de variis tractant metallurgorum adfectibus, quibus de morbi nostri indole quædam, *Stockhusii* sententiæ accedentia, auctores inseruerunt. Pertinent huc præcipue, quam, de metallurgia morbifera, *Hoffmanni* sub præsidio, *Siemens*; de metallicorum nonnullis morbis, *Kochlatschius*; &, de præservandis metallicolarum morbis, *Neumannus*, uterque *Mich. Alberti* sub moderamine, in publicum evulgarunt.

§. XX.

Silentio denique haud prætereundus, quem modo laudavi, *Cel. Hoffmannus*, qui in medicina, quam edidit, rationali, de intestinorum doloribus differens, morbi nostri brevem quidem, sed adcuratam, pro more suo, tradidit descriptionem.

§. XXI.

Enarratis hisce scriptoribus, haud ineptum fuerit, nonnullos, qui de morbis nostro, & causæ & symptomatum respectu, maxime cognatis literis quædam mandarunt, addidisse. Pertinent huc, qui de noxis a vino lithargyrio adulteratis scripserunt: *Goekelius*, *Brunnerus*, *Vicarius*, *Schwallerus*, *Reiselius* [1], *Zellerus* [m], *Jägerschmidius* [n], *Camerarius* [o]; ac, de figulorum stannariorum, pictorum, propriis morbis: *Stockhusius* [p] *Timæus* [q] & præcipue *Ramazzini* [r]; qui omnes de dictis morbis tractantes eadem fere, quæ morbum nostrum componunt, enarrant symptomata, ad quorum recensionem jam progredimur.

§. XXII.

[1] Vid. *Eph. Nat. Cur.* Dec. 3. A. 4-5 & 6. ubi, quæ ab his viris, quorum nomina hoc signum (1) præcedunt, annotata hanc in rem sunt, reperiuntur.

[m] In *diff. de noxa vini lithargyrio mangonifati.*

[n] In tractat. cui titulus: *der, in denen durch die Silber Glatte bestrichenen Weizen, verborgene nun aber entlarvte Mercurius.*

[o] In *diff. de colica paretico epileptica.*

[p] In *lib. supra recensito de litharg. fum. noxio.*

[q] In *operib. pract. libr. 7.*

[r] *Von denen Kranckheiten der Künstler und Handwerker.*

§. XXII.

Afficiuntur diro isto malo (*Hüttenkatze*) correpti ut plurimum primum intestinorum dolore acutissimo, haud raro adeo vehementi, ut delirantium instar sese habeant, vel animo etiam linquantur, vel in morbum incidant comitalem. Præcedit & comitatur diros hosce cruciatus alvi obstructio pertinacissima, remediis, alias maxime efficacibus, sæpe haud superanda, quam, quod mirandum, quatuordecim ultra dies ægros absque dolore sustulisse *Suchlandius* [s] adseverat. Alvo vel sponte vel arte soluta, feces excernunt grysei vel nigri sæpe coloris, viscidas, vel siccioris consistentiæ, quasi adustas, in globulos sæpe intortas, stercoris ad instar ovilli vel caprini &, ut *Cel. Spangenbergius* [t] observavit, lithargyrio sæpe obductas, ita, ut formam præ se ferant globulorum, quos figuli ex argilla conficiunt, lufiorum. Sociam sæpe hæc symptomata, quæ illa etiam interdum præcedit, cardialgiam habent cum vertigine, lipothymia, sudore synoptico, asthmate, palpitatione cordis, nausea & vomitu, quo viscida sæpe ejiciunt, picis ad instar tenacissimæ viridis haud raro vel alius, pessimi sæpe, coloris [u]. Accedere ventris istis cruciatibus artuum perfæpe solent convulsiones [v] & dolores cum prioribus alte-

[s] In diss. de paralyfi metallariorum; ubi, eo graviorem, quo tardior obstructio nem sequitur, dolorem esse, adsumat.

[t] Viri hujus Celeberrimi, medici Aulici & Physici civitatis Claufthaliensis experientissimi, hoc loco memor, gratus non possum, quin publice eam confitear, quæ me, cum alias tum in hoc labore occupatum, persecutus est, benevolentiam. Nam, præter nonnulla, quæ ad morbum istum pertinent, scripta, proprias quas & ipse & pater ejus B. M. chartæ mandarunt observationes, casusque medicos mecum communicavit, per quas historia, quam trado, morbi egregie ditata est. Sunt autem eorum casuum aliqui adeo notabiles visi, atque ad historiam confirmandam adeo idonei, ut eos integros huc transferendos esse duxerim. Primus & secum indolem & dolorum vehementiam demonstrans, ita se habet: metallorum inter excoctores tantos quidam ex improvviso ventris percipit cruciatus, ut stragulum pedibus manibusve vehementer pulset, vix sese recolligat & pro dolore fugam capere minetur. Alvo laborat obstructo. Clystere usus tenacia nigerrima rejicit, cum levamine. Sequenti die rursus obserrata alvus & tenesmo, quo parum pituitæ putridæ excernit, juncta est. Dolores quidem ventris adhuc durant, sed minus vehementes sunt. Clystere reiterato, sublata obstructione, æger sanatur. Reliqui casus ad ea historiæ loco referentur, quæ vel confirmant, vel illustrant.

[u] Casus alter. Corripitur quidam asthmate convulsivo, palpitatione cordis, vehementibus ventris torminibus, doloribus circa scrobiculum cordis convulsivis, in ventrem & dorsum descendentibus, cum continuo conatu vomendi & alvum deponendi. Datur pulvis ex digestivis & pectoralibus. Dolor per totum nycthemerum continuat, cum vomitionibus multæ pituitæ viridis; quibus decocto theæ sedatis, purgante dato & stomachico, æger restituitur.

[v] Casus III. Ventris dolore quidam & spasmo laborat vehementi, qui, si in membrum transit, hoc tactu durum fit, (indicium spasmi sive convulsivis vehementis),

alternantes [w]. Interdum varii generis, pro diversa ægrorum constitutione, febres superveniunt, biliosæ [x], putridæ vel ex inflammatione intestinorum, quæ in abscessum abiens, morbi moram nonnunquam morte rumpit [y]. Ast rarius hæc accedit, teste *Suchlandio* [z]. Frequentius remittentes intestinorum dolores morbus excipit articularis, quem musculorum, movendis artubus dicatorum, paralyfis [a] contractura, tandem & aridura, vel presso vel lento pede, insequitur. Ceterum

[w] Casus IV. Quidam de ventris dolore conqueritur, qui in dorsum transiens, quo minus se incurvare queat, impedit. Idem ad artus progreditur, quo factò in ventre remittunt cruciatus. In Cas. V. In alio quodam ventris dolores in omnes, post duos dies, transire artus, ita ut hos præ dolore movere haud potuerit. Vomuit hic æger, dato pulvere quodam alterante, multa nigri pessimi coloris. Remisere posthæc in artubus dolores, in ventre vero remanserunt. Alvus obstructa fuit, & tumor conspicuus in ventre oblongus. Quæ vero omnia purgantibus aliisque sublata.

[x] Cas. VI. Dolorem quidam ventris percipit & nauseam, evomit biliosa. Adest vertigo, lipothymia, calor. Accedit, cum incremento caloris, delirium, quo correptus valde clamat & cantat, nec unquam ad se redit. In ventre durities conspicitur & tumor; a quibus omnibus idoneis medicamentis liberatur.

[y] Cas. VII. Quidam de magno conqueritur tibiarum dolore & dorfi (*es brennt ihm im Creutz biß in den Mastdarm hinunter, wie feur*) Noctu augetur dolor. Desunt vero ventris tormina. Dato clystere, feces æger frustulatim rejicit, copiosas, nigras vel uti adustas. Accedit urinæ stillicidium. Dolor ex feminibus in tibias & ambulando in pedes descendit, ubi tantæ vehementiæ est; ut a corpore secessuri ægro videntur. Virium tandem debilitas accedit & atrophia. Rejicit jam purulenta æger, & post aliquot septimanas lumina claudit.

[z] Vid. diss. ejus de paralyfi metallariorum.

[a] Solet hæc varii generis esse paralyfis. Solus enim interdum motus aufertur, sensu remanente. Sæpe autem & sensus & motus evanescent. Redit vero plerumque, certis temporis intervallis, sensus, tempestatis præsertim circa mutationes acutissimis doloribus sese manifestans. (Qua de re testantur, quæ Cel. idem *Spangenbergius* de duobus adnotavit paralyticis, quorum alter in manu, qua laboravit, paralytica dolorem sensit ad cubitum usque tendentem, admodum vehementem; alter vero, cujus brachii unius nervi resoluti fuere, in cubiti articulatione contractionem percepit in digitos transientem). Verum tandem & sensus & motus evanescent; ita ut ex hoc morbo paralytici, (teste *Suchlandio*, de paralyfi metallariorum), perinde ac arthritici confirmati, a cruciatibus demum aliquando immunes evadant. Notandum denique, paralyfin istam, haud, ut nonnulli statuunt, idiopathice ægros adficere; sed eam potius symptoma esse colicos vel artuum dolores subsequens. Argumenta hujus rei ex *Stockhusio* decerpta frequentia sunt: cuiquam, inquit, hoc adfectu laboranti prius paralyfin obvenire, quam summis ventris cruciatibus vehementer laboraverit, falsissimum est; quandoquidem irritò labore aut plane neglecta cura, paralyfin symptomaticè contingere, crudelissimoque illos ventris dolores subsequi, experientia quotidie nos docuit. Addenda his *Suchlandii* verba: ubi paralyfis præ foribus est, doloribus artuum acutissimis, qualibus arthritici laborare solent, ægri cruciantur. Neque demum silentio prætereunda, quæ Cel. observavit *Spangenbergius*: cum paralyfi, quæ juncta esse sæpe solet, contracturam colica passione aliquoties adflictis maxime esse familiarem.

terum varia alia interdum accedunt mala chronica : ut cœcitas [b] icterus [c] hydrops [d]. Et *Stockhusio* atque *Henkelio* testibus, totius quædam corporis cachexia aut atrophia plerisque tandem infestat.

§. XXIII.

Atque hæc sunt præcipua, quæ, pro varia ægrorum conditione, diversimode conjuncta vel consequentia, metallurgos morbo nostro correptos adficere solent, symptomata. Ad quorum indolem si adtenderimus, recte *Stockhusium* sensitse, cum ad colicas passiones morbum nostrum referendum esse statuit, facile adparebit. Est enim secundum *Willisium* colica : partium abdominis vellicatio, unde dolor acutus, cui plerumque vomitio accedere solet, spasmi & omnium fere viscerum contractiones, umbilici retractio, ileus, alvi obstructio. Contrahuntur ventriculus, duodenum, vesicula fellis, vesica urinaria. Vertiginosi adfectus præcedunt & sequuntur. Colica inveterata ingravescens non raro lumborum & membrorum externorum dolores accersit, ac demum in paralyfin terminatur [e]. Eidem morborum generi *Hoffmannus* nostrum inseruit malum, & quidem colicis, quæ a nimia intestinorum contractione oriuntur, spasmodicis; cum, immanis, inquit, est colicæ spasmodicæ species, quæ iis, qui mineras saturni igne tractant, ac plumbum ab argento in docimasticis furnis separant, ut in hercinia fit, familiarissima est: vulgo dicitur *die Hüttenkatze* [f]. Quam recte idem ille hac de re judicaverit, cuivis ad fecum, quam supra indicavimus, indolem respicienti, haud difficile erit perspectu. Quid enim summa earum parvitas aliud indicat, quam diametrum intestinorum admodum esse imminutam, ideoque intestina summa versari in contractione, sive spasmo? Noto itaque jam morbi nostri, cui adnumerandus est, genere; ordo jubet, ut causam diri illius mali quæramus.

§. XXIV.

Eam autem causam in minerarum, quæ igne tractantur, latere efflu-
vius.

[b] Cœcitate correptos exper. *Spangenbergius* duos, ex colica prægressa, arthriticos observavit, quorum, quod maxime notatu dignum, alterutri externa remedia parum vel nihil profuere, emeticum vero & vinum medicatum, quo hausto multas feces æger rejecit viscidissimas, insigne auxilium adtulerunt.

[c] De ictero accedente *Stockhusius* testis est, libell. de lith. fumo noxio.

[d] Aquam inter cutem abdominis & crurum accedere, idem ille Exc. *Spangenbergius* adnotavit, ea addita observatione: omnes fere ea correptos restitui.

[e] V. opera ejus & quidem de pathologia cerebri & nervosi generis cap. 15.

[f] V. *Hoffmann.* med. rat. system. Tom. IV. sect. 2. c. 5.

viis, vulgo notum est. Sed quænam eorum potissimum accusanda sint, non inter omnes convenit. Si de eorum, quæ nostris in officinis ope ignis eliquantur, metallorum, plumbi scilicet & argenti effluviis solis ambigeretur, haud difficile foret, quibusnam horum culpa deferenda sit, determinare. At cum permulti variis, quæ mineris nostris præter metalla inhærere, suamque, dum igne tractantur, præsentiam manifestare statuunt, causam morbi inferant, haud abs re fore videtur; utrum alia nostris in officinis, præter metallorum, quæ ibi tractantur, effluvia spargantur, & an, si adsint, causa morbi addici illis queat, prius inquirivisse, quam ipsa illa metalla mineris nostris inhærentia sub examen vocemus. Enarrata varia ejusmodi effluvia a *Stockhusio* sunt, quorum quibus, ob morbi nostri gravitatem, causam ejus adscribere præ aliis quis possit, maxime nociva, arsenicalia, mercurialia & antimonialia, ac, quæ nostris in officinis magna copia sparguntur, sulphurea, primum examinabo.

§. X X V.

Quæ accusari cum vulgo a nonnullis solent, arsenicalia quod adinet effluvia, jam supra (§. 6.) dictum, eorum nihil vel parum e mineris nostris exhalare; quod, ustores qui dicuntur, nullis propriis, nedum ejusmodi, quæ a veneno isto creari solent, malis implicantur. Objicere quidem illi opinioni indulgentes solent, ustione ob ignem, quo ea perficitur, minus vehementem haud statim secedere istud venenum, sequentibus vero, ubi fortior ignis ardet, operationibus eo majori copia in auram avolare, ibique morbi nostri spargere semina; sed contradicit his arsenici natura maxime volatilis. Quam certe ob causam fieri haud possit, quin, nostris mineris arsenicum si inhæreret, dum novem ultra horas ignem tantæ patiuntur vehementiæ, ut penitus ignitæ reddantur, (id enim fit, quando uruntur) omnis vel maxima hujus veneni pars expelleretur. Adnuunt his, quæ *Neumannus* de stanni [g] & cobalti [h] mineris tradidit; quæ & ipsæ, cremando, a maxima arsenici parte liberantur. Quibus accedunt, quæ exper. *Siemens* [i] de mineris enarrat saturninis, arsenicalibus, *Kuttenbergæ* in Bohemia reperiendis: in iis nempe, ubi hæ venæ uruntur, officinis versantes, respirationis difficultate, suffocatione, artuum tremore aliisque malis penitus consumi; ita ut sceletorum instar vivorum adpareant: manifesto certe indicio, arsenicum ibidem urendo expelli. Addenda his demum *Schluteri* [k], viri rei

[g] *Nesum*, præf. Chem. Part. V. c. 5.[h] *Idem* P. II. cap. 14.[i] In *diff. de metallurgia morbifera* §. 16.[k] *Unterricht von denen Hüttenwerken*, cap. 20.

rei metallicæ quam maxime gnari, observatio est, qua, arsenicum e mineris ustione profligari, edocet. Quæ cum ita sint, quid, quæso, obstat, quo minus arsenicum, si nostris mineris tanta, ac vulgus statuit, copia inhæreat, inter urendum avolet, hocque in labore occupatos diris, quæ modo tetigimus, malis adficiat? Sed ponamus, adeo arcte mineris nostris inhæreret arsenicum, ut vinculum ejus ustione haud solvatur; fieri tamen haud poterit, quin fusione, quæ maxime vehementi igne instituitur, (§. 8.) omne expellatur; unde consequens est, sub separatione nihil amplius hujus veneni exhalare posse. His vero ita positis, arsenico causam morbi nostri si tribuamus; fusores maxime, minime separatores, eo, de quo agimus, malo ut corripiantur, necesse est. Sed repugnant his supra (§. 8.) prolata. Nec itaque est, arsenici effluviis causam morbi quod addicamus. Persuasi vero hac de re eo magis erimus, ad vim arsenici erodentem, causticam, morbi nostri symptomatibus, quæ nullam erodentem, sed adstringentem potius causam arguunt, & ad mortiferam hujus veneni velocem efficaciam, morbi nostri moræ diuturnæ, quæ lentum potius venenum indicat, repugnantem, animum si adjecerimus. Corroborant denique nostram sententiam ab *Henckelio* prolata, quod, qui arsenicales mineras tractant, eo, quo de tractamus, malo adfici, nunquam observatum sit.

§. XXVI.

Neque vero majori jure mercurialia de causâ morbi accusanda effluvia sunt. Nisi enim, quod cum *Stockhusio* præmonemus, omnia ea ad hanc classem, Paracelsi more, referamus, quæ cum fumo e mineris exhalant, effluvia, certe mercurio causam, non est, quod adscribamus. Verum quidem, mercurium, sive, ut distinctius rem exprimamus, semimetal- lum illud omnium rerum, solo auro excepto, gravissimum, argentum quod alias dicitur vivum, in mineris nostris reperiri, observationibus metallicæ rei peritorum prorsus repugnat. Ita enim, vir ille in re metallica quam maxime versatus, *Agricola* [1], proprias argentum vivum habere venas, nec illud in ullis Germaniæ venis argentariis repertum se nosse, adseverat. Adnuit his *Neumannus* [m], ubi mercurium, vel in cinnabaris minera nativæ, vel venis certis lapidosis, vel in terra denique argilloso, minime vero in aliorum metallorum feracibus mineris, inveniri adfirmat. Sed adsumamus mercurii in mineris nostris præsentiam, causâ tamen morbi ei adtribui ullo jure nequit. Quodsi enim argentum vivum illis inhæreret, prima illa, qua mineræ igne tractantur, operatione, fusione puta, mercurius, ob volatilem, qua arsenicum adhuc su-

Q q 3

perat,

[1] De re metallica libr. 5. p. 520.

[m] In Præl. Chem. P. V. cap. 25.

perat, indolem, omnis expelleretur, ideoque, causam si constitueret, morbi, si qui unquam, certe ustores maxime eo adficerentur, fusores vero & separatores intacti ab eodem relinquerentur. Sed nonne hæc supra (§. 6. sq.) prolatis contradicunt? Numne itaque absolvendus de causæ morbi suspicione mercurius est? Certe eo magis, quo minus, quæ ab haustis argenti vivi effluviis oriuntur, & morbi nostri, symptomata inter se congruunt. Adficiuntur vero hydrargyri effluvia qui hauserunt, lipothymia, sudore frigido, convulsionibus, *ἀναισθησία*, apoplexia, epilepsia, & præsertim artuum tremore, paralyti, ptyalismo & dentium vacillatione [11]. Respondere quidem nonnulla horum, quæ enarravimus, symptomatum morbi nostri indoli primo intuitu videbuntur; at curatius rem si perpenderit, differentia eorum haud difficile adparebit. Quæ enim ab hausto mercurio oriri solent, convulsionones, paralytes, sudores frigidi, lipothymia, ex idiopathia, absque prægressis gravioribus malis, ægros infestant; cum e contra eadem morbum nostrum symptomatice, præcedentibus nimirum ventriculi & intestinorum doloribus, a mercurii vapore minime oriri solitis, subsequantur. Quibus denique addendum, quod neque ptyalismus, neque dentium vacillatio, quæ tamen utraque ad signa hausti mercurii pertinent præcipua, morbo nostro obnoxios unquam invadant.

§. XXVII.

Ut autem mercurio morbi hujus causa tribui nequit ita, antimonium quin accusemus, sola symptomatum, quæ ab hujus fumo vel effluviis oriri solent, consideratio vetat. Sunt vero, quæ antimonii fumus creare mala solet præcipua: suffocatio, apoplexia, vomitus, alvique dejectiones enormes, dentium vacillatio & ptyalismus [12]. Ad hæc certe si adtenderimus, nullam esse iis cum nostro morbo congruentiam, facile adparebit. Tantum enim abest, ut, quorum labores supra (§. 7-8.) descripsimus, operarii, haustis, cum fumo, minerarum effluviis, alvi in dejectiones frequentes incidant; ut, illos ventris obstructione potius pertinaci corripit, dentibus vero firmis, a nullo salivæ fluxu unquam vacillantibus, gaudere, experientia perpetua doceat.

§. XXVIII.

Neque demum sulphureis adscribi causa morbi potest exhalationibus. Certum quidem est, nostris in officinis & fusoriis, & ustoriis præcipue, (§. 6.) copiosa, odore foetido teste, sulphuris spargi effluvia; sed æque
certum

[11] *Siemens* diss. de metallurg. morbifera.

[12] *Ibid.*

certum est, qui in ustoriis versantur officinis, sulphureis, dum mineras extrahunt, exhalationibus maxime obnoxios, immunes fere a morbo nostro observari; id quod, in hisce effluviis causa morbi si lateret, fieri minime posset. Argumentum denique maximum, qui sulphur excoquunt, nostræ adferunt sententiæ. Huic quippe inservientes labori, sulphureis effluviis maxime [p] expositi, respirationis quidem difficultate, at nulla vehementi alvi obstructione, nullis ventris doloribus, nec, quæ hos sequi sæpe solent, aliis symptomatibus, infestantur.

§. XXI X.

Sublata jam, qua arsenicum, mercurius, antimonium & sulphur adspergi possent, morbi nostri causæ suspicio est. Haud desunt quidem alia, quæ præter metalla mineris nostris, quarum tractationem supra depinximus, inhærentia sub examen vocare cum *Stockbusio* possemus, ut lapis calaminaris [q], vitriolum [r], cadmia [s] pompholyx [t]; sed cum hæc omnia in iis, ubi malum istud sua semina spargit, officinis (§. 4.) haud reperiantur, non est, quod illis inquirendis immoremur. Qui enim ex Zinci partibus oritur combustis, lapis calaminaris, in nostris, ubi molybdæna excoquitur, officinis, minime gignitur. Neque porro locum ibi vitriolum invenit, cum, ex quibus illud nascitur, nativa ejus vena, *Hüttenrauch*, & præcipue pyrites, e molybdæna, a cupri vena ex industria liberata (§. 4.) omnino exulent. Desunt ibidem eandem ob causam, quæ ex pyrite in ærariis officinis generantur, cadmia & pompholyx. Neque ergo in ulla horum, quæ recensuimus, effluvia cadit suspicio. Accedit, quod si vel maxime horum unius vel alterius quasdam spargi partes, quæ mineris antea occulte adhæserant, velimus, has tamen morbum istum minime producere, inde liquere; quod neque chalcantji mineras tractantes, vitriolicis exhalationibus, neque aurichalcum

[p] Tantus in istis officinis sulphureus foetidus vapor est; ut adveniens, sulphur purificandi modum contemplaturus, vix per quadrantem horæ, absque suffocationis periculo, interesse labori isti possit. Vid. *Stockbusius* de litharg. fum. noxio, p. 38.

[q] Lapis calaminaris (*Galmey*) ex Zinci partibus in furnis fusoriis combustis horumque lateribus adcretis originem ducit. Goslariensibus in officinis metallicis copiose satis gignitur, ubi, quæ effodiuntur venæ, præter argentum plumbum cuprum, & Zinci partes haud raro recondunt. Vid. *Schlüter von den Hüttenwercken*.

[r] Vitriolum ex pyrite conficitur (*Kupfer-Schwefel Kies, Kupfer Ertzen*) quin & ex minera *Kupferrauch* dicta verum vitriolum nativum continente.

[s] Cadmia (*Ofenbrüche*) concretum dicitur furnorum fusorum lateribus, peracta in his operatione, adhærescens. Est illud vel plumbi vel cupri simul vel hujus folius particeps, quo de ultimo genere *Stockbusio* sermo præcipue est. Nascitur ex æris vena, inter excoquendum.

[t] Pompholyx favilla æris est vi ignis in officinis ærariis combusti. Adeat, qui plura de his omnibus nosse cupit, supra cit. *Schlüterum & Agricola*.

cum conficientes, lapidis calminaris, nec in ærariis officinis cupri venam excoquentes, cadmiæ & pompholygis effluviis maxime expositi, nostro morbo, *Stockhusio* teste, unquam adficiantur.

§. XXX.

Variis jam, quæ accusari præter metallorum in minera nostra molybdæna hærentium effluvia possunt, de causâ morbi absolutis, ad ipsa quæ illi insunt metalla, plumbum puta & argentum, examinanda progredimur. Alterum eorum, nobilius, quod adinet, suspicionem in istud non est, quod transferamus. Est enim illud ignis maxime patiens, nec vehementissimo & maxime diuturno in igne quidquam, præter exiguam partem, deperdit [u]. Quare nulla vel certe non adeo copiosa hujus metalli effluvia existerent nostris in officinis queunt, ut ille tam frequens morbus creari ab illis possit. Accedit, modo argumento adhuc opus sit, ea, quæ nostris in officinis reperiri argenti effluvia dicuntur, in furnis tantum inveniri fusoriis [v] minime vero in iis, qui separationi argenti a plumbo dicati sunt; qua de re, cum his qui præfunt, morbo nostro maxime adficiantur, causâ ejus argenti effluviis tribui ullo jure nequit.

§. XXXI.

Quo pauciora vero argenti nostris in officinis reperiuntur effluvia, eo majori copia plumbea spargi, cuius ad naturam ejus respicienti, facile erit perspectu. Notum enim est, plumbum fortioris ope ignis facillime in calcem redigi, id quod plumbi usti & minii præcipue confectio [w] fatis edocet; nec minus constat, quanta copia, quamque vehementi igne plumbum in fusoriis nostris & præcipue separatoriis officinis tractetur, quo utique permagnam ejus partem comburi, & in calcem converti necesse est. Argumento certo hujus rei, qui furnis præsertim separatricibus adhæret, pollis est, quem plumbi calcem esse, reductio chemica & *Stockhusium* [x] & me ipsum certiore reddidit. Adnuit his *Agricola* [y], qui

[u] Argentum vehementissimum ignem ad mensis spatium perpeffum vix sexagesimam sextam de pondere ejus partem perdidit. Vid. *Neum.* Præl. Chem. edit. *Zimmerm.* P. V. cap. 4.

[v] In illis fornacibus earumque quidem parte suprema reperiundam favillam argenti quidquam continere, audivisse ex operariis memini, cujus rei causâ sulphuri metalla in cineres resolventi adscribenda videtur, ustione e molibdæna non plane expulsi. Verum de his curiose querere instituti nostri non est. Ceterum de sulphuris vi metalla in cineres resolvente *Agricola* testis est. Vid. liber ejus de re metallica cætavus. p. 231.

[w] Vid. *Neum.* præl. Chem. Part. V. cap. 28.

[x] Verissimum plumbum ultra ponderis dimidium reddidit. Vid. *Stockhus.* de litharg. fum. noxió.

[y] Libr. 9. de natur. fossil.

hui favillam istam, quam spodon adpellat, in fornacibus separatoriis (quas secundas fornaces vocat) inveniri & plumbi [2] partem exustam esse, in sublime elatam, adseverat. Testantur demum hac de re, quæ ex metallicæ quodam officinæ præfecto comperi: ipsum nimirum, polline isto oleo subactò, loco cerussæ, ad ligna oblinenda frequenter uti.

§. XXXII.

Patet itaque, plumbi reperiri nostris in officinis effluvia: sed æque certum est, hæc & præcipue, quæ lithargyrium spargit, veram diri, quo de tractamus, morbi constituere causam. Argumenta hujus rei subiecta morbi & primum quidem, qui illo maxime corripuntur, separatorum perhibent. Constat enim ex supra dictis, (§. 9.) in lithargyrio educendo occupatos, ab effluviis e furnis separatoriis eructatis adfici. Quæ vero aliæ vi follium ibi abripi, atque e fornacibus istis expelli possunt, quam lithargyrii partes, metallicæ massæ quippe supernatantis? Testatur certe hac de re sudor, quo horum operariorum facies madent, flavo lithargyrii polline tinctus. Notum porro, furnos hosce repurgantes a polline lateribus eorum adhærente lædi; riumne vero hic plumbei indolis, & quidem lithargyrii vi flammæ illud perpetuo lambientis combusti, portio est? Addatur, quod furnos reparantibus etiam cum molybdæna res fit factitia, cujus, quem, evellendo eam, hauriunt, pulverem saturninæ indolis, & lithargyrii quidem participem esse, origo molybdænæ hujus (est lithargyrium a foci cinere resorptum vid. §. 8.) satis superque demonstrat. Elucere ex hisce clarissime crediderim, causam morbi nostri lithargyrii effluviis adscribendam esse. Sed idem patefiet, ad fusores, eos imprimis, qui reducendo in plumbum lithargyrio occupantur, animum si adverterimus, hi enim inter fusores omnium maxime malo isto adficiuntur. Quæ alia, cum lithargyrium reducitur, ex plumbo isto semivitreFACTO, aliis saturninis additamentis remixto (§. 7.) exhalare, quæ officere huic labori dicatis alia possunt, quam lithargyrii effluvia? Neque vero minus prolatis & ustores addunt pondus. Causam enim morbi in plumbi vel lithargyrii si ponamus effluviis, eo facilius, cur ustores a morbo nostro immunes sint (a), erit explicatu, quo minus, arsenicalibus, mercurialibus aliisque causam ubi tribuimus, reddi hujus rei ratio potuit (vid. §. 26. sq.) Minorem enim, qua ustio minerarum instituitur, ignis ob vehementiam, plumbi, quæ molibdænæ insunt,

[2] Destructi in lithargyrium commutati plumbi pars est, vi follium elevata, & a flamma ignis ulterius combusta.

[a] Expertes, uti jam supra (§. 6. not. c) dictum, nostri morbi ustores sunt, nisi ab effluviis, ex aliis, quæ ustoriis adjacent, fusoriis & separatoriis officinis vi venti adlatis, plumbeis, quod jam addendum, adficiantur.

insunt, partes minime destrui &, si quæ etiam sulphuris ope mineris in- hærentis comburantur, eadem graviores, ceterisque, arsenicalibus, aliisve minus volatiles, expelli ob folium defectum & operarios ustoriis in officinis versantes lædere nequeunt. At si qua unquam ex re, certe ex eo, lithargyrii effluvia causam morbi constituere, manifesto elucet, quod, qui lithargyrium versant ac ponderant vendendum, morbo nostro frequenter adficiuntur, quin, quod Cel. *Spangenbergius* observavit, canes hisce operariis domum, peracto labore, reversis blandientes, ac lithargyrii pollinem, vestibis eorum calceisque adhærentem, haurientes, & alvi obstructione, & sævis, quantum sine dubio ex eorum gestibus colligere licuit, ventris cruciatibus haud raro corripiuntur.

§. XXXIII.

Quanquam certo satis ex prolatis elucere crediderim, lithargyrii effluviis causam morbi nostri vere tribuendam esse; attamen, ut huic rei plenum robur addamus, morbos in subsidium vocasse, juvabit, quorum scriptores supra recensuimus, cognatos. Pertinent huc, quæ de figulis relata apud auctores leguntur, quippe qui, in incrustandis, lithargyrii ope, vasis figulinis occupati, iisdem, quæ metallurgis propria sunt, symptomatibus adficiuntur. Ita enim figuli mentionem *Timeus* (b) facit, qui quoties fictilibus lithargyrio obducendis operam navaret, in vehementissimos intestinorum dolores, cum præcordiorum angustia, ac spirandi difficultate, incidit, quibus artuum tremor & debilitas accesserunt. Figulum se novisse *Stockhusius* (c) adserit, qui, calide lithargyrium aliquoties tractans ejusque fumum incaute excipiens, gravissimis ventris doloribus non semel vexatus, & tandem etiam, alvo medicamentis haud soluta, manuum paralyfi correptus fuit. Eadem mala stannarios a plumbi effluviis, pati *Henckelius* [d] & pictores, quibus cum saturninis pigmentis res est, *Ramazzini* [e] adseverat, casum simul referens, ex *Fernelio* [f] depromptum, pictoris, qui ventris doloribus sævissimis, omnem remediorum vim eludentibus, manuum & pedum tremore, convulsione & dolore per triennium tortus, tabe accedente, e vita decessit. Adnuit his *Neumannus*; cum, qui ex minio, cerussa vel lithargyrio pigmenta parant, magno sanitatis detrimento, & pedum ac manuum sæpe paralyfi adfici, adserit. At, si qui illis, quæ supra (§. 22.) recensuimus, symptomatibus prope accedunt, certe ii sunt, qui a vino lithargyrio adulterato oborti graves fuere, adfectus. Variis nimirum, ut historiam hujus rei

[b] In oper. pract. libr. 8.

[c] In libell. de litharg. fumo noxio.

[d] In libell. von der Bergsucht und Hüttenkatze.

[e] Von den Krankheiten der Künstler und Handwerker.

[f] De lue venerea cap. 7.

rei proferam, annis [g], cum ad Rhenum crescentes uvæ ad maturitatem haud pervenissent, vinaque reddidissent acida austera, vinarii illa, ut palato magis accepta & vendibilia redderent, mangonio, quod turpis lucri cupido excogitavit, ex lithargyrio confecto adulterarunt, quæ quidem res œnopolarum ex voto successit, sed magno detrimento fanitatis bibentium. Correpti enim alii atrocissimis fuere colicis cruciatibus, quos artuum dolores vagi, arthritici, pareses, ventris inflationes, continuæ constipationes, ructus, gravitas, circa pectus, asthma, capitis dolores, deliria & ante obitum convulsiones aliaque molestissima symptomata exceperunt. Alii quidem colicis doloribus liberati ab omni deinde malo immunes manserunt, alii vero illis sublatis, in membrorum imbecillitates & paralyfes inciderunt, ab iisque morbis diu vexati sunt [h]. Ipse qui hæc enarrat *Goekelius* [i] hausto ejusmodi vino, colicis doloribus febreque putrida correptus est, ad quem adfectum profligandum integrum semestrem consumpsit. Sufficiant hæc de illis, qui a vino isto adulterato oborti fuere, adfectibus, ex quibus horum cum morbi nostri symptomatibus congruentia fati superque adparebit. Plura hac de re qui nosse desiderat, quos supra enarravimus, (§. 21.) adeat scriptores, ex quibus ea tantum haud abs re erit addidisse experimenta, quæ, causam adeo noxiæ, quam vinum illud exferuit, virtutis in lithargyrio latere admisto, certo demonstrarunt. Pertinent huc, quæ *Goekelius*, olei vitrioli, *Vicarius*, lixivii ex cineribus clavellatis, spiritus urinæ volatilæ, olei tartari, & *Neumannus* [k], lixivii ope ex auripigmento cum calce viva parati, instituerunt experimenta, quo ultimo adhibito, vinum lithargyrio adulteratum ex fusco rubrum induere colorem, ceteris vero institutis, turbari ejusmodi vinum, lactescere, & lithargyrium secedere, nominati auctores [l] adseverant. Indicavit porro lithargyrii in vino præsentiam sapor, quo plumbi in acido facta gaudere solutio solet, subdulcis adstringens. Et certior demum *Brunnerum* [m] de lithargyrio vinum illud noxium redde in cane institutum fecit experimentum, qui quippe, haustis duobus lithargyrii cum aceto cocti siculis, præter alia, vehementissimorum ventris dolorum signa edens, paucis horis præterlapsis, exspiravit.

§. XXXIV.

[g] Annis 1487. 1498. 1500. 1548. 1577. 1694. 95. 1705. vid. Eph. Nat. Cur. Dec. III. A. V. & VI. obs. 261. nec non *Zelleri* diss. de noxa vini lithargyrio mangonifati.

[h] Integra, his annuens inquit *Brunnerum*, hinc inde monasteria incolis orbata, in quibus adhuc dum visuntur umbræ hominum potius quam viri, elumbes, pendulis artubus & resolutis enervati. Vid. Eph. N. C. Dec. III. A. IV. obs. 92.

[i] Eph. N. C. Dec. III. A. IV. obs. 30.

[k] Præl. Chem. p. 5. cap. 7. edit. *Zimmerm.*

[l] Vid. eph. n. c. dec. 3. a. 4. 5. & 6.

[m] Ibid.

§. XXXIV.

Adparet jam ex dictis, omnes, quos recensuimus, morbos colicæ nostræ metallurgorum symptomatum ratione maxime cognatos, plumbo & lithargyrio præcipue debere originem. Quæ cum ita sint, morbi nostri originem iisdem causis adscribendam esse, non est quod dubitemus. Corroborant hæc, quæ *Dioscorides* (*n*) aliique ex veteribus de lithargyrii effectu memoriæ tradiderunt. Ille spuma, inquit, argenti pota stomacho, ventri & interaneis gravitatem, cum magnis torminibus, adfert. Addunt his *Aetius* & *Avicenna* (*o*) alvi suppressionem & articularum incendium, & *Nicandro* (*p*), in alexipharmacis, auctore, iis, qui argenti spumam hauserunt, alvi molestia accedit, quin & flatus sese revolventes per medium ventrem & juxta umbilicum murmurant, hominem diris cruciatibus afflictautes. Argumento præterea sunt a saturninis remediis, plumbi præcipue sacchari oborti effectus. Pertinent huc, quæ apud *Fernelium* (*q*) de saccharo saturni ab empirico ad arthritidem sanandam dato leguntur, quo quippe hausto, æger in dysenteriam & posthac in colicam immanem, alvi obstructionem & tandem in icterum incidit. Notatu insuper hanc in rem haud indigna sunt, quæ *Fr. Hoffmannus* (*r*) de juvene enarrat, qui ad sistendas crebras nimis pollutiones, saccharo usus saturni, alvi adeo pertinaci obstructione, ut per quatuordecim dies nec flatum nec feces emisit, afflictus brevi post e vita decessit.

§. XXXV.

Dicta hætenus curate expendent, non mirabimur, tantum non omnes, qui de hoc morbo scripserunt, auctores, causam ejus plumbo vel lithargyrio tribuere. Dissentit enim *Henckelius*, qui non plumbea solum, sed & arsenicalia prioribus adhærentia effluvia causam morbi vere constituere, varias, quas mox prolaturus sum, ob rationes, arbitratur. Arsenicum scilicet argento tam arcte unitum esse, ut illud huic jam separato adhuc inhærescat, neque plumbi, quod ab argento separatur, effluvia arsenico destituta unquam esse, adferit; id quod ex poline plumbeo officinarum & furnorum lateribus adhærente, arsenici nunquam non particeps, & ex sapore fumi acri, mordente, colligendum sit. Addit his, quod quædam, quæ morbum nostrum haud raro

(*n*) De mater med. edit. *Matthiol.* lib. 6.

(*o*) *Ibid.* in comment. *Matthiol.*

(*p*) *Ibid.*

(*q*) de lue vener. cap. 7.

(*r*) In diss. de passione iliaca.

comitantur, symptomata, nausea puta & vomitus, arsenici effectui respondere. Et tandem plumbi fumum, absque arsenico, morbo nostro producendo haud sufficere, ex eo elucere statuit; quod, quibus cum plumbo & lithargyrio purissimo res est, stannarii ac figuli iisdem quidem, quæ morbum nostrum componunt, symptomatibus, sed minori gradu adficiuntur. Atque hæc sunt præcipua, quæ cel. *Henckelius* ad stabilendam suam sententiam in medium profert, argumenta. Ad quorum primum quod attinet, arsenicum mineris adeo arcte inhærere, vinculum ejus neque ustione nec fusione nec separatione solvatur, atque in his ultimis duabus operationibus, cum plumbi effluviis venenum istud adhuc exhalare, naturæ ejus volatili, me quidem arbitro, prorsus repugnat. Sicque vel maxime in iis, ubi *Henckelius* (s) in fumum inquisivit, officinis, ob minerarum, quæ ibi tractantur, arsenico forsan admodum prægnantium, indolem, rem, uti affirmat, se habere concedamus; attamen de nostris mineris earumque effluviis idem statuendum esse, earum conditio prorsus dissuadet. Quæ enim nostris, ubi malum descriptum semina sua spargit, in officinis excoquitur, molybdæna secundum notas, quas *Gellertus* (t) enumerat, plumbi vena maxime vulgaris est, ab eodem sub nomine *Bleyglanz* descripta, cujusmodi venarum genus, præter plumbi magnam & argenti paucam quantitatem, eodem teste, nil nisi sulphur continet. Caret itaque, his si niti velimus, molybdæna nostra arsenico. Persuasus fere hac de re sum, ad effluviarum, quæ minera ista inter urendum (§. VI.) & fundendum (§. XXXI.) edit, nil nisi sulphur redolentium, copiam, atque ad artificium aliquod, ope plumbi & sulphuris ejusmodi mineram producendi (u) animum adjiciens. Sed prorsus

(s) In Saxoniae superioris loco fodinis nobili praxin exercet. Vid. titulus libello ejus præfixus, *von der Bergsucht und Hüftenkatze*.

(t) In libro cui titulus: *Anfangsgründe zur Metallergischen Chemie*. Verba hanc in rem ibi prolata sequentia sunt: *Das gemeinste Bleyerz ist der Bleyglanz, welcher aus grau glänzenden, würflichten, gleichseitigen, oder länglicht viereckichten Täfelchen zusammen gesetzt ist. Diese Würfelchen oder Täfelchen aber bestehen aus den dünnsten, sehr glatten, hellglänzenden Blättchen. Er ist schwer, sehr weich, und zerbrüchlich. Er besteht aus 2. Dritttheil oder 3. Viertheil Bley: das übrige ist Schwefel. Sein Silbergehalt ist bloß zufällig: denn man hat glanz, der wenig oder gar kein Silber hält; da man hingegen andere Arten findet, die von einem Quentchen bis über ein Mark halten. Dieser Glanz ist bisweilen klarkörnig, oder strahllich. Bisweilen pflegt er in einer Erde, Stein oder Kies in sehr kleinen Theilen theilweis zu liegen, so daß man oft ein Vergrößerungsglas nöthig hat, selbige zu erkennen. Dieses hat Gelegenheit gegeben, sich fälschlich neue Bleyerze vorzustellen.* Hæc omnia jam enarrata, minerarum indoli nostrarum maxime respondent.

(u) Ex minio in sulphure tritis, & igni per aliquod tempus commissis, ejusmodi mineram artificialem produci, vir omni reverentia colendus; disputationis

sus fere hac de re certiorum cum pulvere nostrarum venarum institutum me reddidit experimentum. Conflavi quippe illum pulverem prunis injectum, nullius additamenti sed solius ope ignis aere sufflatis, aliquoties in regulum. Quo in labore occupatus fumum observavi, pro mineræ quantitate, satis copiosum, sulphur redolentem. Admovi curate nares, ut utrum alliacei quidquam odoris percipere possem, experirer; sed nihil ejusmodi foetoris, qui tamen, uti chemia docet, certum arsenici præsentis indicium est, percepi. Remistum porro sulphuri minium cruciculo imposui candenti, ea spe fretus, fore ut mineram ejusmodi, qua de diximus, artificialem producerem, sed, quia crucibulum minus curate tectum fuit, sulphur deflagavit, & massa superstes nigra in pulverem redacta, ex parte quidem splendorem plumbeum, sed maxima ejus portio nigrum tantum splendoris expertem colorem, limo tamen ex mineris nostris vilioribus confici solito (§. V.) quodammodo similem exhibuit. Injectus vero prunis aere sufflatis hicce pulvis, in regulum priusquam abiret, eundem edidit, quem minerarum naturalium pulvis spiravit, odorem. Quæ omnia certiorum me reddiderunt, quæ nostris in officinis excoquitur, molybdænam carere arsenico, nihilque præter metalla continere, quam sulphur. Sed pauca tantum minerarum pulvis copia hæc experimenta institui, & ideo adeo exigua forsitan ei inhæsit arsenici portio, ut odorem ejus, quem prunis injectum edere alias solet, alliaceum percipere haud curate satis potuerim. Fortasse venenum istud e mineris in officinis nostris, ubi multi earum centenarii tractantur, nihilominus exhalat? Concedam hæc objicienti, sed per exigua ut sit, si quædam ibi expellitur, arsenici quantitas, eaque sub ustione brevi avolet, necesse est, alias enim operarii isti, mineras præsertim cum extrahunt, diros hujus veneni sentirent effectus; id quod tamen haud fieri, jam sæpe monuimus. Sumi quidem, uti jam supra diximus, potest, ustione arsenicum haud expelli, sed inter fundendum & separandum una cum plumbeis spargi effluviis; aut quantis, hæc si ita essent, fusores æque ac separatores obnoxii forent malis? Laborant nostris in officinis, plumbea effluvia qui hauserunt, dolore sæpe tantum gravativo, diuturno; num, arsenicum illis adhærens simul si exceperint, adeo lenibus symptomatibus adfici possent? nonne, ventriculi potius erosiones, enormes vomitus, nunquam fere non brevi insequerentur? Diu porro pertinaci alvi obstructione laborantium in intestinis plumbea, quæ illam crearunt, effluvia sæpe latent; num, arsenici si participia essent, diu adeo ibidem hædere sine graviore noxa possent, annon intestinorum erosiones & lethales sæpe dysentericæ ægros brevi

in.

exc. Præses me reddidit certiorum. Ejusdem artificii, plumbi & sulphuris ope, clauso & veloci igne instituendi mentionem facit *Neumannus* in præl. chem. p. 2. cap. 9. edit. *Zimmerm.*, p. 463.

invaderent. Certe ad hæc si attendamus, quæ nostris in officinis ab operariis hauriuntur, plumbea effluvia arsenicalibus esse commista, non est, quod statuamus. Cum vero, non alia, *Henkelius*, quam quibus & operarii nostri adficiuntur, recensent symptomata, in universum concludi potest, arsenicum de causa morbi coadjuvante nullo jure esse accusandum. Adnuit his morbi nostri primus æque ac exactissimus scrutator *Stockhusius*, qui effluvia morbum creantia, plumbeæ solum, minime arsenicalis esse indolis, eam ob causam adseverat, quod neque fumus ille morbum producat acrem quendam, sed dulcem potius saporem, neque pollen officinarum & furnorum lateribus adhærens, ejusdem mali causa, ullum arsenici, sed certum plumbi indicium præbuit, utraque vero nulla, quæ ab arsenico oriri solent, mala unquam effecerunt. Statuit quidem *Henckelius*, quæ morbum nostrum comitari interdum solent, nauseam & vomitum arsenico debere originem; sed tantum abest, ut hocce venenum, certo indicent, ut hæc symptomata antimonialibus, cupreis vel aliis partibus adscribi eodem jure possint. Has vero cum idem ille de causa morbi absolvat, arsenico suspicionem, quid est, quod adspargamus? Accedit, quod dicta utraque symptomata ex ipsa morbi natura quam facillime explicanda nec tantæ sint, quantæ, ab arsenico si orirentur, forent vehementiæ. Addendum demum, fieri, arsenicum nauseæ & vomitus causa si esset, non posse, quin idem illud, quod jam supra monuimus, ventriculi & intestinorum erosiones, diarrhoeas, aliaque, quæ a veneno isto creari solent, mala produceret; cui vero cum morbi nostri symptomata contradicant, arsenico culpa adscribenda non est. Ad ultimum ab *Henkelio* prolatum argumentum, quo metallurgos morbo nostro gravius, stannariis & figulis, adfici, causamque hujus rei in arsenico latere, plumbeis, quæ metallorum excoctores hauriunt, effluviis admisto, adserit, animum adjicienti necesse haud videtur, rationem hujus rei in diversa effluviolorum quærere qualitate, cum ex quantitatis differentia eadem reddi facillime possit. Quam enim exigua est, cui stannarii & figuli, cum ea si comparemus, cui metallorum nostri excoctores expositi sunt, plumbeorum effluviolorum quantitas? Certe vix huic comparanda. Neque enim stannari & figuli magnam plumbi & lithargyrii copiam tractant unquam, neque admodum valido igne utuntur. Cum e contrario metallurgi multos & plumbi & lithargyrii centenarios igne tractant solium spiritu sufflato, vehementissimo. Quæ cum ita sint, nonne sequi inde necesse est; ut cum figuli & stannarii paucioribus, quæ hauriunt, plumbi effluviis adeo graviter adficiantur, metallurgi, qui longe majori eorundem effluviolorum copiam expositi sunt, multo gravius ac frequentius ab iisdem lædi non nequeant? Veritati certe hæc maxime accedere crediderim. Quodsi vero quis adhuc dubitet, plumbi effluvia pro vera & unica morbi nostri causa agnoscere, recordetur velim eorum, quæ de lithargyrium pon-

derantibus & reducentibus supra enarravimus; qui quippe, plumbi vitrefacti effluviis certo expositi, dira illa, qua de tractamus, lue maxime corripiuntur. Quis vero quæso contendet, arsenico hos lædi operarios? Haud certe ullus lithargyrii originem non ignorans. Est enim illud plumbum semivitre factum, in separatione argenti a plumbo ter ignem perpeffo oriundum, arsenico, si quid etiam ejus mineris antea inhæferit, sine dubio prorsus destitutum. Adnuent demum de saturninis effluviis, vera morbi causa, adfertis, summæ, quæ morbi nostri nunquam non comes, quin, ad mentem *Stockhusii*, ipse morbus est, obstructionis causas cum vi plumbi comparaturi. Cui enim, quibus illa originem debet, vehemens intestinorum contractio, fecum visciditas ficitas (vid. §. XXII.) tribui, cui adscribi rei potest alii, quam vi plumbi vel lithargyrii adstringenti, exsiccanti, coagulanti? (v) Certe ad hæc cæteraque hæctenus prolata adtendentem, solis plumbeis & speciatim lithargyrii effluviis, veram morbi nostri causam adscribendam esse, dubitaturum spero neminem.

§. XXXVI.

Nota jam vero causa diri illius, quo de tractamus, morbi remota, quæ plumbi partibus ignis ope combustis vel ad vitream quodammodo formam destructis, lithargyrio puta, tribuenda est: ordo nunc poscere videtur, ut plumbi naturam atque vim curatius examinemus. Ad hoc opus progredientes haud ineptum duximus, quætionem primum proposuisse: qui fiat, ut tanta plumbi effluvia creent mala, & an hujus rei causa acido primarum viarum, plumbum solventi, cum *Hoffmanno* (w) adscribenda sit? Certum quippe est, acidis solutum plumbum magna adstringendi & exsiccandi gaudere efficacia, miserumque in modum, infauso ex consilio ejusmodi saturnina præparata qui ingererunt, sepe adfici, id quod ex supra prolatis patet, & infra magis patefiet. Destituta vero, quæ morbum nostrum creant, effluvia acido sunt: caret eodem, quod causa morbi præcipue est, lithargyrium, & tanta tamen mala producit. An ergo plumbum acido carens eadem adstringendi nocendique vi præditum est, an acido potius primarum viarum illud solventi tribui illa debet? Ecquidem *Hoffmanni* sequi sententiam haud dubito: cujus veritas ut tanto clarius patefcat, quæsiuisse primum juvabit, quo modo plumbum, vel, quod causam morbi maxime constituit,

(v) Ad toxica, quæ constringendo, incrassando, obstruendo, exsiccando nocent, plumbi calcem, cerussam, minium & lithargyrium pertinere, *Boerhaavius* docet in instit. med. §. 1143.

(w) Nullum dubium est, inquit, quin saturninis pulveribus, qui acido primarum viarum solvuntur, homines in tantam perniciem conjici possint, qua ipsis tandem pereundum est. Vid. diss. ejus de erroribus circa venena vulgaribus.

lithargyrium nocere corpori generatim queat. Curate hanc rem si perpendamus, non, nisi duplicem mente concipi modum posse, quo lithargyrium corpori noceat, facile patet. Vel enim illud in primas vias delatum, ut est, relinquitur, & ita haud immutatum, immediate, vi mere mechanica, solidis nocet; vel solvitur primum ab humoribus nostris, eaque solutione mutatum, vi quadam acri chemica, noxam parit. Horum utrum vere obtineat, vel an utroque modo plumbum noceat, ut certum iudicium nanciscamur, quærendum ante omnia erit; solvine lithargyrium a nostris humoribus possit? Necessè vero ad hæc discernendam quæstionem est, cujus generis liquidis plumbum solvatur, inquisivisse.

§. XXXVII.

Chemiam si consulamus, triplicis sunt generis, quæ plumbum via humida solvunt, menstrua. Ad primum olea pertinent pressa vegetabilia, quæ cocta cum plumbo in balsamum, & igne auctiore, in corpus abeunt semimetallicum (x). Alterum, quod plumbi limaturam vel calcem coquendo solvit, lixivium alcali fixi constituit causticum (y). Ad tertium omnis fere generis acida referenda sunt, tam mineralia, quam præcipue vegetabilia. Solvitur enim plumbum & a vitrioli & a falis spiritu, quamvis ægre & ex parte tantum, facilius vero a spiritu nitri, sed duplo (z) quin decuplo (a) aquæ diluto. Idem acidis fit vegetabilibus: nam ab aceto destillato crudum plumbum solvitur (b). Aceti simplicis & cerevisiæ & vini vapore (c) corroditur idem, & in cerussam, quæ ex liquore acido & corpore soluto plumbi composita est (d) convertitur. Notatu hanc in rem dignus a *Boerhaavio* (e) institutus processus est. Aceto quippe repletam cucurbitam, alembico, plumbeas laminas continente, instructam leni commisit igni, quo facto aceti ascendens vapor plumbum corrodit, mutavit in cerussam, & destillans in excipulum liquor saporem dulcem nauseosum, ac inspissatus falem præbuit, saccharum qui dicitur saturni. Ad hanc certe si attendamus operationem, lene admodum acidum, ipso aceto debilius, plumbum solvissè, facile

(x) *Boerhaav. elem. chem. tom. 2. part. 3. proc. 177.*

(y) *Neumann. prælect. chem. p. 2. cap. 3. (edit. Zimmerm. p. 405. & 407. nec non Gellerts Anfangsgründe zur Metallurgischen Chemie p. 2. proc. 29.*

(z) *Ibid. p. 1. cap. 7. p. 105.*

(a) *Boerhaav. el. chem. tom. 2. p. 3. proc. 174.*

(b) *Neumann præl. chem. p. 5. cap. 28.*

(c) *Ibid. & p. 2. cap. 12.*

(d) *Elem. chem. p. 3. tom. 2. proc. 171.*

(e) *Ibid.*

facile erit perspectu. Notum enim est, acetum destillando principio aquo-
 fas, & sensim magis acidas præbere partes. Acetum quippe, dum recti-
 ficatur, primum phlegma, vix acidum ad saporem, ad quartam fere
 partem, posthac acidiores destillant duæ quartæ partes, quæ aceti sub
 nomine destillati colliguntur; in fundo vero vasis quarta ultima relin-
 quitur portio acerrima, non nisi vehementi fatis igne ascendens (f).
 Cum ergo operationem illam leni igne *Boerhaavius* instruerit, aceti
 partes debiliores tantum evectæ in alium sunt, phlegmati permixtæ, re-
 lictis acrioribus. Fuit itaque acidum plumbum solvens ipso aceto debi-
 lius. Et hoc tamen sufficit solvendo isti metallo? Certe merito cum
Boerhaavio (g) miramur, a leni adeo acido corrodere plumbum, solvique.
 Ast quamquam crudum istud metallum ab acidis vegetabilibus haud æ-
 gre solvatur, atamen longe facilius idem fit, igne si prius destructum
 fuerit plumbum, sive ad calcem quamcumque redactum. Ita enim plum-
 bum ustum, minium, multo facilius, omnium vero facillime lithargy-
 rium ab acido solvitur (h). Docet hoc, sacchari saturni ex lithargy-
 rio, nec minus emplastorum, quæ lithargyrium ingrediuntur, confectio,
 quibus quippe parandis qui operam navant, acetum sæpe adfundunt,
 quo solvitur illud & oleo subigitur. Tanta enim acidi in plumbum vis
 est, tam arcte eidem adhæret, ut illud hoc solutum variis rebus ad-
 misceri, & mutari innumeris fere modis possit; id quod multiplicia, quæ
Schræderus (i) recenset, saturniæ præparata fatis superque ostendunt.

§. XXXVII.

Adparet jam ex dictis, triplicis esse generis, quæ plumbum solvunt,
 menstrua: olea puta vegetabilia pressa, paratum ex alcali fixo lixivium,
 & acida præcipue vegetabilia. Videamus jam, utrum hujusmodi dentur
 in corpore nostro menstrua, quibus plumbum solvi possit ingestum. Ad
 primum, olea nimirum pressa vegetabilia, quod adinet, non est quod
 iis immoremur. Verum quidem est, oleosa varia vegetabilia & olea ex
 illis expressa haud infrequenter adsumi; sed æque certum est, eadem
 a saliva, liquido gastrico, bile, pancreatico succo & intestinali immutari.
 Dividuntur enim, separantur ab invicem oleosæ adsumptæ partes, inter-
 ponuntur illis admisti dicti humores, aliæque ingestorum partes, aquo-
 sæ præsertim, quibuscum in emulsum abeunt chylum constituens (k).
 Neque ergo in ea substantia ingesta remanent oleosa, quæ ad plum-
 bum

(f) P. 1. tom. 2. proc. 51.

(g) T. 2. p. 3. proc. 171.

(h) Acetum lithargyrium inter plumbi calces facillime solvere, *Neumannus* te-
 statur in præl. chem. p. 5. cap. 28.

(i) Thesaur. pharmacologic. libr. 3. cap. 17. & 19.

(k) *Boerb.* elem. chem. tom. 2. p. 1. process. 22.

bum solvendum apta sit. Notum porro, ignis in corpore nostro deficeré vehementiam, qua plumbum fundatur, oleum ebulliat (1). Ab oleosis ergo partibus in corpore nostro reperiendis plumbum haustum solvi nequit. Num vero hoc ibi altero menstruo fit, lixivio puta alcali fixi? certe minime. Nullum enim alcali fixum vel cum alimentis ingeri, vel in sanguine & humoribus nostris generari, quilibet & falsis illius originem & horum qualitatem haud ignorans, facile perspicit. Nascitur enim falsus ille solis, si nitrum excipias fixum, ex vegetabilibus igne violento combustis in cineres. Est igitur sola ignis proles. Nec usquam talis in animali, vegetabili, vel fossili materie adparet (m). Neque cum alimentis, quæ ex vegetabilibus & animalibus constant, ingeri potest. At quo certius hoc est, eo minus, in sanguine salem illum adesse, statuendum. Sunt enim, cum ipse sanguis, tum omnes, qui de eo secerantur, humores blandæ indolis, & manifesti falsi, præter eum, quo cibi condiri solent, expertes. Verum quidem, sanguinem sibi relictum diu, absque novo chylo accedente, ut in fame, & valide, uti in febribus, motum, quin & serum stagnans, ad alcalinam vergere acrimoniam; sed tantum abest, ut fixum præbeant alcalinum salem, ut ne volatilis quidem, in statu isto vel alio præternaturali, nedum sano, indicium præ se ferant (n). Et quid est, quod huic rei diutius immoramur, cum Chemiæ haud prorsus ignaris notum satis superque sit, ex animalibus nullum salem alcalicum fixum parari ne igne quidem posse fortiori? tantum abest, ut eo, qui corpori nostro proprius est, calore producat. Exul itaque e corpore nostro alcali fixum est. Sed adestne acidum? Cum *Sylvio* statuere si liceret, liquorem gastricum, & cum *Helmontio*, succum pancreaticum acidæ esse indolis; haud difficilis præsentia acidi in corpore nostro foret demonstratu. Sed explosa, curatori recentiorum inquisitione, ista sententia est. Neque enim sanguinem, neque serum acidæ esse, vel acescere, unquam observatum fuit. Unde nulli, qui ex sero (quod, *Boerhaavio* (o) auctore, omnem materiem, parte rubra excepta, per omnia vasa movendam, continet) secerantur, humores acidæ esse indolis possunt; ergo nec ventriculi & pancreatici liquidum. Docuit potius de his ultimis specialis observatio, blandos eos esse, ab omni aciditate & alcaliscentia remotos, salivæ omni dote similes humores, qui sibi commissi in lixivi potius falsi indolenti mu-

(1) Ad plumbum in oleo presso solvendum vegetabili, igne usus est *Boerhaavio* sensim auctiori, usque dum plumbum liquefieri & oleum ebullire inceperit. Vid. tom. 2. p. 3. proc. 177.

(m) Ibid. p. 1. tom. 2. proc. 12.

(n) Vid. *Boerb. elem. chem.* tom. 2. p. 2. & præcipue proc. 114.

(o) Ibid.

mutantur. (p). Et tantum abest, ut dicti isti humores acidæ sint naturæ, ut potius, quæ hujus sunt indolis, adsumtis infringendis inferantur. Ingesta enim innumera acida, ut fructus horæi, aciduli, cerevisiæ, vina, aceta, liquore sani hominis galtrico & pancreatico (juvante saliva, bile, intestinorum liquido & muco) subiguntur ita, ut in intestinis omnis plerumque acida superata vis sit. Sed tamen si viscera debilia sint, & læsa sit horum liquidorum, ab acidis magna copia sæpe ingestis, qualitas, acida acrimonia in primis viis omnino præsto est. Argumento sunt hypochondriaci, quartanarii, melancholici, feminae hystericae, qui omnes modo ructibus laborant acidis, modo acidissimam evomunt pituitam, tequesque sæpe reddunt acidum redolentes (q). Novi ejusmodi hypochondriacum, qui post acida, vel levissime aciescentia, ingesta, ructibus nunquam non torquebatur acidis, haud prius cessantibus, quam acidum sæpe fortissimum vomitu rejecisset, vel alvum deposuisset acidum vere redolentem. Memini item, post aquarum Pyramontanarum usum, eundem tanto acido laborasse, ut, quanquam solis jusculis ex aqua & ovis paratis nutritur, adeo forte tamen vomitu rejecerit acidum, ut dentes inde senserit hebetatos. Argumento hæc certe eos contra inserviant, si qui sunt, qui acidam dari in nostro corpore acrimoniam dubitant. Neque minus iis repugnant ab *Hoffmanno* annotata (r), quibus acidam acrimoniam in cholera & dysenteria laborantibus, infantibus, senibusque adeo sæpe acrem reperiri, ut ventriculi & intestinorum tunicae inde adrodantur, certo adseverat. Et quanquam rarius, fortem ejusmodi acrimoniam primas obsidere vias, notetur; observatu tamen haud adeo infrequens est, eos, qui digestionis & concoctionis partibus laborant debilioribus, post acida vel aciescentia ingesta, ructibus vexari acidum manifesto spirantibus. Verum enim vero nec læsis solum, quæ concoctioni inserviunt, partibus, sed & rite his constitutis gaudentes, maxime sani, acidum ut plurimum in primis viis recondunt. In intestinis quidem sani hominis illud frequen-

ter

(p) Vid. *Generosiff. de Haller prim. lin. physiolog.*

(q) Vid. *Hoffmanni* *diff. de morborum ortu & causis eorum proximis.*

(r) in *diff. jam citata* §. 19. Quanta, inquit, acrimonia illa caustica est, quæ in quibusdam hypochondriacis in cholerae & dysenteriae morbis laborantibus visitur. Annon infantum lactantium funesta symptomata, ut atrocia ventris tormina, epilepticæ convulsionones, acrimoniae suae incunabula referunt. Monstrant id feces viridissimæ linteamina corrosiones, quarum color a nulla alia causa, quam a caustico acido cum bile remixto oritur. Idem ille *Hoffmannus*, in *diff. de seri lactis virtute* §. 5. cholerae causam sæpe in succo valde acido, corrosivo, cum bilis partibus remixto, positam esse, contendit. De morbis ex hepatis vitio ab eodem edita in *dissertatione* §. 21. senibus, inquit, frequens ac familiare est, quod omnia in ipsorum ventriculo coalescant, ructus acidi cum fœda & anxietate molestiam facessant, ac rodentes dolores circa præcordia percipiuntur, fecibus albis & cum difficultate secedentibus.

ter reperiri, equidem haud adferuerim, quod acidum ibi efficacius subigitur, ita ut ibidem omnis ejus vis superata sit. At raro tamen, ut ad mentem *Hofmanni* loquar, sine acido ventriculum esse (s), & ratio suadet, & experientia confirmat. Nam minus efficaciter, quam in intestinis, acida adsumta in ventriculo subiguntur (t), Quæ cum ita sint, ad quantitatem & frequentiam, qua illa ingeruntur, animum si adjiciamus, quid vero magis simile, quin certius est, quam ventriculum maxime sanorum, dummodo sarcophagos excipias, acidum quam frequentissime recondere. Adnuit his experientia. Testatur hac de re humor acidus, quem sani jejuni homines toties ructant (u), & acescens in ventriculo repleto sæpe reperiendum liquamen (v). Cum ergo acidi in primis viis præsentia haud dubia sit, fieri non potest, quin forte haultum, quod causam morbi nostri maxime constituit, lithargyrium, inter plumbi calces acido solutu facillimum, ab eodem solvatur. In hypochondriacis aliisque forti admodum acido laborantibus, id fieri, ad acidorum plumbum solvendi efficaciam (§. XXXVII.) si adtenderimus, minime dubitandum est. Sed num idem de sanis hominibus statuendum? Hinc etiam tanto acido gaudent, ut plumbum (w) solvi eo possit? In omnibus quidem rite valentibus, vel in eodem, omni tempore, adeo forte vel copiosum reperiri acidum, equidem haud adferuerim; alias enim, cum, uti infra patefiet, in acido primarum viarum causa vis plumbi ingesti nocivæ lateat, omnes, quorum labores supra descripsimus, operarii, tempore præsertim nebuloso, quo saturni effluvia haurire non nequeunt, itis, quæ supra delineavimus, malis corripere necesse foret, cui tamen experientia profus contradicit. Vero interim maxime simile videtur, haud ita raro sufficiens plumbo solvendo in sanorum ventriculo acidum reperiri. Varia certe, ad hanc rem corroborandam, ex idiosyncrasia corporum & diæta nonnullorum magis acida, desumere argumenta possemus, vel casum fingere, metallurgum, post haulta saturnina effluvia, aciescentia potu vel esca ingerere, (quod sæpe fieri vero utique consentaneum est) quo facto exceptum lithargyrium, ventriculi calore adjuvante, solvi necesse sit. Verum, ne conjecturis immoremur, ad experientiam refugisse, fatius duco, ne optimam rerum magistram; quæ quippe, sanos in ventriculo forte satis, quo plumbum sæpe solvatur, acidum recondere, certo demonstrat. Per-

hi

(s) Vid. diff. de feri lactis virtute §. 3.

(t) Vid. illustr. de *Haller* prim. lin. physiolog. §. 717.

(u) Prono præsertim thorace. Vid. *Boerhaav.* instit. med. §. 88.

(v) Loco sub. n. (t) citat. §. 632.

(w) Notandum hic, de plumbo loquentes ab acido primarum viarum solvendo, plumbum ope ignis destructum nos intelligere, & præcipue lithargyrium, quod quippe causam morbi nostri fere efficit.

hibent hujus rei testimonium, quæ, quem sæpius adpellavi, cel. *Spangenbergius* diuturna, quam exercuit, praxi nixus mecum communicavit: sanos nimirum, qui saturnina effluvia hauserunt, sæpe petere lectum, noctu vero expergefactos saporem dulcem percipere, nauseosum, certum ejus, quem explicavimus, morbi antecessorem. Ad hæc certe adtendens de veritate nostri adferti facile erit convictus. Quid enim sapor ille plumbo in acido soluto proprius, aliud indicat, quam saturnina effluvia acido quodam ventriculi esse soluta?

§. XXXIX.

Patet jam ex dictis, dari in corpore nostro, & præternaturali & sano ejus statu, plumbum solvens menstruum, & quidem unicum, acidum puta in primis viis. Notum porro ex prolatis est, illud non ex sanguine ejusque humoribus originem ducere, sed & ingestis acidis, ab illis non superatis. Cum vero victus ratio & concoctionis negotium, & in diversis subjectis & in eodem individuo, diverso tempore, differant; facile adparet, variare necessario acidi in corpore, quod quantitatem & qualitatem, præsentiam & absentiam. Neque itaque, cum acidum istud solum plumbum solvens in corpore nostro reperiendum menstruum sit, in omni individuo, quin in eodem, omni tempore, illud solvetur, sed solum, acido præsentem, illo vero absente, in substantia haustum plumbum remanebit. Prætereaque eo plus plumbi solvetur, eo minus in substantia relinquetur, quo major in hoc vel illo individuo acidi adest quantitas, quo fortius idem est, & vice versa. His vero ita positis, ad scopum nostrum ut propius accedamus, duplex nobis, sub qua plumbum haustum nocere, vimque suam adstringentem exferere potest, consideranda conditio venit. Cum nempe plumbum, uti supra dictum (§. XXXVI.), in primas vias delatum, vel in substantiam relinquatur, & ita immediate, vi quadam mechanica, noceat; vel ab humoribus nostris ibi reperiendis solvatur, & ita mediate, vi acri chemica, noxam solidis inferat; illud vero metallum (x) tunc solum a nostris humoribus ibi solvatur, acido quando participant, eo vero absente in substantia remaneat; facile patet, plumbum haustum, vel in substantia ubi relinquatur, sive per se, nocere, vel tantum acido quando solvitur primarum viarum, vel utraque sub conditione. Atque exinde quæstio intelligetur supra proposita, ad quam solvendam nos jam convertemus.

§. XL.

(x) Non crudum nos subintelligere, sed ad lithargyrii vel calcis formam opere ignis destructum, ex supra not. (w) adnotatis palam erit.

§. XL.

Plumbum, calcis quidem sub forma vel lithargyrii, quo de nobis hic sermo est, haustum in substantia, per se, constringendo, vel simili huic actione, noxam solidis inferre, equidem minime crediderim. Natum mihi hocce dubium est, causam quærenti, cur metallurgi plumbum dicta sub forma haurientes raro pulmonum, frequenter vero prægravibus ventriculi & intestinorum, morbis adficiantur. Quam rem ita sese habere, *Stockhusius* testatur, cum ejusmodi operarios vel decies intestinorum istis, quos descripsimus, adfectibus, illæsis tamen pulmonibus, laborasse, crebra experientia nixus adseverat. Si vero, unquam ex aliqua, certe ex hac observatione manifesto elucet, plumbum ista sub forma haustum per se minime nocere. Quæ enim causa reddetur, contrarium si statuamus, quod ejusmodi plumbea effluvia, ab operariis inspirata, ventriculi & intestinorum morbos toties pariant, pulmones tamen relinquunt illæsos? Num forsitan effluvia ista in ventriculum facilius & majori copia deferuntur, quam in pulmones? Certum hoc vero minime simile est. Suadet potius vis aeris in pulmones irruentis, effluvia ista secum vehentis contrarium. Docet porro ipsa experientia, mineralium effluvia pulmones facilius ingredi, quam ventriculum. Ita enim, qui cobalti, vel arsenicales, mineras tractant, frequenter pulmonum, raro vel nunquam ventriculi morbis laborant (y); manifesto indicio, veneni hujus effluvia pulmones facilius, quam ventriculum petere. Quid igitur obstat, quin plumbea effluvia eodem modo sese habeant? Certe nihil. Hæc vero cum ita sint, qui fit, ut pulmones a plumbeis partibus, ventriculum & intestina lædentibus, haud adficiantur? Num forsitan minus sensibilis illorum fabrica est, quam ventriculi & intestinorum? Neque hoc physiologicis respondet observationibus. Ad pulmones enim quod adinet, asperamque præcipue arteriam, & quæ ex hujus continuatione oriuntur, bronchia; fabrica constant valde irritabili, quæ, istis effluviis, per se si adeo noxia essent non posset, quin maxime adficeretur. Et ad ipsam porro pulmonum si attendamus substantiam cellulosam, & vasa quidem, quibus illa intertexta est, minima, satis copiosa; plumbea ista effluvia per se tanta nocendi, adstringendi vi si gauderent, quanta illuc delata ea creare, necesse foret? Certe longe graviora, quam ventriculo inferunt & intestinis. Quanquam enim hæc partes nervis multis gaudeant, iisque insignibus, pylorum ac cardiacam cingentibus & nerveam constituentibus membranam, ideoque satis sensiles sint; attamen liquidum & mucus ventriculi & intestinorum, illis jejunis, atque chymus, iisdem repletis,

præ-

(y) Vid. *Henckel von der Bergsucht und Hüttenkatze*. p. 176. II 300T (2)

III 2. 371 3011 43bill (4)

præfens, effluvia saturnina obvolvendo, impedirent, quo minus ista his tantam, ac pulmonibus, inferre noxam possent, qui validis adeo præfidiis haud sunt muniti. Præter mucum enim asperam arteriam intus oblinentem, nil est, quod vi plumbi, per se noxium si esset, ibi posset resistere. Sed ingeniosa fictione delectans objicere forsitan quis posset; eam esse mucum vel liquidum illius glandularis naturam, ut plumbum illuc delatum ab eo immutetur, ita, ut noxiam, quam possideat, naturam amittat. Ast quantum hæc liquidum illius indoli repugnant! Est enim illud blandæ, neque alcalinæ, neque acidæ, ex sanguine quia oritur, indolis, nec itaque plumbo solvendo immutandove aptum. Relinquuntur potius plumbi effluvia pulmonibus excepta, ob acidum ibi deficiens, in substantia. Cum ergo ista effluvia in pulmones facilius & majori copia, quam in ventriculum, deferantur, ibi vero non immutentur, ideoque, per se in substantia si noxia essent, & ob facile lædendam pulmonum fabricam & ob liquidum obvolvantis minorem quantitatem, plus illis sæpiusque nocere, quam ventriculo & intestinis, deberet, quod adeo verum non est, ut ejus potius contrarium observetur; facile erit perspectu, plumbea ista effluvia, sive plumbum ustum & lithargyrium, in substantia, vel per se, nulla vi gaudere venenata, adstringente, vel simili.

§. X L I.

Cum vero ista effluvia duplici tantum corpori nocere possint conditione: vel in substantia quando relinquuntur, vel quando solvuntur ab acido in primis viis (§. 39.); priori vero modo prolata repugnent; quid superest, quam, ut acido in primis viis præfenti, solventi plumbea ista effluvia, causam tantæ, quam illa exferunt, noxæ solum tribuamus. Persuasi certe hac de re erimus, ad nocivam plumbi in acidis soluti naturam animum adjecturi. Pauco enim tantum eoque leni cum acido conjunctum, quod cerussæ sub nomine venit, plumbum, inspiratione ductum in pulmonem, asthmata creat terribilia, insanabilia fere, tandem lethalia. Idem ore receptum, ac deglutitum cum saliva, pessimos creat morbos visceribus, languores, debilitates, dolores, oppressiones intolerabiles tandemque mortem. Quæ tetra mala quotidiana, teste *Boerhaavio* (2) videntur apud eos maxime, qui plumbi album conficiunt. Acido porro intimius soluto plumbo atque in crystallos redacto, saccharum quod dicunt saturni, quanta, adstringendo, sanguinem coagulando, nocendi vis est (a)? Laudent, quibus libet, & extollant satis illius plumbei, & magisterii ejusdem, in extinguenda libidine, spiritus saturni in sudore promovendo, nitri saturnini, salis plumbi volatilii & tincturarum variæ compositionis in pulmonum ceterorum-

(2) Tom. II. p. 3. Proc. 171.

(a) Ibidem Proc. 172. & seq.

rorumque viferum languore, aliorumve, quæ ex plumbi saccharo conficiuntur, præparatorum (b) in aliis morbis efficaciam; tantum tamen aberit, ut tutam sanandi methodum amantes iis suffragentur, ut potius *Neumannii* subscripturi sententiæ sint; saccharum saturni omniaque plumbea præparata noxia esse, quin clandestina venena, a quorum usu interno prorsus abstinendum sit (c). Adnuunt his præter alios complures *Goekelius* (d) & *Hoffmannus* (e) quorum hic, lenta ex saccharo saturni parati ista detestanda venena, quæ *poudre de succession* audiunt, certo sibi habet persuasum. Notatu hanc in rem digna sunt, quæ, teste *Zellero* (f) *Heucherus* de *Erudlio* enarrat. Novit ille, inquit, Chemicum quendam operatorem, qui in Bohemiæ confiniis degentis magnatis cujusdam laboratorio præfuit, ejusque jussu in exaltandis & moderandis venenis multum operæ consumsit & sudoris. A quo non semel intellexit, ex saccharo saturni cum additione volatilioris cujusdam corrosivi parari lentissimum posse venenum. Vidit & ipse *Zellerus* lentorum ejusmodi venenorum quatuor descriptiones, quarum quamlibet saturnus ingressus, paucis additis aliis acribus, in exigua tamen dosi, ita ut in quavis saturnus basin constituerit. Et, quid est, quod aliunde, ad demonstrandam salis plumbi vel saturni in acidis soluti noxam, quæramus argumenta, nonne, quæ a vino lithargyrio mangonifato oborta damna fuere, satis superque hac de re testantur? Mirandum certe paucam, quam vinum istud continuit, lithargyrii soluti portionem, tanta mala creasse. Facta enim, secundum eam, quam *Goekelius* (g) tradit, adulterandi methodum, computatione, mensura ejusmodi vini Wurtembergica major, quam *Reiselius* (h) sexaginta quatuor unciarum æstimat, vix ac ne vix quidem semigranum lithargyrii continuit soluti, unde collectu haud adeo difficile est, quam exiguam, ex vino hausto adulterato ægotantes ingesserint lithargyrii quantitatem acido soluti. Neque adeo dubitandum est, quin plumbo acido primarum viarum soluto, quæ metallurgis nostris familiaria sunt, mala ingentia, soli debeantur.

§. XLII.

(b) Magnam horum *Schroederus* recenset copiam in Thesauro suo Pharmacologico lib. 3. Cap. 14. & 19.

(c) Prael. Chem. p. 2. cap. 12. edit. *Zimmerm.* p. 432. & cap. 15. p. 513. nec non p. 5. cap. 28. ubi omnia, inquit, saturnina clandestina sunt venena, & consistit ex illis la *poudre de succession*.

(d) Gallicin. pract. Dec. 4. Obs. 2. p. 697. nec non Eph. N. C. Dec. 3. A. 4. Obs. 30.

(e) Diff. de erroribus circa venena vulgaribus, §. 35.

(f) Diff. de noxa vini lithargyrio mangonifati, ubi, *Heucherus* hæc, in diff. de Mithridate, sistente præservationem Principis a veneno, enarrare, adserit.

(g) Loco jam citato, not. (d).

(h) Eph. N. C. Dec. 3. A. 5. & 6.

§. XLII.

Atque hoc adfertur, quæ metallurgi hauriunt, plumbea effluvia, (plumbi calces speciatimque lithargyrium) per se in substantia quando relinquuntur, haud nocere, sed acido demum primarum viarum soluta, ea quæ enarravimus mala creare, tanto pleniori fiducia admitti debet, quo facilius ratio inde reddi variorum potest, quæ, per se ista effluvia noxia si declaramus, explicari omnino nequeunt. Ut enim exinde perspicitur, qua de re metallurgi, plumbi effluvia haurientes, raro pulmonum, frequenter vero sævis adeo ventriculi morbis laborent & intestinorum; sic eodem sumpto, explicari haud ægre potest, cur non omnes supra descripti operarii, & præcipue separatores, cur non iidem sæpius, diro illo, quem exposuimus, morbo adficiantur. Veritati enim maxime accedit, quin certum est, eos, & præcipue separatores, lithargyrii effluvia, ob furni & laboris conditionem, quam frequentissime haurire. Obtecto quippe furno separatrici (vid. §. 8.) ope operculi, altero ejus orificio majori ex parte clauso, altero minori, per quod lithargyrium educitur, aperto, fieri nequit, quin ex hoc maxima pars lithargyrii vi follium abrepti expellatur, & tempestate præsertim adversa fumi & effluviarum per caminum exitum impediente, ori & naribus lithargyrium educentium perpetuo occurrat; istud præsertim, coram quo hi versantur, foramen ita positum cum sit, ut fumus inde eructans faciem petat operariorum. Quæ quantum experientiæ respondeant, colligere ex supra dictis (§. 30.) licet, ubi sudore operariorum istorum faciem squalere diximus, qui linteo abstersus flavum exhibet colorem, a lithargyrii polline ei admixto oriundum. Qui igitur fieri potest, quia pollen istud faciem attingens ore & naribus excipiatur? Qui porro impedire in repurgandis furnis occupati queunt, quo minus & lithargyrii furnorum lateribus adhærentem, quem deverrunt, pollinem & molybdænæ fornacum pulverem, evellendo eam, excitatum persæpe hauriant? Certe neutro horum laborum fumum istum plumbi vel pulverem quin majori minorive copia hauriant, possunt præcavere. Quod cum ita sit, qui sit, ut operarii illis hauritis non semper lædantur? Per se certe si noxia essent, nemo, tempestate præsertim fumi e camino egressi adversa, eorum illæsus domum reversurus foret, quod tamen, tantum abest, ut fiat, ut potius inter operarios istos inveniantur, qui vel nunquam morbo nostro, vel raro admodum, & minus vehementer, fuerint correpti. Eo vero si nitimur adserto, plumbea ista effluvia ingesta, acido tantum quando solvantur primarum viarum, tantam vim exserere nocivam, hæc res explicatu difficilis non est. Cum enim ex supra (§. 29.) dictis pateat, neque in omni, neque in eodem individuo omni tempore, acidum adesse, quo plumbum solvatur exceptum; facile elucet, non

omnibus, neque iisdem omni tempore, hausta saturni effluvia nocere posse. Ratio demum reddi, nostro adfero si nitamur, potest, cur metallurgi, qui purum in substantia hauserunt lithargyrium acido destitutum, iisdem symptomatibus adficiantur, ac ii, qui plumbum istud femivitre factum in vino ingesserunt solutum. Haud inepte enim inde concluditur, vel lithargyrium in substantia, per se, eadem vi gaudere nociva, vel acidum in corpore adesse, quo illud solvatur, reddatur noxium. Cum vero priori supra (§. 40.) dicta contradicant, posteriori vero adnuant, facile patet; acido primarum viarum causam esse tribuendam, cur metallurgi tantis cur illi iisdem, quæ a vino adulterato oborta fuere, malis corripiantur.

§. XLIII.

Atque hæc sunt, quæ in *Hoffmanni* sententiam (§. 36.) me deduxerunt, plumbi effluvia, ab acido quia solvuntur primarum viarum, tanta mala producere. Videamus jam, quomodo plumbum in acidis solutum vim suam exferat, & quænam sit actio ejus in corpus humanum. Duplex potissimum; auctores si consulamus, saturni in acidis soluti vis est. Prima eaque præcipua in adstringendis solidis vel contrahendis, consistit (a). Adstringentia dicuntur, quæ solidorum contractilitatem augent, vel quæ faciunt, ut illa majori nisu ad se accedant (b). Notatu hanc in rem digna sunt, quæ *Cel. de Gorter* de adstringentium differentia tradidit: in his, inquit, non requiritur, ut habeant vim, qua faciant, ut fibræ motu vitali magis agitentur, cum quædam eorum cum adstrictione potius videantur minuere motum. Quare ea, quæ motum simul augent & calorem, fatius erit, roborantia vocare (c). Ad quodnam horum genus plumbum in acidis solutum pertineat, usus ejus atque effectus satis edocet. Adhibetur illud, ab iis, qui ejus usum deamant, in hæmoptysi, mensium nimio fluxu, in sudore nimio, diabete, gonorrhæa, & quibuscunque hæmorrhagiis aut humorum secretionibus nimis (e). Sistit ergo motus nimios, minuit eosdem; & igitur ad mere adstringentia, quæ motum vitalem minuunt, pertinet. Altera plumbi vis in eo consistit, ut humores nostros coagulet (f). Exferit vero eandem duplici modo, & primo quidem mediate, vis ope adstringentis. Auget enim hac vi plumbum vasis adplicatum eorum contractilitatem, minuit motum eorum & diametrum, quo fieri videtur, ut humores, per ea circulantes, lentius moveantur, & minus spatium subire coacti, compingantur, ac fluidissima exprimantur; indeque len-

T t 2

tor

(a) Vid. *Boerbav.* El. Chem. P. 3. Tom. 2. Proc. 173. Usus.(b) De *Gorter* medic. compend. Tract. 57. §. 1.

(c) Ibid.

(e) Vid. *Schroeder.* Thesaur. pharmacolog. libr. 3. cap. 13. & 19.(f) *Boerbav.* Elem. Chem. Tom. 2. P. 3. Proc. 172. & 173. Usus.

tor oriatur & coagulum. Eandem vero coagulantem vim plumbum & immediate exferit, nullo solidorum adjumento; ita, ut liquidis nostris admistum ea protinus coagulet (*g*). Originem ex hac duplici plumbi vi, coagulante & adstringente, ceteræ ducunt, quæ ei tribuuntur, refrigerandi, obstruendi & exsiccandi virtutes. Vi enim plumbi adstringente laxitas aufertur in vasis minimis, minuitur ibi motus humorum, qui in iisdem jam tardior est (*h*), & accedente vi plumbi coagulante, incrassantur humores, stagnant in extremis vasculis, & oritur frigus (*i*). Pari fere modo eadem duplici ex vi, adstringente & coagulante, obstructions oriri, cuivis facile erit perspectu. Obstruuntur porro, vi plumbi coagulante, vasa minima exhalantia, clauduntur eadem æque ac secretoria, vi ejus adstringente (*k*), nascitur inde defectus liquidi solida irrorantis: ex quibus utique siccitas ut oriatur, necesse est. Patet itaque, ex duplici ista saturni efficacia, ceteras, quæ ei tribuuntur, virtutes enasci. Restat, ut ex iis morbi nostri & symptomatum rationem reddamus.

§. X L I V.

Primum, quod plumbum haustum interdum producit, symptoma cardialgia esse videtur, ipsum morbum præcedens. Exceptum enim, ac deglutitum lithargyrium, ab acido ventriculi solutum, pylorum æque ac cardiam, orificia ventriculi, ob nerveos ramos, qui ea cingunt, admodum sensilia, constringit. Quo facto, inclusus aer ibi elasticus extendet ventriculum, & dolorem ejus vel cardialgiam producet; quam, ob retenta, ventriculo præsertim repleto, ingesta, acrefacta, vel ob viscidum, a veneni vi coagulante obortum, ventriculum irritantia, nausea sequi non nequit & vomitus. Sed non semper venenum ita graviter lædit ventriculum. Subit eundem haud raro, sine graviore noxa, eamque primum in intestinis exferit. Illuc enim delatum eadem constringit, minuit motum peristalticum, vascula claudit, quæ mucum & liquidum intestinale fundunt, secretoria, liquidaque coagulat; unde chymi & chyli tollitur fluiditas in tenuibus, &, resorpto ibi chylo, in crassis fecum nascitur visciditas, siccitas; ex quibus, accedente, ope vis plumbi adstringentis, motus peristaltici, ad feces promovendas necessarii, immixtione, summam oriri necesse est alvi obstructionem; in qua haud inepte ipsum morbum, strictiori sensu *Stockusius* posuit. Qui enim, paulo latiori sensu morbum, colicam puta, efficit, dolor intestinorum, ex illa, non ex veneno, ducere videtur originem. Venenum enim non ea acri

(*g*) Ibid. nec non ejusdem libr. de virib. medicam. sub titulo: de coagulantibus.

(*h*) Vid. Generosissimi de *Haller* prim. lin. physiolog. § 133.

(*i*) Vid. *Boerbav.* aphorism. de cognoscendis & curandis morbis, de febril. in gen. & frigor. febril.

(*k*) Vid. de *Gorter* Medicin. comp. p. 22. de robore contractilitatis majore §. 3.

vi gaudere, qua dolorem creet, ex eo patet, quod obstructionem sæpe diu ferant, sine dolore, ægri. Quo vero modo ille ex obstructione creetur, facile adparebit. Obstructa nimirum alvo, aer inclusus, vi sua elastica sese expandens, distendit intestina, hæc vero, a veneni vi valide contracta, renituntur; unde maximam oriri membranarum tensionem oportet. Obseratis porro intestinis excernenda diu retenta acria fiunt (1), irritantque nerveam membranam; ex qua duplici causa dolor oriri non nequit atrocissimus. Atque hic junctus cum obstructione ipsum morbum, eo, quo nos illum sumimus, sensu, colicam puta, efficit; ex quo, vel ex causa, morbi vel ex aliis symptomatibus, cetera symptomata suam ducunt originem (m). Videamus primo, quomodo ex morbo alia mala enascantur.

§. XLV.

Ipse morbus ansam aliis symptomatibus præbet, tam status ope, qui in eo læsus est, solidorum, quam fluidorum. Ad illum quod adinet, solida vel intestina, nostro in morbo, cum summa contractione sive spasmu, tum magno laborant dolore. Ad fluida vero si respiciamus, viscida adest, quam venenum præcipue produxit, cacochymia; & acris, ad putredinem vergens, ex diu, durante obstructione, retentis humoribus oriunda. Solidorum ille, ad quem primum animum adjiciemus, status alia, in aliis partibus, symptomata parit, ope consensus. Originem inde ducere, quæ, veneno jam ad intestina delato, morbo sese adfociat, cardialgiam, quilibet ventriculi & intestinorum continuum, ope membranarum, nexum haud ignorans facile perspicit. Nec minus, eundem ortum habere, quæ dolores & spasmum sive convulsionem ventriculi & intestinorum comitantur, lipothymias, vertigines, morbum comitalem, asthma, palpitationem cordis (n) aliaque, quivis facile concedet, qui, ab acri acido, vel vermibus, intestina infantum irritantibus, convulsiones; & in adultis sensibilibus, a terrore, vulnere aliisque causis levioribus, hæc omnia produci, haud profus nescit. Sed num etiam artuum convulsiones & dolores, colicæ supervenientes, alternan-

(1) Eoque acriora redduntur, quo diutius obstructio durat, eoque magis irritant nerveam membranam; unde ratio adparet, cur, uti supra (§. 22. n. 5.) dictum dolor eo gravior sit, quo tardior obstructionem insequitur.

(m) Symptomata vel ex morbo, vel ex causa ejus, vel ex aliis symptomatibus provenire, docet Pathologia. Vid. Boerhav. Inst. med. §. 801. Est quidem quæ & ibi traditur, quarta quædam ab illis diversa origo, a causis occasionalibus oriunda; sed hæc ad nos, generalem morbi historiam tradentes, nihil adinet.

(n) Distinctam qui hoc de consensu cognitionem appetit, sub Ill. atque Generosissimi de Haller a D. Langbans defensam adeat dissertationem, de consensu partium corporis humani.

ternantes, ex consensu oriuntur? Equidem hac de re haud dubito. Quartus enim ventriculi & intestinorum cum artubus sit, tum nervorum quam vasorum ope, consensus, experientia satis edocet. Alterum vasorum puta, consensum arthritidis præcipue demonstrat, & quidem subitanea metastasis materiæ, quæ illam creat, morbificæ ad intestina & inde iterum ad artus. Notatu hanc in rem digna *Baglivii* (o) verba sunt: dolorem inquit, colicum vidimus mutatum in arthriticum, & contra dolores arthriticos, per supervenientem colicam aut diarrhoeam, sanatos; & alibi (p): multis, ante invasionem paroxysmi podagrici, superveniunt dolores colici; quibus evanescentibus, podagra statim manifestatur. Legi porro hanc in rem meretur *Handugii* dissertatio (q); ubi, spasmodicos primarum viarum adfectus, arthriticos dolores excitare, inter alia, duobus ægris demonstrat; qui, spasmo intestinorum & obstructione atque artuum dolore sæpius adfecti, dato purgante, & ita avocata ab artubus, quam spasmus intestinorum creaverat (r), humorum congestione, sanati statim fuere. Unde patet, quantus sit, vasorum ope, intestinis cum artubus consensus. Sed non minor est, qui nervorum auxilio fit. Argumento hujus rei hysteriæ sunt; quæ, spasmo intestinorum & ventriculi correptæ, brachia atque pedes, convulsivo quodam motu, huc & illuc sæpe jactitant (s); nec minus vermibus laborantes. Novi his adfectam puellam, quæ sæpe ex improvise epilepsia corripiebatur, cum emprosthotono, & artuum, brachiorum præcipue, intorsione. Memini porro casus, ab amico relati, viri cujusdam antea maxime sani, agilisque, qui sermonis usu subito destitutus & brachiorum atque pedum intorsione correptus fuit; quorum symptomatum causa an vermes fuerint, equidem nescio; eam tamen in intestinis latuisse adfectis, ex eo adparuit; quod, quærentibus, quid patiat, ventrem indigitavit, dolore vel spasmo sine dubio adfectum. Sed quemadmodum intestina & ventriculus ægra artus in consensum haud

raro

(o) p. 66. it. p. 189. 192.

(p) p. 190.

(q) De spasmodicis quibusdam adfectibus, *Christ. Mart. Burchardi* sub præfatio habita.

(r) Nam cum, ut *Handugii* verbis utar (loc. cit. §. 24.) pars spasmo, laborans sanguinem non rite admittat, necesse est, ut illa portio, quæ hic transitum non invenit, aliorum ruat. Atque ita per consensum, ex spasmo intestinorum, humorum ad artus congestio, & inde extensis vasis dolor oriri potest.

(s) Nervorum hunc consensum explicat *Ill. de Haller*, in diss. supra citat. de consensu partium corporis humani, §. 72. Nervus, inquit, intercostalis communicat, ut nemo ignorat, cum nervis brachii, quos quartum, quintum, sextum, & septimum colli par, primumque & alterum dorsi constituunt; quam ob rem facile intelligi potest, cur in malo hysterico brachia toties convulsivo motu agitentur. Ob similem etiam anastomosis nervi intercostalis cum duobus ultimis nervis lumborum, & cum nervis sacris, qui multum omnino conferunt, ad constituendum maximum illum nervum ischiadicum, pedes spasmi corripuntur.

raro rapiunt; ita & vice versa, his adfectis, illorum sæpe actio læditur. Mirandum ejusmodi consensus effectum *Lanzoni*us (t) enarrat; cum duorum ægrorum mentionem facit, qui ambo, alter post fortuitam pedis, alter post manus, lapsu ortam, distorsionem, vertigine, tremore, nausea & vomitu correpti fuerè; quæ vero, membris repositis, statim cessarunt. Patet jam ex dictis, quantus sit primarum viarum cum artubus consensus. Neque ergo dubium videtur; qui colicæ nostræ sæpissime superveniunt, artuum dolores & convulsiones, consensui, tam vasorum, quam nervorum, suam debere originem. Qua de re equidem persuasus ex eo sum, quod dato vomitorio & purgante dolor artuum & convulsio ut plurimum cessant. Sed uti artuum convulsiones & dolores, ita & alia mala, supra §. 22. enarrata, chronica, consensui partium adscribenda sunt. Ita enim cœcitatem ex consensu intestinorum cum oculis ortam esse, visus, sublata obstructione & intestinorum spasmo, restitutio, in illo ægro, qui curæ Cel. *Spangenbergii* traditus fuit, & in alio a *Nebelio* (u) sanato, demonstrat. Addenda his, quæ *Langhansio* teste (v) apud *Morgagnium* & *Michaëlem* de feminis relata leguntur hystericis, post vehementem colicum dolorem cæcis. Mirandus certe tam remotarum partium consensus! Propiori vero ex consensu ductum hepaticum constringi, & accedente summa intestinorum contractione, illum, inter tunicas eorum progredientem, comprimente, bilis denegari effluxum, eam retro ad sanguinem urgeri, & ita icterum nasci, facilius erit perspectu. Sed num etiam hydrops anasarca ex consensu oriri potest? An venæ in extrema cellulosa, intestinis contractis, etiam constringuntur? An, visceribus, ut hepate & liene, ob consensum nervorum cum intestinis, spasmodice contractis, & ita impedito per has sanguinis circulo, indeque difficili humorum, ab arteriis in telam cellulosam depositorum, per venas refluxu, an, inquam, inde aqua oritur inter cutem? Vero id fere videtur simile; quia solo sæpe purgante colicæ nostræ accedentem anasarcam Cel. *Spangenbergius* abstulit; id quod fieri haud potuisset, si, qui alias hydropem creare præcipue solet, visceris cujusdam infarctus, causa illius fuisset. Sed hæc acutiori judicio & majori experientia instructis relicturus, ad alterum morbi statum, fluidorum puta læsam indolem, &, quæ ex illa oriuntur, symptomata transeo. Consistit vero, uti supra dictum, liquidorum in morbo nostro conditio, in acri cacochymia, viscidaque; ex quo duplici statu febres, quæ morbo superveniunt, & jam recensita mala chronica enasci, facile adparet

(t) In Eph. Nat. Cur. Dec. 3. An. 2., ni fallor.

(u) Vid. Eph. N. C. Dec. 3. A. 3. obs. 71. de cœcitate, alvi obstructione sublata, fugaci.

(v) In diss. de consensu partium corporis humani, §. 59. *Morgagnium* in epist. an. t. 13. p. 310. & *Michaëlem Adolpb.* in act. Nat. Cur. vol. 2. obs. 887. ejusmodi casus exhibere adserit.

paret. Obseratis enim intestinis, retenta bilis aliique humores acres fiunt, ad putredinem vergunt; unde febres nascuntur biliosæ, putridæ. Crassi porro, a veneni vi coagulante, humores, & chylus, ob intestinorum & ventriculi læsam, imminutam, actionem, male præparatus, viscidus, quantis obstructionibus, inflammationibus indeque oriundis febribus creandis aptus est! Mirandum certe, præ aliis, intestinorum inflammationem haud sæpius morbo illi sese adungere. Disposito enim, ob cacochymiam viscidam, sanguine ad inflammationem, irritatis a causa doloris (humoribus acris) intestinis, indeque aucto ad illa sanguinis adfluxu; & impedito denique, ob spasmus intestinorum, cruoris per vasa eorum circuitu; fieri fere haud posse videtur, quin obstruantur vasa illorum minima & inflammentur. Sed impedit sine dubio, quo minus hoc sæpius contingat, vasorum, quæ intestinorum tunicas perrepunt, multiplex anastomosis (w). Gignitur interim interdum inflammatio, in abscessum sæpe abitura. Minuta enim arteriarum intestinalium, vi veneni valide contractarum, tunicas permeantium, diameter est. Resolvi ergo ibi semel nata obstructio adeo facile nequit; quid igitur mirum, rumpi vasa obstructa, vi irruentis sanguinis, atque affolis per soluta vasa ultima liquidis & liquefacta simul pinguedine, abscessum generari (x)? Sed uti ex hac cacochymia viscida inflammationes atque febres oriuntur; ita & varia mala chronica, quæ ex consensu solidorum jam deduximus, originem inde ducunt. Obstruuntur enim ab humoribus viscidis, vasa minima, in artubus, visceribus, ex nervorum consensu, cum intestinis ægris, jam languidis; unde morbum articulare, icterum, cachexiam, hydropem & atrophiam oriri, quivis causas horum haud ignorans facile concedet. Atque hæc sufficiant de symptomatum ex morbo origine, quibus tantum addimus; quod ortum ex eo, & quidem e cacochymia viscida, indeque sensim nata vasorum obstructione, ducere ea videantur, quæ morbum insequuntur, symptomata, vel quæ, illo jam sublato, tamen remanent. Cum contra consensui solidorum ea adscribenda duxerim, quæ illum comitantur, & illo fugato, evanescent. Unde ratio adparet; cur eadem symptomata ex diversa origine deduxerimus.

§. XLVI.

Patebit jam ex dictis, ex ipso morbo, tam fluidorum, quam solidorum ratione, pleraque, quæ illum & comitantur & sequuntur, symptomata enasci. Sed annon & ipsa causa morbi, venenum puta, ansam illis præbet

(w) Vid. Generosiff. de *Haller* prim. lin. *physiolog.* §. 710.

(x) Hanc puris originem, iidem fere verbis *Langbansius* indicat in *diff.* III. de *Haller* sub præsidio defensa de consensu partium corporis humani. §. 12.

bet oriundis? Procul dubio. Cum enim certum sit, illud, nisi tempestive e primis removeatur viis, ad sanguinem deferri (y); quis, quæso, ad vires ejus (§. 43. enarratas) attendens, dubitabit & inde pleraque, quæ ex morbo, tanquam causâ, derivavimus, symptomata oboriri? Non est autem, quod illa singulatim inde derivemus.

§. XLVII.

Ast præter morbum, ejusque causam, & ipsa symptomata, uti in aliis, ita & nostro in morbo, aliis nascendis præbent originem. Ex quo genere esse videtur, quæ artuum dolorem ac convulsionem subsequitur: paralytis, contractura, aridura. Ad primam enim quod adinet, quæ laxa dicitur musculi immobilitas, nullo nixu voluntatis vel vitæ superanda; origo ejus impeditus liquidi nervosi in musculum influxus est [z]. Quam causam producere proximam traduntur: dolor ingens, diuturnus, & quicquid obstruendo, comprimendo, vel constringendo, nervos lædit (a). Has vero omnes causas, in iis, qui ex colica nostra paralytici evadunt, adesse; convulsio artuum & dolor præcedens, gravis, diuturnus, sanguis paralyticorum viscidus (b) inflammatorius, obstructions

(y) Ad sanguinem, lithargyrium deferri, & in substantia, aut, si mavis, pulveris sub forma, & solutum, experientia docet. De priori Cel. *Spangenbergii* observatione certior factus sum; cum, eos, qui lithargyrium ponderant, illud ipsam copiose cum urina reddere, adsererat. De altero vero Cel. D. *Siemens* (in diss. Fr. *Hoffmanni* sub moderamine divulgata, de metallurgia morbifera (§. 25.) prolata testantur sequentia. Quod lithargyrii partes, inquit, ex ventriculo ad ipsum sanguinem deducantur, inter alia elucet exinde; urina eorum, qui morbo metallico *Clausthali* laborant, incoctæ, prævia decenti tractatione, & sifione, præbent quantitatem veri plumbi; quod ex relatione Ill. *Præsidis* habeo. Novum certe ex his desumere argumentum licet; plumbum ab acido primarum viarum vere solvi. Patet enim ex jam citatis; solutum fuisse in urina plumbum. Elucet porro ex supra (§. 37. ad 40.) adsertis; illud haud solvi a nostris humoribus, nisi acido participant, ex ingestis oriundo. Et docet demum *Chemia & Physiologia* (§. jam cit.); acidum istud, neque in sanguine adesse nec fero; sed tantum in primis viis. Quid ergo ex jam adlegatis aliud sequitur; quam ut ratio, cur solutum adpareat in urina plumbum, acido adscribenda sit primarum viarum, quo illud solvatur, & ita ad sanguinem deferatur. Sed hæc obiter.

(z) Eam, quam indicavimus, non vero, quæ a nonnullis cum *Boerhaavio* (de cognosc. & curand. morbis (§. 1058.) additur, impeditum puta liquidi arteriosi in musculum influxum, veram solamque paralytis causam esse, *Generosiff. de Haller* edocet, in prim. lin. *Physiologi* §. 410.

(a) Vid. *Boerhaav.* de cognosc. & curand. morbis §. 1060.

(b) Per semestrem paralyticum Cel. *Spangenbergius* observavit, cujus e vena eductus sanguis nigrum, obscurum, colorem exhibuit, & brevi post crusta obducta fuit flava, ad crassitiam straminis, adeo tenaci, ut bacillo disumpi vix potuerit.

ctiones in vasis artuum, veneni vis illuc delati adstringens, satis superque commonstrant. Neque adeo mirum est, in illam ex morbo nostro arthriticos persæpe incidere. Diximus vero supra (§. 22. n. (a); motum sæpe solum in ista paralyti auferri, sensum vero sæpe remanere; an hujus rei sufficientem tradidit rationem *Willisus* (c); cum paucos & ligatos pro sensu sufficere spiritus, ad motum vero plures & quoad expansiones suas liberos ac expeditos, requiri adferit? Impar, fateor, iudicio meo hæc quæstio est, ob obscuram nimis nervorum actionem. Facilius patet; quomodo paralyti musculorum, contractura artuum jungatur. Quodsi enim alter artuum musculus, in quo superest quidam liquor nervei introitus, spasmus, ex causis supra adlatis, adscitur, altero musculo antagonista jam paralytico; facile patet, in eo situ remanere partem, in quem musculus illum redegit spasmus correptus; indeque contracturam partis enasci. Denegato demum omni liquidi nervosi, in membri musculos, influxu (d); vel & obstructis, a sanguine, ob causas antea adlatis, viscido, vasis minimis, nutrientibus; ariduram partis oriri vel maciem, nemo ibit inficias,

§. XLVIII.

Sufficiant hæc de morbi origine & symptomatum. Progrediamur jam ad illius horumque curationem. Morbum sanaturum causas ejus corrigere medicina jubet easque & morbum auferre. Ad eas, quæ hic sese conspectui præbent, colicæ nostræ causas, primo venenum pertinet plumbæum; dein, quæ ex hujus vi oriuntur, obstructionis causæ: chymi fecumque visciditas, horumve ac intestinorum siccitas, atque summa contractio; & demum doloris causæ: humores acres & aer inclusus elasticus (vid. §. 44.) Horum omnium correctionem primo quæramus.

§. XLIX.

Ipsam venenum, vel plumbi effluvia hausta, ut pleraque venena, generatim oleosis corriguntur & mucilaginosi, obvolvuntibus. Sed cum ea, uti supra (a §. 36. ad 42.) commonstrare annisi sumus, acido primarum viarum soluta esse, quando morbum producant, videantur; specialem magis antacida opem promittunt: ut magnesia, alcalina, salia ex herbis combustis; quæ tamen imminente inflammationis metu caute adhibenda sint, probeque diluta. Præstabunt his aquæ medicatæ felteranæ, quæ quidem alcalinam recondere salem dicuntur, sed dilutum, & ob
alias

(c) In oper. cap. de paralyti p. 229.

(d) Ex denegato nervei liquidi influxu musculum contabescere, idem a nervo dissecto oriundus effectus edocet. Vid. III. de *Haller* prim. lib. Physiolog. §. 377.

alias admittas partes, haud adeo curate detegendas, mitissimæ atque innoxie indolis sunt (e). Quæ obstructioni alvi ansam præbent, retentorum visciditas, siccitas, præter jam dicta posteriora, salibus corrigentur sic dictis digestivis, & vegetabilibus incidentibus; sed maxime diluentibus. Quæ ultima, calide data, junctis oleosis, mucilaginosi, feminibus, herbis, radicibus, vel animalibus; ut cornu cervi, althææ radice, herbis & floribus quinque emollientibus, hordeo, avenacea farina, aliisque, intestina lubricabunt, spasmus tollent, hocque facto, aëri elastico, antea coercito, majus spatium reddent, & acrem cacoehymiam temperabunt, defendentque intestina contra illius vim irritantem; hocque modo & obstructionis causas emendabunt & doloris. Ingeri vero hæc, ad medicæ artis præcepta, partim per os, partim, clysterum forma, per anum, possunt, iisque externe adplicanda remedia addi: ut inunctiones abdominis, fomenta ex dictis emollientibus & aliis; vel balnea ex his aut sola aqua dulci (f) parata, infususque, ad relaxanda convulsa intestina. Neque demum ope hic carere venæsectio videtur; cujus vero usum ceterorumque remediorum selectum, a viribus ægri, & reliqua singuli corporis dispositione, conditioneque, desumptæ indicationes specialius determinabunt.

§. L.

Præmitti verò in hoc morbo, si unquam in ullo, vel certe jungi evacuantiis dicta corrigentia debent. His enim neglectis, quæ adhibentur, purgantia, præcipue fortiora, irritabunt intestina ad majorem motum, & contractionem; sed frustra, quia fecum & intestinorum siccitas impedient excretionem. Augebunt potius sola purgantia spasmus intestinorum & dolorem, humorumque adfluxum, atque hanc ob rem inflammationis inducent periculum. Exulent itaque omnia evacuantia, drastica præsertim, sub forma pulveris, vel parco vehiculo dotata; nisi diluentia præmissa sint. Consultius erit, (speciatim, si non præmittere, sed statim jungere corrigentia evacuantiis, morbi conditio suadet) purgantia dare, multo fluido diluta eaque actu calida; ut infusa, decocta ex radicibus rhabarbari, polypodii, iridis nostratis, foliis sennæ, salibus digestivis, purgantibus, & salibus amaris, vel alcalinis, potissimumque saponaceis, acuata; vel ad *Stockhusii* consilium: decocta ex emollientibus, laxantibus, carminativis; ficibus præsertim, semine carvi, nigellæ, anisi, apii, baccis juniperi, lauri, parata, inque his decoctis electuaria solvere purgantia: ut diacarthami, Indum majus, caryocostium

V v 2

num

(e) Vid. *Hoffmann.* diff. de præcipuis medicatis Germaniæ fontibus &c. §. 12.

(f) Vid. *Hoffmann.* diff. de balnearum excellent. virt. ex aqua dulci §. 15.

num &c. (*g*). Addere his, suadet idem auctor, externa purgantia, ut unguentum Aregonis, de arthanita, Agrippæ, cum emollientibus conjuncta. Præterea vero & clysterum purgantium usum, non sine jure, idem commendat (*b*). Hi enim corrigentibus idoneis ut plurimum magis abundant, & feces egressui citius adaptant, quam purgantia per os ingesta. Jungere interim illos his necesse erit; ut totum canalem concoctorium expurgemus. Sed præter illa, duplicis generis evacuantia, & tertium sæpe requiri, emetica puta, dolor ventriculi, &, quæ hunc sequuntur, nausea & vomitus spontaneus, difficilis, fatis indicant.

§. L I.

Correcto & solidorum & fluidorum statu, expulsis, priorum ope remedium evacuantium, morbi causis, quæ in fluidis hærebant, & veneno sublato; ut læsam intestinorum & ventriculi actionem eo curatius restituamus, ad solidorum statum animum iterum adjicere juvabit. Docet enim medica praxis, spasmo semel correptam partem facile in eum, quanquam sublatus antea fuerit, rursus incidere. Ad hoc igitur in morbo nostro præcavendum, antispasmodica relaxantia remedia post morbum sublatum continuare consultum videtur. Sed si suspicio sit, imminutum a veneno motum intestinorum peristalticum esse, vel a medicamentis intestina debilitata; medentis solertia jubet, ut horum tonum motumque refarciat. Opem hac in re diluentia promittunt, quæ simul roborant: ut aquæ martiales, vina medicata, infusa, decocta, stomachica, carminativa, ex fœniculi herba, chamomillæ floribus, mentha, corticibus aurantiorum, cascarilla, china, absinthio; quibus addi pro re nata possunt essentia horum vel pulveres, additis, si frigidior sit æger, & aliis quæ magis sunt aromatica. Cibum capiet æger concoctu facili, leniter aromaticum, cum potu diluente & corroborante, ac nisi ejus res angusta domi id vetet, vectionem adhibebit in curru & equo; quæ ambo ad roboranda viscera maxime commendantur.

§. L I I.

His ergo morbus cum causis suis oppugnabitur, quod curatoria indicatio requirit. Sed incidunt sæpe symptomata, quæ prius medelam vel lenimen quidem requirunt, quam ipsum morbum eradicare possimus. Pertinent huc præcipue febres, illum sæpe comitantes (vid. §. 22.) Quibus, quæ opponenda remedia generaliora sint, nemini erit ignotum. Suadent præcipue medendi regulæ, venæsectionem, nitrosa, diluentia &

(*g*) Libell. de lith. fum. nox.

(*b*) Libell. jam sæpe cit.

& præcipue acida. Sed suspecta horum vis in hoc morbo, veneno in primis viis adhuc præsentē, est; quantumvis egregius eorum, in temperanda febre, resolvendo sanguinis lentore, indeque nata inflammatione, usus sit. Consultius ergo videtur, vel ab acidis hic penitus abstinere, vel si omnino adhibenda sint, lenissimis tantum uti, atque vim febris diluentibus potius, atque laxantibus, & sanguine detracto, infringere. Quæ præter febres morbo sese adlociant, lipothymia, convulsiones, deliria, artuum dolores, aliaque, quæ ex consensu solidorum oriri diximus, cum morbo sublato, ut plurimum cessant; nullam fere peculiarem opem deponunt. Quod si vero mitigare hæc symptomata velimus, id iis, quæ causas doloris intestinorum & spasmus corrigere diximus, (§. 49.) vel aliis huic fini aptis, exceptis tamen opiatis (*i*), commode fieri poterit. Præstat ceterum causas harum, quam primum potest, auferre & simul ipsum morbum: quo sublato, hæc omnia evanescent, quæ ipsum morbum principalem comitantur, symptomata.

§. LIII.

Sed remanent post morbum sublatum, eumque sequuntur varia, quin eadem sæpe, quæ eum comitantur, symptomata, quorum itaque causa non in ipsis primis viis, sed in aliis partibus, a morbo vel ejus causa varie adfectis, delitescit, ut jam pro peculiaribus morbis habenda sint. Pertinent huc artuum dolores, vel morbus articularis, colicam insequens, & varia alia mala chronica, ut icterus, hydrops, atrophia; quæ vel ex cacochymia viscida orta sunt, indeque nata in partibus obstructione, vel ex veneni ad sanguinem & loca adfecta delati vi coagulante, adstringente. Hæc itaque, sanaturus has causas, oppugnabit; diluet sanguinem viscidum, indeque ortas obstructions resolvēt, opponet vi veneni coagulanti eadem, & adstringenti ejus: laxantia, emollientia interna, externa, jam supra indicata, atque ipsi veneno expellendo navabit operam; id quod laxantibus vel purgantibus per epicrasin fieri posse videtur, quin etiam diureticis. Quæ vero ad quævis mala adhibenda specifica sint, & aptum corpori ægroto eorum selectum quivis expertus facilius dijudicabit, quam tradi a nobis hic possit. Super sunt alia post morbum sublatum symptomata, quæ ex aliis prægressis ducere originem videntur: ut, quæ artuum dolores & convulsiones insequitur, paralysis, contractura, aridura. Quorum ad primam quod adinet, cum hujus causa in læsa transmissione liquidi nervei in musculos lateat, hæc vero vel in læsa qualitate fluidi ipsius, vel in nervearum fibrarum læsione aliqua, posita esse videatur; requiritur, ut & blandis remediis diluentibus, adtenuantibus,

(*i*) Minuunt enim motum peristalticum, qui in hoc morbo jam minus fortior est.

ipsum liquidum corrigere, si fieri potest, studeamus, ac sanguinem novo fecernendo adaptemus; & nervis ipsis languentibus novum robur addamus. Difficilior quidem praxis hac in re, quam theoria est; opem tamen promittunt, diuturnus usus aquarum medicatarum, felteranarum atque similiarum; & martialium; nec minus Thermarum, fotuum & balneorum ex roborantibus, nervinis; ut balnea e nido formicarum, fetus partis in corporibus animalium vivorum dissectis, vel recens necatis; spirituosa nervina cum oleis destillatis commista, & similia. Quibus iisdem remediis in contractura utendum erit, ad restituendam musculi paralytici, qui contracto antagonista est, actionem: ipsum autem musculum contractum relaxare studebimus fotu vel balneo. Quæ demum perfectam paralytin insequi solet, aridura, ex denegato omni influxu liquidi nervei in musculos, vel & ex obstructis vasis minimis nutrientibus oriunda, si medelam hujus sperare licet, in iisdem, quæ, ad paralytin tollendam, adtulimus, quærenda erit.

§. L I V.

Sufficiant hæc de morbi nostri curatione prolata. Quibus, qui multa, quin plurima, addenda perspicient, haud mirentur, cum ipsi mihi, praxin artis ineunti, plurimæ ejus regulæ addiscendæ restent; tantum abest, ut illis rite aliis tradendis par sim explicandisque. Linqvam hæc potius æque ac diætam morbo convenientem, cujus jam partem supra adigi, sanaturi judicio; illudque tantum addam, diætam, quoad potum, diluentem, vegetabilem, & si venenum e corpore jam eliminatum fuerit, subacidam maximi usus futuram esse; ad corrigendam, quæ in morbo nostro maxime adest, sanguinis humorumque visciditatem.

§. L V.

Finem operi antequam imponam, pauca quædam de præservatione, a tanto morbo, addere liceat. Absolvi vero triplici methodo præservatio videtur: ut primo caveamus, ne venenum hauriatur; deinde, ut corpus muniamus, ne si forte ingeratur, eidem noceat, vel ea certe vitemus, quæ illius noxam promovent; denique si hausti veneni indicia observentur, ut illud tempestive e corpore eliminemus.

§. L V I.

Ad primum finem obtinendum, veneni puta ingestionem impediendam, ut officinarum & caminorum aptam, quam varii autores suadent

dent (k) exstructionem taceamus; si quæ unquam remedia, certe munita naribus & ori adplicata, primum obtinent locum. Pertinent huc velamina reticularis texturæ, qualia catapetasmata vel vela mulierum esse solent; vel ad mentem *Agricolæ* (l), vesicæ laxæ, quas illigare faciei jubet, sed telæ laxæ, si aliqua, pauca tamen lithargyrii effluvia exclusura videntur. Vesicæ autem facies, vel totum caput, si ita inferatur, ut aeris intra ea contenti nulla cum externo communicatio sit; brevi, consumto illo aere, larva hæc vel quasi castis, abjicienda erit, ut respirare possis. Si vero sit interni illius aeris cum externo commercium, vereor ut tegmen istud ori oppositum parvi admodum, ad excludendos, quos vitare volumus, vapores momenti sit. Verum quantivis hæc usus sint, præferenda tamen illis machina videtur, in quam disputationis ill. Præses, inter varios, quos de his rebus agitabamus, sermones, incidit, quæ sequentem in modum sese habet. Fiat lamina quædam ex aurichalco, stanno, bractea ferrea stanno obducta, vel alio ex metallo, concava; tantæ magnitudinis, ut os, atque nasi partem inferiorem, tegere large possit. Excindatur margo hujus laminæ atque curvetur eum in modum, ut faciei partibus, circa nasum & os, ubique curate sese adplicet, manente, inter eam & ipsam faciei partem tectam, cavitate idonea. Subducatur ista bractea intus, & præcipue in margine, corio vel texto alio molliori, ne durities ejus molestiam adferat; utque tanto adcuratius ejus ambitus faciei adplicari possit, margo subfarciatur. Instruatur porro eadem lamina orificio rotundo, diametri pollice paulo minoris. Foramini huic canalis adnectatur coriaceus, inductus anulis metallicis, vel filo metallico in modum helicis convoluto, quo minus concidat. Canalis ille tantæ longitudinis sit, ut reflecti a facie ad tergum, vel & ad pedes, possit. Hunc in modum paratum quasi scutum, & faciei adplicatum, ope ligamentorum firmari, canalis autem coriaceus reflecti poterit, sic, ut hujus extremum, quo patet in aerem apertum, in dorso, vel circa coxas aut crura, hæreat, vel in quocunque loco alio, cujus aer quam minime inquinatus est. Id, quantum conjectura adsequi potest, satis muniturum os & nares operarii

(k) Legi hanc in rem, præter *Stockhusium*, *Henkelius* (libr sæpe cit.) meretur, ex quo præcipua jam adducemus. Jubet hic ita extruere, collocare, officinas, ut effluvia e furnis, quos recondunt, expulsa haud retineantur. Quam ob rem satis ample atque capaces sint, & ita, quoad locum & cæli plagam positæ, ut ventus, qui in illo, ubi extruendæ sunt, loco maxime flare solet, eas permeare commode possit. Præditæ porro eandem ob causam magnis ostiis sint, quibus nulla ædificia vel alia obstacula opponantur. Camini sive fumariorum ita sint comparata, ut fumum & effluvia metallica quam optime excipiant. Absit igitur, ad excipiendas metallicas partes, lucris causa instituta fumariorum exstructio, priori scopo adversa. Semper enim *Agricolæ* (vid. libr. 10. de re metall. p. 172. ex consilio *majorum rationem valetudinis sustentandæ, quam lucris faciendi habere convenit.*

(l) Loco modo citato.

rii videtur, adversus aerem e furno eructantem, metallicis prægnantem effluviis, simulque calidissimum; atque effecturum, ut hujus loco, per extremum ductus coriacei, ad tergum vel crura hians, orificium, aerem puriorem & frigidiorum excipiat, eoque minus calidum, quo propius ostium coriacei canalisi humo fuerit. Prima hæc idea fuit, in qua si incommoda quadam supersunt, ea talia non videntur, quæ tolli nequeant. Ita, ne pulvis, ab operario machina utente, eundo ad furnum & redeundo, excitatus, per ductus illius orificium, versus humum hiantis, cum aere inspirato ascendat; tegi is potest laxa tela, vel aliquot ejusmodi telis ad mediocrem ab ejus ore distantiam, in canalem insertis, invicem parallelis, præmuniri. Aut si mavis, & ad hoc ipsum impediendum, & ut eo certius venenati pollinis cum aere ingressus arceatur; in fine canalisi capsula adpendi potest, spongiam recondens pauca aqua, vel alio idoneo liquido, irroratam. Vocis usum scutum istud haud impedit, verum incondita ea futura videtur, & ex aëro sane loco proruptura. Quod si pro incommodo habeatur, præsto sunt remedia aliqua, eorumque extremum, ut oris illud scutum ostiolo sive fornicula instruat, satis magna, quæ cito satis aperiri ad loquendum possit, iterumque claudi. Noli hanc rem silentio opprimere, quæ si usus accedat, perfici ita posse videtur, ut, aliquibus certe, auxilio sit; etli prævideam plerosque incerti periculi metum tanti existimatos non esse, uti munimine, si non molato, insolito certe, id avertere putent operæ pretium. Hos vero ne omni consilio destitutos linquamus, alias quasdam præservandi regulas trademus, quibus veneni ingestio præpeditur. Caveant ergo sibi operarii, & primum quidem separatores, ut educendo lithargyrio occupati, ne, dum instrumentum, quo illud extrahunt, in furnum promovent, ejusque orificio propius accedunt, ne, inquam, tunc temporis inspirent. Hauriant vero aerem dum retrogrediantur & ope instrumenti illud educunt. Interdicant sibi porro fusores inspirationem, cum in catinos (vid. §. VII.) ascendunt, & vel carbones vel fundendam misturam furnis immittunt. Differant hoc pulmonum negotium, usque dum a furnis procul satis discesserint; id quod fieri commode satis potest, cum ista laboris pars vix horæ momentum requirat. Qui lithargyrium ponderant ad vendendum, laudabili satis præsidio jam utuntur; cum illud aqua irrorant, ne pulvis ejus exciteatur; cui, nisi munimenta illis arrideant, addere fere nihil queo. Sed supersunt quidam operarii, quibus, præter munimenta, nulla fere a veneni ingestione præservandi regulæ suaderi possunt. Pertinent huc ii, qui furnos repurgant, præsertim separatorios (vid. §. VIII.). Monei forsitan hi possent, ut aquam furnis inspergant ingressuri; sed hoc minime sufficit. Aestuant enim ut plurimum hæc fornaces, atque ignitæ sunt, repurgandæ, in quibus injecta aqua statim evaporaret. Neque metalli separandi copia, nec aliæ conditiones permittunt, ut furno fri-

gescendo tempus concedant, antequam illum incendant, vel tantum aquæ sensim infundant, ut inde frigeat, ac focus ejus & latera adeo madida reddantur, ut nullus pulvis excitetur, inter repurgandum. Quæ cum ita sint, qui cavere sibi alio modo possunt intrantes, ne molybdænæ pollinem vel pulverem lateribus fornacum adhærentem hauriant, quam descriptis illis vel aliis munimentis, naribus & ori adplicatis? Utantur hanc ob rem hi illis præcipue, &, quibus sanitas tuenda cordi est, cæteri operarii. Præter eas vero jam traditas præservandi regulas, alias quasdam silentio præterire haud possumus, quibus plumbeorum effluviis ingestio præpeditur a cel. *Henckelio* (m) commendatas. Fugere ille operarios, quantum potest, inter labores multiloquium, eoque manuum usu magis, quam linguæ, occupatos esse jubet. Nec minus somno, in iis locis, ubi venenata effluvia sparguntur, indulgendi consuetudinem carpit, prorsusque interdicit. Cavere porro eosdem jubet, metallorum excoctores, ne cibum vel potum in istis, quos auræ venenata attingere potest, locis haud obtectum reponant, neque eundem ibi unquam ingerant. Addendum hic simile quoddam monitum de vestibus esset; sed memini, jam satis laudabilem consuetudinem operariis esse; cum vestes in cistis recondunt, eaque re impediunt, quo minus illæ pulvere saturnino conspergantur, neque hic, inter induendum alias excitatus, hauriatur. Atque hæc, quæ enarravimus regulæ, præcipuæ videntur, quæ, ad veneni ingestionem impediendam commendari forsitan potuerint. Cum vero iis præsertim, qui munimenta respiciunt, vel aliis de sanitate minus sollicitis, metuendum sit; ne plumbi effluvia interdum hauriant, ad alteram præservandi methodum progrediamur, (vid. §. præc.) easque regulas, quæ indicant, quomodo corpus muniamus, ne si forte hauriatur venenum, hoc illi noceat; & quisnam, huic finis aptus, instituendus victus sit; quænam vitanda & quoad eum suadenda sint.

§. LVII. Cum plumbi effluvio acido primarum viarum facile solvantur, eoque reddantur maxime noxiva, facile patet acidorum usum, operariis, istis expositis, valde suspectum esse debere, eumque fugiendum. Sed cum iste tamen nihilominus prodesset metallurgis, ad diluendum sanguinem, restituendamque, qua hic inter laborandum, per largum sudorem ignis æstu expressum, orbatus est, partem fluidiorem; limitandus acidorum usus potius videtur, quam prorsus interdicens. Caveant modo operarii acida fortiora, austera, ut acetum, fructus horæos immaturos; pruna, cerasa, fraga, & alia: caveant eadem mox ante & post operationem finitam, ne, si forte veneni quidquam hauserint, hoc ab illo solvatur, antequam in ventriculo prorsus subactum fuerit. Utantur vero acidis, diebus a labore vacuis (non enim quotidie operi inserviunt) postquam plumbeum pollinem, uti in robustioribus, bene di-

gerentibus, conjiciendum est, ventriculum & intestina cum cibis superavit. Qui vero minus valide digerunt, vel acida difficilius ferunt, eorum usum, præter lenissimorum, fugere omnino debent, vel munita adhibere, quæ a veneni ingestione eos præservent; quæ sub conditione, acidis eos uti, omnino licebit. Caveant porro quam maxime spiritus vini abusum, quin ipsum usum; non eam quidem ob causam, quod acidæ sit indolis; paucissima enim hujus generis falis, præter paucam olei & maximam aquæ, pars ei inest; sed quia solidis rigiditatem & fluidis lentorem infert, quæ ultima potissimum, ob aerem, cui operarii expositi sunt, calentem, jam satis necessaria fluiditate destituuntur. Absint ceterum omnes in esca vel potu excessus, ne his primæ viæ debilitentur, atque ad morbum facilius excitandum disponantur. Proderunt vero illis quam maxime, generalia, ex victu desumpta, antidota, obvolventia, mucilaginosæ; ut farina avenacea, hordeum excorticatum, & his similia. Nec minus pinguia animalia & vegetabilia oleosa. Commendant ex his, operario jejuno laborem adgressuro, lardi usum *Stockhufius*; butyri *Agricola* (n), & olei olivarum cel. *Spangenbergius*; quibus varii generis similia addi facile possunt. Specialia magis, quæ nostri veneni effectum præcavent, vis ejus nota determinat. Consistit hæc, uti ex supra dictis patet, in eo præcipue, ut fluida inspisset, solidaque constringat. Jubet illa ergo diluentem opponere potum, multumque, ex cerevisia tenui bene defecata, non acida, vel alium similem; cujus tamen copiosa una vice facta ingurgitatio absit ab operariis, inter labores æstuantibus. Eadem & alteram vim veneni impediens, vel potius corporis ad suspiciendum ejus effectum dispositionem tollens, maxime si victus actu calidus, ut jusculorum ante & post operationem, usus pinguium, gelatinosorum, accedat. Quibus omnibus alia singulo cuivis homini convenientia, haud difficulter addi poterunt.

§. LVII. Superest demum sese præservaturo, ut, si quæ veneni hausti indicia perspiciat, illud e corpore, quamprimum potest, removeat. Sunt vero hæc indicia: ventriculi dolor gravativus, nausea, vomitus, quæ, si nullæ aliæ causæ manifesto adsunt, veneni plumbei in ventriculo latentis suspensionem merito inferunt. Jubent hæc vero præparare ægrum vomitui, & illi, cum corporis sui dispositione congruens, dare emeticum. A quo si abhorret æger, vel si id vetat ejus constitutio, nec minus, obstructio si observatur vel alvi segnitias, veneni ad intestina delati signum; præmissis vel junctis, quæ supra enarravimus, corrigentibus, præparantibus, purgantibus ægro mederi, consilii erit; ne dirum illud malum, cujus tractationem jam finem, Dei gratia, imponimus, inopinato impetu irruat.

(n) Vid. lib. 10. de re metallica, ubi in icone quadam, plumbum ab argento separandi methodum repræsentante, *magistrum* exhibet, qui uti figuræ explicatio docet, *butyrum edit, ne venenum ex catina exhalans ei noceat.*

LXXXVII

JOH. ERNESTI KUHNII

DE ILEO.

D I S S E R T A T I O.

Leidæ 13 Octobr. 1702.

LXXVII

JOHN ERNESTI KUHNI

DE LLEO

DISERTATIO

Leidæ 13 Octobr. 1702.

X X X

LIBRARY

H I S T O R I A.

A Nno milleno septingentesimo primo, circa mediam hyemem, cum in Nobilissimo Bremensium Emporio medicinae operam dabam, ibidemque Nosocomium publicum, sub Duce & Præceptore, Viro Experientiff. & Celeb. Dn. Frederico à Cappelen, Ill. Brem. Scholæ P. P. & Reip. Physico Ord. frequentabam, inter plurimos agrotos paupercula quadam puella, quæ tota erat macilenta, in modo dictum Nosocomium allata sese sistebat, ac pessima usa diæta, jam diu morbo detenta, tandem Professoris publici curæ commissa est. Conquerebatur illa maxime de dolore abdominis, pruritus navium continuos, halitum fatidum atque sitim intensam habebat, noctes inquietas transigebat, pulsum debilem atque frequentem, urinam crudam cum sedimento crasso obtinebat. Alvus ipsi obstructa, respuebat alimenta quæcumque nec medicamentum ullum sumere per os volebat. Præterea vomitus adebat, nec tamen insignis. Vermibus eam laborare judicabatur. Et quia averfabatur, quicquid erat medicaminum, unguento abdomen illini curabatur, & clyster applicabatur emolliens. Quo factò, levamen nullum sentiebat pætiens. Sed die tertio obiit. Cadaver, volente laudato Dn. Prof. Præceptore meo nunquam non honorando, anatomicae subjiciebam inquisitioni. In dissectione ventriculum observavi ab alimentis vacuum, distentum tamen & pituita tenacissima refertum. Intestina tenuia valde distenta flatibus erant; in intestino vero Ileo volvulum reperi, seu ingressum partis superioris intestini hujus in inferiorem. Plica ista latitudinem duorum digitorum æquabat, itaque firmiter sese implicaverat, ut vix sine intestini læsione in pristinum reponi posset statum. Reliqua intestina, infra susceptionem, vermibus erant repleta, nec excrementa ulla continebant. In mesenterio obstructiones erant innumerabiles; reliqua vero intestina statum naturalem vix excedebant. Volvulum ipsum observavi, & æri incisum spectandum Tibi, B. L. præbeo, una cum alio quodam duplici, quem, inter plurima & maxime curiosa artis Anatomicae documenta sepositum habet, & benignitas summa Viri Celeb. & Anatomici feliciff. Dn. Frederici Ruyschii, M. D. & P. P. Amstelodamensis mecum communicare voluit.

T H E S I S I. H

MOrbum, quo hæc nostra fuit correpta, *Ileum* fuisse, seu *Passionem Iliacam*, nemo non videt. Antequam ad symptomatum & morbi ipsius tractationem accedam, in denominatione & definitione paulum hærebo.

I L

Græcis veteribus dictus fuit is morbus *εἰλεός*, & aliquando cum aspiratione *εἰλεός*. *Hesychius* etiam *ἰλεός* scripsit. Quanquam ita vocetur a parte affecta, nimirum intestino *Ileo*, quod sedem morbi ut plurimum, etsi minus accurate crediderunt, attamen derivari etiam potest ἀπὸ τῆς *εἰλεῖν* vel *εἰλεῖν*, quorum prius designat coarctationem, alterum vero contorsionem vel convolutionem. Coarctari enim revera intestina instar chordæ vel spiræ, credidere antiqui. Confirmat *Galenus*, qui loc. 6. aff. 2. scribit, *δοκεῖν οἷον χορδὴν τινα περιεστράφθαι τὸ ἔντερον*, *videri instar fidis cujusdam contorqueri intestinum*. Verum hujusmodi nodum vel convolutionem fieri non posse, infra patebit.

I I I.

Latini vocarunt *Ileum*, *passionem Iliacam*, *Volvulum*, *Convolutulum*. *Celsus* nominavit, *chordapsum*, ex *χορδή*, *intestinum*, ἢ ἀπὸ *necto*, vel *nodum facio*, errore, uti credo, inductus vulgari. *Aureliano Tormentum*; *Celso Acutum Tormentum* dicitur. Qui *volvulum* seu *convolutulum* appellarunt, eodem respectu, quo Græci fecerunt. Nisi malles cum *Riverio*, *Prax. Med. I. II. convolutulum* dixisse ab herba *convolutulo*, cujus caulis non recte, sed quasi intortus alias plantas circumligat. Qui *miserere mei* vocarunt, barbare locuti sunt, & potius effecti morbi hujus tristissimi rationem habuerunt, quo ægroti commiserationem unius cujusque merentur, & cum cæco illo, cujus fit mentio in Evangelio, opem divinam implorantes, habent unde exclament: *Domine Jesu, miserere mei*. A nominibus ad definitionem procedam.

I V.

Describitur veteribus: *Inflammatio intestinorum*, que neque flatus, neque excrementa pertransire sinit, quin tormina valida doloreque excessivos excitet. Sed vocis (*Ileus*) usum generaliore eis fuisse, indicat *Mercurialis*, var. lect. 5. II. qui scribit, *omnia intestinorum ἢ ventris tormina uno fere ilei vocabulo apud antiquos significata fuisse*. Ex recentioribus
Cla-

Clarissimus Sylvius lib. I. cap. 15. §. 16. *Ileum* definit, *inversionem motus peristaltici in hac vel illa intestini tenuis (cur non & crassi?) parte, cum insequente alvinarum fecum vomitione.* Brevius Heurnius, in Hipp. Aph. 3. 22. *Excrementorum per os exclusio, ob intestina intercepta.* Prolixiorem descriptionem, qui desiderat, adeat lexica. Vide *Amalth. Castello-Brun.* in voc. *Ileos*, & *Blank.* in v. *Chordapsus.* vide & præter cæteros, eruditum *Lindenium*, in *Sel. Med. Exercit.* 4. §. 4.

V.

Jure merito distinguimus hic *volvulum*, secundum partes affectas, in *iliacum* & *colicum*. Vocatur *iliacus*, ubi intestina *tenuia*, veluti hic in nostro cadavere; *colicus*, ubi *crassa* sunt affecta. Crassa æque ac tenuia chordapsus, saniore quidem sensu, pati posse, & ratio docet & experientia. Potest enim convulsio in utroque fieri, & motus peristalticus inverti. Quin Auctores se utrobique reperisse tradunt. Ambo quidem, etiam si periculo nullatenus careant; gravissimus tamen est *iliacus*, cum intestina tenuiora tantum non pati possint, quantum crassiora. Practicos tres iliaci species agnoscere, scribit Doctiss. *Doleus*, *Encyclop. med. lib. 3. c. 6.* sc. *stercoralem*, *humoralem* & *flatulentum*, quorum descriptionem vide ibidem, addit l. c. alios facere *essentialem*, alios *symptomaticum*, alios *periodicum*, & exempla subjungit. *Epidemicum* in Americana Insula Jamaica probat ex Auctoribus allatis Cl. *Broen*, in *animad. med. in H. Regii Med. l. 3. c. 31.* quem sis, consule.

V I.

Hæc dicta de nominibus & definitione nobis sufficiant. Sequuntur *Causæ* considerandæ. *Causas iliaci doloris* ultra viginti enumerat modo citatus *Lindenius*, quas omnes huc exscribere nimis longum foret. Primarias solum indicabo. Atque ibi sese statim offert nobis *inflammatio*, orta a sanguinis stagnatione. Intestinatorum nimirum latera per tumores scirrhosos in crassantur, & cavitas eorum coarctatur. Huc materia, ubi pervenit, hæret. Deinde *facies sicciore* & *indurata ossaque inglutita* viam intestinorum præcludunt, hinc fit, ut retrogrediantur sursum versus, & per vomitum rejiciantur. *Κωπρημέλοι*, *Merdivomi*, ejusmodi homines vocantur *Hippocrati*. Porro huc facit *continens corruptio ciborum multorum ac multigenerum*, & *alia per aliam cruditas*. Exempla habet *Forestus*. His adde *herniam*, *hemorrhoides suppressas*, *lochiam retenta*, *intemperiem calidam*, omnes *motiones magnas & extraordinarias*, *potionem frigidam*, *sudore jam existente in eo corpore multam & subitam*, *vulnera* &c. (De multis vide exempla in *Obs. Med. Eruditiss. Viri & Præceptoris mei maxime*

venerandi Frederici Ruyschii obs. 91.) &, quod in nostra occurrit historia, susceptionem seu ingressum intestinorum in se invicem, de quo fufus.

V I I.

Miror, summos viros extitisse, qui de hoc dubitarint. Imposuit illis, quod intestina alligata sint mesenterio, atque ideo unum non posse ingredi in aliud, & potius ad humores acres intra membranas intestinorum hærentes, vel ad fœces duras, obstructionem causantes, vel ad inflammationem, vel ad aliam aliquam causam retulere. Cl. Sylvius egregie illud demonstrat, quomodo fieri possit, scilicet, cum ægroti corpus subito & sæpius inflectunt, contingit, ut subinde ob relaxatum in alterutro extremo intestinum, ulterius prorsus flatui locum concedat, opposito intestini adhuc coarctati extremo sese in satis sufficienter expansi intestini cavitatem insinuandi, succedente mox ejusdem intestini a propulsæ flatu liberati coarctatione satis violenta circa partem proximam insinuatam, l. c. & seqq. Me quidem avroψία dubitare non sinit. Testem fide dignissimum adduco, Celeb. Ruyschium Prof. Amstelodamensem Celeb. qui non solum duplicem mecum communicavit susceptionem, sed & certiolem me reddidit, se in quatuor infrequentibus cadaveribus dissectis ejusmodi volvulum seu ingressum intestinorum observasse. Huic jure jungo Riverium, qui testatur, in Patris aperto cadavere inventum esse intestinum ileon tribus complicationibus convolutum & quasi compactum in unam massam, circa finem illius; totam autem illam intestini portionem complicatam gangrana affectam fuisse, cum portione mesenterii sibi adjuncta. Cent. 3. obs. 26.

V I I I.

Una igitur vel pluribus ex recensitis causis supervenientibus, sistitur motus intestinorum naturalis, seu peristalticus, & vertitur in contrarium qui dicitur antiperistalticus. Motus peristalticus definitur: vermicularis intestinorum motus a ventriculo incipiens & progrediens ad intestinum rectum usque, quo alimenta & excrementa promoventur & egeruntur. Fit motus iste mediantibus spiritibus animalibus per fibras illas, quibus tunicæ abundant per omnem intestinorum ductum. Qui motus tremulus clare conspicitur in animalibus vivis subito dissectis.

I X.

Quibus explicatis, facile jam concipitur, quomodo directio fiat a partibus inferioribus versus superiores. Refluere coguntur excrementa, ubi ad partem obstructam pervenerunt, & fibræ jam coarctatæ & constrictæ
suc-

ſucceſſive eadem pellunt, uſque ad ventriculum, ubi fermentationem faciunt, accedentes, qui ibidem hærent, ſpiritus, & vomitum excitant.

X.

Dolores exquisitiſſimi *abdominis*, de quibus ægrota noſtra querebatur, exinde fiunt, quod ſenſiles inteſtinorum tunicæ a materia acri irritentur, & fibræ illarum vi magna moveantur, vellicentur & diſtorqueantur. Augent dolorem flatus intercluſi, qui deorſum properantes, nec exitum inveniētes, fuſum verſus viam repetunt, & inteſtina fortius diſtendunt, divelluntque. Vermium præterea vellicatio, dolorem ſummum excitavit in affecta.

X I.

Sanguini corrupto, pituitoſo, acerrimo, craſſo, originem ſuam debebant, *emaciatum corpus*, *debilitas artuum*, *faſtidium ciborum*. *Halitus fetidi* cauſa ex ſuperioribus ſatis liquet. Halitus acres quaquaverſum propulſi pungunt inteſtina primum, deinde œſophagum, aſſurgentes ad nares quoque properant, unde *pruritus narium*.

X I I.

Intenſam *ſitim* efficiebat ætus ſanguinis. Pulmonis fumus, linguæ obductus, humori ſalivali, ad irrigationem partium internarum neceſſario, viam præcludit. *Inquietudines* à dolore ob morbum inteſtinorum.

X I I I.

Vomitus cauſam ſupra §. 9. explicavi. Notandum vero, humores ſolymmodo corruptos hanc noſtram evomiſſe, quod indicium erat, gradum hunc *iliaca paſſionis* aut ſummum non fuiſſe, aut interceptum, olim, antequam noſtrum imploraſſet auxilium, materiam bilioſam vel ſtercoream vomuiſſe, quod triduo ante mortem facere non poterat, quippe nihil excrementorum amplius in inteſtinis inveniebam poſt diſſectionem.

X I V.

Vermium in inteſtiniſ repertorum conſideratio non erit incongrua. Erant illi longi & teretes, ut *lumbrici* ſolent eſſe, quos per anum ſæpius excludi videmus. De cauſis vermium diſputarunt eruditi. *Materialem* eorum credidere *veteres* pituitam lentam, craſſam & dulcem, ortam à pravis alimentis, vel vitiata concoctione, quæ acquirat diſpoſitionem idoneam

ad vermes constituendos. Alii existimarunt, *causam proximam esse materiam* quandam putridam & acrem, in intestinis & ventriculo genitam, quæ particulas insensibiles ita figuratas habeat, ut ex earum compositione vermes orientur, veluti accidere videmus in fructibus, carne, caseo, &c. dum putrescunt & corrumpuntur. Nos cum iis facimus, qui abque ovo eos generari non posse pro certo habent. *Ovum spirantium omnium elementum commune esse, & omnia animalia principiis ejusdem succrescere* dicit Cl. *Drelincurtius*. Atque multis illud rationibus & experimentis probatur *Viri* in arte *Æsculapia Celeber*. *Guilielmus Harvejus* in *Exercitat. de Gen. anim.* *Marcellus Malpighius* in *dissert. de ovo*, & præter cæteros, Doctissimus Italus, *Franciscus Redus*, in *diss. de gener. Insect.* *Ova* autem illa, ex quibus excluduntur, latent abunde in ipsis alimentis, tam esculentis, quam potulentis, in vegetabilibus & in animalibus, quin etiam in ipso aere. Latent ibi quoque *vermiculi*, qui, ubi nidum quasi in corpore humano invenerunt, excluduntur, mediante tepore illo blando, qui requiritur ad generandos vermes. Cum vero speciatim saccharata, acida & lacticina vermes suppeditent, (si quidem & animalcula ipsa præbent & acidum vitiosum, fovens vermes) mirari non subit, ægrotam nostram magnam eorum copiam habuisse in intestinis, quia pessima usa fuerat diæta, & fortasse, (quod plebi ejus loci commune est,) multum casei comederat. Mirari majore jure quis posset, cur aciditas hic peccans non consumserit vermes? Cui respondetur, aut acidum hoc non fuisse corrosivum; aut, quod maxime velim, illi acido ita affuevisse lumbricos, ut vesica urinæ & acrimonix naturali, & ventriculus fermento, veluti loquitur *Job. Broen*, in *animadv. med. ad H. R. prax. med.* lib. 3. c. 33.

X V.

Obstructiones, in mesenterio observatas, ortas fuisse putamus a chylo pituitoso & viscoso; glutinosa enim materia requiritur, ut partes coherant, & motum succi, qui continue allabatur, sistant, qui succus acidiusculus facile solveret materiam istam, nisi valde esset glutinosa.

X V I.

Pathologicis jam præmissis, ad Diagnosin me accingo. Præsentiam morbi *Iliaci* indicant, alvi imprimis pertinax obstructio, dolor magnus abdominis, cibi fastidium, emaciatio corporis, intestinorum murmura & tormina, anxietates cordis, vomitus, quo, secundum morbi differentiam & varios gradus, evomuntur humores acres & pituitosi, interdum chylus, imo fæces ipsæ, ut supra, singultus, febres accedentes acutæ, vigiliæ, extremorum frigus, animi deliquium, & tandem mors ipsa.

XVII.

Signa *diagnostica*, secundum causarum diversitatem, sequentia faciunt Practici. Quando dolor *colicus* ægrotum vexat, tum in *hypochondriis* non adeo acerbus est, & vomitus *stercoreus* tardior; si *iliacus*, dolor ibidem acutissimus, inflatio, distensio, & quandoque tumor, alvi obstructio pertinacissima, vomitus biliosus & foetidus, sudor frigidus, animi deliquium &c. *Ileum* ab *inflammatione* indicant, dolor acutus, compresso abdomine, auctus, alvus sicca, præsentia febris acutæ, vomitus biliosus, exclusio *fæcum* citior, sitis intensa & inextinguibilis. A *gangræna* præfagiunt multa, quæ ab inflammatione, quæ plerumque in *gangrænam* degenerat, quam sequitur subita doloris cessatio. A *fæcibus induratis*: ventris durities, dolor eundo vires acquirens, febris plerumque carentia, non ita morbus intensus, ægroti fidelis relatio. Ab *hernia*: si æger antea *hernia* laboravit, nec recte curatus fuit. Hæc visu atque tactu patet. A *vermibus*: ætas, dolores abdominis terebrantes quasi, & ordinaria lumbricorum signa. Si *ileus* ab *ingressu intestinorum* provenerit, medicus prudens hoc conjiciat oportet, præprimis si adsint flatus fortiores, & vomitus chylosus sit, vel *stercoreus*. Sequitur.

XVIII.

Prognosis. Constat inter omnes tam antiquos, quam recentiores, morbum hunc periculi esse plenissimum. Universale est *Hippocratis*, de affectibus. 22. Ἔστι δὲ τὸ νόσημα ὄξύ, καὶ ἐπικίνδυνον, Est autem præceps morbus & periculosus admodum. Idem Sect. 6. aph. 44. Ὀκόσοισιν ἐν τραγγαρίῃς εἰλεὸς ἐπιγίνεσθαι, ἐν ἐπιτῶ ἡμέρησιν ἀπόλλυνται, ἢ μὴ πυρετῶ ἐπιγινόμενῶ ἀλλῆς τὸ ἔρον ρυῆ. Quibus a *stranguria* voluitus supervenerit, intra 7. dies moriuntur, nisi febre superveniente copiosa *urina* fluxerit. Et sect. 7. aph. 10. Ἐπὶ εἰλεῶ ἔμετος, ἢ λυγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν. Ab *Ileo* vomitus, vel *singultus*, vel *convulsio*, vel *delirium*, malum. Variarum tamen hic causarum est habenda ratio. Ac primum quidem, si *ileus* oritur *fæcibus obduratis*, curabilem esse, consentiunt multi *Doctores*. Alimenta enim, & medicamenta quandoque tunc assumit ventriculus & retinet. *Ileus* ab *hernia* interdum exitialis; interdum minus. Illud, ubi *inflammatio* accessit. A *vermibus* cum processit, curatu difficilis est, quod vermes sese fortiter insinuant in intestinis (quod in subjecto nostro factum fuerat,) & eadem interdum perforant. Si productus fuit a *mutuo intestinorum ingressu*, sanabilis modo, modo lethalis dicitur. Cl. *Sylvius*, *Prax. med. lib. 1. c. 15. §. 20.* vult, curationis spem superesse, sive per alimenta assumpta, aut per pillulas plumbeas aureasve deglutitas, quoties pars intestini inferioris

subit superiorem; non item, quando pars intestini superior ingreditur inferiorem, quoniam sensum ulterius pergit pars conclusa, unde augetur magis magisque angustia, præcluditur contentis descensus, quocirca necessario, inde mortem esse expectandam. Lethalis omnino est ab inflammatione & gangræna, quod jam agnovit Aretæus, scribens: *Ἐντέροισι γίνεσθαι μὲν Φλεγμονή, ὀδύνην ὀλεθρίην ἐμποιοῦσα*, Intestinis accidit inflammatio, dolorem apportans lethalem. Ægrotus se commendet Deo, & dissolutionem suam expectet in fide.

X I X.

Mortis futuræ signa faciunt, difficultatem respirationis, deficientibus spiritibus animalibus; impotentiam faciendi urinam, ortam, partim a fibrarum laxitate, partim a sensu carentia; sudorem frigidum, cujus causam egregie, meo quidem judicio, describit excellentissimus Willisius de medic. operat. sect. 5. c. 1. & quam in eo consistere putat, quod a passione subita ac inhumani tota anima subsiciens ambitum suum contrahat; proindeque spiritibus consternatis, & sanguine cum calore versus cor retracto, effluvia extima, per cutem emanantia a sequentibus derelicta, & calore destituta, illico in vaporem frigidum condensentur, pari quidem ratione, ac inter destillandum accidere solet, ubi, si ignis subito reprimatur, vel extinguatur, mox exhalatio calida alembicum replens, in madorem exsolvatur; alvum constrictam adeo, ut ne quidem specillum inferi queat, æstu febrili omnem succum exhauriente, qui & molliendo intestino, & fœcibus deferendis vehiculo esse solebat; supervenientem surditatem & ἀλαλιάν, emortui pene calor signum, veluti ait Galenus; vomitum biliosum, stercoreum &c. quanquam in Ephem. Curios. A. 6. obs. 11. annotatum est, fœcum vomitionem non semper fuisse lethalem, quod confirmant Bonnetus in Sepulc. l. 3. f. 10. & alii quidam Itali, a Lindenio citati c. 1. qui his omnibus addidit dolorum subitam mutationem.

X X.

In curatione procedendum est secundum varias causas, in diagnosticis a nobis memoratas. Prolixiores hic erimus, quia in hac parte omnis rei volvitur cardo, & cautus hic præprimis debet esse medicus atque cordatus confidens in Dei auxilio, qui medicamina sua, in ægroti salutem vertere dignetur.

X X I.

Merito hic inquirendum, unde in tanta re medicus incipere debeat, atque, quæ ægroti, qui operam illius, si ullibi, certe in hoc deplorando

rando statu summopere efflagitat, optime conducant remedia? Utrum V. S. an vomitus, balnea vel clysteres instituenda & applicanda veniant? Respondeo: omnibus hisce remediis in omnibus ægris locum non esse, sed illorum delectum esse instituendum, secundum ægroti constitutionem & alias circumstantias. Hic medicum non solum decet, *ἑαυτὸν παρέχειν τὰ δεόντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.* Aph. f. I. §. I.

X X I I.

V. S. admifere veteres in inflammatione, ira, aut refrigeratione subita, ubi & cucurbitulas applicari voluerunt, & clysteres emollientes & refrigerantes. Vomitus iidem suaserunt, ubi causa ilei fuerit nimia repletio, vel vitiosa concoctio. Hippocr. aph. f. 2. §. 22. *Ἀπὸ πλεθροῦ, οὐδὲν ἀννοσήματα γένηται, κένωσις ἔσται. Si a repletionem morbi exoriantur, sanat evacuatio.* Et Celsus, l. I. 3. *Utilis est vomitus plenus & biliosis omnibus, si vel nimium se repleverunt, vel parum concoxerunt. Nam sive plus est, quam concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet. Si vero corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via expelli primum potest, ejicere.* Si affectus Colicus cum inflammatione factus fuerit, omnino non ausi sunt purgans dare, ne periculorum & mortis auctores fiant ægrotis. Cæterum vero purgantibus, iisque fortissimis usi sunt. Olea intus dederunt, externe fomenta & unctiones. Balnea in facibus obduratis salubria judicarunt. Lavare, inquit Hippocrates, multa ac calida, tum bibere, quæ alvum movent & urinam subducunt, ac clysterem subdere, si recipiat; si vero non admittat clyst. fistula alligata collo vesica inflare flatum multum. Cum elatum fuerit intestinum a flatu & venter, exempta fistula, injicere protinus clysterem. Quodsi recipiet, dejiciet & sanus erit. Si ab hernia morbus provenit, chirurgi manum adhibuerunt, & reponi intestina curarunt.

X X I I I.

Recentiores conveniunt, irritationem fibrarum sistendam, humores acres temperandos, & excretionem quovis modo esse promovendam. Quibus vero remediis, utrum purgantibus initio locus sit, an vero opiatis vel vomitoriis &c. non adeo conveniunt. Prudenter Cl. Ettmullerus in Prax. Med. observari jubet, an irritatio magis urgeat, vel obstructio: si irritatio dominetur, opiata prius vult adhiberi, & postea purgantia; si obstructio fortior sit, præmittenda esse purgantia judicat, quibus subjungenda esse demum opiata. Clysteres emollientes hic negligendi non sunt. Eosque sine sale, & adjecta sola essentia Castorei feliciflime

sime in hoc morbo à se adhibitos, scribit Cl. *Dolæus*. Laudatur *Chysma* illud *Rulandi*, ex sem. lini ol. ℥vj. *Troch. alband.* ℥i℥. quæ postquam ebullierint, partim ventriculo inungantur, & reliqua, forma *chysteris* injiciantur. Alii *decoct. hord.* extollunt, in quo nitrum ad ℥ij. dissolutum sit. Nos in adulto talem forte probaremus *chystem*, præmissis *Fil. Stark.* ℔j. superbibendo potum thee fatis calidum :

℞. *Herb. s. emoll. aa.* ℥℥.
Flor. chamom.
melilot.
Rad. alth.
lil. alb.
Sem. fen. græc.
carv.
fenic. aa. ℥℥.
S. L. A. Decoct. cum ∇. *font.*
Colatur ℥xij. *add.*
Elect. lenit.
bened. laxat. aa. ℥℥.
Mell. Mercurial.
Aq. bened. Rul. aa. ℥j.
Ol. Junip. ℥ij.
M. F. Enema.

Applicetur unica vel binis vicibus, prout circumstantiæ illud exigere videntur. Externe in usum vocari possunt *fomenta*, ex *herb. emoll. & atten.* confecta, quales sunt: *Malv. Viol. Alth. Mercurial. Verbasc. Chamomill. Rom. Vulg. Melilot. Sambuc. Cicut. Parietar. Caprifol. Cerefol. Fumar. Erysim. Hed. terrest. Absynth. vulg. & Rom. Levisc. Majoran. Sem. lin. Anis. Fenic. Carv. Cum. Anet. &c. &c.*

X X I V.

Etiam ad humores temperandos, & dolores mitigandos, simul & status discutiendos seq. mixturam præscriberemus :

℞. *Aq. chamem. comp.* ℥ij.
menth.
Fenic. a. ℥i℥.
Diasc. Fr.
Conf. Hyacinth. aa. ℥ij.
Cinnab. nativ.
Oc. ℥. ppt. aa. ℥j. *M.*

Per intervalla sumatur cochleatim.. Vel *Mixtura* sequens idem poterit præstare :

℞. *Essent. Myrrh.*

Castor.

Sp. C. C. succ. aa. ʒij.

Tr. R. Croc. c. o. ʒj. M.

Sumantur 40 gtt. in vino aut aq. fen.

X X V.

Ubi stomachus roboratus erit, & doloris mitigationem senserit æger ad fortiora medicamina transeundum putamus. *Purgantia* tunc adhibenda, quorum sequentia conducere possent.

℞. *Fol. Senn. S. S. ʒj. inf. p. noct. in aq. font. expressione facta in ea dissolv. Mann. el. ʒvj. Crem. Tart. ʒβ. post 1. ebullit. col. add. Ess. Cardam. ʒj.*

Vel

℞. *Conf. Aurant.*

Conf. Alkerm. aa. ʒiβ.

Crem. Tart. ʒβ.

Resin. Gialap. gr. 12.

Bals. Cinnam. gr. 4.

Syr. aurant. q. s.

F. Elect, una vice sum. & jusculum calidum usurpetur.

Ubi ab inflammatione intestinorum erit productus *ileus*, V. S. debet præcedere, & *decoctum purgans* modo præscriptum sequi, vel etiam *clyster* supra memoratus, absque *ol. junip.* & *aq. bened. Rul.* e contra addendum *ol. lin.* *Externe* possunt unguenta vel cataplasmata ex *herb. emoll.* §. 23. indicatis, cum fructu adhiberi. Multi casum hunc desperatum credunt. Sed nimis timide. Vide quæ Cl. *Kuyfchius* in *obs. med. obs. 49.* de se testatur.

X X V I.

Si malum hoc à *vermibus* originem suam traxerit, convenient præter præscripta, varia, e. gr. *Decoct. Mercur. viv. Mercur. dulc. Sp. Nitr. vitriol. Sulph. Sem. Cyn. Rad. Zedoar. Aristol. rot. Myrrh. aloes. ol. dest. Carioph. Tanacet. abs. &c.* In infantibus magno cum successu usi fuimus in Nosocomio Bremensi *Tinct. cerul. ad gtt. 30. vel. 40.* quæ *tinctura* para-

paratur ex *Vitriol. de Cypr. Sal. arm. ℞ Ol. Tart. per deliq.* Abdomen
illinatur seq. unguento.

℞. *Axung. tax.* ʒvj.

anf.

Fell. taur. aa. ʒiij.

Pulv. aloes.

colocynth.

myrrh. aa. ʒi℔.

Ol. d. sabin.

abs.

tanacet. aa. gtt. vj. *M. F. Ung.*

X X V I I.

Si *hernia* inveterata excitarit morbum hunc, intestina manu chirurgi
reponenda sunt, & adhibenda *cataplasmata* §. 22. allata.

X X V I I I.

Si medicus ingressum intestinorum suspicabitur, (quod jure faciet, ubi nec purgans fortius, nec clyster, nec ullum aliud medicamentorum genus opem tulit) ad globulos aureos, vel stanneos plumbeosve confugere poterit. Intestini partem *superiorem* intrusam in *inferiorem* nunquam curari posse, judicat *Sylvius*, judicant alii. Ast non difficulter *ascensum inferioris* in *superiorem* restitui posse per globulos sclopetorum deglutitos ait, præmiss. *ol. amygd. d.* Hi etiam conducunt in fœcibus obduratis, haud quaquam vero in inflammatione, cum potius disrumpan-
tur a gravitate globulorum intestina. *Ettmullerus* scribit, usum globulorum superari a Mercurio vivo copiose ingestio, ad minimum ad ʒiij. vel 4. applicando simul externe fomenta blande calefacientia, & agitando ægrum in curru, vel mittendo in dolium, aqua tepida plenum.

X X I X.

Sed prætermittendum hic non censeo inflationem *Tabaci* in anum, quod *clysterum* genus dicitur præstantissimum *Bartholino* & *Schoonio*, quodque felicissime a se usurpatum scribit *Cl. Deckerus* post frustra applicatos bene multos clysteres, purgantia assumta, unguenta usurpata &c. Fumus fortiter flando in anum continue propellitur, donec alvum reddat æger. Descriptionem instrumentorum in usum hunc, vide in *Exerc. Pract. &c. Diuret.* p. 705.

XXX.

Quantum ad *Diatam*, victus debet esse tenuis, itemque potus, qui & emolliens, & refrigerans debet esse. Optime conveniunt *juscula* ex *pullis gallinaceis* & *hordeo*. Aëre utatur æger temperato. Cibo & potu moderato. Potum *Coffee* moderate sumtum hic commendo. Somno utatur multo, quoad nimirum ejus fieri poterit. Sed tamen in obstructione motus conducit. Animi pathemata fortiora, iram, mœstiriam, in primis summo studio caveat æger. Hæc enim ubi ægrotum vexant, vix ullum medicamentum expectationi medici satisfacere poterit. Ut deponendas alibi omnes sollicitudines, ita in hoc statu præsertim maxime velim. Quia facillime recidivam pati potest æger, omni nisu alvi excretio est promovenda, & cavendum, ut humores semper deorsum ferantur. Vino medicato uti poterit æger. *Dominoque Deo T. O. M. Archiatro Nostro, aternas persolvat grates, & vitam suam secundum Præcepta illius instituat.*

Μένω Θεῶ δόξα.

Fig. I.

A. Mesenterii pars. b. Intestinum ileum. c. Susceptio ipsa.

Fig. II.

A. d. Portio Ilei suscepta. b. c. Portio Ilei fuscipiens.

J. GOTTL. LEIDENFROST

D E

VOLVULO INTESTINI SINGULARI.

Duisburg. 1750. Octobr.

ERat foemina mediæ ætatis, hominis bajuli in vicino oppido uxor, quæ postquam per aliquod temporis spatium de abdominis doloribus conquesta sæpius esset, tandem medio Julio 1748. incidit in febrem inflammatoriam, quam sequitur tumor hypochondrii dextri, tendens brevi ad suppurationem, quo rupto ingens copia puris exit, cum lumbricorum innatante globo, ciborumque quos paulo ante assumerat nondum digestis reliquis, quo facto de morbi natura nemo dubitavit, nec hætenus aliquid in hac re inauditum erat, præsertim in his regionibus. Ipsaque foemina morbum nec novitate nec vicinorum exemplis valde metuendum intelligens soli se commisit naturæ, præsertim quum & adpetitus & vires redirent, & alvi naturalis depositio non esset intercepta.

Erat autem vetula, illius vicina, quæ audito morbo suadet, ut ægrota cibus durioribus utatur, illosque vix mansos majoribus bolis deglutiat, hos per angustiam ulceris non exituros rata. Aegrota morem gerens fabas magnas Guesstphalorum huic scopo ridicula sapientia adhibet. Oritur autem novus mox acerbissimus dolor, vomitusque vere iliacus & paulo post per apertum abdominis vulnus erumpit globus intestinorum, crassus, inflatus, informis, rubicundissimus, qui sensim explicatus apparet intestinum tenue esse, duos circiter pedes longum. Id autem erat in hac re mirum, quod hæc fistula altero sui fine non in abdomen redierit, ut oportebat si intestinorum tractus adhuc integer cohæreret, sed quasi abscissa esset hæc portio a reliquis intestinis finem alterum pendulum habebat. Cui præjudicio & illud favebat, quod in pendulo hoc fine foramen aut orificium esset, rugis contractum sed facile ampliandum, ex quo subinde albuminis purulenti aliquid effluebat.

Advocati rerum periti, quum portionem intestini rubicundissimam, penitusque abscissam cernerent, decreverunt gangrænam non procul abesse, & aeris libero accessu futurum brevi sphacelum, ideoque portionem abscindendam, & artificialem anum in abdomine procurandam esse. Novum vero accidens phænomenon contraindicabat & hoc. Scilicet quod-

quodcumque biberet ægrota, per abdominis vulnus cito post assumptionem evacuabatur, & quidem non per pendulum illud intestinum, aut ejus perforatum finem, sed juxta latera intestini per tenuem hiatum in abdominali ulcere ab infarciendo intestino relictum, guttatim defluebat. Quare novum adhuc & non cognitum intestini superioris vulnus adesse videbatur. Omnibus autem his indicationibus mulieris bona valetudo contradicebat, quæ in tantis malis nec febrem nec virium defectum patiebatur. Ideoque reponendum intestinum censent ut præcipiti consilio, sic irritò successu. Reliquum erat, ut fomentis lacteis sphacelum quantum possent retardarent.

Hæc intestina pendula manserunt extra corpus ad vigesimum diem, sine mutatione nec in melius nec in pejus. Interim quotidie duo, tresve clysteres injecti ex lacte, jusculis & farinosis decoctis, quorum ne gutta redibat, sed omnes in nutrimentum convertebantur, ut foemina paupercula, lautius nunc per anum quam ante per fauces nutrita, pinguescere videretur. Post hanc historiam de clysterum nutrientium possibilitate nemo dubitavit.

Inter tot naturæ lusus me accersit chirurgus, ut prudens sic solers foeminae curator, & advenio vigesimo die. Erat autem facilis mihi omnium explicatio quam primum viderem. Namque *intestinum tenue*, (ut puto jejunum) *inversum* erat, ut interior tunica villosa nunc externam superficiem occuparet. Erat rugosa hæc tunica, pulcherrime rubicunda a translucente sanguine tunicæ sequentis, non glabra, sed instar panni holoserici tomentosa, referta papillis innumeris, quales in apice linguæ famelicæ conspiciuntur, aut quales sunt acini in fructu maturo fragorum. Quæ papillæ minus erant visibiles quiescente intestino, exferbantur autem si aliquid sapidi applicaretur, præcipue vinum, aut quando motus peristalticus exercebatur. Continuo madida erat hæc tunica, transsudante tenui humore, quem etiam crassus, albus, mucosus interdistinguebat, illo tempore frequenter expressus, quo peristalticus motus fiebat.

Quid sub motu peristaltico hæc tunica interior fuerit passâ, juvat enarrare. Scilicet tunc pars, vel aliquando integra hæc fistula intestini turgebat, simulque crescebat longitudine & latitudine, tantumque contrahebat ruborem, ut nulla vel maxima inflammatio huic par esse possit. Inde calor major. Præterea erigebatur intestinum, & erectum stabat, ut quasi colem lascivientem æmularetur. Videntur ergo fibræ musculares intestinorum vicem erectorum in hac tunica præstare, qui comprimendo trunculos venarum faciunt, ut sanguis in minoribus stagnet, tumoremque & calorem his conciliet, qui forte in digerendo chylo non parvi sunt usus. Confirmat hanc ideam quod durante hac erectione copiosissimus mucî & liquoris intestinalis proventus erat, quiescente intestino paucus vel nullus. Quando lac & emollientia applicabamus,

cessabat hic motus continuo, membranaque ex rubore inclinabat ad lividitatem, sed ex vino calido applicato, fortissimus rubor tumorque, & motus tam vehemens, ut priapismum fere æmularetur. Tentor ex his concludere motum peristalticum magis excretionem intestinalium humorum, quam chyli secretionem juvare.

Erat & hoc mihi novum, quod hæc membrana omni sensu careret. Quomocunque illam tractarem, nihil sentiit fœmina. Si aliquando mucum abstergebam, animo ejus fontes accuratius videndi, licet modestissime id facerem, tamen sanguis fere semper manabat, sine dolore tamen, & sine damno, ostiis citissime reclusis. An in durioribus cibis eadem pati potest? Certe dolor dysentericus in hac membrana non quæri debet.

Dum per aliquot horas continuas vinum calidum applico, idemque per syringam in illud orificium quod in fine penduli intestini erat, injici curo, intestinum sensim accurtabatur & in abdomen repebat, ut tandem vix digiti longitudinem extra abdomen superesset. Sequenti die etiam hæc portio in abdomen rediit, & penitus incisi nobis & fœmina evanuit. Post paucos dies alvi officium fœminæ redditum est, appetitusque viguit. Abdominis tamen ulcus hæcenus ex metu & morositate fœminæ saniora consilia & gastroraphen rejicientis claudi non potuit, ut etiam nunc aliquid potulenti per id effluat, forte quia intestini ulcus nunc peritonæo adnatum est. Multoties posthac dolui adventum meum nimis propinquum fuisse sanationi, quia pulcherrima experimenta institui potuissent de variorum medicaminum in hanc membranam actione.

Habemus hic exemplum volvuli inauditum. Intestinum susceptum & invaginatum per longitudinem duorum pedum, idem transiens extra corpus per ulcus, idem per duos pedes nova inversione rediens. Ergo fimbria mesenterii mirabiliter extensa, quæ per quatuor pedes inter intestinorum susceptorum interstitia gliscere poterat. Possibilitatem autem in hoc casu adjuvit summa macilentia pauperculæ mulieris. Apparet etiam in morbo iliaco non esse emollientibus pugnandum, sed roborantibus, & præcipue meraco vino.

LXXXIX
MARTINI JACOB KUPFFER
DISSERT. SISTENS
VOLVULUM SANGUINEUM,
EJUSQUE CURATIONEM IN VIRO
QUODAM.

Regiomont. 15. Januar. 1729.

LXXXIX

MARTINI JACOB KUPFER

DASSELT 212723

VOLVULUM SANGUINEUM

VIUSQUE CURATIONEM IN VIRO

QUODAM

Registration: 17. Januar. 1720

223

I. N. D.

HISTORIA.

V Ir quidam, generoso genere in Curonia clarus, temperamento potissimum sanguineo, debili a teneris & gracili corpore, tanto tamen fuit valetudinis robore, ut militia molestias sub vexillo Saxonum aliquot annos sustinuerit, atque per germaniam itinera quoque confecerit. Hic, cum annos natus duodetriginta domum reverteretur, a variis subinde egritudinibus quasi exceptus ita defatigatus est per multos annos, ut quibus morbis initio laboraverit, aut non meminisset, cui meminisse taderet. Hoc tamen memoria tam diuturna valetudinis reddidit, postquam quorundam medicaminum usu biennium circiter a passione liber fuisset, largioribus variisque cibis ac cupediis pastus, ceteroquin otiosus, lassitudinem membrorum & angustiam precordiorum, cordis palpitationem, pressionem ac dolorem sub costis spuris, jam antehac passim parte dextra dolentem, se sensisse: qui affectus una cum flatibus, torminibus, ructibus atque alvi adstrictione, saepiuscule redirent. Quibus malis ut liberaretur, ad medicamenta domestica confugit, quibus autem non cessit, sed invaluit potius egritudo adeo, ut interdum ducere spiritum vix posset: mane inprimis amaro tetroque sapore ac abundante, qui ore diffuebat, limo atque conatibus vomendi stimulatus fuit. Tum mane plerumque vomitus subsecuti sunt, non sine male habentis anxietate, aliquot demum haustibus spiritus vini aut frumenti cessante. Cum frustra esset, quicquid domesticorum remediorum adhiberetur, commisit se curationi empirici cuiusdam, qui, corpus tantummodo purgandum esse ratus nihil effecit amplius, quam ut vires aegroti prosternerentur. Quens secutus alius ejusdem sortis homo corroborantibus medicamentis vomitus compressit, pollicitus, dolores successu temporis acquieturos. Factum tamen est, ut, paucis hebdomadibus interjectis, aegrotus, ut antea, vomitibus agitaretur. Cum itaque familiaris illi factus esset iste morbus, nihil praeter pilulas communes, saepe diuque jam usurpatas, quae alvum aut aperirent, aut apertam conservarent, opposuit. Quoniam vero post aliquod temporis interval- lum alvi obstructio pertinacior, vomitus quoque crebriores, medico usus est eo usque felici, ut rarius vomeret, & dolores mitiores essent, meliorque digestio. Sed abruptit aeger curationem hanc, quae nimis diuturna visa est; inprimis cum accepisset, essentiam dulcem esse medicamen plane miraculosum, aliquandiu ea usus est largiori dosi, sed absque successu. Vocavit igitur de- nuo in consilium medicum, quo constanter usus eo usque rediit ad valetu- dinem, ut malum, apertis haemorrhoidibus internis, prorsus sublatum esset.

Sup-

Suppressis postea iisdem supervenit pristinus morbus tanta vehementia, ut recuperationem valetudinis, praesertim cum medicus ille, pestilentia an. 1710. in Curonia grassante, e vivis abriperetur, desperaret. Ita nihil morbo admovit praeter paucula quaedam, quae mitigare dolores, & aperire alvum adstrictam posse visa sunt. Vires interim sensim exaruerunt, & conjugii cupiditas, ante flagrans, imminuta. Ut eo solertius curaretur, virginem nobilem, etate proveciorem, duxit, quae singulari quadam cum providentia medicaminum & enematum quotidiano usu non mediocre assecuta est allevamentum. Haemorrhoides enim triennium occlusae fluxus repetierunt, uti moderatis doloribus infirmus ille noster supra annum melius haberet. Post autem, ubi nimio cibo repletus est, siquidem perpetua fuit appetentia vicissitudo, flatu, cruciatus & calorem sensit, atque quotidie aliquoties evomuit. Malo igitur quanquam in dies ingravescente, agrum tamen spes consolata est, etsi cum valetudine penitus reconciliari non posset, fore tamen, ut, doloribus enervatis, vita aliquandiu frueretur. Incidit itaque denuo in quosdam medicastro, qui cum frustra essent, in medicum, qui inter alia aquam menthae ac herbam menthae ex cerevisia coctam quotidie ad potum commendavit. Quo factum est, ut alvus adeo obstrueretur, ut enemata, quibus alias soluta erat, effectum fere denegarent, atque invalesceret vis convulsionum cum tanto virium defectu, ut saepius animo egrotus liqueretur. Quemadmodum autem ita fieri assolet, ut nihil inexpertum relinquamus, si quod ingruit vitae discrimen: ita hic etiam aliud super aliud in subsidium vocavit, secutus imperitorum non minus, prout obvenerunt, quam peritorum consilia. Ex quo evenit, ut aliquando ex medicaminibus volatilibus aliisque calidioribus adeo ille male affectus esset, ut moribundi loco esset habendus, ipse quoque certum haberet, nunc illi moriendum esse; praesertim cum ad aures ejus pervenisset, medicum quendam hariolatum esse, vix superaturum egrotum dimidiam anni partem, apostemate enim laborare. Cujus praedictum cum eventu destitueretur, me invaletudinarius sub finem februarii anni 1716. arcessi jubebat, atque mecum, qui veneram, lamentabili voce, quae admodum aspera erat, conque- rebatur, se angere torminibus diris in omni ventris infimi ambitu, maxime tamen subter umbilicum, praeterea doloribus in spina dorsi, capite &c. una cum difficili respiratione, singultu, tractibus & trepidatione membrorum omnium. Cum tormina paroxysantia inciperent, vesperi peracerbissima, & quae duratione maximam noctis partem adequabant, abdomen sursum, umbilicus intro detorquebatur. Quibus convulsionibus miser homo, vernis instar quasi in arcum sinuatus, ejulatu & clamore conficiebat tempus. Corripiebatur quoque horrore quodam & calore, qui affectus priusquam desinerent, ingenti iteratoque vomitu conquassabatur, quem tanta insequabatur lassitudo, ut nec maecus nec pedes. Humor, qui vomitu largiter protrudebatur, in ore, quod propter halitus faevorem nemo accedebat propius, a-

cido tetroque sapore sentiebatur, ac viscidus erat, plerumque cibo intermixtus, colore insolito, odore fetido. Obstructa alvus, neque solubilis, nisi enematis fortioribus, quamvis crebriori egerendi cupiditate. Cumque feces, mucosa sepius materia, paucillo sanguine quandoque tincta, non sine difficultate rejicerentur, intestinum rectum prominebat, digitorum subsidio reprimendum. Urina, que etiam difficulter reddebatur, tenuis erat, aque similis, alias crassa atque rufa. Postquam igitur eger, annos natus quadraginta quinque, intervallo annorum quindecim ab his morbis per vices direxatus, atque postremo ita invasus fuerat, ut biennio affixus lecto fuisset, virum pene nihil supererat, facies Hippocratica, propensiones in deliquia, animus tristis & timidus, alias nonnunquam impatiens, & re quavis levissima facile exandescens. Valetudinem recuperandam cum desperaret, id unice rogabat, ut, si quid assistente Divina gratia juvari posset, commotionum vehementia dolorumque acerbitas leniretur.

DILUCIDATIO.

SI non semper homines, quoties eorum valetudo periclitatur, a multis ac multiplicibus morbis simul vexantur, non raro tamen, teste experientia medicorum, id fieri solet; egoque arbitror, hunc etiam ægotum pluribus uno laborasse morbis, tum propria, tum medicaltorum culpa, temporis successu, contractis, quibus per multos annos corpus valde depravatum ac enervatum est. Quanquam vero aliquot hunc ægrum morbi occupaverunt, habuerunt tamen communitatem invicem haud exiguam, & unam potissimum radicem; potestque affectus hic complicatus uno certoque nomine indicari: quod si exigas, colicam sanguineam aut potius volvulum sanguineum appello, atque, ita fuisse, evincere conabor. Explicatione verborum superfedere posse, persuasum, cum in lexicis multisque disputationibus, de colica & ileo scriptis, voces illæ ad nauseam evolutæ sint, &, ut jam Galenus lib. 3. de differ. puls. c. 1 monuit, de nominibus laborare sit operam ludere. Volvuli autem notio ideo magis placet, quod hæc affectum prefusus indicat; dum enim certum habeo, illum in sublimiori colicæ gradu consistere, & Alexandrum Trallianum evolvo, qui lib. 10. p. m. 589. asserit, nihil aliud esse ileum, quam colici affectus intensionem & incrementum, ille affectus optimo jure appellari potest volvulus: vox ειλῆξ autem ab interpretibus, quos ego quidem consului, volvulus sive convolvulus redditur. Qua notione græcis, eadem etiam latinis audit, quod nimirum intestina, quæ in statu naturali obscure versus inferiora moventur, hic manifeste volvi, id est, ut Musitanus oper. tom. 1. p. 249. cum aliis explicat, versus superiora moveri, seu, ut

Celsus loquitur, verti videantur. Neque obstat, quod morbus non in intestino ileo resideat potissimum; si enim dolor violentus & perseverans, vomitus frequens & alvi constipatio pertinax, ilei nomine a medicis, notante Chenau observat. l. 3. p. m. 256. & seqq. vocatur affectus. De cetero satis notum est, nomine ilei Hippocratem ceterosque medicorum majores omnia ventris tormina indicasse, prout id Mercurialis variarum lectionum lib. 5. c. 1. innuit: atque Tiberii principatu, teste Plinio lib. 24. c. 1. nomen coli, id est, colici affectus, ut Harduinus & alii interpretati sunt, innotuisse, quo nomine etiam, Galeno auctore 2. de loc. aff. c. 2. & sqq. quivis dolores vehementissimi, in quibuscunque ventris partibus evenerint, comprehenduntur. Quod si porro affectum hunc volvuli sanguinei nomine denotem, liberum mihi atque integrum fore arbitror: eodem enim id jure fecero, quo quidam colicam humorosam, scorbuticam, nephriticam, saturninam, alique aliter ex causæ ratione appellat; quanquam non adeo est usitatum, colicam sanguineam seu volvulum sanguineum statuere. Neque id facile invenias apud scriptores antiquos, præterquam apud Hippocratem libro de internis affectionibus. Videtur autem ista descriptio subobscura, torsitque interpretem non parum, quid senex nomine ilei, atque speciatim ilei hæmatitis intellectum voluerit. Si quis autem loca, quibus ilei fit mentio, recte excusserit & explanaverit, ille sane, si quid judico, celeberrimus Stahlius erit, cujus hoc abunde testatur disertatio, de motu hæmorrhoidum internarum inscripta, ex qua apparet, Hippocratem per ileum hæmatiten affectum torminosum propter causam sanguineam, sive, ut clarissimus Alberti in disputatione de colica hæmorrhoidali explicat, a causa sanguinea pendentem, simulque affectum hypochondriaco-scorbuticum denotasse. Quod si in ægroto talismodi morbus offenditur, specialius ille & autoritate ipsius Hippocratis ileus hæmatites seu volvulus sanguineus dici potest. Post Hippocratem, quantum ego quidem sciam, de ileo hæmatite nemo præter Stahlium modo laudatum aliquid digni scripsit, qui tum universæ arti medicæ, cum vel maxime huic negotio lucem affudit illustrissimam, multosque meliora docuit. Neque immerito mireris tot medicos, tanto tempore, interque tot conatus, de hac re nihil ferme attingisse, cum colica talismodi sanguinea quam Stahlius hæmorrhoidalem vocat, tum ab illo tum ab aliis sæpe in regionibus calidioribus observata sit; in frigidioribus vero, exempli causa, in Livonia, tam raro, quam hæmorrhoidalis fluxus, eveniat. Itaque Hippocrates, patet ille artis salutaris, cum nihil sit cum origine perfectum, si quid desiderari potest in illa descriptione, merito suo excusandus est.

Quemadmodum vero senex nullam, cur ileum hæmatiten diceret, rationem reddidit: ita nec opus esse arbitror, ut ego circa denominationem affectus sim admodum sollicitus atque longus. Rem itaque ipsam

aggrediar & affectum, qui volvuli sanguinei nomine mihi venit, breviter strictimque describam. Est affectus abdominis & imprimis intestinorum convulsivo-dolorificus, a sanguine superfluo, acri, in venis, speciatim hæmorrhoidalibus internis, stagnante, distendente vasa, vellicante fibras nerveas &c. originem ducens; vomitu alvique constipatione ingenti ac aliis diris afflictionibus valde exacerbatus atque pertinax. Ipsi Hippocrati ileum hæmatiten fuisse affectum torminosum, laudatus Stahlius in dissertatione de motu hæmorrhoidum internarum asserere non dubitavit. Quamvis enim senex libro illo, quem de internis affectionibus inscripsit, ubi agit de ileo, tormina non memorat, inde tamen colligi non debet, ileum non esse affectum torminosum. Ipso enim nomine talem ille affectum indicare voluit, hinc non opus fuit fusior commemoratio: quid? quod alibi, ubi ilei neminit, tormina & dolores enumerat, quod testatur lib. de flatibus p. 407. tom. 1. popularium 3. p. 719. tom. 1. de morbis 3. p. 105. tom. 2. juxta editionem Lindemii. Galenus in 3. aphor. 22. & antiquorum medicorum nonnulli, quibus hodiernum quidam adeo assentiunt, ut ab eorum sententia vel latum unguem discedere piaculum existiment, arbitrantur proprium id unice maximeque, & quod nunquam sejunctum sit, esse ileo, quod nihil ad inferiora descendat, nisi forte liquida quædam & serosa. Quando vero Hippocrates lib. de intern. affection. jam citato, p. 254. tom. 2. dicit, cibos crudos secedere, quoscunque ingessit æger, & popular. 3. p. 719. tom. 1. ubi mulieris volvulose apud Tifamem decumbentis statum describit, secessus crudos, tenues, quamvis paucos appellat; teste insuper nostri temporis experientia, interdum colica cum alvi fluxu concurrat, certum omnino indubiumque videtur, naturam atque indolem hujus morbi non constitui ab excrementorum retentione, sed convulsione infimi ventris ac imprimis intestinorum dolorifica. Quod enim nulla est colica, qualiscunque ea sit, nisi sit morbus convulsivus, id ipsum est, cur convulsio, quæ miris modis & gradibus alias differt, illi certo modo propria & essentialis, seu ut loqui vulgo solent, affectio generica dici possit. In hoc itaque affectus ægroti nostri cum omnibus colicæ speciebus conspirat, quod affectus abdominis & imprimis intestinorum convulsivo-dolorificus est, ubi videlicet motus intestinalis, qui peristalticus seu circumpressorius dicitur, & in statu sano obscurus versus inferiora videtur, exacerbatus, inversus & quocunque modo ita præposterus est, ut dolores vehemensissimi excitentur. Nisi enim sint acutissimi & fere intolerabiles, a Galeno aliisque non censentur colici. Quodsi vero quidam vellet omnia omnino ventris tormina pro colica habere, non video, quid obstet, cum & veteres medici non extremi sane ordinis, prout jam ex dictis constat, idem statuerint. Quanquam hodie ad colicam non referuntur ea tormina, quæ in subjectis sensibilibus & levibus diætæ vitiis exorta sunt, ubi forsitan cibos, quos flatu

subsequuntur, carnem pinguiorem aut aliud tale sumserunt, affuso potu frigido, qualia tamen tormina sunt mitiora nec diu durant. Nostrum autem ægrotum, quod historia testatur, motus convulsivi admodum vehementes aggressi sunt, abdomen quippe versus præcordia adeo agitatam & umbilicus intro retractus fuit, ut vermis instar decumbens inflexus, quamdiu cruciatus isti continui perdurarunt, ab eulatu & clamoribus non potuerit se cohibere.

Non est, quod multis ostendam, in nostro affuisse convulsiones atroces; ut vero illud æque ac hoc satis pateat, hanc nempe colicam ab aliis speciebus differre, præcipua ea, quæ signorum vicem obeunt, ex historia repetam. Tormina illa non vaga, ut in alia colica, sed fixa circa mesenterium maxime fuerunt, multos annos permanerunt, & per aliquod tempus intermittentia, summo cum impetu & per paroxysmos quasi redierunt. Præter hæc obstructio alvi cum tenesmo contumacior facta est, ubi, enematis nonnihil aperta fuit, sæpius materia mucida, quandoque sanguine pauculo tincta, excreta est, prominente intestino recto: urinæ etiam difficultas ægrum sollicitavit. Vomitus valde accrevit, ac postea materia vomitu extrusa foetuit, in ore foetido acidum ingratumque maxime gustum relinquens. Flatus fuere mitiores, sed fortior singultus, respiratio difficilis, calor quasi febrilis, præcordiorum capitique dolor. Priusquam tormina nostrum invaserunt, inter alias passiones ex abundantia sanguinis subortas, pressionem ac dolorem sub costis, inprimis dextro latere, passim sensit; verbo, malo hypochondriaco affectus fuit, atque postea, quam antea non senserat, colicam contraxit, eamque non acquiescentem, usque dum, hæmorrhoidibus apertis, sanguis per alvum decellit: quod malum remediis, qualia sunt purgantia aliaque ordinaria, contra colicam valentia, non tantum non cessit; sed potius, addito quasi novo robore, invaluit. Ubi contra mitiora media adhibita fuerunt, eaque talia, quæ fluxum hæmorrhoidalem excitarunt, cessavit malum, atque durationi fluentium hæmorrhoidum dolorum quies respondit. Ex quibus intelligitur, in hoc affectu alia quædam, quam quæ colica vulgaris alit, pluraque & iniquiora symptomata extitisse, atque eum non tantum esse insignem colicæ gradum, qui prope admodum absit a summo illo gradu, ubi maxima & perpetua est alvi constipatio, omniaque per os redduntur recrementa; sed quid differat hic affectus ab omnibus aliis colicæ speciebus. Equidem in hoc potissimum discrimen illud concipitur, quod hic affectus est morbus plane atrox & pertinax; siquidem semel aut bis jam placatus & acquiescens omnino, eadem prorsus, imo majori vehementia rediit, neque partibus remotioribus & exterioribus pepercit. Cum his de volvuli sanguinei a colicæ vulgaris discrimine conspirant, tum quæ tradit Hippocrates lib. de intern. affection. p. 255. tom. 2. ubi de ileo agens ait, morbum huic multa curatione opus habere, gra-

vem enim esse, & multis jam sanis factis post duos annos reversum esse, tum quæ recentiorum, præprimis Stahlî sparsim in scriptis suis, observationes suppeditant,

Porro ex superioribus elucescit, intestina, ventriculum, hepar, vesicam urinariam ac reliquas abdominis, imo remotiores & omnes fere corporis partes, quasdam magis, quasdam minus, affectas fuisse in nostro; causam vero materialem primariam non intra intestina, in interna nempe superficie, alias quæ ventrem solverunt, atque feces copiose eduxerunt, levamen attulissent certissimum, sed, quod apparet, si omnia phænomena recte consideres, intra venam portæ atque connexa vasa, hæmorrhoides præsertim internas ac intestinorum membranas, sedem habuisse. Rem sane arduam esse, partem primario affectam cognoscere, quod intus latet, nec oculis apertum est, commonstrant quorundam & veterum & recentiorum medicorum diversæ sententiæ. Vulgo putant, colicam in intestino colo, ileon in ileo residere; verum si examines Hildani aliorumque de hac re observationes, certum exploratumque est, materiam peccantem non facile locum determinatum, ut colon solum aut aliud intestinum, sed sæpe totum canalem occupare. Neque desunt observationes, colicæ causam extra intestina hærare, quas ut allegem, non opus est, præter unicam, observationum Riverio communicatarum 4. a Chomelio, qui invenit multam pituitam vitream externæ intestinorum tunicæ adhærentem, & per totam eorum longitudinem frustillatim dispersam in cadavere ægræ, cui dolores colici neque clysteribus, neque purgantibus ac ejusmodi aliis, sed tantum balneo tepido sedari potuerunt. In venis autem & cordis ventriculis nullum sanguinem invenit, quia natura extremo conatu totum ad intestina detruferat. Mesenterium imprimis inter alios a Willisio oper. tom. poster. 323. pro genuina colici morbi sede habetur, cum in illo plurimi nervi & magni eorumque plexus & distributiones valde insignes sint: cumque hæc pars admodum sensilis & humorum affluxionibus plurimum obnoxia, nulla certe regio corporis ad motus varios & convulsivos videtur aptior. Hæmorrhoidalem etiam & meseraicas venas, nec non ipsum portæ truncum copiosissimi nervi, tum a plexu hepatico tum a mesentericis prognati, arcte amplectuntur, sine dubio constrictionum spasmodicarum in statu p. n. autores, juxta Salzmannum in disert. de vena portæ. Recensio- nem plenam ac investigationem partium affectarum merito hic omitto, quas qui examinare intendit, adeat anatomicorum, Salzmanni, Heisteri, Ruyschii, Vieussens, scripta accuratissima. Paulo clarius tamen hæc omnia patebunt, si causæ considerentur, quarum tractatio cum illa de sede morbi necessarium habet nexum, ideo ad eas nunc pergimus.

Negari non potest, causas morborum esse longe abstrusiores, quam quæ humanæ mentis acie perspicui possint; sed hæc difficultas non est perpetua aut absoluta, sæpe enim in ægroto culpa est obscuritatis,

qui aut non potest aut non vult medico aperire, quod aperiendum erat. Culpæ quidem nos ter argui potest, quod ea, quæ nocuerunt, & priorum passionum phænomena ignoravit; omnibus vero, quæ hic se offerunt, circumstantiis paulo accuratius consideratis, haud videtur esse dissimile vero, causam morbi primariam materialem existisse sanguinem stagnantem in abdominis vasis, & primum quidem in hepate dubioque procul potissimum in vena portæ. Hoc viscere non facile procedit sanguinis cursus, quod vena portæ munus quodammodo arteriæ sustinet, nec affectionem arteriæ perfectam habet, neque valvulis circulo sanguinis succurrentibus instructa est, quales sunt in ramis venæ cavæ, & quod sanguis, qui natura crassus est, ex amplioribus ramis in angustiores tubulos difficulter movetur, hinc levi ex causa & si modo abundans in motu suo impeditur, & aliquatenus stagnat. Primum in nostro stagnationem, aut certe motum impeditiorem sanguinis in vena portæ ac hepate, ideoque malum, quod vocant hypochondriacum, existisse, præter alia indicia pressio & dolor in dextro hypochondrio arguunt: quod malum, si sanguis per venam hæmorrhoidalem internam ope intestini recti excretus esset, cessasset omnino; prout plurium medicorum suffragio Solenander, consil. p. 374. observavit, illos, qui hepate laborant, maximam partem curari per hæmorrhoides. Quorum fluxus cum in nostro non subsequeretur, stagnatio sanguinis, affluente subinde novo sanguine, adeo accrevit, ut vasa venosa maximeque hæmorrhoidalia, imo membranæ intestinorum crassorum & inprimis recti distenderentur, atque passim partes quædam coarctarentur, & convulsiones excitarentur. Hic conferri merentur, quæ recenset Vesalius lib. 5. c. 15. p. 415. de humani corporis fabrica, & Kerckringius specileg. observat. 50. ille enim in cadavere quodam animadvertit, venæ portæ rami, sub colli intestini sine & tota recti longitudine in mesenterio ductum, pollicis fere crassitiam æquavisse, atque sanguine turbasse, hic in uno vase, nempe in uretere, & dilatationem & coarctationem vidit. Extra dubium positum esse arbitror, motum sanguinis in abdomine impeditum pressio pede in nostro venarum dilatationes, uberores humorum affluxiones, atonias partium, crassities & stagnationes sanguinis secutas esse. Sanguis autem opus habuit, ut cum majori impetu moveretur, ideo motus tonicus etiam auctior fieri debuit, cumque ille non facile propelli & excerni potuit, non solum venas magis magisque dilatavit, sed per vasa in intestinorum substantiam sensim conflavit, nec statim dolore effecit, donec sufficienti copia cumulatus tunicas distendit, ac nervorum strictione, tensiones musculorum, convulsiones & variæ passiones orirentur, necesse fuit: quales crebrius occurrunt sceminis ex retentione menstruorum. Novi matronam generosam, sanam & vegetam, sed, quoties sanguine menstruo non exsolvitur, vehementibus abdominis convulsionibus cum adstrictione alvi, vomitu & magna animi anxietate, exposita est,

est, neque prius tali affectu liberatur, usque dum sanguis fluit. Observatum est satis, si in dextro hypochondrio pathemata magis sentiantur, accedere communiter affectus colicos, prout apparet ex Juncker. conspect. med. p. 184. A stagnatione autem sanguinis in vena hæmorrhoidali atrociam pathemata & tormenta colica, præsertim si per venas sedis exitum non habet, procreari, celeberrimus Hoffmannus med. ration. system. tom. prior. p. 139. asserere non dubitavit. Quod vero ad causam efficientem attinet, quæ a materia sejuncta est, non est, ut arbitrator, quod magnopere se angat medicus: sufficit, quod planum est, spiritum & corpus ex summa sapientissimi Numinis sapientia constituere hominem; spiritum esse, qui agat, corpus, quod patiat, atque illum variis mirisque modis, ut testantur affectus animi, vim suam in hoc exferere. Quo vero modo in corpus agat, totque variæ oriantur actiones, doctissimus quisque mavult doceri quam docere. Obvia humorum stagnatione, ut ex dictis jam constat, aut alio circulationis impedimento, major omnino vis requiritur ad humores per arcta vasa propellendos: quod num sola partium dispositio & textura sine anima præstet, quæ inter tam arctum intercedit connubium quasi, ut arctius esse nequeat, sapientes judicent. Id certum est, animi indoli corporis constitutionem respondere, quod apparet in viris effœminatis, qui quemadmodum vicissitudine iræ, timoris, tristitiæ, gaudii, agitantur, ita facile morbis patent.

Inter causas remotas præcipua procul dubio est abundantia sanguinis, quam in ægroto extitisse, præter alia in historia recensita, lassitudo membrorum atque angustia præcordiorum, nullo alio præseente morbo, indicant, quo malo plethoricos, ceterum vegetos, infestari dies, docet. Inprimis illi anxietudinem quandam sentiunt, qui motionem aut laborem antea quotidianum intermittunt; difficilemque respirationem, si plus, quam solitum est, corpus movetur. Quamdiu noster peregre fuit, & quantum satis est, commotus, aut parum aut nihil ejus valetudinem sollicitavit. Ubi autem, prout par est, non fuerit impensa illa abundantia, non potuit non corpori esse noxia, quod sanguis nequivit debite circulari, ac, ut spissior fieret atque stagnaret, facile fuit. Facilius potuit oriri sanguinis abundantia, quod fuerit temperamento sanguineo, gracilique corporis habitu, ut ideo abundantissimus sanguis in venis esset, ea etiam ætate, qua sanguis largissimus esse solet. Unde plethora facile admodum damno esse potuit; præsertim cum a puero tenero debili que esset corpore. Utrum natura hepar fuerit infirmum, prout raro quisquam, Celso teste, non aliquam partem corporis imbecillam habet; an plethora excesserit, & quidem vena cava adeo sanguine plena & turgida fuerit, ut ex hepate sanguinem recipere nequiverit, definire non potest. Forsitan non immerito suspiceris, singularem in ægro vasorum abdominis structuram esse. Hoc enim quam maxime notari mere-

tur,

tur, mirum naturæ lufum uti circa vafa in genere, ita etiam circa venam portæ, brevia & reliqua abdominis vafa observari, id quod Salzmannus celeberrimus anatomicus Argentoratensis, plus una vice se vidisse, in differtat. de vena portæ, affirmat. Hinc juxta diverfitatem & infertionem venæ hæmorrhoidalis internæ, quæ frequentiffime ex ipfo venæ portæ trunco, sæpius e splenico & rarius e mefaraico ramo exurgit, pathemata in fanguinea colica præcipue effe diverfa atque mira, probabiliffimum sane videtur. Constat, quofdam, ceteroquin firmos, colica fuiſſe afflictos, cujus caufa neque adhibitis remediis ceſſit, ſed invenerunt demum medici, quod clariffimus Albinus & alii obſervarunt, diſpoſitionem partium peculiarem in caufa extitiſſe. Optandum, ut sæpius, quam hucusque factum, cadavera ſecarentur, hac enim via major certe lux medicinæ affunderetur; quod tamen præpoſtera impedit mortuorum exiſtimatio, non tamen eo uſque efficaci, quin cadavera corrumpantur, vermibusque pabulo fiant.

Multum plethoram, cacochymiam, ipſumque morbum perverſus rerum nonnaturalium uſus adjuvit. Infarciti ventriculo intemperanter cibi fuerunt, ita, quod plerumque fieri ſolet, præparati, ut appetitionem magis magisque alerent, atque ad alium poſt alium cibum allicerent, quibus non potuit non plethora oriri, impedimentum actionum, ſecretionis, excretionis, reſpirationis, caufa ſtagnationum & corruptionum: quod illa quoad pondus ſuum conſtanter aggravat vires naturæ, & viribus frequenter deſaſſata natura ordinariis functionibus tam ſufficienter propellendo ſanguinem, quam congrue deputando eundem, ac ſe- & excretionem adminiſtrando & continuando haud ſatisfacere poteſt, adeoque variâ & conſiſtentia & craſeos in humoribus vitia oriuntur neceſſe eſt. Idque eo magis in noſtro contingere potuit, cum ille pro more sæpius cibus craſſis, muriaticis, fumo induratis, iisque nimis veſceretur, qui neque rite digeri, neque ſecerni potuerunt, unde cruditates & variæ nocentes particulæ, imprimis acidæ, humoribus inſpiſſandis & coagulandis aptæ, ad interiora pervenerunt; quod auxit abuſus aromatum & ſpirituſorum, per quem nimia commotio in ſanguine tam ſpiſſo excitata eſt. Stomachus, cibo potuque nimium repletus, doluit, ut, quod vulgo dicunt, cibi lapidum inſtar premerent, quod ex eo potiſſimum oritur, ſi cibi plenis buccis nimisque avidè devorantur, neque temporis quantum ſufficit, iis maſticandis ac ſaliva miſcendis impenditur, ſpiritus quoque vini inſuper bibitur. Cepit enim vulgo homines error iſte, ut ſpiritum vini & frumenti digeſtioni conducere opinentur; quanquam contra malum inde potius augetur. Ventriculus ſalivali latice deſtitutus cibos intactos relinquit, & cruditates in primis viis collectæ plethoram morboſam, multaque incommoda alia producere ſatis valent. Ut taceam, cibum ferme nullum eſſe, quin ſal quoddam contineat, cereviſiæ autem & vina manifeſtum acidum.

dum alant. Quodsi intempeſtively ac in nimia quantitate diverſi generis ſalia continuatis vicibus ingerantur, quis dubitabit, ſanguinem & humores reliquos inde ſalina potentia non imbui atque imprægnari. Si examinemus porro externa, quæ materialiter influunt in corpus noſtrum, & ad ejus conſtitutionem faciunt, liquidiffime deprehendimus, aerem frigidum, humidum & exhalationibus maris inquinatum, corpori ægroti noſtri nocuiſſe, dum aer ille ad coagulationem & ſpiſſitudinem humores diſponit, & ſcorbutum producit, qui, ut regionibus frigidioribus omnibus, ita Livoniæ familiare malum eſt: & id quidem in noſtro eo magis evenit, quo minus ſeſe movit, & pro more plethoricorum quietem & otia amavit; motum e contrario & exercitium debitum ac laborem, qui poſt lapſum optima hominum naturalisque prorfuſ eſt medicina, neglexit. Defectu motus externi voluntarii non tantum reſpiratio, cujus ope ſanguis intra pulmones cum aere mixtus attenuatur, & ad actiones corporis obeundas aptior redditur, impeditur, ſed etiam tota humorum circulatio haud rite procedit, atque variæ paſſiones progignuntur: quod hominibus multi laboris, quales ſunt ruſtici navigatores, non obvenit.

Haud parum ineptæ curationes ad intenſionem & durationem morbi contulerunt: latuit enim cauſa empiricos, ſymptomatum ſaltem rationes habentes, nimia purgantia, aloetica & roborantia medicamina variaque calidiora adhibentes, quæ in colica e ſanguinis ſtagnatione orta non tantum uſui eſſe non potuerunt, ſed quod effectus demonſtravit, convulſionum vim intenderunt, viresque corporis enervarunt. Mentha quidem inter ſpecifica contra colicam a Sydenhamio aliisque numeratur, quæ vero neutiquam, ut Junckerus conſp. med. p. 572. monet, pro abſolutis habenda, ſiquidem virtutem debitam ſecure certeque non præſtant. Menthæ aqua & decoctum omnino, quod nimis adſtringens, alvi adſtrictionem adauxit, ipſique malo incrementum ac robur dedit. Eſſentia ſic dicta dulcis, quæ propemodum pro univerſali medicamine habetur, quamque ſumſit aliquandiu noſter, ad augendum morbum nihil contulit, quoniam nihil inde detrimenti ſenſit, quamvis largiori doſi infuſa. Quidam enim paſſim in Saxonia & hic Regiomonti dimidiam unciam illius eſſentiæ una vice exſorperunt, non majore damno, quam ſi tantillum Hiſpanici aliisque boni vini ſumſiſſent. Interim non poſſumus ſatis conqueri, tantam eſſe quorundam levitatem, ut magni faciant peregrina, artiſcioſa, ſplendida, pretioſa, quamvis fraus facile deprehendi potuiſſet. Ut taceam, quæ medici præſtantiffimi jam dudum de mediis ſpecioſis ſenſerunt, atque excellentiffimus Hoffmannus ſæpe & haud pridem præfat. cit. lib. in contrariam partem diſputavit, fieri non poteſt, ut morbi medicamine quodam, abſente medico & in conſilium non vocato, curari poſſint, dum naturæ ac circumſtantiæ adeo diverſæ ſunt atque mutabiles, ut dici vix queat, medicoque præſenti

vel dexterrimo negotium faceſſant, ac multum difficultatis pariant. Ipſe Hoffmannus ſanctè affirmat, ſe antea mirifice inhiſſe chymicis, atque ubivis fere arcana conquiſiſſe; poſtea vero longe aliud per attentam experientiam expertum eſſe, domeſtica nimirum ac ſimplicia majoris & certioris eſſe efficacix, omnibuſque ſpecioſis anteferenda. Quod ſi modo medicus genuinas morborum cauſas, & rectas medicamenti ſimplicibus utendi rationes cognitæ habeat atque perſpectas, optima tunc habet arcana, & pauca vilioraque omnino ſufficiunt. Maxime vero omnium animi pathemata noſtro nocuerunt, quæ efficacix omnes materiales cauſas longo intervallo poſt ſe relinquunt, quibus ægrotus nimium fuit expoſitus, præſertim cum virili ætate conſtitutus matrimonium cuperet, miris certe, cum haud felix eſſet, affectibus agitatus. Aſſuetudinem denique multum valere ad morbos fovendos & revocandos, omnes uno ore fatentur medici. Et, nullam evacuationem facilius & pertinacius aſſueſcere, quam illam per hæmorrhoides, adeo ut vix ullus huic excretioni bis terve obnoxius fuerit, quin iterum iterumque ejus inſultus experiatur, Stahlus haud ſemel animadvertit.

Cum tot in ægrotato concurrerint cauſæ, mirandum non eſt, tot extitiſſe paſſiones, totumque corpus valde depravatum ac enervatum eſſe. Quemadmodum enim actiones in homine quaſi in circulum eunt, id eſt, una actio ab alia juvatur & juvat aliam, omneſque partes ad illas conſpirant: ita qualis chyliſicatio talis ſanguificatio &c. ſanguine etiam magis affecto, chylus aliique humores ac demum ipſæ partes ſolidæ ita depravantur, ut actiones rite procedere nequeant. Venarum certe in abdomine obſtructionem & atoniam partium convulſiones atque deturpatæ ſecretiones & excretiones ſecutæ ſunt: teſtante id quam maxime urina tenui ac pallida, difficulter reddita. Bilis & ſuccus pancreaticus non potuerunt non remorari, omnes humores remanentibus excrementorum variis particulis nocentibus imbui, glandulæ hinc inde obſtrui, impeditus magis humorum circuitus fieri, & afflictiones exacerbari. Quam ſoli humores crudi & acidi inteſtiniſ & ventriculo ſint inimici, ut inde flatuſ, tormina, ruſtuſ, oriantur, experiuntur vel ſaniſſima ſubjecta e levi aliquando in diæta commiſſo errore, & ſi modo cibos nimis craſſos aſſuſerint. Quidni particulæ acidæ in ſanguinem delatæ efficiant? tranſpirationem enim maxime impediunt, ſerum reddunt magis viſcidum, ad motum ineptum, unde circulatio tardior, obſtructiones, humores acidi, particulis ſulphureis terreis nupti, aciores, rodentes ac vellicantes fibras minutiffimas. Quod vero hæ particulæ non continuo, ſed per intervalla, rodant, & convulſiones efficiant, ſive ſaltem adjuvent, inde provenit, quia non hæreſe nec vellicare poſſunt, niſi adſit obſtructio. Prout itaque, exempli cauſa, ſtagnatio ſanguiniſ in vaſiſ hæmorrhoidalibuſ, accedente nova materia, vel citius vel tardius diſſipatur ſuperaturque, eo vel minor vel major
quo-

quoque paroxysmus existit. Prolixius hæc omnia potuissent explicari, si dissertationis limites excedere voluissent, quanquam non possim non fateri, explicatus hos præprimis esse difficiles ad demonstrandum, quæ ratione singuli affectus a causis dictis fuerint orti. Interea negari nequit, in initio ab abundantia sanguinis fuisse lassitudinem membrorum & angustiam præcordiorum. Tum a crassitie & stagnatione pressionem in hypochondriis atque dolorem, anxietatem, cordis palpitationem, ipsam convulsionem totius abdominis, a qua & cruditatibus in primis viis vel singulatim vel junctim flatus, dolores abdominis, ructus, alvi adstrictio, vomitus, horror, calor, appetentiæ prostratio. Ab humoribus magis magisque depravatis & acrioribus affectus invaluit, scorbutus ortus est, foetor oris, rauca vox. Cumque malum diu admodum duraret, ineptisque medicationibus increbresceret, aliæ quoque ac diffictæ partes per consensum partium & præcipue nervorum affectæ sunt, ipseque animus læsus est, unde dolores in spina dorsi & capite, respiratio difficilior, singultus, tractus atque trepidatio membrorum, summa tandem virium prostratio, tristitia &c. A tono debilitato & humoribus acris quoque, accedente ægri conatu egerendi & tenesmo, hæmorrhoidariis solenni, procidentia ani profecta est.

Supereff prognosis, quæ parum læta esse poterat: quemadmodum ægrotus sibi suffecturum credebat, dummodo convulsionum dolorumque inde ortorum dira exacerbatio sedaretur. Affectum equidem potuisse & tolli & præcaveri, non erit medicus, qui neget, si modo sanguis, excitato & conservato hæmorrhoidum fluxu, aut adhibita iterataque debita venæ sectione, tempore attenuatus atque imminutus fuisset. Sed morbus tam diutinus, præpostera medendi ratione exacerbatus, ut malum inveteratum robustius utique esset, prostratæ præterea ægrotantis vires, singultus, colicæ accedens, diri ominis plerumque habendus, & paresis metuenda, omnem felicitis curationis spem fere proscindebant; præsertim frigidioris tum temporis & iniquissima tempestate. Felicitis insuper eventus prædictioni reclamabat, quod non constaret, annon abscessus in mesenterio sive alia abdominis parte existeret, quod jam medicus quidam existimaverat, cui haud pauca abscessuum exempla, ab anatomicis annotata, ita præfagiendi occasionem præbuisse videntur. Hinc Baglivius prax. med. l. 7. inquit, colicam quandoque, si fixa est & febris adest, in abscessum abire solere. Et quamvis abesset abscessus, atque morbus curari posset, brevi tamen tempore fieri non posset, sed eo longius requireretur, quo plura viscera depravata, tonus partium solidarum magis laxatus, vix aut ne vix quidem integritati restituentus.

C U R A T I O.

Quoniam pagellæ angustia excludor, neque ulla necessitas magnopere urget, ut definiam, quo modo & quo ordine singulis diebus tam diu, quoque eventu sint media ægroto adhibita, strictim indicata seu medicamina, quæ præbui, & quid præcipui durante curatione contigit, enarrabo. Et, ut ordine, quo par est, incedam, indicationes, quibus respondit curatio, simul memorabo, idque eo magis, quo pluribus in nostro indicantibus resistendum erat. Cum debilitas virium, tum omnibus facile morbis, tum iis maxime obnoxia, ubi proclivitas ad lipothymiam ipsaque lipothymia adest, sese proderet insignis, par erat, ut ei primum occurreretur. Igitur præter juscula, opportune sumta, roborantia quædam temperatiora & suaviter humectantia, ut liquor balsamicus ex oleis æthereis, tinctura florum, ut dicuntur, cordialium, cum aqua cinnamomi sine vino, rosarum, liliorum convallium, quod pluribus ex causis alia non suppetebant, exigua dosi aliquoties quotidie dabantur. Quæ quamvis vomitu reddebantur, non tamen intermittebantur. Nonnunquam inter hæc vini Rhenani tantum, quantum unum alterumve cochleare capit, forbebat, non infelici successu: neque minus externe spiritu vini camphorato & leniter crocato abdominis regio lavabatur, impositis insuper calidis linteolis.

Convulsiones cum eo usque essent intensæ, ut abdomen maxime doleret, & per alvum recrementa paucula, plurima contra intestinorum contenta per os protruderentur, affectis propemodum omnibus corporis partibus, flagitare videbatur necessitas, ut mitigarentur convulsiones, neque tamen statim sedarentur. Consultum enim hoc non fuisset, clarissimorum medicorum judicio, monentium, ut in morbis habitualibus, quos ita appellant, caute agatur, subsequi enim pejora semper, si uno impetu cruciatus velis suppressere; quanquam obtestaretur ægrotus, ut diris istis doloribus liberaretur, id quod opiatis fieri facile potuisset. Quod autem jam medici experientissimi observarunt, opium & ex hoc composita medicamina non tantum nihil in colica attulisse auxilii, sed periculosi symptomatibus locum fecisse, subsecuto plerumque immo dico sudore, imo & paralyti, alias facile colicæ pedissequa, quam paresin vocant, dubitabam, opiatis uti. Neque itidem e re erat, vomitus ope adstringentium aliorumque usu vulgariuni medicamentorum compefcere, multo minus retentionem recrementorum purgantibus tollere, quippe in sanguinea colica, ut experientia testatur, mala pejora reddunt. Et quia æger lenissima vomitu reddebat medicamina, merito colligebatur, multo minus purgantia aliaque generosiora remedia, quibus extenuatissimum corpus

corpus impar erat, stomacho retentum iri. Quæ cum ita essent, maxime curæ erat, ut externis mediis lenirentur convulsiones, adhibitis hoc consilio lenibus sedativis seu antispasmodicis, discutientibus, nervinis, humores fibrasque rite demulcentibus, ut linimento, quod constabat ex ol. laur. nucist. chamæmel. ver. fœnicul. citr. quo mane, cessante paroxysmo, & a meridie abdomen calide inungebatur, imposita brevi post vesica, quæ calida aqua repleta erat, simulac calor imminutus esse incipiebat, removenda, ut alia calida succederet. Spiritu vini camphorato & crocato etiam ante meridiem & vesperi semel aut bis abdomen leniter lavabatur, superimpositis noctu calidis linteolis. Interne pulvis e magist. lap. cancror. tartar. cinnab. antimon. nitr. bis a meridie aquæ herba thee decoctæ admixtus parca primum, postea largiore dosi dabatur. Id quod fiebat, priusquam paroxysmus vesperi adveniret, quo durante nihil admovebatur: neque sane affectus isto tempore pati poterat, si quis manu corporis inferioris regionem attingeret. Parum tamen hæc valebant remedia, nisi alvo aperta: unde mane post vomitus enema ex herb. alth. veronic. fl. chamæmel. melilot. bacc. laur. decoct. sal. commun. & ol. lin. applicabatur, quo facto, plerumque somni nonnihil ægrotum recreabat. Enematis quantitas moderata præcipiebatur, ne intestina extenderentur, atque dolores exacerbarentur; isque tamen usus quotidie bis terve iterabatur. Sal admiscebatur non semper vulgaris, sed, prout circumstantiæ exigebant, mox nitrum, mox nihil salis, multum contra olei lilior. alb. lin. aliufve. Plerumque adhibito ex aqua & sale enemate, quod mane fiebat, non multo post, quieto aliquandiu corpore, aliud e lacte, oleis, vitellis ovorum, sacharo, applicabatur, ut intestina etiam nutrentur & corroborarentur. Equidem clysteres decumbens non probabat, commonefaciens, his factum fuisse, ut intestinum rectum prominere, facile tamen mutabat sententiam, ubi intelligebat, alvum aperiri alia via non posse, imo dum sentiebat, ex iis, in quibus largius oleum inerat, sibi bene esse.

Medicamentis illis aliquot dies continuatis, melius paulo affectus esse cœperat. Quoniam verò omnino non magna est vis remediorum, quæ causas morbi non expellunt, de eo cogitandum erat, ut causæ materiales, & primum quidem materia illa in intestinis mucida, valde acida, ad ejectionem præpararetur, atque deinde profligaretur; ut obstructions referarentur, & imprimis sanguis in vasis stagnans dissolveretur, corrigeretur, & si fieri posset, ita disponderetur, ut per vasa sedalia posset excerni. Siquidem id jam consuetudinis vim obtinuerat, ut ægrotus liber esset a colica, quam diu sanguinis excretio recte procedebat. Quod ut præstaretur, offerebant sese diluentia, incidentia, absorbentia, balsamica, antiscorbutica, aperientia & laxantia. Mixturæ, quæ constabat ex essent. hellebor. fol. fenn. cort. Winteran. myrrh. mane post vomitum, præmissis mediis externis, pariterque a meridie 40 guttulæ in

mal

B b b 3

aqua,

aqua, herba thee tincta, fumebantur. Post duas circiter horas dabatur infusi ex rad. rhabarb. cichor. herb. fumar. fl. centaur. parumper, additis cristallis tartari, calide bibendum; antea autem atque alias aliquoties os eodem infuso curatius eluebatur, & cubebæ aliquot ore tenebantur. Ad vesperam pulvis antimoni. diaphoret. terr. japonic. arcan. duplicat. parva doli suggerebatur in aqua cinnamomi sive vino, non intermissis tum externe tum interne corroborantibus, parcius itidem adhibitis. Clysteres vero paulo majori quantitate usurpabantur, eo fine, ut intestina eo melius purgarentur. Post dies aliquot potio fumebatur e gum. ammoniar. in aqua cinnam. solut. lap. cancroco tartar. tartarifat. addito aliquando uno alterove grano auri fulminantis, cujus alternus cum mixtura illa usus erat.

Hæc constanter integras hebdomades tres adhibitis, sentiebat æger mitigatam convulsionum & symptomatum vim esse. Vomitus erant rariores & mitiores, singultus fere nulli, recrementorum & urinæ, quæ, quo pauciores erant convulsiones, eo magis tincta & crassior erat, melior discessus. Hinc id curæ erat, ut viscera & fibræ magis magisque roborarentur, debitique tonus restitueretur: siquidem in curatione ægritudinum diu durantium major fere solidi quam fluidi ratio habenda. Docet enim experientia celeberrimorum medicorum & imprimis Baglivi, temperiem fluidorum semel vitiosam facile restitui, solidorum contra tonum remissum difficilium vel raro instaurari. Itaque ingestam ægroto mixturam illam aut potiunculam, interjectis duabus horis, nec minus a meridie bis dosis insequabatur tinct. antimoni. tartarifat. una cum liquore balsamico, vino Rhenano infusa, post habitis omnibus internis remediis. Externe abdomen spiritu vini camphorato & crocato lavabatur, sacculus ex rad. angelic. ir. florent. fl. chamæmel. Rom. sambuc. sem. nigell. abdomini imponebatur: enema unum quotidie, quandoque nullum applicabatur. Hæc, observata simul diæta convenienti, benigna admodum erant nostro: sensim redibat melior appetentia cibi, poterat æger lecto surgens per conclave circumspatiari, ex quo tamen propter frigus tunc temporis intensissimum egredi non licebat. Intestino recto, quoties exsiliabat, mastiche, in pulverem subtilem attrita, parcius aspergebatur, lenique pressione digitorum, oleo liliorum alborum inunctorum, reponebatur. Quod si hoc fieri statim non poterat, fofus ex herbis emollientibus & carminativis applicabatur, redactoque intestino, sacculus avena excorticata, in aqua ad molliculam consistentiam cocta, repletus, & sæpiuscule tepesfactus, ano superimponebatur. Quo factum est, ut intestinum postea raro admodum atque modo eo tempore, quo hæmorrhoides, aliquandiu obstructæ, fluxum recuperabant, suo loco cederet.

Cum pressio & dolor circa medium mesenterii, dextrum hypochondrium & anum non prorsus requiesceret, consultum videbatur, periculum

lum facere, num excretio sanguinis per alvum posset effici. Quod ut obtineretur, aliquot vesperis continuis e massa pilular. propriet. cinnabar. nativ. extract. card. bened. exigua dosis atque mane pulveris antispasmodici quidpiam dabatur, &, si mane pilulæ operabantur, enema nullum applicabatur. Postea mane itidem salis mirabilis Glauberi major sensim dosis sumebatur, addito infuso e rad. vincetoxic. hellebor. nigr. herb. veronic. linar. capil. vener. croc. sæpe bibendo, ut & pauxillo vini Rhenani. Salis hujus usus cum duas hebdomades durasset, nihil medicaminum quatuor dies suggerebatur ægrotò, applicitis folis clysteribus. Pilulæ ab hoc tempore majori paulo dosi offerebantur, mane vix exferentes suam, ut sanguinis aliquid tandem excerneretur. Tum a laxantibus & aperientibus abstinendum esse videbatur, prosequendus usus corroborantium & corrigentium, liquor. balsamic. essent. carminativ. Wed. pulverum e cristall. montan. lap. cancror. tartar. vitriolat. sal. absinth. &c. enemata quoque rarius veniebant.

Quanquam post aliquot hebdomades eo usque convaluerat æger, ut nihil dolorum sentiret, peregre proficisci posset, & quidquid ageret ex voto, videbatur tamen ad confirmandas fibras, corrigendos humores, promovendam & conservandam eorundem circulationem debitam, herbis temperatis, balsamicis, amaris, in infusum redactis, quotidie, & leni evacuante, præmissò digestivo, singulis mensibus, utendum esse. Purgans ante illud tempus sumendum præscribebatur, quo fluxus hæmorrhoidalis, interdum vehemens admodum, redire solet, qui si penitus cessaret, e vestigio venam in pede secandam, consulebatur. Simulac obstructa alvus esse intelligeretur, loco ordinarii infusi aliud e rad. rhabarb. polypod. fol. fenn. usurpandum, &, si hoc efficax non esset, enema e lacte, floribus chamæmel. addito oleo olivar. & sacharo applicandum, monebatur. Cumque, ex consilio Ballonii lib. 2. consil. 24 volvulo liberati, etiam convalescentes, tanquam puerperæ curandi sint, ideo porro admonitus est noster, ne in rebus, quas nonnaturales vocant, erraret. Aërem frigidum, si inimicus illi esse sentiretur, plane vitaret, &, quamvis ferre posset, corpori tamen & pedibus maxime recte fovendis prospiceret: calidam quoque aerem fugeret, &, quantum posset, aëri temperato & puro sese committeret. Suasum est insuper, circa victum ut curaret, ne quid delinqueretur, generatim ne nimium neque ederet neque biberet, sed parum cumque mora: inter edendum parum biberet, sed, horis circiter duabus post pastum, paulo plus. Quæcunque flatu, obstructions alvi & calorem contraherent, ut lac, hortensia, cibos largius conditos, salios, siccos & similia, spiritum vini, generosum quemcunque potum, cerevisiam modo decoctam, cujus feces nondum confederunt, summo studio esse vitanda, dictum est. Præterea corporis motionem mediocrem esse debere, abstinendum a nimio, celeri nimis equitatione & vactione: motui tempus non omne convenire, optimum esse matu-

matutinum, ante prandium non esse commovendum corpus, sed duabus horis post: vesperi justo tempore cubitum esse eundem, vitandumque, quidquid somnum impedire posset. Tempus, quo alvus aperta esse solet, curate observare, tum vehementer se non movere, atque vitare quodcunque, quo minus aperta sit alvus, obesse posset. Et, quo transpirationis insensibilis esset constans, noctu neque nimis negligenter, neque sollicitè nimis obiectum esse corpus debere. Tandem fugiendos esse, tanquam pestem, vehementes affectus, iram, tristitiam omnemque occasionem terroris ac similibus animi commotionum, quippe maxime ini-
quarum.

Quod autem fieri solet, ut, si domi non sumus, & in circulo amicorum, regulas diætæ migremus, atque vel quantitate vel qualitate ciborum & potuum peccemus; id quoque nostro evenit, qui, susque deque habitis consiliis istis, tormina, sed rariora & mitiora, sensit, nec ultra quasdam horas durabilia. Semel tamen anno & dimidio post curationem vehementes illum adorti sunt cruciatus, integras sex hebdomades tenaces, eo usque tamen mites, ut neque vomendum neque semper lecto decumbendum esset, quos antispasmodica & paregorica una cum resolutivis, tonicis aliisque compecebant. Absorbentia, non terrea crassiora, quæ copiosius præsertim ingesta humores magis inspissant & tenaces reddunt, sed subtiliora & parciore dosi data, nec non modica volatilia & laxantia nostro conveniebant. Salia enim admodum volatilia, quæ, ut Junckerus lib. citat. afferit, mirifice hodie extolluntur, quorumque virtus resolvendi ad nauseam prædicatur, nunquam fere sunt usurpanda, quandoquidem pauca grana assumpta satis declarant, illa non in humores, sed in vias vim suam exferere, iisque stimulum ad constrictionem incutere; quæ strictura, quando sanguis minus mobilis ac viæ nimis repletæ sunt, varia producit mala. In purgantibus vitanda erant aloëtica, quæ, ut quotidiana testatur experientia, nimium in hæmorrhoides agunt, & sanguinem provocant, quippe aloës pars subtilis sanguini commiscetur, & crassa ac pinguis, quæ gümmeo-resinosa dicitur, intestinorum tunicis adhæret, & acrimonia sua stimulat. Convulsiones autem non prius plane desinebant, quam in utroque pede venæsectio erat adhibita, quod fieri lubuit, quoniam hæmorrhoides aliquandiu fluxum intermiserant. Quem simulac repetierant, continuato fluxus ordine, æger malo prorsus liberabatur.

D. S. G.

LAURENTII

X C.

LAURENTII GRUBER

D E

FEBRE ACUTA EPIDEMICA

EXANTHEMATICO-DYSENTERICA.

Bafil. 19 Sept. 1747.

PROLEGOMENA.

HAtenus tot omnium morborum ab *Lauræ Doctoralis* eruditis candidatis in lucem editæ reperiuntur descriptiones, ut mihi imperito recentem & attentione dignam materiem producere difficillimum videatur. Nihilominus tamen, cum prisca consuetudo, ususque academicus postulent, ut singuli gradum *Doctorem* ambientes, quoddam studiorum suorum specimen impressum edant; idcirco his constitutis neutiquam contrariabor, sed potius summo studio ad artis medicæ honores consequendos, annitar, ut & ego pro viribus ad egregiam hanc artem aliquid conferam. Quem in finem nunc adjuvante Deo materiam mihi proposui tractandam, primo quidem intuitu non multa pollicentem, quæque historia vulgaris esse videtur. Ex eventu autem hujus meæ dissertationis observatoriæ summopere exploranti facillime liquebit, quanta sit differentia inter dysenteriam simplicem vel ordinariam, & hanc historicam relationem, de febris nempe *Acuta Epidemica Exanthematico-Dysenterica*, quam anno elapso incolæ *Tigurinæ urbis* & agri haud exiguo suo damno in inferiore ejus parte & plateis meridiem versus, ut & in vicinis variis ibidem locis, toleraverunt.

Mea igitur mens non est de dysenteria generatim, ejusque diversis speciebus agendi, nec quoque celeberrimos eruditissimosque, ut par esset, citandi auctores; quoniam hoc centies ab aliis factum, centiesque recoctum est, sed solummodo & unice ad febris acutæ speciem supra allatam me convertam.

De illius autem principio, incremento, vigore, statu omnibusque phenomenon prolixius in morbi narratione agere cogito. Confiteor quidem materia hujus difficultatem meamque levitatem in hoc scribendi genere; *L. B.* interim maxime orans rogansque, ut de meo tenui opusculo primitiis inserviente benevole judicare velit. A supremo interim numine enixissime efflagito, ut omnia mea incepta proporro ex alto fortunet in *S. S.* nominis sui gloriam, proximi, maxime vero agrorum solatium & emolumentum.

§. I.

AD obtinendam genuinam & perspicuam morborum cognitionem, securamque eorum tractationem, omnium maximè necessarium esse existimo, exactas observationes & morborum descriptiones componere, quoniam nonnulli morbi cum aliis magnam habent similitudinem; ubi vero causæ eorum ritè examinentur, differentia, quæ inter eos intercedit,

clare patebit; hinc etiam medendi methodus juxta leges instituenda est; nam aliter multorum hominum sanitas, & sæpius vita ipsa periclitarentur. Hanc in classem hic Epidemicus morbus mox delineandus (qui parum cognoscentibus erat lapis offensionis) à plerisque tantummodo Dyfentericus simplex dictus, summo jure censeretur. Apparebat enim ex multorum, qui modo dictas observationes & distinctiones neglecti habuerunt, agendi modo, illos in incertas semitas delatos, adeo ut nil, nisi experimenta fallacia fecerint, & perversam medendi methodum noxiorum eventuum causam necessariò inierint; ea enim medicamenta, quæ alias Dyfenterico optime conveniebant morbo, nostro huic malo maximopere contraria, plurimis sanitatis damnum, sæpius etiam mortem ipsam afferbant. Hic permotus præsentem relationem publicandam cogitavi, simulque afferam ea, quæ in hoc periculo singularia contingebant, nulla cum ostentatione aut multorum scriptorum modo dicta citatione, sed simplici sermone & stylo, rebus potius quam verborum copie & elegantie intentus, atque studens, herbis enim, non verbis curantur morbi, verbis verò offendi juxta Tullium, aut morbi aut imbecillitatis argumentum est.

§. I I.

Historiam hujus morbi quod attinet, ea sese sequenti modo sistebat. Initio Aprilis & per totam sequentem Majum anni præteriti inter infantes & parvulos æque ac adultos Tigurinae Civitatis varie erant febrium species satis frequentes, ut purpura rubra & alba aut potius miliaris benignæ, vomitibus, ac doloribus in abdomine levioribus, variisque exanthematibus concomitatæ, nulla tamen morbi malignitatis indicia adhuc in recessu observabuntur, neque Epidemicæ neque rebelles erant, sensimque lenioribus corrigentibus facillimè remiserunt. Elapso verò mense Majo cum dimidio sequentis in tota Civitate præprimis quidem in inferiore ejus parte & plateis fama percrebuit, iisdem in locis grassari Dyfenteriam, quæ & multi, maximè infantes, hac in platea degentes à tenerrima ætate quintum vel sextum usque ad annum ob teneram corporis illorum fabricam, fastidium medicamentorum, ea applicandi summam difficultatem, nimiam materię peccantis acrimoniam symptomatumque gravium adfluxum tandem 36. placidè diem obierunt supremum.

§. I I I.

Mensis Julii initio *Filiolam* 6. annorum eodem morbo in ejus vicinia grassante planè correptam fuisse relatum est, quæ intestinorum dolores, frigus, calorem, cephalalgiam, sitim, delirium leve, extremitatum tam superiorum quam inferiorum Lassitudines, simulque Diarrhæam levem qui-

quibusdam striis sanguineis commixtam sentiebat, imo aliqualem tenesimum, apparentibus vero statim exanthematibus, diarrhœa sensim sensimque cessit. Assumptis dein medicamentis blandissime Bezoardicis, Antifebrilibus & antispasmodicis exanthemata cumulate in Peripheria instar Millii repullularunt, & continuatione horum remediorum, Intestinorum dolores lancinantes, frigus, delirium leve, imprimis Diarrhœa dictis Striis sanguineis mixta, ut & Tenesimus ipso quasi momento cessabant, ægraquæ iterum brevi sanitati restituta fuit.

Præterea credibile, si cujuscunque generis laxantium tractatio instituta fuisset, Symptomata etiam graviora ratione materiæ peccantis jam à centro ad peripheriam intendentis infecuta essent.

§. I V.

Altera persona 42. annorum sexus quoque sequioris, de Diarrhœa, Tenesimo, & tandem dysenteria querebatur, cui idem frigus, calor, sitis & dolores Abdominis supervenerunt. Quia vero aliquod dierum intervallum, medicamentis & lecto neglectis, intercesserat, Metastasis materiæ acris morbificæ fiebat, veraque Phlegmone in brachio formari cœpit. Usu autem Bezoardicorum, Alexipharmacorum, temperantiumque paulatim Dysenteria abiit simul cum Phlegmone.

§. V.

Quibus 2. casibus adhuc adjungi meretur tertius, ancillæ nempe cujusdam in inferiori Civitatis parte apud honestam Matronam degentis, quæ, cum omnibus supra allegatis Symptomatibus correpta, semper rei familiari præesset, sicque se ipsam eousque oblivisceretur, ut plane lectum custodire cogeretur, tandem illa miasmata maligna à centro ad Peripheriam, brachium, denique manum extremam & quidem digitum annularem occupantia se extendebant, ubi a præcedente Miasmatum stagnatione, inflammatio & tandem suppuratio subsequuta est; illa autem feliciter peracta de die in diem melius se habuit, & paucis diebus reconvalluit.

§. V I.

Licet hæc tres primæ fuerint ægrotae, quas febre acuta epidemica exanthematico-dysenterica anno elapso in hac civitate correptas fuisse novi, attamen permultos diversæ ætatis homines hic morbus afflixit. In eo vero statim singularia quædam tam quoad symptomata morbi, quam curam & medicamentorum effectum observanda erant, quæ dein in hoc fatali morbo maximæ utilitati ægris fuerunt. Hinc enim intelligi poterat, hunc morbum non solum a dysenteria vulgari sanguinea, alba, mucosa,

biliosa &c. notabilem indolis suæ diverſitatem exhibere, ſed & ejus curam ſolito difficiliorem eſſe, ideoque pernecellarium fuit, mature cauſam procatarticaſ propius examinare, eique alio modo aliſque remediis auxiliariſ, cum ſtudio excogitandiſ obviam ire, idque eo magis, quoniam malum indies magis magiſque incrementum capiebat, viresque ſuas latius explicabat, quod inde manifeſtum eſt, quod intra 200 paſſus, morbo de platea in plateam ſerpente, 36. infantēs morbo hoc correpti perierint, inprimis in fine Julii & ineunte Auguſto. Non ſolum vero in inferioribus civitatis locis hærebat, ſed primo plateas inferioribus hiſ locis vicinas, dein remotiores quoque infeſtare cœpit, imo etiam ipſos ruris incolas corripuit, ita ut non in civitate tantum, verum etiam ruri plures jam graviter decumberent, & per integrum Auguſtum menſem vigor morbi ſummus erat, multique vi morbi abrepti, animam efflabant.

§. VII.

Conjectare facile eſt, quam calamitoſa illa fuerit tragoedia, dum ſætra funeribus excipiendiſ per eam civitatis partem ante plures foreſ collocata, & non ſolum defuncti undique ſed & potius tria, quatuorve cadavera ex iſdem vel 2. ædibus deportata videbantur. *Incipiente autem menſe Septembri* malum ſenſim ſenſimque in urbe remiſit, hinc & indies ægrotantium numeruſ ſeſe diminuebat, raraque funera conſpiciebantur, uſque dum tandem circa finem ejuſdem menſis auſpice Numine Divino per totam civitatem plane ceſſabat. Sed poſtea viciniam & plurimoſ vicoſ circumjacentēſ infeſtavit, & ibi in menſem uſque Octobr. continuavit, quod inſuper notatu digniſſimum, illi, *qui male ſanati evaſerunt, denuo morbiſ exanthematiciſ & acutiſ corripuntur*, plurimi etiam e medio tolluntur; ratio hujus clare patet, quia nempe neque miasmata methodice per medicamenta appropriata eliminata fuere, vel illorum malignitas cauſa fuit, ut nulla poſſibilitas reconvaſcendi ſuperceſſet. Præterea adhuc attentu dignum, non omneſ toto illo morbi tempore alvi fluxum perpeſſoſ, dyſſenteria vera laboraſſe, ſed *diarrhœaſ levioſeſ vel dyſſenterioideſ* potius appellandæ eſſent ratione dyſſenteriaſ vulgariſ, morbuſ contra acuto dyſſentericuſ ſemper hic eodem tenore & perpetua febre, variſſque exanthematibuſ triteſ produxit progreſſuſ.

§. VIII.

Ut vero redeamus ad morbi noſtri *caſuſ* nempe *acuto dyſſentericuſ*, ejus indoleſ ſequenti modo ſeſe ferebat: non omneſ æquali modo infeſtavit, ſed quotquot hic morbuſ corripuit, tot ſere diverſa ægrorum ſigna apparuerunt, duplici modo conſideranda; maxime attendendum 1°. erat diverſitati & temperamentis laborantium, ſi nempe vel maligniſ vel mi-

mitius affligerentur, cui cholericis & sanguineis magis, melancholicis & phlegmaticis vero minus obnoxii fuere: malignius à malo correpti per aliquot dierum spatium febrem acutam, flatum, borborygmos frequentes, dolores abdominis leviores, alvi segnitiam à vi elastica fermentescentis, putrefactæ, ventriculo & intestinis insitæ, illorumque tunicas nerveas vellicantis acris materiæ ortam sentiebant, quibus statim adhuc a primo morbi insultu supervenerunt frigus, calor, cephalalgia, anxietates nimix, tormina, fastidium ciborum, nausea, fortior alvi dejectio sanguine tincta, tenesmus ingens, irritus vomendi conatus, vomitus vehementes ipsi, sitis intensa, in nonnullis lientericorum more, ciborum, potus, medicamentorum assumptorum, omniumque ingestorum immutata excretio erat, & quam primum guttam liquidi ingesserant ægroti, eis alvi fluxum, vomitusque cum molestia mox creabat. A miasmate illic deposito, & absente metastasi ejus ad peripheriam adeo facta est intestinorum laxatio & relaxatio, ut canalium mortuorum instar nihil retinerent. Dein subitæ virium prostrationes, pulsus intermittens & debilis, anxietates maximæ, hinc inde singultus, lipothymix, frigus extremorum, lingua sicca, vel mucos subducta adparebant, ut & exulcerationes, imo angina ipsa; porro Agrypnix, & Pervigilium, ob nimium sanguinis orgasmum, in nonnullis stranguria, urinæ suppressio; in infantibus ani procidentia à Tenesmo vix tolerabili sequebatur; apud plerosque varia exanthematum species, imo Petechiæ ipsæ in variolis laborantibus tunc temporis aliquando observatæ sunt. In duobus 30 & plures annos habentibus pustulæ subrubræ vel aphthæ in dimidia tantum linguæ parte repullularunt; denique & in plurimis subsultus tendinum aut convulsiones totius corporis, mentis abalienationes, deliria, animi deliquia in moribundis tantum notatæ sunt. Horum oculi profundi ac torvi intuebantur, vultus distractio, nec eodem loco manere, sed peregre abire volebant. Factor excrementitius ut plurimum aderat putridus, cadaverosus, intolerabilis, adeo ut ad id accurate attentus animo vix comprehendere & credere possit, *quanti corporis humores* in hoc morbo per intestinorum canales foras ejecti sint; totum fere corpus liquefactum & per ea expurgatum videbatur, tantaque macies ægros invadebat, ut magis sceleti quam hominis imaginem repræsentarent.

§. IX.

In illis itaque qui *mitiori gradu* decumbentibus, alvus fere semper erat lubrica & excrementa primo flavo aut quodammodo bilioso colore plus minus tincta, dein cruenta magis, sensimque velut ulcerosa evadent, ac indies cum impetu excernebantur, in aliis meri muci albi striis sanguineis tincti emissio notata est; fastidium ciborum & nausea minori gradu, in nonnullis appetitus satis bene adhuc constabat; torminum & cru-

cruciatuum intestinorum minor sensibilitas, sed hos præcordiorum anxietates multum vexabant. Somnus & vires ipsos non ita relinquebant; pulsus motum febrilem leviolem indicabat, certam tamen febris periodum non servabat, & si sudor levis in his secutus est, alvi defluvium cum reliquis symptomatibus ipso momento decrescebat, facibus ad naturalem conditionem redeuntibus, ægri paucorum dierum spatio ob jam allatam rationem, quia nempe materia illa acris per sudorem eliminata est, reconvalebant.

§. X.

Hoc fere universale erat *prognosticon*, quo magis inopinato morbus aliquem invadebat, & quo gravioribus symptomatibus jam recensitis, vomitu nempe, præcordiorum anxietatibus, lipothymis, subitis virium prostrationibus febris continua, frigore extremorum, singultu &c. comitatus erat, eo gravius etiam ægros infestabat morbus, ac eo citius intra 14 dies ad finem ut plurimum lethalem properabat.

Cachectici & plethorici præprimis & cholericis sanguinei magis periclitabantur. Subsequente autem transpiratione insensibili aut sudore felici cum successu & quidem omnes iterum convaluerunt. His vero absentibus malum erat omen, malignus & lethalis fuit vomitus, præcipue si sanguis per superiora & inferiora, materiaque foetida, purulenta vel alia excrementis similia eiciebantur, quia non solum exulceratorum, sed & jam putrefactorum intestinorum certum erat indicium. Singultus in statu morbi superveniens plerumque fuit lethale signum; ubi vero in morbi principio apparuit, nullius mali erat ominis, nam à vermibus in ventriculo degentibus, illius tunicarum vellicationem efficientibus ortum suum traxisse observatum est. His enim extra corpus emissis sive per superiora sive per inferiora pleraque cætera symptomata remiserunt. Dolorum remissio manente fluxu foetido involuntario copiosissimo, desiderio aquæ frigidæ cum pulsu debili intermittente comitato, anxietates nimix, certissima gangrænx præsentis indicia erant.

§. XI.

Fatalis erat gravidis hic morbus, verendum enim erat, ne præ nimia alvi dejectione abortirent; ubicunque vero exanthemata ad septimum usque diem prodierunt, fere omnes sanitati restitutæ sunt, inprimis accedentibus tumoribus inflammatoriis brachiorum, erysipelatibus extremorum inferiorum jam exulceratis, statim morbus acuto dysentericus cessabat. Plurimi infantes ac impuberes teneram partium structuram habentes, medicamenta salutaria omnino fugientes & cum fastidio ingerentes, sic & valetudinarii ab aliis antea morbis nimis debilitati maximo lethi periculo expositi erant. Convulsiones semper ut & angina mortis prodromi erant; a
aphthæ

apthæ vero aliquando tantum lethalis exitus omen fuerunt. Subsequente dein pustularum exulceratione & harum recta suppuratione ægro saluti erat. Stranguria & urinæ suppressio in morbi exitu deterioris fuerunt ominis. Tenesmus plus oneris quam periculi afferebat. Si morbus denique ille in una domo grassari cœpit, quidam illius incolæ diversimode tantum intra duorum aut plurium dierum intervallum pro diversitate dispositionis & temperamentis eodem morbo decubuerunt, eo tamen discrimine, si quidam ex ædibus latus est, cæteri quoque violentius inficiebantur, imo sæpissime plures perierunt; quare exhalationes in ipsis fortiores virulentioresque fuere, hinc quoque eo magis in alios transmigrare potuerunt.

§. XII.

Causam proximam istius morbi quod attinet, ea pro subtili *virulenta* & valde *acri materia* habetur, corporis humores ita movens, & dissolvens præprimis ventriculi & intestinorum tunicas irritans, putrefaciens, vomitus, tormina in intestinis procreans, motum peristalticum augens, adeo ut inde haud leves motus convulsivos subsequi necesse sit; hæc si in sanguinem transit, & per transpirationem vel sudorem se eliminare non potest, ad vasaque ventriculi & partium vicinarum retropellitur, tum omnia supra descripta symptomata necessario contingere debent.

§. XIII.

Inter causas remotiores vel procatacticas censerem merito merentur *aër seu calor fervens*, indies constanter durans, *noctesque vero frigidiores*, ventisque Borealibus foetæ, qua ratione conveniens transpiratio insensibilis & miasmatum exhalatio prohibita materię morbificę hinc inde suas agendi tragœdias occasionem dedit. Insuper etiam frequentem stagnantis & semi putridę aquę potum & deglutationem variorum insectorum, quę tunc æstatis tempore in nimia quantitate observata fuere multum contribuisse irrefutabile est. Rusticos etiam à solis æstu fere intolerabili & inopia recentis aquę fontanę ex fossis & lacunis vel paludibus bibere coactos paucis post diebus in hunc morbum incidisse, imo de vita periclitatos esse quædam exempla probant. Nonnulli hujus morbi ortum adscripserunt fructibus horæis. Sed tunc temporis à primo nempe morbi insultu ne minimum adhuc maturitatis gradum attingebant. Plerumque etiam infantes, qui nullis adhuc dum vesci poterant, vel alios ab illis sibi probe caventes, infestabat morbus. Interim nullus negabo, quin his abutentibus non contingere possit dysenteria vulgaris, & quidem contagiosa, sed si simplex tantum sit, brevi quoque imprimis deficiente calore suam absolvit periodum, iste vero morbus contra eadem sævitia & incremento continuavit.

§. X I V.

Quoad *medendi indicationes*, eæ commode in tres classes vel species dividi possunt; quarum *prima indicatio* ita instituenda, ut ad materiam acrem, causticam, noxiam temperandam, leniendam, demulcendam, præprimis per sudorem aut alvi secessum eliminandam medicus prudens ut plurimum intentus sit. Secunda motus spasmodicos vel convulsivos feroces ac truculenta intestinorum tormina cruciatulque cum febre mitiganda, sedanda; & tertia nimiam partium præcipue intestinorum labefactorum debilitatem corroborandam.

§. X V.

Primæ indicationi ad materiam nempe acrem causticam temperandam, demulcendam, transpirationem vel sudorem promovendum, ægro à primo morbi insultu auxilium petenti, & nulla adhuc tormina dolorifica sentienti, absentibus simul alvi dejectionibus inserviunt sequentia ut pulvis diaphoreticus temperans.

℞. *Antimonii Diaphoret.*

Conch. ppt. aa. drachm. i.

Nitri depurat. Scrup. i.

Bezoard. Mineral. Scrup. dimid.

Misce, dividantur in 6. part. æq. singulis 6. horis in jusculo vel potu thée sumendus, vel β in forma mixt. sequentis :

℞. *Aque fl. Samb.*

Scord. papav. Rh. ana. unc. 2.

Bezoard. Mineral.

Ocul. cancr. ppt. ana. drachm. i.

Nitri Antimoniat. scrup. 2.

Syrup. papav. Rh. vel

Rub. Id. unc. i.

Singulis 2 horis 3 cochlear.

γ Sequens quoque decoctum magnum præstat usum :

℞. *Rad. Cichor.*

Tarax.

Pimpinell. alb. ana. drachm. 2.

Herb. Agrimon.

Scord.

Card. Bened.

Arnic. ana. Mp. β.

Flor. Sambuc. pugill. 2.

Nitri depurat. unc. β.

Coquatur in 2 mensuris aquæ fontanæ ad remanentiam 1. & dimid. mens. tum octav. mens. pars, mane & vesperi sumatur.

℞ Decocti loco electuarium non minus conducit :

℞. *Roob. Sambuc. Junip. ana. unc. β.*
Elect. Diascord. drachm. 2.
Theriac. Venet. drachm. 1.

Mane & vesperi cultri cuspidem impletum sumat. Si igitur hæc medicamenta sudorem copiosum imo exanthemata eliciunt, tum antifebrilia ad diem 7 vel 9. adhibenda sunt. Ubi vero ægri quarto demum die consilium petunt, fortes torminum sensationes, alvi dejectiones copiosæ, & motus febriles leves sunt, tum Pulv. Rhab. salutaris habetur, ex

Rhabarb. v. gr. 50.
Nitr. depurat. gr. 15. M.

Mane vel tempore necessitatis ingeratur, infantibus syrump. de cichor. c. Rheo pro diversitate ætatis felici cum successu tanquam laxans propinari potest. Ad potum ordinarium confert Pthifana ex demulcentibus & blande sudoriferis.

§. X V I.

Secundæ indicationi quoad motus convulsivos feroces ac truculenta intestinorum tormina cum febre delinienda & sedanda, materiemque acrem percutim eliminandam intus satisfaciunt liq. anodyn. mineral. Hoffman. sive solus sive cum tertia parte spirit. Bezoard. Bussi mixtus aliquoties de die à gutt. 20 ad 25. cum idoneo vehiculo propinatus, vel mixturæ supra descriptæ ana. scrup. 2. sive drachm. 1. additus. Diversa gelatinosa & mucilaginosa ol. amygdalar. dulcium, recens, Theriac. Andromach. à drachm. β. ad drachm. 1. additione mass. pillular. de Cynogloss. vel Theriac. Coelest. gr. 1. vesperi dari possunt. Extus profunt injectiones clysmatum ex herb. emollientibus in fero lactis coctis, OL. mixtorum, sæpius repetitorum ad sedandos vel mitigandos dolores, absorbendam ac eliminandam materiem acrem, intestina demulcenda, quibus & conferunt lactinia ol. commixta, ut & calor temperatus, externa ol. Anodynæ applicatio.

§. L V I I.

Tertiam denique atque ultimam conficiunt indicationem medicamenta sequentia analeptica & tonica ad partes debilitatas & labefactatas corroborandas, ut mixt. analept. confort.

℞. *Aq. Meliss. Scord.*
Millefol. ana. unc. 2.
Cinamon. Cydoniat. unc. 1.
Confect. de Hyacinth. drachm. 1.
Syrup. Cydonior. unc. β.
Pulv. Cort. Cascarill. scrup. 1.
Corall. r. ppt.
Matr. plarum. ppt. ana. drachm. 1.

Singulis 2 horis 2 cochl. sumend.

Huic adjungi potest tinct. confortativ. ex eff. cort. aurant. amar. ana. unc. β. M. mane & vesperi 40 gutt.

In quibusdam felici cum successu seq. *decoctum* adhibetur nempe rad. Gentianæ unc. β. Galangæ drachm. 2. Zedoar. ari. ana. drachm. 1. Summitat. cent. minor. Card. Bened. ana. p. 2. Herb. fanicul. & pyrol. ana. Manip. β. Cort. citr. & aurant. ana. drachm. 2. Incis. affund. 1. & dimid. mens. aq. calid. coq. ad remanentiam mensuræ unius cum quadrante, quotidie bis vitr. impletum assumatur.

§. XVIII.

In faucium inflammationibus gargarismata aceto (qua resolvens & putredini summopere resistens) mixta, & linct. refriger. nunquam sunt obliviscenda. Adversus singultum sumi potest ol. olivar. vel ol. amygdal. dulc. aq. rosar. lacte & parum sacchari commixtum ana. cochl. 1. Externe conducunt facculi ventriculo imponendi ex herb. menth. crisp. matricar. chamomill. ana. M. 1. flor. rosar. manip. β. sem. aneth. unc. β. incis. & contus. inquantur duobus faccul. & uti modo mentio facta, vicissim imponantur.

§. XIX.

In ani procidentia & forti tenesmo facculus componatur ex spec. sequentibus:

℞. *Verbasc.*
Camomill. ana. M. 1.
Sem. lini drachm. 1.

Coquantur in lacte aut sub forma faccul. aut etiam linteola imbuta ano applicentur. Eadem magnum quoque præstant usum in *stranguria* vel *dysuria*, sed regione Hypogastrica imponantur.

Reposita ani procidentia varix halitus species ex adstringentibus vel contrahentibus constantes, vel etiam tegulæ rubræ calefactæ aceto humectandæ corpori salutiferæ sunt.

§. XX.

§. XX.

Cautelas quod attinet venæ sectio semper omittenda præterquam sub-
jectis valde plethoricis & quidem statim in morbi principio & circumstan-
tiis singularibus. Itidem cujuscunque generis emetica plane rejicienda sunt,
quia plerique his utentibus hoc in morbo finitrum viderunt effectum. Rha-
barbarina vero caute & cum quodam discrimine dari possunt; adstringen-
tia fugienda sunt, ut & omnia anodyna propter vim nimiam inspissantem
anxietates inflammationemque augmentem, & miasmatum excretionem per-
necessariam cohibentem.

§. XXI.

Excursus in loca frigidiora ut & potus nimium frigidi inprimis evitandi
sunt. Regimen Diætæ per totum morbi cursum probe observandum est.
Primo ratione aëris conclave sit temperatum, & baccis juniperinis sæpius
suffitum, reiterata indusiorum, linteorum calefactorum & exsiccatorem
mutatio, matularum f. v. accurata expurgatio, earumque sedula elotio.

§. XXII.

Alimenta vel esculenta eligenda sunt digestu facillima, tenuissima, mucii-
laginosa, farinacea blanda ex hordeo, oryza in lacte cocta. Juscula ex
ovilla & vitulina carne, ut & gallinis, ovis & farina, pedibus vitulinis,
condylis, apud divites aliarum tamen carniū juscula inprimis gallinarum
&c. ut & Cornu C. gelatinæ. Porro panis albus, bis coctus, & ova re-
centia, forbilia, lacte parata utilia sunt, utpote quæ egregium nutriendi
& simul demulcendi præstant usum. Fugienda contra sunt concoctu diffi-
cillima, omnes crudi chylum ineptum reddentes cibi, ut pisces, suilla &c.
Sic & varia fructuum horæorum genera, ex gr. Pruna, Pruna Damascena
&c. loco potionis ordinariæ vel Ptisanæ confert hordeum melle admixtum
&c. vel emulsiones amygdalarum dilutæ, potus thée cum lacte vel aqua
decocta cum tabula panis tosti. Siti vero ingenti succus citri aquæ infunda-
tur. Potus omnis non raptim sed lente imbibatur. Vina cujuscunque gene-
ris sic & omnia spirituosissima maxime evitentur, nimirum spirit. vin. ceraso-
rum mororum rubi, quia morbus ob harum vehementiam magis exacerbatur.
In fine vero morbi, ubi adest febris minor, parum vini generosi quoad
confortativum admitti potest.

§. XXIII.

Postremo insigniter conducunt quieta corporis & animi continentia, ob-
jectorum absentia, omnesque motus tum animi tum corporis, præcipue
ira, mœror, metus, terrores &c. frigus fugienda sunt.

F I N I S.

X C I.

A B R A H A M I V A T E R

E T

J. G O T T L I E B V O G E L

D E

D Y S E N T E R I A E P I D E M I C A

M A X I M E C O N T A G I O S A E T M A L I G N A

S U P E R I O R I A N N O P A T R I A M D E V A S T A N T E,

Vitebergæ 26 Maij. 1747. •

XCI

ABRAHAM VATER

ET

J. GOTTLIEB VOGEL

ED.

DYSENTERIA EPIDEMICA

MAXIMÉ CONTAGIOSA ET MALIGNA

SUPERIORI ANNO PATRIAM DEVAZANTE.

Vindobae ad MDCCLXXVII. •

P R O O E M I U M.

Quantus quamque egregius aëris, ubique nos ambientis, ad vitam & agendam & conservandam sit usus, vel me tacente non ignorant omnes. Vix enim minuta aut momenta temporis quædam, hocce destituti, exantlare vel superare valeamus. Testantur hoc cum ceteris experimenta, cum animalibus brutis sub Antlia, quam vocant pneumaticam, instituta. Hæc enim campanæ commissa vitrea, aerem inclusum quidem, ægre tamen, ferunt; embolo autem extracto, adeo auram captare student, ut eam quandoque in altiori campanæ parte quærant; iterata tandem aeris sub campana contenti evacuatione, miserrimis cruciata convulsionibus, præter modum tumida, pereunt. Quorum in causas jam quidem non inquirō, cum mihi in præsentī monuisse sufficiat, aerem cum vita pari passu ambulare. Uti hæc de aere intelligenda sunt puro & naturaliter constituto, quippe qui ad sanitatem & vitam egregie conducit: ita mutationes ejusdem sensibiles in omnibus viventibus, vegetabilibus & animalibus, in specie quoque hominibus, inducunt alterationes. Afficit autem aer modo calidus, modo frigidus, modo humidus, modo siccus, varie, humores modo rarefaciendo, modo condensando, transpirationem nunc augendo, nunc imminuendo, nunc plane supprimendo. Afficit autem eō magis, quo magis mutationes sibi invicem oppositæ aut contrariæ, eaque subitaneæ, sese excipiunt. Hæc qui accuratius perpendit, summam perspiciet necessitatem, Medicum, in hisce annotandis & observandis aeris mutationibus, esse debere solertissimum. Quæ in re quidem antecessorem habent Hippocratem, Medicorum principem aque ac parentem, qui librum suum, de aquis, aere & locis conscriptum, his verbis incipit.

„Quicumque artem medicam integre adsequi vult, primum quidem rationem habere debet, quantum quodlibet eorum valeat: (Non enim simile quicquam in illis existit, verum differunt invicem propter varias, quæ in iis sunt, mutationes:.) Deinde ventorum frigidorumque & calidorum, maxime, qui ex omnibus his hominibus sunt communes, & mox, qui in unaquaque regione sunt indigenæ & proprii.” Nostro quidem tempore, quo omnibus doctrinis & scientiis multæ accessiones factæ sunt, studium hoc, observandi mutationes aeris, a Medicis iterum magis magisque coli cepit. Testantur hoc imprimis Annales Physico-Medici Breslavienses, in quibus variationes aeris ex barometris, hygrometris & thermometris, nec non tempestates variæ, & hæc excipientes variæ morborum species, accurate consignantur. Merito enim aer primaria, morborum epidemice grassantium, dici potest & debet causa. Quanta autem aeris, præcipue vitiosi, in alterandis corporibus vis sit, in memet ipso expertus sum, dum superiori anno iter faciens, in via nebula fetida adeo perturbatus & languidus rediit sum, ut vix domum reverti licuerit, sicuti mox pluribus sum edocturus. Secuta est paulo post dysenteria maxime maligna & contagiosa, in

Disput. Medico-Pract. Tom. III. E e e patria

patria suspendam edens stragem, quam huic praeprimis nebula adscribendam esse, paucis sequentibus indicabo paginis.

Cum enim more majorum legibus Facultatis Medicæ statutum sit & sanctum, ut Candidati Medicinæ, qui lauream Doctoralem ambiunt, specimen aliquod practicum, ex doctrina Pathologiæ & Therapiæ desumptum, edere teneantur, themata reliqua, quæ mihi praxis medica & chirurgica, in patria viciniaque, vicenaria alias suppeditavit, prætereo, unicum illud de dysenteria maligna, anno præterito patriam devastantis, causis & curatione pertractaturus. Faxit vero summum Numen, ut conatus mei in sui gloriam & laudem, proximique oblectamentum & emolumentum vergant.

HISTORIA MORBI.

CUm primo anni præteriti Vere, mense scilicet Martio, tempestas turbida cum nebulis frequentibus urgeret, non poterat non fieri, quin catarrhi aliique varii generis morbi affligerent. Subsequebatur præcipue Mense Aprili & Maio quedam dysenteria, at levior, neque adeo contagiosa & lethalis, quam illa, de qua in præsentem agere animus est, quamque vix aliquibus adhibitis, ægroti superabant, medicamentis. At enim vero medio mensis Junii, cum tempore matutino Radebergam ire amarem, statim in vicinia Lusatie superioris, haud procul a domicilio nostro, oritur ad solis exortum vapor crassus, densus, fetidus & varie coloratus, fumi instar congregati apparens, qui me per dimidiam pagi patrii partem, per quam iter faciendum erat, comitabatur. Cum ego ad templum accederem, in medio scilicet constitutum, en nebulam ad dextram, rura sylvasque propinquas petentem, mihiq; valedicentem. Petebam quidem Radebergam, tanta tamen cum lassitudine totius corporis, ut vix inde domum reverti licuerit. Domum reversus, adhibito ad profligandum hostem antidoto, per bis septem hebdomadas, Deo volente, incolumis mansi. Reliquorum quæ fors fuerit misera, videamus. A mense enim Julio ad Octobrem usque dysenteria grassabatur, nota maligna, quæ non procul ab habitaculo nostro, in eadem patriæ parte, quæ inferior vocatur, primum sæviens, ab insectis ab initio mali ita occultatur, ut ne propinqui quidem eosdem prius agrotare persentiscerent; quam eos atrocissime jugulatos scirent, dumque campanarum strepitus, a multo mane ad seram usque vesperam exauditus, ingentem denunciaret stragem. Exinde malum hoc a domo ad domum, per totum patriæ tractum inferiorem, ad templum usque serpit, ubi scilicet nebula per rura sylvas ingressa erat, reliqua pagi parte salva manente, sine ætatis sexusque discrimine, illos etiam, qui nullos in diæta errores commiserant, juxta & puerperas recensque natos adoritur. Quosdam in principio lente, postea ceu fulmine tactos afficiebat impetuose, cum insigni præcordiorum anxietate, cardialgia, ventris inflatione totius, torminibus, nucharum æque ac capitis dolore exquisito, frigore, partium refrigeratione extremarum, cumque febris ardente,

fiti intolerabili, tussi, virium prostratione totali, appetitu deperdito, nausea, vomitu, suppressione urina, urina quandoque cruenta, singultu; & ad finem tendente malo, cum angina atque pustulis nigris sub lingua & faucibus, excrementorumque fetidorum nigrorum & viridum purulentorumve, nec non fibrillarum & pellicularum ab intestinis exesit abrasarum, sanguinis denique dejectione. Alios atroci cum tenesmo, ingenti alvi constipatione, variis spasmodicorum generibus, ipsis tandem convulsionibus corripit, eosdemque infectos, unius vel alterius diei spatio, summa macie conficit. In tanta rerum acerbitate quid consilii capiant incole, alias pusillanimitatis & confertissimi, plane ignorant. Confugiunt ad empiricos, qualibus, prae ceteris binis textoribus, vicinia superbit; alii pulverem antidysentericum Klepperbeiniamum, de quo infra pluribus agam, in usum vocant; alii ex poris illis ita dictis, & inter eadem lacte calido crocato, quod unius ex medicis Dresdensibus maxime commendat, abutuntur; sed omnibus absque effectu exoptato, potius cum detrimento, adhibitis. Quid igitur mirum, si ob eorum inconvenientiam perierint. Alii rejectis omnibus medicis medicamentisque, misere cruciati, misere perire cogebantur. Alii in auxilium tunc demum vocatis medicis, cum omnia conclamata essent, mortis acerbitatem experiri tenebantur. Sic factum, ut intra quoddam temporis spatium satis breve, tertio plerumque vel quarto post invasionem die, morbo non decimum quartum transgrediente, vel centum funera numerarentur. Qui mea sese tradiderunt manui, plerumque in integrum restituti, optime & nunc valent, quamquam alios & ipsorum culpa, & morbus ad summum proventus sustulerit. Quibus sum remediis sequentibus edocebo.

§. I.

Dysenteria, vi originis, difficultatem intestinorum significat nihilque aliud est, quam diarrhoea, cum tenesmo, vel leviori, vel graviori, totiusque ventris torminibus; ac sanguinis & puris excretionem conjuncta. Definiunt propterea eandem per frequentem, simulque cruentam, saniosam & mucosam alvi dejectionem, torminibus ingentibus ventris, tenesmo, inquietudine aliisque gravissimis symptomatibus stipatam, ab ejusmodi humoribus acris, intestina continuo stimulantibus & erodentibus obortam.

§. II.

Subjectum quidem hujus mali sunt intestina, tam tenuia quam crassa, non tamen excluso ventriculo, capsula biliaria atque glandula pancreatica, ex quibus materia morbifica in canalem alimentorum defertur. Hoc quidem commune habet cum aliis alvi fluxionibus, diarrhoea scilicet,

eet, fluxu hepatico, hæmorrhoidali, a quibus tamen dysenteria torminibus gravioribus ventris, teneſimo & difficultate egerendi, differt & dignoſcitur.

§. I I I.

Eandem quoque malum hoc cum ceteris alvi fluxionibus agnoſcit cauſam proximam, irritationem nimirum canalis inteſtinorum ab humoribus, motu convulſivo eodem confluentibus, ſed in dysſenteria acrioribus, plus minus acidis vel falſis, tunicam prius inteſtinorum villoſam, & in ea latentia vaſa abradentibus, tandem etiam nerveam & carneam erodentibus, unde ſanguis, ſive purus, ſive purulenta mixtus materia, imo tandem carunculæ & villi carnoſi ſecedunt.

§. I V.

Hæc ſicuti cauſa proxima omnibus dysſenteris eſſe ſolet: ita antecedentes, a quibus talis humorum in corpore humano acrimonia oritur, in quavis fere dysſenteria aliæ, atque a ſeinvicem diverſæ, ab autoribus obſervantur. Cauſas hæc Bergerus (a) collectim enarrat ſequentibus uſus verbis: „Cauſis id genus mali variis oritur, interioribus & exter-
 „nis, fæcibus nimirum diu retentis, & cruditatibus ſuccis que acribus,
 „in inteſtinis genitis, vel eo tranſmiſſis, frigore pariter æſtute, &
 „aliis temporum tempeſtatumve mutationibus magnis, cibus porro acio-
 „ribus, frigidis, ac frugibus præſertim crudis, immaturis, fugacibus
 „& rubigine uredineque, ut meminit Plinius Hiſt. Nat. Lib. 18. c. 1.
 „& 28. corruptis, potu item egelido & fæcibus non purgato, medi-
 „camentis demum, venenis & contagio, & quæ ſunt aliæ, ſtimulo &
 „fermento, modiſve aliis nocentes cauſæ, quibus tonus inteſtinorum
 „perverti, atque acrimonia quædam abradens intus inteſtina & erodens,
 „vel gigni vel recipi poteſt. At differunt in eo potiſſimum hæc omnes
 „cauſæ, quod vel ſua uniſcujuſque culpa & apparatu morboſo ſuc-
 „creſcant, aut errorem conſequantur externum, vel a communi non
 „ſolum victus, imprimiſque frugum, ſed etiam aeris, vitio procedant,
 „nec raro eam inteſtinorum corruptionem & putredinem inferant, ut
 „inde oriens profluvium contactu alios immundo ſædet, & contagio
 „mali, ab uno profecto, manet latius ac plures inficiat.

§. V.

Cum dysſenteria, de qua in præſenti ſermo eſt, quæque patriam adeo devaſtavit, rationem dare deberent medici, alii hæc, alii alia incuſarunt. Sic rationalium quidam medicorum, æque ac grex empiricorum

(a) In Diſſertatione de dysſenteria Anno 1709. Wittebergæ infeſta §. 4.

causam hujus mali primariam, in solis æstu, mense Augusto excedente, reperire credebant. At enim vero, ut mihi videtur, statuebant hæcæ absque fundamento. Aut enim semper post auctum solis calorem, tale malum subsequi, aut regiones, quæ eisdem solis radios experiuntur calidiores, pari passu parique gradu pervastare debet. Jam vero sæpius æstates siccæ, caloreque squalidas, experti sumus, ubi ne vestigia quidem, subsequenti ejusmodi mali, apparuerunt. Observavimus quoque, regiones, non tantum sub eodem climate sitas, sed vix quædam a locis infectis distantes milliaria, immunes mansisse. Sit Misnia testis, quæ cælo fruitur præ reliquis hisce tractibus amœno & sicco, in qua, exceptis quibusdam locis, salva res erat. Et qua, quæso, ratione quadrabit hocce in infantes recens natos ratiocinium, qui ne umbram quidem radiorum solis perceperunt, symptomata tamen atrocissima, in morbi historia exposita passi sunt? Cur tandem inferior patriæ pars, iisdem exposita solis aerisque injuriis, non eadem cum superiori experta est mala? Sane, si omnia hæcæ accuratius rimemur, perspicimus quam distinctissime, causam hancæ ab aliis adductam, hic non parem fuisse, talibus edendis effectibus.

§. V I.

Hæcæ ab aliis sunt rejecta, in eorumque loca alia substituta. Placuit scilicet iisdem, omnem culpam in cometam, (b) quem vulgus imminentium malorum causam & prodromum credit, stellamque cadentem (c) conjicere. Quæ autem cum ita comparata sint, ut lubrico minusque firmo innitantur fundamento, merito rejicimus, fabulisque annumeranda censemus.

§. V I I.

Quæ de fructibus finxerunt alii, quod scilicet ab aere maligno acriori & nutriti, deinde ab hominibus crudi, vel male cocti & conditi, comesti, chylum particulis suis acrioribus & facile fermentalibus imprægnent, indeque particulæ hæc heterogeneæ, vel statim in intestinis ipsi irritationem & spasmos, vel massam ad sanguineam delatæ, mediante

(b) Monendum hic, notam hanc & sequentes, literis distinctas, a Præsede illustrationis gratia additas esse. (a) conferatur tamen hanc in rem Siegesbeck, qui in relatione medica de dysenteria maligna 1719. Seehusæ observata, quæ habetur in Annalibus Breslaviensibus Anno 1719. Mens. Octobris classe II. totus allaborat, ut dysenteriam, quam describit, a varia planetarum constellatione & eorum energia hunc in aerem deducat.

(c) Anno 1745. mense Octobri talem stellam cadentem, seu globulum ignitum, partem patriæ superiorem totam, ubi anno 1746. hæc dysenteria, seviit, multi mecum viderunt.

diante circulo ad colatoria iterum propulsæ, dysenterias causari & producere queant, neque negamus, concedimusque vim aeris, quo perpetuo vescimur, spiritus corporis humani & humores, cachecticorum imprimis & puerorum, turbandi ac excitandi, magnam esse juxta Hipp. L. 3. Aph. 1. radicalem tamen hujus mali contagiosi, & essentialem causam, fructus non constituisse, ex sequentibus patere mihi persuadeo. Erant scilicet arbores fructibus steriles, nec terra fungos pariebat, nec vitis erat ferax uvis; imo invaserat jam mense Aprili & Majo aliqua dysenteria, maxime tamen mitis, quæ tantum puerum unum vel alterum & senem vexabat, quo tempore vix stamina dicti fructus cooperant; & inferior patriæ pars cum pomis suis tunc temporis sospes saltabat, quo superior hancce malignam deplorabat dysenteriam. (d) Et quid fructus hi ad infantes, eidem atrocissimo malo obnoxios, quorum quoque matres ab eorum esu abhorruerunt? Quid quodsi hominis exemplum proposuerim, hoc diro affecti morbo, cui non tantum non exitio fuerunt fructus illi, sed & levamini? Ille enim hoc infectus malo, cum morbi injurias, intolerabilemque, quam perpetiebatur, sitim non amplius ferre valeret, statim ab arbore quædam legit pruna, ex eisque ingestis tale percepit levamen, ut non æstus tantum ventris infimi extingueretur, sed totus etiam morbus, absque subsequente recidiva symptomatumque exacerbatione, tolleretur. (e). Non quidem hæcce scribo, ut contendam, novum dysenteria medicamen in prunis esse inveniendum, quippe quæ sæpissime vim mali augent, sed ut eadem quoque tradam, quæ insolita, quæque inaudita fere observaverim. (f)

§. V I I I.

Manet itaque ex mea quidem sententia, cum reliquas refutaverim; contagium illud, per nebulam terræ, & superiori quidem patriæ parti communicatum, causa hujus mali principalis & primaria, quamquam nos ignorare, fatendum sit, cuius constitutionis & figuræ illud miasma venenatum & contagiosum fuerit. Hoc sicut ipse expertus sum; ita facillime mihi fides haberi poterit. Dum enim vix per dimidiam patriæ obam-

(d) Talem frugum dysenteria tempore defectum annotavit quoque Bergerus l. c. §. 5. nec non alii.

(e) Ancilla quoque, quæ tunc temporis a manibus mihi erat, mala immatura, filiquas, cucumeres, pruna aliaque sine metu aut subsequente dysenteria, avidissime devorabat.

(f) Insueta talia remedia anti-dysenterica tradit Siegesbeck l. c. Sect. II. p. 441. ubi dicit: Allegare possum patientes, in diversis locis degentes, quibus cucumeres vel recentes, cum aceto, sale, pipere & oleo olivarum more solito confecti, vel etiam acida muria conditi, largius commesti, remedium fuerint antidyentericum, & hæc verissima esse, asseverare possum.

obambulo partem, oritur nebula, iterumque recedit. Effectus autem in me inde redundans, tantus tamque subitaneus, ut vix locum, quem petebam, ex ingenti, quæ membra premebat, lassitudine attingere valerem, sicuti statim ab initio in recensione historiæ tradidi. Manet, inquam, miasma illud per nebulam communicatum, vera atque unica causa hujus mali, pestis ad modum serpentis, quidquid in contrariam asseruerint partem; idque ex eo potissimum cum ceteris fundamento, quod ea tantum pars patriæ huic malo succubuerit, quam nebula oppresserat. (g)

§. I X.

Afferui quidem paragrapho antecedenti, veram hujus mali epidemice grassantis & maligni causam constituisse nebulam illam foetidam, crassam atque densam: Plura tamen alia & varia, ad tale monstrum alendum & producendum contulisse & conferre potuisse, ipse annuo. Sic temperamentum cholericum sive biliosum, cum laxitate & teneritate pororum cutisque, nec non ventriculum cum intestinis, fermentabili & corruptibili humorum colluvie scatentem, ad contagium hocce recipiendum, præ ceteris aptum fuisse observavi. Inde evenisse credo, pueros magis cum senibus, hujus mali atrocitatem experiri coactos fuisse, quamquam vix ulli morbus hicce, domum invadens, pepercerit. Contribuerint quoque multum tempestates turbulentæ, autumnusque nebulosus & pluviosus. Austri imprimis eodem anno semper sævientis, & æstus, tota fere æstate intolerabilis, in humoribus exagitandis & turbandis in hominibus, alias strictam diætam observantibus, magnam vim fuisse, cum

(g) Degnerus quidem in tractatu de dysenteria contagiosa, quæ 1736. Neomagi & vicinis ei pagis epidemice grassata fuit, in Append. ad Volum. 5 Actor. Physic. Med. reperiundo, & quidem Cap. 2. §. 23. p. 38. ita scribit: „Verum uti non negamus, ab aere corrupto & putrescente, ubi revera talis existit, multos & graves morbos oriri posse, tamen venenum illud contagiosum, quod variis anni tempestatibus, aut quod tempore morborum epidemico-contagiosorum, aeri insinuatum, & quod in eo vagari & volitare putatur, mera sane, uti doctus quidam loquitur Medicus, videtur esse chimæra & festinata nimium conjectura illorum, qui efficaciam communium qualitatum aeris, e. g. simplicis caloris, siccitatis, humiditatis, frigoris &c. diuturnioris aut intensioris, extraordinarii, insueti in nostra corpora, & imprimis notabilem inde humoribus nostris inductam mutationem & vitiosam alterationem, non satis attente considerant, neque pendunt, quam facile & quam vario modo, ex varia & simplici aeris illa qualitate, humores nostri blandi alterari & in putredinem converti possint.” Siegesbeck tamen l. c. Sect. 2. p. 445. nebulæ in ista dysenteria observatarum, naturam venenatam his verbis describit. Accedit, quod & ipsa atmosphæra a matutinis, & vix non caustici odoris nebulis, eodem tempore aliquoties subortis, inquinaretur, ut etiam animalia passim in pascuis mortua conciderent. Non tamen ideo cum Peyero Exerc. Anat. Med. de Gland. Intest. P. 2. c. 9. miasma vel inquinamentum aliquod morbosum, quod arsenici naturam referat, ex aere communicatum, statuendum erit. vid. Berger. l. c.

cum Sydenhamio p. 153. contendo. Quibus cum accesserit singularem post rarefactionem, nimia aeris, per frigus intensius, nebulas pluviasque repetitas, compressio, quæ animalibus brutis, docente antlia pneumatica, quoque lethalis esse solet, non mirum fuisset, si hæcce sola malum excepiisset dysentericum. Corruptionem autem istam aeris & malignitatem efficere, pabulumque novum & fermentum quasi præbere potuerunt miasmata, tum ex cadaveribus animalium dysentericæ specie mortuorum, (b) tum effluvia illa putrida ex cadaveribus hominum, strage ingenti nuperrime locis in propinquis interfectorum, cujus recordatione stupemus, jamque in plenariam putredinem abeuntibus, exhalantia, quippe quæ per aultros magis magisque fota, per calorem expansa & elevata, perque pluvias, nebulas & intensius frigus terrenis rursus communicata sunt. Quid dicam de excrementis illis contagiosis & foetidis, ubique oculis prætereuntium expositis? Quid commemorem de terrore, atque timore, a quo multos, squaliditate illa præcipue percitos, hunc in morbum incidisse, mihi constat. Talia sane sunt, quæ ni malum producere, illud tamen augere & egregie propagare queunt.

§. X.

Cum jam non ignoremus causam primariam sive proximiorum contagii hujus esse aerem, non quidem per se talem, cum per se sit subtilissimus & purissimus, quo ad vitam sustentandam quotidie utimur, sed quatenus particulis & effluviis venenatis, vehiculum quasi & sub-

jectum

(b) Cum præcedenti autumnò anno, scilicet 1745. homines quidam, cum bovis polonicis mercaturam facientes, Fischbachii, quod non adeo procul a patria datat, primum boves infectos malitiose, & prætextu sub falso mactarent, istamque carnem multa variaque in loca venum portarent, (quam tamen, detecta feliciter nebulonum malitia, averfabantur omnes, atque ut carnifici, ad sepelienda talia lernæa mala, potestas daretur, efficiebant, (factum est, ut incolarum pecora omnis generis, nec stabulis clausis, nec antidoto fatis munita, lue hac infecta perirent. Latius vero jam serpebat malum, atque hunc devastans locum, ad vicina quoque transibat loca. Stolpam enim, Altstadtium, nec non Seeligstadtium invadebat pessifer ille morbus, animalia omnia intra breve temporis spatium enecans. Mera autem hæcce lues erat dysenteria, mera diarrhœa continuo fluens, quæ tantam inter animalia edidit stragem, omnibusque fere incolas privavit pecoribus. Tanta autem in malignitate fieri vix potuit, ut homines sublevandis atque conservandis brutis accedentes, semper immunes manerent. Afficiebantur scilicet & homines dictis in locis dysenteria, quadam non adeo tamen maligna & contagiosa. Quæ vero Bretnigii & Hauswaldaviæ in superiori Lusatia, in quæ bina loca dysenteriam talem ex patria a servo infecto, & Hauswaldaviæ moriente, deportatam esse, vulgo crediderunt, grassabatur, nostro non ablimilis malo contagioso, multos e vita quam citissime sustulit. Quid igitur mirum, cum semina morborum contagiosorum præcedenti jam adfuerint anno, nec aer hyeme subsequenti sit purificatus, quin potius magis magisque per effluvia ejusmodi putrida, ex putrescentibus oborta cadaveribus, corruptus, tale malum inauditæ malignitatis inde subsecutum esse.

jectum constituit, jam a me expectari video, ut probem, qua ratione effectus tales tragicos edere valuerit. Hic autem ad communes modos atque rationes, quibus miasmata morbosa atque maligna corporibus aliis communicari possunt, redeundum esse censeo. Per os nareque receptum contagium, cum saliva mistum, atque ad ventriculum & intestina delatum, ipsam digestionem primam turbando, fundamentum morbi ponere potuit. Quia præterea aer ubique nos ambit, & quovis momento per inspirationem intra pulmones hauritur; per universi denique corporis poros & meatus patulos penetrat, per omnes succos intime se diffundit, & pro sua temperie eos modo premit, modo rarefacit, calefacit vel refrigerat, humectat vel exsiccatur, aliisque innumeris modis afficit, quid mirum, si contagium hac via per universum corpus diffundatur. Notum enim satis superque est, poros cutis, sicuti extus, ita & intus patere; eademque ratione, qua quid egeritur, etiam ingeri, & cum interioribus exactius misceri posse. Denique affirmare liceat, aerem illum, insigni foetore suam malignitatem prodentem, & fontes & herbas & alios fructus, alimentorumve genera varia conspurcasse, horumque ope, dum scilicet ad vitæ conservationem inservire debebant, ventriculo, intestinis sanguinive communicatum, humores varia ratione alterando, huic malo aptiores reddidisse, aut eodem jam præsentem, graviora symptomata excitasse.

§. X I.

Generaliorum horum quodlibet quicquam contulisse ad id malum vel inducendum, vel alendum, vel etiam exacerbandum, nullus affirmare dubito. Confirmor præcipue in hacce mea sententia vario invasionis modo, quem ægri perpeffi sunt. In aliis enim totum genus nervosum, aut unus saltem vel alter digitus in spasmos atque torturam trahebatur miseriam. Sæpissime quoque in multis subjectis frigore & dolore capitis maximis antecedentibus, & toto genere nervoso in consensum tracto, corpus universum convulsionibus ad mortem fere ultimam excarnificabatur, priusquam dysenteria hæc adventum suum tristissimum, cum cardialgia magna, prænuñciabat. Alia subjecta primum de tonsillarum tumore & otalgia, nec non de dolore circa orificium ventriculi dextrum, subsequente deinde dysenteria conquerebantur. Plerosque fere sine his antecedentibus, malum hocce statim corripiebat & misere divexabat. Imo ab initio jam talia quandoque aderant symptomata, qualia vix somnia-verit quidam. Videatur historia ab initio invenienda.

§. X I I.

Quo rarior atque insperatus quandoque fuit hujus mali incurfus: eo
Disput. Medico-Pract. Tom. III, F f f mi-

nus mirandum, idem corpora purissima, a fructibus horæis abstinencia & diætetice viventia citius, quam colluvie humorum sordida atque he-
 luatione infarcti, nec non in diæta innumeros committentia errores in-
 fecisse, priora magis, quam posteriora divexasse. Credendum igitur,
 in squalide viventibus materiam adfuisse, ad dysenteriam egregie aptam
 & dispositam, in quam contagium illud morbificum agere, suamque
 vim, absque insigni intestinorum erosione, & omnium partium præ-
 ternaturali turbatione, exferere potuisse. Quam ob causam pruna præ-
 cipue, imminente aut jam præsentè dysenteria, comesta, alvum for-
 tasse lubricando, atque educendis humoribus præparando, uti antea
 jam addidimus, conduxerint. Mirum quoque videtur, mulieres paucas
 gravidas, malo hocce licet gravissimo correptas, abortum passas esse.
 Dicit quidem Hippocrates Sect. 5. Aph. 34. Mulieri in utero gerenti,
 si alvus multum fluxerit, periculum, ne abortiat, & porro Sect. 3.
 Aph. 31. Morbo quodam acuto mulierem gravidam corripit, lethale.
 Jam vero hunc morbum acutissimum sane gravidas adortum esse, abs-
 que subsequente illarum morte, observavi. Observavi potius legitimo
 accedente partus tempore, mulieres dysenteria affectas melius habere cœ-
 pisse, malo tamen, post partum plerumque difficilem, in infantem re-
 cens exclusum delato, quem ob morbi atrociam tenerioremque corporis
 constitutionem, post brevius temporis spatium, vita plerumque exce-
 sisse recordor. Res a me non primum observata atque detecta, sed jam
 a pluribus annotata autoribus (i). Qua ratione autem eveniat, ut,
 cum matri communicetur tale malum, foetus adeo infelici sui ipsius omi-
 ne, adsugatur quasi, & matrem a morte liberet, inter abscondita naturæ
 mysteria referendum esse censeo.

§. XIII.

Cum hucusque in variis recensendis circumstantiis atque investigandis
 causis, paulo fuerim prolixior, jam ad malum ipsum me converto.
 Hoc sicuti egestis purulentis & sanguineis, cum ingenti tenesmo ege-
 rendique difficultate se alias quoque prodit; ita ab iisdem inchoandum
 erit. In aliis autem nihil excretum, nisi particulæ minores mucii foeti-
 di & purulenti, cum flatibus, ἀνω καὶ κάτω decedentibus, perpetuo
 desidendi desiderio, sed semper irritò, cum torminibus intestinorum a-
 trocissimis, inflammatione totius abdominis, urinæque suppressione to-
 tali. Pessimi generis hæc erat dysenteria, absolute fere lethalis, nisi aut
 ope naturæ, aut assutorum ministerio medicamentorum, alvus fuerit
 lubrica reddita, quæ mihi sicca quoque appellata est. Humida quæ mi-
 hi vocatur, vel erat cum dejectione crebra & dolorosa, humorum di-
 verso um putridorum & purulentorum, qui quandoque citrini, viridis,
 prasini erant coloris, imò & nigri, rarissime cum sanguinis puri & lim-
 pidi

(i) cf. Siegesbeck l. c. p. 442. & Degner. l. c. Cap. 1. §. 33. p. 23.

pidi effusione, quod inter centenos vix uni contigit, & salutare boni eventus signum constituit, conjuncta: vel mera erat mucosa, coagulo & gelatinæ ossium non abfimilis, chylo tamen permixto conspicua, quæ prioribus longe erat mitior, atque, vix assumto laxativo, cessabat.

§. X I V.

Quæ lues pro diversa dispositione humorum, pro majori vel minori lymphæ, sanguinis succique nervi acrimonia, cum vario sub schemate invaderet: cum varia alia, eaque plus minusve atrocia & periculosa adjuncta haberet symptomata, cum ratione graduum vel perfecta vel imperfecta, incipiens, aucta, summo denique in gradu constituta esset: cum ratione causæ efficientis, pestifera quasi & contagiosa affligeret, cum una tandem febris acuta certe, quandoque acutissima, urgeret: varia formanda erat prognosis, & pro harum circumstantiarum varietate mutanda; mutandum circa lethalityatem aut restitutionem judicium. Ingenue tamen fateor, adeo fallacem & ancipitem fuisse prognosin, ut nunquam certi quid innuere ausus sim. Evadebant, quorum status desperatus, imo desperatissimus erat, quibus symptomata pessima interitum minitabantur: subitanea autem morte jugulabantur, qui symptomata patiebantur mitiora, quorumque res in vado posita videbatur. Sic intestinorum tunicæ abrasæ, caruncularum instar rejectæ, fastidium cibi cum singultu, febreque ardente, excrementa varii coloris, viridia scilicet & nigra, cum pure & bile atra permixta, minime signa erant lethalia, quanquam id annuat Hippocrates VI. aph. 3 & 4. nec non 2. aph. 2. ubi autem per totum morbi decursum appetitus plane erat prostratus, & digestio abolita; ibi mortem in olla fuisse, quilibet perspicere valet.

§. X V.

Effectus cum testetur de causa; hocque malum adeo malignum, acutum, imo venenatæ quasi naturæ, fuerit; uti demonstrare potest historia morbi & symptomatum: causam inde summe mobilem & malignam eruere didici. cf. §. 8. Desperatis morbis generosiora & efficaciora quandoque opponuntur remedia. Hæc in statu, ubi nullum auxilii genus superest, multa cum ægri euphoria adhibentur: non eadem tamen promiscue applicanda esse, multis fultus argumentis, censeo. Quæ adhiberim, quoque ordine, patebit, si methodum medendi communicaverim. Constat autem in eo, (1) ut humores acres, fermentantes & peccantes per laxantia & purgantia iterata educerentur; (2) serum sanguinis cum reliquis humoribus turgescens & coagulatis temperaretur & serrigeretur; (3) symptomata mitigarentur, nec non removerentur;

(4) ventriculus cum intestinis corroboraretur, & tandem (5) diæta decens observaretur.

§. X V I.

Triplicis generis remedia cuilibet morbo dantur applicanda. Sive enim quædam auxiliorum genera e chirurgia petuntur; sive e pharmacia desumuntur; quædam etiam diæta suppeditat. E chirurgia nullum quidem certum remedium ad dysenteriam hanc & levandam, & plane pleneque extirpandam suppetebat. Quam enim autorum multi laudandam sibi sumunt venæsectionem, tum ad præservationem hujus mali, tum ad exoptatam ejusdem medelam: illa in plethoricis forte & hæmorrhoidariis, inque iis, qui regiones incolunt calidiores, admittenda esset, utpote in quibus & dysenteria sæpius affligunt, & æstus solis intensior huic malo præcipue ansam manumque porrigit. Nostro in casu neque clysteres, propter continuum delidendi, irritum licet & sterilem, stimulum, atque perpetuam totius corporis jectigationem, applicari poterant. A venæsectione autem ex sequentibus abstinuimus rationibus. Residebat hocce malum non in sanguine sic dicto solo, sed serum tantum ejus, lympham, roremque præcipue nerveum cum reliquis occupabat humoribus. Cum vero per venæsectionem absumatur serum dulce, relicto sale maligno, quo ipso sanguis magis ad grumescentiam atque fecesum, a sero suo disponitur; eaque venæ sectio solum utilis, quæ, quod oportet, evacuat, judice Hippocrate 1. aph. 2. venæsectionem supervacaneam, nisi lethiferam censui. Affligebat adeo præterea malum, quod in sale quodam acido, acri, volatili, corrosivo, venenato, totam humorum crasin aggregante, nec non laticem totius corporis exsiccante, consistebat, ut ægri prostratis abolitisque repente omnibus viribus, paucorum spatium dierum mera viva repræsentarent sceleta. Deficientibus autem viribus, sanguinem mittere cum vetitum sit, justam venæsectionis intermissæ causam habere videbar. Imo fatendum mihi est, me in multis morbis acutis atque catarrhalibus perniciosam venæsectionem observasse; meque in praxi vicenaria millenos, licet pleuritide, pleurisi, angina, febribusque omnis generis & dysenteria correptos, Deo annuente, brevi & feliciter, sine sanguinis evacuatione, curasse.

§. X V I I.

Pharmacia opem præstare principalem, æque ac certam, in præsentem debebat; & quidem priori loco eadem suggerebat, quæ materiam morbificam, ventriculo & intestinis inhærentem, evacuant. Eaque sunt vel vomitoria, sive per inferiora sordes expurgantia. Vomitoria a quibusdam in dysenteria cura, feliciter suscipienda, summe necessaria reputantur, &

& inter eadem radix Ipecacuanhæ, tanquam remedium specificum anti-dysentericum, non satis laudibus extolli potest. Nobis vero, radicem hanc ab initio propinantibus, contrarium evenit (*k*), quia in principio statim expansio diaphragmatis & ventriculi magna aderat, & inflammatio, & malignitas non in ventriculo solum hærebat, sed in momento intestina tota perreptaverat, non adeo mirum, si talia in dysenteria maligna epidemice grassante, exoptati loco effectus, deprehendimus. Salutarem autem in luis hujus declinatione observavi eventum, ex Ipecacuanha cum vel sine stimulo data, tempore quæ hoc perquam salutaris fuit, & vomitionem blandam excitavit, & sæpissime plane non, vel saltem leviter *κατὰ* operata est.

§. XVIII.

Melius meæ satisfecerunt expectationi, non parvo cum ægrotorum tevamine, laxantia, ac quandoque ipsa sic dicta purgantia, quæ tamen non promiscue, sed pro indicantium suavisu cum judicio adhibui, observato imprimis inter dysenteriam humidam & siccam discrimine. Sic in malo ita dicto humido, mere laxantia & tuta erant, & congrua. Dedi hunc in finem pulverem n. antidysentericum laxativum vel sequentem, ex rasura rhabbari, corn. cerv. nuce moschata paratum, additis theriacæ vel diascordio correcto vel Laudano opiato (*l*) pro indicantium sua-

sione

(*k*) Idem observat Siegesbeckius l. c. Sect. 3. p. 450. Cum multi patientes hoc morbo, dysenteria scilicet, afflicti Cardialgias & præcordiorum anxietates simulque vomendi conatus persentirent, dedi sub morbi initium quibusdam dosi hujus pulveris radicis convenientem, cum sale stimulante maritiam, sed vomitus hæc ipsa radix, (licet fusca fuerit, quæ inter tres species, albam nimirum, fuscæ & griseæ pro violentissima habetur) movere recusavit, (licet in aliis morbis vomitus salutare proritaverit) sed cito ad intestina devoluta, dysentericum fluxum magis excitavit & exacerbavit, ut aliquoties optaverim, me specificum hoc Americanum dysentericum non ordinasse, hinc etiam in aliis patientibus ab ejus usu abstinui.

(*l*) Consentunt cum his, quæ habet Siegesbeckius l. c. p. 453. qui consultum duxit, Ettmulleri methodo inhære, quando hic in cura dysenterie suscipienda, inter alia monet: si in principio laxandum, Rhabbarum solum est, quod tutum est, vim habet enim anodynam: sed haud præmittendum, aut jungendum, aut subjungendum opiatum. Ad cuius, inquit, consilii imitationem, ordinavi patientibus initio morbi, aliquando etiam, si inter reliquorum medicamentorum usum alvus nimis constipari videbatur, rad. Rhabbar. opt. crudi & pulverisati scrupulum unum, laudani opiati grano unico combinatum, & quidem cum tolerabili, non valde dolorosa subsequente laxatione. De opio Bergerus in dissertatione citata & §. quidem 20. p. 47. dicit, hoc magis opium in curanda dysenteria laudatum, quo plures absolvere potest indicationes, cum vi una rarefaciente & diaphoresin promoveat, per eamque affluentem divertat materiam ac stimulum, & motus irrequietos, atque cruciatus & tormina intestinorum sedet, & somnum, qui merito optimum dysentericis remedium habetur, procuret.

sione & necessitate, vel omissis quoque. Ubi subjecta erant robustiora, fortiore opus erat cuneo, fortioribus alvus movenda erat purgantibus. Felici cum successu propinavi radicem gialappæ cum nitro antimoniato vel trochiscis agarici, tempore quovis primæ aggrressionis, data tertia vel quarta, post sumptum purgans, hora, theriacæ drachma dimidia ad unam (*m*). Ita evenit, ut purgans fortius non tantum non intestinorum erosioni malique exacerbationi ansam præberet, sed theriaca quoque relictos acres humores feliciter castraret, castratos denique, pro indicantium suavis, diebus alternis iterum evacuavi, superveniente & per unum alterumve diem perdurante, levi & miti diarrhœa, interposita mixtura theriaca vel diascordio correcto. Cum autem graviora adessent symptomata graviorque tenesmus, absque subsequenti alvi dejectione, fluida atque leniora, pro excretionem promovenda meliora judicavi. Id quod etiam impetravi propinatione essentia antidysentericæ laxativæ, a drachma dimidia ad duas vel ultra, infuso rhabarbari indici, foliorum fennæ sine stipitibus, cremore tartari vel alio stimulo acuato, cum aqua destillata herbæ Scordii vel Cardui benedicti præparato, ut alia taceam, quæ in tanta ægrorum multitudine atque diversitate, exquisitori cum iudicio exhibere debebam.

§. X I X.

In utraque hac dysenteria, post & inter absterisionem atque laxationem, alterantia & humorum acrimoniam temperantia, absorbentia, gelatinosa, mucilaginosa atque alexipharmaca, paucaque anodyna interpositi; ægris sumenda tradidi sperma ceti, gummi Arabicum, Tragacantham, gelatinam C.C. in jusculis aquosis & avenaceis, vel in potu thee, aut decocto alio vulnerario, hisque quodammodo calidis. Cerevisiam primariam & secundariam pro potu & pro vehiculo, quia per hujus haustum patientes omnes recidivam passi sunt pertinacem, in totum proscripsi. Quibus si cum paucis anodynis, canali alimentorum vulnerato & exulcerato satis prospectum, humores acres correcti, eorum acrimonia involuta, atque e corpore per interposita leniora laxantia eliminati fuerint, ad consolidantia cum antecedentibus confugi alia. Paravi scilicet potiunculas ex coralliis præparatis rubris, lapidibus cancrorum, bolo armena & pulvere marchionum, addita particula theriacæ vel diascordii cum aqua destil-

(*m*) Theriacam hanc, quæ nihil aliud est, quam extractum ex residuo essentia theriacalis paratum, quidam in vicinia homo, qui se expertum credit Medicum, hujus compositionis plane ignarus, tanquam summum Narcoticum proclamavit, & opio abundans. Nos autem plures, quam centum a dysenteria illa liberantes, vix unam Laudani opiatæ drachmam consumimus. Plebeio igitur aliquid dandum censuimus.

destillata herbæ veronicæ, fragariæ, plantaginis & syrupo ex rosis rubris siccis parato (u).

§. XX.

Sæpe symptomatibus urgentibus & spasms temperantia superiora inculis prima, altera vero sequente hora jus per vices alexipharmaca, nempe radicem Serpentariæ virginianæ grana aliquot ad drachmam dimidiam cum theriaca vel diascordio combinatam, addendo præterea essentiam scordii, theriacalem aliaque. Quæ cætera deprædicantur alexipharmaca, de spir. vitriol. participantia, pro lethiferis habebam, quia dysenteria hæc semper intestinorum exulcerationem ceu comitem habebat, & rarissime nisi necessitate urgente, adhibebam in principio vel augmento mali granum unum vel alterum Laudani opiat, in societate rafuræ radicis Rhabarbari indici.

§. XXI.

(u) Recentioribus temporibus duo innotuerunt auxiliorum genera, nec omnibus satis nota, nec adhibita; in dysenteria tamen valde utilia, nisi omnem absolvant paginam. Alterum constituit cortex Simaruba, alterum radix Salab. Prioris scribente Degnero l. c. p. 75. prima facta mentio in historia & commentariis Academiæ Regiæ scientiarum Parisiensis anno 1729. & postea in commercio literario Norimbergensi anno 1731. 1732. & 1733. Transiit ex dictis libris, quæ de illo cortice prædicantur, quantum ad usum practicum spectat, in commentarium suum de dysenteria bilioso-contagiosa. Liceat ex variis hæc tantum inferere; Constantem scilicet & perpetuam ejus fuisse effectum in dysenteriiis pertinacibus omnem vel probatissimarum alias medicinarum efficaciam respuentibus, & fluxibus glutinosis, biliosis & sanguinolentis, qui fere omnes tertio aut sexto cyatho hausto gradum stiterunt, sine ullo dolore aut evacuatione, sursum deorsumve infecuta: urina unice majori redditur, copia, magisque colorata, atque in nonnullis subjectis abundantes supervenire sudores. Dari solet hocce medicamentum vel in pulvere, ad duodecimi vel viginti grana, in forma pilularum, vel in jusclo: vel ad duas drachmas in aquæ heminis tribus ad residuum quadrantis decoctis, quod pro tribus sufficit cyathis, atque ordinaria hujus remedii dosis est. Addit Degnerus, se minime vulgarem ex hoc decocto percepisse utilitatem in morbo curabili, singularem autem & præstantiorem notasse effectum in fluxu sanguinis & materiæ cruentæ, utpote quem citius compescere dicit, quam excretionem biliosam. Concludit tandem corticem hunc amaritie sua non tantum bonum corrigens & temperans, sed & ad firmanda viscera, tutissimum tonico roborans & sedativum, ac ideo reliquis omnibus antefereendum esse. De radice autem Salab, scribit, si hujus radicis subtilissime pulverisatæ; drachma una unciis octo aquæ calidæ infunditur, leni calore super ignem solvitur, ac per linteum expressa paucis suis feculis depuratur, abire in pulcherrimam gelatinam, si ita loqui licet, mucilaginosam, de qua fumatur singularis duabus, tribus vel quatuor horis cochleare dimidium, vel plus minusve prout necessitas exigat Commode hanc acrimoniam involvere, temperare, doloresque lenissimo modo demulcere ac mitigare, illamque partibus solidis fortius adhaerentem, arrosa intestina tanquam balsamo blandissimo delinire, dicit; hanc mucilaginem, antidysentericam ipsi dictam, omnibus suis ægiis, qui ea indigere videbantur, propinavit. Hura de his videantur apud Degnerum l. c. Sic nosmet ipsi gravissimæ dysenterię tormina utriusque usu felicissime levavimus, & insignem horum remedium efficaciam testari possumus.

§. XXI.

Cum jam ea exposuerim, quæ primario applicanda erant morbo: ad symptomata quoque me converto urgentia, & quibus eadem auferre studuerim, addere non dubito. Ubi quidem in genere moneo, quod laxantibus, abstergentibus, interpositisque alexipharmacis, in cura mali commendatis, symptomata plerumque cesserint. Sublata enim causa tollebat effectus. Quædam tamen nec his adhibitis cedere volebant, ideoque specialiora requirebant medicamenta. Hæc fuisse recorder cardialgiam, vomitus aliaque mala, ventriculum affectum testantia, exulcerationem intestinorum, capitis dolorem, febrem ardentem, atque tandem epilepsiam. Ubi igitur vomitus, cardialgia, singultus, ructus, ventriculique enormis dolor urgebat, præter sperma ceti, largiori dosi fumendum, dedi quoque theriacam: externe autem post inunctionem olei menthae crispæ & chamæmeli Romani cocti, sacculos applicui discutientes & resolventes, ex herba absinthii, floribus chamæmeli, meliloti, semine fœnogræci aliisque paratos, in forma sicca, moderate calefactos. Quamquam fatendum mihi sit, externa neque adeo necessaria, neque proficua fuisse, cum interiora jam pro aris stare debebant; nisi quod emplastrum ex theriaca, ægrotos sublevasse sciam.

§. XXII.

Ex historiæ relatione perspectum satis esse credo, tantam quandoque hujus mali fuisse atrocitatem & malignitatem, ut non intestina solum eroderet, eaque læsa sanguinem funderent frequenter, sed tunicæ quandoque intestinorum abraforum, caruncularum in modum decederent; hos igitur tanquam vulneratos tractandos sumi. Præscripti autem vulneraria sequentia, oleum scilicet hyperici, herba scordii saturatum, nec non species pro decocto aut infuso vulnerario, hæcque per os haurienda. Hisque per tempus aliquod continuatis, ulcere satis mundato, tandem cum symptomatibus malum quoque essentialia cessavit, intestinis jam suo munere rite fungentibus.

§. XXIII.

Dolor præterea capitis adeo excessivus hac in lue a me est observatus, ut disjunctio quoque suturarum, coronalis nempe & sagittalis, inde sequeretur (o), affectus in dysenteria nondum a quodam annotatus. Quo minus

(o) Suturarum cranii discessionem ab adstantibus perceptibilem à cephalalgia contumaci a Claudero observatam, in Ephem. Germ. Decur. II. Ao. IV. obs. 142. nec non

minus usitatus, quo minus speratus, aut a me visus, eo quoque difficilior erat curatu. Tantus autem erat hiatus ille, ut vel digitum commode immittere possem. Hujus igitur symptomatis, in uno alterove evenientis, nequaquam tamen lethalis, curam ita suscepi, ut ordinarem aquam N. cephalicam compositam, cum particula camphoræ, & essentiam theriacalem camphoratam pro usu externo. Cum quandoque tenesmus (p) & spasmi summum consequerentur gradum, hique in ipsam degenerarent epilepsiam; profigavi eosdem præter theriacam, cinnabari nativa vel antimonii, & pulvere radice serpentariæ virginianæ, a granis aliquot ad drachmam dimidiam dato. In curanda autem febre acuta ita versabar, ut exhiberem alexiteria, & potiunculas ex amygdalis dulcibus, semine aquilegiæ, vel plantaginis, cum aqua destillata herbæ veronicæ, fragariæ & plantaginis præparatas, item gelatinam C.C. & tincturam rosarum, aliaque ejusmodi refrigerantia & temperantia in potu aquæ simplicis vel theæ haurienda.

§. XXIV.

Cum jam vis morbi esset fracta, dysenteria cessaret, symptomataque, dolores scilicet capitis, febris, tenesmus, convulsiones aliaque, profligata; diarrhoea tamen remanebat adeo pertinax, quæ multis illudebat remediis generibus. Opposui me tamen eidem, nec sine magno ægrorum levamine, per adhibitum vomitorium, radicem videlicet Ipecacuanhæ, cum vel sine stimulo. Meliorem tunc temporis experiebat effectum ex hoc remedio, quam ab initio mali. Sola enim fere sufficiebat, ad fluxus ejusmodi præternaturales sistendos, sedandos, vel loco ejus pulverem antidysentericum laxantem. Licebat tum etiam meliore cum successu, adhibere pulveres leviter adstringentes & quodammodo stipticos, ex radice tormentillæ bistortæ, nuce moschata, terra catechu, aliisque paratos, quos alias dare non confisus essem. Sic factum, ut propinando hosce pulveres cum theriaca vel diascordio in aqua simplici vel pluviali frigida (q) brevi tandem ab hocce malo liberarentur ægroti.

§. XXV.

in partu difficili ibidem obs. 143. videre licet. Confirmat hæc Schroeckius Dec. II. A. XVII. & X. obs. 230. de futura cranii dehiscence, ubi præter aliorum autorum observationes suam propriam in virgine 20. circiter annorum factam addit, in qua, cephalalgia intensissima laborante, tanta futura sagittalis disjunctio apparuit, ut hiatus iste, digitum auricularem admitteret.

(p) Cum tenesmus hunc fomentationibus, clysteribus & suffumigiis tollere gestebam, omnia deteriora reddidi & malum exacerbavi. Cessabat vero datis anodynis atque his, quæ in §. annotavi.

(q) Mirum omnino videbitur, me talia elegisse vehicula. At enim vero notandum, omnia reliqua potuum genera, imprimis cerevisiam & primariam & secundariam, uti

§. XXV.

Quid præcipue diæta conferat ad sanitatem, feliciter & cito attingendam, jam non est ut fufius tractem: tradam interea & hanc, ut quod fufcepi negotium abfolvam. Sedulo igitur inculcavi, ut ægotantes aerem frigidum vitarent, feſeque, quantum fieri poterat, ad fudores proliciendos in lecto collocarent; inter cibos omnia acida, acria nimis aromatica & falita, fermentabilia, carnes & piſces omnes, nec non vina varii generis, lac, lacticia, lac acidum, cereviſias omnes, ceu anguem fugerent; eligerent e contrario juſcula & pulmenta avenacea cum amygdalatis. Loco potus conceſſi potum Theæ & aquam ſimplicem frigidam per intervalia, ſuperbibito vino aduſto.

§. XXVI.

En methodum medendi; en medicamenta, quibus curam aggreſſus ſum, quibusque eandem feliciter abſolvi. Non poſſum non hic reprehendere vulgi errorem, qui ſtatim ad adſtringentia confugere ſolet, ſed loco ſalutaris eventus, plura mala & mortem ipſam ſibi ſæpius conciliat. Contigit hoc ab uſu pulveris antidyſenterici Klepperbeiniani, ad quem, tanquam ad ſacram ancoram confugiebant homines in patria. Publicavit hunc Sigismund Klepperbein, uti ſe vocavit, Medicinæ Licentiaudus und Practicus in Dresden hoc titulo: *Befchreibung eines ſonderlichen Pulvers wider die rothe Ruhr, Durchfälle, Bauchflüſſe &c. bey Ernst Gottlob Klepperbein zu bekommen.* Quoniam enim hic pulvis, uti ex ſapore & odore concluditur, ex radice tormentillæ vel biſtortæ, terra catechu atque alumine plumoſo, aut aliis mere adſtringentibus componitur, inepte ad dyſentericæ aliorumque morborum ibi commemoratorum curam commendatur. Id quod experientia docuit. (r)

§. XXVII.

ſupra dictum, dyſentericæ recidivam, cum atrociffimis torminibus aliisque malis, excitaffe, præſentem exacerbaffe. Sic omnia quoque calida vel externe adhibita, vel interne ſumta, quam maxime humores turbando, obſtructionibus anſam dederunt, aliaque in ſcenam producerunt: frigida igitur aut tepida ſaltem in uſum venire debebant.

(r) Adduci hic merentur verba Siegesbeckii, quæ habentur loc. cit. p. 452. Equis, inquit, de curis illis tumultuariis, quas varii artiſices, qui ſe multo ſagaciores ad hunc morbum depellendum credebant, quam ipſos medicos, ſuſceperunt, referam? Quilibet facile intelligere poteſt, frivolos tales conatus fuiſſe, & ejuſmodi curis incertis ſubjectos, ſi non mortui ſint, ſaltem poſt nimis citam fluxus dyſenterici ſuppreſſionem, & alvi obſtipationem, in ſummis præcordiorum anguſtias & febres ardentes cum deliriis incurriſſe, imo febres hecticæ, vel quartanæ, & œdemata pedum vere ſanationis loco, reportiſſe, ita ut & nunc jam paſſim, patientes occurrant, qui de nimis ſubitaneæ dyſentericæ fluxus cohibitione a medicis ſuſcepta conquerantur. Qualia vero ſpecifica talis modi hominibus fuerint uſualia,

§. XXVII.

Quæ alia medicamenta promiscue dederint medicastri, me jam fugit. Illud autem asserere possum, miseros quandoque a talibus, qui omnes artes scientiasque callere sibi persuadent, absque indicantium suasu, ad decantatam venæsectionem relegatos, misere periisse. Taceo nunc, quod multi rerum medicarum non tantum non gnari, sed & ab arte nostra alienissimi, Halensia medicamenta promiscue commendaverint & exhiberint. Sane, si quid est, quod ridiculum, quodque a sana quam maxime abhorret ratione, illud certe esse puto, quando quis remedia, quorum nec compositio, nec virtus nota est, aliis promiscue commendat. His aliisque remediis empiricis delusi, sero tandem sapientes, me consuluerunt, factumque est, ut cum primum in patria vix decem familiæ, pleræque jam desperatæ, meæ se curæ tradiderint, nunc plures ex vicinia, gratiam novitatis exuentes, ad me confluerent. Contigit hoc ipso, ut propter conspectum agrotantium, ex seminibus morbi, ab aere maligno antea in itinere haustis, & antidoto suppressis, vel etiam ex contagio ab ægris communicato, dysenteria hæc maligna, & quidem summo in gradu talis, in me pullulaceret. Hac inter consulentium non solum dysentericorum, sed etiam extraneorum, ex variis morbis laborantium, strepitum, qui medicaminum in tempore capiendorum haustum denegavit, per sex circiter dies, malum tamen dissimulando, miserrime laboravi. Sed *Dei* gratia in pristinum restitutus, aliorum curæ vacare potui.

§. XXVIII.

Magistratum tandem, quocumque nomine veniat, lege divina & civili obstrictum esse, ut reipublicæ bona curet, & pro sanitatis subditorum conservatione vigilet, nemo dubitabit. vid. Pinell. l. 5. de poenit. fol. 267. Andr. Tiraquell. de nobil. c. 31. p. 356. Opus igitur est, ut ipse morbos malignos & contagiosos, qui præsertim ex ciborum & potulentorum abusu, nec non ex aere maligno oriuntur, quovis modo præcaveat; iis autem præsentibus eorundem disseminationem impediat. In præsentem igitur dysenteria maxime maligna, hac opus fuisset cautione, ut dysenterici conversationem cum reliquis fanis vitassent, nec excremen-
ta

ta, quæque patientibus commendaverint, percepi inter reliqua sequentia: e. g. secundinæ equinæ in pulverem combustæ & assumptæ. Pulvis hic in pago quodam vicino medicamentum fuit universale antidysentericum; sed numerus etiam morte ex hoc morbo delectorum, in hoc ipso pago satis fuit notabilis. Aliis datus est pileorum & calceorum solearum combustarum pulvis, (*verbrande Filz-Hüte und Schub-sohlen*.)

ta foetida ac contagiosa ubique oculis prætereuntium objecissent, ob quam negligentiam & squaliditatem, non pauci perterriti, in hunc morbum præcipitati fuerunt. Præcavendum etiam fuisset, ne maxima pars incolarum ad empiricos confugisset, atque contraria medicamenta adhibuisset. Tempore luis pecorum contagiosæ, anno 1746. hieme in vicinia grassantis, patria per unum vel alterum mensem occludebatur, pro bouum atque vaccarum præservatione atque conservatione. Eadem & majori opus fuisset circumspeditione, ad homines ad *Dei* imaginem creatos conservandos. Rectissime dicit Erasmus, qui alterum pascendo servare potest, & illum non pascit, eundem occidit.

X C I I .

ANDR. ELIÆ BUCHNER

ET AUCTORIS

J. THOMÆ LAURICH

DE SINGULARI QUADAM INDORUM
ORIENTALIUM

D Y S E N T E R I A

EJUSDEMQUE PRÆCIPUA A NOSTRATE
DIFFERENTIA.

Halæ 19. Aug. 1752.

G g g 3

X C I I

AN DR. ELI A BUCHNER

EV ANGE LII S

J. THOMAS LAURICH

DE SINGULARI QUADAM INDOCTUM

ORIENTALIIUM

DYSENTERIA

IN SINGULARI QUADAM INDOCTUM

DIFFERENTIA

1844. Aug. 1774

CEE 3

P R O E M I U M.

Prefari aliquid per communem disputantium morem jussus nihil ad hanc rem opportunius dici posse existimo, quam ut paucis benevoli Lectores rationes meas, selecta ad solemnem dissertationem materiae, edoceantur. Atque illas eo majori meo jure hic exponam, quo insignius in illis ad mei meaeque hac in re fidei commendationem positum videtur argumentum. Singularem hanc, ad cujus historiam succincte conscribendam accedo, dysenteriam ipse ego ultra sex annos apud orientalis Indiae incolae saepenumero & curata perspexi observatione, & quoad potui, convenienti medicina tentatam depuli. Scilicet anno 1742. mercatoria nave, sumptibus celeberrimae mercatorum Batavorum societatis orientalis, ut dicitur, parata, e Belgio vectus, ut eorum, qui in navi erant, sanitati prospicerem; posteaquam Bataviam, celeberrimum illud insulae Javae majoris emporium, apuli, haud ita multo post Tanjonbouram, castellum Batavorum mediterraneum in regione Kraban situm, & ab urbe Batavia circiter ad viceimum milliare distans, missus sum, ut ibidem facerem medicinam. Quo ego loco usque ad annum 1749. commoratus, inter alias singulares observatas morborum naturas, a nostratium affectuum indole nonnihil discrepantes, praecipua inprimis animadversione dignam aestimavi peculiarem quandam dysenteriae speciem, quavis Europaeorum affectione dysenterica mitiorem atque benigniorem: a qua tamen nihilominus pessima quoque mala in affectos homines vidi derivata, quotiescunque eidem tam Europaei quam indigenae medici, pro more istarum gentium, incongrua remedia proposuerunt. Sed tunc demum intelligere lectores reor meos, cur de eodem hoc argumento, inauguralis speciminis gratia, disputare instituerim. Neque eidem materiae futuram spero gratiam, cum, quae de his remotissimis terris referantur, plerumque aliquam novitatis, tam gratae acceptaeque hominibus rei, habeant commendationem. Duplici autem sectione commentatiunculam hanc meam interpungam: altera quidem, quae ipsam dysenteriae hujus Indiae historiam praecipuamque ejusdem a nostrate diversitatem explicet; altera vero, quae eidem malo medendi methodum, tam ab aliis medicis atque empiricis quoque clanculariis, plerumque indigenis, quam a me ipso institutam tradat. Summi Numinis erit gratia, quae ad qualemcunque hinc laborem perficiendum vires largietur, eundemque in ipsam sui gloriam, aliorum vero aemulique convertet emolumentum.

S E C T I O I.

*De singularis cujusdam Indorum orientalium dysenteriae indole
atque a nostrate differentia.*

§. I.

Dum singularis cujusdam *dysenteriae Indicae*, ejusdemque sua natura admodum benignae & minus exitiosae, historiam conscribere paramus, praemonendos volumus lectores nostros, ne exinde, falsa opinione seducti, conficiant, orientalem Indiam tam miti tamque benigno subiacere fideri, ut ab omnibus illis pessimi & acute fatalis ingenii dysenteriis, quibus nos in Europa passim attingimur, perpetuo defendatur. Namque suis quoque iisque satis gravibus dysentericis fluxionibus Indi vexantur, neque profecto habent, cur ex hac parte se Europæis nostris anteponant. Etiam si enim hæc nobis ipsa nostra non constarent experientia, ut omnino constant, aliorum tamen medicorum, celebri nomine haud ignobilium (a), observationibus in India, quin immo in ipsa, ubi nos aliquamdiu commorati sumus, insula Java institutis, eadem hæc confirmata videremus. Aliæ quidem hujusce generis alvi profluviorum species, uti nostrates dysenteriae, sunt *maligniores*, aliæ vero *benigniores*; aliæ porro passim tantum atque *sporadicis* insultibus, aliæ velut pestilenti quodam atque *epidemio* impetu late grassantur; tandem & illinc eam valere differentiam animadvertimus, cujus respectu apud nos vulgo dysenteriae in *cruentas* & *non cruentas* sive *albas* dispefcuntur.

§. II.

Minimam quidem apud lectores nostros gratiam effemus initari, si jam tot aliorum commentariis pervulgatissimam dysenteriarum generatim spectatarum historiam fusius exponere animus esset, neque nostri referret instituti, succinctis tantummodo atque ad compendium accommodatis paginis dissertationem nostram circumscribentis. Quare ea tantum de dysenteria generatim præmitteremus, quæ ad accuratiorem singularis nostræ Indicæ, quam commentamur, notitiam atque a reliquis distinctionem pertinere videbuntur. *Dysenteriam*, si nominis spectemus originem,

(a) Præ aliis commodissime hic conferendum volumus *Jacobum Bontium in l. 6. historia natural. & medic. Indiae orientalis libr. 2. cap. 3.* conjunctim cum *Guilielmo Pisonis de India utriusque re medica & natural. libr. 14. editis*

nem, qualemcunque intestinorum difficultatem appellare liceret; sed mos apud medicos obtinuit, ut eodem vocabulo potissimum *excretionem* comprehendamus *alvinam, torminosam* & *qualibuscunque commotionibus febrilibus conjunctam*, qua *materia magis minusve mucida, aut sanguinolenta, aut mixta, e corpore eliminatur.*

§. III.

Benignius dysenteriae genus (§. I.) ex eo intelligitur, si ægroti, nostro quidem soli subjecti, præcipue circa finem Julii mensis aut totum Augusti tractum, ii vero, qui sub orientali cæli plaga vivunt, inprimis pluviosa illa anni tempestate, quæ mensibus ab Octobri ad Majum circumscribitur, primo leviter lubrica alvo afficiuntur, mox omnium torminum alvinorum expertes, mox vero velut colicis correpti doloribus. Prima hujus mali initia orditur plerumque commotio, aut saltim horror pilorum febrilis, qui dein aut plane iterum cessat, aut interdum acerbiori impetu modo tertianæ febris, modo quotidianæ typum induit. Ingravescente dein malo magis a torminibus, præsertim per quamcunque refrigerationem aut diætæ errores acius irritatis, ægri laborant, ad quæ simul haud raro tenesimum patiuntur, dejiciendæ alvo insigniter incommodantem. Hac ratione primo materia per alvum excernitur tenuis & que mucosa, subalbida aut perparum flavescens, minusque olida, saltim non adeo insigni infecta fœtore, quem maligniores dysentericæ dejectiones alvinæ spirant. Ceterum cibi appetentia primis morbi insul-tibus plerumque augetur, dein vero sensim sensimque immittitur sæpiusque plane sufflaminatur: de siti vero maximæ plerorumque horum ægrotantium sunt querelæ. Reliquis vero potioribus corporis excretionibus, præsertim lotii emissioni & transpirationi, insignia obijciuntur impedimenta. Accedit demum corporis languor & ipsa facies adpectu morbida evadit. Quo statu ægroti per aliquot sæpius hebdomades detinentur; quid? quod exempla existant hujuscemodi dysentericæ ad tres quatuorve menses protractæ,

§. IV.

Longe gravior *dysenteria maligna* (§. I.) est indoles. Præterquam enim quod in hac omnia ea symptomata, quæ in priori (§. 3.) quoque accidunt, e. g. crebriores alvi dejectiones, tormina, dolores, itemque tenesmi, sitis &c. longe acerbiora eveniunt; accedit etiam inprimis statim sub prima morbi invasione exquisitior atque acutior febris, ex pulsu celeri atque frequenti facile cognoscenda. Vires statim sunt insigniter prostratæ, ægrotique a cibis abhorrent; neque raro accidit, ut vomitus, singultus, aphthæ, quin immo purpura atque petechiæ
Disput. Medico-Pract. Tom. III. H h h re.

reliquis symptomatibus superveniant, sed plerumque etiam funestum efficiant exitum. Præsertim vero ægrotorum præcordia enormiter anguntur, neque perpetua pervigilia, a frequentioribus alvi depositionibus aut saltem continuo ejusdem dejiciendæ conatu effecta, aliquod quieti tempus permittunt. Ipsa vero hoc statu eliminata e corpore excrementa sunt minus quidem cruenta, ac in benigniori dysenteria (§. cit.), saniosa vero, colorisque cineritii aut nigricantis; ac hæc pessime olent, foetoremque spargunt prorsus cadaverosum. De reliquo cum hic morbus acuta circumscribatur periodo, facile conspicuum est, ambitum ejusdem duratione benigna dysenteriae multo esse brevioram.

§. V.

De illa vero, quæ ab *epidemica* aut *sporadica grassatione* desumitur, dysenteriae differentia (§. 1.) prolixus hic disputare non expedit. Notissimum enim existimavimus, illos quidem, epidemicos nimirum sive populares, morbos, a contagio aeris gliscente & latius serpente in plurimos simul homines derivari, hos vero sporadicos, sive ut cum *Sydenhamo* (*b*) loquamur, *intercurrentes*, passim tantum, neque adeo gravi atque communi strage obambulare. At dysenteriae rubrae sive cruentæ, & albæ sive incruentæ nomen (§. cit.), cum ab excrementorum dysentericorum ratione atque indole originem traxerit suam, me non docente intelligitur, ad cujus generis dysenterias singulae pertineant appellationes. Minime tamen silentio prætereundum est, apud nos in Europa degentes dysenteriam albam rubra plerumque existimari periculosiorem, cum ipsa potissimum dysenteriae malignæ (§. 4.) sit species, & materia per alvum eliminata purulentæ potius atque saniosæ sit indolis, quam simplex mucosa atque serosa. Hoc enim sub statu si diluitor quidam intestinorum mucus solummodo excernitur, merito ejusmodi dysenteria, ratione coloris excretorum, *alba*, ratione vero indolis, *benigna* (§. 3.) dicitur.

§. L V I.

Facillime nunc intellecturos ex hæcenus disputatis (§. 2-5.) Lectores nostros arbitramur, ad quodnam fluxionum dysentericarum genus referenda sit ea, cujus symptomata statim exponemus, Indorum orientaliū dysenteria. Simulac hoc malum in India ingruit, (ingruit autem omni quidem anni tempore, sed nullo frequentius, quam ab exorsu mensis Octobris usque ad Maji excessum Junive initium,) lentis & velut subreptitiis gressibus incedit, neque vehementi aut frequenter irri-

tata

(b) Conf. *Thom Sydenham opuscula omnia*, sect. 1. cap. 1. & sect. 6. cap. 1.

tata alvi defectione, neque nimis dolorosis intestinorum torminibus, neque demum insigni virium prostratione ægrotos statim afficit. Primis saltem initiis levissime tantum, ut vix sæpius animadverti possit, ægri horripilant (c), dein vero toto morbi tractu non facile ejusmodi imperfecto horrore iterum perfunduntur, nisi quidem vel diætæ, vel vitæ regiminis commissi fuerint errores. Inter hæc alvus fit lubrica, sed adhuc cita & frequens, adeo, ut, qui minus adfecti sunt, raro a suis negotiis se abstrahi patientur, & plerumque post tres demum quatuorve hebdomades medici opem implorent. Sensim vero ægroti frequentius ad dejiciendam alvum stimulantur, nullis tamen, aut saltem perexiguis, torminibus colicisque distorsionibus prægressis. Sub ipsa vero alvi depositione interdum, sed non semper, his symptomatibus tenesmus supervenit. Ipsa, quæ ejiciuntur, excrementa lubrico & magis aquoso, quam tenaci mucositate, tum incruento, tum sanguineis striis distincto constant: interdum vero faeces paullo duriores & cum naturali ceteroquin indole convenientiores, undique secus vero velut mucido atque sanguineo involucre circumdatæ, per alvum eliminantur. Ciborum appetentia prima mali ætate plerumque duplo triplove major fit; dein vero sensim adeo imminuitur, ut ægri nulla prorsus edendi ferantur appetitione: neque demum viribus perpetuo idem superest robor, sed eadem quoque pederentim morbi protractione magis magisque infringuntur. Ludit hanc scenam qualiscunque hæc dysenteria ultra trium, quatuor, sex mensium, immo integri anni spatium, & plerumque alio quodam morbo, rarius morte, terminatur.

§. VII.

Quodsi porro eos, qui hoc morbo (§. 6.) corripuntur, homines spectemus, ipsimet, dum adhuc in Java medicinam faceremus, frequentiori observatione animadvertimus, eandem hanc dysenteriam neque sexum, neque ætatem ullo discrimine habuisse, sed omnes promiscue invasisse. Nunquam tamen malum hoc inter plures conjunctim contagio diffeminatum (d) recordamur, quamvis a communi quadam & fere epidemica causa derivatum videri posset, uti dein disputabimus: sed hinc inde tantum sparsim serpebat. Ex quibus omnibus enarratis phænomenis, si superius expositam (§. 2-5.) dysenterię generatim spectatæ in-

(c) Ad quod phænomenon imprimis attendi volumus, ne lectores nostri etiam in hac Indica dysenteria motus saltem febrilis, morbum auspantis, præsentiam prætervideant.

(d) Equidem generatim monemus, Indiam orientalem non adeo frequenter a morbis epidemiciis vexari. Eidem vero ejusmodi morbos prorsus abjudicare, ut nonnulli faciunt, esset tum experientiæ, tum rationi, ad vera principia pathologica accommodare, contrarium. Conf. Jac. Bontium lib. cit. lib. 3. in fine.

indolem differentiamque conferamus, liquido nunc confici potest, singularem hunc fluxum dysentericum Indicum *dysenteria benigniori* (§. 3.), *sporadica* (§. 5.) & plurima sui parte *alba* (§. cit.), utpote simpliciter fere *mucosa parumque sanguinea* (§. 6.), merito esse annumerandum.

§. VIII.

Verum enim vero, cum dysenteria hæc exotica, ob singularem suam indolem, medico, in Indiam orientalem medicinæ exercendæ causa recens travecto, facile imponere aliusque morbi speciem præ se ferre possit; *diagnosi* ante omnia opus est accurate instituta, ne cum aliis affectibus, conformem indolem quodâmodo simulantibus, hic morbus confundatur. Scilicet qui ad proximam ejus similitudinem accedere observantur, morbi, sunt imprimis *fluxus hepaticus & hæmorrhoides decoloratae, albe mucidaque* (e): namque a reliquis diarrhœis simplicibus, itemque hæmorrhoidibus torminosis facile ex adjunctis symptomatibus internoscitur. At si ipsam quoque fluxionem alvi hepaticam consideremus, sola jam excrementa nimis liquida & loturæ carnis simillima eandem a dysenteria Indica discernent, nisi & hoc accederet, quod nec in ipsis primis fluxus hepatici initiis, ut in affectu nostro, quem exponimus, vel levissimi motus febriles (§. 6. & not c) animadvertantur. Atque idem hoc momentum aliquam differentiæ rationem prodit inter hæmorrhoides decoloratas mucidasve & hanc dysenteriam. Ad hæc cum ejusmodi decolor aut pituitosa hæmorrhoidalis fluxus indoles veras hæmorrhoides plerumque aut antecedit, aut sequatur, etiam exinde haud leve peti poterit differentiæ argumentum.

§. IX.

Enimvero nunc ad *causas* hujus mali evolvendas dirigenda est disputatio. Atque primo loco, quo minus inter *materiales*, ut vocant, *causas* peculiaris nostræ Indicæ dysentericæ commune aliquod miasma atmosphæricum referamus, benigna ipsius morbi minusque contagiosa impedit natura (§. 7.) Quod nobis eo feliciori fortuna accidere existimamus, quo intricatior multaque adhuc caligine circumfusa ipsius miasmatis dysenterici est indoles, ut adeo parum clari atque perspicui lectoribus nostris constitisset. Evidentioris naturæ sunt causæ, quas in India, præsertim eo, quo viximus loco, benigniori huic malo nascendo ansam dedisse

(e) Tametsi enim *alvinus fluxus Parisiensis*, quem vulgo *le mal de Paris* appellant, aliquam quoque cum nostro affectu convenientiam habere videtur: nihilominus in utroque hoc malo confusionis metus cessat, cum alter soli Lutetiæ Parisiorum sit infestus.

discē observavimus. Quotquot enim dysenterico hoc affectu corripiebantur, sive in *dieta*, sive in *vitæ regimine*, aut etiam in utroque simul graves quosdam antea commiserant errores: quos nunc porro, pro instituti ratione, succincte exponemus.

§. X.

Atque primo quidem errores (§. 9.), quos ab Indis in *dieta* præcipue commissos vidimus, maximam partem ad esum *fructuum* diversorum dulcium & succulentorum, quibus universa India omnium aliarum regionum est fecundissima, aut ad *potum*, sive nimis frigidum, sive spirituosum, quem vocamus, aromaticumque, sive acescentem fæculentumve pertinebant. Qui e fructuum numero præcipua gratissimi saporis & exquisitæ refrigerationis laude in India celebres sunt, patrio suo nomine *Iambos*, *Acaju* sive *Caju*, *Manga*, *Iaccas*, *Ananas*, & *Pisang* appellantur; quorsum etiam nonnulla adhuc *melonum* atque *cucumerum* genera sunt referenda. Nostri existimamus officii, ut de singulorum indole brevissime aliqua exponamus, quo dein rectius ex intempestivo atque immodico eorundem usu enata singularis nostra dysenteria intelligi possit. *Iambos* (*f*), cujus inde arbor, satis patula atque ramosa, *Iambolifera* itemque *Iambolines* dicitur, denuo in duas species dispescuntur: quarum altera major, mali cydonii minoris magnitudinem figuramque æquat, satis intense rubet & pellicula tenui & splendida tegitur, ceteroqui vero vix quidquam nuclei lapidei continet; altera autem minor pallide rubet nucleumque comprehendit oblongum, paullo compressum & albicantem. Pulpam utraque species habet succi plenam, admodum sapidam, e dulci subausteram, sitique restinguendæ accommodatissimam. Alterum fructum *Acaju* seu *Caju* (*g*), *Anacardii* nomine nobis notio-rem, arbor profert satis frondosa, occidentali Indiæ etiam familiaris, *Acaiaiba* vernaculo indorum vocabulo dicta; in qua excrecentibus primo glandibus, renis ovilli figuram referentibus, superiori dein parte innascuntur poma oblonga, flavescente aut subrufa pellicula obducta, quorum caro succulenta, feminum receptaculis interpuncta, dulci ceteroquin saponi austeritatem quandam admixtam habet; qua per vini salisque condimentum obtusa, Indi dein iisdem fructibus, summa ætate, reficiendi corporis causa, frequentissime vescuntur.

§. XI.

(*f*) Conf. *Car. Linnæi gener. plantar.* edit. Halens. n. 1051. & *cjusd. Amœnitat. acad.* p. 398. sqq. & *Guil. Pisonis lib. cit. in mantiss. arom.* c. 13.

(*g*) Conf. *Car. Linnæi gener. plantar.* n. 411. *Guil. Pison. l. c. l. 4. c. 6.* & *Mant. arom.* c. 14. it. *Sum. Dale pharmacolog.* p. 449. edit. Lond.

§. XI.

Porro inter fructus hos Indorum qualescunque horæos numeravimus (§. 10.) *Madga* (*b*), qui & *Mao* sive *Mau*, itemque *Amba* dicuntur, & in arboribus, quercui nostræ haud absimilibus, crescunt. Figura sunt paullo oblonga, colore vero, si maturuerint, flavo, carnemque habent satis pulposam, præmagnos nucleos ambientem. Et immaturorum, & mollium fructuum frequens apud Indos usus est: illos, utpote maxime austeros, coquunt, & præparatam exinde pulvem saccharo largiter condiunt, hos vero, maturos nimirum, sua jam acquisita dulcedine satis commendabiles, sine præmissa alia quadam præparatione, crude comedunt. Neque minus dulcissimi saporis nomine celebris est *Iaaca* (§. cit.), plane singularis ingenii fructus (*i*); siquidem non e ramis arboris suæ, sed ex ipso ejusdem trunco enascitur, & universam suam externam superficiem spinis prominentibus obsitam habet, quæ carnem tenacissimam, duram & concoctioni perferendæ ineptissimam, ceterum vero flave coloratam, comprehendit. Neque hoc loco prætermittendum est gratissimum quoddam ficuum Indicarum genus, quod Javani vernacule *Pisang* (§. 10.), Malaico vero, utpote fere communi omnium Indorum sermone, *Banana*, nostrates vero notiori vocabulo *Musam* (*k*) appellant. Hi fructus, utriusque Indiæ indigenæ, pyra nostra sapore æmulantur, neque magnitudine adeo multum ab ipsis differunt. Alii eorum ad solem ignemque exsiccati in ipsam Europam importantur; alii vero ab Indis vel crude comeduntur, vel pani oryzæque coctæ junguntur. Tandem quoque de fructu *Ananas* (§. cit.), vel ipsis Europæis hortis non plane ignoto, pauca quædam dicenda sunt. Atque hic fructus (*l*), alias quoque *Pingrin* aut *Karatas* appellatus, ex carduorum quadam specie, *Bromeliam* *Linnaeus* vocat, provenit & melopeponis magnitudinem æquat, magis tamen ovatam servat figuram. Exteriori superficie innumeris velut bullulis ex flavo albicantibus interpungitur: interius vero pulpam habet omni pæne alia succulentior, insignique & fere cinnabarino rubore tinctam. De reliquo autem *Ananas* & suavissimum spirat odorem, haud minoris gratiæ saporem, intritis in vino fragis similem, palato offert, si descisso prius cortice, in taleolas sectus vinoque Hispanico aut alio quodam dulci aliquamdiu ma-

(*b*) Conf. *Jac. Bontium libr. cit.* libr. 6. cap. 5. *Sam. Dale pharmacol. supplem.* p. 292.

(*i*) Conf. *Jac. Bont. l. c.* libr. 1. dialog. 6. & libr. 6. cap. 31.

(*k*) Vid. *Jac. Bontium l. c.* lib. 1. dialog. cit. & *Guil. Pisonem libr. cit.* l. 4. cap. 21. & *Sam. Dale Pharmacol. supplem.* p. 267.

(*l*) Conf. *Jac. Bontium l. c.* l. 1. dialog. cit. & l. 6. cap. 50. & *Guil. Pisonem libr. cit.* l. 4. cap. 37. *Car. Linnaum in gener. plantar.* n. 312. p. 111.

maceratus, addito cinnamomi cortice aut cardamomo, comedatur; alias enim crude comestus adeo acri & arrodente succo abundat, ut ipsam faucium inferre possit inflammationem. De reliquis paullo infrequentioris usus fructibus, ad hanc tamen classem pertinentibus, in præfentiarum consulto tacemus, ne ipsimet brevitati, quam nobis multis de causis maxime commendatam habemus, fusiori disputatione officiamus. Ex horum vero fructuum (§. 10. & præf.) esu vel nimio, vel aliis regiminis erroribus noxiori facto, sæpius enatam singularem nostram dysenteriam (§. 6.) vidimus; cujus rei rationes postea explicata formali, ut ajunt, ejusdem hujus mali causa, clarius patebunt.

§. XII.

Nostri vero interest quoque, ut diversos illos Indorum *potus* (§. 10.) consideremus, a quorum incongruo usu haud infrequenter ipsum hoc malum dysentericum aut excitatum, aut acerbius saltim redditum observavimus. Primarium inter illos suo merito occupant locum *potus aromatici* atque *adusti*: e quorum classe solum Chinesium *Arac* (*m*), tota India vulgatissimum, nominasse sufficiat. Scilicet satis diffamatum hoc ficeræ genus ex oryza & liquore e nuce Indica sive arbore ejusdem collecto, conjunctim adustis, conficitur, cui ipsi avarissimi Chineses, ut spirituosior, quam dicunt, evadat potus, *holothuria* (*n*), peculiare nautilorum marinorum genus, admiscunt. Sed adhuc alia quoque potententorum genera Indis sunt communia, plerumque aut non satis defæcata, aut ob nimium solis ardorem jam acescentia; quo nomine imprimis citamus cerevisiam ex oryza non decorticata & polentaria coctam, itemque potum ex aquæ fluviatilis amphoris 15. sacchari Javanici nigri libr. 2. tamarindorum unc. iij. vel iv. malis citreis tribus dissectis, & caryophyllorum aromaticorum manipulo, omnibus fermentatione unitis, confectum. Tandem quoque vitiosam plerumque diætæ rationem reddunt gratissimi quidem in calidissimis his regionibus, sed maxime simul noxii potuum nimis frigidorum haustus, præsertim eorum, qui sua jam indole refrigerandi virtutem exferunt, e. g. superius memorata aqua, e nuce indica, sive ejusdem arbore, collecta, itemque alia ejusdem generis e palma Indica aliaque ejusdem speciei arbore destillans, quod potus genus *Towac* & *Saguër* indigenæ vocant.

§. XIII.

(*m*) De quo videtis plura in *Jac. Bontii l. c. l. 1. dialog. 3. l. 2. c. 3. l. 6.*

c. 39.

(*n*) Vid. *ibidem* & lib. 5. c. 27.

§. XIII.

Verum haud infrequentius in reliquo vitæ ordine (§. 9.) ab Indiæ incolis peccatur. Quo minus enim ipsi ab erroribus in vitæ regimine committendis sibi satis curate cavere possint, partim nimium calida & dein pene semestris subcalida pluviosa tempestas (§. 3. 6.) partim ple-
rorumque miserabile vitæ genus efficit. Ex utraque enim causa his in locis frequentissime fit, ut insensibilis sufflaminetur transpiratio. Partim enim ad gratam corporis, ab ardentissimo calore æstuantis, refrigerationem frigida sæpius lavari aqua pervulgatissimus illinc mos est; partim, ut incuria est hominum, calenti aut sudanti corpori liberaliter aerem frigidiorum, præsertim nocturnum, concedunt; partim denique, vel in ipsa illa pluviosa anni tempestate, plerique nimis leviter & tenuiter vestiuntur (o). Quibus omnibus de causis maxima transpirationi impedimenta injici, ii plane intelligent, qui ejusdem hujus inconspicue per cutim excretionis rationes e physiologicis staticisque principiis accurate sunt edocti. Cujus excretionis suppressio cum jam apud nos, temperatori coeli placæ subjacentes, plurimum ad diarrhœas dysentericosque fluxus producendos valeat (p), qualem demum ejus effectum statuemus apud Indos, copiosissima & a solis ardore affatim expressa tenuissimorum fluidorum perspiratione affectos?

XIV.

Brevissime nunc dysentericæ nostræ Indiæ causam formalem, quæ vulgo dicitur, expediemus. Atque hanc quidem, omnibus curate consideratis constituit præsertim *leviter spasmodica intestinorum, imprimis tenuium, contractio*, sive a majori humorum ad vascula glandulæve intestinorum decubitu, sive ab auctiori eorundem majorum canalium, per intus contenta, irritatione, effecta. Unde fieri facile intelligitur, ut non solum numerosissimæ illæ glandulæ simplices, *Brunnerianæ* atque *Peyerianæ*, in tela cellulosa, musculosæ atque nervæ intestinorum, potissimum tenuium, tunicæ intertextæ hærentes, copiosius suum mucum e patulis in villosa tunica osculis ejiciant, & ipsæ quoque arteriolæ exhalantes tenuæ atque aquosum, quod vehunt, fluidum largius in intestinorum ca-
vi-

(o) Exinde etiam potissimum factum arbitramur, ut præsertim milites stationarum in loco Javæ, quo degebamus, in dysenteriam eandem, quam exponimus, incidant. Universus enim illorum vestitus a capite, ut aiunt, usque ad calcem, quovis anni tempore confectus erat ex tenuissimo quodam panno, sericis atque xylinis filis contexto, quem apud nos in Europa viventes longe cariorem, vulgo *Gingang* appellant.

(p) Conf. Godofr. Neigefind *diss. de novis effectibus frigoris in corpus humanum*, Erford. 1740.

vitatem depluant; sed ipsa quoque vasa lactea venulæque inhalantes, ab expansis per auctam affluentium humorum copiam glandulis arteriolivæ modo memoratis magis compressæ peculiaria sua liquida, hac ratione ostiorum ingressu exclusa, in ipsis intestinis relinquunt: quæ dein insignis materiæ mucidæ atque aquosæ collecta copia aut simplex, aut temporis protractione corrupta indolenque acriorem nacta, diversam illam excrementorum, a dysentericis nostris ejectorum (§. 6.), naturam constituit. At cum illi errores, tum in diætâ, tum in vitæ regimine commissi, qui nostra experientia causæ hujus mali inventi atque animadversi sunt, potissimum partim perspirabilis materiæ, apud Indos suo jam natura copiosissimæ & plurimum aquosæ, meacula obstruxerint, adeoque, si principiis physiologicis stare liceat, majorem humorum copiam ad intestinorum vascula glandulasque derivarint (§. 13.); partim vero ejusmodi cibos potusque in ventriculum & connexa ipsi intestina immiserint, qui principiis vel austeris, vel acribus, vel facile fermentescentibus pollebant, & hinc, vehementius irritando intestinorum canali, aptissimi validissimique (q) erant (§. 10. 11. 12.) perspicuam nunc lectoribus nostris existimamus esse cognitionem, quæ formali huic dysentericæ Indicæ, quam explicuimus, causæ cum *materialibus*, ut loquuntur, ejusdem *causis* (§. 9. sq.) interest.

§. X V.

Sed restat, ut paucis de *prognosi* huic morbo dicenda agamus, quam crebrius demum repetitis observationibus edocti sumus. Mitissimum plerumque sua indole erat malum, &, sensim utpote a continua corporum Indorum ad largam diaphoresin pronitate infractum atque imminutum, optimo plerumque sine discedebat, si modo eodem jam correpti homines circumspicte sibi caverint tum ac turbidis, præsertim iracundis, animi commotionibus, tum a qualicunque corporis refrigeratione, tum ab iis diætæ erroribus, qui ex supra disputatis jam constant (§. 10. sq.), tum denique a perversis illis plerorumque medicorum clanculario-

(q) Aliqua hic annotatiuncula opus est. Novimus enim plures, qui fructuum hujuscemodi horæorum esum ad producendas dysenterias, & quidem vel ipsas benignas, (nam de malignis convenimus,) aliquid valere negunt. Iis vero sequentem narramus historiam dysenterici cujusdam benignioris fluxus, ab esu Indici aliquis fructus in ipsis nostris regionibus orti, ab *ill. Præside* nostro nobiscum benivole communicatam. Aulæ cujusdam ducalis minister aliquis acceptum dono a principe suo fructum Ananas (§. 11.), in ducali horto cultum atque maturefactum, more Indorum, in taleolas dissectum, cum vino convenientibusque aromatibus præparari curat. Comesta hac exotica intrita, altero statim die vehementissima perpeffus est tormina, inter quæ per plures dies materiam mucidam cruentamque copiose alvo dejecit, donec dolorificum hoc malum convenientibus remediis antidyentericis iterum cessit.

riorum indigenarum medicationibus, per remedia insigniter adstringentia tentatis. Ex his enim vitiis singulis compluries lentam intestinorum erosionem, lentæ dein & tabificæ febris matrem, aut si paulo mitius ægroti fatum experirentur, fœda intestini recti ulcera anique fistulas, infestissimum Indis atque frequentissimum morbi genus, enatas, sæpiusque mortem vidimus demum insecutam.

S E C T I O I I.

De methodo singulari huic dysentericæ Indicæ medendi.

§. X V I.

Perspectis nunc mali hujus singularis indole causisque, venimus tandem ad eas rationes exponendas, quibus eidem morbo compluries non sine optabili successu medelam adhibuimus. Antequam vero hac in re officio nostro satisfacimus, nonnihil ad lectorum nostrorum curiositatem, rebus novis haud inutilibus addictam, interesse arbitramur, ut ipsorum indigenarum aliorumque medicorum Europæorum dysenterico huic fluxui medendi instituta, brevi explicatione definita, præmittamus. Atque generatim quidem præmonemus, his ipsis quantivis pretii scientiæve medicis commune & fere sacrum in quibuslibet hujus generis alvinis fluxionibus solatium atque auxilium in solis fortissime adstringentium remediorum viribus esse constitutum.

§. X V I I.

Atque quod primum ad ipsas indigenarum medicationes adinet (§. 16.), frequentissime animadvertimus, Indos ejusmodi ægrotis succos plantarum, aut ex ipsarum partibus expressos, itemque cortices, præcipua adstringendi vi præditos, ad usum exhibuisse. Ex hujus generis succis adhibitis novimus succum fructus *Billing-bing*, *Macandou*, *Nimbo* sive Lauri Indicæ, *Carambolas*, *langomas* (r), &c. His & aliis id genus medicamentis incaute & nulla circumstantiarum ratione habita fluxum huic alvinum coërcent, neque de aliis remediis, ipsas materiales, quas vocavimus, causas (§. 9. sqq.) tollentibus, ut convenit, præmittendis curant. Verum enim vero ipsis dein ægrotis plerumque ea incubuisse mala vidimus, quæ post incongrua ejusmodi remedia

exa.

(r) De omnibus his plantis earumque partibus plura docet *Jac. Bontius lib. 2. c. 6. c. 7. 9. 11. 25. 42.*

evenire superius (§. 15.) diximus. At nec ipsi Europæi, qui in his terris medicinam faciunt, & potiori ex parte a numero chirurgorum sunt, quibus societas mercatorum Batava stipendia solvit, majori cum circumspectione huic aut simili cuidam malo medentur. Præcipuum nimirum ad dysenteriam hanc tollendam remediorum apparatus constituunt, bolus armena, terra Japonica sive Catechu, terra quædam bolalis subrufa Hispanica, sanguis draconis, c. c. ustum, corallia rubra, cortices granatorum immaturorum, idemque Laudanum opiatum & Roob acaciæ, quibus interdum, bono adhuc consilio, rhabarbarum adjungunt. Huc accedit, quod eadem hæc remedia plerumque inconcinnis formulis comprehendant. Optimæ cujusdam ex his formulæ, apud istos medicos usitatissimæ, dabimus exemplum: Rec. sanguin. dracon. terræ Catechu ana unc. j. pulv. Rhei unc. ij. Roob Acac. unc. iij. m. f. electuarium. Unde haud obscurum existimamus lectoribus, qui rectam medendi methodum norunt, quales ab ejusmodi remediis solis effectus sint expectandi. Illud solum nobis mirum videtur, publica quodammodo auctoritate libelli memorialis (s), pro usu chirurgorum conscripti, incongruas ejusmodi perfici medicationes.

§. XIII.

Enimvero ne Europæos hos chirurgos, medicinæ faciendæ simul operam navantes (§. 17.), laude sua plane defraudemus, ad præcipuam aliquam eorum existimationem pertinere nobis videtur, quod ex dysenterica hac alvi affectione intempertive coercita productos eos morbos, quibus manu mederi possunt, maxima cum dexteritate tollant. Ita enim ex parte errores emendant suos, quos antea commiserant. Hoc nomine inprimis memoramus ulcera fistulasque ani (§. 15.), quæ a materiæ mucosæ atque corruptæ, retrorsum per adstringentia pressæ, & per longiorem excretionis moram vitiosioris atque acrioris factæ copia frequentissime in Indis progerminant, & quas compluries felicissima manu excindunt. Neque ipsi indigenæ Indorum medici nonnihil in hac medicinæ parte valent. Exempli causa tenesimum citamus, dysentericæ huic sæpius supervenientem (§. 6.), aut, ipsa incongrue suppressa, vehementius affligentem, & haud raro cum ipsa ani præcidentia conjunctum;

(s) Speciminis loco ex libro, qui inscribitur: *Ordre en Instructie vor de Chirurgyns, Middelburg 1739.* sequentia citamus, p. 11. *Rob Acacie is een sterk adstringerent middel, word gebruykt in die soorten von Loop, word gegeven van i. tot 2. drachm.* hoc est: Roob Acaciæ est medicamentum fortiter adstringens, & adhibetur in fluxum alvinorum speciebus a drachm. i. ad ij. Porro pag. ead. *Terra Japonica of Caatchu word in de soorten van Loop inwendig gebruykt, alleen of gemengt met Snyker, Honing, &c.* h. e. Terra Japonica sive Catechu, in alvinis fluxionibus usurpatur interne, sive sola, sive saccharo, melle &c. remixta.

tum; cui affectui clysteres, infusus fotufve primo abstergentes & emollientes, dein sufficienter roborantes opponunt: quorum priores ex frutice quodam odorifero, ipsis *Daullontas* (*t*) dicto, item *Lagondi* atque *Alcane* fruticibus, ad ligustri Indici species pertinentibus, porro foliis *Abutili*, alceæ Indicæ specie, atque id genus aliis conficiunt; posteriores vero, nimirum magis roborantes, e *Phyllitide* seu lingua cervina Indica, foliis *Tamarindorum* & *Carandje* atque *Billing-bing* arborum præparandos curant. Ad quas medicationes ipsimet haud raro ægrotos bene se habuisse animadvertimus.

§. XIX.

Sed nunc demum *nostra* quoque exponenda est *methodus*, qua hoc dysenterico morbo affectis, quoad per vires nostras licuit, medicati sumus. Respicientibus nobis ad causas hujus mali (§. 9. sq.), tres potissimum rationes exinde indicari visæ sunt, quibus optime ægrotorum ab hoc morbo in sanitatem restitutio absolveretur: primo nimirum, *ut materia mucida copiosa atque acris corrigatur, correctæ dein convenientibus emissariis e corpore eliminetur, & tertio denique, ut partium debilitatarum tonus restituatur.* Tribus hisce, quas dicimus, indicationibus, pro indole atque ratione morbi, duplici plerumque & diversa via satisfacere studuimus. Quodsi enim levissimum erat malum, suisque adhuc primis initiis involvebatur, neque frequentissimæ alvi dejectiones interjunctique tenesmi nimis atrociter ægrotos affligebant, plurimam medicationis partem ipsis auxiliatricibus naturæ viribus permisimus, solamque simplicissimam diæticam selegimus methodum: si vero fecus omnia accidebant, validiora quoque & ex pharmaceutico penu depromta morbo opposuimus medicamenta,

§. XX.

Diæta ordinem, dirigendis viribus naturæ ad sanitatem restituendam accommodatum, sequentem præscripsimus. Cibos tantummodo eupeptos, neque adeo multum salitos aut aromatibus, præter nucem moschatam (*u*), conditos, ægrotis permisimus simulque præcepimus, ut sibi optime ab omni

(*t*) De qua, sequentibusque plantis, conferri possunt *Jac. Bontius & Sam. Dale* lib. sæp. cit.

(*u*) Nollemus litem nobis aliquam intendi, de nucis moscatæ in initiis affectus dysenterici usu, multis nostratum medicorum maxime suspecto. Hi enim, si consideraverint, mitissimum nostrum esse malum & accurato ad transpirationem liberam, simulque in India maxime copiosam, regimine, quod præscripsimus, ipsam materiam corruptam iterum excerni; non sane habebunt, cur nos temeritatis culpam in medendo accuset.

omni turbulento animi adfectu, venere, nimio & delassante corporis motu, refrigeratione &c. caverent, & imprimis liberrimæ transpirationi vacarent. Potum vero pro quotidiano usu constituimus temperatam, & delinientem mucilaginem acres materiæ in intestinis contentæ portiunculæ demulcentem. Quali virtute præditum communi omnium existimatione habetur *decoctum oryzae medicamentosum*, tenui jusculo avenaceo nostro haud abfimile, sive coctione oryzae cum simplici aqua, sive additis simul radice cichorei herbaque endiviæ, paratum: quod potulenti genus Indi vernaculo sermone *Caudgie* appellant. Mitescere denique fluxu alvino mox, pro usu ægrotorum, confici curavimus intritam e vino rubro, pane bis cocto sive nautico & nucis moschatae pauxillo, mox vero morfulos exhibuimus stomachicos, in India plurimum usitatos, e vino rubro, saccharo depurato largaque nucis moschatae portione per incoctionem confectos, qua methodo simplici bene multos dysenteria nostra singulari laborantes in sanitatem vidimus restitutos. Quod eo facilius est intellectu, cum decoctum oryzae mucilaginosum primæ, exquisitum ad diaphoresin regimen secundæ, ea vero, quæ nuce moschata admixta constabant, tertiæ quodammodo satisfecerint indicationi (§. 19.)

§. X X I.

Quod ad *pharmaceuticam medendi rationem* (§. 19.) attinet, in ea primum dedimus operam, ut partim ad interiores partes delati a suppressa transpiratione humores copiosiores, per moram aciores facti, partim aliæ ejusdem indolis materiæ a diætæ erroribus in intestina immixtæ (§. 14.), tempestive immutentur atque corrigantur, adeoque primæ satisfiat indicationi. Atque hoc nomine insigni commendatione digna æstimamus absorbentia teneriora, v. g. c. c. sine igne præparatum, crystallum montanam, lapid. cancr. &c. cum diaphoreticis fixis & refracta nitri (x) dosi conjuncta; quibus etiam, aut nimis frequenter urgentibus alvi dejectionibus, aut etiam inclinante jam morbo, pulverem corticis cascarillæ addidimus. Interdum quoque gummi Arabicum aut Tragacanthæ, potulenti remixtum, ob mucilaginem suam, involvendis atque obtundendis acrioribus particulis insigniter profuit. His interposuimus, ut *secundæ pariter indicationis* (§. 19.) curam haberemus, ejusmodi remedia, quæ partim materiam mucosam acrem, prioribus medicamentis emendatam, leniter per alvum educunt, partim sub-

(x) Quamvis enim nonnulli in alvinis qualibuscunque fluxionibus nitri usum incongruum existiment, nostra tamen aliorumque medicorum experientia novimus, illud, parca manu exhibitum, absterisionis atque correctionis insigni virtute in his fluxibus pollere. Conf. etiam excell. *Junckeri therap. spec.* p. 641.

fubtiliorem ejusdem partem per transpirationis emissaria eliminant, adæque simul copiosiore ad intestina humorum adfluxum denuo exterioribus magis corporis partibus transmittunt. E priorum numero omnibus fere remediis palmam præripuit, communi pæne quorumvis medicorum experientia confirmatum antidyfentericum, rhabarbarum, in pulvere cum absorbentibus permixtum ægrotisque exhibitum: cujus cum duplex omnino dos sit, altera quidem, quæ ad alvum laxandam valet, altera vero, quæ blanda tonica constrictione intestinorum vires reficit, nullum profus aliud medicamentum ad hanc indicationem videtur accommodatius. Neque vero ex classe remediorum huc facientium eximendæ sunt pilulæ ex extractis amaris potissimum compositæ, balsamicæ (*y*) vulgo dictæ, & ad *Beccheri*, *Hoffmanni*, *Stablii* vel *Junckeri* mentem paratæ; quæ ad hanc convenientiores fuerunt, si iisdem rhabarbari extractum adjunximus. Speciminis loco pilulas a nobis interdum dyfentericis datas describemus: Rec. aloës gummosæ, myrrh. ppt. extract. rhabarb. ana. drachm. j. extr. cochlear. absynth. cardui bened. ana scrup. ij. extr. fumar. centaur. minor. ana. scrup. j. terebinth. Venet. leniter coctæ scrup. j. & dimid. m. f. l. a. pilulæ pond. gr. j. dof. n. xx. Dein vero huic indicationi conveniunt etiam diaphoretica mitiora, nec cum magna sanguinis commotione transpirationem excitantia auctiorem, qualia jam superius a nobis commendata sunt. *Tertio* denique, ut ultimam absolveremus indicationem (§. 19., ad restituendum debilitatis) intestinis robur, præcipue cascarillæ cortice usi sumus, quo nec certius habuimus remedium, nec securius in omnibus hujusmodi alvinis affectibus. Ut occasio ferebat, mox eundem in pulvere, cum absorbentibus dedimus, mox extractum aquosum, pilulis balsamicis nuptum, ad usum accommodavimus. Ceterum ab omnibus aliis adstringentibus, tam e plantarum, quam minerarum regno defumtis, præter nucem moschatam (§. 20.), curate abstinuimus, haud incongruas ob rationes opinati, in hujusce generis remediis, si ad dyfentericos fluxus reprimendos adhibeantur semper anguem in herba latere.

§. X X I I.

Supereffet ut nonnullas adhuc cautiones explicemus, quarum observatione homines ab hujus mali impetu vindicari atque defendi possunt; verum enim vero cum ille, qui sibi circumspicte ab iis erroribus committendis caverit, a quibus causas dyfentericæ hujus derivatas supra (§. 9. sq.) demonstravimus, satis etiam ab ejusdem morbi invasione liber sit atque tutus: ne supervacanea disputemus, dissertationi nostræ finem imponimus, eandemque benevolis lectoribus de meliori commendamus.

F I N I S.

(*y*) Monemus tamen, ne quis temere, pro more, pilulis his, hoc scopo usurpandis, extractum hellebori nigri adjungat, nisi simul tenesimum gravissimum inserre ægrotantibus velit.

X C I I I

S A M U E L I S E R N S T

D E

T Æ N I A S E C U N D A P L A T E R I ,

D I S P U T A T I O ,

Bafileæ 16 Aug. 1743.

Q. D. B. V.

§. I.

INter innumera, quibus corpus nostrum organicum quotidie vexatur, incommoda, non ultimum merito locum occupant molestiæ, miraque symptomata, quæ ex Vermibus, intestinis vel aliis Corporis nostri partibus insidentibus, suam accipiunt originem. Multis enim, ut nobis sæpissime videtur, morbi inextricabiles, neque per hæcenus data ex Anatomia, Physiologia, & Pathologia principia explicandi, inde quasi ex Lernâ malorum, scaturiunt, quod observationes summorum Virorum, confirmante optimo Magistro quotidiana Experientia, abunde docent; qui vero morbi e vestigio quasi cessant, si Medicus sagacior vermes suspectos habet, vel forte fortuna incidit in Anthelmintica Remedia. Actum quidem agerem, si ego novus in Medicina Homo hisce Eruditorum Lucubrationibus aliquid superaddere conarer. Attamen, cum pro more in Academiis semel recepto publicum aliquod specimen meorum profectuum in Medicina edere mihi incumbat, liceat eligere argumentum haud illibatum quidem, quis enim quæso hodie talia inveniet? non tamen tritissimum, ut habeam campum, in quo sudare, & si non vincere, sine ignominia saltem nota vinci possim. Si in re magna obscuritate adhucdum obvoluta hallucinor, Benevole Lector! recta favensque mihi sit tua Ratio, prolixa Venia, & Interpretatio blanda. Nam, ut verum fatear, postquam me vasto huic pelago commisi, id mihi accidit, quod iter inexpertis fieri solet; nihil nisi Pontus & æther, non Pharus non portus apparebat. Si præter spem reperies, quæ in summi Creatoris Gloriam, & Proximi, cujus salus suprema nostri Ordinis lex esto, Commodum cedere posse credideris, tibi mihiq; ex animo gratulor.

§. II.

Vulgaris est distinctio Lumbricorum intestina excruciantium in Teretes, latos & Ascarides; non eo sensu, quasi non multæ aliæ species in nobis generari possint, & revera haud raro generentur, sed quia dictæ species frequentiores sunt. Cæterum, quatenus hæc distinctio valeat aut manca sit, determinare, institutionis meæ ratio non postulat. De latis modo & quidem de ea specie, cujus pertractationem Rubrica promittit, quædam in medium proferre stat animus, has potissimum ob rationes. Non omnis fert omnia tellus; sunt Regiones, in quibus prima tænia sæpissime reperitur, in Regionibus scilicet, si Observatores audimus, magis maritimis & Septentrionalibus. In nostris vero rarior

multo est, cum magis dominetur secunda. Hinc facile dirimuntur lites etiam magnorum Virorum, qui vel confuderunt has duas species, vel unam alteram frequentiore esse acriter defenderunt. Batavus verbi gratia Medicus contendit, rarius occurrere secundam tæniam, Italus pro ejusdem frequentia pugnat. Uterque bene! Quivis pro ratione climatis, in quo medicam artem exercet, recte sentit. Frequens enim sane apud Batavos tænia, sed primi generis, ut vicissim secundum genus rarum ibidem est. Confirmant hoc testimonia Arabum, qui toties cucurbitinorum mentionem faciunt, primam vero speciem tantum non silentio prætereant. Ego Cucurbitinos aliquoties vidi ipse, examini accuratiori subjeci, & plurima, ad hoc argumentum facientia, ope Celeberrimorum Virorum ruspatus sum. Prima species in conspectum meum nunquam venit, neque quoad illam nisi ex Figuris *Spigelii* & aliorum sapio; cum autem de non yisis testis idoneus esse nequeam, satius esse duxi visa referre, quam incerta pro certis obtrudere. In praxi medica quoque rem utilem fore, de his intestinorum ingratis Hospitibus differere, existimo, quia hic Affectus nostris temporibus indies fit frequentior, cum antea multi cum laude in arte consenuerint, qui nunquam tæniam viderunt. Ego vero nunc decimum fere quemque Hominem hac Latorum specie in nostris plagis torqueri, asserere non erubesco, an ex incuria Veterum hoc negligentium, an ex mutata nostra victitandi ratione id factum sit? nescio.

§. III.

Omnes species latorum lumbricorum, (quorum duas numero, non quod non plures forsitan existant, quam locuples enim est natura in producendis innumeris in eodem genere speciebus! Sed quia hætenus plures, si monstruosa, quæ in hunc censum non veniunt, excipias, nemo vidit) *Tæniæ* a similitudine cum fasciis appellari solent, quam vocem etiam nos imitamur Idiomate vernaculo, *Nestelwürmer*, *Bendelwürmer*. Et revera accuratius Simile inveniri vix potuisse credo, quemadmodum deinde ex hujus Animalis descriptione patebit. *Imitatur autem*, inquit aliquis ex antiquioribus Medicis, *hic Vernis in figura, & longitudine & planitie Vittam*, ut propterea a Græcis vocetur modo *Talvia*, modo *κεῖρα*, modo *ἑλμινς πλατεῖα* &c. Per Tæniam igitur intelligo vermem prælongum, (vel catenam vermium, si de nostra specie agitur) multis sectionibus interstinctum, pituitosum, gracilem, pellucidum, lente per intestinorum tractum serpentem &c.

§. IV.

Apud antiquissimos Scriptores de hac tæniæ vel altum est silentium, vel obscura tantum, & in transitu fit mentio. *Hippocratem* nullam dedisse descriptionem latorum Lumbricorum, inquit *Galenus*; & hæc est ratio, cur

ſunt naſtiores Critici Librum quartum de morbis ſuppoſitum eſſe perhibent. Increbuerat enim illis & etiam poſteris temporibus mos, ut, ſicut in aliis Scientiarum generibus, ſic quoque in Medicis, Nomen magni alicujus viri præ ſe ferret Liber, ad majorem illi auctoritatem conciliandam. Multa quidem, ſed quoque obſcura loquuntur ſeriores Ævi Scriptores, certis principiis deſtituti, quorum ope veritatem eruere potuiſſent. Sic enim merito conqueritur Cæleb. Hiſtoriæ medicæ Scriptor Dan. Clericus in *Hiſt. lator. Lumbrior.* p. 23. *Mirum quanta, huic Argumento affuderit ſequens ætas. Medicos certè Gabucini, qui præcedentium agmen clauſit, ætati ſuppares, aut paulo poſteriores ſi conſulamus, apud pleroſque, utut magni Nominis, nihil ferme occurreret, in quo acquieſcere poſſimus &c.* Multi hanc tæniam pro Animali non agnoverunt. Auctor ille, quiſquis ſit, Libri *Hippocrati* adſcripti, Vermem iſtum ramentum quaſi inteſtinorum eſſe ait. Alii, verbi gratia *Mercurialis*, putarunt, nihil aliud eſſe, niſi mucum quendam inteſtinorum interiora oblinentem, ut nimirum ea tueatur ab aſſumtorum aſperis acrioribusve particulis. *Franciſcus Valleriola Obſerv. Med. L. 9.* probare argumentis philoſophicis conatur, hanc pituitam in Membranam mutari poſſe, & quomodo articuli omniaque notata digna inde oriantur, oſtendere ſtudet, ſed invita Minerva. Hæc omnia, quanquam a multis deſenſa fuerunt, facili negotio diluuntur.

§. V.

Primo enim, cum auctor l. 4. de morbis aſſerat, eſſe tunicam abraſam inteſtinorum, hoc ex ignorantia anatomix, circulationis humorum, & nutritionis partium ipſi excidiſſe, contendō. Inteſtina enim componuntur ex quinque tunicis, quarum quævis ſuum præſtat uſum, quo nullo modo, ſine præſentaneo vitæ periculo, carere poſſumus. Intima eſt villoſa, innumeris ſubtiliſſimis vaſculis dives, quæ partim ſequentem nerveam tueatur, partim ſuccum inteſtinalem ſecernit, ulteriorem elaborationem digerendorum adjuvando, inteſtinorum tractum defendendo, lubricando &c. deſtinatum. Nervea ſequitur, quæ & glanduloſa & vaſcularis. Excipit hanc muſculoſa motui periltaltico dicata; poſt cellulosa *Ruyſchii*; pinguedine interveniente concretionem impediens; membranacea tandem cum peritonæo communis, omnia involvens, fovens, defendens. Ponamus nunc, abraſi tunicam villoſam primo, deinde aliam, quis quæſo! non facile videt, quantas turbas hæc abraſio ciet. Nulla porro fit abraſio, niſi a defectu nutritionis, quæ per circulationem humorum fit, ut in epidermide vaſculis deſtituta obſervamus. Sed ſimulac deſiceret nutritio alicujus tunicæ v. gr. villoſæ, nuda jaceret nervea, omnibus vel leviffimis injuriis expoſita, at horrenda ſymptomata, convulſiones &c. orirentur, ut taceam alia commoda jam dicta deperdita. Nervea ſi deſtrueretur, omnis ſenſus & motus illico perirent, & quæ ſunt alia. Ergo abraſio inteſtinorum tænia eſſe non poteſt.

§. VI.

Mucum intestinorum in hanc tæniam mutari, dixerunt alii; sic enim *Serapion* seculi octavi scriptor: *et fit hoc corpus ex panniculo mucoso, qui est in parte interiore intestinorum.* Et supra *Vallerioli*. Mira metamorphosis! dari quidem concreciones mucosas aut polyposas, quæ vermium nonnunquam, aut aliorum animalium referant formas, negandum non est, sed quid hoc cum tæniæ mira textura, stupendo naturæ artificio, quo vix exquisitius alterum in cujuscunque insecti fabrica apparet? Nec tantum est tegumentum ascaridum, quod *Gubucinus* docet, ut experientia hoc satis ostendit. Ubi autem rerum testimonia adsunt, non opus est verbis. Adsunt testimonia omnium temporum scriptorum fide dignissimorum, qui suis oculis vivens viderunt hoc insectum. *Horatius Augenius* per integram horam vixisse vidit post excretionem cucurbitinos. *Tyson* anglus testatur, in varios cylindros se contorsisse hanc tæniam. *Spigelius* suam tæniam ita agilem vidit, ut in flexum coniecta, in spiras multas se contorqueret, & in aquam immersa in coronam se componeret. Perinde est, hæc de prima an secunda tænia dicantur, in hoc enim tertio inter se conveniunt. Experientia id quoque constat, quicumque enim recens excretam portionem hujus lumbrici considerat, & in lacte tepido conservat, vitam vermis facile sentiet, nisi per accidens jam in corpore, aut per fortiora medicamina, enecatus fuerit.

§. VII.

Est autem hæc tænia tota composita ex multis internodiis, digiti circiter latitudinem sua longitudine æquantibus, accuratissime inter se conjunctis, fere eo modo, quem in juncturis ossium arthrodiæ vocant osteologi. Horum quodvis suis gaudet vasis chylo repletis, imo recens excretus adeo chylo turget, ut nudo oculo tota ejus substantia alba appareat, paulatim vero distinctius prodeunt vasa, usque quo tandem omnia evanescant, curiosum spectatorem aspectu ulteriore destituentia. Videntur trunci majores, rami, vascula minora, capillaria, minima. Mediam tæniam secat vas aliquod, in relatione ad cætera ingens, juxta longitudinem articuli pergens, quod aortæ quasi vices sustinere mihi probabile videbatur. Idem vas suos laterales ramos cincinnorum instar emittit, usque ad canalem extimum, fimbriam tæniæ formantem. Hæc vasa, quantum quidem ego & alii, varii generis microscopiis adjuti, observavimus, cujus articulo sunt propria, nec cum vasis præcedentis aut subsequenter internodii aliquid commune habent. Oculis vero diffidentes injectiones tentavimus variis liquoribus, sed idem experti sumus. Fig. I. litt. d d d. *Unusquisque articulus circumcirca præditus est canali quadrangulam formam exhibente, a nullo authore hæctenus descripto. Hunc dexteri liquorem rubrum ope syringæ anelliæ, in osculum vermis mox describendum injiciendo; qui liquor in pluribus articulis simul egregio spectaculo parallelogrammanta depinxit, communicabant vero hi ductus inter se in longiorum laterum extremitatibus.*

§. VIII.

§. VIII.

Sed ut specialius consideremus hoc animal, observavimus porro in quovis articulo proprium orificium, protuberantiam instar alicujus mammillæ oculis exhibens, mox in dextro mox in sinistro latere. Lepide hinc *Tyson* de multitudine eorum loquitur: *Ora ipsi quamplurima sunt, imo plura quam Briareo & Argo brachia & oculi, si Poëtas audimus, unquam fuerunt; singula nimirum in singulis annulis seu articulis conspicua, quod, ut puto, nec in ullo alio verme, nec in alio insecto aut animali quocunque observatum est.* Hoc orificium, Fig. I. & II. litt. a. quod in medio positum est, facile setam admittit, in quod etiam liquores injecimus. Raro invenitur unus articulus, qui per lulum, ut suspicor, naturæ duobus vel tribus hujusmodi orificiis sit præditus. Ex his orificiis mox chylus, mox serum & lymphæ effluit. Notatu dignum est quoque, quod in aliquo articulo alia adhuc articulatio inventa fuerit, forma fere triangulari; an pro faciliori flexione, ne fiat angulus acutus in aliqua flexura interstini, an disruptus hoc quasi callo rursus coaluerit, an sit proles præcedentis articuli? Incertum est.

§. IX.

Nudum oculum fugiebat orificium interius valde parvum, statim recta linea intra exterius positum, & introitum in ipsam substantiam articuli parans. Armatus microscopiis oculis assecutus est, ubi videri potuit, quomodo exterius vestibuli instar tantum in canalem extimum injectos liquores admiserit. Forte fortuna, satis jucundo aspectu, aliquoties omnia minima articuli vascula injeci liquore rubro, ex ligno Brasiliensi parato, hinc secure concludo, me siphunculo magnæ subtilitatis argenteo, quo usus fui, orificium minus tetigisse. Statim post orificium hoc minus, incidimus in punctum aliquod nigricans, si recentes scilicet fuere tæniæ, nam & hoc phænomenon evanescebat paulatim cum cæteris. Quid hoc punctum sibi velit, ego non definiam. Quid si esset viscus cordis & pulmonum officia præstans? Cæterum omnes articuli inter se communicant ope solius canalis longitudinalis in extremitatibus, quibus se utrinque contingunt articuli. Liquores enim injecti totum fere tractum lumbrici penetraverunt, eundo redeundo per socium canalem, non secus ac venæ arteriosum sanguinem revehere consueverunt. Vid. fig. Organa corporis cætera non possunt accurate enarrari, etsi Microscopiis id tentetur, nihil enim, nisi congeriem corpusculorum globulorum milli granis accedentium, hætenus viri docti observarunt. Omnia teguntur membrana tenerrima & subtilissima, ita ut tota membrana esse videatur. Hinc *Schrokius, nisi vitæ, inquit, signa dedisset, pro membrana habuisset.*

§. X.

Sed difficilis quæstio jam ab aliquo tempore, imo ab aliquot sæculis inter eruditos naturalium rerum rursus mota fuit, an hanc secundam Plateri tæniam unum vermem, an vero catenam millium lumbricorum, appellare sit convenientius? Pro utraque sententia acriter, quasi pro aris & focis, certatum fuit. Unicum esse animal præcipue defenderunt *Andry*, celebris medicus Parisiensis, qui lingua gallica conscripsit librum de vermibus, & *Tyson* Anglus in peculiari dissertatione de lumbricis latis composita, & coram Societate Regia Londinensi recitata. Prior propterea *solum* fati barbara voce hoc insectum nominat. Argumenta eorum potissimum duo sunt. Adest, inquit *Andry*, caput in superiore extremitate pro toto corpore, quod ipse vidi, collo adjuncto gracili prælongo. Hoc caput etiam suis figuris expressit. *Tyson* capitis mentionem facit, sed longe aliter illud describit, tandem vero ipse dubitat, an caput vocari mereatur? Hoc caput, pergit *Andry*, in pyloro se condit, ut eo melius chylo recenti & nondum bile tincto frui possit. Præterea ita inter se arcte sunt conjuncta internodia, ut facile inde pateat, unicum tantum esse animal. Si hæc de prima tæniarum specie dicerentur, non contradicerem, de ignotis enim non judicat Ecclesia, & ex figuris *Spigelianis* magna apparet differentia, nullibi enim videntur illa orificia, quæ in nostra observantur, neque illorum apud ullum auctorem sit mentio. Sed cum hæc de nostra specie afferantur, ut illis assentiam, nullo modo a me impetrare possum. Primo enim, si aliquid valet magnorum virorum auctoritas, magnam phalangem sistere possem. Pauci sufficiant; *Conciliator* sive *Petrus de Apono*, sæculi 13 & 14. scriptor, hæc reliquit verba: *Lati lumbrici seminibus cucurbita similes, unde & cucurbitini dicuntur, inflat seminum cucurbita inter se filo junctorum per omnia intestina se dilatant &c. Sunt enim longitudine maxima, quandoque colligati, ita, quod retulit mihi quis, se copulum ipsorum quindecim pedum mensuram emensisse.* *Wedelius* celeberrimus medicus eandem sententiam tuetur, & latum lumbricum veros esse vermes, & plures quidem cohærentes, se oculis falli nesciis observasse. Idem asserit *Celeb. Zwingerus* in *Praxi medica*; *Borrichius Aët. Hassn. Vol. II. observ. 47.* postquam omnia accuratius observasset, in hæc erumpit verba; *non tam lumbricus quam lumbrici nominandi sunt, quodlibet enim internodium pro lumbrico habendum est.* *Vallisnerius* idem proluxa dissertatione defendit, ut multos alios taceam.

§. XI.

Præter vero auctoritatem tantorum virorum, graves adsunt rationes, quæ catenam vermium hanc tæniam esse suadent. Qualis enim primo esset

esset proportio inter immensam longitudinem & cæteras dimensiones. Ad octoginta nimirum pedes ascendisse longitudinem, observatum fuit. Non video porro, quomodo tam vastum corpus nutriri possit & regi ope hujus parvi capitis. Secundo præter *Andrium*, qui folio suo monstruosum caput fingit, nemo pro certo asserere ausus est, se hoc caput vidisse. *Clericus*, qui ex professo in omnia hanc rem illustrantia inquisivit, caput nunquam vidit. *Spigelius* fatetur, a se nunquam inspectum fuisse caput. Nec *Tulpius* vidit, sed aliorum relationibus credidit. *Tyson* putavit, se vidisse caput, sed postea ipse dubitat, & quidem merito, siquidem tantum non certum sit, illum, articulum in varias figuras se contorquentem, primo aspectu pro capite habuisse. Quid multis? apud plurimos auctores hi vermes ἀνέφαλοι occurrunt. Sic videtur *Andry* aliquid humani passum fuisse, semel enim incalcescente imaginatione facile videre putamus, quæcunque videre avemus, juxta illud *Stat. Papin. Thebaid.* l. 7.

*Si geminos soles, ruituraque suadeat astra,
Aut nutare solum, aut veteres descendere sylvas,
(Ab miseri!) vidisse putant.*

Pergit interim *Andry* suam sententiam, quantum potest, defendere, & quasi fundamento solide posito alias superstruit opiniones. Necessè est, inquit, ut hoc caput condatur in pyloro. Cur? In pylorum descendit ex ventriculo chymus bile nondum tinctus, quæ inferius in duodenum fluens, nimis amarum redderet succum, quam ut in cibum vermis cedere posset. Nititur hæc sententia præjudicio, quod experientia, etsi viro Clarissimo minime favente, fundatum esse contendit. Fel scilicet esse absolutum venenum omnibus vermium speciebus, ita ut impossibile sit vivere posse tæniam chylo felle permixto se pascentem. Hinc tantum eos quamplurimum hoc laborare incommodo dicit, quorum cystis fellea sit obstructa. Sed hoc generaliter verum non est. Inveniuntur quippe vermes in ipsa vesicula fellis, etiam si satis laudabilis fecernatur in illis subjectis bilis. Nonnæ porro in absynthio reperiuntur vermes, ut ipse *Andry* concedit: *on trouve des vers à la Pimpernelle, à l'Absynthe, & à plusieurs autres herbes, lesquels sont tous differens.* Atqui absynthium amaritudine non cedit bili. Experimenta itidem *Rediana* docent, in decocto colocynthidis, aloës &c. diu superstites fuisse æque terrestres ac corporis nostri vermes. Ambagibus autem istis non opus habemus. Non magna quantitas hujus pretiosissimi liquoris una vice in duodenum fluit, ut docent Physiologi, sed tantummodo, quantum sufficit, ut cibi acescentes corrigantur, oleosi vero & facile rancescentes, instar saponis agente bile, intime cum cæteris succis misceantur. Hæc pauca quantitas adhuc diluitur majori copia bilis hepaticæ & succi Pancreatici insipidi affatim affluentis; adeo
ut

ut argumentum hoc *Andryanum* plane nullum sit. Per vomitum rejecisse aliquando ægrotos frustra tænia Authores meminerunt, & ipse hoc ex vetula a tænia vexata audivi, quæ in Nosodochio hujus urbis decumbebat febricitans. Hoc autem nihil aliud probat, nisi quod pro lubitu, vel prout necessitas postulat, vel motu peristaltico perverso sursum ascendant, vel pellantur tæniæ.

§. XII.

Sed majora adhuc adfunt argumenta, quæ plures esse vermes tæniam nostram probant. Nulla enim dari potest ratio sufficiens, cur excretis magnis ejus corporis frustis, reliqua tamen pars facta tecta que in intestinis vitam sustineat, nisi pluralitatem assumere velimus, qua admissa facile hoc problema solvitur. Aut quomodo aliter explicare possimus regenerationem usque ad pristinam longitudinem, nescio, nisi cum vulgo desipiamus, asserendo abrupta refarciri, sponte succrescente corpore tæniæ. Nullum enim suspicor esse animal, quod, amissa plus quam dimidia sui corporis parte, vivum diu manere possit. Sed tristis experientia docet, eundem hominem sæpissime frustra multarum ulnarum excernere, semper vegeta manente tænia, indiesque vires recipiente. Internodia porro, si sola & sigillatim excreta fuerunt, æque diu extra corpus vixisse observarunt viri eruditissimi, ac magnum eorum tractum. Sic *Vallisnerius* narrat, internodia talia ab hebræa muliere excreta diu per mensam reposita. Palmarium autem, ut mihi videtur, argumentum a multitudine mammillarum desumi poterit. Quorsum centum ora, si unicus est vermis? Ora enim esse patentia hæc foramina, neque, ut alii putant, trachearum vices supplere, probatur; primo, quia semper impleta sunt laudabili chylo, ne sic esca illi articulo deficiat. Idem chylus nonnisi ex hisce orificiis effluit, si spiritui vini aut cuicumque liquori tænia injicitur. Neque video, quomodo tam immensum corpus nutriri possit, nisi tot adessent ora, & quidem eo magis, quod etiam in eo loco, ubi caput posuerunt supra laudati viri, nullum os inveniri potuerit a nostro diversum: secundo, vix melius potest explicari bulimia cum sæpissime juncta atrophiam, nisi cum asseram, tot ora vasis lacteis apposita corpus nostrum optimo, & ad vitæ sustentationem necessario succo privare magnam partem, omnis enim si absumeretur, brevi ad plures migraret homo. Bronchia hinc esse nequeunt, quod præter jam dictas rationes etiam exinde patet, quod bronchia cæterorum insectorum plane nullum humorem eructent ex istiusmodi orificiis.

§. XIII.

§. XIII.

In transitu, dum de istis orificiis fermo est, observatu dignissimum esse puto, quod unicum tantum orificium adhuc dum repertum sit, quod variis difficultatibus ansam præbuit. Uncinos illos, quos *Vallisnerius* memorat, ego vero hæcenus invenire non potui, os esse asserit idem, nostrumque osculum excrementis ejiciendis inservire contendit. Sed si adsunt, quod neque negare, neque affirmare ausim, ad firmiorem coherens & concatenationem facere credo. Nihil ergo restat, quam statuere, idem orificium absorptioni chyli & excretioni excrementorum inservire. Objectio enim, quasi nulla excrementa ejicerent isti lumbrici, quia merum chylum ederent, nulla est; alias infantes puro lacte viventes nihil excrementitii haberent. Nec absurdum putes hoc, B. Lector! si idem osculum & degluttoni & excrementis largior. Stella enim marina, ut illam descripsit *Linkius*, & sæpe mihi narrarunt viri fide dignissimi, unicum in superiore superficie habet orificium, quo artificiose prædam arripit, devorat, & quicquid est excrementitii, per idem orificium reddit. Nonne idem nostræ tæniæ a natura diversimode ludente privilegium concedi potuit?

§. XIV.

Argumenta pro pluralitate vermium facile præponderant, ut cuivis attento lectori patebit. Sed unicum excitat dubium ille canalis longitudinalis ad finem in utroque latere positus, & per totum tractum tæniæ pergens, qui aliquo modo pro unitate pugnare forsitan videbitur. Hoc autem me non movet, sed potius ad hanc manuducit sententiam: tota nimirum tænia unum efficit quasi civile corpus arte inter se certis legibus junctum. Commodius & tutius vivunt vermes, quamdiu hoc vinculum integrum manet. Avulsam internodium non potest impedire, quo minus a quacunque vi medicamentorum vel per alium casum e sede sua abripiatur, & cum excrementis foras ejiciatur. Canalis ergo ille in commune bonum aliquid confert, quod determinare, nisi adhuc major lux affulgeat, difficile mihi videtur. Interim tamen docent argumenta, quibus usus est *Vallisnerius*, ad probandam existentiam tot vermium, quot sunt articuli tæniæ, nimis probare, cum audacter ille asseruerit, nulla alia ratione articulos tæniæ coherere, quam simplici contactu, cum tamen experimento isto novo, quod ego mox proposui, appareat, articulos istos seu potius singulares vermes communibus canalibus gaudere, quibus promiscua quædam utilitas in hac sociali catena præstetur. Hocque dixisse sufficiat, plures esse lumbricos peculiarem inter se relationem mutuo habentes, unumque corpus sua concatenatione efficientes. Ex analogia si quis.

ratiocinetur, obijciendo in toto rerum universo inter animalia hoc non inveniri; respondeo multa esse adhuc nobis incognita, sæpeque naturam varietate nobis haud raro incomprehensibili modo delectari. Meminerit ergo semper quivis illius *Pliniani* effati L. II. cap. 13. *Mihi contuenti se persuasit rerum natura, nihil incredibile existimare de ea.*

§. X V.

Quo pacto autem hæ tæniæ in corpore nostro generari & propagari possint, inquirere, non modo ob jucundam voluptatem, quam naturæ curiosi ex majori cognitione rerum percipiunt, sed & in praxi medica utilitatem, operæ erit pretium. In genere observatum est, insecta differre a cæteris animalibus, quæ vel in utero gerunt, vel alio modo sollicita sunt incubando ovis usque ad debitum exclusionis fœtus tempus. Insecta vero sua semina quaquaversum dispergunt, prout instinctus naturæ ea docet hunc vel illum locum eligere, in quo vel ope caloris solaris, vel fermentationis alterius corporis turmatim excluduntur. Duplicem hinc veteres eorum statuerunt propagationem, per generationem scilicet, & putrefactionem. *Ovid. Fastor. l. 1. de apibus loquens,*

- - - *Fervent examina putri*
De bove; mille animas una necata dedit.

Sic muscas, millepedes, cimices, vermes ex mera putrefactione credit adhuc generari vulgus. Ex corruptis in ventriculo cibis & pituita procreari intestinorum vermes, antea crediderunt plurimi medici, usque quo clariss. *Redi* & celeb. *Leeuwenhoeckius* nos edocuerunt, generationem ipsam insectorum plane non abluere, sed eandem esse cum cæteris animalibus. *Nullum corpus, inquit Redi, verminat. Nuga sunt antiquitus sasu ab hoc vel illo inventa, & ab aliis postea pro veris habita, ac non sine additamento in literas relata.* Mirum autem, hanc sententiam tam diu viguisse, cum alioquin eodem argumento ruat, quo *Epicuri* systema de motu & concursu fortuito particularum materiæ ad formationem universi orbis, manifesto refellitur. Si ergo pituita putrescens mutaretur in lumbricum, cur a tot retro seculis semper eadem forma visa fuit? Sed his diutius immorari inutile esset, cum saniores Philosophi hanc metamorphosin jam diu rejecerint, & hodie nemo dicturus sit, vel minimum vermiculum casei sine justis parentibus nasci. In nostro corpore ergo nascuntur insecta, dum cibos varios ovulis minimis conspurcatis securi devoramus, a calore naturali paulo debilioris ventriculi & intestinorum fota excluduntur, & progressu temporis justam suam magnitudinem adipiscuntur: nullum enim juxta leges naturæ generatur animans, nisi a præexistente sui simili.

§. X VI.

§. X V I.

De tæniis res difficilior esse videtur. Ovula multa instar granorum mihi, sed longe minora a viris doctis observata sunt in corpusculis & canalibus articularum, ita ut non difficile sit inde concludere, quod semel degens in intestinis tænia se multiplicare, & sui similem progeniem edere possit. *Andry* quidem hæc ovula nullius usus existimat, & cum excrementis semper ejici dicit, nihilque inde generari. Sed quæso! an natura frustra tot myriades ovorum produxit? An impossibile est, in corpore semel sic disposito, ut integra tænia in eo habitare possit, excludi & propagari eandem speciem? Unde continua reparatio excretarum lumbrici partium? Generatio ejus univoca, quam ego non satis capere mente possum, plane nulla est, & contradicit legibus naturæ. Salse hinc & merito illam ridet sæpe jam laudatus *Vallisnerius*: erit ergo, inquit, lumbricus iste mas & femina, princeps & privatus, solusque licet fuerit, populum universum, genus tandem & speciem constituet. Certum ergo est, propagari hoc animal legibus cæteris insectis communibus. Sed quo modo ab extra in corpus nostrum ab initio ingrediatur, res est haud dubie altioris indaginis. Variæ circumferuntur sententiæ. Multi eo subtilitatis, ne dicam dementiæ progressi sunt, ut stamina hujus insecti jam in semine hominis existere defendant, imo originem, subtilius magis quam judiciose ascendendo, jam in protoplastis quærunt. Hæc omnia refutatione vix opus habent: nullum enim est animal, quod alterius stamina in suo semine habeat. Alii per metamorphosin ex feminibus muscarum vel aliorum insectorum produci has tæniis perhibent. Talis autem transfiguratio neque per regulas generationis, cujus lex hæc est, ut quodvis animal accurate sui simile proferat, neque per ullam aliam probabilitatis speciem monstrari potest. Etenim ut ex columbæ ovo non nascitur serpens, vel ex serpente mus, aut ex mure piscis non oritur, sic certe ex papilionis ovo non excluditur tænia. Restat ergo, ut extra corpus hoc insectum existat. Hactenus nemo ad oculum hoc demonstravit, quod mire torfit summorum virorum ingenia. Celeber. *Leeuwenhoeck Arcan. natur. detect. p. m. 401. seq.* eandem tæniam sæpissime invenit in Anguillis, & in aliis piscibus, quos *cyprinos latos* vocat, Batavi vero *Riembrassens* appellant. Sic inde ratiocinatur magnus vir. Ex piscibus, in quibus sæpissime generatur, multa semina hujus vermis cum excrementis emittuntur, quæ ob incredibilem parvitatem oculos quammaxime fugiunt. Possibile enim est, nos cum unica gutta aquæ myriades ovulorum deglutire, in corpore disposito prolem edituras. Egregie, ut solet, hæc omnia vir ille persequitur, sed difficultas remanet, unde in piscem transferint hæc semina? Desperarunt omnes fere philosophi de hujus problematis solutione, at animam erexit *Carolus Linnæus*, cujus nomen ob erudita scripta orbi li-

terario jam innotuit. Illius verba huc quadrantia in *System. Plant. &c.* p. 42. tota apponam: *In tubo intestinali hominum tres species animalium occurrunt, lumbrici nempe, ascarides & tenia. Quod lumbricus intestinalis una eademque sit species cum lumbrico terrestri vulgarissimo, monstrat figura omnium partium. Quod ascarides iidem sint cum lumbricis illis minutissimis in locis palustribus ubique obviis ex autopsia clarissime patet. Tenia hucusque pro parasitica specie habita est, cum in hominibus, canibus, piscibus &c. frequentissime solitaria reperta fuerit, & maximum negotium illis facessat, qui in indaganda generatione animalium diligentem operam contulerunt. Ego vero in itinere Reuterholmiano-Dalekarlico anno 1734. constitutus, in praesentia septem sociorum meorum, hanc inter ochram acidularem Jærnensem inveni, quod maxime miratus sum, cum aqua acidulari ejusmodi ténias plurimi expellere tentant. Hinc sequitur, vermes non oriri ex ovis insectorum, muscarum & similibus, (quod si fieret, nunquam multiplicari possent intra tubum intestinalem, & secundum gradus metamorphoses perirent,) sed ex ovis vermium praedictorum una cum aqua bibendo haustis. Unde patet, medicamenta insectis adversa, non per consequens vermes necare. Hactenus Linnaeus. Nullus dubito, quin, si accuratiori examini subjicerentur loca paludosa & aquæ stagnantes, in nostris regionibus aliquid inveniri posset, quod lucem huic problemati foeneraretur. Seculum forsan futurum, & nostra felicior ætas multa adhuc nobis abscondita detegat.*

§. XVII.

Modum autem, quo hæc femina in nostro corpore pullulare possunt, sic concipio: suppono gradum interni caloris corporis sani & robusti hominis, ascendere ad summum, verbi gratia ad gradum Thermometri 94. cujus gradus 212. esset calor aquæ ebullientis. Vid. celeb. *Haller. Comment. in Boerhaav. Institutiones. Vol. II. p. 86.* Ponamus porro gradum infimum, infra quem non diu vivere possit homo, esse circiter quadragessimum quintum &c. Illi gradus intermedii, quo magis ad 94. accedunt, eo robustioris corporis sunt signa, sub quibus motus peristalticus ventriculi & intestinorum sit validus, chylus bonæ notæ fecernatur, intime cum sanguine misceatur, fibræ bene nutriantur & roborentur: corpora musculosa & strigosa quamplurimum ad hanc classem pertinent. Quo magis vero recedunt hi gradus, ita ut descendant v. gr. ad 65. & inferius, motus quoque peristalticus sit languidior, omnia pejoris notæ generantur, fibrarum tonus remittitur, attritus ergo fit minor, sanguis non bene conquassatur, pituita multa in primis viis colligitur &c. Atqui notum est ex jam supra (§. 15.) dictis, omnia infecta suo semine conspurcare esculenta & potulenta fere omnia. Pone nunc duos homines, robustum, musculosum & strigosum unum, debiliorem, laxiorem alterum, in quo supradicta phænomena apparent. Uterque bibit aquam forte ovu-

ovulis tæniarum conspurcatam, aut vescitur pisce tænia laborante. Quid fiet? Calor robusti ventriculi, attritus, motusque validior in priori subjecto est, quam ut pullulare possint vermes, quin potius illico comminuuntur, destruuntur, & sine noxa ejiciuntur cum excrementis stamina horum animalium. Sed longe aliter se res habet cum altero. Cadit ovulum infecti in ventriculum debilem, qui lente digerit, languide movetur, & in eo præcise gradu caloris versatur, sub quo excludi infelix & suo Fautori noxius foetus potest. Hinc brevi tempore nascitur progenies mala, mox datura deteriores nepotes. Dum enim in rugis intestinorum hærent, non facile foras protruduntur a motu nimis languido. Sed in intestino cæco ut plurimum nidulari tænias auctores perhibent, quia semper ibi aliqua hæret materia pituitosa viscida tepida, quæ illis favet & incrementum dat. Facile inde patet, cur infantes tantum non omnes vexentur lumbricis varii generis, quod rarius fit in adultioribus? Cur cæteris paribus virilem ætatem assequuti sæpe sponte natura liberentur tænia homines? Cur mulieres magis sint obnoxie huic malo, quam sexus nobilior?

§. XVIII.

Signa, quibus hunc affectum ab omnibus aliis distinguere possit medicus, tam manifesta quamplurimum non sunt, quin etiam artis peritus fallatur. Varia lubet enumerare phænomena, quæ sparsim viri docti observarunt, ex quorum collectione diagnosi tamen utcumque formari queat. In plurimis adest facies cæchectica, pallor. Interim bene imo nimis appetunt. Hinc caninam, quam vocant, famem inter signa diagnostica jam olim *Alexander Trallianus* posuit; etsi perpetuum tæniæ latentis signum vocanda hæc fames non sit. Sensus adest motus manifesti in intestinis, cum dolore tractorio, nonnunquam frigoris circa umbilicum, ut observat *Hildanus*, & mihi ipsi narravit hac tænia vexata honesta fæmina. Ventris tumor mox major, mox minor, modo nullus est. Caligines aliquando ante oculos, capitis vertigines, frequentissimus aurium tinnitus, lassitudo corporis, tormina ventris adsunt, quæ nonnunquam adeo horrenda sunt, ut, si *Tysoni* credimus, violentas manus sibi inferre ægri voluerint. Jejunis frequens est nausea, vomituritio. Palpitatio porro cordis, & obstructio viscerum in quibusdam subjectis observata fuere. Sed hæc magnam partem, ut dicam quod res est, satis incerta, & partim cum lumbricis teretibus, partim cum aliis morbis communia sunt. Certissimum omnium signum est, si frustula semini cucurbitæ similia cum excrementis alvinis ejiciuntur.

§. X I X.

Disponunt ad hunc affectum omnia ea, quæ tonum ventriculi & intestinorum labefactant, qualia sunt abusus fructuum horæorum, piscium, præsertim eorum, qui in lacubus & aquis stagnantibus vivunt, anguillarum, carpionum &c. Diæta irregularis, nimis lactea. Magis porro obnoxia sunt subjecta ea, quibus est temperamentum nimis phlegmaticum, habitusque corporis laxior, quæ vitam sedentariam agunt, chylicationique inde obicem ponunt, & saburram pituitosam in primis viis colligunt, ut supra observavimus (§. 17.). Sed his, juxta sententiam omnium modernorum Philosophorum (§. 15.) necessario accedere debet deglutitio ovulorum cucurbitinorum, quocunque id fiat modo.

§. X X.

Prognosin quod attinet, B. Lector! sic habeto. Per se animal istud hominem non necat, imo experientia docet, multos per plures annos hospitem hunc secum portare, sine ullo vitæ periculo. Pertinacius inhærent & difficiliter expelluntur lati, quam teretes, sed vulgo non tantos tumultus cient, quantos movent teretes, qui sæpius intestina perforant, & alia mala secum ferunt, & e contra omnia atrociora symptomata, quæ haud dubie interdum latos comitantur, etiam teretes sequuntur. *Cornelius* quidem *Celsus* l. 4. c. 17. *Latos pejores esse* pronunciat, quod pro diversis subjectis diversimode accipiendum esse arbitror. Interim indirecte plurimis aliis morbis suo tempore lethiferis ansam præbere potest tænia. Cum enim chyli magna pars in prædam cucurbitinis cedat, in tabem lentam a defectu nutritionis incidere æger poterit. Sic historiam literis consignatam inveni de muliere ubera infanti præbente, quæ ex metu imminentis tabis ab lactare suavissimum filiolum coacta fuisset, nisi medicamentis ferociam tæniæ fregissent medici. Si fibræ laxiores fiunt, & tonum amittunt a mala elaboratione chyli, circuitus humorum impeditur, cellulosa tunica ubivis vel in aliquo tantum loco sero viscido ichoroso impletur, & hydrops instat. Hujusmodi historiam nobis reliquit *Spigelius* de virgine quadam austriaca, quæ cum magno laboraret ventris tumore, a suis Parentibus & medicis graviditatis suspecta negligebatur, at infausto successu! Post enim aliquot menses emaciata diem supremum obiit. Cultro anatomico subjecta magnam aquæ copiam in abdomine cum prægrandi tænia spectatoribus exhibuit. Convulsiones sæpe oriri possunt a consensu nervorum, si tænia intestina vellicat. Ex eadem causa abortum fecisse prægnantes mulieres, auctores perhibent, ut de sua hebræa muliere narrat *Vallisnerius*. Per ætatem virilem sæpe & post febres, ut supra ostendimus, fortiora item medicamina expellitur quandoque. Sed ut alibi, sic &

in & casu, plus non raro cæca fortuna, quam ars exercitata, valet.

§. X X I

Ad hunc igitur expellendum hostem varia hucusque a multis medicis adhibita sunt arma, in quibus enarrandis brevis ero, postea meam sententiam subjuncturus. Haud enim aliter evenire potuit, quam ut ex diversis, quas plurimi de tænia conceperunt, ideis diversa fluant corollaria practica. In genere omnia oleosa infectis lethalia esse, jam a longo tempore & quidem jure crediderunt medici; dum enim oleum obstruit poros trachearum, brevi tempore vermes enecantur, si sufficiens ejus quantitas adhibetur. *Tyson* observat, ab emulsione ex seminibus 4 frigidis majoribus assumpta excretam fuisse tæniam vivam & 24. pedes longam. Omnia porro amara anthelmintica habita fuerunt, quanquam hæc sententia cum experimentis *Redianis* minus conveniat. Celeb. idem *Redi* expertus est, spiritum vini esse maxime adversum vermes, citiusque eos occidere, quam oleum. *Gialappam* magni fecit *Februs*. *Forrestus* propinavit decoctum Centaurii min. & absynthii cum pilulis aloëticis, & lati lumbrici expulsi sunt, qui mirum in modum intestina lacerarunt. Sed repetitis remediis & esu allii, rad. raphani rustici & sinapi rursus ejecit ægrotus vermes & convaluit. *Antonius de Heyde* puellæ viginti annorum febribus vagis affectæ primo dedit spir. vini, cinnamomo, caryophyllis, & angelica imbutum, ad cochl. i. bis de die; postea propinavit haustum

℞. Scammon. pulv. gr. ʒ16.

Decoct. Agrimon. ʒj.

Sacch. q. s. ad. grat. M. f. Haustum.

prægressis diris torminibus excrevit 3. frustra lumbrici lati. Monachus quidam Franciscanus sequenti bolo latum ex suo corpore sæpius frustratim ejecit vermem

℞. Frii dulc.

Rhei a. ʒj.

Aloës ʒβ.

c. fyr. de Absynthio f. Bolus.

clysterem interim sibi applicari curavit ex lacte & saccharo, bibit vero succum citri.

§. XXII.

Varia dum hæc confidero remedia, quam necessarium fit solidum iudicium practicum, oppido concludo. Multa enim fortuito eveniunt, & sæpe contra intentionem medici, ea autem remedia, respectu huius medici, remedia appellanda non sunt. Deinde probe cavendum est, ne dum charybdim fugimus, in scyllam incidamus. Propinantur nimium plurima medicamina, quæ quidem id, quod volumus, efficiunt, sed alia, & interdum pejora incommoda, secum ferunt. Sic v. gr. haud dubie oleosa sunt contraria infectis, attamen, ut opinor, citius ventriculum & intestina in totum perdes, quam tæniam expellas. Et posito, expelli tæniam, nonne ob atoniam relictam dispositio rursus adest ad nova excludenda semina? Nihil dicam de nausea perpetua, de malis ex rancore timendis, & quæ sunt alia. Emulsionem quod atinet, dico, nec has me exhibiturum unquam esse in huiusmodi pituitosis subjectis. Oleosæ forsan particule, & saccharum quod inest, non nihil præstiterunt, attamen valdopere vereor, ne illud in hoc casu pro causa ponatur, quod non est causa. Talia refrigerantia nocent, & in posterum corpus aliis exponunt incommodis. Spirituosa infectis maxime adversa esse, verum est. Sed cum diutius & forsan largiori dosi adhibenda essent, ejus usum approbare nequeo. *Nihil enim familiaris est, inquit Celeb. Hoffm. in med. rat. T. II. p. 114. quam quod homines ex potu spiritus vini largiore, præsertim matutino tempore ventriculo vacuo hausto, in insanabiles viscerum corruptelas incurrant -- Ad obstructions enim & concretiones polyposas producendas aptissima sunt.* Tristis quoque experientia docet, in multos ægrotos abusu medicamentorum spirituosorum vel perire, vel saltem insigniter labefactari. Nullum enim violentum est diurnum. Fortiora & ita dicta drastica purgantia sine maxime urgente necessitate adhibere, magis agyrtis & circumforaneis, vagabundisque medicastris, quam judicioso & solida scientia imbuto medico convenit. Hinc abstinerem in nostra tænia expellenda a scammono & resina gialappæ &c. quia tantis tumultibus opus non est, si modo instituantur ordine indicationes, & patientia æque medici ac ægroti non fatiscat. Plus tribuo amaris, non quatenus gustui vermium adversari dicuntur, sed quia amara quamplurimum sunt stomachica, roborantia, aperientia, mucum incidentia.

§. XXIII.

Posito ergo, meum auxilium implorari a tali homine, qui signa satis certa huius tæniæ haberet, hac procederem methodo. Primo, quia hucusque probavimus, phlegmatica & nimis pituitosa corpora ab hoc

hoc infecto vexari (§. 17.) hanc quoque pituitam fovere tæniam, prima indicatio statim a me ita institueretur, ut mucus iste incidatur, sicque nidus horum animalium destruat. His non acquiescerem, sed tæniam exulem & domicilio orbatam ulterius paulatim fatigarem, viresque ejus, quantum possem, frangerem, nuperrime sede pulsam & viribus exhaustam extra corpus protruderem. Ne tandem iterum ob atoniam ventriculi & intestinorum alia succedere posset, aut frustula forsitan relicta postliminio vires acquirerent, motum peristalticum ad majorem roboris gradum eveherem, sicque recidivam præcaverem.

§. X X I V.

Primæ indicationi satisfaciunt mucum incidentia, v. gr. Radix pimpinellæ albæ, ari, Angelicæ &c. Calamus aromaticus, piper, zinziber, ⊕ * cui, ⊖ absynthii, omniaque salia per incinerationem parata. Quibus varie, vel sub specie pulverum, vel essentiarum vel quocunque modo, ubi non raro ad palatum ægroti cæteris paribus attendendum est, præparatis, nidus viscidus paulatim destrui potest, si aliquamdiu justa dosi observatis observandis propinantur. Si circumstantiæ id permittunt, eodem tempore ad secundam indicationem pergerem, talia exhibendo, quæ maxime adversaria & lethalia huic tæniæ, sine detrimento nostri corporis, experientia hucusque docuit; qualia sunt Ξrius dulcis, asa scetida, mel &c. Expellerem post hostem ad incitas redactum mediocri purgante phlegmagogo. His rite peractis finis curationi imponatur stomachicis, roborantibus, ♂libus, Tinct. ♂tis dan. Ludov. &c. per aliquot hebdomadas continuandis. Diæta interim sit siccior ex carnibus bene assatis, cibus pipere & aliis aromatibus bene conditis. Bibat vinum rubrum generosum, sed modice. Fugiat æger omnia ea, quæ pituitam generare possunt, lac, pisces, carnes pingues, acetaria, olera, acescentia &c. Moveat corpus valide, ut sic corporis habitus fiat strictior & fibræ roborentur. His bono cum Deo sanitatem integram recuperari posse, spero.

§. X X V.

Dum hæc in chartam conjicio, opportune se obtulit occasio, hoc meum ratiocinium experientia confirmandi, quem casum coronidis loco apponam, ut B. Lector exemplum habeat, quo hætenus dicta probentur. Auxilium a me petiit honesta matrona 50 circiter annorum, quæ jam ab aliquot annis ab hoc ingrato hospite, non sine magnis subinde incommodis, exoruciata fuit. Erat huic faminx temperamentum sanguineo-phlegmaticum, habitus corporis laxior &c. paucis ut absolvam, omnia fere, quæ causas antecedentes esse supra (§. 19.) diximus.

Aliquoties ab aliis medicis purgantia paulo fortiora accepit, iisque assumptis frustra cucurbitinorum excrevit, prægressis torminibus fere intolerabilibus. At semper recruduit malum, dum novas vires recipiebat hospes non satis diu exagitatus, nondum de sua sede depulsus. Varia symptomata passa desperabat mulier de prostratione hostium plenaria, sibi que inimicum relinquebat. Ego autem illum statim sic aggressus sum: ut una fidelia duos dealbarem parietes, & tamen lente festinarem, primæ & secundæ indicationi simul satisfactorius præscripsi pilulas

℞. Afæ foet. rec. ℥β.
 Frii dulc. ℥j.
 Extr. Rhabarb. ℥ij.
 Myrrh. gr. 15.

F. l. a. pil. gr. j. pond. dosis 10. mane & vesperi.

Eodem tempore experimentis *Redianis* nixus iussi mellis quotidie aliquot cochlearia deglutire. His per septimanam integram adhibitis dedi purgans phlegmagogum.

℞. MP. panchymag. Crollii.
 de Succino Craton. a. ℥β.
 F. Pil. gr. j. pond. pro dosi.

Bene omnia cesserunt. Cucurbitinorum millia conglomerata ad multas ulnas sine fere ullis torminibus excreta fuerunt, involuta mirum quam multa pituita. Secutæ sunt per aliquot dies reliquæ hujus tæniæ, pituita semper simul multa exeunte. Ulterius stomachicis persecutus sum hostem terga dantem. Propinavi essent. Trifolii fibrini ante prandium & cænam ad gtt. 30. sumendam, ut sic ulterius incidatur aliquomodo relictus forte mucus & simul ventriculus roboretur; junxi electuarium stomachicum, palato æque gratum, ac utile ventriculo.

Rec. Conserv. Ros. rubr. ℥ij.
 Anthos ℥j.
 Succini ppti.
 Nucis mosch. a. ℥ij.
 c. syr. cort. citri f. elect.

Dos. mane & vesperi ante somnum magnitud. nucis mosch. maj.

His omnibus debito modo cum convenienti diætâ adhibitis, Dei gratia optime se habet fæmina quoad hunc affectum, & spero in posterum quoque a tæniâ fore liberam.

§. X X V I.

Hæc fere sunt, quæ in præsentiarum de tæniarum natura, symptomatibus, & curatione, speciminis loco, publico Philiatrorum examini subijcere placuit. Nihil præter Benevolentiam Lectorum sine cavillatione, non alia præmia posco.

*Sed veniam pro laude peto; laudatus abunde
Non fastiditus, si tibi, Lector! ero.*

T A N T U M.

E X P L I C A T I O F I G U R Æ.

Fig. I.

Frustrum Cucurbitini Vermis ex sex articulis constans.

- A A A. Oscula parva, quæ alternatim ita locari solent, ut id osculum, quod in uno articulo superius fuit, in sequente articulo, in inferiori latere constituatur; id tamen aliquando variat, ut in nostro exemplo.
- c c c. Locus ubi articuli inter se committuntur.
- d d d. Canales noviter detecti, qui per oscula aa liquorem admiserunt injectum, quique per singula latera horum articulorum, quos tanquam tot parallelogrammata consideramus, distribuebantur, & ad litteram c, ubi longiora latera articulorum finem habent, uno tramite ab uno articulo ad alterum continuabantur.

Fig. I I.

Duos articulos Fig. I. microscopio auctos sistit, ubi canales cum viis communicantibus clarius apparent, & circumdant corpus fimbriatum, quod ex vasis lacte plenis totum conflatur.

T A N T U M

J. GOT.

X C I V.

J. G O T T L I E B B A U E R,

E P I S T O L A

D E

M O L I S I N T E S T I N O R U M

A D

J. G O D O F R E D U M D E H A H N.

Dreſdæ 1747.

EXIV
 J. GOTTLIEB HAWER
 A. A. A. A.
 MOLLIS-TESTIMONUM
 AD
 J. GODOFREDDUM DE HANNI
 D. L. 1851

Viro illustri medico eruditione ac meritis celeberrimo s. p. d.

D. JOANNES GOTTLIEB BAUER.

Quantum lucis & emolumenti fidæ clarissimorum Virorum observationes in indagandis & medendis fonticis periculosissimisque morbis arti salutari attulerint, sciunt omnes. Vixerunt qualibet ætate medici fama ac eruditione celebres, qui indefesso in hominum communes utilitates labore omnes morbos sollicitè scrutati sunt, & si peculiare quid ipsis se obtulit, omni fide ac diligentia, nec minori eruditione & perspicacia, ad posteros transferri curarunt. Inter quos primum optimo jure locum tenes; Vir illustris, cum non cives Tui solum summa in medendo dexteritate tua singulari sane felicitate fruantur, sed exteri quoque Te de morbo epidemice grassante & de variolarum antiquitatibus aliisque rem literariam illustrantibus prolixè ac erudite differentem admirentur. Merita Tua in rem publicam & literariam tanta sunt, ut non jamdudum modo Te socium dignissimum eruditissimæ societates susceperint, sed etiam potentissimus Borussiae Rex optime eorum memor ad altiores honorum gradus evehi jussit. In laudes Tuas excurrere nec vires meæ mihi sufficerent, nec propositi mei ratio est. Id tantum modo publice grata mente profiteri me oportet, quod Tibi Tuoque pie defuncto Parenti optimo, olim apud Suidnicenses medico eruditione, meritis ac fama insigni, cujus memoriam adhuc veneror, quamplurima, quæ mihi medicam artem exercenti usui esse possunt, debeam. Nec diffiteor, multos ex his, magni Boerhaviæ doctrinæ antea instructum me hausisse fructus, ita ut ad ægotantium salutem non sine maxima animi delectatione jucunde ea applicuerim, gravissimosque morbos debellaverim, inter quos casus quidam rarissimus, quem in Viro quadraginta octo annos nato observare occasio dedit, non immerito recenseri mihi videtur. Animo, utrum ardua Tua copiosissimaque, Vir illustris, negotia, dum Tecum hunc communicare mecum constitueram, eo interrumpam, aliquantisper hæsitavi; fretus tamen & confusus Tua in me benevolentia, nullus dubito, quin æqua bonaque mente interpreteris. Præmittenda vero quædam non supervacaneum duxi, antequam ipsum morbi statum ordine referam.

Aeger summe ad iram pronus sanguineque abundans vitæ generi se addixit, quo labore duro multisque ærumnis, ut injuriam aeris molestiasque in itinere, quod multoties suscipere officii sui ratio exposcebat, perperas taceam, se subducere coactus fuit, quæ tamen sanitati ejus nullam inusserunt maculam. Ideoque optima valetudine longos fat annos est fruitus. Quinque circiter & quod excurrit ante annos morbo quodam, a medicis tum non bene perspecto, corripitur, qui omnes
ægro-

ægotantis vires consumebat, ita ut spe vitæ omni frustratus ac mortis proximus videretur. Copiosissime tandem cum impetu excretum per urethram pus, prægressusque circa lumbos summus ardor & dolor abunde demonstrarunt, fuisse inflammationem & exulcerationem renum; ex quo morbo felicissimo eventu eluctatus est. Hunc vero antecessit non multo ante alia corporis valetudo adversa, dolor nempe articularis, qui levioribus modo ab initio accessibus corpus affligebat, lento tamen gradu ita augebatur malum, ut vehementissimos cruciatus, per septimanas hoc detentus, salvis interim semper superato morbo manentibus membris, perpessus fuerit. Neque minorem creabat acerbissimus interdum capitis dolor molestiam, qui ex anno omnibus fere diebus magis magisque ingravescens ægotantis vires debilitabat, nec cessabat prius quam omnia ore assumpta, alvo semper dura & plerumque ad plures dies obstructa, vomitu rejecerit. Hac corporis & morbi conditione iustus iter suscipit, & alia in regione per quinque fere menses commoratus multam in noctem quotidie protracto labore omnibus pene viribus destituitur, abitumque parans vicesima sexta Decembris die anni proxime præterlapsi sic redux factus est. Administrata equidem debellando hoc malo multa ab ejusdem loci medico remedia sunt, irrita autem fuerunt omnia.

I.

Arcessitus itaque die vicesima nona Decembris in consilium vocor, ægrumque adiens in morbum ejusque causas sollicitè inquirò, tum sedem suam in infimi ventris visceribus habere & hæerere malum dijudico. Conquerebatur enim æger de sensu quodam in abdomine molesto, hypochondria, lumbos in consensum abripiens & ad umbilici regionem usque se extendente, de oris amaritudine, dejectione appetitus cibi, alvo ad plures dies obstructa semperque dura, pulsu insuper pleno & forti, somnoque prorsus nullo. Hac die salia media exhibentur, clysteres applicari injunguntur.

II.

Altero die, manente morbi symptomatumque conditione eadem, sanguis de pede ad uncias 14. extrahitur, & nitrosa salibus mediis mixta in usum vocantur.

III.

Videtur melius paululum se habere æger, & dum enemata respuit, animam rhabarbari c. liqu. terr. fol. tart. combinatam assumere jubeo.

IV. V.

Quæ tamen alvum movere non valebat, nec oris amaritudinem demere, ceteraque prius enarrata symptomata mitigare non poterat. Rursum itaque clysteres injunguntur, & digestiva sic dicta remedia continuantur.

V I.

Sexta die morbi patitur tandem primo vespere applicari enema ex speciebus pro clystere emollientibus æger, quo applicato statim fit acerbum circa umbilici regionem perferensit dolorem, a nimis calida pessimo ubivis fere consueto more applicatione excitatum, quem oleo amygd. dulc. c. anim. rhabarb. commixto interne assumendo lenire conabar. Nulla subsequatur hunc clysmum excretio alvina; ante hujus injectionem jufferam jamjam crastina luce hauriendum emeticum ex granis tribus tartari emet. & arcan. duplic. uno scrupulo, ut oris amarities auferatur, bilisque in ventriculo primisque viis hærens evacuetur; addito tamen deinde hoc monito, ne prius assumatur, antequam omnis dolor cessaverit.

V I I.

Nihil ista morans, meque de hoc ulterius non consulens, licet nox ob dolorem in abdomine insomnis fuerit, avide id gulæ demandat æger, spe fretus, vim morbi hoc infringere citiusque pristinae sanitati se restitutum videre. Evomit itaque ingenti copia bilem acrem, obscure viridem, octo libris aquæ saccharo edulcoratæ tepidæ adjutam, & alvus bis se exonerat, quo levamen quoddam perferit; dolor autem & sitis ingens urgent, quam aliquot post vomitus horas aqua moderate frigida sensimque ad libras octo epota sedare tentat, vomitionibus autem quibusdam successive se excipientibus eam, gelatinæ instar fit spissæ, de novo rejicit, siti tamen non extincta, iterumque frigidam ad libras tres bibens vomitu spissam reddit. Ad hæc sitis & vomitiones remittunt, assumtaque carniū juscula retinet stomachus.

V I I I.

Totam fere noctem insomnem duxit, & mane doloribus circa hypochondria, umbilici regionem, renes ac lumbos correptus parcam cum carunculis sedimentoque viscoso excernit urinam. Pulsus fortis & frequens. Exhibentur pulveres nitrosi c. saccharo lactis & potio ex oleo amygd. dulc. recentissimo vitello ovi subacto ac syrupo althææ mixto,

& repetitis vicibus ex spec. pro clysm. emoll. c. oleo lini tepide injiciuntur enemata; balneum quoque ex sapone veneto & furfure triticeo paratum aliquoties hac die in auxilium vocatur; hæc tamen omnia leniendo dolori non sufficiebant. Hora demum vespertina decima delabatur in somnum cum stertore profundum, spuma ante os, flacciditate omnium membrorum, captus ac sepultus quasi, omnique motu & sensu expers, ex quo spiritibus naribus admotis faucibusque intillatis, irritato tamen successu, excitare eum tentant adstantes. Paulo post vehementissimis motibus convulsivis corripiebatur, hisque cessantibus pallidus sine pulsu & respiratione demortui instar jacebat. Perfusione dein ac latione cum frigida ad cervicem imprimis sæpius repetita pulsus & vita redit, cum statim in brachio vena secatur, sanguisque ad uncias duodecim extrahitur, dormire interea stertens pergit, nullumque sensus signum exhibet. Allaboramus eum excitare remediis stimulantibus, applicatis ad plantas pedum epispasticis injectoque clystere, mox infusa faucibus aqua, mox vino generoso, ut organa inspirationis & deglutitionis his velicentur ad tussimque stimulentur, quo eo citius vitæ vis redeat; quod tandem hoc per quinque horas protracto labore obtinetur, & æger sensus mentisque compos circa tertiam matutinam evigilat.

I X.

Hac tota die, non adeo viribus exhaustus, excruciatum dolore circa umbilicum, renes ac lumbos acuto, urina pauca cum carunculis arenulisque sedimento levioris puris instar immersis secedit. Pulsus febrilis, alvus adstricta, quam anima rhabarb. oleo amygd. dulc. commixta ac injecto clystere supra descripto referare conamur, sed frustra. Adhibentur simul pulveres ex saccharo lactis & nitro. Tum post meridiem alvo excernitur sanguis sincerus, quem hæmorrhoidalem fluxum præfagite judicabam, atque hac ratione commotus addebam pulveri tartarum vitriolatum, hunc noctu exhibitum una elapsa hora sanguis purus per alvum copiose fluens cum rejecto concremento fibroso, cartilagineo, coniformam referente, quod cum vasis suis intestinis cohæserat, subsequitur, fecibus tantum modo alvinis paucissimis. Nec cessat dolor. Applicantur clysteres ex oleo lini & lacte vaccino; interne juscula carniarum non salita cum oleo amygd. dulc. & lac tripla aquæ fontanæ parte mixtum pro potu tepidum eliguntur.

X.

Magna, multa, pollicem crassa, oblonga, cruore in ea, qua cum vasculis suis innumeris intestinis adnata fuerant, parte circumfusa, multaque sanguinis sinceri jaçtura & dolore acutissimo concomitata, ex-

cer-

cernuntur hac die per alvum concreta fibrosa, quædam pro parte pinguedine rara obducta, membranacea, molarum ex utero muliebri rejectarum formam accurate sistentia, quæ nomine *molarum intestinorum* insignire hanc ob causam commotus mihi licet. Noctes fuerunt hactenus infomnes, pulsus plenus, frequens. Eadem enemata bis vel ter de die ut injiciantur, eademque remedia ac potus genus repetantur curo.

X I.

Rejiciuntur iterum alvo non sine summo dolore multa concreta membranacea, fibrosa, cartilaginea copioso sanguine sincero effuso. Pallet facies & tumet, urina adhuc carunculis quibusdam & pure levi scatens emittitur, alvusque fecibus se exonerat. Pulsus celer & fortis siti socia denotat febrim. Enemata continuantur, nec in medendo quid mutatur.

X I I.

Novæ rursus *mole* multo cruore obductæ semper cum sanguinis sinceri effusione & acutissimo circa lumbos, umbilicum, atque hypochondrium sinistrum dolore sequuntur. In ipso horum concretorum enixa & post eum animus linquit ægrum. Facies tumida, pulsus debilis & frequens, urina autem carunculis & pure vacua observantur. Hac & antecedente nocte vigiliæ affligebant ac inquietas. Remediis jamjam nominatis, ut & clysteribus adduntur camphora securissimaque dolorem lenientia medicamina.

X I I I.

Quibus æger adjutus mane hora secunda tres insigni magnitudine *molas* lipothymia ex magno intervallo detentus egerit. Pulsus debilis & frequens, tumente facie, siti, acutissimoque dolore comitibus. Exhibentur pulveres ex sacch. lactis, nitro, camphora, & juscula carnium, lac aquæ & oleo amygd. dulc. mixtum tepide assumuntur. Circa noctem sanguis putridus & fœtens, quantum circiter cochleare unum caperet, nullum hactenus fœtorem spirantibus, nec putredinis signum exhibentibus *molis*, ex intestinis exit. Non amplius in urina observantur carunculæ.

X I V.

Nox iterum infomnis, pulsus febrilis, animi deliquia, tres alvi dejectiones fecibus subflavis, anxietates summæ, dolores vagi arthritici affligunt volutantem ægrum. Eadem medicamina in usum trahuntur.

X V.

His frequentiores lipothymixæ decimo quinto morbi die se jungunt, alvo tamen soluta, semper cum dolore & quodam ardoris sensu sese exonerante. Primo vespere omnia exacerbantur symptomata, pulsus celerior, anxietates inexplicabiles summæ, & dolores magis magisque occupant membra. Duo injiciuntur ex lacte, oleo lini & camphora clysteres, nullum levamen afferentes: jusculis carniū cum oleo amygd. dulc. potus genere jam nominato ac pulveribus nitros. camphoratis utitur æger.

X V I.

Jectigationes, lipothymixæ frequentes, doloresque noctem somno privant. Pulsus matutinis horis debilis & frequens. Urina redditur citrini coloris cum sedimento mucido. Pulv. nitr. camphor. c. sacch. lactis omni trihorio interposita potione oleosa ex oleo amygd. dulc. lac quoque aqua dilutum ac carniū juscula continuantur. Vesperi ex lacte, oleo lini camphorato applicatur clyster, qui statim sine effectu secedit. Mitiora paululum hoc vesperi videntur symptomata.

X V I I.

Quæ summa nocte iterum in deterius mutantur. Dolores abdominis tota die antecedente nocteque subsequente continui noctem infomnem & inquietam reddiderunt. Alvus deturbat equidem feces naturales, maximo tamen cum dolore, qui vagus mox scapulas, mox hypochondria atque abdominis regionem infestat, quem clystere sub vesperam bis injecto, remediisque allegatis ac sæpius in auxilium vocatis, additis cura manu anodynis lenire annitimur. Pulsus observatur febrilis & sudor moderatus, sine siti tamen ac æstu magno.

X V I I I.

Nec hac nocte ulla, dolore abdominis impedita, impetrari potuit quies. Demittit alvus coagulum lactis albissimum, ex applicatu heri clysmate exortum, ac membranis quibusdam recentibus, subcruentis, vasculis sanguineis quamplurimis passim interspersis notatis obvolutum, & una ac altera demum elapsa hora feces naturales, sine doloris remissione. Pulsus hodie magis febrilis, celerior. Urina redditur citrini coloris, non turbida. Duo ex solo lini oleo clysteres applicantur, primus statim effluit, alter paucas alvi feces expellit, eadem tamen manente doloris vehementia. Remedia ut supra.

X I X.

XIX.

Quæ ægrum allevarunt equidem hac nocte paululum, matutino tamen tempore iterum acerbissimi acutissimique affligunt dolores, mox circa hypochondria & os sacrum, mox circa umbilicum & ilia sævientes, quos potione oleosa, oleo amygd. dulc. jusculis carniū commixto, clysmate ex decocto feminis lini oleo ejus associato, & pulv. ex sacch. lact. nitro, ac medicina anodyna mitigare studemus. Horis elapsis duabus sanguis sincerus clysmate socio rejicitur per alvum, perdurante adhuc dolore. Hinc pulsus durior, celerior, majorque posthac virium prostratio ac debilitas, nullis tamen subsequētibz lipothymiis. Lotium limpidum citrini coloris. Hora vespertina sexta eodem clystere utimur, quo paulo post frustum concreti carnosi, vasculosi, magnum & crassum, multo cruore ea in parte, qua intestinis adhæserat, refertum expellitur. Dolor abhinc paululum remissior, maxime nunc sub hypochondrio sinistro se exerens. Medicamina eadem & leve ex femine lini decoctum oleo amygd. dulc. combinatum pro potu hac nocte propinantur.

XX.

Heri hora nona vespertina iterum nova concreta carnosa, semi cartilaginea sanguine grumoso plena, copiose per alvum deturbantur, ex quo acutissimus equidem dolor circa umbilicum remisit, nocte interea insomni, inquietaque, anxietatibus summis stipata transacta. Urina mane redditur cum enæoremate magno viscido. Hac die æger somnum per intervalla ad horæ quadrantem capit, anxietates tamen vexant. Pulsus debilis, interdum durus, frequens. Clysteres ex decoct. femin. lini ejusque oleo mane & vespri applicati, sine excrementis, coneretis ac sanguine fuerunt excreti. Inquietudo & anxietates noctem versus urgent, pedum manuumque extremitates frigidæ interdum observantur, ut & dolor ac ardor in abdomine enormis, Remediorum usus idem.

XXI.

Sub finem noctis tranquillior paulo æger; pulsus mane liberior ac remissior; urina citrini coloris; vexatur doloribus arthriticis. Cæterum hac die, anxius licet interdum & inquietus, melius se habet. Alvus tercum insigni fœtore feces, fluidas autem, expellit. Noctem versus inquietus, viribus & animo dejectus, novos a nimia abdominis extensione productos, & aliquot horarum spatio continuos experitur dolores.

XXII.

Qui noctem non adeo quietam reddiderunt, somnumque interrupserunt. Pulsus febrilis, frequens, quodammodo durus. Urgent circa umbilicum, inguina & os sacrum dolores. A meridie applicatur clystma, quod statim sine fecibus alvinis redditur; post horam frustum concreti carnosus & fibrosus per alvum sine sanguinis copiosi effusione secedit. Quievit de die per intervalla æger; usus est iisdem remediis, eodemque potus genere.

XXIII.

Hac nocte & infecuto die magna, crassa, fibrosa & carnosa concreta grumis sanguinis quam maximis infarta, sine fecum alvinarum excretionem, expelluntur; unde æger summe debilitatus, dormivit tamen paululum. Adhibentur una eademque medicamina.

XXIV.

Insignis per totum corporis ambitum æstus noctem hanc somno orbavit, ita ut æger in balneo frigido sedere & frigidam potare anxie exoptaret. Pulsus observatur durus, frequens, a meridie vero remissior; versus noctem iterum celer, durus, symptomatibus tamen levioribus. Alvus bis solvitur fecibus fluidis.

XXV.

Multum hac nocte, licet insomni, sudavit, omniaque symptomata, paulo ante gravissima, præter virium prostrationem summam, mitiora esse videntur. Pulsus non adeo durus, nec celer, ut & æstus remissior. Alvus libera fecibus fluidis. Dolor in abdomine quovis motu levissimo licet acerbus & dirus. Urina pallida, aquosa. Clystma ex decocto feminis lini ejusque oleo horis matutinis injectum fuit. Repetuntur eadem remedia; potus aquæ frigidæ & juscula propinantur.

XXVI.

Dimidiam fere noctem dormivit. Alvum mane bis deponit, feces naturales liquidæ. Pulsus æqualis, æstus remissior. De reliquo sat bene se habet; post meridiem iterum excernit alvum. Potus aquæ & medicamina, ut supra, exhibentur.

XXVII.

XXVII.

Et hæc nox tranquilla satis fuit & pulsus æqualis. Alvus bis cum dolore per intestina lancinante & acuto exoneratur. Cæterum omnia symptomata benignioris indolis videntur. Injectum a meridie enema rursus excrementa liquida cum dolore per intestina propellit.

XXVIII.

Phlogoses, quibus acuti & lancinantes per intestina dolores in & post alvi bis hodie apertæ exonerationem præprimis exacerbati se jungunt, noctem turbarunt, pulsu observato febrili. Paululum vini Rhœnani conceditur, in usum adhuc vocatis remediis cum diætâ pristinis

XXIX.

Ex aliqua parte noctem quiete consumsit. Pulsus æqualis & mollis, ac lotum citrini coloris observatur. Alvus equidem deturbat sine acuto adeo & lancinante dolore feces, cum aliquali tamen per totum intestinorum tractum ardore. Appetit jam cibos & bibit haustum vini Hungarici. Clyfma post meridiem injicitur.

XXX.

Aeger hac nocte bene dormivit. Ideoque morbi indolens quotidie benignior, & symptomata leviora deprehenduntur. Alvus sine notabili ardore paululum durior, pulsus & appetitus cibi bonus, urina citrini coloris cum enæoremate.

XXXI.

Artuum dolores interturbarunt somnum, subsecuto autem sudore cessarunt. Non laborat æger difficultate intestinorum, nec affligitur cruciatibus & ardore eorum. Utitur cibis eupeptis & potu vini Hungarici; assumit ter vel quater de die oleum amygd. dulc. cum jusculis carniûm.

XXXII - XLVII.

A tricesimo secundo morbi die ad quadragesimum septimum usque varia perpeffus est incommoda & molestias non nullas, ut flatus, borborygmos, inflationem præprimis hypochondrii sinistri dolentem, quas ex parte a nimia cibi appetentia sibi contraxerat, sustinuit; ex parte
au-

autem dolore artuum fere continuo, qui noctes plerasque infomnes reddidit, ac Oedemate faciem, pedes & femora obsidente vexatus est. Inter hæc etiam annotari meretur sensus iste quolibet corporis motu excitatus in abdomine peculiaris, ac si cuncta flaccida penderent intestina, & curru vectus quovis rhedæ concussu novos & sat acerbos dolores experiri se, ac scalas domicilii sui altas fatis ascendendo anhelose respirare referebat. Hanc autem totius corporis compagem fibrarum morbo, effusione sanguinis abundante, assumtis injectisque oleosis & aquosis relaxatarum corroborare annitebar frictione cum pannis laneis sicca peracta, adhibitisque roborantibus, quibus nunc integræ sanitati restitutus officio suo fungens optime vivit.

In causas gravissimi hujus morbi, sæpius de his meditans, inquirere non potui. Hæmorrhoides nunquam fluxerunt, nec signa quædam fluxui huic propria unquam se manifestarunt. Dysenteria nec alius intestinorum morbus infestavit ægrum. Sedem autem horum *concretorum* principem intestina crassa fuisse conjectura assequi licet. Designabant hanc cum dolor in istis, quibus situ suo locantur intestina crassa, locis, tum coagulum istud lactis albissimum, ex injecto ante horas aliquot de lacte & oleo clysmate ortum multisque membranis recentibus, vasis sanguineis quamplurimis notatis, obvolutum, ut & flatus istam intestini coli partem sub hypochondrio sinistro sitam dolenter affligentes; accedit, quod vehemens in exoneranda alvo eaque post tempus aliquot excreta, ardor & molestia perduraverint, clysmata ex oleo injecta expulsionem *concretorum* acceleraverint, ac levamen magna ex parte attulerint, quod ore assumpta oleosa & juscula non promte adeo efecerunt; tandem evidentissimo indicio, cum *mole* istæ semper recentes, nunquam putredine quadam contaminatæ sanguineque puro, licet grumoso sæpius, obvolutæ ac fluxu sanguinis sinceri copiosissimo plerumque concomitatæ excretæ fuerunt, quæ e contrario, si in intestinis tenuibus hæssissent, foetorem quendam, ut putredinis notam, sanguinem grumosque mora & stagnando factos nigricantes, ut cætera taceam, exhibuissent.

Sunt hæc, quæ Tecum, Vir Illustris, de *molis intestinorum*, fido stilo annotata, communicare volui; veniam autem dabis mihi arduos concatenatosque Tuos in salutem ægrotantium susceptos interrumpenti labores, eoque, quod dudum affici me non dedignatus es, amore ut prosequaris obnixè rogo. Vale per plures adhuc cum Illustri Tua Familia annos, ut salutem hominum, reique publicæ & literariæ porro consulas.

Dabam Dresdæ

d. 14. Martii 1747.

XCV.

SIGISMUNDI KOENIG

ΑΙΘΟΓΕΝΕΣΙΑΣ

HUMANÆ SPECIMEN

DUABUS EPISTOLIS

AD SOC. R. BRIT.

COMPREHENSUM

Bernæ 1685.

XCV
SIGISMUNDI KOENIG

LABORATORII

HUMANI SPECIMEN

DUARUM EPISTOLARUM

AD SOCIETATEM

COMITARIUM

ANNO 1657

INCLITÆ BERNATUM

HELVETICÆ REIPUBLICÆ

SENATUI AMPLISSIMO ILLUSTRIBUS
EXCELLENTISSIMIS

D. D.

PROCERIBUS MEIS MAGNIFICIS

S. P. D.

Florentem Græciam præbuerunt Athenæ χαρίτες Pallasque scutata,
Romam exaltarunt heroum martia facta, visque stricta legum,
quæ enim Græca sapientia, ea & Romana virtus, erexit, adauxit, con-
cessit; virtute & consilio vincere, & clementia vinci divus Augustus in
suo Σπῆδε Βραδείος Græciæ vero sapientes in suo γνῶθι καιρὸν expri-
mere nisi, consiliis arma, armisque gratias jungere prudentiæ esse. U-
trumque vero non nasci sed acquiri videntes; bina hæc fulcra e Musarum
Parnasso erui Cæsar Julius, Justinianus, pluresque docuere exem-
plis, his fœlix Octavius Jano fores occlusit, & magnatum gloria fuit,
consilio rempublicam regere armisque tueri, victribus manibus jungere
palmas, Pieridum varia in victoriarum triumphos aperire Lycea, Theo-
dosius Bononiam, Carolus Magnus Lutetias, Pragas, Fridericus Augu-
stus Vienniam aliasque alii summi principes arti atque virtuti dicarunt
pomeria. Florentem hinc dicimus diis gratam, diisque tutatam hanc
sub moderamine sacro Excellent. Vestr. rempublicam, quæ non modo
omni spe, consiliorum institutis, virtutum studiorumque varios pro-
gressus fovetis, exaratis, quodque majus est clementia excellitis, hæc
Christiana virtus, princeps heroum, verusque character, vincit, servat,
protegit, quem larga in pauperes profusione meremini; priora avorum
fortia gesta, vestræque Bernensis & Lausanensis testantur academiæ ut
oblitterare nefas; sed venerari decus sit, quæ vestra clementia in pau-
peres & nosocomia expandit, alas afflictis extendit, exemplis pugnan-
dum non est. Lentulus atque Fabritius hanc provinciam me priores
emenfi, unicum addere occasioni debeo, λογογεσίαν monstrosam Mar-
garitæ Lauweræ, quam miseram jam longum sinu fovistis, observan-
dam mandastis, omnique specie curandam curastis, Mihi quidem mihi

tenuior quam pro emerita virtute vestros generosos affectus commendare possim, freta tamen doctorum suffragiis in arenam invita descendet, cum infenso hoc simulacri humani hoste litigatura, concertaturaque, an? vel quomodo tortor iste tandem e corpore extorqueri possit? Opus meditor meas ultra ulnas extensum sed salutare generi, quid enim ex tot doctissimorum virorum hinc & inde rogantium & vicissim rogatorum sagacissimo judicio resultare possit, quam *συνδρομή* experientiae & rationis, unoque oculo benevolus lector *σύν καρπῶ* plura deteget: exigua quidem nunc pro Excel. Vestr. benevolentia offero, binas tantum epistolas, quarum prior lucem hausit, altera vero fati succubuit, faxit forsan Deus majora in posterum, qui cuncta debeo.

Dabam B. H. 30 Octobr. 1689.

EXCELL. VESTR.

Humillimus & Officiosissimus
SIGISM. REX,
M. D. & Archiat.

EPISTOLA PRIOR

PRO SOCIETATE REGIA.

A D

Nobiliss. ampliss. D. D. DE GRAFFENRIEDT, *Expr. effectum*
ad aquila pennas scripta.

Monstra in rerum natura generari ex lusu certum habetur, quæ nos in admirationem tanto plus rapiunt, quanto magis in iis natura dehiscit. In medicina varia morborum genera non oriri modo, sed quoque ingravescere omnium monumentis lucide patet & præsentibus loquuntur pleni doctorum codices; sic invitum invitas enarrare historiam casus non tam mirandi quam stupendi, quem si quis monstrum morborum dixerit, recte dixerit.

Margareta Lauwera, satis *Δυσκράτη* filia circiter ætatis annorum viginti quinque honestis parentibus legitimo toro nata, orthodoxia in sinu ecclesiæ hujus enutrita, nostra civis modeste vivens, anno periodi suæ vigesimo primo, qui seculi fuit septuagesimus octavus, tempore verno menstruis deficientibus incidit in varios cruciatus acerbissimosque dolores, hinc inde jam supernas, jam infernas, jam dextras, jam sinistras corporis partes infestantes, variis subito sæpius ad palmæ latitudinem

nem erumpentibus vesicis, limpida plenis, ardentissimeque flagrantibus, ut ignem sacrum subesse putares; & cito nisi difsecarentur, evasit dolor intolerabilis, mentemque deturbans; moxque sedatis ex una fit eruptio ex altera parte: in his mitigandis & curandis cum detenti in nosocomio clementissimi magistratus (insula dicto) omnem operam cuncti navavimus, causam tanti mali ad acrimoniam lymphatici humoris singularem, & vim illi in glandulis subcutaneis stypticam impressam, ideoque coagulatum ressuere non potentem referentes, quæcunque ars & methodus docent in demulcendo, dissolvendo, avertendo & vacuando isto humore adhibebamus, pleraque frustra; dum tandem ratione & analogia ducti ad ptyalismum mercurialem confugimus, cujus effectus respondit: sicque post octimestrem curam mense Martio anno septuagesimo nono e nosocomio viribus restitutis dimissa, ad usum feri lactis caprilli chalybeati relegebatur.

Abhinc integre valuit ad tertiam Januarii anni octogesimali, omnibus functionibus suis incumbens, qua ipsa vesicarum eruptione iterum vexari, auxiliatricesque ac beneficas manus summi magistratus in nosocomio expetere cœpit, quæ ejusdem quinta porrectæ, omnis cardo in eo versabatur ut præcedenti methodo de ptyalismo inniteremur; sed omnibus ante opus esse voluit ad ejusmodi majorum & arduorum remedium usum corpus disponere, in quod intenti non tamen mota catharsi, sit momentanea a circumferentia in centrum, ab exterioribus in ima penetrantia decima quinta dicti mensis humorum reductio, subito omnes evanescunt vesicæ, adeo arcte cuti se infigit cuticula, ne vestigia præcedentium permanserint, ex qua veloci revulsione cum nihil boni ominatus, etsi ægrota Deo hymnum cantaret pro Divina subitanea e summis cruciatibus liberatione, sed decubitu acrium humorum in viscus aliquod nobile veritus, licet quinque dies ἐνφορίαν summam ægra percipiebat, nusque tamen destiti discutientia & diaphoretica temperata propinare recidivæ vel majoris mali metu.

Evenit vicesima hujus lerna malorum & omnis judicii illusio, querebatur dolorem lumborum, vesicæ perinæi & inguinum, cum virium prostratione, inappetentia, nausea, notabili inflammatione, & sanguinis ἐνπυρία, retentione urinæ, pulsu celeri & intercepto, unde nephritidem concludere erat necesse: quapropter secta vena præparatur ex nephriticis & frigidis feminibus blanda emulsio, injicitur clystma ex emollientibus frigidis paregoricis, mox injectum, omnium stupore horæ intra quadrantem rejicitur per os; repetitur idem & supernè rejicitur idem cum quantitate instar topi lapillorum ad unciam semis, nullis unquam excrementis permixtis. Fiunt infessus, semicupia, applicantur vesicatoria artubus ad humoris noxii revulsionem, anodyna & resolventia lumbis & pubi; repetitur ob æstuantia viscera venæsectio, sanguis apparet rubicundus, insipidus, cum paucis sero subflavo, cito concretus;

remittit febris; propinantur ex pulpis decocta solutiva, quæ tamen cuncta cum jusculis, aut aliis assumptis vomendo quantitatem lapidum, mox duriorum instar silicis, & frustra corticum marmoris albo simillima durissima rejecit. Iterum transitur ad clysmata pari ut dictum successu per superiora, nisi quod quantitas lapidum excretorum augetur, & ut priores exigui pilorum instar, hi avellanas minores nuces, quas tamen mox excedebant, magnitudine æquabant. Vesica summo dolore mejendique desiderio premebatur, applicato cathetere ne gutta fluxit, inhærebat ipse velut glutini infixus, ut ut retrahi debuerit, nobisque tangentibus vesicam mucosam repletam declaravit: suspicabamur non immerito in renibus & vesica glandulisque mesenterii generari calculos, prout in ventriculo & intestinis *αυτοψία* docuit: venter in aliquam, non tamen nimiam molem cum oppressione præcordiorum & spirandi difficultate intumuerat, acutissimum dolorem pungentem & lancinantem in regione dextri renis & sinistri hypochondrii ferens, fragor invicem allidentium lapidum vel admota manu vel citato vomitu audiebatur, in hunc usque diem durans, ac in enixu sæpius observatum, lapillos contractos ab aliis intus restantibus, avulsos esse; sed quod maximum est, toto durante morbo, ægra *εὐσπαρη* bene colorata, facie florida mansit. Nitebamur itaque omni nervo humorum concretionem impedire, & concretos dissolvere, varia menstrua quærentes in volatilibus martiatis & urinosis, sed extra spiritum nitri in usum vocatum nullum dissolutione efficax esse potuit; & his juxta alia auxilia adhibitis, ut iniectione in vesicam ex variis decoctis tam de mineralibus, quam expressis plantarum succis, persicariæ, &c. ad mucosæ illius substantiæ in vesica dissolutionem, nil tamen obtinere; sed mox anodynis ob exquisitissimum sensum, mirum in isto mucosæ, concurrere necesse habuimus. Tandem secunda & duodecima Februarii extrahebantur cathetere circiter urinæ viridis & crassæ unciam quatuor; cibus abhinc paucus, nullaque sitis urgebat. Interim cum unum alterumve cochlear juris carnium vel hordeati, aut alterius sorbilis medicamenti caperet, repente revomit de die bis, ter, lapillorum circiter unciam semis ad drachmas sex, plus minus, ad decimam quartam usque. A qua ad sextam decimam Junii elapsos quatuor menses, nec edit nec bibit, sed quam primum solum cochlear brodii propinaretur, statim vomitu cruento expulit lapillorum majorum quam antea copiam, ut cruciatus contra ipsius voluntatem irritando omni offrendo cibo potuque abstinere hoc tempore debuimus. Mansit itaque ægra totum quadrimestrem abstemia, non edens, non bibens, non fumens remedii quicquam, quam quinto sextove die cochlear exiguum olei amygdalarum dulcium spiritu nitri imprægnatum, quod optimum solvens in hoc affectu repertum, ægræque supra alia, remedii genus acceptum erat, ut uncias novem ad decem hoc integro tempore assumeret. Alvus hæctenus constricta manens,

etsi varie clysmatibus tentaretur, semper singula sursum rejiciebantur, lapillis varii generis, albicantibus, rufis, griseis, asperis, levioribus, mollioribus, durioribusve magna mole comitantibus, mox homogeneis uniusque substantiæ, tophis, silicibus, crustis marmoreis, mox heterogeneis, compositis ex cemento cum silicibus; horum alii cruore, alii mucō chyloso obducti, alii omni aliena admittione immunes excernebantur; dysuria premebat, sed non nisi de decima ad duodecimam mane, licet tertia quavis die catheter injectus, ad uncias duas vel tres pro vice ad summum & mucosæ viridis urinæ elici potuit, cum alius liquor, quam qui per clysmata, suppeditatus non fuerit. Attamen his intermediis nullo immutato neque in victu, cum nullum sumpsisset, neque in remedio, cum aliud tolerare non posset, & urina sexto Aprilis solveretur, unciæ tres fluxerunt cæruleæ translucidæ & tenues, saturate coloratæ, nec vero ultra durarunt, siquidem 17. urina iterum subviridis & media parte dissoluto sabulo griseo impleta matula apparuit, unde dissoluti tartari argumentum mox evanescens, cum symptomata doloresque adeo ingravescerent, ut mentem sede moverent, hinc deliria, mox stupor, risus & cantilenæ, febris, absque sensu, mox atrocissimus lumborum dolor, ut de punctione conquerenti, si cultellus ægræ admittus fuisset, ipsa intrusisset. Tandem his symptomatibus perverfis capti, rati sumus quocunque modo illud corpus movere, quapropter gr. ij. Mercurii vitæ in aqua frigida fontana soluti 29. Aprilis, ut & gr. iij. 2. Maji propinavi, non alio successu quam quod drachmas septem lapillorum duobus motibus evomuerit. Inde octava mercurii vivi in tanta alvi constipatione uncias quatuor, & ad solutionem tartaræ materiæ, & excitandum ptyalismum, ut & 10. ejusdem uncias sex propinavi, sed præterlapsus Mercurius anumque excidens, partim in lecto, partim in hypocausto recolligebatur, cujus quantitatem per intestina circulati mecum reservo. Quid ultra? Sic vita agebatur abstemia ad sextam decimam Junii, qua intestina aqua frigida eluere magna quantitate, in qua sal polychrestum solutum, statui, duas horas lecto me applicui, de quadrante in quadrantem uncias sex propinando, sic ut libras tres fontanæ biberit, os ipsi comprimens, vomitumque cohibens effeci, ut sub vesperam subsequuta sit crassissimorum juxta & durissimorum alvi extremitatorum dejectio, ad metum ruptionis tantopere anum distendentium, sic quod integris 4. mensibus varie & incassum remediis tentatum, una aqua omnia fontana solvit: hic deliria remiserunt & appetitus resuscitatus: ergo ad aquæ simplicis acidularumque usum balneaque transgressum, tertia die omnino reluctante iterum natura abstinuimus. Interim in Novembrem alvi dejectio quinta sextaque die pauca sed libera erat, intercidente vomitu, adeo ut calculi jam superne & inferne dejicerentur, tantæ magnitudinis sæpius unus alterque drachmas duas non modo ponderabat, sed excedebat, quorum copia penes
me;

me; & facile conijcere est non absque cruore, asperos illos & acuminatos lapillos, summoque dolore dejici potuisse. Hoc intermedio tempore, Septembris quippe mense, cum ab eo quo rursus cibum licet paucum caperet, remediis aperitivis, diureticis, emmenagogis, ac diaphoreticis non destitissimam, menses ardentisque vesicæ quales prius, erupere: unde spes λύσεως & μέλας άσεως affulsit, ni cito omnia evanissent, hæcenus irreconciliabilia. Cumque abhinc ad quintam Novembris natura in sua metamorphosi nihil immutasset, alvus iterum constipari, cordis vires opprimi, omniaque inversa viderentur; & ipsa prius in intestinis recondita excrementa sursum rejicerentur, spes omnis convalescentiæ cessit, sed Divina gratia motus hic non nisi quinta, nona & quinta decima Novembris contigit, dum decocto solutivo ex pulpis natura immutasset; reducta in priorem statum alvo, urina semper suppressa. cum summa necessitas urgeret, quarta Februarii anni currentis injectus catheter nihil eduxit, sed mox expetita matula ægra urinæ subviridis & sæculentæ nixu parturientis omnium admiratione capta lib. 8. absque ullo tamen calculo eminxit; a quo vesica plane reclusa, loco defensus altero tertiove die urinæ graveolentis quantitatem unciarum iij. vel iv. ad 16. Maji, ore dejecit. A qua cum balneis fontanæque largo potu nitri spiritu permixto hac ætate uteretur, res eo devenit, ut facie florida incedere queat, modice comedat, urinam singulis claram subflavam cum tenui hypostasi, aliquando mucosam & cruentam ad unc. iij. vel v. alvum vero quarta die sed paucam duramque deponat, subinde vomat, sed minorem longe quam antea lapidum quantitatem. Interim quod onus natura œsophago excreverat, nunc quoque vesica sæpius acutissimum lapillum excernendo reddit; abdomen aliquantum, duritie in sinistro hypochondrio, dextraque lumborum regione dolente, remanente, tumens, contrectatum, obtusum strepitum allidentium lapidum edit.

Et ut calamitas nulla sola, sic fors contigit miseræ, ut gradus descendendo aliquot ceciderit, non humerum modo sed & cubiti dextri cum carpo juncturam quarta hujus dislocarit. At convalescens, singulare Divinæ potentiæ argumentum, vivit superstes, subjectum humanæ tragediæ & campus amplissimus exercendi ingenii.

Quam enim mirum est hominem benevolentem in tartarum subito commutari?

Tartarum non unius sed diversi generis in imis penetralibus enasii?

Tanto pondere e corpore durum ejici? ut quinque libras lapilli si omnes coacervassem, nullique hinc inde distracti fuissent, ipseque communicassem, excessissent?

Tam diversæ a tophis podagricorum substantiæ? Cum hi e mucosa aeri exposita materia incrassentur, nostri vero resolvantur, quod de primis nolens observavi, cum scatulam e ventriculo excretorum aeri relinquendo expositam, in pollinem redacti sint: e contra in spiritum vini

Vini aliumve liquorem extra subtilem acidum immitti indurentur.

Quæ vesicarum protinus emergentium sub epidermide flagrantium & redeuntium causa?

Quæ ratio inversi peristaltici motus valvulæque intestinalis?

Quæ via ab ano ad œsophagum clysmatibus excernendis data sit? cum durissimis & crassissimis excrementis colon cum recto infarctum fuerit ut enixus demonstrabat.

Quid iste mucus in vesica?

Quæ causæ colorum viridis & cærulei urinarum perspicui?

Quis locus retentæ urinæ dandus, cum antea cathetere nihil, dein naturæ impetu summa & excedens quantitas fluxerit, mox cohibita?

Quæ via urinofii laticis per fauces regurgitandi?

Tandem quæ abstinentiæ causa, & unde corpus sine cibo & potu enutriatur?

Sed quum mysteria inter sua viscera natura sagax plurima recondat anatome si faxit Deus nobis non pauca cum tempore patefaciet.

Habes hic, amplissime vir, quod tuæ dominationi & humanæ petitioni denegare non potui, historiam nostræ petrificatæ, æque miram ac arduam, sed observatione nostri collegii medici non tantum, verum & clarissimorum dominorum professorum aliorumque naturæ curiosorum, imo autoritate & inspectione clementissimi nostri magistratus certissimam: quam publico præcociter communicare non animus, sed eventus expectato mature digestam una cum aliis observatis medicis, hanc erudito orbi tradere sententia erat; lætor tamen summopere, nobilissimæ Anglorum societati Regiæ per clarissimum filium tuum, ut in desiderio, eam humillime offerre, quo cum eorum favore, & solertissimo iudicio, digna lumen aspiciat, quibus omnia mea confectro

Dabam Bernæ 2. Cal. Oct. 1681.

AMPLISSIME VIR

T. T.
SIGISM. REX,
M. D. Incl. Reip. Phis.

RESPONSORIÆ

Ad amplissimum Dominum de Graffenried.

ACcepit Regia societas ante aliquot menses a filio tuo juvene laudatissimo historiam mirandam fæminæ quæ lapides, tophosque e variis corporis partibus dejecerit; quorum aliquot specimina, cum simul transmissa sint, & publice exhibita, tamen ne de successuum veritate

Disput. Medico-Pract. Tom. III.

P p p

du-

dubitari posset, effecit vestra autoritas, & doctissimi medici vestri Sigismundi Regis accurata relatio: utinam res peregrinæ & a communi experientia remotæ, tanta cum fide nobis alias communicarentur; interea ne solummodo gratias referam; habeo a Grevio nostro, etiamnum vivere in Herfordia Angliæ civitate puellam, quæ intra paucos annos aliquot libras hujusmodi lapidum excreverit, diversi coloris & magnitudinis, non solum per vias urinarias, sed vomitum & sedem, quos cum præfatus doctor examini subjecerit, invenit majores lapillos cum menstruo acido, ut oleum vitrioli & spiritus nitri infunderentur, statim & conspicue effervescere, minores cujuscunque coloris non ebullire, unde collegit eos naturam sapere lapillorum communium, qui deglutiti forte cum creta & calce, aliisque immunditiis (pro more virginum) in stomacho visceribusque coagmentata, ab humoribus viscosis, pituitosis, biliosisque: sed eadem de concretionibus vestris affirmare non audeo, cum expertus non sim, tamen si doctissimus D. Rex ulterius hujus morbi progressum aut causam investigavit, gratissimum facies si illo impertiveris Dom. Haak aut

Londini e Collegio Greshami
30. Martii 1682.

VIR AMPLISSIME

Servum tuum obsequentissimum
FRANC ASTON,
Soc. S. R.

Ad Authorem.

Historiam vestræ morbidæ & casum mirabilem & accurate descriptum perlegerunt plurimi, multa occurrunt explicatu difficilia & ardua, quæ forsan experientia vel autopsia elucescent, vesiculas in superficie emergentes valde acres fuisse relatio vestra significat, e sanguine mordaces & lancinantes particulas, salinas forsan, sæpius separatas vidimus, cujus figuram aut naturam divinare vix est possibile cum levidenti tantum additione vel subtractione in alienam facile mutantur; sic videmus aquam fortem vel salis armoniaci vel vulgaris exigua proportionem imbutam in aquam Regiam reductam. Ad dissolvendam calculosam substantiam spiritu nitri vix aliquid præstantius & sælicius propinari potuit. Ipsemet post varia tentamina ut menstruum aliquod præparare possem Lithonthripticum nihil inveniebam præter hocce notatu dignum, sine quo ægra vestra diu fuisset extincta. De tartaro quod scribit e ventriculo intestinis & vesica excreto, dico primo me iudice nomen illud quod

quod præcipue vini tartaro vel calculo debetur, male convenire cum materia in corpore nostro concrefcente, in isto nempe multum falis fixi, olei, & fpiritus acidi, in hoc vix aliquid falis fixi reperitur, multum volatilis & urinofus, nihil fpiritus acidi, parum olei & plurimum terræ datur. Corpus tamen fluidum in offa, cartilagine & alia folida concrefcere, animalia, foſſilia, imo ipſam aquam petreſcere non amplius mirandum; certe credo phænomena quædam rariora a viro celeberrimo poſſe adhuc elaborari, præſertim cum vobis copia detur iſtius materiæ, e. g. ſi materia lapideſcens in ventriculo conferatur cum iſta in inteſtinis, & utraque cum altera in veſica genita, an nimirum falia volatilia oleoſa in prima per analyſin igneam ſeparari poſſint, an tantum in ultima? An ſpiritus acres efferveſcentiam excitare ſoleant, æqualiter cum ſingulis? Gratum revera fecit excell. vir omnibus noſtris medicis per curioſam iſtam relationem, ideoque adhuc rogamus tam ſtupendæ hiſtoriæ continuationem. Miror quod nulli appareant calculi fellei in tanta varietate calculorum, quorum naturam hac in re exploravi, quod ſpecifica gravitate multum differant ab aliis, cum nimirum adeo ſint leves ut multum emergant ſuperficiem aquæ vulgaris. Nota & mihi eſt fœmina nobilis valde cruciata doloribus hepaticis, quæ brevi repetitis viribus duos tranſmiſit calculos e veſica fellea in inteſtinum per cœcum & anguſtum ductum cholidochum, quod fidem meam ſuperaffet niſi præſens fuiſſem, quanto vero cum dolore parturiebat, tantum ſentiebat levamen ſtatim poſt projectum calculum in inteſtinum, qui vix per aliquot horas illis hærebat, quam primum mihi juſtam capiendi menſuram occaſio dabatur, circumferentia plenum ſuperare digi- tum inveniebam, ex colore, odore, ſapore, levitate, combuſtibilitate calculum felleum determinare par erat, alter calculus non tantæ fuit mollis, nec valde tamen inferioris. Latex urinofus de quo clar. Dom. ſcribit per fauces evacuatus, rariffime & vix unquam obſervatus fuit ante, ſi modo vere fuerit urinofus. In ægris noſtris calculoſis poſt diurnam renum vel ureterum conſtipationem plethora in vaſibus obſervavimus egregiam, quamobrem provida natura ut hanc humorum inundationem evacuet, in quemcunque alveum effundit, & non raro per glandulas ventriculi in hujus capacitatem larga quantitate ſecernit e ſuo gremio ſanguis, unde per fauces vomitu extrudatur; tale quid mihi occurrebat in ſalivatione vi Mercurii excitata, & ex improviſo in faucibus ſuppreſſa fermento in ſanguine Mercuriali adhuc ſuperſtite, ſimul etiam alvo continuante ocluſa, hinc diſtenta nimis vaſa in ventriculum tranſcolabant lympham per vomitum rejectam, ſalivæ in pelvi ſervatæ plane congruam, ab urina vero in utroque caſu multum diſſimilem.

Dantur alii inter nos communicationem clariff. Dom. ambientes, quorum unum hiſtoriam in quibuſdam parallelam narrabit, cui relin-

quo istam provinciam lubens, imo ob temporis penuriam desistere cogor, admodum dolens mihi jam negari opportunitatem communicandi quædam non vulgaria. Modo dignum indicet literarum commercium nobiscum continuare, si quid novi phænomenis vel libri nobis occurrat certam hujus rei expectabit narrationem

D. Londini 28. Martii 1682.

Nominis Tui, VIR EXCELL.

Cult. perp.
FR. SLARE,
M. D. Reg. Soc. Sod.

EPISTOLA AD SOCIETATEM REGIAM
POSTERIOR.

Illustres nobilissimi doctissimique Viri.

TAcito tempora gressu diffugiunt, nulloque sono annus vertitur, vitæ emblemata, quibus mensuramur, incitaturque ea, quæ alicujus boni esse possunt, ne sero suspendeamus, moti unde, fructum licet adhuc immaturum decerpere historiamve de petrificata nostra, (cujus obitum inane expectavimus) continuare quam occultare maluimus, ne aut phænomenis hæctenus nihil contigisse aut non observasse putemur; videmus enim hinc & inde historiam istam grate acceptam, variis prelis mandatam, sed non æqualiter ad sensum verborum translata vel examinata esse, plurimosque doctos hæc etsi pauca ob casus infrequentiam admirari, progressum monere, quosdam vero ad sortilegia, vel inter istas species referre, quæ fidem oculumque fallant, assentiret forsitan nisi summus naturæ author in hac inperscrutabilia prius sæpius recluderet, physicoque scrutinio ad redundantem nominis sui gloriam rimanda concederet: in hoc dum laboramus clarissimorum virorum desiderium non impleturos sed favorem excitaturos speramus.

Ab eo quo historiam secunda Calendarum octobris anni seculi octogesimi primi pertexui, ægra nostra moderate vixit, satque bene naturæ functionibus, ut ante relatam, in excipiendis & excernendis recte occupatis ad decimam octavam anni octogesimi secundi mensis Augusti, qua torqueri nauseaque, & singultu absque tamen vomitu agitari cepit, dato cardiaco cum spiritu nitri dulci ad vigesimam nonam dicti mensis cessarunt symptomata, hac vero superioris & inferioris ventris cruciatibus summis angi, in latera volvi, respiratione impediri, hysterico pa-

toxyfmo infectari cum ructibus, cordis palpitatione & oscitatione visa, occurrebatur anodynis & antispasmodicis (omissis clysteribus, quorum usum ægra ob intestinalis motus inversionem valde horrebat) succedebant expansiones & jactationes artuum, motus convulsivi totius abdominis, constrictio musculorum laryngis & faucium cum aponia; tandemque parturientis dolor sibilo alto se dictans, quo contractis omnibus membris alvo dejecit insequenti trigesima calculum figuræ primæ cruore conspersum, cujus enixum sequebantur altera die duo minores longe; cum hæmorrhoidali fluxu dilaceratis vasibus post hac instar puerperæ habita, jusculis restaurata, remediis sublevata convaluit, intraque septimanas paucas resoluta jam quasi natura ad actiones obeundas vires collegit.

Hæc rerum tristis facies & vicissitudo, hic ægræ status ab ultimis præteritorum tolerabilior in dolorificum versus: calculi non tantum majoris ponderis sed & durioris substantiæ, valdeque angulosi, nec singulis digestionibus, sed velut in quadam matrice maturescences, abrupti pelluntur, tertia quartave septimana inferne nec ulterius superne excluduntur: alvus prius libera demum adstringi incipit, & una alterave a constrictione die lapidem parturit: urinam e vesica reddit paucam potui in quantitate non respondentem, variam, plurimum crassam & turbidam, quæ raro supprimitur, suppressam emingendo antecedit calculus sabæ magnitudine majoris, angulosus, cæterisque per omnia similis: & quod ante hac per intervalla, nunc quotidie contingit, mane dum urinandi motus urget, quantitate aliqua fluente per vesicam prius, nullo vel exiguo intervallo altera vomitu decedit ad uncias tres vel quatuor, ejusdem coloris, consistentiæ, odoris urinosi & ex ægræ relatione multifaria, cum nausea saporis, quæcunque clarius in spagirico examine apparere: tumet abdomen, nec solum ut ante in sinistro hypochondrio durities, lapidumque allidentium sonitus, sed in tota ventris dextra regione ob musculorum laxitatem aliquanto percipitur profundior, magnumque dolorem circa hypogastrium quæritur: appetit cibum potumve modice, qui ex radice glycyrrhiæ & hordeo usualis est, perque vices aliquid vini tenuioris conceditur: dormiendo subsultat: fluunt menses rarius & parcius nec tamen desistunt; pulsus habet & languidum, & celerem, & profundum & interceptum, pro variis symptomatibus variantem:

Respiratio ægræ liberior, non valida, sed sensus vix perceptibilis; mentequè plus nunquam movetur: tandem duodecima decembris anni ultimo elapsi tibia dextra gangræna ad palmæ latitudinem in sphacelum inclinante correpta, scarificatione cæterisque necessariis curata, nunc angina notha ob tonsillarum inflammationem premitur, plurimumque arteriosi sanguinis e faucibus fluit, majoris forsan excernendi lapidis prodromus, revulsionem per phlebotomiam in pede & clysmata tentatam

secuta fuit vigesima Februarii dejectio fæcum naturalium per inferiora; vigesima tertia vero & dejectio fæculenta & rejectio per fauces oleosæ clysmatis substantiæ cum fætore absque lapillis, unde imminens suffocationis metus abstinere iussit.

Hic casus rarus & mirus varia suscitavit genia: naturam enim fortilegia abhorrere philosophica sententia est, ipsam vero a limite & communi experientia in ægra nostra plurimum recessisse, si quis antehac proposita phænomena in dubium vocavit, nunc missa specimina credet, majorum siquidem morborum argumentum existit gravium symptomatum concursus, quæ seorsim sumpta, etsi explicatu singula leviora videantur, juncta vero ob motus varietatem ardue pugnant.

Calculos in humano corpore ad macrocosmi leges ex principiis activis vinculo salino cum matrice terra & phlegmate diversimode concresecere docet analysis, inque glandulosis partibus corporisque ductibus generari nihil ignori, quod gravissimi authores testantur, nostraque observatione constat, præter renum vesicæque calculos anno seculi septuagesimo septimo Catharinam Scertenleib puellam excretis tussiendo plurimis lapillis tophaceis in nosocomio nostro phthisi occubuisse; e contra fabulo multaque pituita gypsea in intestinis concreta varie dejecta Catharinam Blaseram anno octogesimo in eodem hospitio integre restitutam esse; virum ampl. Joh. W. majoris senatorii ordinis, arthriticum mense Julio anni octogesimi tertii, utroque uretere calculis obstructo, ab impedita mixtione decima & septima morbi die non juvantibus variis feri vacationibus phlebotomiis & lithonripticis apoplexia obiisse, quos lapides alia longe a nostræ ægrotæ substantia nulloque acido spiritu ob oleosam impregnationem solubiles extraxi, ren sinister naturali duplo, dexter vero triplo major, dilatatis tunicis multo sero tumidis, plurimis obhærentibus scatebant lapillis, ruffis, asperis, cum ex ureteribus secti essent apice rotundo, forsitan levigato vel formato in ductu, glandisque forma quercus minoris: nuperisve e tonsillis puellæ Mariæ Haffneriæ ad triginta duos tophos secuit civitatis hujus chirurgus expertiss. D. Alb. Baurenkönigius: insuper a clarissimo vestro Dn. Doctore Slareo historia communicata de calculis felleis raræ magnitudinis pro angustia ductus cholidochi: & alia filii Ebræi cujusdam undecim annorum Weinheimii in Palatinatu degentis, lapillos diversi generis imo silices per virgam, anumque excernentis, ab urbis Heidelbergæ Syndico clariss. D. Zweifelio mihi perscripta.

Verum cum similia visu reipsa plurimum dissimilia sint, ut naturæ curiosis oblectationem aliquam, generique humano solatium fructumve præstemus, accuratiusque loquamur, physico examini calculos hosce subjecimus.

I. Solvendo, sic spiritus sulphuris, vitrioli, aceti que affusus aliquem effervescenti motum incipit, imprimis in iis qui ventriculo excreti, rarioris

tioris texturæ, friabiliorisque substantiæ sunt, sed citius acidis suis particulis inflexos poros ingressis, subsistit nullamque solutionem perfecit. Salis armoniaci spiritus ne quicquam movet, & omni modo tentatus veluti homogeneous subjecto suo conquiescit. Sed nitrosus Achilles cuncta destruendo subigit.

2. Destillando per retortam, œsophago excreti, salis volatilis cum spiritu & phlegmate paucum, terræ plurimum salisque fixi fere nihil: posteriores alvo redditi cum iis ex vesica ejusdem figuræ & substantiæ plus volatilis cum paucis ad gustum subacido phlegmate & spiritu urinoso forti, modicum fixi salis at plurimum terræ habebant. Calculorum horum uncia sex exhibuerunt capitis mortui uncias quinque cum drachmis duabus, & ex his salis lixiviosi circa scrupulum cum dimidio phlegmatis cum spiritu & immisto sale volatili drachmas quinque & semis, adhærente quadam portione recipientis lateribus. Hic liquor junctim sumptus addito spiritus vini alkalifati quanto, in alembico exiguo caloris gradu sublatus deposuit in capite salis volatilis urinosi scrupulos duos & sem. Olei nihil conceptum nisi volatilium fluorem salium eo referre velimus.

3. Præcipitando. Liqueur destillatus spiritus vitrioli additamento in rubram tincturam vertitur, tandemque crassior evadens quodammodo secedit in fundum: affusus vero idem spiritus a destillatione residuo capiti mortuo, aut sali inde elixiviato non aliam quam cum sale & oleo tartari impetuofam effervescentiam excitat.

Sic lapides nostri constant, plurima terra, sale vol. exiguo, acido fixo perpaucis, quod sale spirituque urinoso infractum & edulcoratum esse, spiritus armoniaci hujus naturæ demonstrat, acidarum partibus immixtus eas retundendo & implicando in dulcem saporem cogit, post non resolubiles.

Ex in concludimus salium lixiviosorum naturam a salis tartari non recedere in ægra nostra & reperta matrice, incorporandi subjecto, accedente acido, motum (effervescentia aliqua progressa) invicem silti, inque calculos hosce coire; prout vitrioli spiritus particulis suis acutissimis & flexibilibus (unde oleosus tangitur) sal tartari penetrando quidem destruit, sed destructum in sui naturam aliter colligando cogit: in hisce calculis ut jam ad suam crasim dispositis nil præstitit, verum sal fixum igne sublatis implicandi spiritibus in suam naturam reduxit; ex qua coagulatum constat.

E contra nitri spiritus acidus quidem sed ob subtilissimi salis conjunctionem particulis rigidioribus, penetrantissimis, inseparabilibus constans, non tantum una qualitate cuncta solvebat sed & altera reunionem impediabat, cum particulæ hujus rigidiores in actu continuæ sese flectere, saliaque divisa in alienam naturam combinare non valuerint.

Spiritus vero salis armoniaci urinosus salibus istis volatilibus confimilis

millis exque fixis productus, illa non modo quieta reliquit, sed & hæc ut gremium suum amplexus.

Hinc longe alia calculorum nostrorum generandi ratio & locus quam eorum qui abs renibus excluduntur, cum hi e particulis feri rigidioribus, vel ad pororum renalium relationem crassioribus, sensim obhærentibus eosque oblitterantibus contextentur, lubrica quidem aqua flexilibus particulis decidat, salia vero innatantia insensibiliter reticulo huic implicentur, tandemque in lapideam duritiem accrescant; quod prius communis experientia constans exhibet senes, quibus crassiores humores, minusque meabiles meatus contingunt, in hunc affectum valde pronos; posterius destillatione firmatur, etenim imminuendo ejusmodi calculos, donec collum angustum retortæ ingrediatur, subdito igne prodit spiritus urinosus cum sale, remanetque in fundo retortæ non commotæ figura lapidum, quæ in cineres commovendo decidit, eaque vero rursus affundendo eductum liquorem in calculos conjungitur, ex quibus salium copia & implicandi modus in his optime constant.

Qualiter vero & ubi in ægra nostra generentur lapilli & topi tartarei (ea in vivis) vix esset hujus loci & temporis divinare, nisi rationi aliquid concedendum foret.

Vesicæ sub epidermide limpido sero fragrantæ, ibique ob impeditam cuticulæ transpirationem, obstructosque glandularum subcutanearum poros denegantium refluxum, collecto, sanguini pellenti, non vero quieto ortum debent, cum hic a tempore, quo coagulari visus est, nusquam ampullas fuscitavit, & secus motui contrarium esset, mordax vero, lancinansque humoris qualitas atque inspissatio singularis acidi in corpore prædominantis argumentum, cujus rimari naturam difficile, cum levissima additione vel detractio, motuve humores alterantur, ut ex chylo sanguis, ex sero lymphæ, ex aqua forti regia generetur, aliisve naturalibus cernere evidens est: qui humores in receptaculis suis glandulosis, ut locis natalitiis, varie & perversim alterati, tantas coagulationes efficiunt, cum stagnantes exhalato alkali spirituoso inspissantur & acescunt, haud secus & analogum sanguini vinum, quod evanidis sulphureis particulis, quibus cum acidæ incorporatæ hærebant, relictis his in acorem vertitur: & certe dulcis acidique ratio non alia est, quam diversimoda major, minorve acutarum partium cum aliis commixtio, actusque retardatio, ut in saccharo, melle &c. hinc sanguis etsi tandem inspissatus, tamen dulcis linguæ occurrit, immo pro tactus ratione magis minusque feriunt, parva inter titillationem & dolorem distantia.

Merito ergo glandulæ præprimis inferioris ventris feri lymphatici (vel pituitæ in hac acidæ) receptacula & ergastula in vitio occurrunt, quo humor jam heterogeneus ductibus suis haud exoneratus, atque e pancreate in duodenum longo intervallo non solutus acidior evasit: hinc prior hisce præ utero attribuenda mali labes, (cum naturaliter absque imprægnatione,

mensium suppressio ante annos senectutis, nulla contingat) quæ in corpore primos hos effectus ederit, unde restagnans sanguis majorem corruptionem, majoresque turbas fovebat, non enim subordinatæ causæ pugnant.

Subita vero vesicarum evanescentia ad remedia resolventia volatilia commode refertur, quibus obstructions universi referre nitebamur, factum unde ut una cum meatibus glandulosis patefactis non modo refluxus resolutio humorum datus, sed & magnum pituitæ receptaculum pancreas, impetu in intestina & ab hinc massam chyli viscosam indeque sanguinis universam humorem contentum acidum effuderit, sicque diathesin pravam hucusque continuatam induxerit: qui chylus juxta principia sua alius vix statui potest, ægra adhuc in sanis magno aquarum potui ad juvenilem viscerum æstuantium calorem suppressendum dedita, aquis etsi in hac urbe saluberrimis in subjecto capaci evidentem causam non detrahimus, ex qua consequens obstructio ductuum glandularumve concinnari potuit: quantum vero vel an contribuat bilis in petrificatione hac vix invenire est, cum hæc aliter ac nostri calculi sale lixivioso redundet.

Hinc ventriculus, intestina, glandulæ primarii generationis loci, quamvis & in vesica secundo producentur, latex quippe urinosus primæ digestionis vitio ita inquinatus, secundæ excrementum, multo acido, saleque & crasso phlegmate imbutus in vesica stagnans in coagulum invicem accedentibus particulis aptis coivit, unde & mucus & calculi absque alterius rei accessu vel dissipationis ope.

Quatenus vero ante filices exiguos variaque cæmenta evomuerit, cum ab hinc vomitu nihil excreverit, causa delitescit in corpore, aquarum tamen pro ratione subjecti recipientis diversa, diversa est lapides producendi & incorporandi vis.

Pondus specimina probant, non enim desistente agendi vi in subjecto disposito effectus continuantur, ut decem hætenus libras superarint.

Alienæ a podagricorum tophis substantiæ, primos ventriculo excretos rarioris compacturæ ac non ut salia humectando, cum minima haberent influorem, sed rariore minusque firmiter implexos angulos movendo insensibiliter contritos in pollinera redegit, quemadmodum in vitriolo albo, lignis corruptis exsuccis, aliisque ab aere contingere videmus, contra vero vini spiritus rectificatus raros poros facillime intrans, nec aeris instar vibrans fibrillas quietas sustinebat.

Motus naturam esse renitente objecto circulare vermiculari & retrogadi in nostro subjecto patulum est, majoribus lapillis ad angustam portam intra exitum illi & principium coli circa cæcum obhærentibus, retractis orbicularibus musculosis intestinorum fibris peristaltici motus inversionem contigisse, causam vero tam violentam ut calculorum facile valvulam aut ineptam everfisse, aut plane diruptisse.

Hoc ostio patente, quid ni stimolata intestina clysmate sursum absque excrementis durissimis rejecerint? cum scybala videamus in colicis adeo indurata cellulis inhæreræ, tandemque ad alvum descendere, ut vix coctione solvi, multoque minus clysmate dilui possint; æque quidem mirum hæc contigisse & etiamnum contingere infarctis ductibus crassioribus lapillis, verum ad horum figuræ varietatem spectantes, eos non ad intestinorum cavitatem conformari, sed ubique lateraliter immo in aliquibus per ipsa quibus perforantur foramina, chylo descensum & clysmatibus ascensum concedere.

Urinosi laticis colorem varie immutari, substantiamve alterari pro accedentis vel deficientis ratione quemvis dies docet; cæruleæ vero pelucidæ contra naturæ ordinem succedentis cum tempore alia est perquirenda ratio; illis enim magis minusve bile saturatis intenditur vel remittitur tinctura, aut admixtis variis heterogeneis vel spiritibus exhalatis incrassatur, inque opacam & virulentam vertitur urina.

Cujus collectæ excretionem impediēbat mucus in vesica ejus collum glutinans, tantam vero octo librarum quantitatem vesica capere incapax, nisi non naturalem extensionem ei concedamus, qualem in puella sub finem anni septuagesimi secundi Johanna Heuschleria observavi, ad quam ut asciticam accersitus, quærenti causas obtigit inflammatio colli vesicæ, anodyna & post catheterem applicare jussi, unde incredibilis lotii quantitas libras novem superans subsidente ventre continuo fluxit, ipsaque convaluit; urinas vero non tam in vesica quam renibus vasisque cæteris redundare posse superius exemplum D. J. W. declarat.

Evenire unde potuit, ut excedens hujus laticis urinosi quantitas apertis cæliacæ ostioli in cavitatem ventriculi exsudarit: verum propius observantibus constat, urina non redundante ejusmodi fieri vacationem, plurimum puram, aliquando vero quibusdam chyli ciborumque particulis mixtam; nec si quis antecedentem historiam serio examinabit, quicquam excretiones ante primas ægræ ingestum multo minus hucusque datum intelliget, quod urinosum saporem &c. induere valuerit; nec latex semper redundans vasa sanguifera eructare cogit: inde ex ipsius rei contingentibus veris aliquid contra naturæ leges in hoc corpore contingere, conjicere licet, forsanique hinc continuatæ calculorum generationis aliqua causa petenda, cum ventriculus nova saburra perverfoque fermento humorum quotidie tentetur, secus jam jam remedijs alteratus esset: memor quidem sum exempli, quod mihi contigit an. 1677. in Eva Zuberæ annorum quadraginta cive urbis hujus, quæ enixu partus violento, vesica urina distenta foetus exitu valide compressa, hacque violenta causa aperto uracho, urinæ per umbilicum integro puerperio majorem portionem exoneravit, demum consolidato hoc naturaliter fluxit; nisi quod ipse

ipse subinde pruritu & aliqua transsudatione tentetur: ast a naturalibus & manifestis ad non naturalia occulta, ductumque latentem hactenus concludendum non est.

Abstinentiæ thema Lentulus noster ad divum Jacobum primum regem Angliæ potentissimum pertractavit, ignota tum transpirationis huiusque principii circulationis causa varie ratiocinatus, sed ad hanc reflectentes, hominem respirare, adque substantiæ deperditæ restaurationem refici, ars statica docet, plus insensibiliter a corpore excerni transpirando quam omnes per excretorias vias sensibilibiter excludi. Ut vir robustus in actione permanens octo librarum potu ciboque singulis diebus aliquot saturatus, tres tantum vel in summum quatuor manifestis in excrementis deponat, facta tamen digestionem amplius non ponderet, quam cibum ante sumtum: hinc coctionum energia omnia imminui inque spiritus tandem resolvi, & transpirationis, in solutione morborum insensibili & hecticorum devorata substantia, veritas consistit; qua non ob epidermidis constipationem procedente, non opus erat refectione; secus aer inspirari ad spirituum vitalium refectionem debuit, ut exspirari posset, sicque in motu ens manere, qui ipse aer inspiratus, increasatus, in vasis in serum versus, urinandi materiam tempore abstinentiæ commodam præbuit, ut hydropicos sæpius cernimus folius aeris aquosis particulis intumescere.

Hæc sunt excell. Domini, quæ olim desiderastis, exigua, nisi favoris vestri digna videantur, in schemate expressa, quorum specimina doctiss. præclaris amicisque viris in rei testimonium mittere volumus, ut si aliquid cum tempore observari velint, hortari dignentur; inelyti enim Senatus nostri amplissimi mandato, pro clementia sua in miseros ægra nostra publico loco sustentatur & observatur, cautumque est ne mortua ante exactam eviscerationem sepeliatur, quo publico ex ipsius laudatissimo desiderio aliquid boni redundare possit. Unicum rogo benigne accipiatis, sculptorique mandetis, cum ad circulum cuncta mensurata sint, ne excedat vel detrahat, fidemque historiæ frangat.

Dabam Bernæ in Helv.
ult. Febr. 1685.

EXCELLENTISS D.

Cultor perennis
SIGISM. REX
M. D. Rpl. Ph.

Q q q z

Cal-

Calculorum specimina præter ea, quæ Exc. D. D. ac Prof. Bauhino Basileam, ut & Clariff. D. D. Lavatero pro bibliotheca civica Tigurum alioque miseram; tabula cum pondere quædam promiscue juxta ordinem productionis & distributionis exhibet.

Fig. I. & XII. Regiæ Angl. Societati Londinum missi lapides hic Drach. VII. & sem. ille ponderabat. XIII.

Fig. II. Rev. D, Abbati de la Rocque authori ephemer. curios. Gallix Lutetias. dr. IX.

Fig. III. D. D. Thomæ Bartholino S. Regn. Daniæ, Hassnienfisque Acad. Archiatro dr. X.

Fig. IV. & XV. D. D. Carolo Drelincourtio Ser. Princ. Auriaci & facult. med. Lugd. Bat. Archiat. hic dr. III. cum dim. ille XI.

Fig. V. & VII. D. D. Wedelio Saxonix Arch. curiosorumque naturæ Herculi, Jenam, hic dr. VIII. ille IV.

Fig. VI. D. D. Muralto incl. Reipubl. Tigurinæ med. doctiff. nunc Archiatro dr. VII. & sem.

Fig. VIII. D. D. Volkammero Reipubl. Norimbergenfis facult. med. Decano dr. VIII.

Fig. IX. D. D. J. J. Wepffero diversorum Principum, Reipublicæque Archiatro famigeratissimo, Schaffusium dr. VII. cum dim.

Fig. X. D. D. Mullero, Phys. Lindaviensi doctiff. dr. VII.

Fig. XI. D. D. Christiano Menzelio. Ser. Princ. Elect. Brandenburgici Arch. & Consiliis Berolinum dr. IX.

Fig. XIII. D. D. Theophilo Bonetto, med. expert. dr. V. Genevam.

Fig. XIV. D. D. J. J. Hardero facult. med. Prof. Doct. Basileam, dr. XIII.

Fig. XVII. D. D. Waldschmid. Hassix Arct. & Prof. pr. Marpurgum. dr. IX.

Fig. XIX. D. D. Reinstant Illustriff. Marchionis de Louvois med. expert. Parisios dr. VIII.

Fig. XX. D. D. Paulo de Sorbait S. Cæs. Maj. Arch. & a Consiliis inferioris Austriæ dr. VII.

Fig. XXI. D. D. Francisco Reinhardo med. exc. antiquæ Reipubl. Solodurenfis Senatori. dr. VIII.

Fig. XXII. D. D. Alberto Benoit. dr. XVIII.

Fig. XXIII. D. D. Samueli Steckio. dr. XVI. Utroque Incl. nostræ Reip. Phys. digniff. Collegis Honoratis.

Fig. XXIV. Bibliothecæ Civicæ consecravit. dr. XVII.

Fig. XXV. D. D. Dapplesio med. Lausannensi Doct. dr. VII. & sem.

Fig. XVI. dr. III. XVIII. dr. XIV. & XXVI. dr. XXII. mecum refervo.

*Reverendissimo D. D. ABBATI DE LA ROCQUE
Auctori ephem. cur. Gallie.*

SI quæ sunt, quæ favoris, animique clementis gratiam exhibent, sunt peregrinorum, absentiumve, ignotorum ne dicam, commendationes, has mihi contigisse in historica narratione puellæ nostræ calculosæ, certum, quam Londini Anglorum impressam vestris doctissimis ephemeridibus medicis dignam, iudicastis, hanc nudam, fœtum velut immaturum fovere, ratiocinioque physico rem secus monstruosam enucleare, Vir eruditus quidam susceperat, exinde amicus, cui tanto plaris debeo, quanto gratiori animo pertractavit, & quæ minora forsan nunc apparebunt majora, præteritis quippe Martii Calendis historiam continuatam cum aliquo examine spagyrico & iudicio medico, quantum, ægra in vivis, licuit, regie Societati miseram, quæ forsitan impressa citius in actis, almas vestras Athenas aspiciet, utque candori in enarratione, historiæque fides habeatur, hinc & inde doctissimis amicisque viris specimina distribueram quæ schæma exhibebit: accipe ergo reverendissime Domine artisque promotor, animi tui benignitate, & ea qua polles in Aesculapij affeclas propensione, exemplar sub figura secunda, cujus varia positura varie schæma immutare potest, favoremque perenna in

Dabam Bernæ Helvet.
4. Apr. 1685.

REVERENDISSIMI DOMINI

*Cultorem indefessum
S. R. M. D.*

*Excellentissimo Viro D. CAROLO DRELINCURTIO Sereniss.
Principis Auriaci & Almæ Univers. Lugd. Bat. Archiatro.*

TEmpestiva occasione frui ipsius Coi dictamen, quam nactus per amicum clariss. & præteritorum memor & futurorum persuasus ut doctissimo Viro non modo beneficiorum olim in alma vestra academia mihi collatorum insigniorum gratias rependam, sed de hinc abs Clarissimo D. fratre acceptorum elegantissime scriptorum, vicissim mea tenuiora commendem, e suppellectile ut parva deprompta, magna quæ esse non possunt, historiam de pertrificata nostra continuatam, cum aliquo iudicio medico & adjectis speciminibus ad Viros, doct. quo rei testimonia ipsa loquantur, quos inter Exc. Nom. tui omni vita nusquam im-

memor, hæc exemplaria mitto, hæc si penes vestra reservare, aut alterum inter curiosa academix recondere velis, pro favore tuo age; sunt quædam singularia & a communi experientia remota quæ in historia occurrunt, sed sincere scripta. Sique doctissimo judicio tuo ulterius me erudire velis, reverenter habebō, non enim alium scopum meditor quam generi humano salutarem. Hisque cum alma vestra facultate medica optime vale & fave

Dabam Bernæ Helv.
18. Apr. 1685.

EXCELL. NOM. TUI.

C. pers.
S. R. M. D.

Excellentiss. Viro D. THOMÆ BARTHOLINO S. Regni Daniæ, academiæque Hassniensis Archiatro.

CUM antehac historiam de calculosa puella aliquantum miram narrarim publico, nunc vero continuata imprimatur Londini, schæmaque adjunctum specimina missa exhibeat, ut doctorum scrutinio generi humano e subjecto raro tandem salutaris quid erui possit: hinc venerande Antistes celeberrimi nominis tui ob artis insignia facta & rever. Parenti meo olim Patavii inter Musarum Fama varia amicitix signa exhibita, haud immemor, Exc. tuæ specimen exhibere fas fuit, quod per expert. chir. nostrum D. Baurenköningium colonos Helvetos a Serenissimo Principe Electore Brandenburgico expetitos Podstatium ducentem, Hamburgum deferre indeque transmittere curavi, qua opportuna occasione, cum dubio procul septimanas aliquot in aula Principis sit commoraturus, favoreque excellentiss. Viri digna historia responso judicetur, literæ ad Excellentissimum Dominum Menzelium Archiatrum Berolinum datæ manus Dni. Baurenköningii tandemque meas pervenient. Obitum a phthysi ante triennium clarissimi Domini Bogdani per decennium collegæ desideratissimi adhuc doleo, qui nominis celeberrimi tui sincerus cultor mortuus, sic ego tua sub umbra, favoreque vivo

Dabam Bernæ Helvet.
20. Apr. 1685.

DOCTISS. VIR
EXCELL. NOM. TUI.

C. peren.
S. R. M. D.

*Excellentissimo Viro D. CHRISTIANO MENZELIO Sereniff.
Principis Elect. Brandenburgici Arch. & à Consiliis.*

Cum mens sit infervire publico, ipseque honos resultet à doctis quos inter palmam fers excellentiff. vir, hinc mihi gratulor fœlicem occasionem nactam exc. tuæ notitiam induendi, simulque per clariff. & expertiffimum chirurgum nostrum Dnm. Baurenkœningium specimen calculosæ nostræ puellæ, si dignum, offerendi, quæ quanto magis à tramite recto declinavit, tanto admirabilior ejus videtur historia, quam cum medico judicio, quale ægra superstitite licuit continuatam sub prælum Londinum missam, speciminibus excell. doctif. viris hinc inde distributis censui confirmandam, quæ ut benigne accepta spero, sic viciffim sapientiffimo judicio & examine docto me erudire, suffulcire dignabuntur, quo aliquid tandem salutare e tanto subjecto redundare possit. Excipe ergo favore tuo Excellentiff. Domine prodromum exiguum, ut cuncta mea publico & doctis, sic præprimis tibi deberi judices.

D. Bernæ Helv. 20 Apr. 1685.

DOCTISS. VIR
EXCELL. NOM. TUI

Cult. perp.
S. R. M. D.

*Excellentissimo D. J. WALDSCHMID, Sereniff. Principum Hassiæ
& Universitatis Cattorum Archiatro.*

Quam artis præstantiam indigitavit senex, eam non modo in te quærunt excell. vir sed omne complementum nacti, doctiffimisque tuis præceptis imbuti celeberrimum nomen celebrant, hinc doctiffimo viro, non pro ingenii excell. tuæ excelitate opus, sed testandi in artem affectus, specimen de calculosa nostra, sincerum rei argumentum, transmittere debui, cujus historia continuata brevi prelo Londini liberabitur, accipe quo mittitur animo, sique res ipsa digna sagaci, prudentiffimoque judicio tuo habeatur hoc favore digneris.

D. Bernæ Helv. 20 April. 1685.

DOCTISS. VIR.
EXCELL. NOM. TUI

Cult. Ind.
S. R. M. D.

Excellentiss.

*Excellentissimo Viro D. J. GEORGIO VOLKAMMERO, Collegii
Medici Incl. Reipubl. Norimbergensis Decano.*

QUum nuperis ab exp. D. Baurenck. singulare desiderium exemplar calculorum de petrificata Lauwera videndi intellexissem, tanto magis commendatam historiam, quanto a doctioribus specimina expetita vidi, occurrunt quidem in ea a communi naturæ cursu aliquantum diversa, re ipsa verissima, imprimis urinæ regurgitatio per fauces e vesica, ut videtur retroactæ, aliaque plura, quæ doctorum doctissimo judicio subjeci, præloque Londinensi nuperis Martii Calendis historiam continuatam, adjuncto & meo scrutinio medico, mandavi, hinc me sælicem dicere contingit quod & venerandi viri hoc, quod mitto, specimine inter artis, meique patronos excellentissimum nomen celebrare, ipsumque me tanto favori commendare possim.

D. Bernæ Helvet. 7. Maii 1685.

DOCTISS. VIR

EXCELL. NOM. TUI

Cult. Hum.

S. R. M. D.

*Excellentissimo Viro Domino WOLFFGANGO WEDELIO,
Sereniss. Princip. & Elect. Saxonie, ac Facultatis Jenensis
Academia Archiatro.*

QUantum respublica medica celeberrimo viro debeat, universus loquitur orbis, qui secus non potest, quam tantum scientiarum admirari abyssum, venerari genium, e quo non nisi magna faustis laboribus resultant, hoc clave naturæ recluduntur abscondita, concentrantur doctrinæ diversa. Hinc debetur, gloriosumque est doctissimo D. & quæ inter naturæ curiosa, & a communi experientia remotiora offerre, sagacissimoque judicio subjicere historiam de petrificata nostra cum examine medico, quam continuatam Martii Calendis nuperis Londinum sub prælum miseram; accipe ergo favore, non digna pro meritis Excel. T. sed ut rei aliquantum miræ & verissime scriptæ singulare testimonium, specimi-

cimina calculorum, patereque magnanime excel. nomen inter artis Patronos, meosque venerari abs

D. Bernæ Helv. 9. Maii 1685.

DOCTISS. VIR

EXCELL. NOM. TUI

Cultore Assiduo.

S. R. M. D.

Ad Authorem.

GRatias duplici nomine habeo & debeo, & quod mei memineris, & pro transmisso raro munere per virum clariss. & artis peritia insignem. Historiam hanc quod attinet omnino mirabilem, iudicium meum suspendere æquum est, donec constiterit an res naturæ vires sequatur nec ne? Hactenus enim credidero cacodæmonem in partes venire, siquidem majora fragmenta, quam quod ex liberalitate Exc. V. penes me est, exclusa sint, quis enim œsophagus, ut inferiorem gutturem prætermittam, impune tulerit illorum transitum? Interim quo me beasti munere amiciss. vir, amplecti perge & favere.

D. Genevæ pridie Cal. Mart. 1685.

EXC. TUÆ.

Ex animo addictiss.

THEOPH. BONETO. M. D.

Ad Authorem.

Nuperis accepi gratissimas tuas literas, una cum specimine petrificationis in scatula exhibito, gratias & pro munere hoc eximio & affectu immerito ago habeoque maximas, rogo vero majorem in modum, ut paulo plenius de petrificata hac materia me informare digneris, neque enim examen à te scriptum, testibus laudatis literis tuis, adhucdum vidi; est apud nos petrificans aqua, quæ muscum terrestrem totum in faxum, non tam obducit, quam vertit, cujus exemplar ad te mittam proxime, modo occasionem commodam novero; ut aliquod grati animi testimonium sistam mitto spicilegium medicum de peste his diebus prælo expressum. Si

Disput. Medico-Pract. Tom. III. R r r levi-

devidensibus meis officiis demereri porro affectum, vel honoribus tuis ve-
lificari ullo modo potero, gloriosum id mihi ducam. Vale ex voto
Vir. Nob.

Dabam raptim Jenæ Saxonum 21. Junii 1685.

E X C. T.

Paratiff. S.

G. W. WEDELIUS
Arch. & P. P.

Ad Authorem.

Quod me gratissima tua epistola per celeb. vestrum chir. D. Bauren-
konig allata dignare, simulque admirandum puellæ vestræ calculum
transmittere volueris, pro summa tua erga me benevolentia agnosco, &
propterea maximas gratias ago. Admiratione dignus est hic calculus hu-
manus, cujus historiam aveo scire, cumque eam Londino receperis im-
pressam, ejus mihi Doct. V. fac copiam unico exemplari; interea, si
vacat, & occasio per Norimbergam vel Francofortum aut aliter se obtu-
lerit, historiam ejus mihi calamo paucis adumbra, & omnes circum-
stantias apud puellam consideratione dignas significa, sc. vitæ genus, æ-
tatem, parentes ejus num calculosi fuerint? an? quod in multis puellis
tenerioris ætatis accidit, singularium rerum appetitu depravato v. g.
ad calcem lutum à parietibus abrasum, cretam, mineralem terram, la-
boraverit & adhuc sit obnoxia; hæc & similia nos in penitiorem rei &
morbi essentiam inducere valent, quæque libenter prius nossem, quam
certum quoddam judicium de hoc calculo traderem; ita vir celeberr.
Vale & animi grati tesseram opus hoc nostrum Botanicum accipe, tuoque
literarum commercio ulterius fave.

D. Berolini 28. Junii 1685.

NOB. NOMINIS TUI

Cultori perpetuo

CHRISTIANO MENZELIO
Arch.

Ad Au.

Ad Authorem.

V Irorum opt. D. Baurenk. ut p'urimum debeo, ita officiose saluto, ille enim nostrorum discursuum memor datis mihi suis robur addidit verbis; excidit equidem haftenus calculorum istorum h'istoria, quam tam amice nobis narravit, nec amplius recordari potui ob declinantis ætatis imbecillitatem, qua nunc laborare incipio. Insignes interim ago gratias pro talis calculi tam amica communicatione, cujus tunc facta fuit mentio; te favente Doctiff. V. cum uberiorem hujus casus obtinuero scientiam, quæ in hanc rem publico commendandam & examinandam obtulisti, me in omni pro viribus adæquando officiorum genere invenies paratissimum. Ignosce rogo, meæ, quam hic admitto audaciæ, & me experiere semper.

D. Norimbergæ 16. Octobris 1685.

EXC. T. DEVOTISSIMUM

J. G. VOLKAMERUM.
Col. Med. Sen.

Ad Authorem.

L iteras perlegi vidique horrendum illud metheorum microcosmi, si materiam ipsius considero, sanguinem esse in lapidem versum non dubito obstetricante calciformi quadam minera, causata à facultate viscerum lapidifica, accedente sanguinis fortassis menstrui regurgitante & a viis ordinariis aberrante copia. Vidimus similiter lac in mammis petrificatum, & tussi rejectos calculos; item vidimus bilem in vesicula felleis petrificatam & per intestina rejectam; observavimus calculos grandiores in intestino cæco natos & formatos, dein per intestina rejectos, tamen illos colorem bilis, hos intestinorum excrementa referentes. Hinc in hoc casu existimo petrificari sanguinem, distitante id colore; quin et si sanguis, lac, vel caseus commisceatur cum calce confici potest pasta, qua tanquam colla reuniri possunt fracta viscilia, quæ postea dum siccatur lapidescit & medium fit lapideum. Remedium foret decantata & mirabilis ista aqua nostra quæ fit ex ----- de qua sex vel septem cochlearia mane jejuno stomacho sumuntur aliquot diebus, quæ non tantum lapides in quacunque parte corporis comminuit, sed tollit vim lapidificam, præcipue si continuetur: aqua alia nostra nephritica in

praxi nostra medica cap. de calculo vesicæ descripta per duos vel tres menses, omni die vitrum unum sumendo, multos juvabat. Aeratem ac temperamentum patientis non scripsit, hinc donec impressa viderim enucleatius respondere non possum: quantum ad D. Fratrem Ch. attinet, si quid potero, non intermittam, valeat interea Exc. V. & si quid ultra notatu dignum acciderit, notificet, dum maneo ad

D. Viennæ Cal. Junii

1656.

Obs. quium cl. V. paratissimus

PAULUS DE SORBAIT

M. Dec. Exci. Reginis inferioris Austriae Consiliarius.

Hæc aliquot epistolas adjungere placuit, candido lectori repetiti opusculi & desiderati argumentum, non vero quod sagacissima judicia in aream vocare, magisve a me absit illis impingere velim, quorum Zephiro vela mea commendo.

F I N I S.

Tubingæ 1716.

HISTORIA MORBI.

Mulier quinquagenaria pauperula, & duris laboribus adacta præcordiorum & ventris dolores, rosiones item ac lancinationes passa fuit, vagas in sinistrum femur, dextrum brachium, in artus fere omnes ac totum corpus. Subinde mucos & arenas minxit, quod morbosum non habuit. Urgente vero mictu parco & doloroso maritus medicastrum consuluit, qui viso lotio effatus est, Fœminam perplures calculos gestare, tota corporis sui interna superficie crustis lapideis obductam esse, ut dolum tartaro, & ægre ipsi opem dari posse. Dedit tamen ille, ut & tonfor paganus, aquam Saxifragiæ albæ largiter bibendam, & uterque iussit pubem oleis ungere. Frequenter & ubertim liquamina mucosobiliofa evomit, non sine cardialgia & febricula. Dormiens sæpius expavit & leviter deliravit. Per intervalla intense sitiit, & cum bibisset, quod solebat, Fontanam frigidam, in ventriculo auditus fuit sibilus & fervor strepidosus, qualis a calce viva, affusa ipsi aqua. Clausa maximam partem alvo, crepitavit abdomen murmuribus admodum tonitruantibus, & sonoris in longinquum, scybala aliquoties cruenta, exiturientibus imprimis calculis, quales non paucos nucleiformes tum, uti conjecturabatur ipsa, e vesica excreverat inopinato, cum doloribus hypogastrii pubisque uncorum & cultrorum ad instar scindentibus. Pronuper ob nova tormina incalefactum in fornace laterem planum pannoque duplicato tectum ventri imposuit, & illico in eo fragorem perlenfit insequente tenesmodico conatu protenso ad vesicam & posteriora, quo per aliquot horas durante colluviem pituitoso sanguineam ac una 30. calculos sua sponte & successive è muliebribus exoneravit, magnitudine & coloribus diversos, è quorum nonnullis chalybe scintillæ prolectæ fuerunt. Maximus ultimo decidit è naturalibus in pavementum lapsu gravi, *wie ein Pfundstein*. Cum posthac urina præter ordinem multa, effato clinicarum, *fast Kreiden weiss* profluxisset, animo soluta fuit.

EX JOANNIS JAC. LEMBKE

ET

ANDRÆ WESTPHAL

DISSERTATIO.

QUA PARS INTESTINI JEJUNI PER GUTTUS INFERIUS EXCRETA SALVA MANENTE EGRI VITA DESCRIBITUR.

Gryphifwald 19 Decemb. 1741.

CAPUT III.

Continens Historicam morbi expositionem, adjectamque ejusdem Resolutionem.

MEMBR. I.

Vir quidam in Rugia, qui triginta & quinque annos expleverat, corpore laborabat scorbutico-cachectico. Matrimonio contracto, sex intra annorum spatium mole quidem corporis valde augebatur, semper tamen infirmiori ac dubia usus valetudine; in primis vero malo sic dicto hypochondriaco vexatus. Integro illum sanitatis statu vigentem ac florentem, lac, atque cibi ex lacte confecti, mira adeo eum perfundebant jucunditate, ut tempore diurno & nocturno, hiemali & æstivo, nullum aliud ciborum, ac potionum genus, quam lac acidum, dulce, crassum, reliqua, ceperit, hauseritque, omni cerevisiæ & aquæ usu totam per ætatem intermisso. Est autem minime prætereundum, quod vir hicce, si in loco commoraretur alieno, nec lac statim ejus appetentiæ esset promptum ac paratum, graviter sit adfectus, quid? quod animo linqueretur. Alias vero ejus ratio vivendi ad regulas parum fuit adstricta, durumque & acidum ciborum genus in deliciis ei erat quam maximis.

MEMBR. I.

MEMBR. II.

M E M B R. I I.

Ante quatuor tunc temporis annos elapsos, sensit tumores circa umbilicum duros, qui singulos in annos mole & magnitudine increverunt; insimul quoque his erant complicati dolores & pedes œdematosi.

M E M B R. I I I.

Anno sæculi hujus 35. opem in fonte Sagardienfi sitam esse, sibi persuadebat, inque auxilii partes assumebat Elixirium quoddam viscerale, quod compositum erat ex amaris extractis, & medicamentis, balsamica virtute gaudentibus, vique menstrui aquosi & liquoris terræ foliatæ, in substantiam fluidam quod erat redactum. Quo adhibito, erat ipsi meliuscule, sanitasque, vacillans hactenus quodammodo redibat.

M E M B R. I V.

Anno 1736. mense Januarii, diarrhœa quadam maligna putrida affligebatur, cujus tamen cura tangebatur exigua, quin potius, ea durante, itineri glaciali, in spatia trium milliarium extenso, amicorum visendorum gratia, sese committebat. Enim vero quadam in causa, summo animi exardescerebat dolore, hisque irarum stimulis adhuc agitatus, cibum capiebat.

M E M B R. V.

Omnia autem circumspicienti optime videbatur, domum reverti. Dies agebatur 28. Januarii, quo præcordiorum angustia, ructusque ventriculi, ardor ac spasmi, sinistri lateris, eum infestabant. Alvus effluebat largius, ac materia ejecta, colorem præ se ferens fuscum, foetorem spargebat teterrimum. Somno fungebatur inquieto, & turbato admodum, stomachoque erat obtuso.

M E M B R. V I.

Symptomata hæc secutis oppugnabantur medicamentis, Conch. citr. antimon. diaph. nitro; rhabarb. camph. item, elixir. visceral, de quo (membr. 3.) mentio facta est, cum liquore anodyno minerali Ill. Hoffmanni. Vices potus ordinarii decoctum c. c. citratum subibat ac sustinebat.

M E M B R. V I I.

Quæ adhibita vim morbi levabant quidem: spasmi tamen & dolores coli,

coli, non habebant ab illis medicinam, linimentumque sufficiens. Miffus vero fanguis vim quamdam habebat ad ftimulos doloris acutiffimi aliquantulum frangendos ac contundendos.

M E M B R. V I I I.

Ægrotus vero, firmæ valetudinis opinione feductus, aëri maturius, quam par erat, feſe ſubjiciebat nebuloso frigido & humido. Quare ſecuta nocte dolores iſti vires iterum colligebant, & in latus ſiniſtrum inſultus comparabant atque inſtruebant vehementiores, ut ſalus ipſius conclamata eſſe videretur. Diarrhœæ furor ſæviebat adeo, ut omni fere momento alvum deponere cogeretur; paſſus præterea dolores latere in ſiniſtro vix ferendos, ut iis videretur diſrumpendus.

M E M B R. I X.

Symptomata hæc uſu medicamentorum, ſtatui morbi ſervientium, in primis autem injectione clyſteris, e lacte & oleo conſecti, crebriori ſenſim mitigabantur. Diarrhœæ autem putridæ biliôſæ impetus non poterant omnino ſiſti, ac retardari, licet facti eſſent remiſſiores. Ex quibus ſpes inſtaurandæ ſanitatſ adfulgebat; ſomnus quoque fractum ægrotum reſiciebat; dolores compeſcebantur, ſtomachusque illi excitabatur. Vi igitur morbi per dies octo laxata, intraque hoc temporis intervallum & elixirio illo viſcerali, cujus commemoratio membro tertio eſt inſtituta, aſſumpto, animus ejus denuo ira exæſtuabat. Quo factò, ea, quæ diximus ſymptomata, non acriori ſolum & vivaciori incurſione in ægrotum ruebant, ſed ille quoque viginti quatuor horarum ſpatio, quatuor decies epilepſia tentabatur. Inſteſtinorum ſpaſmi convulſivi furorem ſuum effundebant adeo, ut ne ad temporis quidem ſpatium hi refrænarentur; ſed totus faciei habitus converſus, a ſtatu recederet naturali, regio offis frontis, naſus, manus & pedes, indolem veluti glaciæ induerent, ac ſudor frigidus, cunctas regiones corporis invaderet. Quæ omnia lipothymia fortes comitabantur.

M E M B R. X.

Hac in fortuna inclinata, & prope jacente, ægrotus per dies quinque verſabatur. Remediis, conditione morbi congruis, tam internis quam externis, clyſteribus autem quam maxime adhibitis ſpaſmorum vis quidem labefaſtabatur. Diarrhœa autem vim medicamentorum omnem eludebat.

M E M B R. X I.

S s s

M E M B R. X I.

Die, qui erat primus Martii, dolores immanes in latus ægroti sinistrum grassabantur, & partem quandam intestini exercebat. Qua cum excretionem conjunctus erat foetor gravissimus & fluxus materiæ tenuis, badii coloris (*braunrote*) speciem præbentis, foetoremque pariter putridum reddentis. Quatuor postquam dies effluerant, denuo dolores, vix ferendos, perpeffus, filamenta emittebat intestinorum, putredine corruptorum.

M E M B R. X I I.

His peractis, dolores sedati erant ac discussi, ægrotusque è morbo isto ancipiti evasisse videbatur, atque alvus semper erat soluta.

M E M B R. X I I I.

Pars intestini excreti, uti è responso magnifici & gratiosi Ordinis Medicorum Gryphiswaldensium didici, hunc quidem in modum comparata erat atque constituta. Conspicienda exhibebatur tunica musculoſa, & in hac præcipue annulares offerebantur fibræ cum interjectis vasis sanguiferis. In parte interiori hujus portionis intestini excreti, copiosæ deprehendebantur valvulæ conniventes, nec non multæ glandulæ miliares. Lateri vero hujus intestini excreti quædam mesenterii portio adhærebat.

F I N I S.

GEORG. ERH. HAMBERGER
DE RUPTURA INTESTINI
DUODENI.

Jenæ 18. Decemb. 1746.

INter raros corporis humani affectus intestinorum ruptura merito numeratur: quamvis enim aër, intra intestina hærens, sat magno interdum gaudeat elatere, ad hoc malum inferendum; nisi tamen sit incarceratus, & putredine contentorum, una cum aëre in cavitate utrinque clausa hærentium, insigniter auctus, atque elasticus redditus, intestina æqualis ubivis roboris vix rumpere poterit. Experientia enim docet, intestina, etiam tenuia, ita in statu morbofo, absque ruptura, expandi posse, ut diametrum triplo naturali majorem obtineant. Hac expansione intestinorum, in spatium noncuplo naturali majus, ipse quoque aër inclusus ad noncuplo majus sese expandit spatium; elater ergo quoque ejus nonies naturali minor evadere debet, nisi quantitas aëris, per putredinem, nonies augeatur. Et hoc modo ruptura, quæ alias satis frequens esse possit, cum non sint raræ obstructions canalibus intestinorum, raro observatur.

Quod si vero robur intestinorum, per morbum prægressum, insigniter in quadam parte debilitatur; etiam absque obstructione intestinorum, seu absque aëris incarceratione, lethalis ruptura, ex sola intestinorum & musculorum abdominis universali constrictione, oriri solet, id quod sequens probat historia.

Ancilla quædam desponsata, ante duodecim annos, in pago quodam vicino, die 6. Octobris, mane hora 8. corbem prunis repletam, humeris suscipit, & ad locum deportat destinatum; circa vesperam, domum rediens, de insigni conqueritur abdominis dolore. Altero mane, cum jam abdomen intumesceret, & febrilis status adesset, sponso præsentitu, inquit, negotii, quod mecum habuisti, rationes reddere debes, & circa vesperam moritur. Num alia quoque adfuerint symptomata, & quidem, uti probabile est, febris vehementior atque vomitus, ex adstantibus rusticis, quippe qui vel ancillas ægrotas parum solícite, præcipue in principio, observant, vel silentium tanquam tutissimum remedium, si ipsis cum magistratu res sit, considerant, resciscere haud potui.

Tumor interim abdominis insignis, post mortem observatus, brevis

morbi lethalis in subjecto adparenter fano, & verba morientis sponsæ ad sponsum, merito magistratui suspicionem delicti commissi excitabant. Requiritus ergo ad sectionem judicalem, præter magnum abdominis tumorem, nihil, quod plurimis mortuis non sit commune, observavi.

Dissecto peritonæo, vehemens per vulnus erumpebat flatus, non foetidus, quem mox materia fluida flava, minutis grumis albicantibus commixta, sequebatur: cujus adhuc libras circiter duas in cavitate tam abdominis, quam pelvis reperiēbam.

Facile quidem hanc materiam biliosam esse, cum assumtis non rite concoctis permixtam, perspiciebam, ideo ventriculum & intestinum jejunum elevando & deprimendo agitabam, quo factō semper, inter ventriculum & hepar, modo aër, modo talis materia erumpebat. Retropresso igitur paululum hepate, mox foramen rotundum, sub magnitudine lentis minoris, cujus margo nigricabat, in intestino duodeno, sex lineas a pyloro, observabam.

Dissecto intestino duodeno, dictum foramen in centro annuli scirrhusi hæere videbam, ita quidem ut diameter totius annuli, digito, latitudo ejusdem quatuor lineis, æquaret. Medium istius annuli foveam rotundam, fere hemisphæricam, diametri quatuor circiter linearum, exhibebat, exterius sola membrana communi tectam: admodum enim pellucida erat dicta membrana, nec ullum vestigium tunicæ vel nervæ vel musculosæ adparebat, & in centro hujus nudæ tunicæ communis foramen dictum hærebat.

Omentum & intestinum colon circa ventriculum inflammata erant. In cavitate ventriculi tunicæ prunorum, cum aliquot globis lactei coloris, sed pulpacæ consistentiæ, reperiēbantur, lac enim sat copiose, & pruna dulcia ægra assumerat. Hepar hinc inde scirrhusum erat, uterum vero talem, qualis in virginibus esse debet, deprehendebam.

Facile ex dictis adparet, causam determinantem rupturæ hujus intestini duodeni, in debilitate præternaturali parietum istius loci hæsisse. Villosa enim nervea atque musculosa tunica cum in medio tumoris scirrhusi & anulosi deessent, sola peritonæi tunica tantum robur isti parti præstare non poterat, quanto reliquæ partes, omnibus quatuor tunicis præditæ, gaudebant. Accedente igitur vi quadam extendente, facile tenuis hæc tunica externa perforari poterat, omnibus reliquis intestinis manentibus integris.

Scirrhi vel ex sola obstructione a materia viscida, præcipue tartarea, oriuntur, vel sunt effectus inflammationis prægressæ. Quamquam vero in hoc subjecto etiam hepar hinc inde erat scirrhusum, adeoque scirrhus glandularum intestini duodeni, ex sola simplici quadam obstructione, oriri poterit: minime tamen hic intestini duodeni scirrhus ex simplici obstructione glandularum ejusdem derivari potest, quia scirrhus in una parte, tunicas partium adjacentium, non scirrhusarum, consumere nequit. Ancillam igitur hanc, ante hæc, inflammatione quadam istius partis, cujus medium suppuravit, extremum vero in scirrhum abiit, laborasse, si non necesse, saltem

faltim admodum probabile est. Suppuratione enim tunicæ intestini molliores, integra relicta externa, quippe densissima, consumi potuerunt.

Cum in toto intestinorum tractu nulla adparuerit obstructio, qua aer versus intestinum duodenum cogi potuisset, solus conatus iste solito major, quem ancilla, tempore elevationis corbis onustæ, adhibuit, pro causa efficiente rupturæ haberi debet. Id quod duplici modo fieri potuit, nempe aut constrictione totius canalıs intestinorum, una cum cavitate abdominis, qua aer, in toto tractu intestinorum hærens, magis compressus, & eo ipso tanto magis elasticus est factus, quanto major fuit constrictionis intestinalis gradus; aut constrictione cavitatis abdominis, per diaphragma & musculos abdominis, tantum. Hac enim inferior pars intestini duodeni, vertebris proxime adjacens, una cum ventriculo, comprimi potuit; ventriculi vero compressione aer in intestinum duodenum propulsus est, qui cum ad inferiorem hujus partem, quippe dorso adpressam, abire haud potuerit, superiorem tantum partem expandere, & debilem istam membranam, cavum in medio scirrhi adhuc claudentem, rumpere debuit.

Inflammatiõ, bile & contentis ventriculi, tam per stasin extra intestina, quam ab assumtis prunis, acris factis, & perspirationem intestinorum impediens, ideoque stasin fluidorum efficientibus, orta est, & mortem attulit, febrem procul dubio vel etiam spasmos excitando. Primariam vero insignis tumoris abdominalis causam, aerem abdominis cavitati inclusum fuisse, vehemens ejus eruptio per peritonæum dissectum probat.

Mirum quidem videri posset, cum, ob brevitatem morbi & factoris absentiam, putredo, aerem liberans, adesse haud potuerit, adeoque alius aer, quam qui ante rupturam in intestinis hæsit, haud adfuerit, eundem aerem, qui, quousque intestinis erat inclusus, nullum exhibuit tumorem, extra intestina delatum, abdomen expandere potuisse: At cum omnis aer elasticus, resistantia, qua in statu compresso conservatur, imminuta, statim sese expandat, aer vero in intestinis hærens, in statu naturali, a triplici vi comprimatur, pondere nempe aeris exterioris, constrictione muscutorum abdominis, atque ipsorum intestinorum integrorum constrictione, ideoque majori longe gradu quam externus sit elasticus, non potuit non, quam primum ex intestinis per foramen ruptum in cavitatem abdominis prodiit, ob cessantem tunc compressionem, quam ab intestinis sustinuit, sese magis expandere & tumorem abdominis excitare, æque uti intestina, vulnerato graviter abdomine, ab aere contento expanduntur, ita ut ex abdomine prodeant & vix queant reduci. Omne tamen incrementum aeris, ex inchoante humorum extravasatorum corruptione, non nego.

F I N I S.

CAROLI FRID. KALTSCMIDT,
DE I L E O

A SCRUPULIS PIRORUM MESPILACEORUM
EROSO ET PERFORATO.

Jenæ 1 Octob. 1747.

O Pifex quidam 25. annorum præteriti mensis initio ingentem avellanarum pirorumque mespilaceorum devorat copiam. Passione iliaca correptus per 14. dies a Medico fatis perito frustra opem postulat. 14. m. p. die ego vocatus, ac quævis emollientia, diluentia & draſtica *ava* & *xera* immiſſa frustra adhibita a circumſtantibus edoctus ægroto Ψ i vivi ſibi in oleo amygd. dulc. propino, clyſteribusque emollientibus continuandum ſuadeo, additis juſculis lubricantibus. Omnibus autem irritis æger die ſequenti moritur.

Sectione die 16. inſtituta totus inteſtinorum tractus inflammatus apparebat. Imprimis autem ileum in parte inferiore in tribus locis perforatum prope valvulam Bauhini, ubi corrugatum & mire contortum tres quaſi ſeparatas cavitates fæcibus duris repletas efficiebat, ita eroſum erat, ut ab inteſtino colo quaſi abruptum videretur, non niſi paucis fibris cum inteſtino colo adhuc cohærentibus. In fæcibus in cavitatem abdominis effuſis in vicinia partis ilei dilaceratæ quieſcentibus aqua dilutis unciam circiter dimidiam ſcrupulorum ex piris mepilaceis inveni, quorum quantitas etiam fere æqualis adhuc partim in fæcibus prope rupturam antea memoratam ilei intus, partim circa reliquas partes ilei eroſas deprehendebatur. Inteſtinis ex abdomine remotis Merc. vivi propinati portionem in cavitare abdominis frustra quærebam, quod tamen ex perforato ileo conjicere licebat, quippe qui ad partes eroſas non penetraverat, fæcibus induratis ilei partem ad ulnæ longitudinem a colo remotam adeo occludentibus, ut ne granum quidem penetrare ulterius potuerit. Corrugationem igitur ilei circa connexionem cum colo præternaturalem fæcibus induratis ejuſmodique ſcrupulis pirorum, duritie ac ſuperficie aſpera ad vitri contuſi figuram proxime accedentibus, obſtructionem, irritationem, inflammationem ac eroſionem præſtantibus, morbo incunabula ſtruxiſſe, uut ingurgitati ſcrupuli eroſionem funeſtam præſtiterint, in aprico eſt; triſtiſſimo ſimul exemplo, ſcrupulos ex piris ejuſmodi

modi mespilaceis non temere esse deglutiendos, monente. Præter autem modo memorata jucundum erat, quod multis Dominis Commilitonibus frequentia in cadavere hoc demonstrare possem: (1) in posteriori enim hepatis parte lobus præter naturam apparebat, linguæ humanæ figuram & longitudinem exacte repræsentans. (2) Vesicula fellea duplo major admodum inflata apparebat. (3) Intestinum duodenum amplitudine sua colon fere æquabat, ita quidem, ut in eadem amplitudine a pyloro statim pergeret, pylorus quoque duplo amplior, quam vulgo videmus, conspiceretur. Cumque voracitatis id signum Auditoribus exhiberem, a circumstantibus familiaribus defuncti testimonium sequebatur, fame ipsum sæpius præternaturali vexatum fuisse. Symbolam suam quoque contulit ad obstructions alvi in hoc subjecto hæc mala conformatio; cibus ventriculo propter nimium dilatatum pylorum assumtis remoram & digestionem sufficientem denegante, crudiores & minus subactam massam eorum in intestina protrudente ac potu sufficienti superingesto, devoratis imprimis cibus minus resolubilibus, & sic obstructionibus alvi passionique illiacæ pabulum præbente.

F I N I S.

C.

HENRICI HENRICI

E T

GEORG. LUDOV. NOTTNAGEL

D E

ABSCESU MESENTERII

E T

MUSCULORUM ABDOMINIS PLANE
SINGULARI.

Halæ 22 April. 1712.

HENRICI
ET
GEORG. LUDOV. NOTTAGEI
D. M.
ABSCISSU MESSURII
ET
MUSCULORUM ABDOMINIS PLANI
SINGULARI

Kais. 23 April. 1713.

T. 12

Dijon. Medec. Pract. Tom. III.

101234

§. I.

Mesenterium, intestinis, propter longitudinem in gyros intortis, ne confunderentur, interpositum & connexum, constat ex membrana duplici, peritonæo continua, intra quam vasa copiosissima, arteriosa, venosa, lymphatico-lactea, & tertia quædam membrana cellulosa, glandulis minoribus plurimis suffulciendis, & pinguedini, intra cellulas recipiendæ, dicata, continentur; interjacent præterea glandulæ mediæ mesenterii majores, nervorum rami plurimi, in plexus nodosos collecti. Harum partium ratione usum obtinuit varium, morbosque, juxta veteres, quam plurimos, certe non paucos sustinet. Quæ cuncta uberiori explicatione profèqui, instituti ratio non fert. Id saltem in rem præsentem adnotare lubet, quod, cum per vasa mesenterii sanguis non solum tardius circuletur, remorante liberum progressum hepate; sed & ex illis sincerus excernatur, atque a fordibus variis, viscidis ordinarie, aliisque corruptis, acrioribus &c. extraordinarie in dysenteria, diarrhœis, depuretur; hanc vero in gratiam humores sæpe in vasa mesenterii congerantur; humor etiam chyloso lymphaticus, mesenterii tunicas perluens ac pinguedinem deponens, tarde procedat; quod inquam idco mesenterium stagnationibus, extravasationibus, atque stasibus humorum sit expositum, hinc vero obstructionibus, scirrhotatibus, inflammationibus, denique supurationibus, sinceris & ulcerosis, mira symptomatum varietate comitatis; de quibus *Fernelius* ego, inquit, affirmo & profiteor, me cholerae, melancholice, diarrhœe ac dysenterice, cachexie, atrophie, languoris, lentarum errantiumque febrium, latentium denique morborum, causas, in hisce sedibus plerumque animadvertisse. Latentium ejusmodi morborum causa non raro abscessus mesenterii sunt, licet, quod obscura sui signa præbeant, rarius observentur, adeo, ut hos *Fernelius* propterea prætermisissos, nec veterum scriptis celebratos esse judicet. Procul dubio autem, (verba sunt *Sennerti*) in multis reperirentur, qui lentis ac diuturnis morbis, variisque symptomatibus, quorum causas reperire non facile est, quæque medicos sæpe suspensos & dubios habent, exercentur & moriuntur, si eorum cadavera aperire liceret; sed obstat plerumque præpostera quædam erga mortuos reverentia, qua tamen impediri non potest, ne cadavera eorum putrescant, & vermium esca fiant; interim rei medicæ incrementum hoc modo non parum impeditur. Licuit equidem ex eo tempore, quo studia anatomica diligentius repetita & exculsa sunt, non pauca abscessuum mesenterii exempla observare; expedit tamen, ut in re obscura colligantur observationes quamplurimæ, quo sub harum copia & majore, quam putatur, frequen-

quentia facilius in rei obscuræ suspicionem saltem maturam, si non perfectam cognitionem, deducti, in tempore ad eos attendamus, & antevertere allaboremus morbos, qui facti, medelam respuunt ut plurimum, & in defectu observationum, vix ante, quam post mortem, sectione cognoscuntur. Ita enim comparatus est humanus animus, ut ad rara, nisi manifesta fuerint, raro cogitatione respiciat; & sæpe ægro nocuit, quod medicus de morbo ne cogitaverit quidem. Expedi igitur & medico & ægro, ut per frequentiam observationum præjudicium de rei raritate deponatur; id enim certo mihi persuasum habeo, quod sæpius occurrant mesenterii abscessus, quam vulgo creditur. Quare, cum & mihi liceret videre quædam eorum exempla notatu dignissima, non præter rem me facturum arbitror, si eadem rationibus suis atque observationibus aliquot, recentioribus præcipue, illustrata, loco disputationis inauguralis exhibeam. Præ ceteris admiratione non minus, quam notatione dignum casum tribus abhinc annis in anatomia publica visum, propius intueri, & accuratius explorare mihi licuit, hunc referam primum, dein ad alia progressurus. Faxit *Deus* feliciter!

§. I I.

Tertius jam annus est, quod modo dixi, cum infanticidæ cadaver feceretur publice, feminæ, quæ, dum uterum gesserat, uti & antea, licet operis suis sic satis par, valetudinaria tamen fuerat; mox a partu debuit admodum débilis, febre hectica prehensa. Fama ferebatur, computruisse ipsi placentam uterinam, sed integram fuisse excretam, binæ testabantur, quæ curam ejus in custodia habuerant, fæminæ; addebant, lochia reddidisse male olentia, menses quoque posthac viscidos putridos, pallide rubentes. Receptum igitur cadaver ejus in theatrum anatomicum, abdomen exhibuit, detracta cute, lividum quodammodo; cum, obliquorum tendines a subjacentibus rectis albaque linea separando, ad secundam, a costis, recti sinistri intersectionem nerveam deventum esset, niger is apparuit, atque adeo mollis, ut sphacelatum crederes. Miratus D. Præses, visurusque, quid monstri aleret, abdomen secundum lineam albam aperuit. Obstupuimus, qui aderamus; quid viderimus, quæris? responderet, si vidisset Kerckringius, qualia de tabacomaniaci dissecti pulmonibus responsi loco dedit: domum mihi intrare visus sum vere plutoniam! atro colore tincti erant parietes interni, visceraque contenta tartareis flammis partim exusta aridaque, partim consumpta fere, venenato quasi stygiæ paludis succo imbuta, videbantur. Nobis quæ visa fuerint, citra hyperbolicas similitudines, vere, uti comparuerunt, recensabo.

§. I I I.

§. III.

Facta abdominis sectione (1) *Intestina* propullularunt, nullo omento tecta, valde tenuia, atque tum inter se substantiam tenuis, quo loco vasa mesenteria subeunt, tum per filamenta crassa, tota nigricantia & viscedine purulenta, nigra quoque, (vasa fuerant) hinc inde citra modum naturalem, connexa, denique & superne peritonæo adnata, (2) *Mesenterium* undique nigra viscedine purulenta obductum, maximam partem abscessu consumptum, relictis vasis intus & extus nigerrimis, superne vero prope duodenum, supra glandulas medias (nihil alteratas) abscessu notabili, pureque adhuc sincero pleno, occupatum. (3) *Vasa mesenterica*, absumto mesenterio, denudata, reliqua sub obscura viscedine purulenta occultata, cuncta nigerrimo sanguine, quædam & indurato, repleta, præ ceteris ramus hæmorrhoidalis, (inter splenicum & meseraicum ortus) admodum crassus. (4) *Omentum* nusquam comparuit, cujus tamen reliquæ fuisse videbatur *membrana*, densa, spithamum longa, duos digitos transversos lata, vasis & pinguedine carens, ventriculum, colon, hepatis marginem, & jejuni intestini partes, per tortuosam ejus complicationem, propinquiores, colligans. Hæc circa abscessum. Ex reliquis partibus (neque enim piget addere) (5) *Hepar* integrum apparuit, solito tamen majus, colorisque, quasi aqua elotum, albicantis, & substantiæ mollioris. (6) *Vesicula fellea* bilem continuit paucam, aquosofluidam, dilutam, grumulis ex flavo nigricantibus interspersam. (7) *Pancreatis* figura depressior in rotundam elevata, (8) *Lien*, latura quasi carnis, turgidus, brevior & rotundus. (9) *Renes* pallidi, majores solito, pelvi tamen, pro mole, angustiore, binisque solum papillis instructi, oblitteratis forsitan per expansionem nimiam reliquis (10). *Uterus*, crassitie magnitudine & figura penitus naturalis, per substantiam multis lineis nigricantibus distinctus, intus quoque aliqua viscedine nigra inductus. (11) *Peritonæum* in ambitu toto putrilagine nigra illitum.

§. IV.

Quibus ita perlustratis, ad *musculos abdominis*, regressi horum quoque *abscessum* vidimus notabilem, circa quem observavimus (1) *musculos* abdominis, omnes quadantenus, versus lineam albam magis, maxime omnium autem sinistrum rectum, ex livore virescere, hunc nigricare valde. (2) *Peritonæum*, cum tendines transversi musculi, a toto recto sinistro, a secunda hujus intersectione superna, usque ad os pubis, abscessione separatum; intus vero, & per ambitum abscessus, plurimum puris densioris, ex flavo viridoque nigricantis. (3) Prope umbilicum ille

abscessus erat latissimus, unde *adscendendo*, deseruerat rectum, inter transversarios oblique versus renem inclinans, sub quo binos habebat sinus, alterum latiore, breviorique, alterum angustiore & longiore; illum ad situm vasorum emulgentium desinentem, hunc intra carnes (longissimi & sacrolumbi) musculorum dorsi, ad hujus costæ ultimæ; juxta vertebram, initium. *Descendendo* a. pus viam sibi paraverat, intra peritonæum & carnem recti, (illoque ab ossæ sacro divulso) supra obturatorem internum muscolum, per musculos in femore sitos, usque ad genu externum, ubi, detracta cute, per foramen exiguum in fascia lata exsum, ingentem sinceri puris copiam eructabatur, (ultra genu descendit pus antea, & tumore excitato factaque apertura proruperat copiosum, in custodia consolidata iterum, cujus vestigia tenebat cutis.) Sunt hæc, quæ circa utrumque abscessum notavimus, præcipua. Quibus curiositatis ergo addo, *polyposam concretionem* carneo sanguineam in *vene cruralis*, qua per femur decurrit, medio, repertam; tumebat ibi vena ad digiti longitudinem, aperta continebat polypum, pollicem crassum; videbatur sanguis niger coagulatus esse, sed tenuissima tunica inductus, interne carnem polyposam album, extremum minimi digiti articulum exæquantem, & utrinque in sanguinem, uti dixi, desinentem, occultabat. In reliquis partibus corporis nihil, quod præter naturam esset, præter atrophix signa, repertum fuit.

§. V.

Huic casui subjungam statim alium, non quidem mesenterii, sed *musculorum abdominis abscessu*, aliorumque p. n. repletorum, curiosa raritate notabilem, ipsa hac hyeme in puella II. annorum, pro fascinata habita, ideoque sectioni concessa, notatum. Hæc in alto superne dorso & pectore, abdomine depresso, capite grandiusculo varia miranda, licet nulla miracula vel præstigia exhibuit spectantibus. Triennium abhinc, supra spinam ultimæ dorso vertebræ eminere cepit tuberculum rubrum, in gibbositatem tamen, quod metuebant, ideoque arcto thorace compresserant, non excretum, sub hujus pressione tamen excoriatum sæpius, semperque parum sanguinis extillans. Acceperat puella ab anu prætereunte, pro saga vulgo habita, prunorum atque ceraforum bonam copiam, qua devorata, pessime habere cepit in ventre & capite, ex dolore, sub tuberculo & fronte, intensissimo, lancinante & mortificante, ut se audire, posseque adstantes auditu percipere, rodentis vermis fremitus, credebatur. Accensis dolorum facibus, pectus ad abdomen adeo comprimebat, ut a malo dæmone contrahi crederetur. Spiritum semper alto pectore & cervice supina, ægre ducebat, cum intercurrente cordis palpitatione, & angustia pectoris sæpe suffocativa. Contabuit penitus; tandem,

a mense ante mortem ex febre hectica, (manifesta) decumbens, diem suum obiit. Sectioni subjecta 1. In *infimo ventre* (1) *ventriculus* occurrebat admodum exilis, recta ex stomacho superiori dependens, ut pylorus umbilicum tangeret, superne gracilis, inferne parum ampliatus, sinisteriorum ne quidem pollicem latum infra pylorum descendente ampliatio-
ne faccata; cunctis ratione magnitudinis figuræ & situs p. n. & ordinem se habentibus. (2) Ex renibus sanis *ureteres* in vesicam protendebantur late depressi, ad pisi majoris capacitatem ampliati, nullibi ullo calculi vestigio invento. (*obiter, reminiscor ureteris ex restagnante, ob calculum vesicæ, urina, adeo extensi in puella quinquenni, ut intestinum mentiretur, ubi & ren extensione sui alterius magnitudinem triplo superabat.*) (3) Sub rene sinistro, elevato (ut cisterna lymphatica conspectui daretur) peritonæo, intra hoc, & musculos abdominis *abscessus* notabatur, ultra duos transversos digitos amplus, humore subcruento quasi lacteo fluido plenus, lateraliter spisso pure illitus, ortus ad ultimam dorsi vertebram, hinc super musculos dorsi oblique ad abdominis musculos adscendens, subter hos pergens, superatoque osse ilium, ad ulnæ quadrantis longitudinem in profundum femoris se demittens, quantum stilo profequi licuit. Ad hujus principium (4) *corpora* ultimæ dorsi, primæ lumborum, *vertebrarum*, arte ligata alias, absumpto per suppurationem ligamento, *debiscebant*, ut digitum commode interponeres. Ab hoc hiatus dextrorsum (5) *alter abscessus*, per processum diaphragmatis, quem perforaverat, oblique dein per musculum lumbarem, porro super quadratum dorsi, & transversum abdominis, intra hos & peritonæum, deorsum, usque ad os ileum, protendebatur, cavitate abscessus, intra processum diaphragmatis, callosa tunica munitum, pure densissimo, quasi medulla spinali, suffarcta, reliqua humore vacua, lateraliter pauco pure conspersa, duos transversos digitos ampla. (6) *Vena porta* truncus sub *magno tumore*, ex multis vomis, crassissimo pure plenis, conflato, latebat. Similes *bini tumores* ad marginem ossis ilium supra sinistrum abscessum, hærebant, multæque (7) in mesenterio minores *glandulae* apparuerunt induratæ. (*Uterus minimi digiti extremum articulum vix æquabat, tubæ Fallop. ad fimbrias & uterum aperte cornebantur. Testes, sub figura & magnitudine mediocris amygdala renes succenturiatos, qua substantiam glandulosam, referebant, externe nullis, interne minimis ovulorum vestigiis, vel atomis potius, comparentibus*).

§. V L

Merentur reliqua, licet a scopo jam nostro aliena, raritate tamen, ex parte, sua, commemorari hac occasione. Namque 2. in *pectore* (7) *pulmones* a tergo undique, dextrorsum usque ad mediastinum, & cum hoc; *sinistrorsum* ad medium pectoris, cum pleura connexi, ceterum non nisi

tuberculo uno notati, nulla vero vi halitus insufflandi. (8) Vasa arteriosa, amplissima, *polypis crassioribus*, ex imo cordis ventriculorum protentis, suffarcta; in his varia quoque alia polyporum initia, septem, ni fallor, numerata, satisque crassa. Lata præterea polyposi carnis textura auriculæ cordis dextræ intus obtensa. (9) Eadem vasa cum trachea tumore, ad pugnum puella ejus, elevato, ex vomitibus pluribus rotundis, materia crassa caseoso-butyracea refertis, majoribus minoribusque, conflato, dorsoque inhærente fixius, obseffa fuerunt; quales quoque tumores sub pleura, ad costarum initia, latitabant plurimi. 3. Sub calvaria (10) *Cerebrum* tactu durius visum est; septumque pellucidum tenacius quam viderim unquam, namque alias blanda elevatione corporis callosi, rumpitur; medulla vero oblongata, circa rimam ventriculi tertii, flavedine quadam tincta, adeo mollis erat, ut & sub cauta cerebri exemptione, solaque hujus, manibus tamen suffulti, inclinatione, creparet per medium. Per interstitia cerebri & cerebelli, citra horum læsionem, (11) *Seri extravasati* magna copia profluebat ex ventriculis & fundo calvariarum. In istis (12) *Plexus choroidæus* nullis vasis distinctus ad sensum apparuit, plurimis vero glandulis miliaribus notatus, attamen exemptus ac diligentius perlustratus quatuor vasa exhibuit, ad culmi straminei amplitudinem nullo negotio insufflanda; sanguifera fuisse credo, cum & (13) *Arteria carotides* in cranio penitus albicarent, nec quicquam continerent sanguinis; intra quas (14) *Infundibulum*, vel per crepaturam retractum, vel per erosionem consumptum fere apparuit, quamvis nullibi in cranio, ulla erosionis vestigia visa fuerint. Denique (15) *Polypus* quoque intra sinus duræ matris, falciformem & laterales, continebatur, pennam anserinam minorem crassus in medio, prope fines culmum stramineum; ibique in sanguinem coagulatum, tunica arachnoide quasi inclusum, desinens.

§. VII.

Binis hisce casibus ita recensitis progrediemur jam ad abscessuum mesenterii & muscutorum abdominis Pathologicam, per rationes aliasque observationes, explicationem. Et, quantum primo ad abscessus mesenterii attinet, quamvis *Riverius* non omnes ab inflammatione fieri dicat, pro certo tamen habemus, quod omnes a stasi humorum per inflammationem suppuratoriam generentur. Humores, qui stasin, sub extravasatione, vel transitu intercepto, subeunt, sanguis est & lymphæ serosa. Hi continentem, inflammatio vero efficientem causam abscessuum præbent, sine qua si perduraret stasis humorum, nullam subirent suppurationem; sanguis enim natura sua fertur in sphacelationem præcipitem, sibi relictus; serum tenuius & acrius, bilioso salino-sulphureum, in ulcerosam corruptionem lentiolem; serum crassius, tartareo-viscidum, in

In scirrhotatem, diffuente humido, tardissimam. Quæ quidem humorum, partiumque solidarum, corruptiones, facta semel stasi, expediuntur per copiosorem sanguinis affusionem, consilio (justo vel erroneo) aut casu quoque, factam; sub qua tenuissimæ agiliores particulæ e nexu mixtionis liberatæ, fermentativo-putredinosæ, eluuntur, abripiuntur, devehuntur; crassiores autem, ex altera parte, diluuntur, agitantur, agitatarum subtiliores factæ, modo priore, abripiuntur, reliquæ in pus excoquuntur &c. sicque generantur apostemata: pus dein optime quidem effunditur vel excernitur foras; pessime vel retinetur vel ad interiora effunditur, undè non datur exitus veleductio commoda; medio modo a natura, de conservacione corporis sollicita, concluditur intra tunicam, in qua fluidum, vel diffuente aquositate, crassiusculum quoque pus satis diu quietum latitare potest, atque hac ratione vomicas dictas exhibet. Ceterum inflammatio, stasi superinducta vel conjuncta, pro partium diversa porositate, qua sanguinem vel copiosius vel parcius admittunt, itemque pro vario impulsu, jam vehementior, jam lenior, plus vel minus æstuosa, sicuti pro fibrarum conditione, plus vel minus dolorosa; indeque suppuratio jam celerior, jam tardior, esse solet. Ne actum nos agere oporteat, superfedebimus uberiori inflammationum atque abscessuum explicationi in genere, cum *Excell. D. Stahlus* eandem latius, atque primus solide, exhibuerit in *Dispp. de vera Inflamm. Pathologia*, alteraque de *Abscess. & Furunc.* nos ad specialiora descendemus, visuri quibus de causis, quibusve modis, abscessus mesenterii contingere soleant.

§. VIII.

Equidem mesenterium in se, *antecedenter*, tantam ad stases & inflammationes, ergo nec ad abscessus, dispositionem non habet; cum extenuissimis membranis, maximam vero partem ex pinguedine, constet; paucoque sanguine, sed potissimum lymphæ chyloso oleosa irrigetur, & perluatur; & licet ratione glandularum minimarum ad obstructions dispositum sit, illæ tamen non nisi lympham, serumque transmittunt, qui humores, si forsitan hæreant ex craseos vitio, scirrhum potius efficiunt, quam abscessum. Quare nisi aliunde dispositionem quandam haberet, æque raro in eo abscessus contingerent, atque in panniculo adiposo; quamvis & hæc ejus propria dispositio, si aliunde stases inducantur, inflammationes non nisi lentas mitisque, & suppurationes tardissimas, illas etiam minus ætuosas, ac minus dolorosas, admittat. Nihilominus, quoniam vasa meseraica in usum communem constituta, a quibus & mesenterio propria deducuntur, sub congestionibus humorum excretoriis, motibusque impeditis, infarctui præ ceteris partibus exposita sint & oppletioni; ideo & mesenterium aliquam ad extravasationes stasesque

seque dispositionem habet, ut reliqua taceamus. An similem quoque ad inflammationes, dubitari posset, tum quod paucissimo sanguine perluatur ejus substantia adiposa; tum quod tardissime succedant suppurationes, absque sensu æstus & doloris, nisi forsan gravativi; unde & quidam veterum non semper ab inflammatione dependere abscessus mesenterii, tradiderint; præterea pinguedinem, quæ maximam mesenterii partem constituit, & materiam puris collectioni præbet, per solam sui colligationem resolutoriam, a sanguine putrescente primum inductam, abscessus posse progenerare, exhalantibus forsan & particulis agilioribus, sphaceloso-ulcerosam, si retinentur in statu, corruptionem inducentibus. Verum hæc tanti non sunt, ut nos a sententia dimoveant, possuntque per jam memoratam distinctionem inflammationum facile dilui, & quod hæc, facta suppuratione, cessare maximam partem soleat, pure nihilominus crescente. Hæc de dispositione mesenterii ad abscessus. *Causas continentes* diximus esse sanguinem & lympham serosam, per motus aut craseos vitia; nempe (1) per *stagnationem* humorum ab eorum congestione, aut viarum obstructione vel adstrictione &c. (2) per *depositiones* humorum, corruptorum præcipue, rheumaticas aut metastaticas, denique (3) per *motum internum* inflammatorium undecunque inductum. Craseos vitia partim a dictis *motibus* depravatis dependent, partim a *nutritione* læsa, partim a *sequestratione* impedita; ut hæc in compendio sistamus.

§. I X.

Primam causam jam diximus esse *sanguinis stagnationem*, congestoriam, aut quamcunque aliam obstructoriam. Scilicet notum est; quod sanguis pro *hæmorrhagiis* excitandis, pro menibus & hæmorrhoidibus, aut, sub horum impedimentis, pro vomitu quoque cruento, propellendis, copiosius congeratur in vasa mesaraica, ad insignem quandoque eorum, horum illorum, expansionem; sub hac *congestione* duplex vitium ad stases inferendas progeneratur, nempe *diffusio* sanguinis extravasatoria, maxime sub nisu fortiori propressorio aut expressorio, causisque occasionalibus externis concurrentibus, ut remediis calidioribus, emmenagogis & abortivis; deinde sub congestione stagnatoria magis quieta accidit sanguinis *spissitudo* ob quam hære in vasis capillaribus porisque minimis, & statim concipere potest atque solet; stagnant ibi etiam, lentescunt, viscidinem & crassitiem tartaream atque corruptionem quandam salino acidam vappescentem subeunt humores lymphatico-serosi. Cuncta hæc disponunt vel deducunt humores ad stases, quæ non discussæ, id quod per febres non solum, sed ipsas quoque inflammationes quandoque succedit, ad suppurationem sub inflammatione perveniunt, & in abscessus degenerant. Similis stagnatio, sed magis passiva, contingit

per viarum, quas permeat sanguis meseraicus, obstructionem vel adstrictionem, hepatis præcipue, quod omnis sanguis meseraicus transire debet, ut circulum suum absolvat, fracto tamen impulsu a tergo; cuius vero defectum refarcit motus hepatis cum diaphragmate reciprocus, qui si debilis fuerit, stagnationibus non parum favet, & quæ istas consequuntur, stasibus, inflammationibus, & abscessibus. Quæ observationibus quibusdam explicabimus.

§. X.

Et primo quidem quantum ad *mensium* negotium præpeditum fortiusque impulsum attinet, redit in memoriam virgo quædam juvencula, 15 annos nata; hæc per aliquod tempus valetudinaria tandem chloroseos & cachexiæ symptomata patitur; recte incusabantur menses præpediti, male vero urgebantur per fortissima quæque impellentia, emmenagoga, neque tamen propelluntur, sed pejora fiunt omnia; supervenit febris, hæc lentescit, contabescit virgo, dolet in ventre, suspicatur abscessus musculorum abdominis, ab aliis pus in hujus cavitate; cum aliquando, morti proxima, animo deficeret, fit incisio abdominis a chirurgo peritiff. cauta manu, emanat puris magna copia ex cavitate, virgo tamen evadit hodieque sana est. Hoc casu ex congectione stagnatio nata fuit, ab hac spissitudo, hinc stasis, in vasis aut poris minimis, vel diffusio sanguinis extravasatoria per fortiora emmenagoga, tandem abscessus mesenterii, ruptus effususque in abdomen; quod, si quis addubitet, simili casu per sectionem certiore facto, declarare possum. Virgo tenera atque sensibilis, ab ineunte ætate sanissima, anno hujus 17. molestis torminosis in ventre, anhelosogravativis in pectore, doloribusque capitis vexari cepit; incusant parentes remeratos menses, horumque provocationem rogant medio hyeme, jubentur vernum tempus expectare, commodius venæ sectioni & medelæ reliquæ; datis iterum paucis, quæ symptomata sublevarent: sed cum ilico non cessarent, ex alio consilio mittitur sanguis, urgentur menses purgantibus, emmenagogis fortioribus, vino mellisa medicato; symptomatibus prospicitur salibus volatilibus, castorinis, opiatis &c. denique in martialibus spes omnis collocatur; frustra omnia; vere adulto corripitur febre, tandem lentescente: vertente anno priori medico quæ gesta fuerint per annum exponunt, suadentur leniora, laxantia, balsamica, aliaque, continuantur per mensem, subinde per alvum egeruntur viscida, subcruenta, rarius purulenta; sperantur meliora, sed febricula non cessante declaratur metus de abscessu interno, creditur, sed tractatur pro phthifica, moritur autumno; impetrata sectione, qui subesse dictus fuerat abscessus internus, reperitur intra mesenterii tunicas conclusus adhuc, cum insigni venarum extensione, & intestino-

rum rubedine hinc inde notabili. In hoc casu quid possint impellentia exagitantia, intercipientia humores & vias, videntur simul declarasse liquido. Par ratio est, si talia aliaque abortiva, ad conceptum exturbandum largius hausta, nimis impellant ac diffundant humores, cujus rei testimonium daret forsan infanticida primo nobis commemorata; nam quæ foetum, furtivo amore conceptum, celavit necavitque enixum, hanc nihil eorum, quæ ad corrumpendum uterum pertinent, intermisisse, non injuria præsumitur. Nolumus tamen, cum certo non constet, suspitionibus uti pro veris.

§. XI.

En exemplum notabile de negotio hæmorrhoidali turbato. Viro quinquagenario hæmorrhoides jam fluxerant aliquoties; pro damnosis judicata, cum denuo instarent, retinentur duplici V. S. in brachiis eodem die facta, aliisque remediis, ne redeant, prohibentur; subsistunt ex voto, sed cum vindicta de neglectu sui, per multos annos, gravissima: variis nempe hypochondriacis colicisque malis valetudinariam ille vitam exegerat per octo annos, cum febre tertiana corripere, succedente huic suppressæ, mox lenta, denique hectica, tandem cum pessimo symptomate quotidie exacerbata. Patiebatur enim a mensibus aliquot, sub horam quotidie secundam vel tertiam, ingentem anxietatem æstuosam, inquietam, nesciebat qualem, intra abdomen maxime in superna regione epigastrica, & paululum subtus, cum febre exacerbata usque ad vesperam, anxietate illa interim post binas tres horulas in dolorem obtusum mutata. Cognito fundo mali, tum symptomati, tum febrî proficitur per convenientia remedia ex ordine mitigata febre ac anxietate per talia, quæ sanguinem in venæ portæ stagnantem expedirent quoque, sub horum usu meliuscule habens, summo quodam mane maximam sanguinis corrupti, sæculenti καίω, nigricantis άνω rejicit; post quinque horas sponte cessat excretio, sperantur meliora, succedit quidem paulo post excretio materiæ viscidæ sanguineo purulentæ, sed pauca & intra mensem, absque adstrictione omni, desinens. Binos post menses correptus tertiana, utitur febrifugis vulgaribus, succedit huic lenta, tandem hectica, moritur senescente autumno. Abscessum in mesenterio præsumtum, equidem non sectio, negata, attamen puris excretio & similis fere casus apud *Marcell. Donatum* persuasit. Hic virum refert, febre valida prehensum, denique sanguinem nigerrimum, corruptum, pessime olentem, ad 15. librarum pondus, (neque minus prior ille reddiderat,) per alvum excrevisse, in cujus cadavere aperto, ea parte superiore, qua intestino recto annectitur (ad regionem hæmorrhoidalis venæ) ulcus fordidum, ad spithamæ longitudinem, inventum fuit.

§. XII.

§. XII.

Affectionem hypochondriacam ut plurimum, colicam non raro, ad negotium hæmorrhoidale spectare, id in certis probatisque numero; utramque mesenterii abscessibus prælusisse, observationum fide constat, concurrentibus præcipue ac intervenientibus causis *προκαταρκτικῶς* aliis. Recordor viri, colica hæmorrhoidali per aliquot annos afflicti, & remediis carminativis calidissimis ad abusum usque tractati, tandem veropos per alvum reddentis; credebatur ex vena hæmorrhoidali provenire, sed augebatur in copia successu temporis, & sub excretionem tormina ventris urgebant; inter hæc incidit in febrem ardentem cholericam, quæ & ipsa pro symptomate colico habebatur, jugulabat autem ægrum intra quadriduum; morti vicinus ipse rogabat indagationem mali sui feralem; hinc facta sectione non solum inflammatio in ventriculo & duodeno gangrænosa apparuit, sed & abscessus in mesenterii medio fere, sincero pure, ultra palmæ latitudinem, & sequi pollicis geometrici altitudinem, repletus. Scilicet, sub congestione sanguinis hæmorrhoidali per inflammationem calidissimis remediis promotam, abscessus ante febrem productus fuerat; vereque dixit *Cæcil. Folius* in Epist. ad Barthol. Tormina ventris non a flatu tantum, calculis, humoribusque inibi contentis, oboriri dicendum est, sed sæpe, ac sæpius, a glandularum mesenterii pancreaticisque abscessibus & apostematibus, quarum sævitia, post vehementissimos cruciatus, infelicissimi patientes ad commiserandam mortem vehuntur. Quod *Forestus* in obs. ex *Benivenio* de juvene probat, ex alvi torminibus mortuo, & dissecto; in cujus mesenterio abscessus notatus fuit. *Volch. Coiter.* in obs. quoque viri meminit, qui affectione, hypochondriacæ non absimili, & tumore in sinistro genu atque abdominis parte, laborans, post mortem, magnam colluviem purulentæ materiæ ac fœtidæ, inter duas mesenterii tunicas, quæ majorem inferioris ventris partem occupaverat, exhibuit. Videlicet stagnat sanguis in malo hypochondriaco in venis per congestionem in vasa mesenterica; per obstructionem aut adstrictionem hepatis; sub debilitato per diuturnam expansionem venarum tono; sub respiratione debili, timida, minuta; motibusque propressoriis, aut resolutorio discussoriis febrilibus enervatis, sopitis, cohibitis. Quod pluribus comprobare opus non est, alias jam satis confirmatum; dabimus a. de hepatis obstructione, de adstringentium abusu, deque febribus perperam cohibitis, quatenus abscessibus mesenterii occasionem præbuerunt, exempla aliquot nobis observata.

§. XIII.

Primo quidem, ex *oppilatione hepatis* antiquata tandem abscessum mesenterii, tacite quasi, citra symptomatum vehementiam, prognatum vidi in fœmina, quæ quadragenaria tumorem quendam durum indolentem elevari senserat in dextro abdominis latere; sexagenaria tumore pedum œdematoso corripitur, utitur purgantibus, sub quibus egerit subinde cum viscido aquosis humoribus purulenta quædam; succedit ascitis; moritur anno ætatis 65. Secto cadavere hepar magnum atque durum visum fuit, quale multis retro annis apparuerat externe, non tamen scirrhosum; intra tunicas mesenterii, inferius, ulcus latum, pure non adeo fordidum, continebatur; ortum, sine dubio, sub illa stagnatione humorum, quibus hepar oppilatum transitum præcluserat. Alia fœmina quadragenaria ex iracundia aliquando febrem passa erat ardentem, per usum chinæ in intermittentem mutatam, sed vehementissimo symptomate, anxie delirioso comitatam: cessante hac permanebat tumor hepatis indolens per tres annos, tunc sub usu laxantium purulenta fecibus mista egerit pauca; abscessu mesenterii in suspicionem veniente, dantur abstergentia, laxantia balsamica, præcipue Stahlianæ pilulæ, minuitur sensim puris excretio, cessat denique; nutritio corporis huc usque tabidi, redit; hepar parum detumuerat, cum, remediorum pertæsa, curam deserit; vixit per quinque annos satis vegeta, ante annum tumorem pedum œdematosum sentit, cujus tamen incrementum hucusque cohibuit. *Adstringentia* fluxionibus humorum atque febribus opponi consueverunt, raro citra damnum, cum viscera constringant & vasa, humoribusque viam intercipient, unde stagnationes passivæ, sub his hydropes sæpius, nec tamen omnino nunquam abscessus fieri, exemplo suo comprobat juvencula, quæ primo partu filiolum feliciter enixa, posthac ter imprægnata, ter abortum fecit, cum tanta hæmorrhagia uteri subsequente, ut nihil remansisse sanguinis videretur; isti semper opposita fuerant adstringentia fortissima quæque per aliquot dies, neque enim cito cohibuerunt fluxum, quid, quod ingentem profusionem singulis dosibus, mox ab assumptione, promoverint semper; nihilo tamen minus instant illis sedulo, tandem vero id inde impetrarunt, ut alvum tardissime, menses posthac nunquam iterum excerneret mulier: per tres annos fere patitur symptomata hysterica, cachectica, tandem hectica, cum angustia pectoris anhelosa & sicca tussi. Quærit remedia phthiæcos, nego pulmonalem subesse, illa suæ opinioni inhærens, facile a me impetrabat, ut sibi viveret & medicaretur; utitur expectorantibus & vulnerariis sub variis formulis per annum, at frustra; invadit, vel exacerbatur febris, alvum reddit fluidam faculentam, quandoque subcruentam, pessime olentem; insistantur pedes, moritur. Sectione facta, abscessus

cessus in mesocolo, superne quoque aliquis reperitur, una cum inflammationibus superficialibus in mesenterio atque intestinis, glandulisque aliquot induratis. *Febres* denique, quod attinet, cum hæ non raro ob viscerum abdominis obstructions oppilationes atque inflammationes suscipiantur, continuæ non minus ob has, quam intermittentes etiam ob utrasque causas. De quartana, propter stagnationes humorum, oppilationes & obstructions viscerum infimi ventris expediendas suscepta, consentiunt medicorum optimi; *Spigelius* tertianarum causas sæpe sibi visas esse inflammationes mesenterii testatur; atque *Sennertus* febres tertianas continuas inde deduxit; ut *Secretam* taceam. *Job. Raym. Fortis* in observ. recenset, virum (lue venerea) colica c. febre, utrisque intermitt. correptum tandem pus per alvum excrevisse. Quod si igitur febres his de causis susceptæ præpostere supprimantur, si propeffiones humorum tonicæ, dolorosæ consopiantur, dubium non erit, invalescere mala contenta atque etiam in suppurationes aut exulcerationes abire, incipientes vero has augeri, usque in abscessus formationem.

§. X I V.

Et hæc quidem hactenus de abscessibus ex stasi per stagnationes humorum: sequitur, ut videamus de *rheumaticis aut metastasificis depositionibus* atque exagitationibus humorum *inflammatoriis*, & nisi discutiantur, *suppuratoriis*. Neque improbable est, humores acriores, sanguineo ferrosos, sulphureo salinos, motu rheumatico deponi, aut per metastasin aliunde deferri, in mesenterium. Maxime cum & ejusmodi humores, etiam ex consilio naturæ, sæpe, stasique temporibus præservative, & curative passim, in vasa mesaraica congerantur, ut per intestina evacuentur, testantibus id diarrhœis perservatoriis, criticis æque ac symptomaticis in morbis, itemque dysenteria. Sunt, qui quotannis sub tempore æquinoctiorum, post tormina horarum aliquot vel dierum, universum corpus expurgant a pravis humoribus, istis vero restrictis, catarthis posthac & febribus exercentur. Diarrhœas variolis præludentes minuere harum impetum & copiam, certum est; visæ quoque illarum sunt aliquæ, quibus retrogressarum variolarum materia purulenta fuit evacuata, etiam cum utilitate, teste *Meibomio*. Sic etiam humores bilioso-submucidos, & sanguineos fermentescentes, confluere in vasa mesaraica, ut inde per intestina secernantur, notum est; atque *Fernelius* affirmat, se cholerae . . dysenteria . . lentarum errantiumque febrium (quæ inflammationes & abscessiones fientes factasque comitari solent) causas in mesenterio plerumque animadvertisse. Ex quibus omnibus concludere licet, posse & solere quoque humores, erysipelaceos quasi, rheumatice deferri in mesenterium, hujusque inflammationes & suppurationes promovere. Probabilitatem hanc verosimillimam reddunt frequen-

quentiores & luculentiores *metastases* humorum, motu quodam inflammatorio suppuratorio ulceroso affectorum, ex aliis locis in mesenterium delatorum, de quibus etiam a posteriori certius constitit. Georgius Hortius phthisin observavit, abscessu mesenterii excitato curatam, incipientem sine dubio. Vidi puerum ex impuro sanguine natum *pustulisque venereis* per totum corpus oblitum, foedissimis & exulceratis; rogatus de morbo consilium & auxilium, illud premere, hoc in veris instans tempus differre, magis consultum pro tempore visum fuit, datis interim delinientibus innoxiiis; sed ex tædio brevis moræ traditur puer in manus barbitonforis, citissimum pollicentis auxilium; totus linteis involvitur, unguento de lithargyr. largiter inductis, siccantur ulcera, contabescit puer, ejulat dies noctesque, saniosa egerit, moritur. Post sectionem pulmones, intestina & mesenterium, innumeris variolis pisa æquantibus, hoc & apostematibus thalerum magnis, occupata visa sunt, pulmones etiam per ruptas pustulas, facta consolidatione cum pleura, huic adnati apparuerunt pluribus locis: de *erysipelate* & *podagra* retrocedentibus, inflammationes viscerum abdominis intulisse, cum notæ sint, plura non addo.

§. X V.

Restat ut de *causis mere procatarticiis*, etiam absque causis prioribus, tanto magis sub his, inflammationes internas, quandoque in apostemate degnerantes, inferentibus, paucis quoque videamus. Contingit subinde, ut per solam humorum *exagitationem* inflammatio fiat, per *iram* v. g. per *terrorem*; itemque per abusum *calidorum*, data levi occasione; multo magis ira vel terrore superveniente, aut stagnationibus aliisque humorum vitiis præcedentibus. Ex ira & calidorum abusu bina, mihi notata, exempla proferre, sufficiat. Duodecim annis abhinc fæmina, si quæ alia maxime iracunda, excandescens ira aliquando adeo, ut male se haberet, *olei cimini* pro sex nummis ex pharmacopolio petiti, ultra 20. guttas, superingesserat, mox febre biliosa ardentissima corripitur, mitigata quidem, sed penitus non tollenda, maxime quod genio iracundo indulgeret suo, lentescens igitur transit in hecticam; hepar intumuit, doluit, emaciata penitus mortua est altero, post morbi initium, anno. Dissecta, nulla in hepate, duro tamen & majore, nulla in duodeno, & ventriculo, inflammationis signa exhibuit; sed in mesenterii superna parte, super glandulas medias, abscessus latuit ad jejunum intestinum late protensus, pureque sincero ad libram repletus. *Potuum spirituosorum* nimiam ingurgitationem ad motus intestinos inflammatorios disponere, hosque in actum inflammationis erumpere data occasione, vel præcedente quoque dispositione priore alia, ut stagnatione humorum &c. quivis facile largietur. Docet id vir quadratus quidam, spirituum vinosorum potator strenuus, qui dum viveret, maximo internorum æstu affligebatur;

fur; febre tandem superveniente mortuus, ventriculum ostendebat per inflammationem penitus fere nigricantem, extus inflammationes intestinorum hinc inde superficiarias, mesenterii quoque non leves, morte sine dubio, ne in abscessum abierint, præventas. Nuperrime quidam, ad mensuram fere spiritus vini quotidie obliguriens, ex febre continua, vehementissime singultuosa, laborabat, cum æstu doloreque gravativo, subter umbilicum, profundo; de inflammatione interna nihil dubitans, ad hanc intendo curam; cessat febris cum singultu, remanente dolore obtuso abdominis interno, ut dubius adhuc hæream, discussa ne sit penitus inflammatio, an suppurascere ceperit, quod dies docebit.

XVI.

Traditis hucusque sanguinis, & sanguineo ferosorum acrium humorum vitiiis, ad inflammationes & suppurationes mesenterii symbolum conferentibus, jam de *lymphatico-serosis crassioribus* videbinus, paucis tamen. Concurrunt hi potissimum per obstructions glandularum in mesenterio sparfarum, earumque indurationes; quibus, si inflammatio undecunque fuerit inducta, abscessuum initia fiunt, quamvis ut plurimum intra suas tunicas conclusorum, quales in casu secundo attulimus. Crassescit lymphæ tum ex læsa digestionem, tum ex impedita secretionem chylo-sanguineo ferosorum sordium viscido-tartarearum, ut impeditam lymphæ ex M. H. sequestrationem taceam. Digestionem lædunt tam viscera huic dicata p. n. constituta, quam assumpta, quantitate aut qualitate peccantia, atque relictæ ex mala digestionem cruditates. Longius foret horum læsiones & lædendi modos explicationem uberiore prosequi; mitto igitur, atque id unice addo, quod hæ causæ præcipue in pueris primordia abscessionum ferant. Denique tacere non possum, quod nulla fere harum causarum sola sufficiat ad abscessus prognerandos, sed plurium *conspiratio*, & *successio* mutua requiratur, sub qua isti facilius & perfectius eveniunt. Namque nec externæ violentæ causæ, quas sciens lubensque, brevitatis causa, prætereo, solæ sibi sufficiant, absque internarum concursu, quo se mutuo adjuvant.

§. XVII.

Progredimur ad *abscessus musculorum abdominis*, dignos quidem, qui diligentius evolvantur, cum sub specie internorum morborum, quos mentiuntur, imponant facile, neglecti interim eousque procedant, ut medelam respuant, vel difficillimam reddant. Sed licebit nobis de his esse brevioribus, ne constitutos disputationis fines nimis oporteat excedere. Quantum autem ad generationem eorum attinet, habent & ipsi causas partim externas, partim internas. Ad externas pertinent, quæcumque per cutem in mus-

culos abdominis penetrantia vulnerando lædunt, vulnere vero externe citius, quam par erat, consolidato, pureque intus concluso, ejusmodi abscessionibus occasionem præbent. Pertineat huc, quæ absque vulneratione per vehementiorem percussionem abdominis extravasationem vel stagnationem sanguinis, tumorem, inflammationem, denique suppurationem concitant. Refero huc etiam tensiones musculorum a sublato pondere graviore vehementiores, humorum interceptorias, aut expressorias, *das wehe thun*, gestationes ponderum saper abdomen; & quæ sunt hujus generis alia. Contingit nempe non raro, ut, qui stricto ense digladiantur, si lædantur in abdomine, faventque positura, gladius non in cavitationem, sed in musculos abdominis solum adigatur, quali vulnere citius consolidato, abscessum insignem notavi inde successu temporis factum. Notavi & ante menses aliquot peculiarem læsionem, quæ nisi mature fuisset cognita, abscessionem effecisset insignem. Vir quidam quadratus, qui plaustrum frugibus oneraverat, hisce insidens, devehitur in horreum, inde vero se per funem fruges ligantem, manibus prehensum, more consueto demissurus in aream, dum ocyssime devehitur, capulam seu manubrium calathri, inscio sibi ad plaustrum reclinati, per medium scrotum, eousque in abdomen adigit, ut extremum ejus costas, non procul a scrobiculo cordis, contingeret; maximaque vi protrahendum esset lignum; putatur in cavitationem abdominis penetrasse, visceraque contenta læsisse. Accedo forte fortuna, rogatusque a chirurgo ut inviserem decumbentem, jubeo visitare vulnus, pergebat stylus usque ad os pubis, ubi fistebatur, tumore ut putabatur, proclusa via in abdomen, tentatur candela cerea, sed neque hæc alte penetrabat, deprehendo tamen hujus extremitatem paululum supra os pubis hærare; perlustrato reliquo abdomine, video lineam pallide rubentem, pollicem latam, a pube ad costas ascendentem, absque ullo tumore tamen; unde credebatur, ex solo dolore, a ligni attritu & pressura, cum hac via adigeretur, excitato, facta rubedo; suadeo imponere cataplasmata; sub quibus, altero die, elevabatur tumor, humore turgidus; quo per tempestivam sectionem, sed longiorem, aperto visus est tractus ligni adacti super peritonæum per musculos abdominis traductus. Ex *contusionibus* abdominis, dum musculorum fibræ vel lacerantur, vel ultra modum ad toni debilitatem extenduntur, indeque extravasationes humorum, hinc vero collectiones, & istas utrinque fiunt, abscessus quoque generari, facile est ad intelligendum; vidi tales ex plaustro onusto ventrem supergresso, itemque a percussione vectis lignei, (quo funes circum fascis pannorum in sarcinas majores collectorum, coguntur) cum impetu resilientis. *Sublatio & gestatio ponderis gravioris*, cum vehementiore nisu & contractione musculorum suscepta, inter causas occasionales quoque recensenda venit: namque sub ejusmodi nisu fluxu sanguinis per vasa intercipitur, vasa distenduntur, rumpuntur etiam, sanguis exprimitur in poros partium copiosius, læsoque harum

toro subsistit, succedit languor, febricula, spasmus musculorum abdominis ac diaphragmatis, maxime in feminis ac tenerioribus pueris (quibus tale quid accidit ab inclinati cadentisque corporis retentione vehementiore casui contrahente) dicunt, *sie haben sich wie gehen, habendas Hertzgeßam*, persuadentque sibi vertebram aliquam esse subluxatam, errant vero ut plurimum, non tamen omnino semper, maxime si de pueris ita sentiant, in quibus non solum a reclinacione casuque corporis, si incautius in ulnis teneantur, sed & ab extensione corporis infantum vulgari, *wenn sie die Kinder übers Creutze ziehen*, ejusmodi sublaxationes vertebrarum, cum succedente gibbositate, non semel observavi; & parum absum quin credam, quod abscessus ille prope ultimam dorsi vertebram ortus, & inter musculos abdominis protensus, casu secundo in puella notatus, originem sui debuerit tali, si non sublaxationi, attamen extensioni corporis cadentis violentæ. Denique silentio non penitus prætereunda est *varicosa venarum extensio* in gravidis, earumque *pressura* ab incumbente utero; ab hac enim sanguis intercipitur, vasa extenduntur, &, accedente causa aliqua externa, percussione abdominis, v. g. aut sublatione ac gestatione gravioris sarcinæ, &c. extra vasa subsistunt humores, formantque abscessum; observavi talem in puerpera, qui hucusque hystericas passiones mentitus fuerat; latebat is in regione hypogastrica sinistri lateris, si recte memini, ubi dolorem sentiebat, ut tactum non ferret, nec pedem commode moveret, nihil autem tumoris aut ruboris apparuit; inde tamen abscessus musc. abd. suspicione incidente, cum cataplasmata applicarentur, elevatus tumor est, & sponte apertus, habuitque abscessus sinum admodum latum, qui & feliciter curatus est.

§. XVIII.

Causæ internæ abscessuum horum continentur, vel intra musculos abdominis, vel sub illis in hujus cavitate; in musculis hærent *inflammatio phlegmonodes, & rheumatica*; qualis, si in musculis pectori instratis sit, pleuritiidem spuriam efficit. Ab utraque hujusmodi inflammatione male curata abscessiones factas esse notavi; ab hac quidem in viro, cui pleuritis spuria post externorum refrigerantium applicationem descenderat in abdomen externum; ab illa vero phlegmonode inflammatione, tandem suppurata, abscessum vidi circa umbilicum collectum & apertum. Pertinent huc *tumorian & inflammationum umbilici cause variæ internæ*; denique & *mesatafes humorum pravorum*, post febres v. g. male succedentes, ab Autoribus huc referuntur. Qua de causa *Riverius obs. 92. c. 1.* differit: Non solum autem abscessus abd. ex chronico morbo in corpore male affecto lethales sunt, sed etiam ut plurimum ii, qui febribus sive continuis sive intermittentibus succedunt; quos damnavit Hippoc.

in Coicis. Et vidit Dn. Pachecus juvenem tertiana laborantem, cui cesserunt paroxyfmi post septimam accessione; factus tamen abscessus circa inguem, & apertus, pus emisit laudabile in principio, &c. Quæ intra cavitatem abdominis sub hujus musculis abscessuum causæ continentur, sunt non solum *viscera inflammatione ac suppuratione* prehensa, musculisque, quos contingunt, propter vicinitatem, labem affricantia; sed etiam *humores p. n. in abdominis cavo collecti* copiosius, sanguis v. g. putrefactus, lymphæ in ascitide extravasata, & pus ex internis abscessibus effusum; qui humores sæpe exitum moliantur per umbilicum, musculosque proximiores inflammatione corripiunt, & suppuratione. Viscerum vero inflammationes vitium suum quoque musculis contiguis communicare, testantur observationes; ex nephritide vidi musculorum in dorso sitorum abscessionem in lumbis factam & apertam; similesque notavit *Riverius*; hepatitidis inflammationem musculis abdominis communicatam, inbique in suppurationem mutata, memini me observasse in muliere ex hepatis ulceratione mortua. Recordor etiam fæminæ rusticæ, quæ post ingentes ventris dolores abscessum, sub umbilico apertum, passa est, ex quo aperto ad aliquot annos servato, scybala prodire solebant, neque dubito, quin a suppuratione intestini cum peritonæo connexi, (qualem connexionem in puella rustica ex variolis mortua memini me vidisse) initium, & constitutionem posteriorem, habuerit ille. Sufficiant hæc de causis abscessuum quoque musculorum abd. Plura de his aliisque, nec instituti nostri, nec temporis ratio permittit; Paucissimis tamen abscessus nostros primo loco recensitos, qui dissertationi huic primum occasionem dederunt nobis, uno alteroque casu, ad nostrum primum & secundum propius accedente, illustrationis ergo, obſignabimus.

§. XIX.

Primum exhibet *Guilh. Fabricius C. 1. Obs. 70.* de puella, quæ 10. ætatis anno in tabem incidit, constante appetitu, & orthostadia, eouſque, donec sex aut septem hebdomadas ante obitum lecto affixa ex febricula & tussi continua decumberet; mortua est anno ætatis 14. ubi per sectionem mesenterium repertum fuit tumoribus refertum scirrholis, atque steatomatibus, præcipue autem circa vasa & venas, quæ ad portam tendunt; circum circa inveniebantur, inquit, tumores scirrholi multi, quorum nonnulli ovi gallinacei, alii nucis & castanæ magnitudinem excedebant. Confer *Paræum l. 23. c. 26.* de fæmina, quæ infinitos abscessus in mesenterio, sua quosque cysti inclusos, variaque materia oleosa, mellea, sebacea, &c. differros, exhibuit. Alterum casum *Sennertus* habet *Pr. l. 3. p. 10. c. 9.* de quo, rarum & notatu dignum est, inquit, ingentem tumorem ventris a materia, non in cavitate abdominis, sed inter hujus musculos & peritonæum, conclusa ortum fuisse.

Fæmi-

Fæmina hunc passa fuit, intra quatuor annos adeo extensum, ut pro hydropica haberetur; vixit tamen sic satis orthostadia, usque dum sex vel octo menses ante mortem decumberet; ex mortuæ abdomine prope umbilicum secto materiæ fæculentæ, absque insigni foetore, quadraginta fere mensuræ effluerunt &c. In musculis abdominis abscessus plurimi - quorum maximus trium pugnorum magnitudinem æquabat fere, reperti sunt, &c. *Riverius in Obs. p. m. 682.* puerum & puellam recenset, ex tumore & abscessu musculorum addominis pro hydropicis habitos utrosque, sed facta exinde puris ad 18. vel 20. libras in hac, ad 8. vel 10. in illa, evacuatione, perfecte curatos. Sufficiant hæc de abscessibus mesenterii atque musculorum abdominis. Veniam autem precamur atque speramus, quod therapiam eorum non subjungamus, quodque eam in gratiam neque diagnosin ex Fernelio, qui primus fere eam tradidit, aut ex Lommio, qui ex variis autoribus eandem collegit, huc transcribamus; neque medicandi rationes tradamus, & remedia ex communibus loculis corrasa venditemus pro specificis: novimus difficultatem diagnoseos, & quantopere hujus dubia fluctuatio, seraque suspicio vel cognitio, tempestivæ deroget medelæ; ad peritos & in arte exercitatos pertinet eorum dijudicatio, quibus, quid post scrupulosam ac difficilem rei cognitionem factu opus sit, obscurum non est; Junioribus autem Medicis atque Chirurgis præjudicium raritatis abscessuum horum evellere, & e contrario attentionem ad eos debitam atque maturam inferere, hæc nostra potissimum fuit intentio. Quod si impetraverimus, non parum nos ad hujusmodi affectuum therapiam attulisse persuasi sumus; probe quippe gnari & experti, quid intersit, si sponte vel admoniti tempestivam ad rariores ejusmodi casus suspicionem, & ponderatis probe sub hac circumstantiis, debitam attentionem adhibeamus; id quod rarissimo quoque casu apostematis ventriculi declarare adhuc liceat: Puer 15. annorum assatæ carnis vervecinæ renem cum pinguedine circumjecta avidè devoraverat, haustumque cerevisiæ frigidæ bonum superingerat, cum altero, magisque tertio statim die nauseam, cardialgiam anxiam, atque dolorem sævissimum sub scrobiculo cordis, ad umbilicum extensum, pateretur; alvum egerebat fluidam, citam a sumpto potu, denique subcruentam, pessimeque olentem; febris hæc comitabatur continua, acuta; quærebant colicæ remedia; dabantur huic convenientia; sed augebantur symptomata; dysenterici quid subesse rati parentes, hujus medelam postulant; dubius quid mali patiatur æger, ipsum accedo, neque tamen certa causæ signa invenio; forte fortuna incido in observationem de abscessu ventriculi, & fortuita hæc admonitio mihi suffecit, ægroque fuit salutaris; hinc enim cura eo directa est, & æger, rupto abscessu, redditoque per vomitum pure copioso, convaluit. Sed subsistendum hic mihi est; atque ideo nihil addo, quam

ut Deo Immortali submissas agam gratias, pro Gratia, qua mihi hucusque per vitæ studiorumque meorum tempora clementissime ac benigne adfuit! Cui me meaue in posterum quoque commendo humillime. Cui & sit & erit Gloria quoque sempiterna.

F I N I S.

JOAN

C I.

JOAN. GEORGII SCHERB,

D E

CALCULO RECEPTACULI

CHYLI, HYDROPIS CAUSA.

Lugd. Bat. 17 Aug. 1729.

P R O O E M I U M.

EN! Lector Benevole, materiam (quantum ego quidem scio) hætenus nondum descriptam. Cujus cum me participem fieri volueris amicus, ex paucis, quos habeo, summe colendus, qui, Lutetiis reversus, attulit secum iconem calculi, in receptaculo chyli reperti, figura & magnitudinis annexa, ipsique a Dn. Ledran, Chirurgo ejusdem loci dexterrimo communicatam, non amplius dubitavi, iconem istam heic loci æri incidendam curare, quin potius haud injucundum existimaverim, hanc dissertationi meæ inaugurali conscribenda statuere materiam. Faxit autem Deus T. O. M. ut cæpta feliciter succedant. Te vero B. L. obnixè rogo, conatibus faveas meis, siquæ quaedam irrepserint, quæ minus congruunt, amice corrigas, omiſsa humanissime suppleas, ceterum cuncta benevolo accipias animo.

H I S T O R I A M O R B I.

Vir 39. annorum in Nosocomio Parisino, cui a Charitate nomen, hydropticus decumbebat, quem morbum Medici, frustra adhibitis solitis omnibus remediis, radicibus extirpare minime potuerunt; semper enim abdomen manebat valde tumidum, sicque Medicorum eludebat opem. Tandem ad paracenthesin, tanquam ultimum in hoc morbo refugium, fuit deventum, qua rite instituta aqua educebatur, quæ postea simul ponderata circiter CCC. unc. apparuit: aqua autem una vice educta, abdomen linteis circumvolutis more Gallico comprimebatur. Licet vero jam aquæ essent eductæ, nova tamen colluvies quotidie in abdomine colligebatur, quæ ad instituendam novam puncturam Chirurgos invitabat, & sic nova semper facta aquarum collectione, & paracenthesi septima jam vice instituta, ultimo abdomen linteis circumvolutis collapsum mansit, nec aquæ amplius apparuere. Quonam autem eventu? Sane lethali, nam 16. post ultimam operationem horis, æger vitam cum morte mutabat. Cadaver dissectioni destinatum aperiebatur, & quidem primum abdomen, ceu hujus mali sedes: remotis itaque integumentis, omentum totum fere consumptum inventum fuit, reliquaque viscera gangræna obfessa; nec mirum, dum tractu temporis id in omnibus hydropticis sit conspicuum. Hisce rite perscrutatis, tandem præternaturale quoddam corpus durum in lumbari sese præsentabat regione, peculiari membranæ inclusum: quo vero melius in conspectum veniret, remotum fuit mesenterium, incisioque facta, atque membrana aperta, quo peracto multum lymphæ albicantis, & perfectæ chylum referentis effluxit, & calculus, cujus figuram Tab. adjecta commonstrat, extractus fuit. Locus, quo hæserat calculus, & chyli præsentia satis superque testabantur, cisternam chyli humbarem fuisse hujus domicilium; unde & melioris explicationis gratia apertus est thorax, in quo

Disput. Medico-Pract. Tom. III. Y y y   nullum

nullum ductus thoracici inventum fuit vestigium, rite licet instituto examine. Patuit autem, exacta calculi contemplatione, foramen sive cavitas illa, Lit. A. indicata, quæ adhuc chyli emisit partem crassiorem, certo indicio, non penitus chylo fuisse denegatum transitum, quin $\text{\textcircled{S}}$ distributum, etsi minori copia, per ductum thoracicum, neutiquam conspicuum, quod $\text{\textcircled{S}}$ vita ægri adhuc superstes indicabat. Sufficiant hæc pro historia morbi, quam breviter adumbratum in dissertatione ulterius explicare animus est.

§. I.

Non satis summam in struenda machina humana Summi Numinis mirari possumus sapientiam, quæ omnia tam mirifice construxit. Etenim si modo ad ingesta & excreta mentem advertimus nostram, affert hujus veritas luculenter satis apparet, manifestumque summæ hujusce potentiæ præbet indicium. Consideremus, quæso, admirandam minutissimarum epidermidis partium structuram, quotque vasis excretorii cuticula sit pervia, ita ut, testante *Leeuwenhoekio*, *Epist. Physiol.* 43. p. 413. pes quadratus 144000000. millia pororum contineat, per quos perpetua excretionem liquidum corporis nostri exhalet: quæ vasa excretoria, in omnibus humani corporis partibus præsentia, quam optime detexit citatus Auctor microscopiis, sua ipsius industria elaboratis. Si porro consideremus pondus & molem excrementorum, urinæ puta & fæcum alvinarum, quotidie fecernendarum, harum copiam haud esse parvam, experiemur facillime cum *Sanctorio*, quo testante, perspiratio insensibilis sola longe est plenior, quam omnes sensibiles simul unitæ, videatur ejusdem *Medicin. Static. Aphor.* 4. superstite adhuc magna quantitate fæcum alvinarum & urinæ, quæ quotidie excernitur, uti unusquisque hujus rei testis esse poterit.

§. I I.

Quibus jam demonstratis apparet, corpus humanum quotidie, & omnibus fere momentis, amittere aliquid de suo pondere & substantia, quapropter necessario opus est, ut novus cibus & potus ingeratur, nisi pretiosissimam hanc machinam ad interitum ruere videre velimus. Illud autem fit duplici via: externæ namque per poros cutis inhalantes humidum in aëre contentum imbibitur, & reliquæ massæ sanguinæ iterum admiscetur, uti multis in locis hoc idem *Sanctorius libr. alleg.* demonstrat. Quæ tamen sola nutritio, vel restauratio virium amissarum haud fuit sufficiens, ad conservandam corporis machinam: sed ipsa cibi & potus assumptio præcipuam, ad amissas vires redintegrandas, partem contribuere debet. Meum autem heic loci minime, quid quod & a scope alienis.

alienissimum esse arbitror, demonstrare & multis ambagibus describere velle omnes assumptorum mutationes, quæ a saliva masticando, deglutitione, permissione cum variis liquoribus microcosmicis dependent; sufficiet enim hæc solummodo indigitasse, mihi que tantum incumbet, eam cibi & assumptorum demonstrare permutationem, qua primo in succum, deinde autem in ipsum sanguinem converti queunt, tandemque & in machinas, huic operi destinatas adque scopum facientes, paulo accuratius mihi fore inquirendum, merito existimavi. Ad venarum itaque lactearum, vasorum lymphaticorum, & ipsius ductus thoracici me accingo historiam atque descriptionem, quam, antequam ipsum morbum propositum, nullique arti cedentem aggrediar, præmittere haud absolum visum est.

§. III.

Vasa lactea, peculiarem succum album, chyli nomine insignitum, vehentia & turgida, videmus per totam fere mesenterii compagem dispersa; quæ vasa omnium optime nobis demonstravit primo *Afellius*, licet alii inventionis gloriam *Erasistrato* apud *Galenum* tribuant. Sed quid hujus rei sit, litem hanc non facio meam, hæc solummodo attulisse contentus. Vasa vero modo memorata sunt subtiles atque parvi canaliculi, mesenterium perreptantes, qui tandem omnes in commune determinantur receptaculum. Quam optime autem apparent in canibus bene pastis, & horis aliquot post assumtum cibum occisis. Haud minus conspicua quoque sese oculis præbent nostris, in hominibus laqueo suspensis, sectione nimirum statim post mortem instituta: uti id elegantissime *Clariff. Heisterus* in *Compend. Anatom.* & eidem annexa figura demonstravit, quid quod & ego quorundam adhuc memini sectionum, Argentorati a *Celebr. Salzmanno*, hac occasione, institutarum, ubi hæc vasa luculentissime spectatoribus fuerunt conspicienda. Hæc vero vasa, communi Anatomicorum consensu, dividuntur in lactea primi & secundi generis, quibus alii addunt tertium genus, hac tamen distinctione: egressa nempe ex intestinis & tendentia ad glandulas meseraicas, vocantur *primi* generis; ex his ad alias, quæ vasa prioribus latiora, *secundi*; & ex his ad ipsum ductum thoracicum vel hujus receptaculum, *tertii* generis vasa lactea appellari consueverunt. Vasa hæc omnium copiosissime emergunt ex intestinis tenuibus, raro ex crassis, & valvulis dotata semilunaribus refluxum chyli non permittunt, vid. has valvulas a *Celebr. Ruifchio* descriptas in tractatu *de Diluc. Valvularum*.

§. IV.

Hæc descripta vasa tandem, chylum albicantem ex intestinis omnem, deponunt in commune quoddam receptaculum, alias quoque cisternam chyli

chyli appellatam, cujus situm optime descriptum invenies in *Clar. Heisteri Compend. Anatom.* nempe in sinistro latere superiorum vertebrarum lumborum sub aorta, & vasis renis sinistri. Me autem non latet, dari in arte celeberrimos viros, hocce receptaculum negantes, & tantum vasa lymphatica aut lactea quædam majora & capaciora, id est, talia ex plurimis composita, receptaculi loco statuentes, quorum tamen sententia haud multum ab aliorum differre videtur. Mihi namque unum idemque erit, utrum vasa lactea, hic ampliora reddita & conspicua, num tunicæ vasorum lymphaticorum dilatatæ adsint; sufficit enim adesse receptaculum quoddam, vel ex lacteis, vel ex lymphaticis compositum, in quod omnia, per totum mesenterium dispersa, lymphatica & lactea vasa sese terminant.

§. V.

Ex dicta cisterna oritur gracilis canalis, qui perforato diaphragmate, in sinistro latere vertebrarum dorsaliū assurgit, & modo rectum observans cursum, modo dehiscens, tandem iterum concurrens, insulam quasi efformans, ad venam subclaviam sinistram tendit, huicque inferitur, chylumque omnem receptum infundit. Interdum duplex deprehenditur hic ductus, sub diaphragmate in duos divisus canaliculos, quorum alter ad dextram, alter ad sinistram venam tendit subclaviam. Conspicitur autem valvula in hac vena semilunaris, quæ impedit, quo minus chylus, huc delatus, iterum regurgitare possit. Ceterum docentibus & autopsia, & multis Celeberrimorum Anatomicorum testimoniis, in ipso ductu thoracico tales adsunt valvulæ, per quas chylus tanquam per scyllas adfendit, ita ut mediantibus his motus retrogradus plane denegetur. Hæc est illa regia & lactea via, per quam chylus, ex intestinis resorptus, usque ad subclaviam traducitur venam, hanc & intrat, cum sanguine ad cor vehitur, & per arterias ad omnes corporis partes distribuitur. Sic videre licet, quomodo amissa per insensibilem transpirationem mediante chylo restaurentur, qui postea singularibus machinis, hic autem non describendis, ita mutatur, ut penitus formam sanguinis in-
duat.

§. V I.

Præter hæc vasa autem chylum vehentia, & alia, istius loco lympham vel subtilissimam sanguinis partem ducentia, conspiciuntur in mesenterio, quæ alias aquæ ductus, vel ductus aquosi, aut & lymphatici ab Anatomicis appellantur. Vasa hæc subtilia satis & vix conspicua, magna copia per mesenterium dispersa, subtilem & abundantem a nutritione lympham ex arteriis revehunt, vel ad massam sanguineam, vel etiam ad machinas chylicationi dicatas. Horum vasorum usus præsertim

tim in mesenterio insignis, dum omnis superflua feri copia, ab his iterum resorpta, semper & continuo quasi fluxu partim ad cystemam chyli, partim ad mesenterii glandulas tendit, & pro chyli dilutione inservit. Cum autem non omni tempore chylus ex intestinis, mediantibus descriptis vasis fecernatur, (nam nullo assumpto alimento, nempe vel cibo vel potu, nullus fecernitur chylus) vasa chylifera necessario collaberentur, hoc autem ne fiat, provida natura hæc construxit vasa lymphatica, ut, continuo fluente lymphæ, & chyli vasa distenderentur, & semper lubricando ad novam receptionem apta conservarentur, quo facto & omnis coarctatio, alias cessante hujus lymphæ trajetû præfens, præcavetur. Hæc vasa, uti & lactea, suis sunt prædita valvulis, quæ fere per totum mesenterium, imo etiam per alia viscera abdominis dispersa tendunt ad receptaculum chyli: qua de re legi meretur jam citat. tractatus *Cl. Ruyschii de Dilucid. Valvular.*

§. VII.

Lymphatica autem & lactea vasa jamjam descripta, tam ob exiguam sui structuram, quam etiam, quia non omnitempore, præsertim post mortem, (nisi casu jam memorato) liquore distenta sunt, facillime visum subterfugiunt, & quasi evanescent: hinc ad hæc demonstranda singulari anatomico opus est auxilio, id quod varii in arte Celebres vario modo tentarunt. Encheireses, per quas in splene (in quo uti & aliis visceribus facilius deteguntur) animalis cujusdam conspicua redduntur lymphatica, *Clariff. Ruyschius loc. citat.* adducit. Si autem lymphatica & lactea simul una cum ductu thoracico contemplari sit animus, tunc animal quoddam cibus eupeptis, uti lacte & similibus, est implendum, & tribus a partu horis elapsis vivum dissectandum, tunc jucundo certe spectaculo, lactea & lymphatica sese manifestabunt vasa: sed dolendum, quod, hac encheiresi adhibita, brevi temporis spatio evanescant, quia, accedente externi aëris frigore, vasa, lympham & chylum continentia, se quam facillime contrahunt, chylumque expellunt, quo expresso denique collabuntur, planeque evanescent.

Unde, illa jam collapsa in mortuis reddere conspicua, multi sudarunt, injiciendo vel ceram, vel lac, vel alios liquores, quo effecere, ut injectione, per ductum thoracicum instituta ea reddiderint oculis conspicienda. Qua methodo autem non omnia lactea sive lymphatica redduntur conspicua, ob valvulas, retrogradum motum, uti jam dictum, impediens. Fuerunt etiam alii, quos inter præsertim *Henninger, Argentorat. Profess. p. m.* qui per lacteum vas secundi generis, in centro mesenterii reperiendum, eandem modo memoratam injecerunt materiam. Optima autem methodus, mediante qua hæc in conspectum sunt producenda, est *Clariff. Salzmanni, Argentorat. Anatom. & Chirurgie Professoris*

fessoris Celeberrimi, Præceptoris per ætatem devenerandi, qui, in singulari Dissertatione, ibidem anno 1711. habita, encheireses proposuit, quibus rite institutis, tota lactea & lymphatica via in conspectum venit, quod fit sequenti modo.

Inquiratur primo in vas quoddam lymphaticum majus, quod præsertim in mesenterii centro apparet, vel subjacet etiam venæ emulgenti sinistrae, vel quoque in bifurcatione venæ cavæ & aortæ in pelvi reperitur, cui detecto immittatur tubulus conicus ferreus, cujus acumen incurvatum est, tubuloque & vase lymphatico filo arcte conjuncto, mercurius vivus depuratus huic infundatur, quo facto argentum vivum, propria sua gravitate, per lymphatica, ut & lactea vasa, per cysternam & ductum thoracicum penetrabit, ea replebit, distendet, jucundoque spectaculo omnia, antea obscura oculosque fugientia, reddet quam manifesta, & ipsis ubique obvia oculis. Hæc est illa methodus, quæ omnibus aliis præferri meretur, uti ipsemet vel desies imo ultra id experimentum, a Clariss. Viro optimo cum successu institutum, vidi.

§. VIII.

Sic pro viribus, rudi licet Minerva, tradere licuit anatomicam structuram propositi mali: sedes & encheireses, quibus rite administratis, hæc partes in conspectum veniunt, brevibus sunt quoque adjectæ, id quod pro ulteriore consideratione haud erit inconveniens. Jam autem mihi incumbet, ut me convertam ad ea mala considerata, quæ has partes maxime infestant, cujus rei exempla hinc inde in Medicorum commentariis reperiuntur. Quid enim Phthiſeos causam nobis uberiores suggerit, quam quidem mesenterii glandulæ, scirrhus obsessæ, & in ulcus degenerantes? Hic plura possent adduci exempla, verum cum instituti nostri ratio id non postulet, missis his, ad vasa lymphatica, tanquam fœcundas hydropis generices me convertito. Hydropem maxima ex parte his vasis, vel nimium distentis, vel etiam ruptis originem debere, nemo, qui hæc paulo altius indagavit, facile ibit inficias. Plurimos mecum consentientes habeo, eosque in arte celeberrimos viros, quorum verba, hanc rem uberius explicantia, hic adducere nimis prolixum foret, quum unusquisque harum rerum cupidus possit evolvere *Pitcarium, Baglivium*, cumque plerique Practicorum libri hac scateant materia, lubentissime his supersedeo.

§. IX.

Ut promissis in paragrapho præcedente faciam satis, liceat mihi inter morbos, a vasis lymphaticis & lacteis oriundos, considerare principaliorem, hydropem puto, tanquam morbum ubique grassantem, omnemque

que hominum ætatem & sexum infestantem. Antequam autem ad ipsas hydropis causas progrediar, haud incongruum fore arbitror, si fusius hydropis historiam, differentias, & reliqua huic scopo inservientia considerem. Oritur autem nomen hujus morbi a vocabulo Græco ὕδωρ, aqua, & ὀπτομαι video, aut ut aliis placet, ὄψ, facies, & nihil aliud est, quam feri aquosi, aut lymphæ, extra vasa fusi, in cavitatibus receptio, aut adhuc detenti in vasis stagnatio. Ex qua definitione data facile colligitur, quemcumque abundantem in cavitate vel vasorum, vel ventriculorum, liquorem nomen hydropis sibi vindicare.

Hic, si tempus permitteret, plurima possem adducere, & omnes morbos, a colluvie serosa ortos, huc referre, ipsis & nomen hydropis tribuere; quæ vero, cum minime nostro convenient scopo, jam sicco prætereo pede, Lectorem interim Benevolum ad aureos certe, & cedro dignissimos tractatus *Pisonis* & *Wepferi* ablegans, in quibus apoplexiæ, lethargi, diarrhœæ, catarrhi, reliquorumque multorum morborum causas, ab aqua, sero, in cavitatibus, vel, uti Anatomicis placet, in ventriculis cerebri, vel alibi locorum stagnante invenies: quis autem negaret, hæc rite considerata summo jure ad hydropis species referri posse? Ego vero satis arbitror in sequentibus ea solum allegasse, quæ proprio hydropis nomine passim in Practicorum scriptis reperiuntur.

§. X.

Quia aqua hæc collecta, vel totum imprægnat corpus vel solum determinatam ejus partem, hic morbus in universalem & particularem fuit divisus.

Ad universalem pertinent anasarca & leucophlegmatia; ad particularem vero numerantur omnia ea, uti a varietate partium nata sunt nomina, quæ jam breviter expendenda venient. In capite aquæ collectio vocatur hydrocephalus, qui & partium capitis aqua distentatur, & causarum intuitu multiplex est, cujus 4. vulgo species recensentur, vid. *Manget. Bibliothec. Medic. Practic.* In asperæ arteriæ parte anteriore & conspicua, lymphæ quacunque vi stagnans collecta, sub species bronchoceles apparet. In oculo hydrops oculi, uti ipsemet memini me observasse casum talem Argentorati, in amico plurimum æstumando, cujus oculi cavitas, a nimia abundantia humoris aquei, ita erat aucta, ut tunica cornea extra oculi orbitam prominuerit, tristemque spectatu hydropis procreaverit speciem. In pectore hydrops pectoris; in pericardio hydrops pericardii; in abdomine hydrops ascites; in utero hydrops uteri; in ovario hydrops ovarii appellari consuevit. Manifestat quoque sese hic morbus in partibus genitalibus, sub quatuor speciebus, nomine hydroceles, quas allegare nimis longum foret atque supervacaneum, cum hæc quam optime alibi, præsertim in *Aphorismis* a *Clariff. Boerhaavio* editis, descri-

describantur. Ultimo denique loco ad has hydropis species annuero & tympanitidem, etsi Clarissimos viros habeam dissentientes: magnus vero *Cous* noster *tympanitidem*, *hydropem siccum* haud immerito appellat.

X I.

Sufficiant hæc de hydropis speciebus, idque eo magis, cum scopus dissertationis involvat solummodo ascitem, de qua plura erunt dicenda, qui morbus cognitu difficilis non est ob magnum abdomen, ab aqua distentum, respirationem difficilem & reliqua signa, hinc inde in Practicorum libris reperiunda. Causam autem quod attinet, hæc dictu & explicatu difficilior est, oriri tamen plerumque a vasis lymphaticis, quocunque modo obstructis, nemo, qui machinam humanam ejusque mirabilem structuram habet perspectam, facile negabit.

Oritur autem hæc obstructio, primo a compressione partium circumjacentium, aut in scirrhum, (vid. *Cæl. Aurelianum* in suo *libr. de morb. acut. & chronic. p. 467.*) aut tumorem qualemcunque degenerantium; si enim vasa lymphatica in loco insertionis, ubi omne liquidum receptum alias infundere solebant, inveniunt resistentiam, a dictis causis ortam, lymphæ in illis accumulatur, vasa distendit, imo aliquando ob abundantiam crepare facit. Vel etiam oritur obstructio, si globulus, cavitatem vasis superans, ac non tranare valens, id obstruit, ubi quoque recensita sequuntur mala.

Dantur multi inter recentiores, qui accusant vasa recipientia, sive bibula dicta, tanquam causam hydropis, & quidem haud immerito; si nimirum illa reddantur inepta ad abundantem humorem recipiendum, cum tamen interim vasa exhalantia semper liquidum fundant, quod liquidum in cavitatibus receptum, & tam parum motum, nec exhalare nec resorberi potest. Demonstrant Anatomici sectionibus cadaverum, quod omnes cavitates totius nostri corporis plenæ reperiantur rore humido vitali, mediante quo viscera conservantur humida; quia autem hæc aqua semper renovata adfertur in statu sano sine mala nota, sequitur adesse venas illam absorbentes, & pristinae circulationi restituentes: quem humorem halituosum, ab arteriolarum extremitatibus effusum allegat *Clariff. Ruyschius* loc. cit. Hæc est illa venosarum extremitatum obstructio, quam & *Clariff. Vir* inter præcipuas fere causas hydropis numerat, *Advers. Anat. D. 2. p. 24.* Testantur mortuorum cadavera, omnes cavitates, pericardii nempe, ventriculi, cerebri, peritonæi &c. plenas esse tali liquido, ab hujus receptione inepta reddita, manifesto indicio, hoc si contingat in statu sano, qualicunque modo sit, ut vasa reddantur ad recipiendum humorem illum halituosum, ab arteriolarum extremitatibus effusum, inepta, vid. *Clariff. Ruyschium* loc. cit. *Adv. Anat.* necessario morbum, de quo agitur, originem trahere. Videtur hoc jam fuisse notum

ſim Hippocratis temporibus, cum in ejus ſcriptis ſequentia reperiamus verba: *Corpus cavitatibus ſcatet, & hæ in ſanitate ſpiritibus plena ſunt, ſed in morbo ichore, hinc omnis circulatio per vaſa impeditur.* Si autem omnia quam lubentiſſime conceſſerim, nemo unquam demonſtravit, abſque prævia lymphaticorum ruptura contigiſſe.

§. XII.

Aſcitis, de qua tanquam ſcopo diſſertationis diſſerere in præcedentibus eſt promiſſum, eſt collectio aquæ in abdomine facta, duplicem habens originem: 1°. In duplicatura peritonæi, in qua aqua collecta tam enormem efficit tumorem, ut teſtante *Celeb. Job. a Meeckeren*, ſeſſione poſt mortem inſtituta, ipſe eduxerit 125. libras aquæ: hic tumor hæſce lamellas ita dilatabat, ut cetera viſcera quaſi obſcura reliquerit, uti ipſe deceptum ſeſe conſtatet in *Obſerv. Medic. Chirurg. p. 233.* dicens: *Rei novitatem admirabamur, qui perveniſſe nos in ventris cavitatem putabamus, nihil viſcerum reperiabamus, peritonæum cuti unitum in eam magnitudinem extendi poſſe, qualis nobis occurrebat, nunquam amiſiſſemus, niſi oculis noſtris fuiſſet exhibitum.* 2°. Inter peritonæum & viſcera, id eſt, in cavo abdominis, & ejus glandularum cavis dilatatis, vaſiſque ibi contentis: quæ ſpeciès veteribus jam diſtincta in clauſam & fluctuantem, illa, clauſa dicta, modernis ſub nomine hydatidum venit, aut ſi mavis hydropis ampullati, eſtque materiæ aqueæ vel lymphæ, intra membranaceum loculum receptio, quæ membranam tali modo diſtendit atque attollit, ut hydropis nomen haud immerito mereatur; quod ſi autem tales in abdomine magna copia exiſtant, tumorem, aſcítico non abſimilem, excitant. Legi merentur de his *Opera Clariff. Ruyschii*, quæ plena talium reperiuntur obſervationum. Conſidera in ejus *Obſervat. Anatom. Chirurg. Obſervat. 46.* & deprehendes, hydropem aſcitem ex hydatidibus, ubi *Vir Clariff.* recenſet, ſe in ſeſſione inveniriſſe totam abdominis cavitatem repletam innumerabilibus veſicis & ſacculis, humore tenaciore & glutinoſo repletis, diverſæ magnitudinis, uti ibi adjecta figura commonſtrat: perge evolvendo, & exhibebit tibi figuris annexis in placenta, in veſica, in umbilico &c. & quod mirum videtur, *Adverſ. D. I. p. 8.* & *Epistol. ad Ettmuller. p. 21.* adjicit, in ipſo plexu choroideo ſe obſervariſſe tales veſiculas. Non frequentius autem reperitur hoc mali genus, quam in regione abdominali, & ſane multo frequentius, quam quidem vulgo putatur. De hoc & locutus eſt *Hoeffler* in ſuis *locis communibus p. 176.* ubi dicit, ſe quoque obſervariſſe, hydropicorum aquas circa meſenterium, veſiculis variæ magnitudinis incluſas. Quæ hydrops vocatur clauſa, ideo quia intra duas tunicas, a *Regnero de Graaf* in tractatu *de Organ. Mulier.* deſcriptas, clauſus quaſi retinetur humor, aut etiam, quia ſine undulatione eſt, nec ullum ſignum edit ſoni, oſcitante corpore, cum

tamen pondus ratione molis conveniat, manifesto indicio, aquam adesse, sed suis sacculis retentam. Altera autem species, fluctuantis retinet nomen, si vesiculæ vel tenuitate suâ, vel acrimonia feri intus contenti rumpuntur, & illud ferum, antea sacculis inclusum, in cavitationem ventris effundunt, quæ est illa species hydropis, aperta vel fluctuans dicta: quam & optime descripsit *Hæfer loc. cit.* exemplum etiam miratu dignum novissime descriptum invenimus in *Act. Reg. Paris p 215. A. 1722.* ubi *Morandus* observavit multas hydatides, per totum abdomen dispersas, & per dissectionem cadaverum in apricum deductas.

§. XIII.

Omnia hæc huc usque adducta satis demonstrant, morbum hunc descriptum, intelligo aquam in abdomine inclusam, & quocumque modo constitutam, curatu esse difficillimum, & quoad vitam ægri periculosissimum; nam uti ex plurimis practæcorum libris colligere potui, morbus hic vix ac ne vix quidem permittit, ut æger integra sanitate frui possit, quippe quod mortem plerumque pedissequam habet. Sperandum autem adhuc aliquid est de operatione illa, quam chirurgi paracenthesin vocant, mediante qua, rite adhibitis encheiresibus, aqua educitur, sed si paulo attentius rem inquiremus, plerumque esse solet hæc operatio tantum cura palliativa, qui hydrops hac adhibita non radicitus extirpatur, sed semper e vasis ruptis fons quotidie manans remanet, uti *Pitcarnius* optime in *libr. de element. medic. p. 190.* differit. Quoniam autem præstat ad prolongandam ægri vitam tale remedium anceps adhibere, quam nullum, minime illud est spernendum; ea enim de re omnes medicorum principes mecum habeo consentientes, qui dicunt, quod, si malum nullis remediis debellari queat, hæc laudata operatio, paracenthesis nimirum, instituenda sit. Quare haud abs re fore puto, paucissimis hanc operationem adjicere & describere verbis, præsertim eam ob causam, quia in nostro ægro hæc operatio, uti ex hist. in morbi patet, septies fuit instituta & repetita.

§. XIV.

Antequam operatio instituat, medicus præsertim ad sequentia respiciat, nempe ut hydrops sit recens, æger bonis viribus præditus, & viscera nondum corrupta, si autem ad hæc non attenditur, tunc, *Harveo* libro de curat. morb. per expect. monente hæc operatio instituta & repetita citius mortem accelerat: si contra ea observentur descripta, operationem instituendam suadet. Aeger sellæ erecto corpore insideat, chirurgus præsens sit instructus cannula argentea, acu triangulari prædita, & oleo inuncta, quam Galli *trois-quarts* appellant, in loco tres digitos trans-

transversos a linea alba, totidem infra umbilicum distante, (non autem tam accurate designari potest, cum pro mole abdominis quilibet rationalis chirurgus sibi commodissimum quemque eligat: cum de loco pertundendo variæ sint sententiæ, vid. *Celsus*, *Fr. ab Aquapendente & Dionis* &c.) uno ictu immittenda, posteaque acus eximenda, corpus ægri paululum ab adstantibus inclinandum ad locum pertusum, ut aqua per dictam cannulam eo melius educi queat.

Variant atque inter se dissentiunt multi chirurgi, an nempe una vice, an vero repetitis aqua sit educenda? Si ultimum tibi eligas, tunc cannula maneat in abdomine, ut tali modo nova punctura evitetur. Docent Galli, principatum inter chirurgos tenentes, aquæ una vice emissionem non adeo esse periculosam, ut vulgo quidem putatur, qui semper, semel immissa cannula, omnem eliciunt aquam, non sine summo successu, ea tamen cautela, ut ministri eorum manibus suis externe semper premant abdomen, & aquis eductis, cannulaque extracta linteum abdomini circumvolvant, hoc constringant, & tali modo respirationem, alias ob atoniam musculorum difficilem redditam, facilitent, impediantque hæc encheiresi, ne magna sanguinis copia, relaxato sic abdomine, ad vasa meseraica uno impetu, operatione absoluta, ruat, & mala his adhuc diriora producat. Observata hæc descripta methodo, non facile fallitur, vel spe sua frustrabitur operator, in educenda una vice aqua, quam operationem & ipsemet aliquoties, & optimo cum successu peractam, vidi. Quam ob rem Gallorum sententiæ facile ac libentissime ego quoque me subscribo, etsi *Pitcairius*, alique non eandem foveant sententiam, quippe cum ipsis hæc, eam operationem instituendi methodus, haud ita fuerit perspecta atque nota, quam quidem sit hodie, alias eam sine dubio non improbassent.

§. X V.

Huc usque & quidem breviter considerare licuit hydropem, in corpore humano per vasa lymphatica, §. XI. descripta, generatum, ut & modum, quomodo illa producat §. XII. ubi demonstratum, quidquid obstruat vel pressione vel immeabilitate dicta vasa lymphatica, illud haud ineptum esse ad generandum hydropem. Omnes medici, quotquot hætenus evolvi, testantur, hoc fieri posse vario modo, & variis corporibus, transitum lymphæ denegantibus. Cum autem, ut suo loco adductum, hæc vasa fere omnia evacuare sese in receptaculum chyli, ibique lympham deponere queant, rationi haud erit inconueniens, si & hic locorum corpus heterogeneum hæreat, quod lymphatica ita comprimit, ut liquido transitum denegare cogantur, exinde per consequens hydrops generetur.

Hoc autem corpus heterogeneum, quod singulari figura, ab utroque latere conspicua, dissertationi huic annectendum curavi, fuit corpus solidum, & ut in Medicorum scholis receptum, calculus nuncupatur, qui, variis suis appendicibus & eminentiis *D. D. D.* officia vasorum lymphaticorum, se terminantia in cysternam lumbarem, ita obturavit, ut liquidum effundere non potuerint. Hæc nova est hydropis causa, & a nemine, quantum novi, huc usque descripta, quæ singularem utique meretur attentionem. Quæ vero cur ægrum tam delassatum, tamque macilentum reddiderit, hic loci explicare meum non esse exstimavi, sed quædam tantum, hanc rem illustrantia, in calce dissertationis addere animus est.

X V I.

Explicato hydrope, ex causa nova orto, quantum permisere vires, necesse quoque est, ut & ea, quæ de calculo dici queunt, paucis pro virium modulo adjiciam. Antequam autem rem ipsam aggrediar, præmonere lubet, materiam de calculo microcosmi tam vastam esse, ut vix dissertationum limitibus includi possit, & si omnia, ad calculi historiam facientia, hic adducere animus esset, integer sane tractatus, ad hanc materiam rite examinandam vix sufficeret. Hanc vero rem, antea obscuram & tenebris involutam, tam claram institutis suis experimentis reddidit *Clavissimus Boerhaave, Præceptor meus, nunquam non omni honoris ac venerationis cultu suspiciendus*, ut quilibet facili sane negotio, originem & generationem corporis hujus peregrini in microcosmo, percipere atque intelligere possit. Per calculum vero intelligo materiam peregrinam, duram, friabilem, vel si mavis, fragilem, in corpore animali concretam, ex hujus liquoribus intra vasa vel cavitates obortam: quæ materia omnibus in locis totius corporis humani existere potest, uti exempla rem illustrabunt, renibus tamen & vesicæ, imo omnibus urq-poieticis partibus magis, quam quidem reliquis aliis est familiaris.

§. X V I I.

Jam instituti ratio postulat, ut adducantur ex auctoribus ea, quæ præcedenti §. fuere promissa; nimis autem prolixum foret, omnium observationum huc usque editarum facere mentionem, sufficiat præcipuas ex iis hic allegasse. In glandula pineali in tribus cadaveribus calculum inventum fuisse, ipsemet factus sui testis oculatus Argentorati, quales observationes quoque passim occurrunt. In oculi cantho majori, materia tenax ibi hærens, si diu relinquitur, inspissando natam induit calculi, quod observatur in damis cervis, quorum animalium oculi non nisi nictu palpebrarum expurgari possunt, vid. *Journal des Sçavans, 1701.* ubi quoque
occur-

occurrit exemplum calculi, in oculi humore aqueo reperti. Per nares excreti sunt calculi, vid. *Ephemer. Germ. D. 1. per aures, ibid. D. 2. a. 6.* per os apud *Listerum*: ex ductibus *Bartholinianis* sub mento lapides satis magni extracti, qui nisi levi ictu scalpelli essent excissi, mulierem in metum suffocationis injecissent, uti reculit *Clariff. Boerhaave*: in tonsillis reperti, vid. *Ephemerid. German. D. 1. a. 9. 10.* ex trachæis exenti calculi, duo cochlearia replentes, vid. *Trans. Brit. p. 259 Ephem. Germ. D. 1. a. 2.* per tussim excreti & valde ponderosi, vid. *Listerum & Ruysch. Thesaur. Anat. 3.* Glandulas quoque bronchiales sæpillime induere formam calculosam, testatur *Heisterus* in *Comp. Anatom.* In cordis musculosa parte intra dextrum & sinistrum ventriculum calculum repertum, vid. in *Act. Brit. N. 5. p. 86.* In ventriculo, vid. *Horstius p. 142. & Transact. Brit. N. 250.* De cholelitho, seu calculo felleo, ubique occurrunt observationes. In mesenterio observavit *Nuck & Steno*: in venis mesentericis *Nuck*, in venis hæmorrhoidalibus & vena portæ, vid. in *Act. Brit. a. 1. p. 142.* In vagina uteri crustam calculosam generatam fuisse testatur *Clariff. Hoffmannus*, in *Dissert. de incontinentia urinae.* Intra vesiculas seminales, *Trans. T. 3. p. 65.* In fistula ani, invenies in *Ephemer. Germ. D. 9.* evolve & *Ruyschii thesauros anatomicos*, præsertim secundum, reperies illos observationibus, ad hanc rem spectantibus, plenos. Præterea in omnibus abscessibus possunt generari calculi, quorum exempla quam plurima in *Ephemer. Germ.* occurrunt.

Non solum autem in corpore talia heterogenea generantur corpora, sed & excernuntur extra illud per poros cutis, quod clare demonstrant industria artificum, qui artem vitrariam tractant. Nam cum hujusmodi homines summo ignis calori, quo vitrum funditur, semper sint expositi, prætereaque ad vitra formanda magno opus sit labore & corporis motu, haud aliter esse potest, quin pori cutis magnam sudoris copiam transmittant. Hic autem sudor, vel potius ejus contenta, quæ magnam cum urina habent similitudinem, ad latera indusiorum sub forma salis ammoniaci grysei, aut aphronitri, non parva quantitate adhærent: quod cuilibet in talibus laboratorii vitrariis videre licet. Sal iste prunis injectus relinquit materiam porosam, levi sabulo æmplam. Quæ allegata exempla sufficiant pro demonstratione calculosæ materiæ, in & extra corpus oriundæ.

§. XVIII.

Non absolum erit, si hoc §. demonstravero generationem calculi, ex experimento, ab ipso *Clariff. Boerhaavio* instituto, quod rem penitus illustrabit, cum illud magna constantia & patientia Vir laudatus instituerit, & ea, quæ spectant ad rem ipsam, observaverit. Sumsit nempe Vir Celeberrimus urinam recentem, adhuc calidam emissam, post peractas concoctiones, ex tali familia, in qua nulla signa calculi ex propria pro-

ensione, hanc immisit in vas vitreum purissimum, ubi primo adhibito microscopio nullum calculi indicium apparuit, non autem defatigatus Vir Doctiss. introspeciendo, detexit tandem corpuscula flocculenta quasi, (id est, quæ non habebant æqualem superficiem sed tomentosam) per omnia distributa, quæ erant in perpetuo motu, quot nempe ascendebant, tot descendebant, quæque primo apparebant sub colore albo. Porro non remoto microscopio, observabantur in lotio hærentia strata spiritiuosa perexigua, qualia profert spiritus vini, dum aqua diluitur: ex quibus pinguis lituris formabatur nubeculæ species, quæ crescebat appositione particularum, ita ut crescente hac, motus, alias vehemens, debilis & quasi nullus evaderet, qui, per horam in tali statu manens, penitus evanescebat, calculusque ad latera, in fundo, imo tota superficie formabatur, ac illud, quod antea album erat, jam rufum conspiciebatur, per tempus autem increfcens, plane colorem arenæ rubicundam induebat. Cum autem continua appositione particularum nubecula sui sustinendæ evasisset incapax, fundum petiit, calculique sic dicti formam præ se tulit.

Hoc instituto experimento Vir Clariss. demonstrare vult, in corpore sano talia adesse elementa, calculo constituendo & generando apta, quæ, quietem nacta quacunque occasione, ubique & in omnibus corporis partibus calculi speciem constituere causarique possunt.

§. XIX.

Satis luculenter apparuit, materiam calculi ubique esse præsentem, quid quod & in homine sanissimo, in omni sexu, omni ætate, ita ut nemo liberum se a calculosis elementis venditare possit. Notabile est, monente *Fernelio*, quod omnes calculi nucleum intra se contineant, cui se lamellatim apponunt illa calculi principia, sic ut tractu temporis magis magisque molem calculi efficiant majorem. Calculi materiam ubicunque præsentem, cuicunque corpori sese ceu nucleo applicare, sequentia illustrabunt exempla & experimenta: immitte calamus lævigatissimum in urinam bonam & sanam, prima vice pauca observabis contemplatu digna, sed continua appositione, totus calamus, materia tali calculosa incrustatus, observabitur. Huc quoque pertinet exemplum Lugduni observatum in milite quodam, qui, in bello infortunio circa ossis ischii regionem, sclopeti ictus globulo, nihil inde mali suspicabatur, globulum exitum reperisse autumans, vulnere more solito curato, donec tandem elapso quodam temporis spatio, summosque prius perpeffus dolores, circa regionem illam abscessum deprehendit, ex quo aperto in lucem prodiit calculus, globulum sclopeti antea adacti referens, cui sese materia applicaverat calculosa. Instituta quoque est quondam hæc operatio, lithotomiam puto, in ægro calculo laborante, & quidem, uti putabatur, satis feliciter, ut æger ab hoc immunis esse crederetur; vixit etiam immunis

nis per aliquod tempus, donec rursus dñis cruciatibus, summissque doloribus lassatus, eorumque impatiens, alteram sectionem institui iusserit: qua instituta, repertus est calculus tam friabilis, ut forcipe vix extrahi potuerit, extractus autem & examinatus, nucleus erat plumaceolum, forte in prima operatione intrusum, quod materia tali erat inductum.

Excernuntur quandoque in animalibus, motu exercitatis, solo fœno & aqua utentibus, per anum calculi, humanis quam simillimi, quorum nucleus accurato examine *Clariff. Russch.* ex grano avenæ digestionem non subactæ, constare videbatur. Possent & adhuc aliis exemplis rem illustrare, ni sufficerent modo prolata.

§. X X.

Ex quibus omnibus, rite perpensis, palam est, calculum cum tartaro vini magnam habere affinitatem, quoad generationem nimirum; nam uti tartarus generatur ex liquido, uti adhæret lateribus vasorum, liquidum continentium, uti alieno cuivis corpori lamellatim quasi accrescit, & iterum in liquido, ex quo generatus est, non amplius dissolvitur; sic ea quoque in calculo observare licet, & plane eodem modo sese res habet cum eo, uti ex jam adducta descriptione claruit.

Si autem ad principia, calculum & tartarum constituentia, mentem advertamus nostram, & Chemia edocti iudicium feramus, longe sane major inter hæcce deprehendetur convenientia; nam, ut taceam, ex regno vegetabili tartarum, ex animali vero calculum oriri, hæc duo regna, consentientibus Chemicis, ratione principiorum maxime inter se differunt, cum ex uno sal educatur volatilis, ex altero vero remaneat fixus. Sed omitto hic multis verborum ambagibus describere differentias, quæ in Chemicorum libris passim reperiuntur, cum potius conveniet experimenta, cum calculis instituta, allegare, qualia plurimi Medicorum instituerunt.

§. X X I.

Talia experimenta, ad calculi generationem spectantia, huiusque principia detegentia, instituit *celeb. Frid. Hoffmannus*, uti in *observ. Phys. Chemic. Obs. 25. p. 229.* videre est: quem & in descriptione horum, cum aliis sequar: namque

I. Calculus humanus, pulverisatus & in aqua pluv. coctus, reddit aquam turbidam, in superficie subalbidam, quæ effusa & iterum alii commixta parum mutatur, semper autem pulvis remanet in vase: aqua illa prima effusa, albida, inspissata relinquit in fundo siccam materiam amaricantem, quæ prunis imposta nullum odorem spargit, nec cum spiri-

spiritu acido effervesait, verum cum sale tartari mixta, ammoniacalem, volatilem reddit odorem, pulvis autem in secunda coctione in fundo remanens, in omnibus similis est calculo recenter edito.

2. Calculus magnus unc. j. pond. sensim destillatus ex igne arenæ dabat drachm. ij. salis volatilil fusci & amari, qui maxime conveniebat cum sale cornu cervi, postea materia, remanens in retorta, calcinata, reliquit in fundo drach. j. terræ, & reliquum per ignem volatile redditum in auras abiit.

3. Alius calculus unc. ij. dedit salem volatilem ad drachm. ij. qui frigore concretus sal cornu cervi æmulabatur, reliquum corpus positum in cupella, reliquit tandem drachm. ij. & gr. 44. terræ: interim si vapor exeuns recipiebatur naribus, perfecte referebat sal cornu cervi volatile.

4. Calculi carbonibus ignitis impositi odorem spirant ossium adustorum, id est, spargunt odorem salis volatilil in his contenti.

5. Calculi spiritui vitrioli & salis injecti, in his non solvuntur, sed tantum bullulæ ascendunt, aqua autem fortis bonæ notæ totam calculi compagem dissolvit: euudem præstat effectum spiritus fumans Hoffmanni, vid. *loc. cit.*

§. XXII.

Hiscè rite consideratis tandem concluditur, calculorum generationem non fieri petrificando, ut aquæ staltitæ, nec ut Helmontius voluit, uno momento ex mixtura spiritus urinæ cum alcohole vini: nec est materia puitosa, nec caseosa, nec salina, volatilil, nec fixa, nec coagulata, nec ossium aut dentium. Interim tamen si dicendum, quod res est, ad ossium & dentium principia calculi maxime accedant, quod ex examine chemico, huc usque adducto, manifeste satis apparet; mihi itaque verisimillimum esse videtur, particulas calculum generantes esse moleculas nutritias & forsan abrasas, terreo volatiles, quæ subtilitate sua ubique penetrare, & per omnia loca iterum excerni possunt, quod docent loca allegata, in quibus calculi fieri reperti.

Quid ita mirum, cum ubique calculus concrefcere possit, eum quoque in cysterna chyli generatum fuisse; nam omnis nutritio, excepta ea, quæ fit, ut demonstratum, per poros cutis inhalantes, peragitur mediantibus lacteis & mesentericis vasis, quæ omnis chylus, antequam ad sanguinem perveniat, vel potius ejus pars permeare debet. Continet itaque omnes particulas, ad quodcumque corpus producendum aptissimas: quares supervacaneum esse duxi, pluribus generationem calculi, in cysterna lumbari exorti, illustrare, cum res per se satis sit perspicua.

§. XXIII.

Denique haud prætereunda est quæstio, quam quilibet sibi movere poterit.

poterit: quomodo nempe æger noster, obstructa regîa hac via, per tantum temporis spatium vitam potrahere adhuc potuerit suam? ut autem brevibus me expediam primo sciendum, calculum deprehensum fuisse cavum, ubique poris pertusum, magnumque in sui medio habuisse foramen A. in superiore sui parte B. multis porulis, fetam transmittentibus, fuisse præditum: nam tali modo adhuc pars chyli quædam, ex lacteis per calculum ipsum ad ductum thoracicum pervenire potuit; quod hoc falsum non sit, demonstrat ipse calculus, qui, uti ex historia morbi patet, exemptus chylosa adhuc repletus erat materia.

Sed forsitan huic sententiæ quidam contradicent, objiciendo, partem chyli, per hæc vasa secretam, non fuisse sufficientem ad sustentandam hominis hujus vitam, quo licet posito, tamen haud negabunt, venas mesentericas, juxta ubique receptam opinionem, hiare in intestina, atque ad recipiendam chyli partem subtilissimam esse aptas: quare verisimillimum mihi videtur, partem nutritionis per venas mesentericas fuisse quoque absolutam. Eos, qui hanc venarum texturam scire desiderant, ablego ad *celeb.* Ruyschii aliorumque neotericorum anatomicorum tractatus.

§. XXIV.

Ultimo tandem loco, cum omnia, quæ ad morbum propositum spectant, sint considerata & pro viribus perpensa, sequitur conclusio: calculum nempe, præterquam quod hydrops, disruptis vasis lymphaticis, difficillime curetur, etiam nulla arte curari atque debellari potuisse, quod omnes veritatem amantes mecum confitebuntur.

Habes ergo hic, L. B. ea, quæ per breve temporis spatium, atque limitum præscriptorum angustias, & exiguam juvenilis ingenii aciem exarare potui, debui. Pro concessis itaque viribus numini Supremo grates persolvo, quas possum, maximas, quem & supplex veneror, velit omnia mea qualiacunque secundare conamina.

Explicatio Figurarum.

Fig. 1. Siftit superficiem calculi versus abdomen spectantem, in hac autem A. magnum foramen, B. porulos aliquot, fetam permittentes, C. infimam calculi partem, D. D. D. varias prominentias, vasa lymphatica obstructa, denotant.

Fig. 2. Depicta est calculi superficies vertebrae incumbens.

F I N I S.

power, depends upon the nature of the function, and the nature of the variable. In the case of a function of a single variable, the power is determined by the nature of the function, and the nature of the variable. In the case of a function of several variables, the power is determined by the nature of the function, and the nature of each variable.

power, depends upon the nature of the function, and the nature of the variable. In the case of a function of a single variable, the power is determined by the nature of the function, and the nature of the variable. In the case of a function of several variables, the power is determined by the nature of the function, and the nature of each variable.

power, depends upon the nature of the function, and the nature of the variable. In the case of a function of a single variable, the power is determined by the nature of the function, and the nature of the variable. In the case of a function of several variables, the power is determined by the nature of the function, and the nature of each variable.

DE CALCULO

C I I
RUDOLPHI JAC. CAMERARII
E T
J O N A S B R U N N E R I
D I S P U T. E X H I B E N S
HEPATITE DEFUNCTORUM EXTISPICIA

Tubingæ 1716.

CIL

WOLFFH JAC. CAMERARI

W

IONAS TURNERI

DISP. A. K. H. A. S.

HEPATIS DEBILITATIONIS EXISTENTIA

Tabula 1715

1715

CAPITIS PRIMI HISTORICI

CASUS PRIMUS.

ANno 1715. m. Aug. uxor pistoris, cui nomen *Michael Harnharth*, cum filio *Michael*, annum agente 16mum convenere, ut consilium a me peterent, circa morbum diurnum, vel chronicum, quo filius jam tres prope annos valde laborabat. Aspiciens puerum, vidi faciem insolito, & livido cœrulescente quasi colore suffusam, respirationem anhelosam, thoracem justo elevatiorem, imo totum abdomen valde tumidum, & instar tympani distentum; hisce perspectis, antecedentium explorandorum avidus, rogabam an initium morbi illis non sit notum; qui respondentes aiebant, imo vero causam hujus morbi illos non latere, a trunco enim ligni, quem puer in capite gestabat, decidente in dextrum hypochondrium, hunc morbum ortum esse; statim enim post hujus lapsum dolorem fere intolerabilem, in prædicto latere, illum sensit, aliquibus diebus peractis in tantum mitigatum esse dolorem & in latere neque livorem, neque ruborem (uti alias a contusione fieri solet) apparuisse; rite igitur omnibus pensatis, morbum pro ascite habebam, nempe juxta sequentem genesin, quod violenta illa attritione trunci vasculum unum vel alterum ruptum, & apertum fuerit, & sic serum in cavitatem abdominis effundi, & destillare inceperit, quod jam in tanta quantitate extravasatum, ut æque illius distensionis abdominis, ac elevationis diaphragmatis causa sit, & difficili respirationi ansam dederit, inde morbum nullam curationem admissurum mecum reputans, judicabam melius actum fore, si matrem cum ægro absque remediis dimitterem, ne, vel protracta diutius curatione, vel subsequenti morte, medentis existimatio læderetur; eram enim memor consilii beati & honoratissimi domini præceptoris mei, D. D. Lavateri Tigurini, quem ob moram, quam in Angliæ Metropoli traxerat, magnis ornatum meritis, Anglum in patria vocabant; ita enim tum mihi: si domum aliquando redieris & æger chronico laborans morbo, quales sunt hydrops, & scorbutus, te conveniat tuoque utatur consilio, dimitte illum si fieri potest absque remediis, hoc responso, tua remedia, quibus in tali casu uti soleas nondum advenisse; infelix enim, inquiebat, illè est, qui talibus praxin suam incipere cogitur scandalis, vulgus enim nimis facile dataque opera juniores medicos diffamare solet, trito de Cœmiterio novo proverbio; quæ in viri optimi dixisse memoriam non piget, cum summam ejus eruditionem, & in docendo fidem, post fata etiam non possim non venerari. Monui hinc matrem, me vix posse subministrare remedia, malo jam tam altis firmato radicibus, & quasi desperato; in-

stabat illa precibus, lachrymisque, ut ægrotum remediis sublevare dignaret, quibus commotus resistere non potui, licet prognosis nihil boni mihi promitteret, quod etiam matri indicabam, nullam nempe spem mihi restitutionis affulgere, ne vero afflictis afflictionem adderem, manum omnino detrahere nolui, remedia suppeditare incepti, & quidem serum, quantum adhuc sub lege circulationis, per diaphoresin ac diuresin, educere tentabam, sequentia vero exhibui remedia. R. sal. vol. oleos. sylv. tinct. bezoard. aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$. liquor c. c. fuccinat. $\mathfrak{z}\text{j}$. m. d. ad v. f. *darvon des Tages 3mal 25. Tropfen zu nehmen*, pro potu ordinario commendavi sequentes species R. rad. $\mathfrak{v}$. aperient. aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$. ononid. fem. anis aa. $\mathfrak{z}\text{j}$. incif. & contus d. ad Ch. f. species zu 2 Maaß Wasser. Ob dolorem gravativum ventriculi, parum ciborum assumere potuit, quem dolorem eo tempore sero fluctuanti in abdomine adscripsi, & sic nulli remedio nisi evacuationi abdominis cessurum judicavi, ut tamen ægroti innotesceret, nihil intentatum relinqui, adhibui confortantia, stomachica, ad vires restaurandas, nimis enim ob illam abstinentiam debilitatus erat, sequentia. R. aqu. meliss. fl. tiliæ aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$. cinam. c. vin. $\mathfrak{v}\text{ij}$. pulv. cordial. pretios. conf. Alkerm. incom. $\mathfrak{z}\text{ij}$. syrup. fl. tunic. $\mathfrak{z}\text{ij}$. m. de ad V. S. *stärkendes Wasser, davon öfters zu nehmen*. Hisce juvenis ille per dies 14. fere usus fuit, sed absque emolumento; cui postea diuretica, in majori dosi dare incepti & quidem sequentia. R. rad. $\mathfrak{v}$. aperient. urtic. ononid. aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$. HB. equiset. saxifrag. althææ. malv. aa. mj. flor. lamii malv. arborææ aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$. fem. petroselin. milii. folis. anis. aa. $\mathfrak{z}\text{ij}$. incif. & cont. dent. ad Ch. f. species zu ein halb Maaß Wasser, so lang als harte Eyer zu sieden, wann es ausgedruckt, Morgens und Abends ein Glas voll warm zu nehmen. Sed & hisce non obstantibus, abdomen tumebat ut antea, cœtera etiam symptomata eadem manebant, unde alia remedia (postquam hæc, bis vel ter repetierat) admovere animum induxi, & quidem hydragoga dicta, quæ inter, primo feligebam sequentia. R. resin. jalap. gr. V. diagryd. Sulphurat. fœcul. bryon. aa. gr. iij. ol. anis. gt. j. m. f. p. d. ad ch. f. *Laxierpulverlein in einem lindgesottnen Eye zu nehmen*. Sed absque ulla commota fede, hoc summum est, quorum dosim sequentibus diebus augebam, sic sex sedibus purgabatur cum euphoria quidem, illam adhuc parum auctam dosim septem præter lapsis diebus denuo exhibui, cujus effectus tantus erat, ut æger se jam salvum æstimaret, quia abdomen sic detumuerat ut respiratio multum esset facilior, & cibos in majori quantitate assumere possit. Hisce perceptis, suasi ægroti, ut in regione lumborum, & umbilici abdomen filo metiatur. Sequenti hebdomada datus pulvis hydragogus constans ex resinæ jalap. & gum. gutt. aa. gr. V. cujus ope iterum tantum egerebat, ut abdomen latitudine unius pollicis se contraheret, & sic ægrotus tam bene se haberet ut omnibus occupationibus in domo præesset, & conciones frequentaret, sed cibos nondum in

sufficienti quantitate assumere illi liceret; statim enim post assumptos cibos sentiebat dolorem gravativum in dextro hypochondrio, ubi etiam nunc evacuato in tantum sero, elevatio vel tumor quidam justo major apparebat, quem ipsemet digitis tangens pro induratione hepatis habebam, quarum cogitationum non parva erant confirmatio recensita de lapsu trunci lignei in istam corporis regionem. Licet vero illam per moram adeo radicatum noxam resolveri mihi fere impossibile videretur, tamen resolventia adhibenda censui, primo quidem sacculos resolventes, & discutientes in usum vocavi sequentes. R. HB. malv. parietar. melilot. aa. mj. fl. chamomil. sambuc. origan. aa. ℥β. incis. & contus d. ad ch. f. species zum *Kräuterfäcklein*. Hos etiam nihil efficientes sequebatur empl. de cicut. cum empl. diaphor. minf. & ol. philosoph. malaxatum, quod dextro hypochondrio imponi iussi, sed & hoc irritum fuit. Urgente dehinc avido sanitatis ægro ut adhuc semel ultimo præscriptam dosim pulveris hydragogi ipsi subministrarem, non potui illi hac in re omnino deesse, dedique anxie desideranti pulvisculum, quem & non sine emolumento assumisse videbatur, abdomen enim rursus aliqua ex parte diminutum est, imo credidisset juvenis se omnino restitutum esse nisi ventriculi debilitas eodem perrexisset tramite, nihil enim ferre cibi, præter lac caprillum illique intinctum panem tenerrimum valebat. Cum vero abdomine sic diminuto lætior ageret, sola ventriculi tene-ritudine afflictus, omniaque proin esse in vado viderentur, ex impro-viso nihil tale metuentem gravissima atque intolerabilis corripuit cordis palpitatio, ipso fere octobris initio. Illum proin hætenus me adeuntem propriis in ædibus decumbentem invisi; omnibus perscrutatis sequentem exhibui cardiacam potionem R. aq. fl. tiliæ cerafor. n. buglos. aa. ℥ij. cinamom. buglos. ℥β. pulv. cordial. pretios. liquor c. c. succinat. aa. ℥β. conf. alkerm. inc. ℥j. syrup. fl. tunic. ℥β. m. d. ad. v. f. *Kraftwasser*. Successere tandem, dum urebantur interna, cum extremorum frigore, deliquia, ac lipothymici insultus, imo convulsivi motus, ea fuit motuum horum vis, ac truculentia, ut resistere diutius gemens jam diu tanto sub onere natura porro non valeret, ac succubuit tandem illa, postquam ab insultu violentæ palpitationis effluxissent horæ 45. defuncti cadaver, ut parentes cultello anatomico subjicere permitterent, instabam, abhorrent enim ab illis sectionibus plus quam a vermibus horrendis, quorum corpus esca est, qua de re jam olim beatus Wepferus conquestus fuit; concesserunt illi, ut in præsentia patris illud inspicerem aperta abdominis cavitate, in ea circiter seri extravasati mensuras tres deprehendi, cujus featuriginem primam pro viribus, ac sedulo sed frustra quærebam. Neque enim in parte convexa hepatis, neque concavo inveni vascula aperta vel fissuras. Intestina & viscera omnia (exceptis hepate, & liene) in statu naturali comparebant, hepar vero molem consuetam stupenda superabat magnitudine, cujus & ingens fuit

durities, id vero non solum dextrum, sed & sinistrum hypochondrium occupabat, imo ad umbilicum usque se extendebat, ligamentum longum ex vena umbilicali coalita ortum, quod ex jecoris fissura egressum in umbilicum definit, validum erat & substantiam referebat musculosam. Cystis fellea justo quoque major adparuit, & ni fallor plusquam $\text{z}iv$. bilis continuuit, cujus consistentia nimis spissa & glutinosa videbatur. Causa vero singularis duritiei in hepate ea se perlustranti obtulit fabulosa scilicet tophacea, imo calculosa, substantiæ hepaticæ consistentia ac structura, quæ concretis in tubulorum glandularumque cavitatibus succis dubio procul debebatur. Lienem subtumidum & justo duriorum magnitudine non diminutum sed magis auctum deprehendi. Ventriculi latera tam arcte ista incumbentis massæ hepaticæ mole sibi invicem erant admotæ, imo appressæ, ut duo asserculi complanati sibi invicem solent arctius incumbere.

CASUS SECUNDUS.

Huldricus *Fischli* Dieffenhofianus, qui vitam vites colendo tolerat eodem anno, sed versus finem M. Septembris, consilium a me petiit, pro uxore valde & jam diu ægrotante, secum ferens urinam inspiciendam, quæ fere sanorum urinæ similis, nisi quod mihi nimis limpida videbatur. Ob ingentem vero varietatem molestiarum, quam recensita mariti indicabant, nolui remedia subministrare, antequam in rem præsentem eundo paulo post domum ejus intravissem, illam inveniens in lecto jam sic emaciatam, ut magis sceleton quam sæminam vivam referret. Primo etiam aspectu, periculum quod illi imminere præsentissimum & ineluctabile docente. Omnibus proin sedulo pensatis, magis etiam in hoc judicio meo confirmabar, mihi enim antecedentia nosse cupido respondit, se jam vere ejusdem anni ictero laborasse adeo ut non solum album oculi, sed & periphæria totius corporis colore flavo tincta fuerit; postea colorem hunc ictericum evanuisse sed tamen nunquam se se melius habuisse; & ob multos labores quibus obruebatur, & penuriam tam viriam quam alimentorum malum in pejus sensim degenerasse; Nunc vero cum illi sit res angusta domi, & adhuc valetudine adversa prematur panem necessarium (licet eum in parcissima dosi valeat assumere ac ferre) comparatu sibi haud esse possibilem querebatur. Hæc igitur malo coquus liberalis subvenire poterat æque ac medicus. Partiebatur vero ægra dolores vagos in omnibus partibus totius corporis, & maxima erat de hypochondrio dextro querela. Menses quidem fluebant sed inordinate, fecit etiam verba de tumore quodam in latere dextro, sed advertens me eum esse exploraturum, nolens contactum ferre, recessit jam iterum evanuisse illum tumorem, an pudor intempestivus,

an vero timor illam retraxerit, ignoro. Omnibus his symptomatibus ex recensione perceptis infelicem me æstimabam, quod in tales sub initia praxeos inciderim ægrotos, quibus convalescentiæ spes superstit nulla. At sine murmure populi medicamentis destitutam illam relinquere non potui. Timebam vero imo perspiciebam, icterum verno tempore evanescentem, sua tamen labe sanguinem non deferuisse, sed altissimas in ejus massa radices egisse. Suspectam proin esse rem, & anguem quod ajunt in herba latere censui, memor tumoris dextri lateris, quem allegaverat. (Licet eo tempore in ægra, colore flavo non suffunderetur.) Aggressus vero rem, primum sequens exhibui. R. Tinct. Tis hellebor. ʒij. essent. trifol. fib. succin. aa. ʒj. m. d. ad v. f. essenz darvon täglich 3mal 30. Tropfen zu nehmen. R. regul. ʒnij. medic. lap. judaic. aa. ʒij. milleped. arcan. duplicat. aa. ʒij. cinab. antimon. ʒβ. m. d. ad sc. f. Pulver darvon olle Tage 2ml drey Messerspitzen zu nehmen. Sed his sine ullo levamine usa fuit, ob conatus vero qui aderant frequentes vomendi & amaritiam quam in ore sentiebat, mecum deliberabam an liceat vomitorium exhibere, cum adesse viderentur contra indicantia sc. debilitas virium, diuturna jam morbi duratio, dedi hinc cautela usus dosin mitiorem sequentem. R. Tartar. emetic. gr. 1ʒ. pulv. cornach. gr. vij. m. f. p. d. ad. ch. f. Pulver auf einmal zu nehmen, vomuit ægra, sed non sine molestia mansit etiam res in eodem statu post vomitorium, nisi quod gravius fere jam de ructibus flatuumque molestia quereretur. Concoctio semper mansit infirmior, & appetitus prostratus. Obviam ire his conabar sequentibus. R. sal. vol. oleof. fylv. essent. absinth. com. aa. ʒiβ. m. d. ad v. f. des Tages 3mal darvon 25. bis 30. Tropfen zu nehmen. Denique decoctum herbarum visceralium sequens præparavi. R. HB. agrimon. c. toto. chamæd. scolopend. pyrol. aa. mj. fem. anis. rad. liquirit. aa. ʒij. incis. & contus. d. ad ch. f. species zu ein halb Maß Wasser. Pilulis sequentibus diu quoque usa est. R. extract. absinth. centaur. minor. card. bened. aa. ʒj. chelidon. major. gentian. cruciat. aa. ʒij. limatur. chalyb. in alcohol. redactæ ʒiβ. m. f. pilul. ex ʒj. no. 40. conspergantur pulv. lycopodii d. ad sc. f. alle Morgen und Abende 7. bis 9. davon zu nehmen. Etiam ista parum levaminis attulerunt, sed potius de die in diem magis emaciata est ægra, non ferebat autem nisi difficillime decubitus in dorso, semperque erat capite versus genua depresso. Quorum situum molestorum causam suspicabar esse tumorem ab ipsa accusatum (licet ejus præsentiam postea inquirere negaret volenti) cum tandem pertæsa remediorum ab eorum usu abstinere decrevisset, rogavit ut ad eam adhuc semel accederem, tum gratias mihi pro acceptis beneficiis curaque hactenus adhibita agens, dicebat mihi, se, quod sit candidata mortis, non latere, nec quidquam aliud optare, quam ut brevi hoc ex ergastulo liceat emigrare, esse enim malum suum inexpugnabile, rogabat hinc, ut postquam animam effla-

verit, cadaver ejus inspiciatur, ut malum quo laborabat detegi, & aliis, illo vexatis eo facilius succurri possit. Octo abhinc diebus extincta est mulier, ejus cadaver ut petierat caltro anatomico subjeci, & statim remoto indusio, tumor iste quem subsedisse dixerat apparuit, ut dicere mox adstantibus licuerit, vix ulla hic opus esse sectione, quia sedes mali jam videatur esse in proptulo; Causam vero primam & remotiorem, in hoc cadavere frustraneum mihi videri indagare, mortis saltem causam esse evidentem, nempe tumorem istum hepaticum, qui totius massæ sanguinæ mixturam perturbans sensim mortem accelerarit. Ut tamen curiositati meæ satis facerem, integumenta abdominis dissecuri, & pravum totius hepatis statum detexi, fuerunt enim tres in parte convexa tumores valde elevati, & fere dehiscetes, albentes a materia quam lardo molliori similem continebant, vel si majoris albumen ovorum coctum referente. Tumor medius magnitudine ovum columbinum, cæteri duo vero nuces moschatas adæquabant, an a materia contenta opposites vel atheromata, vel steatomata vocare velint per me licebit, sciant tamen illam materiam non fuisse pinguem, propriis non conclusam folliculis. Hepar naturalem magnitudinem multum superabat, adeo ut totum fere abdomen occuparet, uti in præcedenti casu quoque observatum erat. Substantia vero totius hepatis erat indurata a materia sabulosa, & calculosa, ad eundem cum dicti juvenis hepate modum, adeo ut color externus, internusque plane mutatus, & lividus appareret. Vesica fellea ad minimum ℥vij. bilis continebat, ventriculus vero uti in priori casu in se erat collapsus, totusque flaccidus, eadem quippe ratione ab ejusdem molis hepate pressus tam diu, & coarctatus, unde nausea illa ciborum, de qua ægra semper conquesta fuerat; ab assumptione enim ciborum, quantumvis parca, dolorem gravativum, pressionemque ventriculi senserat. Lienem subitumidum, & justo duriorem inveni, totum corpus adeo emaciatum, ut epiploon nihil nisi duplicatam membranam pinguedine destitutam omni exhiberet. Nullum ad sceleton myologicum aptius subjectum mihi per dies vitæ optarem, sed eo illud applicare non licebat. In cavitate abdominis etiam erat extravasatio feri justo major,

CAPUT SECUNDUM ÆTIOLOGICUM.

Phenomenorum quasdam rationes considerans.

Ex recensitis hæcenus casibus satis liquet, juvenem & sceminam eodem morbo laborasse, licet non eadem primæ causæ, & præcise eadem symptomata adfuerint, in plurimis tamen habebant similitudinem, & numero malorum, & atrociam.

Fuit

Fuit utrimque observata hepatis moles prægrandis, & induratio; sed lubet primum de juvene dispicere. In eo quidem indurationi huic & præter naturali incremento occasionem videtur dedisse lapsus lignei trunci in hepatis regionem. Cum enim hepar innumeris glandulis, seu mavis vasorum intorsionibus sit refertum, facile quædam illarum impressione violenta tanti ponderis poterit graviter premi, coarctari, & obstrui, & sic opilatione facta, & neglecta, sensim malum in pejus abiit, adeo ut tandem affluente ad istas angustias, & mæandros tartaræ indolis succo, illa ampla, & tophacea hepatis moles succreverit.

Quod morbi hepatici inter chronicos esse soleant non mirandum, licet enim centenæ aliquot glandulæ hujus parenchymatis sint obstructæ, cæteræ tamen necessitati respondere non desinunt, tum quod obstructions lente soleant generari, tum quod non omnes mox hepatis functiones adimant; quod & circa ductus cysticos, & poros bilarios fieri solet, uno enim occluso alter rei præsidet, postquam vero a calculo, aliave quacunque causa occlusio ductus choledochi ipsius facta fuerit, non aliter fieri potest quam ut regurgitatio bilis per ramulos venæ cavæ ascendentiæ versus cor, sanguineamque massam sequatur; unde corruptio sanguinis, statusque icterici oriuntur frequentes, nec potest aliter quam magna sanguinis fieri alteratio affusa bile, licet antea bilis fuerit quam fecit in cysti fellea, non potest non multum mutari & acui, sicque sanguini, quasi heterogenei quid admisceri, inque illo has turbas cudere.

Omnes glandulæ conglobatæ æque, ac conglomeratæ intumescere, situm suum & magnitudinem naturalem, variomodo mutare, & superare possunt, ut nobis exempla occurrunt in scrophulis, strumis &c. Hoc etiam glandulis hepatis contingere nemo inficias ire poterit, exempla enim innumera prostant. Licebit vero a brutis illud huc transferre exemplum quamvis magis naturale, ac non proprie morbosum, quod coquis & judæis notissimum, ac familiare est, quo hepar anserinum per saginationem augetur & cellulæ illæ, quas alias sanguis possidet, & alluit solus, per pinguedinem distenduntur; ipsemet tale vidi hepar, quod pondere lbj. g. civ. æquabat, inter assandum vero pinguedo clara ex illa stillabat ad ℥x. Si a pinguedine, materia tam molli, interstitia jecoris adeo possunt dilatari, cur non a materia graviori, viscidiori, tartaræ aut quasi calculosa, uti in recensitis casibus factum fuisse recensuimus. Doleo quod non permissum mihi fuerit, viscus illud amplissimum, prætumidumque eximere ex corpore, ejusque examinare pondus, pater enim adstans vetabat, illud ex corpore rescindi.

Miror, & forsitan non immerito, hanc abortam subito & inopinanter cordis palpitationem, in nullo enim aneurismate quantumcunque sit major facile motus ac pulsatio percipitur, tantus quippe erat impetus,

corde sinistrum pectoris latus pulsante, ut perciperem admotam firmiter manum non sine violentia reperi, ac repelli. In sectione nullum inveni polypum quos omni industria quærebam, neque coagulum tam viscidum, quod hujus fortioris, & depravati motus causa potuisset existere; an per educationem feri liquidi acrimonia in sanguine adeo fuerit aucta, ut constrictionem quandam in cordis motricibus fibris excitare potuerit, vel quænam hujus phænomeni fuerit causa, libenter ab aliis percipiam, qui forsitan ad spissiore sanguinem, ad flatulentam cordis tensionem molemve hepatis aortam prementis malint confugere. Morbos hepatis & lienis, cor in consensum trahere & palpitationem excitare, authores quidem confirmant, sed qua ex causa & quomodo fiat nulli inveni, an ex inflammatione vel nervorum consensu ipsi judicent; ex antecedentibus nulla perturbatio tanta spirituum apparebat, quæ huic motui extraordinario ansam præbere potuisset.

Sunt verò etiam nonnulla circa casum alterum monenda. Ingens moles hepatis in prædicto juvene, in ipsis dubio procul morbi incunabilis formata, ac dehinc novis tophacei accrementi augmentis tam late extensa fuit. In nostra vero fœmina chronici potius productum morbi videbatur enormis magnitudo ac durities singularis ejusdem visceris. Patet enim ex recensitis diu eam male habuisse, neque igitur miremur, si crebra percolatione sanguinis male dispositi pedetentim in illis acinis hepatis particulæ illæ glutinosæ, & viscidæ hæserint, & tandem sic se accumularint, ut ad magnitudinem præternaturalem redactum sit hepar, ac dilatatum, & simul mora viscidæ stagnantis induratum.

Hæc sanguinis pravi & cacochymici dispositio probatur a lienis hepatis adminiculi dispositione, quippe qui in statu quoque præter naturali repertus est durior subhumidusque. Functio enim lienis alias facile impeditur, ejus enim structura, ad facilem stasim multum confert ob singularem arteriæ ac venæ proportionem, & ramificationem, cellulasque illas frequentissimas ejus parenchymatis constituentes.

Hujus morbi causa mediata, fuerunt illi succi cacochymici, viscidi, sanguinem inficientes, hisque admixta ramenta tartarea, fabulosa cum viscido haud difficulter indurescentia. Miror vero tarda mali incrementa, imo magis miror fœminam vixisse tam diu, tam nobili viscere tam graviter læso & infarcto. Et qui factum ut tanta hepatis massa, non corrumpere tota; cum nulli parti totius corporis major affluxus sit sanguinis spiritibus effœti, quam hepatis per venam portæ, quæ magnitudine arteriam hepaticam aliquoties superat; arteriosus autem qui ad hepar fluit sanguis non sufficit ad calefaciendum, & vigore novo inbuendum sanguinem venosum, & totum viscus. Hujus sanguinis officium saltem est nutrire hepar, sed cum nutritione pars simul calescit, & viget, & ope spirituum seu impetum facientium stasis & coagulatio
in,

impeditur, quæ tamen hic & maxima, & diuturna fuit, ex ipsa hac ratione deficiente.

Remotiores causæ variæ concurrerunt, quid enim vitæ genus ad hunc morbum tribuere possit neminem nisi harum rerum inexpertos latet, cruda enim & concoctu difficilia assumere ex inopia pauperculi coguntur, quibus ventriculus digerendis non par est, & sic primæ concoctionis vitium commissum in secunda non facile corrigitur. Chylus enim tam crudus & multis particulis heterogeneis refertus facillime sanguinem corruptum præcreat, cujusmodi sanguinis pravi tristes fructus sunt similia his, quæ descripsimus exempla, gravissimæ scilicet parenchymatum obstructions, & indurationes. Miretis potius non frequentiora esse istius modi mala, in magnum eorum numero qui hac sortis inclementia, penuriaque premuntur ac duriore laborum vitæque genere; esset vero forsitan major eorum numerus si essent delicatuli pauperes ut illi, quibus omnia commoda præsto sunt, cujus nobis podagra exemplum est; rusticos illa laborare posse non dubito, sed ob laborem & motum necessarium, nec crebro, nec diu illa detinentur, nam quiete concessa malum latius serpere, & profundiores radices agere solet.

Bilis visciditas non parum huic malo addidit, quamvis & ejus merito effectus audiat, si enim a sanguine rite separari non potuit, vel potius in sanguinem ruptis aggeribus, regurgitavit, non potuit non & chylicatio, & sanguinis purificatio depravari; testatur id icterus prægressus, & latens ab illo hætenus cachexia. Quam necessaria ex adverso sit bilis admixtio in intestino duodeno; ad separationem chyli ab excrementis, omnes anatomici annotarunt, a quibusdam eorum balsamum vitæ vocatur, quod sanguinem ab omni putredine præservet, ex illius enim defectu innumera mala ortum ducunt. Nec objicias mihi abundantes in utroque casu bilis copias quatuor in primo, septem circiter in secundo unciarum. Ingentem sane & notabilem quantitatem, sed inutiliter in vesicula hærentem torpentemque. Sive jam ob hepatis molem, sive nimis distentam vesiculam, sive ductus compressionem, fluere abundans latex amarus ad duodenum non potuerit. Ista enim abundantia videtur causa.

Ructibus ægra valde vexabatur, qui a pondere hepatis, & cruditatibus in ventriculo retentis orti videntur; ob pondus enim ventriculi latera in se fuerunt collapsa, imò compressa, historia indicante, & sic exitu denegato per pylorum, seu orificium dextrum ventriculi, coguntur surgere ad superiora, nempe ad orificium sinistrum seu œsophagum. Nihil enim sunt hi ructus quam flatu, halitusque explosi, elatere quodam gaudent non parvo, & si aliquamdiu coerceantur, eo majori vi illum exercere solent, & qua data porta erumpunt. Quam magna inde oriantur incommoda, & dolores enormes, illi satis effari poterunt, qui illis torquentur, & licet directa spasmj causa non sint, sæpius tamen,

per indirectum spasmos atroces excitant, ad lipothymiam usque, ab illis enim spiritus non parum turbantur, fibræque graviter tenduntur.

Animi pathemata hujus mali non minimam causam esse merito agnoscendum, saltem in foemina nostra. Temperamento enim qualicumque gaudentibus, iram damnum maximum inferre in propatulo est & exempla id tota die docent, spiritus enim ita confunduntur, & turbantur, ut in proverbium abierit, ira furor brevis est, a qua nec illa omnino immunis fuit; illos quibus temperamentum satis frigidum, & phlegmaticum, uti ægræ hujus esse videbatur, tristitia & mœror omnibus fere spiritibus orbant, ligantur enim spiritus ab illis, ut sanguis tandem in vappam abeat, & nemo in dubium vocabit illam tristitia & sollicitudine fuisse confectam, cui enim res angusta domi, & adhuc valetudo adversa, illa non potest non affligi; perpauca dantur qui sua sorte sint contenti, licet sæpe inter feliciores sint, nostra sane inter illos non fuit.

Quid vero dicemus de cerbero tricipiti hujus hepatis indurati, triplici nimirum, quem supra recensui abscessu, lardi formi materia turgente? Aliter sane collectum fuit apparens hoc lardum, quam pinguedo in hepate asserino, nec debetur justo sanguinis pinguis, & oleosi ut illa, circulo, sed stagnationi visceri humoris in his glandularum tubulorumque mucidorum mæandris condensati, ac coagulati. Hi abscessus aperti forsitan fuissent, si ægra diutius in vivis mansisset, membrana tenui hæctenus hanc materiam adhuc continente, ut effluxus in abdomen impediretur, etiam si tenuior facta fuisset materia. Deo vero gratiæ debentur quod illam diutius hoc malo torqueri noluerit. Si tunica enim hæc fuisset rupta, & materia attenuata in cavitatem abdominis evacuata non potuisset non majores molestias excitare. Licet sint qui velint, ob arctam conjunctionem cum peritonæo sensim convexam hepatis partem, integumentis abdominis conglutinari posse, & sic pedetentim integumenta suppurari, ut sibi materia transitum paret, sed notum est omnem materiam inferiora potius, quam superiora petere.

Quam nobile autem, ac necessarium ad vitalia munera viscus sit hepatis fati apparet, si illius functiones propius considerentur, non solum enim calore suo juvat concoctionem ventriculi, suscipitque sanguinem a mesenterio, intestinis omnibus, ventriculo, pancreate, liene & omento, per ramos qui venam portæ constituunt, sed & necessarium illum præparat liquorem, scilicet bilem, quæ abundans nimium in sanguine illi gravior fieret & noxia, affundi vero necessario debet intestini duodeni chylo perficiendo, cui negotio absolute necessarius est amaricans hic liquor, si recte id debeat procedere. Ipsa vero hæc functionis hepaticæ nobilitas, & necessitas abunde docet, quas vitæ insidias struat, quæ minetur pericula ejus depravatio. Nostris enim similibusque casibus ponderatis mirari satis nequeo, potuisse aliquos de necessitate hepatis dubitare, atque affirmare imprudenter, posse hominem etiam absque

que hepate vivere; quod de Ortelio Antewerpiensi memorant, si historiarum fides. Ferendum forsitan facilius esset, si lienis negarent necessitatem, de cujus extirpatione passim legimus, verum etiam ibi impingent, cum eam in homine nemo facile tentaverit, cujus vasorum lienalium alia quoque ratio est. In canibus experimentum quidem hoc cum cura institui, & aliquibus junioribus, dissectis integumentis abdominis vasa ligando lienem abscondi extraxique, intestina vero cum omento reposui, incisionem abdominis consuendo oclusi, & sic cicatricem natura obduxit. Canes vero illi etiam ejus defectum non absque maxima molestia post absolutam curam tulerunt; ingesta enim diu in stomacho retinere non potuerunt, sed mox per vomitum, & indigesta rejecerunt; urinam justo sæpius reddiderunt. Unde satis elucet lienem non solum ad bene esse, sed & ad esse infervire, quod forsitan clarius apparuisset, si illos diutius sustentassem, de die in diem enim magis emaciati sunt, & sic dubio procul tabefacti febre lenta interiissent; an alii in hac operatione me feliciores fuerint ignoro.

Nostræ vero historiarum cautum esse in prognosi chronicorum morborum jubent medicum, sæpe enim occultum est periculum, medicus igitur uti semper, ita magis adhuc in similibus casibus judicium prudenter ferat. Sive enim de diurnitate, sive de eventu talium præsentia a curiosis requirantur, aqua certe medico hærebit, nisi agyrtarum more vanam loquacitatem in subsidium velit vocare illorum ineptis desideriis hac ratione utcumque satisfactorius. Interim quisque cui granum salis est facile concipiet, si jam facta sit induratio hepatis, difficulter eam imo non curari. In puero si ab initio statim medici prudentis consilium adhibitum fuisset, non omnis spes curationis evanisset, sed ut hi homines solent primo se & suos concredunt medicalibus, carnificibus &c. Postea vero rebus desperatis medicum consulunt vocantque post festum, sero enim medicina paratur, cum mala per longas invaluerint moras. Ad foeminam vero quod attinet ex recensitis satis apparet, illam omnino fuisse cacoehymicam, sit ut omnes humores a qualitate laudabili nimis recesserint, & loco gelatinosarum particularum, serosis, impuris, acerbis fuerint referti, neque proin ad nutritionem partium, neque ad medellam apti; & talia inter plebeios homines non possunt præcaveri; quamdiu enim a malo non ita urgentur, ut in lecto detineantur, vix advocabitur medicus, si vero unquam principiis obstandum præsertim hoc in casu id requiritur.

In descriptione casus indicatur, menses adhuc semper fluxisse, quod apud plurimos signum habetur superantis naturæ, scilicet quod hæc vi sufficienti polleat qua sibi infensa expellere queat, in hoc vero subjecto magis indicabant dyscrasiam, & colliquationem sanguinis, facile sic exstillantis sub orgasmis, ruptis vasculis.

Si quis in principio & ante confirmationem hujus affectus consilia peteret, illi facilius liceret succurrere, mille remedia non omnia æque tuta vel salutaria solent hic commendari. In curatione vero istiusmodi ad indicationes quæ occurrunt probe attendendum; si enim malum in ventriculo initium sumat, & ipse officio suo non satisfaciat, vel ob liquorem gastricum inertem, vel ob flacciditatem ventriculi, atoniam &c. Digerentibus, roborantibus, carminativis, & nervinis succurrendum. Quo pertinent aromatica, alexipharmaca, spirituosa &c. Si vero ventriculus suo muneri respondeat, interim malum in intestinis hæreat, sic ut chylus non probe separetur, sed impurus sanguini adducatur, ex vitio bilis, & succi pancreatici, aut ob visciditatem, aut ob inertiam (quæ quidem sunt occulta, & non nisi a circumspectis practicis observantur) prout & quandoque tenax, & viscidus quidam mucus in intestinalis introitum chyli ad vasa lactea impedit, vel crudus aut minus coctus per vasa lactea sanguini advehitur, tunc diluentia stimulantia, vel etiam lenia laxantia, & evacuantia in usum vocanda, ut materia illa viscida, vel incidatur, vel e corpore eliminetur. Si massa sanguinea hac ratione jam sit quodam infecta vitio, visciditate scilicet, lentore vel acrimonia quadam, tunc incidentia, demulcentia, resolventia diaphoretica operam navabunt. Ex adverso si sit nimis phlegmatica colliquativa, cacochymica; incrassantia, mucilaginosa, & gelatinosa malum corrigent.

Bilem in morbis hepaticis præcipue aut pati, aut agere nemo facile dubitaverit, si enim in cæteris visceribus, ut pulmonibus, & liene sanguis non satis attenuetur, & tali modo hepati soli onus imponatur, non mirum si illi succumbat, & secretio bilis non parum depravetur, quæ tum qualitate, vel quantitate peccare solet, pro quorum varietate vitiorum etiam varia remedia adhibenda esse, res ipsa loquitur.

Id porro corollarii, ex ista nostrarum historiarum deductione fluit. Regulis diætæ quemque debere deditum esse, & obse undantem, præsertim vero valetudinarios eo adstringi, ne malum quod in sinu sovent augeatur; præcipue observandus est usus sex rerum a medicis non naturalium dictarum. Aeris enim humiditas, gravitas & caloris & frigoris excessus evitanda. Ciborum crudorum concoctu difficilium evitatio omnibus necessaria, & eo nocentior est eorum quantitas, quo qualitas vitiosior fuerit, & succis nostris dissimilior. Motus nimis quam atterat vires, e contra vita sedentaria, & quietis abusus quantum sanguini sit inimicus, experientia clarissime docet. Somnum omni modo esse necessarium, quisque ipsemet experitur, dum ne triduum absque illo transigere sine noxa, molestiaque summa valeamus, qui vero illi nimis sunt dediti, reddunt spiritus torpidiores, & inertes, ut simul sanguinis circulus non possit non vitium pati; vigiliarum somnique ratio crasin, statumque spirituum animalium moderantur, excessus utrimque nocet, vi-

gilitæ enim dissipant, confunduntque spiritus, somnus vero nimius eos figit quasi, serolisque obrutos moleculis suffocat. Non minimum momentum nostræ sanitatis dependere ab excretis, exemplo potest esse transpiratio insensibilis, quæ inhibita tot genera infert morborum, alvi dejectiones crebræ non absque debilitatione & incommodo fiunt, e contra nemo facile sanus erit, nisi alvus assumtis respondeat. Animi pathematum effectus jam supra descripti sunt, illorum igitur moderamini cura omni atque attentione studendum, si sanitatem diligas: circa omnia vero isthæc notissima valet regula. Medio tutissimus ibis, perpetuæ enim omnibusque convenientes regulæ in dissertationibus dari non possunt, ob idiosyncrasiam individuorum; consuetudini enim multum esse dandum scimus, monente prudenter Cohausio: *natura consuetæ, etsi insuetis sint deteriora, minus molesta esse.*

T A N T U M.

ABRAHAMI VATER

PROGRAMMA PRO

HEPAR IN HYDROPE SEPIUS INSONS ESSE E SECTIONE
VIRI ANTE DUAS SEPTIMANAS POST DIUTURNUM
ALVI FLUXUM CRUENTUM TANDEM HYDROPE DE-
FUNCTI DEMONSTRAT.

Wittemb. 1720 Januar.

IN auspicio novi hujus anni offerebatur ad dissectionem vir triginta an-
norum, qui per plures annos fluxu alvi cruento continuo laborave-
rat, demum septem ante obitum septimanas decumbens, tandem hydro-
pe abdominis defunctus. Hujus apertionem in theatro anatomico publice
instituentes, abdomen tumidum atque ad concussionem fluctuans appare-
bat, quo aperto, & integumentis separatis, totum abdomen aqua fla-
vescente repletum reperiebatur, e quo plus quam sedecim mensuræ liquo-
ris hujus effluebant. Inquirebamus statim in viscerum in abdomine con-
tentorum constitutionem, an labes quædam manifesta in iis deprehende-
retur, e qua de egressu tantæ copię aquæ judicare possemus. Hepar au-
tem, quod uti a veteribus pro officina sanguificationis, ita male affe-
ctum pro causâ unica & universali hydropis habitum, nec nimia magni-
tudine, nec duritie aut scirrhis, nec hydatidibus obsessum, uti non
raro observatur, sed per omnia molle ac naturale se offerebat, solo co-
lore excepto, qui pallidus & flavescens erat, haud dubie ob copiam san-
guinis per fluxum alvi diuturnum deperditam. Hunc vero colorem, non
pro causâ fluxus alvi cruenti, nec etiam hydropis, sed pro effectu potius
fluxus sanguinolenti habendum esse, ratio suadet. Vesica fellea bilem
pauciorum continebat, eam quidem admodum tenuem, fluidam, ac cro-
cei coloris, quæ affatim sine pressione per ductum cysticum ad intesti-
num confluebat, a relaxatione sphincteris vesicæ biliaris. E quo non
levis oritur conjectura, bilis acrioris affluxum copiosum irritationes ac
rosiones intestinorum efficiendo, fluxui alvi cruento occasionem dedisse,
lien, qui cum hepate in præparatione & secretionem bilis conspirat, per
omnia naturalis apparebat, nec tumore eminenti, nec duritie, nec alio
quopiam vitio manifesto laborans. Ventriculus & intestina collapsa & con-
tracta, ab aquæ in abdomine contentæ compressionem, nullam ceteroquin
inflammationem aut sphacelationem monstrabant, sed albicantia ac bene

constituta apparebant. In intestino tamen colo dissecto, in interiori substantia punctula inflammatoria, ramusculis vasorum sanguiferorum sanguine turgidis conspicua, apparebant, per totum canalem intestini coli, in uno tamen loco disgregata, in alio vero, imprimis circa flexuras magis congregata, ac in acervum collecta. In intestino recto pariter circa sphincterem circumcirca inflammatio apparebat, nullum tamen interius vestigium fistulæ, qua æger antea laboraverat, conspiciebatur. Glandulam Pancreaticam, obturato orificio communi intra intestinum duodenum hiantem, per ductum cysticum cera replevi, quo ipso circa orificium in intestino a cera elevabantur tubercula plura, quæ diverticulum bilis ad intestinum affluentis esse, impostero demonstrabo, ac icone exprimenda curabo. Mesenterium per omnia naturale, nullis glandularum asellianarum scirrhis, nec alio manifesto vitio laborans deprehendebatur. Renes cum succenturiatis, ureteribus atque vesica nil vitii aperti monstrabant. In summa, non poteram vestigium aliquod manifestum detegere loci istius, ex quo tanta copia aquæ in abdominis cavitate destillaverat. Tandem post separationem renum cum ureteribus, vesica urinaria, vasis spermaticis ac vesiculis seminalibus exsectis, ubi domi injectionem in arteriam aortam instituebam, ut renes cum vasis spermaticis materia ceracea replem, in sinistro uretere, in quem cera simul penetraverat, deprehendebam ceram ibi extra ureteris limites egressam, & inter tegumenta adhuc connexa latere, quibus separatis, foramen magnitudine lentis conspicuum erat, manifesta corrosione generatum. Bene mihi conscius, me cultro ureteres non attigisse, qui toti involucris adhuc involuti, sine injuria externa exsecti erant, adeoque inducor omnino, ut credam, hunc esse locum illum, per quem in tam brevi temporis spatio tanta aquæ copia extravasata est. In quo plane confirmor, quod in ipso hoc loco, sub peritoneo ac inter pinguedinem lumbos interius obsidentem, tumor quidam œdematosus conspiciebatur. Præter hæc in abdomine nil quicquam constitutionis præternaturalis se prodebat. Alias notabilis erat duplex in dextro latere arteria spermatica, quarum utraque ex trunco arteriæ aortæ, altera quidem supra vasa emulgentia, altera infra eadem oriunda, quæ tamen in via mire inter se concurrebant, & ramulis, venarum ramificationes hinc inde perreptantibus, inter se coibant. In thoracis cavitate aperta, pulmonis sinister lobus totus circumcirca pericardio, mediastino, diaphragmati atque pleuræ, costis superinductæ connatus erat, dexter non item, nullos tamen scirrhos vel apostemata in pulmone deprehendere licebat. Cor etiam bene constitutum, pauciores tamen sanguinem continebat, reliqua vero in universum naturaliter se habebant. Separato demum cranio & elevato eodem, sub dura matre, nec non sub arachnoidea humiditas manifesta apparebat, & aqua ab apertione duræ matris effluebat, arachnoidea vero ab aqua sub eadem contenta, diducta erat, ut in anfractibus cerebri manifesto, flatu quasi distenta appareret.

Dura

Dura mater circa occiput in pluribus locis cum arachnoidea concreta, nodulos quosdam duros efficiebat, quod forte a tinea hereditaria maligna diuturna originem traxisse videtur, quia cutis capitis in pluribus locis crustis illis obfusa adhuc erat. Hæc singularia in hoc cadavere annotata, impofterum iconibus expreffa, orbi erudito data occasione exhibebo. Ex his quæ hætenus circa fectionem hujus viri obfervata funt, manifeflum eflè judico, ad hydropem generandam non requiri vitia manifefta hepatis, quales funt fcirrhofa indurationes ejuſdem, ac ſubinde rupta vaſa lymphatica, & hydatides ac folliculi aquoſi ſæpius quidem apparentes. In hoc vero ſubjecto nil quicquam horum vitiorum aderat, adeo, ut licet hepar non omnino ab omni labe interna vaſorum liberum deprædicare audeam, tamen pro principali cauſa hydropis in hoc viro admittere non poſſum. Hæc omnia diſſectionum corporum morboſorum utilitatem clare demonſtratam reddunt, ſiquidem ab hinc magna incrementa ars medica hætenus accepit, & impofterum adhuc expectat.

F I N I S.

CIV.

AUG. FRIDERICI WALTHER,

DE

ATRABILE

PROGRAMMA.

Lipsiæ 1741.

Cccc 8

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

AUG. FRIDERICI WALTHER.

D. R.

ATRA BILIE

PROGRAMMA

Lipſiæ 1744.

3000

DE ATRA BILE.

Insaniæ cauffas pituitam, deinde bilem *Hippocrates* (a) *Lib. de morbo sacro* nominavit, sed hac licet opportuna occasione τὴν μελαίνην χολήν, quam alias a flava bile accurate distinxit, nihilo minus omisit, neque altero de morbis libro (b), ubi de nigris morbis agit, insaniam, aut dementiam ipsos comitari dixit, ut contendere posses, illum atram bilem pro delirii chronici caussa absolutius non habuisse, quemadmodum posterius, & inter hos princeps *Galenus*, alique, qui eum sectantur, melancholiæ, quin etiam maniæ caussam acceperunt, & docuerunt. Nam, de morbis virginum lib. (c) is de earum, pluriumque hominum dementia aperte dicit, a retento sanguine, qui cor & septum transversum premit, torporem, & ipsam insaniam oriri: ut neque hoc loco atram bilem verbis attingat; quanquam multis occasionibus, inter alia, lib. de aëre, aqua & locis (d) ad morbos autumno obvios etiam melancholiam, tanquam a bile spiffiore, & acriore ortam referat. Ille vero, ut probaret, secundum naturam quoque in sanguine esse pituitam, flavam, atramque bilem, & aquam, libro de natura hominis, concludit, diversis anni temporibus ex his singulos augeri, & addit (e): μαρτύριον δὲ σαφέστερον, εἰ ἐθέλης τῷ αὐτέῳ ἀνθρώπῳ δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετρακίς τῶ ἐνιαυτῷ, ἐμέεται σοὶ τῶ μὲν χειμῶνος φλεγματοδέξασα. τῷ δὲ ἡρος ἡγρότατα. τῶ δὲ θερέος χογοδέξασα. τῶ δὲ φθινοπώρῃ, μελάντατα; etiamsi phlegmatis vocabulo, & aquam, & pituitam paulo ante comprehenderit, cum sanguinem, utramque bilem, & phlegma haberi supponeret. Quorsum referimus verba de affectionibus libro (f): Ὅσοι μὲν χολώδεις εἰσὶ, δίδόναι τὰ ὑφ' ὧν χολή καθαίρεται, ὅσοι δὲ φλεγματοδέεις, τὰ ὑφ' ὧν φλέγμα ὄσοι δὲ μελαγχολοῦσι, τὰ ὑφ' ὧν λέλανα χολή. τοῖσι δὲ ὑδρωπιῶσι τὰ ὑφ' ὧν ὑδωρ. At pluribus locis ipse posteris occasionem dedit, ut quatuor tantum temperamenta docerent, sanguineum, biliosum, atrabilarium, & phlegmaticum; quo magis libro de morbo sacro, cum his succis animi quoque functiones & vitia, delirique comparari voluit. Igitur hæc temperamenta latissime explicavit, & cum sanitate, morboque *Galenus* contendit, inter alia libris de temperamentis, de atra bile, & medendi methodo.

Est autem in observatione *Hippocratis* de variis illis, scilicet, ab eodem medicamento, diversis quidem anni temporibus dato, per vomitum rejiciendis, quod experientissimi quoque viri hodie magnopere limita-

(a) Edit. Foesii p. 309. (b) p. 486. (c) p. 562. (d) p. 288. (e) p. 228. (f) p. 525.

mitabunt; alique hoc utcumque ita fieri negabunt. De atra bile fortassis hi omnes censebunt, rarius, quod atrum, vel atra bilis est, vomit, aut etiam per alvum reddi, quam, ut sanguinem, in sano quoque homine, pro parte atra bile constare, eandemque auctam tot morbos procreare, ipsi velint, possintque arguere. Et, quantum color illius, quod in sanguine e vena misso, vel aliter in eo, quod e canali alimentorum subinde excutitur, & prodit, atrumque apparet, alios fallere soleat, hoc inter plures ostendit *Job. Bapt. Werlosching de curatione verno-autumnali cap. 5. 6.* Nam, recens quoque natorum bilis vitio caret, quæ in felliculo, & hepatico ductu est, ut ut omnium meconium nigerrimum sit; & aliter sanguis, si in intestino effundatur, quæ in eodem sive crasso sive tenui sunt, tingit, varioque colore imbuunt. Itaque in stomacho, aut ad hunc propinquo intestino, verum sanguinis coagulatum, facileque distinguendum, paulatim vero in ileo, crassoque intestino nigrum factum, atque cum aliis mixtum, nec ita, sicut ante discernendum, in demortuorum infantum corporibus vidimus; ut nisi superiora loca comparassemus, facile admixtam atram bilem, in primo & secundo ætatis anno, colorem ita mutasse, opinari potuissemus. Sed, præter colorem, quem aut sanguis, aut bilis, & forte plura, quæ diuturniorem moram in canale alimentorum agunt, ferre contentis solent, etiam alii addubitabunt, an ægrorum, sicut *Lycini apud Hippocratem l. 6. de morb. vulgar. sect. 6. §. 3.* & aliorum splen niger, aut etiam durior fuerit? præsertim, quod ita hæc lienis vitia, in morbis acutis, sicut *Hippocrates* collegit, vix judicari observaverint, sed cuncta potius chronicos parere morbos, sectis demortuorum cadaveribus cognoverint. Itaque illi, inter alia, quæ atræ bili vulgo adscribuntur, hanc non credent metu moveri, sicut de atramento, quod mittit loligo, *Aristoteles Hist. anim. l. 4. cap. 2.* & *Plinius Nat. Hist. l. 9. cap. 45.* retulerunt; sed, neque tanti atrum succum ipsi aestimabunt, qui in renibus succenturiatis est, ut ab eodem, quod in melancholicis sit, cum *Fr. de le boe Sylvio* oriri, & deduci velint: tandem, neque hunc succum, sicut infantum meconium, & atra plura, quæ subinde in adultorum quoque intestinis sunt, aut inde excernuntur, per se acida esse, & cum alcali affuso conflictari experientur; quamvis facile, quæ in stomacho continentur, acorem sibi contrahant & jungant. Erat ante hæc quatuor lustra homo triginta annos natus, cujus temperamentum alii sanguineo cholericum, alii cholericum sanguineum nuncupabant, qui cum jejunos esset, quoties vellet, & digito intra fauces misso gulam irritaret, sinceram bilem vomitu rejiciebat. Inter hæc exercitia, nec sibi admodum molesta, is, de reliquo sanus visus, atra subinde excussit. Hæc neque acido, neque alcali adjecto colorem mutasse experti sumus, & a melancholix morbo is longe aberat: tamen post plures annos in febrim lentam cachecticam incidit, qua etiam obiit.

Hæc, etsi contra veterum de atra bile doctrinam pugnare videantur: tamen

tamen cum clarissimis viris eandem in mortalibus subinde fieri, & plura, quæ obijciuntur, ita conciliari posse opinamur. Præmittimus, & largimur: non omnem obscuriore colore tinctum sanguinem, nec omne atrum, quod vomitu, vel per alvum ejicitur, τὸ μελαγχολικὸν veterum dici debere, & cruoris e vena secta missi colorem sensum visus pluribus modis fallere. Sed postulamus, ut in re, quod veri simillimum est, e numero, magnitudine, & nexu symptomatum decernatur, & illud signum, quod e colore petitur, demum adjiciatur. Quodsi jam ex illis, quæ ante diximus, constat: sanguinem, in intestino extra vasa fufum, imo bilem, si hæreant, vel tardo motu progrediantur, nigrescere, & pigmenti speciem ferre, id modo addamus, quod e comparatis inter se arteriosis, venosisque vasis sequitur: scilicet, majorem molem venosi sanguinis, motu, quem arteriæ cœliacæ, & utriusque meseraicæ rami afferunt, versus cavæ truncum propelli, quam alio corporis loco æque magnas quidem arterias tantam copiam non promovere experimur. Igitur plurimum imi ventris viscerum, vasorumque bonitati tribuatur, si, qua colorem, & alia, portæ venæ sanguis ab illo in vena cava haud differat; licet etiam in ipsorum viscerum languore, & morbo, major omnino retardatio sanguinis in venæ portæ trunco, ramisque inde habeatur. Quare de hypochondriaco morbo nunc dispicitur, quod ad hunc atræ bilis morbus propius accedere soleat. Atque in eo sanguis partibus lentis & viscosis nutritur, pluribusque de causis eodem venæ portæ rami onusti sunt, & inde cuncta fiunt, quæ hypochondriacos premunt, & vulgo innotuerunt. Sed quæritur, cur non illi omnes febris, alioque morbo laborent, cujus causam medici quoque in viscido ponunt? & in hoc objectionum genere, merito ad particulare robur recurritur, quod alteris visceribus, præ alteris, in eodem sæpe homine, aut ab utero conceditur, aut postea ætate, vitæque genere, & usu acquiritur, ut unus mortalium ad hujus, alter vero ad alterius sedis morbos, data quidem occasione propensior sit. Nam, accidere solet, ut major vis cordis & arteriarum diutius in altero subigat, & corrigat, vel secerni faciat, quod in altero ad latera canalium minus succedit, & vel particulares morbos, vel universales, ipsamque febrem parit; & ut hoc ipsum nunc in omnibus corporis venis, nunc præcipue in venæ portæ ramis præ modo suo colligatur, & coëat, neque gravitate sua, aliterque, in debiliore nunc hepate, nunc splene, aut alio viscere, cujus venæ cum magna portæ vena communicant, magis nocere desinat. Hic cordis, & arteriarum, deinde pulmonum motus, sicut partium sanguinis solutionem, aliarumque misturam, quæ fieri potest, in sanis apprime juvat, ita in sanguine, qui ex hepate, in hypochondriaco morbo affectis ad cor refertur, & per se bile, atque pituita magis prægnans est, cum tempore & fortiore tritu, exsuccum, terrestre, & minus solvendum, nihiloque magis pertinax, morbosumque, veluti, singulare elementum facit; & hoc cum terra sicciore, quæ, quod igneum in bile est, abscondit, ite-

rumque suo tempore mittit, comparatur. Igitur in bilis affatæ, & retor-
r. dæ appellatione, quam veteres habent, nihil absoni, aut a motu inter-
no, & diverso ejus effectui alieni invenio, nisi etiam inflammationis voca-
bulum abrogare velimus.

Verum, ut constet: sanguinem interdum ita ad summum quoque vitia-
ri, sine eo, ut bilis, quæ in folliculo fellis & hepatico ductu est, nigra
sit, aut homo deliret, opportunum nunc referre erit, quod, ante hos
quindecim circiter menses, observavimus. Vir septem triginta annos na-
tus, armosus & pinguis, pallidioris capilli & vultus, a pluribus anni præ-
cedentis mensibus de asthma per vices conqueritur, ut sæpe in via anxius
pedem figeret, magis expallescere, & altius spiritum duceret, atque col-
ligeret. Ascensionem & irionem, graviorefque corporis motus hic sine in-
commodo tulit & præstitit: quoties vero angeretur, ructus, neque acidus,
neque biliosus, aut alio sapore notus erupit, & levamen sibi attulit. Inter
hæc is appetit, alvum quotidie deponit, lotium sano simile reddit, pulsum
naturali subinde celeriore habet. Accessiones breves, & plures uno alte-
roque die affligebant, deinde morbus eum relinquebat, & longioribus tem-
poris intervallis, se liberum a morbo dicebat, quin multo brevissimi paro-
xyfmi eum invadebant, cum aut sanguis missus esset, aut acidularum aqua-
rum potu, una cum molliore & humectante victu is uteretur. Aliis reme-
mediis, quæ adhibebantur, potius asperabatur, quam leniebatur morbus,
ut neque pediluvia, neque clysmata desideratam opem, auxiliumque fer-
rent. Tribus circiter ante obitum septimanis malum ille haud sensit. At,
derepente atrocissimo cordis dolore, summaque anxietateprehenditur, mi-
ferrimeque nunc affligitur, ac perpetuos & immanes clamores, corpore
prono, flexoque edit, sive jaceret, sive staret, aut ambularet. Sex &
triginta horis, pulsu quidem sanguinis inæquali facto, paulatim minuto,
sudoreque calido in frigidum mutato, cor penitus elanguescit, & emoritur.
Sectione cadaveris viscera illæsa, in thorace uncias aquæ circiter octo, in
pericardio uncias fere duas, sed arterias omnes, præcipueque venas, san-
guine nigerrimo, & spissæ gelatinæ in modum coagulato plenas, denique
in corde, sub venæ cavæ ostio quinque vel sex polyposas pelliculas, quæ
in sulcis cordis adhærebant, de reliquo fluctuabant, neque tamen fluxum
sanguinis prorsus impediabant, offendimus. Utraque bilis naturali quo-
dammodo spissior, sed colore vix dispar, atque sigillatim hepar a notabili
vicio immune erat. Subitanam mortem sanguinis coagulum attulit, præ-
fertim venis impactum, ut eo propensus cruor tot moriendi conatus effecisse
videretur, quot asthmatis paroxyfmi hominem affligerunt. Tanta ad stasin
proclivitas sanguinis ipsis polypis, quippe minoribus & levioribus esse anti-
quior judicabatur; etsi hi quoque ad illam mortis causam accederent, &
eam auferent. Nam, etiam ab aqua in pectore & pericardio, pro ea,
quam diximus, copia, quæ forte inter anxietates demum effusa erat, cor
hominis per se robustum & magnum, atque pulmones premi, non vero
op-

opprimi poterant. Toto morbi tempore erat homini mens integra, in corpore, ad moriendum ita nihilo minus preparato. An acidum, terreum, atrabilarium, sine hepatis & aliorum viscerum morbo, sine signis melancholix, vel cachexix morbo ita fieri, & in vasis, sensui obviis, mortiferum coagulum efficere, aliquis facile crederet? In peste nigerrimum, & ita quoque spissum sæpe inventum esse sanguinis coagulum, observationes docuerunt; an igitur pro acutissimo, pariter, & chronico, sed utroque exitioso hoc sanguinis morbo proferendo, volatiles, & fixæ aliæ sunt morbosæ partes?

Cum autem rariora sint in corporibus hominum, qui cachexia non obierunt, sed ante obitum melancholix morbo pressi fuerunt, veræ atræ bilis inventæ exempla, ideo nos addimus, quod sequitur. Vir quinquaginta circiter annorum apud chalcographum Anderson ante hæc tria iustros hospitatur, incertumque erat, unde advenisset; & quanquam melancholix signa domestici cognovissent: tamen subitanea, nec violenta morte extinguitur, & ejus cadaver, indultu amplissimi Senatus, in theatrum anatomicum fertur. Nos, aperto corpore, aortam, postquam iliaca vasa ligassemus, rubra cera implevimus, ut hanc exilissimæ arteriæ caperent. In imo ventre nigricantem stomachum, intestina & hepar, sed magis nigrum, fellis folliculum, denique nigerrimum, & ita mollem splenem deprehendimus, ut etiam tactui sicut butyrum cederet: omnia vero minimum foeterent. Ligatur porro splenica vena, deinde viscera eximuntur, quæ cum vena portæ communicant, & postquam cuncta in tertium diem aqua macerata essent, neque colorem mutassent, viridis cera mittitur siphone in hæmorrhoidalem venam, ut truncus portæ venæ & minores rami, præter minimos essent pleni. Præterea inciditur in fundi loco cystis fellea, colligitur bilis nigerrima, iusto haud fluidior, aut spissior, quæ neque liquore, saleque alcalico admixtis effervescit, quin vix mutatur, sive sal acidum, sive alcali adderetur. Cuncta denuo tribus aliis diebus merguntur aqua, & viscerum habitus, quoad colorem, manet idem, & splen nigerrimum pigmentum fundit. Acrimonix, sicut coloris proprium genus erat, ut digiti, & alia, quæ bile & splenis pigmento inquinabantur, ægerrime purgari possent: ceterum venæ cavæ sanguis fluxit, nec spissum coagulum exhibuit, quanquam præ naturali magis niger esset, ut neque alter, qui in pulmonali arteria erat, cum bono compararetur. Quoties stomachum, & fellis folliculum cum cystico & cholidoch. ductu, quæ sicca servamus, hodie intuemur, veræ atræ bilis olim visæ exempli, & majoris notæ effectuum memores sumus, quales neque antea, neque postea vidimus, quam haud exiguus sit a nobis sectorum numerus cadaverum, quæ alii reliquerunt, quos pro melancholicis habuimus, cum in vivis essent. Erant autem in cerebro venæ sanguinæ haud distentæ, vel impactæ, neque in veniculis serum, aut in ejus parte omni alius morbus reperiebatur. Causa: repentinæ mortis, sine dubio, sui generis sphacelus splenis erat; sed cut-

distantis à corde visceris, sicut minoris sæpe partis inflammatio, & gangræna, vel sphacelus, cordis motum ita subito sufflaminare possit, etiamsi sanguinis coagulum in venis non adsit, nec cor inde opprimatur, de hæc alii disputent, dispiciantque.

F I N I S.

ANDRÉE

C V.

ANDREÆ PETERMANN

E T

J GUNTHERI ALBRECHT;

SCRUTINIUM ICTERI

EX CALCULIS VESICULÆ FELLIS

OCCASIONE

CASUS CUJUSDAM SINGULARIS.

Lipsiæ 22 Sept. 1696.

P R Æ F A M E N.

Homo, divinum illud opificium, totius universi in se ferme recondito gerens thesauros, cunctisque, quæ suo mundus ambitu continet, animantibus præstantia ac nobilitate antecellens, quantiscunque etiam à Sapientissimo Creatore exornatus fuerit beneficiis, tantis tamen post perniciosum & toti generi humano gemendum lapsum subiectus est ærumnis, ut non immerito infelicis omnium miseriarum epitomes nomen sustinere queat. Haud equidem illi, qui primis potissimum vixerunt seculis, adeo numerosam morborum stragem experti sunt: At depravata postmodum victus ratione, ex hac tanquam ex Pandora pyxide tot prorepserunt νόσημα καὶ παθήματα, ut, utrum remediorum in ægotantium solamen ab industriis rerum naturalium scrutatoribus oppido inventorum, an vero morborum alia atque alia facie mortalium corpora haud raro misere exagitantium numerus prævaleat, ambigere quis merito possit. Missis jam vulgaribus illis, qui frequentius fragilitati humane insidari observantur, rariorem magis morborum speciem, icterum videlicet ex calculis vesicæ felleæ oriundum, morbum sane aspectu fœdum, violentia atrocem, exitu dubium, in scenam producendi, ejusque naturam occasione singularis cujusdam casus à dilectissimo Parente mihi communicati è solenni cathedra ventilandi animus est. Utut enim illum tanquam morbum plane novum L. B. obtrudere non ausim, cum sat multæ Autorum observationes, quarum aliquot ipsa suppeditabit disputatio, contrarium testentur, hincque juxta Dn. Volckamerum Societat. Cæs. Leopold. Præsidem olim perillustrem, vid. Misc. A. N. C. Decur. I. Ann. 6. Obs. 71. hic icterus non amplius pro miraculo, sed pro morbo sit habendus: firmiter tamen mihi persuadeo, hujus inter rariores merito reponendi affectus Scrutinium L. B. haud adeo ingratum futurum, meque paulo penitus naturam ejus contemplando oleum & operam neutiquam perditurum esse. Quo vero in hac enodatione iter susceptum feliciter emetiri liceat, Cælestis Archiater mentem caligine obductam serenet, cœptisque clementer annuat. Tu vero, Candide Lector, si forsitan in materia hac, ex professo à nemine, quantum mihi quidem constat, hætenus enucleata, Tuae expectationi ex asse non satisfecerim, volenti veniam non denegabis.

H I S T O R I A M O R B I .

Vir 54. annorum, cholericæ nec adeo macilentæ complexionis, cujus ex parte majores ac progenitores renum & vesicæ calculo obnoxii fuere, vitæ sedentariæ admodum deditus, victui crassiori, præsertim vero caseorum duriusculorum esui supra modum indulgens, a pluribus annis copiosas cum lotio reddidit arenulas, vix tamen eas, quæ alias nephriticis adesse solent, sen-

ziens molestias. Quoties olim ad iram, ad quam valde proclivis est, concitatus fuit, toties acutissimi eum abdominis dolores, præcipue vero in hypochondrio dextro vexarunt, quos aliquando ira excandescens tam acerbos sensit, ut intercepto etiam exinde ad tempus respirationis negotio, ipsam minitarentur suffocationem. Alvi præterea est adstrictioris, vix quarto quolibet die sui depositionem urgentis. Anno, qui præterit ictero flavo corripiebatur, cum acerrimis circa regionem hepatis doloribus, qui, tamen excreto per alvum lapillo, bacca lauri quoad colorem & formam haud adeo absimili, subito cessarunt, ipsa cute pristinum nitorem simul recuperante. Vixit ab illo tempore sanus usque ad currentis anni mensem Martium, quo morbus arcuatus molestissimis vomendi conatibus, præcipue vero intolerabilibus ferme hypochondrii dextri cruciatibus stipatus denuo ipsum invasit. Parem igitur se tantis tormentis ferendis vix sentienti, ac propterea dilecti Parentis auxilium imploranti initio decoctum aperit. ex rad. gram. enula campan. cichor. tarax. &c. postea essent. Sal. Croc. Pulveres ex lumbr. terrestr. Ebor. s. Δ Off. sep. Lap. carpion. preparat. Millep. præp. & aliis antiïctericis lithontripticis maritatis præscripta sunt, quorum usu vix ad unum alterumve diem continuato, cum ad alvum exonerandam incitaretur, cum excrementis plurimos rejecit calculos, quos per famulum collectos ac ab omni immunditie sedulo purgatos, ad Parentem venerandum transmisit, significans, se post illorum excretionem à cutis flava desedatione acerbisque doloribus factum fuisse immunem, à quibus etiam in hoc usque tempus liber permansit, optima fruens sanitate. Calculorum dictorum plures quam 72. numerati sunt, magnitudine partim phaseolorum & pisorum, partim lentium: Rotundi alii & leves, alii angulosi & asperi videbantur. Plures eorum lapideam duritiem præ se ferebant, nonnulli tamen, quanquam pauciores, mollioris compagis erant, qui nihilominus, posteaquam aëri fuere expositi, magis ad duriorum calculorum soliditatem accessere. Ex felleo cunctorum colore conjectare facile erat, eos folliculum fellis occupasse, neque dolorum atrociorum forsan alia fuit causa, quam calculorum ibi latitantium ad intestina transeundi conatus, quorum sane duriusculi & angulosi per membranosi illum ductum absque ejus punctione & aliquali lesione vix propelli potuerunt. Aqua tam calida, quam frigida omnes supernatarunt, non tamen in calida (de quo alias contrarium Autores testantur) eorum solutio obtineri potuit, quæ itidem cum decocto rad. gram. infuso calido herb. Thee, imo cum ipso $\sim$ & $\ominus$ frustra tentata fuit, quorum quidem $\sim$ uum admixtione exterior calculorum quasi cortex flavus nigerimum induens colorem, friabilior redditus est, interiore interim compage albißima apparente, duritieque cum silicibus certante, imo ipsum aquæ, cui antea innataverat, fundum jam petente. $\sim$ tuum alcalinorum, e. g. $\ominus$ *ci, terebinth. C. C. &c. nulla in dictos calculos deprehensa est efficacia, quibus injecti vix notabilem subiere mutationem, nisi quod exterius saturata magis flavedine exinde imbuti sint. Igni denique admoti non quidem ad totalem substantia consumptionem combusti sunt, facile tamen flammam conceperunt.

R E S O.

RESOLUTIO.

CAPUT I. PHYSIOLOGICUM.

Considerans ea quæ ex statu naturali circa morbum attendenda veniunt.

§. I.

A Nalyfin præsentis casus dum aggredior, instituti ratio jubet occasione ægri quædam physiologica præmittere, atque temperamentum ejus una cum bilis ac hepatis statu naturali paulisper scrutari, quo deinceps feliciter progredi, & cum rectum curvi cynosura sit, hoc ex illo antea bene perlustrato facilius cognosci valeat.

§. II.

Quantum itaque ad primum, gaudet æger complexionem sive temperamento cholericum, quod nihil aliud mihi denotat, nisi ejusmodi sanguinis & cæterorum humorum *υπερσυστασις*, qua quidem particule humores corporis constituentes ita inter se sunt dispositæ ac mixtæ, ut bilis alcali adfit aliquanto copiosius, actiones tamen naturales sensibilibus non lædantur.

§. III.

Ex quo ipso facile innotescit, me minime ad stipulari veterum sententiæ, eorumque humorum *ουζουριας* admittere; siquidem hæ non difficulter reprimuntur, represso partim humorum, partim primarum qualitatum quaternione, quo ceu fundamentis unice nitentur.

§. IV.

Quod enim humores, sanguinem nimirum in specie sic dictum, pituitam, melancholiam & bilem concernit, hi nunquam sufficienter demonstrari poterunt argumento primario ob organis differentibus petito. Et enim quando sanguis quoad suam genesis partim cordi, & quidem ab Hippocr. & Aristot. partim hepati a Galeno &c. acceptus fertur, committitur aliquid tum chyli, tum sanguinis, circulationi contrarium; quippe quæ nec cordi nec hepati hæmatoseos officium competere luculenter docet. Prout hoc jamjam eleganter satis ostenderunt Mœb. in *fundam. Disput. Medico-Pract.* Tom. III.

E e e e

phy.

physiol. Glisson in anatom. hepat. atque Thom. Bartholin. tract. hepatis status exauctorat. it tumul. hepat. &c. Pituita quoad genesin a veteribus quidem est assignata partim ventriculo, quæ & a me minime vocatur in dubium, partim capiti, vid. Hipp. text. 2. lib. 4. de morb. Dum vero antiqui sibi persuaserunt, hanc pituitam, tanquam superfluam, absorberi a glandulis, iterum constat, eos aliquid humani passios esse, cum accuratior anatomia ad oculum demonstrat, glandulas esse primum organum, cujus beneficio lymphæ ex M. S. sequestretur, ut deinceps tanquam humor aliquis specificus & a M. S. separatus appareat. Melancholiæ ortus lieni imputatus itidem suas patitur difficultates. Quod enim lien non sit viscus aliquod primum succumque adeo nobilem & essentialem, qualem melancholiam suam finxere veteres, fecernat, confirmant & canes asplenii, valetudine sæpe eos superantes, qui prædicto viscere non sunt privati, & homines liene destituti, quales vid. apud Salmuth. cent. 1. obs. 21. cl. Bonett. med. sept. coll. p. 677. Barth. obs. 51. cent. 4. & Kerckring. obs. 11. spicil. anat.. Taceo neminem anatomicorum etiam oculatissimorum hucusque aciditatem in liene advertere potuisse. Quidquid etiam in contrarium afferat Diemerbrock. p. 112. lib. 1. anat. Succus denique biliosus est equidem corpori nostro naturalissimus, non tamen sequestratur ex M. S. tanquam humor aliquis vitiosus, ut inde mereatur nomen excrementi laudabilis, prout ex insigni ejus usu in sqq. §§. exponendo ulterius apparebit, & mox inde innotescit, quod vesicula fellis cum suo succo bilioso appareat in tenellis corporis humani primordiis.

§. V.

De qualitatibus primis, quibus ceu alteri fulcro hæc hypothesis sustentitur, (ut pauca saltem de his moneam) notum est, Hippocratem, Aristot. & Galenum, (quamvis prioris mentem longe saniolem fuisse textus 30. lib. de medicin. prisc. suadere videatur,) quatuor statuisse qualitates primas, duas nempe activas sibi que contrarias, calorem & frigus, duas vero passivas humiditatem & siccitatem sibi itidem adversas. Quod si jam has qualitates accuratius examinare animus est, deprehendimus eas revera non esse primas, sed semper alias præsupponere. Etenim assumentes calcem vivam, & $\ominus$ -lum probe ad rubedinem calcinatum, item $\odot$ & Δ giam, postmodumque prioribus superfundentes aquam frigidam, posteriora vero invicem combinantes, excitamus calorem intensissimum, imò talem, qui in calce viva veram producit flammam, materia inflammabili ei prius commissa. Quia ergo frigus impossibiliter per se, & absque præcedanea qualitate alia calorem producere potest, necessario hic prior quædam prærequirit.

§. V I.

Hinc corrui tota veterum hypothesi, quæ tamen ut facili negotio refutari potuit; ita quoque non adeo difficulter, si harmoniæ medicæ studere placet, conciliari rursus poterit. Videlicet si per sanguinem partem M. S. coccineam, per pituitam lympham, per melancholiam fermentum ventriculi, per bilem succum biliosum, per temperamentum vero sanguineum statum M. S. naturalem falso dulcem, per pituitosum aliqualem lymphæ abundantiam, per melancholicum quandantenus excedentem liquoris gastrici aciditatem, per biliosum denique iusto copiosius bilis alcali intelligere animus sit, his intra contradicentes erit composita.

§. V I I.

Et quamvis Fernel. *medic. univers. physiol. lib. 3. cap. II. p. 78.* eos inexplicabilibus sese credat involvere laqueis, qui hunc biliosi, illum sanguinei &c. temperamenti esse pronuntiant; nemo tamen inficiabitur, multos tali sanguinis crasi præditos nihilominus per longum vitæ tempus satis firma gaudere valetudine.

§. V I I I.

Certus itaque de temperamento ægri, nunc ad alterum devehor, ad viscera nimirum, quæ in illo potissimum deprehenduntur, vitata. Primo vero occurrit hepar, cujus structuram nemo amplius æstimabit parenchymaticam, cum non tantum, sanguine per elutriationem evocato, glandularum in eo conglomerationes ad oculum demonstrari queant, verum & præterea unico specifico excretorio polleat vase, (insoliti enim fuerunt ductus, quorum unus præter ordinarium in duodenum, alter vero in alio cadavere in intestinum colon fuit extensus apud Diemerbr. l. c.) & singularissimum separet succum in cavitatem intestinorum, quemadmodum egregie hac de re differit insignis iste seculi nostri anatomicus Marcell. Malpigh. *ir. de structura visc. cap. de hepate.* Qualem vero glandulæ istæ figuram præcise præ se ferant, microscopiis, quorum copia mihi hucusque est facta, agnoscere nondum licuit. Situm, figuram, ligamenta & lymphaticos hepatis ductus, cum ad institutum meum parum faciunt, mitto, de solis vasibus venosis & arteriosis hoc annectens, arteriam nimirum hepar nancisci unicum dictam hepaticam, ab arteria cœliaca, cujus dexter ramus est, oriundam. Quæ juxta opinionem cl. Glissonii *anat. hep. cap. 29.* in solas capsulæ communis partes & vasa minime definit, verum præterea ipsam hepatis substan-

tiam intimam penetrat, prout in aliquot cadaveribus in theatro anatomoico Lipsiensi a domino Præsidi dissectis observare contigit. Venæ vero in hepate duæ conspiciuntur, cava una, altera portæ. Prior hepar caudicetenus saltem stringit in homine aliquot nihilominus ramos grandes, quorum ut plurimum quinque deprehenduntur, ex substantia ejus accipiens. Posterior autem tota tota, quanta quanta, ipsum hepar ingrediens in eo desinit, de qua insuper notandum, quod quodammodo arterias imitetur, quatenus sanguinem ex ventriculo, liene, pancreate, & mesenterio reducem excipit & ad hepar defert, nullatenus tamen vero pulsu gaudeat. Is enim si sentitur, oritur ex subjacente arteria. De usu hujus visceris autores in varias discedunt sententias. Et quamvis illa de usu hepatis sanguificatorio hypothesis ferme explorata sit, Sylvii vero opinio autopsiæ repugnet; hæc tamen sententia suos adhuc invenit patrones, qua secundum Malpigh. Bartholin. Maurit. Hoffmannum, &c. statuitur, usum hepatis palmarium absolvi in fequestratione bilis ex M. S. per modum quendam colatorium.

§. X.

Quam sententiam non adeo firmo niti talo, multa evincunt. Sufficiat nunc unicum argumentum. Scilicet certum est, quæcumque per colatorium debent separari, ea antea sibi fuisse commixta. Jam utrumque hepatis sanguinem, arteriosum nempe & venosum venæ portæ examinantes in nullo bilem actualem offendimus; utpote cujus tanta est efficacia, ut ne quidem aliquot guttulæ ob insignem amaritiam, teste experientia, in liquore celari queant. Bilis igitur si formaliter, & qualis, hepatis ac M. S. inexistere, hoc æque atque illa procul dubio amaresceret, quemadmodum id experimur in piscibus, quorum vesiculae fellis ex coquorum incuria in exenteratione vulnerantur: siquidem omnis postmodum caro elixa amaricat.

§. XI.

Veri itaque videtur similis, hepar eatenus bili generandæ inservire, quatenus per glandulas minimas sive acinos fequestratur lymphæ quædam ex M. S., cujus fluidior pars derivatur ad receptaculum commune per lymphatica, viscidior vero sensim atque sensim penetrat partim in fundum vesiculae fellis, partim vero in ductum hepaticum, eo vero delata demum amarescit & in bilem transmutatur instar aceti, cujus si dolio vini cantharus affunditur, in eandem cum illo naturam abit, in quod etiam aquam fontanam & simplicem ope singularis cujusdam fermenti convertere posse virum quendam curiosum, Dn. Morhof in *epist. ad Langelott. consignata testatur.*

§. XII.

§. XII.

De hoc bilis receptaculo sive folliculo fellis adhuc notandum, eum concavæ hepatis parti adhærentem fundo suo atque cervice gaudere, figuramque pyri repræsentare, cujus pediculum meatus cysticus exprimit. Hæc ipsa vesicula præterea vasa & quidem venosa duo a portæ trunco, totidemque arterias a cœliaca oriundas, quæ cysticæ gemellæ appellantur, nanciscitur, nervoque ex hepatico & ductibus aquosis eam firmissime tangentibus donata est. Substantia ejus ex triplici constat membrana, quarum primam seu extimam a peritonæo mutatur: media carnosâ ex duplici fibrarum serie se invicem decussante est conflata; tertia atque intima nervea vel potius tendinea est, cui mucus quidam superfertur, quem Blanckard. in *anat. reformat.* pro tunica glandulosa, & forsitan non injuria, agnoscit. Ductus insuper observari merentur, quorum primus est cysticus, qui a cavitate vesiculæ fellis progreditur, eoque in loco, ubi illi conjungitur, substantia carnosiore, quæ annuli fibrosi nomine venit apud anatomicos, investita est, ductumque angustiores reddit. Amplitudo ejus pennæ gallinacæ æqualis videtur, delinit vero ubi poro bilario ductuique communi jungitur. Alter meatus audit hepaticus sive porus bilarius & ex ipso hepate provenit quidem unus, secus quam in canibus, nihilominus in hepate mox dispescitur in ramos grandes, qui ultimato desinunt in ramulos capillares usque in extimam hepatis peripheriam protensos, procedens autem ex hepate concurrat cum ductu cystico, ut denique ductus ex ambobus quasi enatus communis vel choledochus salutetur, rectusque deorsum tendens sese in duodeni finem insinuet. Inferitur vero in posticam intestini partem, indeque ad angulum obliquum tunicas illius penetrat, ne quid scilicet ab intestino in ductum hunc illabatur, neve regurgitet: quem in finem etiam fibræ annulares, quæ & orificium & totum ejus tractum cingunt, formatæ videntur. Ductum autem cysthepaticum non arbitror specificum, sed ramum ipsius hepatici, prout in hepatis bubulis grandioribus aliquoties sat luculenter animadvertimus. Usus quod spectat, autopsia sufficienter comprobatur, eum bili in intestinorum arundinem evacuantæ unice inservire.

§. XIII.

Et hæc quidem bilis, cujus hospitium hactenus fuit expositum, naturaliter ita esto constituta, ut sal in se contineat alcalicum, cujus in illa existentiam confirmat primo insignis ejus amarities, deinde bilis, post instillata acida subsequens præcipitatio, & denique sal comm. alcali fixum arte chymica exinde elaboratum; utpote quod ex alia parte ani-

mali in satis sensibili copia sub proportione vix nascemur. Nolo tamen hic tanquam pro aris & focis pugnare, hoc $\ominus$ in statu naturali vel vivo homine esse naturæ tam fixæ, prout post vehementissimam combustionem apparet. Aciditas interim omnis ei propterea non est deneganda, sed ita concedenda, ut alcali semper abundet, quemadmodum id quoque experimur in $\triangle$ re magna ex parte acido, mediantibus oleis & alcalibus cocto, quod non tantum insigniter amarescit, verum manifesto etiam imprægnatum est alcali per præcipitationem ab acidis institutam hinc rursus separabili. Præterea necesse est in bile naturali ut adsit temperata fluiditas, seu aliqualis visciditas. Quare nec iis dicam scripturus, qui salia hæc in fluido viscido existentia cum $\triangle$ re comparare malunt. Bilem tamen cum solo $\triangle$ re absque novo combinato alcali confèrri posse, penitus nego: siquidem nec ejus inflammabilitas post evaporationem apparens hoc assertum evincit, cum & reliquæ corporis partes in tantum destillatæ flammam concipiant tandiu, donec oleum penitus fuerit abactum. Nam haud ita pridem videntes secundinas putridas destillatas rati eas sumus bitumen quoddam ob summam inflammabilitatem.

§. XIV.

Ratio tandem temperaturæ hujus est in propatulo. Requiritur nempe propterea, quo bilis in intestina expressa particulis alimentorum acidis & acribus felicius sese jungat, blandam cum iis fermentationem (quæ per totam intestinorum arundinem continuatur) ineat, eas magis diluat, falsedinem temperet, sicque digestionem promoveat, & succum falso ducem, chylum puta, efficiat. Atque hæc ex physiologicis occasione ægri adduxisse sufficiat. Sequitur nunc.

CAPUT II. PATHOLOGICUM

EXPOSITIO

Morbum ejusque Accidentia.

§. I.

ANtequam ad partem affectam, causas cæteraque pathologiæ attributa me accingam, attingere prius lubet nonnullas Auctorum observationes cum præsentibus convenientes, ex quibus deinceps firmius de reliquis ferri poterit iudicium. Perpeffus vero est æger, prout ex historia morbi superius recensita constat, acutissimos abdominis dolores,

lores, præcipue vero hypochondrii dextri. Anno præterlapso ictero correptus, & iisdem rursus doloribus afflictus est, qui tamen una cum morbo arcuato post evacuationem lapilli baccae lauri admodum similis cessavit. Hoc ipso anno denuo hospes hic ingratus eum invasit. Exhibitis ergo remediis convenientibus, rejecti sunt per alvum plus quam 72. calculi flavescentes, quorum alii rotundi & læves, alii angulosi & asperi, alii denique molliores, alii duriores fuere, magnitudine partim phaseolorum & pisorum, partim quoque lentium. His excretis, à morbo auriginoso liberatus est. Calculi molliores aëri expositi, duriorum soliditatem acquisiverunt, aquæ tam calidæ quam frigidæ supernatarunt, nec in ea solvi potuerunt, quemadmodum & hæc solutio frustra cum decocto rad. gram. herb. Thee. Item cum Spirit. ☉ & ☽ tentata fuit. Spiritibus urinosi injecti intensiori magis flavedine imbuti sunt, & igui admoti flammam conceperunt.

§. I I.

Jam si Autorum observationes evolvere placet, inveniuntur sane non paucæ, quæ si non ex toto, maxima tamen parte cum præfenti coincidunt. Agmen ducat Cl. D. Sorbait, qui *Oper. Med. Tract. 6. Cap. 5. pag. 739.* eadem ferme de ictero ejusmodi cum calculorum per alvum excretionem annotavit. Mulier quippe Burgunda ætatis suæ 36. annorum, temperamenti sanguineo biliosi cum venis turgidis & habitu corporis gracili, post multoties commissos in diætâ errores derepente incidit in colorem intense flavum totius corporis, cum oris amaritiæ, membrorum lassitudine, nausea, siti, appetitus dejectione, capitis dolore, □na cerevisiæ brunacæ simili, &c. Color vero flavescens quandoque ex toto ferme remisit, excretis aliquot per anum calculis pondere levissimis, adeo ut aquæ injecti huic supernatarint. Simile quid observavit Nicol. Guil Becker. *Medic. Viennens. in Misc. A. N. C. Anno 1670, Obs. 41.* in Dn. Rumoldo van der Borch, Leopoldi, Imperatoris Invictissimi, Protomedici, qui postquam annis quamplurimis atrocissimo ischiadico dolore, asthma ac orthopnoea defatigatus fuit, auriginoso tandem correptus est morbo, ex quo etiam fatis cessit. Cadavere exenterato, præter bina in pulmonibus tubercula 72. lapilli coloris flavo-subnigri, fabarum minorum ac pisorum magnitudinem adæquantes in vesicula fellea & ductu choledochi reperti sunt. Bononiæ professor quidam nomine Beatus matrem habuit sexagenariam, in cujus mortuæ vesicula fellis, cum diutissime regio morbo, & continuo ciborum vomitu laborasset, tandem multi sunt reperti calculi, referente hoc Bonett. *Anat. Pract. Lib. 3. Sect. 18.* Uxor alia nulla remediorum ope adjuta icteritia interiit, quæ in vesicula fellis continuit lapides coeruleos, splendidos plurimos angulosos, quique superficietenus ita inter se cohæserunt, ut unicus lapis primum

num visentibus judicatus fuerit, annotante eod. Bonett. *l. c.* In illustris Baronis de Bielcken post diuturnos dolores arthriticos primo in icteritiam incurabilem, tandem vero ascitem lethalem, incidentis vesica biliaria invenit Tim. von *Güldenkleee*, *vid. lib. 3. cas. 28.* calculum tantæ molis, ut totam ferme cystin repletet. Mulieris denique ictericæ, pluribus per alvum excretis lapidibus, morbo regio liberatæ historiam exhibet Dn. *Schmidlin* in *Dissert. Anno 1685. sub Præsidio D. Metzgeri Tubingæ habita.*

§. III.

Ratione coloris multa itidem curiosa apud Autores prostant. Quemadmodum enim præsentis calculi sub flavescente apparuerunt colore; sic gypseos tales & candicantes quandoque fuisse, testantur *Misc. A. N. Cur. Decur. 2. An. 5. Obs. 77.* Quod a nimia lymphâ viscida dependisse, admodum videtur probabile. In cysti fellea chirurgi cujusdam 9. calculos ex viridi nigricantes levissimi ponderis, saporis amaricantis, magnitudine nucis moschatæ minoris vidit B. D. Hagendorn, uti testatur in *Histor. Medic. Phys. Cent. 11. hist. 8.* Dn. Georg. Scarpus, in Academia Montspeliensi Professor Regius, narravit aliquando, se in dissectione lientoris vesicula biliaria 30. lapillos carbunculi instar pellucidos invenisse. In Theologi Posnaniensis folliculo fellis repertus est orbicularis calculus, ex novem aliis figuræ triangularis sibi invicem incumbentibus lapillis constans subnigricantis, subviridis & splendentis coloris. Vid. de his Bonnet. *Medic. Septentr. Lib. 3. Sect. 19. Cap. 27. & 28.* Hepatis venas & ipsum ductum choledochum obstructas fuisse lapillis foris nigris, intus vero flavescensibus, lege apud eund. Bonett. *Anat. Pract. l. c. Observ. 8. §. 12. Sect. 18.* Diversi vero istius coloris ætiologiam unice bili assignandam esse arbitror, prout nimirum in statu p. n. diversimode vitata diversos quoque colores adsciscit.

§. IV.

Magnitudo denique, numerus & figura istiusmodi lapillorum non minus variat. Præsentis qua ratione constituti fuerint, constat ex superioribus. Alii interim observarunt alia. Alexand. Deodat. in vesicula fellis matronæ cujusdam deprehendit tres lapides castaneam æquantem triquetra figura, nigros & gagatem referentes. In Nobili Conrado à Steinberg lapidem ad nucis juglandis magnitudinem antè atrum, postè croceum invenit Fabric. Hildan. *Cent. 1. Observ. 60.* De sene quodam memorat. Fernel. eum in iram mire propensum post decessum sine felle ac cysti repertum esse, de qua tamen historia Exc. Schröck. in *Schol. ad Bonett. Cap. 27. Lib. 3. Sect. 9. in Med. Septentr.* monet, forte membranaceum

naceum folliculum à calculo extensum huic firmiter adhæsisse, adeoque observatoribus, ac si abesset, imposuisse, vel eum cum bilioso liquore in substantiam lapideam coaluisse. In Nobilis folliculo 99. lapides pisorum magnitudine reperti sunt, asserente Andr. Cnœfel. *Misc. A. N. C. Anno 1673.* De Dn. Paulo Tarczali tandem narrat Bonnett. *Med. Septembr.* eum cystim felleam adeo calculis observasse refertam, ut ne guttula biliosi humoris in ea reperta sit, calculorum vero exemptorum supra 150. esse numeratos, quorum maximus nuclei castanei majoris magnitudinem æquarit. Calculorum adhuc saburram 500. continuasse lapillos, non numeratis iis, qui in intestinis putridis hinc inde dispersi perditique fuerint, ita ut in universum plures quam 700. calculos vesicula ista fellis concluderet. Quæ observatio utrum fidem mereatur, in medio relinquo. Quod vero vesicula in corpus grande excrescere valeat, probavit nuperius hæc in cane icterico ad minimum decies naturali major. Vid. quoque Ruysch *Dilucid. valv. Obs. Anat. 17.* Plura hanc in rem qui desiderat, consulat Bonett. *Anat. Pract. nec non Medic. Septentrional. l. c. Misc. A. N. C. Decur. 2. An. 3. Obs. 152. Decur. 2. An. 5. Observ. 77. Dec. 2. An. 7. Obs. 244. Dec. 3. An. 2. Obs. 149.* Schenck *Obs. Med. Lib. 3. pag. 422.* Helwig. *Observ. Medico-Phys. 81. cum Scholio Excell. Dn. Luc. Schröck. Blanckard. Anat. Pract. Cent. 1. Obs. 47. & Cent. 2. Obs. 24. nec non Obs. 34.* Thom. Barthol. *Cent. 1. epist. 62. & Cent. 3. epist. 85.* Fabric. Hildan. *Cent. 4. obs. 44.* Joh. Tackii *Chrysogon. pag. 362.* Greulich. *Tr. de bile Mæb. Fundam. Physiol. Cap. 14. Plat. Lib. 3. Obs. pag. 840. & 841. & alios plures, quorum aliquot in seqq. fiet mentio.*

§. V.

In facili etiam erit inflammabilitatis rationem reddere, si in memoriam ex capite Physiologico revocavero bilis visciditatem; utpote ob quam vel saltim inspissata flammam concipit. Nec deerit levitatis causa, qua aquæ innataverunt. Nam eo ipso dum particulae ab acido peregrino coagulantur, hæc coagulatio non contingit absque molimine aëris in visciditate hospitantis & abituri, ob quem interceptum in calculo porositas levitatem inducens exurgit.

§. VI.

Visis his, nunc ad partem affectam progredior, quam primario hepatis & vesiculam fellis tam ratione calculorum, quam ratione icteri ex his oriundi, constituere existimo, ita tamen, ut respectu morbi regii deinceps huc intestina, quatenus in iis fecum alvinarum contingit secretio, vasa lactea, ductus thoracicus, venæ & arteriæ, quatenus per hæc bilis vitiosa movetur, & demum totus corporis habitus, quatenus

particulæ biliosæ præcipitatæ universum corpus præternaturali flavedine inficiunt, trahantur. Flavet namque cutis per totam corporis superficiem, imprimis unguis atque tunica oculorum adnata. In ipsa quoque urina hæc flavedo observatur, & quidem adeo ut linteola immerfa croceo colore imbuantur. Imo nec internæ corporis partes à tinctura hac icterica immunes sunt, quin potius omnes arteriæ atque venæ, nec non ossa & cartilaginee interdum ea imbuuntur, quemadmodum hoc in cane icterico à Du. *Præfide* dissecto ante aliquot septimanas observare licuit, & Kerckring. *Obs.* 57. *Spicil. Anat.* eximie annotavit in embryone à matre icterica excluso. Quibus ex partibus fluidis annumerari merentur serum atque sanguis, prout hoc partim sanguis per venam sectam dimissus, partim flavescens ictericorum pus, (vide Hœchstetterum *Dec.* 8. *Cas.* 3. *p. m.* 199.) sudor, nec non sputum, quod flavescens hæc calamo consignans vidi in puero 13. annorum, qui ultra anni quadrantem ictero laboravit, & aliquot abhinc diebus in nosocomium receptus nunc reconvalescit, evincunt: cui non minoris momenti argumentum præbet curatio illa, cujus mentionem facit Lucas Tozzi *Med. Pract. part.* 2. *p.* 203. rusticis familiarissima; utpote qui usu cucumeris sylvestris naribus admoti, ingentem lymphæ copiam luteo colore saturam eliciunt, sicque ictero medentur.

§. V I I.

Partem affectam excipit causarum scrutinium, quo loco primo calculorum vesicæ fellæ generatio, deinceps vero icteri ex iisdem productio examinanda erit.

§. V I I I.

De calculorum genesi contentiois ferram strenue inter se Autores reciprocant: Paracellus per tartrum rem exponere satagit, asserendo inesse humoribus nostris particulas, quæ in cavitatibus instar calculi solidi concrevant in lapillos, quos barbara vox vocavit Ludos. Huic sententiæ acriter sese opposuit Helm. *Tr. de Lithiasi Cap.* 3. *n.* 9. contendens, plane non dari tartarum talem vel in statu naturali, vel p. n. Hinc Spiritum quendam in sinu acidum occultum solventem substituit, qui p. n. abundans ☉ ☽næ volatile coagulet. Quæ genesis cum ab ea, quæ in macrocosmo contingit, differat, calculo humano proprium aliquod nomen tribuere non dubitat, quem proinde voce itidem inusitata Dulech appellat. Tackenius denique totus eo allaborat, ut calculi originem ex acido quod. ☽sum in terram coagulante deducat. Id quod tam ex resolutione, quam nova hujus productione eleganter demonstrat in *Hypocrat. Chym. Cap.* 14.

§. I X.

§. IX.

Si mentem horum Autorum paulo accuratius perpendere placuerit, sane apparebit, eos non multum à se invicem differere, utut in terminis planè non convènant. Nam quemadmodum Helm. ambabus largior, in M. S. non existere tartrum qua talem, bene tamen sub forma liquaminis sustinentis acidum aliquod cum admixtis particulis alcalinis terrestribus; ita nihil quoque obstat, quominus acidum illud vinosum, quod Helmont. urget, cum Paracelso, exponatur per tartarum, inprimis cum Spirit. Vin. haud adeo facile acidi accusari possit, (rem interim penitus non nego) cum Chymia nos doceat, spirit. ☐næ equidem à Spirit. Vin. coagulari in offam, neutiquam tamen in corpus adeo solidum.

§. X.

Igitur magis stabo à partibus Tackenii, qui longe dilucidius hæc explicat, dum asserit, acidum aliquod p. n. coagulare in certis locis particulas humorum alcalinas, quando nimirum particulæ istæ adhuc sunt unitæ multis moleculis terrestribus solutis & alcalinis intertextis, prout hæc ratione corpus compactum generari videmus, si solutioni siticam cum sale tartari factæ instillamus Spiritum salis, &c. Unde quoque dispalescit, cur in iis locis, in quibus alcalia abundant, frequentius calculi progignantur, v. gr. in renibus, vesica urinaria, cysti fellea, &c. Hæc theoria applicata bili, quatenus nimirum hæc nimium alcalica & particulis terrestribus inquinata coagulatur ab acido quodam peregrino, cujus frequentem præsentiam non una testatur experientia, nobis satis sensibilem generandorum calculorum conceptum sistit. Imo adhuc clarius, si huc adsciscimus experimenta Nuck. p. 78. *Adenographie* allegata. Etenim dum ex prima coagulatione grana saltim sunt enata, hæc postmodum magis atque magis incrustantur. Neque ea propter necesse est novam hic effingere genesis, & vel ex solo calore exsiccante & frigore constringente: vid. *Misc. A. N. C. Decur. 2. An. 5. Observ. 126. in Schol.*, vel ex diutius coëreita nec tempestive evacuata bile juxta Charleton. *Exerc. Pathol. 9. §. 8.* vel denique à Spiritu Urinæ deviatione & in cruorem felleis vicinum exoneratione, juxta Olwald. *Grembs. in Arbor. Hom. Lib. 1. Cap. 7. Sect. 3. §. 9.* calculorum productionem deducere: Siquidem hæc omnia obscuris terminis involuta nullum clarum & distinctum gignunt conceptum. Objeiunt equidem, hæc ratione haud accurate satis explicari posse, cur icterus flavus & non potius niger generetur, cujus tamen posterioris natura in aciditate nimia cum bile permixta consistat. Ast liceat regerere, ad icteritiam nigram requiri acidum maxime potens, cum

ad calculos coagulandos mitius quoque sufficiat, modo bilis tanquam alterum requisitum, ratione supra exposita, sit vitiata.

§. X I.

Hæc interim causa proxima efficiens cum pabulum quasi & materiam præsupponat, illam tanquam causas remotiores paucis indagare oportet. Ex R. N. ergo huc primario facit temperamentum cholericum & melancholicum, sive quando humores acidis atque terrestribus turgent partibus, & bilis quoque abundat alkali, it. dispositio hæreditaria. Ex N. N. rerum classe huc pertinet aer heterogeneis effluviis inquinatus, nec non alimenta, præ ceteris vero lacticia & caseosa, quatenus ex acido in primis viis contento facile in acida vertuntur, & cum terreo suo alkali calculorum fundamenta ponunt. Pisces quoque non excluduntur, & præcipue quidem anguillæ. Inter carnes vero præ reliquis atro carbone notatur suilla, it. salitæ, fumo non bene induratæ, & aceto maceratæ, quas ultimas Dn. *Præses* hypochondriacorum venenum appellare consuevit. Ex potulentis vinum huc recenseri meretur, si scilicet tartro impuro turgidum, ex acido austero refertum sit. Inter animi pathemata excellunt subitanea excandescencia & mœror, de quo vid. Sylv. Ex R. P. N. tandem hic symbolum suum addunt scorbutus, malum hypochondriacum, imo omnes omnino morbi ab acido oriundi.

§. X I I.

Quando nunc quæritur, quomodo ex calculis hisce vesiculam fellis occupantibus icterus productus sit? Respondeo, illud hoc pacto commode satis contingere potuisse: Postquam nimirum bilis in lapillos fuit coagulata, lympa illa, quæ per hepar sequestrata fieri debet incrementum bilis, ob prædictos calculos, qui fel vitiatum præsupponunt, in veram bilem transmutari haud potuit, hinc ea leviter saltem tincta in intestina perrexit, & cum chylo rite sese unire nequivit, deficiente nimirum debita consistentia, minus alterata vasa lactea atque M. S. penetravit, demumque totum corporis habitum croceo suo colore defœdavit.

§. X I I I.

Cur vero obstructionem ductus choledochi tanquam causam proximam hic non accusem, in causa est (1) Helmontius, qui sententiæ hujus infirmitatem *Tract. Schol. Humorist. passiv. decept. Cap. 5.* eleganter demonstrat, dum in aliquot ictericorum dissectione ductum felleum ab omni obstructione liberum apparuisse testatur, de cineritio vero excrementorum colore, palmario alias adversariorum argumento, monet, illum
fre-

frequenter hodie adesse, cras iterum abesse, quod tamen in obstructione vesiculæ fellis sic alternatim posse contingere, vix arbitratur. (2) Sylvius qui §. 7. cap. 46. lib. 1. id. med. pract. disertis verbis asserit, in dissectione ictericorum non semper obstructum esse ductum aut intestinalem, aut cysticum. Similia exempla vid. apud River. Cent. II. obs. 9. Hoechst. Dec. VIII. cas. 4. Plat. lib. 2. pag. 329.

§. XIV.

Tunc tamen Helmontio adstipulari non audeo, quando icteri ex bile generationem plane negat asserens, mesenterii venas infra jecur fluore flavo atque stercoreo imbui, nisi forte per stercus illud liquidum mesenterium ingrediens intellectam velit bilem istam vitiosam atque inertem. Utut enim l. c. amaritiam in sanguine & urina ictericorum nullatenus concedat, experientiæ tamen quotidianæ hoc in passu audacter contradicit,

§. XV.

Ex causis hujus icteri procatarticeis huc concurrunt alimenta & potentia crassiora atque viscida, v. g. fructus horæi, pisces, carnes pinguioribus, panis non bene fermentatus, cerevisia minus defœcata &c. quatenus nempe in primis viis partim ob p. n. effervescentiam, partim ob visciditatem suam digestionem impediunt, chylumque vitiosum produunt, ex quo reliqui humores omnes necessario vitium contrahere tenentur. Deinde vero huc spectant animi pathemata, inprimis ira & exandescencia; quippe in qua omnes totius corporis membranæ subito comprimuntur, unde humores in motu suo retardantur, atque ad motum intestinum suscipiendum magis irritantur. Id quod in saliva maxime evadit conspicuum; utpote quæ in iracundia non deglutitur, sed in ore retenta spumescit, & saporem à naturali plane alienum suscipit. Excreta & retenta, si a statu suo ordinario recedunt, idem valent, cum non raro menstrua suppressa icterus sequatur. Neque etiam immoderatum spirit. vini usum hic prætermittendum esse, confirmat Cl. Sylv. dum *Prax. medic. lib. I. pag. 302.* testatur, se ex hujus aliorumque potuum generosiorum abusu aliquoties icterum & huic succedentem ascitem ut plurimum lethalem observasse. Imo aquam hanc vitæ dictam non vero paucis lethi factam, bilem ad concretionem calculorum disponere, conjicere licet ex cadavere hominis huic vitio dediti a Clariss. Domino Hoffmanno dissecto, cujus hepar scirrhosum multisque calculis & tophis subinde refertum fuit: vid. D. Wolff. *Diss. de ictero.* Miasmata denique ex uno corpore in aliud translata hisce annumerari merentur, prout hoc suadet observ. Cl. Anhorn. qui in *Misc. A. N. C. Decur. III. Ann. I. obs. 87.* Icteri ex ca-

daveris attactu exemplum exhibet. Ex R. P. N. morbum auriginosum præ reliquis excitant omnes morbi chronici & cachexiæ, nec non animalium venenatorum morsus, quatenus instar aliorum venenorum cachexiam non parum promovent. Quidquid enim icterum producit, illud in vehementiori gradu quoque potest causari calculos in bile.

§. X V I.

Hæc de causis sufficiant. Antequam vero parti Pathologicæ colophonem imponam, paucis adhuc monendum, non raro evenire, ut lapilli quidem adsint, absque ullo tamen icteri vestigio. Ita in constantia Acciarola & Elifabetha Capponia 18. calculi nucis ponticæ magnitudine reperti sunt, quorum neutram morbus arcuatus infecerat, quemadmodum ex observ. Nereti Neretii refert Bonett. *Anat. Pract. l. c.* A quo non abaudit, quod idem author annotavit in uxore aurifabri ex peripneumonia denata, cujus vesicula fellis 44. lapillis fuit referta, quorum maximus fabam æquavit, reliqui vero pisi & lentis fuere magnitudinis: vultus nihilominus ictero nequaquam fuit defædatus. Pari ratione Clar. Etmüll. *Part. II. pag. 54.* confirmat, dissectam fuisse mulierem, ex cujus folliculo fellis plures lapides, majores minoresque fuerint collecti, quæ tamen ab ictero libera permanserit. Cui illud adhuc jungo, quod Dn. *Præses* in vetula Torgensi observavit, in qua præter 17. lapillos nihil ferme succi biliosi fuit deprehensam, cum tamen icteri penitus expers fuerit. Hujus phænomeni rationem quod concernit, firmiter mihi persuadeo, eam à priori vix digne satis explicari posse, cum præcipitatio ista bilis diversis modis contingat, & quamvis semper acidum prærequiratur, bilis nihilominus in statu p. n. diversis quoque gaudet particulis, quarum figuram ultimam accurate determinare non audeo. Satius proinde duco de his tacere, quam multa, quæ tamen nihil nisi vanam & inanem speculationem olent, in medium proferre. Licet veri fiat simillimum, calculos, quo plus bilis prima vice in se recipiant, eo minus posse dein ictero ansam præbere. Potius.

CAPUT III. THERAPEUTICUM

EXPONENS

Signa morbi Diagnostica, Prognostica & Medelam.

§. I.

Absolutis jam iis, quæ ad essentiæ causarumque affectus hujus cognitionem præfari oportuit, ad ipsam ejus curationem, ordine sic jubente, pedem promoveo. Cum autem curationis initium sit morbi agnitio & theoriæ generalis ad præsentem casum applicatio, in signa diagnostica prius ut inquiram, necessitas exigit. Hæc vero duplici respectu hic consideranda veniunt, nimirum tam ratione morbi arcuati, quam ratione calculorum, qui quod icterum produxerint, ex superioribus innoscit. Desumitur itaque icteri diagnosi ex oculari potissimum inspectione. Cutis namque ægrotantis flavescit, imprimis unguis, tunica oculorum adnata atque cornea, urina apparet valde spumosa & crassa ex atra ut plurimum rubedine in tantum flavescens, linteolaque injecta croceo colore tingens. Conqueruntur præterea ægri de insigni faucium amaritie, imo aliquando & in ipso sanguine per V. S. evocato serum flavum aliaque corpora sic tingens reperitur. Signa vero hæc icterum jam jam factum indicant, quem imminentem produnt illa omnia copulative sumpta, in gradu tamen remissiore, vexantur insuper ægri dolore exquisito tensivo & gravativo in præcordiis, quem concomitatur anxietas & summa inquietudo; adest denique spontanea lassitudo cum appetitu prostrato, & si malum altas jam jam egerit radices ac inveteratum sit, subsequitur plerumque coryza & affectus colicus.

§. II.

Calculorum ex adverso licet signum pathognomonicum infallibile vix detur, non vanam tamen horum suspicionem præbent partim continua & intolerabilia fere hypochondrii dextri tormina circa eam præcipue regionem, qua ductus choledochus intestino duodeno inferitur, vomitus, nausea, durities alvi, calculorum color biliosus totam substantiam penetrans &c. partim vero & imprimis icterus gravis ac diurnus, medicamentis etiam efficacissimis adhibitis non auscultans, quemadmodum, his præsentibus semper, fere calculos tales deprehensos fuisse autores testantur. Qua in re pollicem nobis premit Cl. Hoffm. *Dissert. de ictero cap. 5.* Si, inquit, icterus longius duret, dejectiones constanter sint albæ, uri-

urina crocea & medicamenta efficaciora, licet prudenter satis exhibitâ, parum proficiant, de calculis cogitandum est, id quod *obs.* 244. quam *Misc. A. N. C. Decur. II. An. VII.* inseruit, comprobât, ubi de matrona refert, eam plures calculos per alvum excrevisse, ante eorum exclusionem vero de dolore tensivo & vellicante sub hypochondrio dextro anteriora versus molestissimo conquestam fuisse. Quo cum convenit, quod *Misc. A. N. C. Decur. II. An. VI. obs.* 194. de milite communicant, in cujus vesicula fellis calculus $\xi\beta$ ponderans repertus est, quique itidem, pendente morbo dolorem adeo gravem ac lancinantem in regione hepatis expertus est, ut nec erectus stare, nec ambulare, sed ad finem usque vitæ in lecto incurvus sedere coactus sit. Quam calculorum præsentiam in præsentî casu adhuc magis reddunt probabilem dolorum atque icteri post bina vice excretos calculos subitanea cessatio.

§. III.

Prognosin, quæ medicum reddit admirabilem, quod concernit, notandum, icterum vulgarem in juvenibus constantisque ætatis hominibus facile curationem admittere, nisi forte febrem supervenerit, quo in casu Hipp. *Aph.* 62. *sect.* 4. obtinet: *quibus in febris morbus regius fit, ante septimum diem malum.* In senibus itidem multum facessit negotii, & diuturnior ut plurimum inducit marasimum. Ille vero qui à lapillis ortum suum trahit, si non incurabilis, curatu tamen existit difficilioris juxta sententiam Dn. Ottonis *dissert. de ictero*; cui adtipulatur Cl. Heinlinus *diss. de calcul. human.* ubi asserit, icterum ex calculis oriundum, his non remotis, omniaque remedia respicientibus, non raro mortem inferre. Quæ nihilominus omnia pro diversa lapillorum mole & figura diversimode quoque variant.

§. IV.

Perlustratis signis, restat, ut ad ea me convertam, quæ curationem sive *θεραπείαν* præsentis affectus respiciunt. Nititur vero illa sequentibus potissimum indicationibus:

1. *Bilis vitiosa corrigatur.*
2. *Bilis nimium copiosa evacuetur.*
3. *Calculi folliculum fellis occupantes eliminentur.*
4. *Dolor mitigetur.*

§. V.

In prima indicatione conveniunt partim ea, quæ bilem vitiosam attenuant,

nuant, partim vero, quæ aciditatem fel in lapillos coagulantem obtundunt atque enervant. Priori fini consequendo inserviunt varia, & quidem ex R. V. Semina multa acria καὶ ἐξοχρῆν sic dicta antiscorbutica: v. g. cochlear. nasturt. sinapi &c. it. herbæ sale commun. acri turgidæ & amaricantes, qualia sunt abrotanum, absinth. centaur. minus, flores hyper. acac. &c. quæ tamen præter acaciam ingratißimi sunt saporis. Radices variæ hic quoque laudem suam merentur; e. g. rad. enul. campan. cichor. pimpinell. curcum. & chelidonii majoris, cujus quidem posterioris virtutem signaturæ nonnulli imputant, quæ tamen sali volatili admodum penetranti rectius adscribitur. Semen cannabis in lacte hubulo ad crepaturam circiter coctum & colatum, atque bis de die ad ℥v. vel vj propinatum tanquam specificum laudat Sylvius. Ex R. M. Ælia cum salinis mista utramque absolvunt paginam, quo spectant crocus Ætis cum salibus, Tinctur. Ætis aperit. Zwelfer. ½ diaph. cum Æte non in totum edulcoratum, tartrum Ælatum, &c. Ex R. A. conveniunt ~ urinofi dulcificati, salia volatilia, partes animalium duræ, &c. Ex compositis vero in acie stat Tinctur. corall. cum ~ cord. cerv. Posteriori scopo satisfaciunt præ reliquis jamjam laudata Ælia, unde maxime hic profunt acidulæ, gaudent enim præter vim præcipitandi insigni virtute cathartica. Ex Æte componuntur vina, item pulveres cachectici, quibus desperatos aliquando curatos fuisse ictericos, Autores testantur.

§. V I.

Secunda indicatio obtinetur partim per vomitoria, si malum fuerit recentius, partim vero per purgantia, nec non diaphoretica ac diuretica. Inter vomitoria excellit Scylla atque tartr. emet. Mynsich. Ex purgantibus vero prævalent fennata, quibus tamen, ut & emeticis semper attenuantia sunt combinanda, unde & Excell. Dominus *Præses* testatur, se sæpius cum euphoria usurpasse decoctum fennatum cum radice pimpinell. curcum. cichor. & chelidon. majoris. Nec Rhabarbarum tam verum, quam monachorum laude sua est defraudandum, quamvis per se assumptum urinam flavedine tingat. Ex quo apparet, nullum hinc de evacuatione bilis per urinam inferri posse testimonium. Circumspecte interim & in cauta dosi medicamenta hæc sunt exhibenda, alias namque magnum quandoque damnum inferre valent, præcipue si dejectiones frequentes jamjam adsint, quo in casu rectius hæc plane intermitteri, demonstrat River. *Centur. 3. Observ. 73.* historia Jesuitæ, ictero cum vomitu bilioso afflicti, qui, relictis omnibus purgantibus, restitutus fuit. Vid. etiam *Centur. 2. Observ. 9.* Ex diaphoreticis, quorum usum præmissio vomitorio admodum effert Cl. Etmullerus, huc accenseri merentur sal volatile C C. fulig. lumbric. terrestr. Ex compositis vero ~ tartri urinosus, Spirit. carminat. de tribus, &c. Diuretica, quæ hilem

Disput Medico-Pract. Tom. III. G g g g inter.

interdum cum urina a sanguine segregant, non minoris deprehenduntur usus, primatum tamen inter ea obtinent lumbrici terrestres, quos pulverifatos cum gum. *co sæpius profuisse, Clar. Maur. Hoffm aliquoties observavit.

§. VII.

Tertiam indicationem assequimur, quatenus vel calculos, prout existunt, beneficio purgantis seu vomitorii evacuamus, vel quatenus eos insensibiliter conamur dissolvere. Cui posteriori satisfit partim per medicamenta superius laudata aliave diuretica & incidentia, partim per specifica, quibus Medici Excellentissimi hoc in affectu felici cum successu usi sunt. Ita Sylv. in *Prax. Med. Lib. 1. Cap. 45.* inter medicamenta calculos biliosos dissolventia refert decoctum radic. graminis, imo ipsam herbam, hac potissimum adductus ratione, quod boves atque oves Mense Majo, quo gramine vescuntur viridi, sensim liberentur à calculosa crusta, quæ tempore hyemali, ubi sceno nutriuntur, in eorum folliculo fellis concrefcere consuevit. Cui tamen observationi hæc cautela superaddenda videtur, quod non in omnibus calculis felix medicamenti hujus operatio speranda sit, cum nec lapilli, de quibus hoc loco sermo est, in decocto modo laudato dissolvi potuerint. Spirit. Nitri dulcem egregium hic idem Autor deprædicat, quamvis itidem non parum dubitandum sit, utrum ille per tot meandros circulatus virtutem suam retineat. Radicem curcumæ admodum extollit Clar. Frideric. Hoffman. *Clav. Pharm. Lib. 4. Sect. 1. §. 129.* ejusque efficaciam experientia elegantia confirmat. De lapidibus in boum vesicula fellis, nec non in porcorum felle & ventriculo hystricum in India repertis præsentem contra hunc affectum remedio legi meretur *Observ. 283. Misc. A. N. C. Decur. 1. Ann. 3.* Cui jungatur *Decur. 2. Ann. 10. Appendix pag. 151.* ubi de virtute horum antiicterica & sternutatoria multa curiosa occurrunt. Totam denique affectus ejusmodi curationem à D. Herdoto adornatam evolvere licet in *Misc. Acad. N. C. Decur. 1. An. 4. Observ. 99.*

§. VIII.

Quartæ demum atque ultimæ indicationi satisfaciunt oleum amygd., quod cum syrup. de althea, oculis ☉ & Nitro præparato felici cum successu exhibuit Lentilius, prout refert in *Misc. A. N. C. Decur. 2. An. 7. Observ. 136.* atque essentia anodyna juxta mentem Langelotti elaborata. Ad topica vero referuntur cataplasmata ex carminativis atque anodynis conflata. Formularum farraginem brevitatis gratia apponere non placuit, cum pro unius cujusque arbitrio facile ex memoratis remediis construi queant.

§. IX.

Supereſt diæta, cujus omnino quoque ratio eſt habenda. Viçtus proinde ſit *ἐὐχρῆμα* & *ἐὐπεπτα*. Fugiantur cibi nimium acidi, item falſi & fumo indurati. Potulenta bene ſint defæcata, nec acido, nec tartaro foccunda calculorum matre turgida. Eligatur potius cereviſia medicata juxta conſilium Cl. Junckens, cui infundi poſſunt bacc. juniper. & radic. chelidon. majoris. Vel quando ſitis nimium urget, juxta eundem Autorem fiat Decoct. ex herb. & radic. fragaf. cum paſſulis, imo ſolum infuſum Thee poterit ſufficere. Animi pathemata cane & angue pejus videntur, imprimis ſubitanea incandefcentia. Quibus omnibus rite obſervatis, accedenteque divino auxilio, non dubitamus, quin graviffimis adverſarii hujus inſultibus obicem ponere licitum fuerit.

§. X.

Et hæc ſunt, quæ de ictero ex calculis veſicæ fellæ pronato in medium proferre placuit. Plura qui deſiderat, Practicorum libros, in quibus obſervationes hanc in rem quam plurimas, & uberioſam quoque curandi rationem inveniet, conſulat. Mihi theſes, non tractatum conſcribere animus fuit, alioquin ſingulæ circumſtantiæ ſingularem prolixamque operam poſtulaffent, quæ tamen paucis pagellis comprehendere haud potuit. Tu interea, L. B., quod iterum iterumque rogo, æquus conatum meorum cenſor eris, & ea, quæ minus forte ob ingenii juventutem accurate dicta ſunt, humanitate Tua excipies. Manum ſic tabulæ ſubduco, atque *Deo Trimegiſto* pro conceſſis viribus gratias perſolvo humillimas.

F I N I S.

CVI.

J. GEORGII BEZOLD

D I S S E R T A T I O.

D E

CHOLELITHO.

Argent. 24. May 1725.

G g g g 3

Q. D. B. V.

P R O O E M I U M.

Hominem, quem microcosmum, imprimis ob absolutam perfectionem, ex qua summi artificis sapientia atque potentia aque ac ex macrocosmo elucet, appellitant, analogiam tamen cum macrocosmo habere nemo dubitare potest, licet non opus sit, cum poeta tot tantasque fingere Zonas aut circulos in corpore rationali, nec unice ratio denominationis in illa sententia querenda sit, quæ profertur in E. N. C. D. annot. 2. obs. 55. ubi de generationis humanae modo differens author sequentia allegat: Quod si microscopio humanum semen contemplerur animalium myriades in eo repunt ac sese motitant, ita ut & hujus respectu homo recte dicatur microcosmus: interim tamen in eodem adesse non minus ac in macrocosmo quosdam quasi planetas, alveos, flumina, officinas Aeolias & plura alia negari omnino non poterit. Quid dicam de illa corporis humani Lapidicina, dum non solum in quibusdam partibus insensissimus quandoque corporis humani destructor Calculus & Lapis generatur, sed & in omnibus ferme corporis partibus, quocumque etiam nomine insigniuntur, eos reperire licet. Sunt quidem qui calculosam non modo materiam sed & calculum ipsum ordinaria naturæ lege in corpore humano existere putant, cui tamen sententiæ subscribere nollem, nisi per illam materiam terrestrium particularum cum cibo & potu assumptarum & per varias transcolationes & depurationes tandem rursus cum reliquis corpori nostro noxiis humoribus excretarum intelligerent, quæ calculosa scilicet materia dum motus humorum segnior fit statum morbosum induit, hinc inde stagnat & varia tandem producit symptomata. Supra memoratum jam est, omnis corporis nostri partes calculo obnoxias esse, id quod exemplis magis illustrari potest, sic rara & notatu dignissima prostat historia apud Horstium in epist. med. lib. 2. sect. 5. pag. m. 461. de Calculo nucis castanæ minoris magnitudine post continuum capitis dolorem e naribus per palatum rejecto. Calculum linguæ vidit Timæus a Guldenklee lib. 1. cap. 35. Schulzius E. N. C. D. 1. ann. 3. obs. 1. Garmannus ibidem obs. 43. Ledelius in iisdem ephemeridibus d. 1. ann. 9. obs. 144. Hagendornius in obs. med. pract. cent. 1. hist. 71. aliique Clauderus in ephem. cit. dec. 2. ann. 3. obs. 79. de calculo in naso genito refert casum, qui siliceæ duritie erat, magnitudine nucis avellanæ. Calculos asperæ arteriæ, tanquam molestæ tussis causam producit Schmidius in dictis eph. dec. 1. ann. 9. & 10 obs. 55. De pulmonum calculis & lapidibus innumera fere prostant exempla in sæpius jam laudatis ephem. neque cor ipsum a duro hoc hospite

im.

immune est, uti videre quoque licet apud jam laudatum Horstium loc. cit. pag. 455. qui calculum totam cordis cavitatem adimplentem vidit, itemque pag. 457. de calculo valvulis cordis adnato historiam subiungit. Calculos ventriculi variorum symptomatum causam rursus ephem. allegant. d. 1. ann. 1. obs. 65. item de arenulis cum sanguine exeuntibus & e vena secta profilientibus d. 2. ann. 5. obs. 86. Quamvis autem hactenus recensita & allegata historiae deprehendantur rare, omnium tamen rarissimam allegat Riverius in obs. communicatis pag. m. 338. de calculis in omnibus & quibusvis corporis partibus procreatis, ita ut tactu illos per omnia corporis membra percipere licuerit, non solum autem tactu sed & visu sese manifestabant. Prorsus autem stupenda est relatio embryonis petrificati quam exhibet Bartholinus in hist. anat. cent. 2. hist. 100. & sub titulo homines petrificati descripta est. Qualem ante aliquot annos tradidit quoque Dominus Ort in dissertatione inaugurali Tübingæ habita. Familiarius autem, imo sæpiissime corpus humanum infestant calculi renum & vesicæ caterorumque ductuum urinariorum, id quod præter observ. scriptores experientia testatur quotidiana. Hisce annumerari possunt illi qui in hepate & vesicula fellea sæpe sæpius generantur & Græco nomine Cholelithi appellari possunt a Græcis vocabulis χόλος vel χολή Bilis & λίθος lapis, quorum aliqualem analysin pro specimine inaugurali in me suscipere tento, imprimis cum fortuna faultrice mihi bigam observationum anatomicarum haud adeo frequentium videre contigerit. Primam Lynceus anatomicus Vir excellentissimus atque experientissimus anat. atque chir. in acad. hac Argentoratensi professor & med. D. celeberrimus Dominus Patronus Fautor atque Præceptor ad aras usque colendus Dominus Johannes Salzmannus suppeditavit. Alteram Vir itidem excellentissimus atque experientissimus Dominus Johannes Bæcklerus med. D. chymicæ atque botanicæ professor celeberrimus Patronus atque Præceptor venerandus quam ipse beatæ memoriæ Dominus Parens Vir excellentissimus atque experientissimus Dominus Johannes Bæcklerus, med. D. & prof. sacri palat. comes Reipubl. Argent. physicus Provincialis, eo tempore allegata feniinæ medicus reliquit, communicavit. Benevolum Lectorem rogito tenues meos labores æque bonique consulat, Deum autem T. O. M. supplex veneror conatibus meis benignam adspiret auram.

C A S U S P R I M U S.

Observatus in theatro anatomico Argentoratensi die 15. Martii anno 1725. in prostibulo in via publico reperto & jussu inclyti Magistratus cultro anatomico submissio.

I.

Vesicula fellea pluribus calculis ita infarcta, atque indurata, ut lapidea prima fronte visa fuerit, in medio maxime turgebat, inferius aliquatenus extenuata, tunicae vesiculae solito crassiores erant atque duriores & ad cartilagineam fere duritiem accedebant, non nisi paucas bilis guttulas continebat, neque mirum, cum calculi ejus cavitationem ita occuparint, ut nullus bilioso humori locus concederetur. Calculorum errat no. 45.

II.

Diversae magnitudinis atque figurae erant, coloris ex luteo albicantis ille no. 1. collo vesiculae impactus figuram fere glandis penis virilis minoris referebat, magnitudine satis insignis, quem vero mole excedebat alter no. 2. priori proxime adstans, & sex circiter latera habens offi cubiformi, quod ex ossibus tarsi unum est, non multum absimilis; Tertius no. 3. magnitudinis inter 2. priores mediae, major erat primo, & paulo minor secundo, magis tamen ad magnitudinem secundi quam primi accedebat, cordiformis, e basi latiore, & mucrone acutiore constans, hic quamprimum aperiebatur vesicula omnium maximus prima fronte esse videbatur, quia magis, quam reliqui intuenti oculo sese statim offerebat. Quartus minor tribus prioribus rotundus fere erat in circumferentia superius atque inferius paululum depressus & cochlitem minorem figura referebat; reliqui fere omnes unam eandemque figuram ferme habebant nempe triangularem quatuor lateribus constantem, inferiore latiore basi & tribus superioribus ferme aequalibus quae tribus lineis ascendentibus & in medio velut in centro concurrentibus formabantur, lapidique carpionis non multum absimiles erant, qualem figura 7. refert. Plerique minores in fundo vesiculae habitabantur, majoribus in collo existentibus.

III.

Omnes materia quadam glutinosa obducti erant, item substantia veluti gypsea, sub qua substantia gypsea mollis immediate latebat, veluti crusta aliquantulum duriore obducta, utraque tenuior erat e duabus vel tribus lamellis composita, maximam vero calculi partem constituebat materia paulo durior, præterea non parum materiæ viscidæ tenacis & veluti limosæ in vesiculæ fundo continebatur; ejusdem coloris quo calculi erant nempe luteo albicantis, magis tamen lutei coloris, quam illi calculorum quæ exsiccati pallidiores facti sunt ea parte, qua se invicem tangebant, in vesicula superficies nigricabat.

IV.

Porus hepaticus plus duplo capacior erat quam ordinarie, non solum circa locum coalescentiæ cum cystico sed etiam toto sui tractu quam diu extra hepar conspiciebatur.

V.

Ductus cysticus insolitæ magnitudinis ordinario octuplo major, ut pollicis crassitiem adæquaret, in ejus tractu medio calculus notabilis magnitudinis no. 10. impactus erat, qui numerum 46. implevit, exacte triangularis,

VI.

Quantum post mortem observare licuit, nullo colore icterico, quod mirum, cutis superficies imbuta erat.

VII.

In pectore materia purulenta, crassa & viscida erat copiosa, major in cavitate dextra quam in sinistra puri cocto similis, flavescens atque consistentia gluten veluti referebat, non solum in pectoris cavitate sed & pericardii; pulmones quoque ex parte corrupti, maxime lobus dexter, hepar satis naturaliter constitutum.

C A S U S I I

Mulier 52. annorum, constitutionis cholericæ per sex & ultra annos doloribus hypochondrii dextri mirum quantum defatigata,

riis ineffum adhibitis remediis tandem anno 1699. mense Octobri per anum exclusit non absque torminibus massam lapideam cuneiformem, uti videre est in fig. 2. Hujus lapidis, qui adhuc ad manus est, duos cum dimidio circiter pollicis longi circumferentia in summo tres cum dimidio, in medio quatuor in apice vero unum cum dimidio pollices adæquat. Superficies ejus non adeo æqualis, in una parte eminentiis quibusdam donata existit, colore gaudet ex cæruleo albicante cum intermixtis maculis ex flavo fuscis. Pendebat exacte statim post exclusionem unciam unam drachmas duas & scrupulum semis. Dissectus secundum longitudinem lapis satis friabilis & molliusculus, colore luteo ochram æmulante resplendebat & pluribus circulis ellipticis quasi distinctus comparebat. In medio fere circulorum nucleus dimidiam plus minus unciam longus & latus, quasi crystallinus albicans cum interspersa hinc inde aliquali flavedine se conspiciendum exhibuit. Quam primum autem superius dicta mulier hunc lapidem excreverat omnibus suis cruciatibus libera vixit.

§. I.

ANtequam ad casuum propositorum analysin accedam, breviter de structura hepatis & cystidis felleæ ut & de natura bilis aliquid differere haud abs re erit. Est autem Hepar viscus infimi ventris totum quantum glandulosum & vasculosum sub diaphragmate, figure admodum irregularis, ordinariè in dextro hypochondrio sitam, colore naturali pallido (rubicundus enim a sanguine a cujus magna sat quantitate repletur, provenit) variis protuberantiis notatum, quibusdam membranis involutum variisque vasis donatum, ad Bilis præcipue secretionem destinatum. Annectitur variis vicinis partibus, ubi imprimis notanda venit illa connexio qua mediante ligamento sat valido & lato, quod ab officio suspensorium dicitur parti diaphragmatis carnosæ seu musculosæ & cartilagini ensiformi adhæret, parte sua inferiore autem annectitur hepar umbilico; mediante vena umbilicali, quæ paucò post partum tempore in ligamentum abit, ut alia minoris momenti ligamenta taceam, quæ sub filamentorum nerveorum facie sese præbent & quibus mediântibus quam plurimis aliis partibus vicinis alligatur, qua de connexione quædam collegit observationes Petrus Pavius in obs. an. obs. 16. p. m. 28. ut mittam illud peculiare ligamentum jecinorum cujus mentionem facit J. Rhodius in mant. an. obs. 20. p. m. 14. Quod si igitur uti dictum hepar bilis secretioni sit destinatum, opus quoque erit ut ejus vasa secretoria cum receptaculo paulo accuratius examinentur. Habet autem hepar vasa sua advehentia seu adducentia sanguinem pro hoc opere, quæ

sunt venæ, arteriarum vices obeuntes, quamvis nec arteriis careat, quæ tamen non communi sed privato ufui opitulantur, quæ vasa venæ portæ præpares dicuntur, venæ portæ autem sanguinem venosum, ex omento, ventriculo, pancreate, liene, mesenterio atque intestinis recurrentem, tanquam aptissimum recipit. Sanguinem enim adhuc arteriosum & lympham turbidam minus pro biliosa materia discernenda aptum esse cum *Bergero in tr. de nat. hum.* p. 213. statuo, cujus rei rationem ex ipso authore huc transcribere placet ubi dicit. *Hic enim (sanguinem arteriosum intelligit) cum lymphæ turgeat totus, & totus plus illius contineat, quam venosus, ac præcipiti valde motu feratur, interjectam illius gelatinæ, arctiusque coherentem, falso sulphuream materiam longe dimittit quam sanguis venosus.* Modus secretionis autem in hoc viscere æque ac in aliis peragitur. Rami enim hujus venæ in minores atque tandem minutissimas ramificationes, vascula capillaria dicta, abeuntes bilem discernendam glandulis præbent, hincque per ductus hepaticos sensim sensimque crescentes, qui cum ramulis venæ portæ pari passu incedunt, partim vesicæ felleæ partim autem ductui communi infundunt. Unde & notabilis quoque bilis est differentia, quando distinguunt inter illam quæ per ductum seu porum, uti loquuntur, biliarium, quæ colore magis flava & mobilis creditur, & illam quæ ex cystide fellea, quamvis in eundem ductum cholidochum nominatum, eructatur & intestino duodeno infunditur.

§. I I.

Est autem *cystis* seu *vesicula fellea sacculus seu folliculus membranaceus, pyriformis concava & ferma media hepatis parti adherens, vasis tam deferentibus quam auferentibus gaudens, ita ut fundus ejus quoad maximam partem promineat, pro recipienda & opportuno tempore emittenda bile destinatus.* Quamvis autem *Ol. Borrich in act. Hassn. vol. 2. obs. 53.* quatuor adesse tunicas statuatur, ego ejus sententiam tamen non amplector, nisi illam crustam villosam, reliquis in corpore humano membranosis cavitatibus communem etiam admittat, quæ in hac parte summe necessariam esse censeo, ne a materia acri biliosa tunica nervea lædatur, terminatur autem hæc cystis fellea in ductum quendam cysticum dictum, qui tandem cum biliario in unum coit hincque communis sive cholidochus dicitur, cujus os, uti supra jam monui, intestino duodeno, & quod maxime notandum, una cum ductu pancreatico in homine eodem ostio inseritur. Sanguis autem a secretionem residuus a sensim sensimque crescentibus venulis receptus & ad majores semper delatus tandem venæ cavæ infunditur, ubi, scilicet cum reliquo, cordi offertur.

§. III.

Dicitur nunc hic secretus in hepate liquor *bilis*, & est humor utilis quidem, attamen quoad partem etiam excrementitiam, particulis salinis, volatilibus aequae ac fixis, sulphureis ac oleosis ut & copiosis aquosis mixtus, qui in intestinum duodenum effusus varios quoque usus habet. Plures sunt qui bilem excrementum esse omni conatu negant, illamque magnum in corpore nostro, praerimis circa chylificationis opus, usum habere, contendunt, imo balsami naturalis nomen eidem assignare non verentur. Alii e contrario illam totam quantam excrementum esse pronunciant. Ast sicuti minime negarem bilem eum in finem ad intestina quoque devehit, ut intestina suo tempore stimulet atque irretet, quo corpus a fecibus liberetur, quam ob rationem etiam a quibusdam clyster naturalis salutatur, ita manibus pedibusque concedendum esse, adeo ut recte pronunciet *Mæbius in fundamentis medicinae physiologicis cap. 14. p. 338.* dicens. *Si bilis tanquam recrementum antea fuisset elaborata in corde, separandum in jecore, natura non debebat istis uti ambagibus & prius mittere sanguinem ad hypochondria, lienem ac renes & demum motu retrogrado ad hepar. Uti statim e corde sanguis abit ad renes, ut serum ibi separaretur, ita statim e corde copiosior sanguinis pars debebat ad jecur migrare, ut a spurcitie biliosa liberaretur.* Possem jam diffusius in usus bilis inquirere, & imprimis, quid in chylo perficiendo intimius miscendis particulis oleosis cum aquosis, & caractere quasi sanguinis imprimendo praestet enarrare; verum quoniam illa non adeo ad propositum meum necessaria videntur, ideo prolixiori superfedeo expositioni lustraturus adhuc brevibus *particulas bilis constitutivas*, de quibus mentio quoque aliqualis in definitione superius tradita fit. Quod si igitur *bilem hepaticam* dilutiorem pellucidiorum blandioremque, tum *cysticam* spissiorum profundius flavam & amariorem consideres, *oleo, sale, spiritibus aqua dilutis*, ut cum illustri *Boerhaave* loquar, eandem *concretam* esse deprehendes. Nec excluderem omnimodo *particulas terrestres*. Ex quarum particularum commixtione non tantum virtus saponacea & abstergens deducenda est, sed & exinde patet ista bilis vis qua olea aqua miscibilia reddit, (*verba sunt modo allegati authoris,*) resinas, gummi, tenacia quæque resolvit, attenuat, homogeneasque facit. Partes sulphureas in flavo & amaro hoc humore adesse nemo negare poterit, qui vel semel inspissatam bilem flammam concipere perspexit. Peculiariter autem ratione a junctis praesertim salinis particulis modificatas esse, vel illud docet quod modo dicta inspissata bilis aequae promte in aqua ac spiritu vini solvatur. Quod partium salinarum concernit naturam non aequae in ea determinanda unanimes sunt authores: concedo utique celeberrimo *Friderico Hoffmanno Hallensis Heliconis Syderi* bilem igne tracta-

tatam & crematam præter oleum, sal volatile urinofum præbere, sale alcalino pauco in cineribus relicto, interim non omnimodo summis laudibus dignissimo *Bergero* aliqualem etiam partem acidi adesse statuenti vellem esse contrarius. Illius tandem etiam phænomeni mentio injicienda, quod bilis hepatica jugi fluore in intestina stillet, cystis autem in suo folliculo per tempus remoram trahat nec assiduo effluat. Et hæc de bile quoque fugitivo calamo exarata sufficiant.

§. I V.

Accingo jam me ad Cholelithorum supra descriptorum explanationem. Ante omnia autem de materiæ excrementitiæ duræ, magis minusve lapidum ad instar concretæ & condensatæ sive de calculorum in humano corpore procreatorum ortu in genere pauca verba faciam, præsertim cum adeo inter se discrepantes reperiantur doctores. Hi nunc calorem nimium nunc frigus accusant, illi ad *Galenî* ejusque affectarum pituitam confugiunt. Alii *Paracelsi* Tartarum omnibus corporis nostri partibus liquidis inexistentem, & in ludos se convertentem in scenam producunt, alii vero nescio quem spiritum Gorgonium sibi effingunt, alii ad aliud principium lapidificum recurrunt. Quidam acidum coagulans unice respiciunt, quidam vero spiritum urinæ hinc inde in corpore discurrentem petrificantemque allegant. Omnes aliquid dicere videntur, sed an bene & clare rem exponant valde dubito. Mihi causam calculorum tum a vitio partium solidarum tum ab humoribus peccantibus accersendam esse comparet. In liquoribus materiam calculorum latitare illustrari potest, vel aquis in lapideam substantiam quasi in momento conversis, vel tophis in fontibus thermarum & acidularum reperiendis, vel etiam tartaro vini in doliis concrecente. Imprimis autem vitia humorum confirmat rarissima illa calculi extemporanei historia, quæ legitur in *act. Hassn. vol. 3. p. 115.* Ubi refertur quod *Nicopia in Falstria civis* & *coriarii filiola bimula*, cum aliquot diebus pessime se habuisset doloremque ejulando prodidisset, cum urina eminxerit materiam albam mucilaginosam, quæ statim ab aere externo in substantiam oblongum rignit calculum, duritiæ quemvis alium æquantem. Solidas partes vel nimia contractione vel nimia laxitate aut etiam aliter affectas ad calculorum genesis contribuere probabile existit, quatenus hoc modo humores contenti debito tempore & quantitate non excernuntur, quo fit, ut diutius subsistentes, ut cum *Bergero* rursus loquar, & stagnantes facile ea quiete contactuque immediato suarum partium cohererant atque in calculos concrecant. Hæc autem concretio utique per particularum agglutinationem ab extus factam sive per extus appositionem & quidem tunc eo facilius, quando nucleo cui partes lapidescentes adhærere possunt occurrit, contingit. Hinc lamellatim sibi incumbentes cernere datur lapides

pides naturales, hinc etiam talem per lamellas nucleo circumdatas condensationem vel ex folis lapidibus Bezoar demonstrare possumus.

§. V.

Paucis hinc de ortu lapidum in corporibus animantium præmissis, Cholelithi ipsi prædeant in humano æque ac animantium aliorum imprimis boum corporibus reperibiles. Figuram regularem haud obtinent, nunc rotundos nunc quadrangulares nunc triangulares nunc aliter in superficie effigiatos cernes. *Horsius in epist. med. l. 2. p. 455.* plus quam ducentos lapillos in vesica fellea fere saltem quadrangulos vidit. In vesicula fellea cum pauca bile forma partim triangulari partim quinquangulæ præditi lapilli 67. fuere reperti juxta 81. *observ. Helwig. & Schröckio editarum.* Haud raro autem apud observationum scriptores figura annotatur triangularis. Ita notabilem hujus rei casum exhibent *acta medica Berolinensia vol. 5. no. 3.* Triginta nempe & septem omnes æqualem triangularem figuram obtinentes, in magnitudine paululum ab invicem discrepantes in tabula exsculpti ibidem exhibentur. Sic quod ad calculos in observatione prima annotatos attinet neque ii æqualem obtinebant superficiem uti ex ipsa quoque tabula eorum diversitas patet. Quando autem de quibusdam ibidem narratur, quod obtinuerint figuram triangularem quatuor lateribus constantem, non credendum est me hic *σιδηρόξυλον* velle asserere, dum non triangulum exacte mathematicum, sed talem solummodo quæ ad triangularem accedit intelligo formam. Quod si jam sermo sit de causa diversitatis superficiæ horum lapillorum, forsitan non plane inepta erit conjectura eorum, qui ad parietum particulas calculorum adhuc molliores modificantium compressionem differentem respiciunt; cui accedit quod lapilli prius geniti libere fere atque sine impedimento quasi fluctuantes longe aliam possint nancisci figuram, quam postea demum producti, quippe qui sese loci accommodare capacitati coguntur. Præter figuram notandus quoque venit eorundem color, qui varius quoque tum in externa tum in interna deprehenditur substantia. Opaci plerumque sunt, pellucidos tamen etiam observari testimonium *Dn. Georgii Scharpii professoris Montpelienensis* confirmare potest, qui dissecto corpore lictoris cujusdam in cystide fellea triginta lapillos carbunculi instar pellucidos se invenisse professus est. Sic *D. Tamponet chirurgus regius* in folliculo biliario lapidem ovi columbini magnitudine gummi instar concreti lucidum & mollem animadvertit, & *D. Manche* in dissectione cadaveris muliebris annos viginti quinque nate, quam pluribus annis ante obitum icterus fœdaverat, cum tensione ventris extraordinaria, in vesicula fellea lapidem pellucidum utcumque friabilem avellanæ magnitudinem æquantem obvium habuit, citante utrumque exemplum *D. Nicolao de Blegny in Zodiaco med. Gall. ann. 1. epist.*

epist. 4. obs. 7. & epist. 5. obs. 8. His utique accenferi potest, quem fig. 4. expressum cernis, calculus crySTALLIFORMIS plane pellucidus in vesicula fellea cellissimæ cujusdam matronæ ab amico meo honoratissimo *Dn. Henrico Alberto Nicolai Argentinensi* inventus. In iis lapillis, qui opaci existunt color occurrit mox pallidus & cinereus, mox flavescens, croceus, rubicundus, mox viridescens atque nigricans; prout enim (*verba sunt illustris Schröckii in scholio ad observationem superius allegatam*) bilis hac in parte se habet, quæ præternaturali in statu varios induere solet colores, sic & calculi ex eadem producti varie eodem imbuuntur, sæpiissime tamen ad flavedinem inclinant, quam a bile lapidescente oriri extra dubium esse videtur. Sunt quidam qui hos calculos in corporibus junioribus remissioris id est pallidioris, in ætate media flavescents, in proveciore autem obscurioris imo nigricantis coloris esse asserunt. Lapides a me allegati crusta gypsea albicante resplendebant, sub qua latitabat nucleus coloris ex luteo albicantis, qui color quoque sed magis flavus in confractorum & discissorum superficie ad marginem præsertim relucebat, medium occupante colore profundius flavo & quasi fulvo, quæ colorum varietates, a partibus cum saliva vel aqua mixtis chartæ quoque imprimebantur. Magnitudinem cholelithorum quod attinet, & ea quam maxime discrepat, majores nunc, nunc minores reperuntur. Cicera, Fabas, Avellanam, Nucem moschatam adæquantes viderunt multi, alii juglandis magnitudine repererunt lapillos nonnulli majores se conspexisse contendunt. Singularis magnitudinis existit quem notat *Fernelius lib. 6. pathol. c. 5. inquires. Decrepitus quidam senex in iram mire propensus post decessum sine felle ac sine cysti inventus est, in cujus sede calculus ingens concreverat.* Admirandum hoc vocat *Marc. Donat. l. 4. de hist. med. mirabil. c. 30. & quod omnem propemodum fidem superat: ad quem locum supra laudatus Schræckius loco citato ita commentatur. Forte membranæ ille folliculus a culculo ingenti extensus admodum attenuatus eique agglutinatus. minus curiosis observatoribus, ac si abesset, imposuerat, vel una cum liquore suo bilioso in calculosam duritiem concreverat.* Quod si de animalium calculis sermo esset plura miræ magnitudinis exempla proferre possem, ast cum de illis agere nolim, unicam solummodo producam historiam quam in *ephem. nat. cur. dec. I. ann. 1. observ. 44. & quidem in scholio observasse fertur Dn. Henricus Vollgnadius. Ipsemet (uti loquens introducitur) Wratislavia ante biennium diversis temporibus binos a Lanionibus nostris accepi lapides e vesicula fellea e duobus bobus excissos, quorum major colore & figura pomum aurantium ordinariæ magnitudinis emulatur & pondere unc. ij. drachm. ij. excedit licet jam optime sit siccatus; alter minor drachm. vj. qui ex parte fractus varios exhibet cortices & in meditullio rotundum quasi nucleum inclusum pruni magnitudine ex flavo rubescens colore. Ratione porro numeri insigne quoque in his lapillis occurrit discrimen. Modo unus modo*

do plures & quidem ut plurimum comparent. In casu a me allegato reperti fuere 46. In cujusdam archiatri folliculo & porro cholidocho 72. lapilli coloris flavo subnigri fabarum minorum ac pisorum magnitudinem adæquantes reperti fuere, juxta observationem *Dn. Nicolai Beckers* quæ habetur in *ephem. nat. cur. loco modo citato*. Ubi etiam *Fabricium Bartoletum* 300. Lapides magnitudine ciceris in cystide reperisse, & *Olaum Borrichium an. 1661*. Leidæ in Nosocomio secante *Dn. Sylvio* mulierculam in vesicula fellea plus quam 90. calculos magnitudine fabarum, angulosos sed figurarum inæqualium, & tactu molles habentem vidisse refertur. Nec silentio prætereunda observatio *Felici Plateri*, qui in comitissa demortuæ & a fratre suo dissectæ vesicula fellea quæ tota ampla sed nigra erat loco bilis qua destituebatur, calculos innumeros inclusos coloris cinerei & subviridis conspexit, e quibus sex magnitudinem nucis moschata adæquabant, minores vero circiter trecenti alii pisi, alii seminis coriandri alii seminis raparum magnitudine gaudebant, uti legere est in ejusdem observat. lib. 3. pag. 840. & seq. Tactu si examines calculos bilarios molliores & humidiores, quandoque vero friabiles, duriores imo durissimos adinvenies, qualem durissimum ad nucis juglandis magnitudinem accedentem refert *Fabricius Hildanus cent. 1. observat. chirurg. 60*. Pondus si explores id ipsum quoque imprimis pro discrepante magnitudine diversum deprehendes. Id autem curiosum est, quod vix non omnes ejusmodi calculi in aquam projecti minime fundum petant sed supernantent; cujus phænomeni rationem in bilis particulis oleosis concretis non adeo male quis reponeret: conjeceram & ipse in aquam quosdam in casu allegatorum calculorum sed veritatem rei facile perspexi. A modo dictis particulis oleosis jure meritoque etiam deduces Cholelithorum plurimum inflammabilitatem quam ipsam quoque deprehendi. Dum enim ad carbonem & candelam accensam examen institui, inveni quidem substantiam gypseam nulla parte nuclei fœtam flammam tum ad ignem carbonum tum etiam candelæ non concipere, sed in massam ex albicante aliquatenus flavescens pellucidam liquefcere, aut interior substantia promte non solum ad candelam sed & carbonibus inspersa cum multo fumo, nescio quid urinosi & fœtidi de se spargente, tandem deflagavit, cinere multo non relicto. Liquefcere porro in cocleari ferreo frustum calculi ejusmodi, quod in liquorem luteum facefcere & admota flamma mox liquorem accendi & quoad magnam partem consumi expertus sum. Qui tandem saporem Cholelithorum indagarunt, illos sapore non adeo amaro, sed potius terreo & margaceo, molliusculo & quasi butyroso præditos esse, persuadere volunt. Dum superius dixi, quod alii sint duri alii molliores Cholelithi non possum non sub finem hujus thesios memorare, quod *Thomas Bartholinus epist. medic. cent. 3. epist. 85*. scribit de calculis in fellis vesicula mulierculæ cujusdam plusquam nonaginta tactu molliusculis & in aqua calida pene totis colliques-

centibus. Tentavi quidem & ipse similem calculorum biliariorum liquescitionem, sed incassum: frustula enim in aquam calidam, vinum, acetum, vini spiritum simplicem, rectificatum & rectificatissimum coniecta ibidemque per tempus relicta quadantenus in uno aut altero liquore plus minus molliora & tractabiliora reddita sunt, sed neque colorem in liquorem diffudere, neque dissoluta plane per se fuere; id quod tamen non obstat, quin pulvere horum caculorum alcoholisato cum aqua commixto tanquam pigmento uti queamus, uti supra jam innui.

§. VI.

Ut propius jam ad ipsam cholelithorum substantiam accedam, ante omnia noto quod sint, qui omnes ferme simili materia constare asserant. Ego quosdam lapillorum in frusta redegī & in liquores tum acidos tum alcalinos fixos & volatiles immisi, sed ecce neque cum spiritu salis, vitrioli, nitri, aqua forti, neque cum oleo tartari per deliquium & spiritu salis armoniaci, ullam ebullitionem multo minus dissolutionem observare poteram. Unde forsā haud immerito conjicere quis possit, corpus horum calculorum mediæ inter alcali & acidum naturæ, & partes etiam terrestres cum salinis intimius conjunctas oleosisque ita involutas esse, ut prædicti liquores ob peculiarem hanc molecularum combinationem nullum plane effectum edere potuerint. Quod si jam particulas bilem constituentes in memoriam revocemus, insuperque non tantummodo spissitudinem bilis naturalem, sed & ejus vitia ex quantitate & qualitate depravata oriunda contemplemur, facile nī fallor quis comprehendet, illam partim stagnantem, partim debita aquosarum partium copia privatam, partim moleculis heterogeneis terrestribus salinis acidis & alcalinis aliisque coagulantibus infarctam levi negotio indurescere & in lapideam substantiam commutari posse, præsertim quando vel nimia constrictione affectum vesicæ felleæ osculum bili exitum præcludit, vel nimia relaxatione laborantes tunicæ imprimis muscularis fibræ debito tempore humorem suum non excludunt. Hoc enim modo dum vel minutissima, ut ita loquar, arenula in vesicula semel concrevit, huic statim aliæ sese associant, & sic successive in majorem abeunt molem, lamellatim circa nucleum quasi quendam ut plurimum se circumvolvendo. Qua ratione totam bilem in lapidem conversam esse supra ex Fernelio retulimus, a quo casu non multum dissimilem refert *Timæus a Guldenklee*, vesicam felleam totam quantam lapidea substantia l. 3. cas. 28. præditam recensens. Quod autem numero plures sæpissime occurrant calculi, tum exinde quod alius post alium generetur, tum ex interfluente humido a parietibus cystidis varie commoto sicque concretionem impediēte, deduci posse probabile videtur. Id circa calculos in casu recensitos adhuc notari meretur, quod iis cystis adeo infarctæ fuerit, ut eam totam in calculum converterent.

Jam primo intuitu, ut ita dicam, credidisses, hinc non mirum vesiculam quoque liquore suo bilioso totam quantam vacuum fuisse exceptis paucis guttulis, quale fere exemplum scripto etiam reliquit *Hagendornius in hist. med. phys. c. 1. obs. 8.* ubi ne quidem guttulam bilis invenit, sed ejus loco novem calculos magnitudine nucis moschatae minoris. Ut autem situs Cholelithorum in vesicula fellea eo melius concipi possit, cystim æri insculpendam in gratiam curiosorum curavi, addendo imam vel concavam hepatis partem eam ob causam quoniam præternaturale quoque aliquid fovet. Literæ *a. a.* partem dextram & sinistram jecinois ostendunt *b.* Folliculum felleum lapidibus turgidum & apertum monstrat, *c.* ejusdem collum, & ductum cysticum mire distentum & lapillis quoque repletum exprimit *d.* ductum hepaticum ordinarium designat *e.* Ductum Cholidochum communem indigitat: litera *f.* ductus plane singularis supernumerarius e sinistro hepatis lobo incurvato paululum decursu versus cholidochum communem properans depingitur *g.* Arteriam hepaticam notat *h.* sinum venæ portæ exhibet *i. i.* Capsulam Glissonii apertam sistit *k k k.* Tria orificia venæ cavæ indicat. Ligamentum umbilicale ad literam *l.* occurrit, sub litera vero *m.* exsculptus est lobus quidam exiguus ordinario occurrens. Lapides in situ lit. *n n n.* comparent. Vesiculæ felleæ internam faciem crassiorem justo ad lit. *o.* cernere est. Literis denique *p p p.* connexio vesiculæ felleæ cum hepate per quædam ligamenta, an forsan ductus, manifestatur. Notatu jam in hoc hepate dignum præprimis occurrit ductus cysticus insolite magnitudinis & ordinario octuplo major. Hunc jam a lapide ibidem hærente actu dilatatum fuisse nullum videtur esse dubium. Sed forsitan ante huncce calculum alii jam transiere, qui successive talem tum hujus tum etiam pori hepatici duplo capacioris distensionem produxere, sicut tale quid sæpius in ejusmodi ductibus atque canalibus membranosis observatur. Sic exempli gratia ureteribus familiare est, ut a calculis transcurrentibus sensim sensimque adeo dilatentur, ut insignis magnitudinis calculi renales ad vesicam urinariam per eos postmodum prolabantur, cujus rei confirmandæ causa istam enormem ureteris dilatationem, ita ut vesicam hominis non adulti magis, quam ureterem dixisses, quam *Levinsilius in Jatrochemia part. 2. c. 1. p. 358.* describit allegasse sufficiat. Quod autem dictum est de transitu calculorum præcedaneorum illud forsan probabile reddi potest per *Olaum Borrichium in actis Hassniensibus vol. 5. obs. 65.* de excretionem calculorum hæc verba referentem. *Sæpius id apud nos contingit, sed nunquam conspectius quam in femina sexagenaria, quæ ante retroque durum illud genus effudit; tandem pergit Borrichius. Ita necum: fortassis calculo vesicæ felleæ simul tentata est; quo, sine querimonia per posticum excluso non amplius cruciatur. Jubeo igitur familiarem sellam inspicere & affusa equa feces liquidioris elui ut si quid in fundo delitesceret, coram deprehenderetur. Quo facto calculi novem angulosi, flavi*

nec oppido duri reperiuntur, quos e vesica fellea produisse nullum dubium est, testante colore, mollitie & ceteris indiciis de eorundem natalibus. Præ reliquis autem memorabilis est canalis iste plane singularis sub litera F. consignatus, qui transitum bili concedens in causa esse potuit, quo minus corpus icteritio inficeretur colore. Extraordinariorum ejusmodi ductuum mentionem quoque injicit *Isbrandus de Diemerbræck anat. l. 1. c. 14.* Ubi ita loquitur: *Præter communem ductum cholidochum jam commemoratum anno 1655. mense Aprili, alium quendam insolitum ductum in theatro anatomico publice demonstravi, altero ordinario (qui tamen solito modo aderat) tenuiorem & flava bile repletum, cui nulla cum poro bilario aut jam dicto communi ductu communio erat, sed seorsim oriebatur, paulo supra cervicem vesiculae fellis, qua parte folliculus in cervicem incipit contrahi seu angustari & seorsim quoque terebatur ad intestinum duodenum, cui circa finem inferebatur circiter latitudine digiti ab insertione alterius ductus communis. Sequenti anno in alio subjecto aliud quid rari vidimus, nempe præter ductum cholidochum ordinarium adhuc alium insolitum ex medio fellis folliculo recta in coli intestini partem ei accumbentem extensum. Sic etiam nonnunquam ductum aliquem ex vesicula in pilorum interdum in ventriculi fundum produci observatum est. Sed hi sunt rarissimi natura lusus. Sed & absque ejusmodi ductibus præter naturalibus Cholelitho laborantes absque ictero vivere posse, fidem facit *Andreas a Lacuna* apud *Job. Riolanum anthropograph. l. 2. p. 22.* qui in methodo anatomica notat, se interfuisse cum *Tagaultio medico Parisiensi* apertioni duorum cadaverum, in quibus vesica tota lapillis occupata & repleta erat, nec tamen morbo regio dum viverent afficiebantur. Dum tunicas duriores crassioresque & quasi cartilagineas esse dixi, non omnino a vero aberrabo, si illas haud absumili licet adhuc molliori materia gypsea qualis calculos ipsos ambiit, factas esse mihi persuadeam. Quod autem attinet ad istam materiam albicantem ex bile talem provenire posse vel illa vesicula fellis in *ephem. nat. cur. dec. 2. anno. 5. obs. 77.* ab *Hartmanno* annotata probabile reddidit. Verba hæc sunt. *Vesicula fellis ovi magnitudine distenta ex albo marmorea densa tunica, incisa puram nulla flavedine tinctam lympham quin potius lactescentem magna copia effundebat; ex illa versus cysticum ductum digitum extendenti obvia durities lapidea, atque præciso ductu calculus incurvus cervicem arcte occludens asper agre eductus integer candicans, gypseus præter caput, quo rubebat.* Possem tandem etiam de causis procatartæticis quæ hisce calculis ansam præbuere sermonem instituere, verum quoniam de hujus prostibuli infelici morte enecti inque via publica reperti, vel temperamento vel vitæ ratione, quæ tamen in hoc genere meretricum ut plurimum solet esse quam maxime depravata, nihil mihi innotuerit, ideoque causarum harum expositioni supersedere cogor.*

§. VII.

Confero me jam ad Cholelithum secundi casus. Hunc satis ni fallor supra jam descriptum, eodem modo ac reliquos examinavi, sed & eundem in superius recensitis liquoribus neque dissolvi neque cum iisdem effervesceprehendi, unde iisdem quoque particulis constitutivis gaudere conjeci. Sicuti autem de ejus substantia facile judicare potui, ita quam maxime dubius hæreo; de prænunciando loco in quo lapidea hæc substantia concreverit, & ex quo prodierit. Plura apud authores lapillorum per anum excretorum allegantur exempla, interim tamen non omnimodo conveniunt unde provenerint. Longum nimis foret omnes aut plurimos enarrare historias, principaliorum saltem quarundam meminisse juvabit. *Lazarus Riverius in observation. comm. ab Henrico Rufo observ. 4.* recenset virum nobilem quoties alvum exonerat calculos inæquales, fastigiatos, cineritios, mole & scabritie podicem transeundo infestantes cum excrementis dejicientem jam a pluribus annis non dissimiles in colore & substantia illis, qui per ureterem a renibus decidunt. *Horslius in epist. medic. l. 2. c. 5.* calculorum ducentorum triginta trium, e quibus unus nucis juglandis, reliqui fabæ, pisi majoris minorisve magnitudine erant, a viro per anum rejectorum, & ultra centum & quinquaginta a muliere excretorum meminit, quam excretionem utriusque subjecti sanitas ab omnibus gravissimis symptomatibus quæ antea affligebant libera insegura fuit. *In observat. Helw. 91.* quidam introducitur ructibus ventriculi, ciborum fastidio, doloribus hypochondriacis flatulentis itemque ventris constipatione ad multos dies sæpius infestatus, inordinata diæta ut plurimum vivens ac casei veterati & semiputridi valde avidus qui demum ex usu lenientium & emollientium globulos tophaceos & caseum olentes per plures alvo dejecit & melius se habuit. Non possum non *Scholzii* adhuc observationem, quæ habetur in *Eph. N. C.* anno. 2. obs. 136. adducere, ubi sequentia leguntur verba. *His pro fundamento præmissis, superstruimus bina exempla verissima duarum personarum in hac urbe adhuc viventium, qui sæpiissime cum excrementis intestinorum calculos excernunt. Unum exemplum exhibet vir quidam magni nominis quadraginta novem annorum alias sanus & qui munia sua sine impedimento exequitur, debiliore tamen ventriculi, nonnunquam etiam arenulas cum minutissimis calculis inter mingendum percipiens: hic quotidie & fere cum singulis dejectionibus alvini calculos nonnunquam friabiles, nonnunquam duriusculos parvos tamen sæpeque plurimos sine dolore & molestia (quod etiam *Fernelius* observavit) per multos annos excernere consuevit. Alterum exemplum est matronæ cujusdam honestæ fere quinquagenariæ satis adhuc vegetæ, cui idem per aliquot annos, verum non tam frequenter obtigit. Sed hæc articulari morbo, nephriticoque dolore per certa intervalla infestatur. Utrunque id be-*

nescio natura valentis fieri reor (pergit ibidem Scholzius) superfluum tartarum post sanguificationem congestum opportune sequestrantis & expellentis, qui si in renibus vel vesica urinaria ita abundanter congereretur quanta incommoda corporibus illis inferret? Sed sicuti facile largior memoratos in antecedentibus observationibus lapillos in intestinis nidulantes ibidem etiam secretos & efformatos fuisse, ita qui experientiae fide dignorum virorum refragari non recusant, ii non inficias ibunt calculos ejusmodi per anum exclusos in folliculo quoque bilis ortum non tantummodo sumere sed & ibidem augeri, per tempus ibidem asservari & demum exinde excerni posse testantibus id insuper tum symptomatibus hos Cholelithos comitantibus, tum etiam fidem faciente ipsorum substantia. Audiamus Thomam Bartholinum qui *Historiarum anatomicarum cent. 4. hist. 49.* ita differit. *Mulier septuagenaria Regiomonti 1656. tres per secessum excrevit mole avellanae calculos quales observantur in vesicula biliaria leviores forma triangulari, observante Dn. Christophoro Timctorio medico professore erudito, qui recte suspicatur per ductum cholidochum ad intestina venisse facta erosione, nam mulier multum conquesta fuit de dextri lateris dolore protento ad intestina erosione, vero id indicium habet, quod cum calculis excreverit materiam cruentam & purulentam, quanquam & sola ductus Cholidochi dilatatione, quod alias vidi, protrudi possint.* Ratiocinium certe hoc & exoerentiam Bartholinianam ego non plane spernerem, praefertim cum pluribus aliis exemplis suffulciatur. *Wolffstriegel in ephem. nat. cur. dec. 1. anno. 2, observ. 89. mulieris meminit 40. annos nata, temperamenti melancholico biliosi, habitus subsusci, saepius doloribus colico-nephriticis amulantibus infestatae, quae inter ejulatus & clamores de dolore lumborum & luncinatione circa hypochondrium dextrum ubi locus insertio-nis cholidochi ductus in intestinum est, cum pulsu celeri, urina satura flavedine tincta & totius corporis colore in flavum mutato, lapillos coloris ex flavo fusci, nigris maculis insignitos grana circiter 6. ponderantes post applicitum enema emolliens & per os haustum remedium leniens per anum aliquoties emisit. Sub finem observationis suum iudicium de affectu hoc colico bilioso petroso annectit sequentibus verbis: ob victus rationem inordinatam & iram, qua saepius excaendescit patiens fermentum stomachi vitiatum, inde fixiores alimentorum portiones saline relinquuntur, quae ut vitia prima concoctionis in secunda non corriguntur, & ansam coagulationi lapillorum in vesicula fellis praebent, assistente non parum succo pancreatico in hac patiente accidiore unde & symptomatibus hypochondriacis, flatibus &c. obnoxia est, qui non tantum per ductum cholidochum sed & in ipsa massa sanguinea existens volatiles bilis partes coagulare potens est. Praesupponit porro in hac aegrotante vesiculae fellis cervicem natura laxiorem esse, ut lapilli insinuare sese possint usque dum tandem ad duodenum propellantur, quod absque dolore & distensione ductus arctioris contingere nequit.*

Ad-

Addam adhuc celeberrimi *Lentilii*, quæ in *ephem. nat. N. C. dec. 2. anno. 7.* observ. 136, recensetur, experientiam. Verba ita se habent. *Negotiator Nürtingensis febre maligna laborat, qua soluta denique heclicam sibi contraxit, vel ex diæta neglecta, vel cura non sufficienter protrahata, adest astus, sitis, sudor, phlogoses, horror, inappetentia, pressio circa præcordia, asthma, sed cumprimis circa regionem hepatis dolor summus cum tumore, de quo tamen dolore jam per decennium conquestus fuerat. Adhibita aperientia, lenientia, abstergentia, diaphoretica, laxantia, enemata, topica, cataplasmata lateri dolenti applicata: intus pro demulcendo dolore, ol. Amygd. dulcium cum syrup. de alch. ℞ 2. rad. add. ocul. conc. præp. ℞ nitro præparato, quo sumto haustu ager libenter equidem scire inquit, quid per secessum excluderetur a me durum scindens animum ℞ lacerans? Uxor pelvim e sella promens invenit mistos cum excrementis rubentes lapillos quam plurimos, lateres contusos dixisses: horum exsiccavit manipulum integrum, tres ℞ amplius, ubi visum fuisset, collectura. Id generis lapillos per dies aliquot exiisse sensit, quorum aliqui pisum magnitudine superarent, partim rotundi, partim cuspidati. Subsedit autem tunc istud hepatis farcimen, mitigatus dolor, appetitus rediit. Abolita sitis, respiratio libera. Quin hi lapilli (opinio est ipsius *Lentilii*) prodierint ex cystide biliaria, nil ego quidquam dubito. Hæ jam observationes ni fallor fatis evincunt, nihil obstare quo minus affirmetur calculos utique in cystide biliaria progenitos per ductum cholidochum ad intestina deferri & per anum excerni posse. Equidem quis hic pronunciare posset, concedendum esse Cholelithos excludi sed minores, ast enormis ejusmodi magnitudinis lapidem qualis allegatus existit, ex vesicula fellea descendere illud impossibile esse. Sed nec hoc me moratur, quin prædictum calculum in ipso folliculo exortum fuisse conjiciam. Quod si certe temperamentum ægrotæ cholericum contempler, dolores hypochondrii dextri considero, tempus sex annorum, per quod torminibus maxime defatigata fuit, intueor, substantiam lapidis reliquis Cholelithis haud ab similem expendo, figuram ejusdem a cysti non adeo diversam specto, canalium membranorum in corpore ad stuporem usque factam successive expansionem & imprimis etiam ductus cystici in priori casu recensiti dilatationem pollicaremque crassitiem a calculo in hærente reliquitque calculis obicem ponente productam reputo, aliasque insuper causas ruminor, non video, cur non statui possit & huncce Cholelithum in vesicula fellea ipsa & quidem ex bile procreatum, fuisse, sensim sensimque augmentum cepisse, donec tandem robore naturæ per ductum pedetentim forsan a calculis etiam præcedaneis ad miraculum fere extensum ad intestina maximo conatu protrusus & tandem cum sæcibus excretus fuerit. Hoc utique mirum est quod tam violenta expansio doloresque immanes per tam longum temporis spatium perdurantes majora*

ra mala post se non traxerint. Quod autem & hocce in subjecto affectio icterica non accefferit, ex eo, quod vel liberius per porum biliarium bilis effluerit, vel quod forsan peculiaris aliquis, ut in præcedenti casu adfuerit ductus, cujus præsentiam denegata in vivente inspectio ocularis confirmare non potuit, deducendum probabile est. Non autem adeo mordicus prolata inhæreo sententiæ, ut ejusmodi lapidem, in ipsis etiam intestinis elaborari posse plane negem, sed quid impedit, quo minus & in vesicula fellea æque ac in aliis corporis humani locis phænomena plane extraordinaria & vix non incomprehensibilia eveniant. Tantæ autem magnitudinis lapidem excludi posse confirmat laudatissimi *Luca Schreckii Patris* observatio, quæ recensetur in *ephem. nat. cur. dec. 1. ann. 9. obs. 90.* sequentibus verbis. *Hiscæ adjungere observationibus recentem notatu dignissimum casum allubescit, de muliere quadam quindecim lustra supergressa. Cui præter ventris tormina ac flatus aliaque ab hypochondriaca dispositione provenientia symptomata, destillationes, per aliquot annos proxime elapsos erant frequentes, liberiori respirationi ad suffocationis metum usque viam pene intercludentes, subsequenter tam vehementibus animi deliquiis, ut de vita ejus actum esse adstantes sæpius judicarent. Huic 16. April. 1678. oborti subito fuere dolores in colo intestino primo obtusi, sensim tamen adeo incrementes ac intestinum rectum lancinantes, ut præ atrocitate doloris disrupturum animum pertimesceret, donec tandem calculum valido conatu divaricatis cruribus stando deponeret ponderantem unciam unam & drachmas duas; quod tamen pondus tractu temporis paulatim fuit imminutum, ita ut ultra dimidiam drachmam levior nunc existat. Ipsa totius calculi exterior facies conum in mucronem turbinatum representat coloris ex cinere & favescente variegati, cæterum ex lamellis aliorum calculorum more, qui sensim concresecunt, constat, id quod tam externa ejus forma, lamellæ extimæ fractura, hic illic exhibens, quam rutilans interna substantia meros ostendens circulos striis intersectos & sic facies non esse intestinales induratas una indicans edocet. Simili modo conflatum esse calculum de quo sermo est figura 3. duplex commonstrat. Quod tandem nucleum istum quo Cholelithus fœtus erat crystallinum atque albicantem & forsan ex salinis partibus magis constantem concernit, ille tum lapide pellucido allegato tum observatione *Brechtfeldiana* quæ legitur in *actis med. Hafn. vol. 1. obs. 100.* illustrari potest. Ita autem ibidem loquitur author. Perillustri & generosissima matrona *Hildefiæ* vivens a pridie assumtis ex meo præscripto pilulis altero mane cum excrementis lapidem exturbat ovi columbini formam referentem in exteriori superficie subcinereum & dum a me clavo ferreo in duas partes diffringitur interius instar crystalli albicantem & rutilantem, ita ut qui olim ex *Enni* stercore aurum, hic colligere potuisset gemmas. Quam primum autem mulier ægra casus se-*

cun-

tundi suo onere per excretionem liberata fuit, eo ipso quoque momento, cruciatuum quibus divexabatur lerna illam dereliquit. An autem postmodum nullos amplius minores excreverit Cholelithos de eo silet historia æque ac de illa quæstione an lapides aliqui præcesserint nec ne. Habes jam L. B. aliqualem Cholelithorum, in casibus enarratorum expositionem quam utique pluribus in locis mancam esse agnosco, ast Tyroni temporis angustia presso facile spero condonabis, quod intimiorem analysin chymicam & magis absolutam phænomenorum dilucidationem non produxerim.

§. VIII.

Restat adhuc ut de curandis quoque atque expellendis e corpore his lapillis paucissima moneam. Necessum autem est, ut priusquam de cura dicam, indigitem quomodo præsentia ejusmodi corporum præternaturalium detegi possit. Sicuti autem cura difficilis ita quoque eorundem in aprico minime posita notio. Agnoverunt hoc ipsum jam diu artis cultores & ex iis etiam proceres, præsertim celeberrimus *Sennertus*, quando *l. 3. pr. med. p. 6. c. 1.* ita loquitur. Cognoscuntur autem non facile calculi in vesicula fellea & nihilominus varia sæpe & gravia inducunt symptomata, ita ut etiam peritissimi medici sæpe dubitent, unde ea proveniant. Adsunt sæpe dolores dextri hypochondrii, nausea, vomitus, alvi adstrictio, icterus &c. *Horsius in epist. med. l. 2. f. 5.* continuum gravativum dolorem circa jecoris regionem a calculis in vesica fellea collectis autopsia edoctus allegat. Dolores in genere hypochondrii dextri, sub diaphragmate, imprimis eo in loco ubi ductus cholidochus intestino duodeno inseritur, nunc majores, nunc minores, nunc gravativi, nunc lancinantes, partim periodici, partim & ut plurimum continui per longum satis tempus durantes, haud raro vix tolerabiles, inter signa calculorum felleorum diagnostica ultimo haud sunt ponenda loco. Nauseam atque vomitum a consensu partium per nervos præprimis oriri probabile est. Alvi adstrictionem ob deficientem bilem & impeditam in effluxu suo a calculis inter signa suspicionem moventia recensere utique licebit. Imprimis autem multi quoque provocant ad icterum gravem ac diuturnum nullisque medicamentis cedentem, sed sicuti *Sennerto l. c. f. 2. c. 7.* asserenti, quod si icterus diuturnus sit, ac medicamenta satis efficacia & recte exhibita nihil proficiant, a calculo angustiam vesiculæ fellis provenire argumento sit, ita Cholelithos adesse posse, absque ut corpus colore defœdetur flavo, vel superius allegata exempla docent: simili modo ac experientia quoque constat, multos morbo correptos regio gravi & satis longo, ab eodem fuisse liberatos, interim neque per totum vitæ decursum lapillos ejecisse, neque in dissectionibus partium post mortem institutis ostendisse: ut alia nunc signa præteream. Pro-

guosia quod spectat ex dictis patere potest, icterum pertinacissimum saepe hos calculos insequi, insuper variorum aliorum malorum feracem existere matrem. Quis enim ex suppressa per calculos bile laesam chylicationem, sanguificationemque, cachexiam, febres lentas, hydropes &c. oriri solere inficias ire poterit, modo respiciat ad ipsam experientiam a tot tantisque viris observationibus confirmatam. Cum jam cognitu adeo difficiles sint Cholelithi, quid mirum, quod & in eorundem cura hallucinentur practici, alias neque inexercitati, neque ineruditi. Metus si adest vel praesentium, vel futurorum calculorum, ad causas occasionales ex sex rebus non naturalibus desumptas provenientes omnimodo respiciendum esse nemo negabit, quique praeterea ad visciditatem & glutinositatem bilis respiciunt si incidentia, attenuantia, evacuantia non negligent. Quibus haereditaria quasi curanda obvenit dispositio, eorum in medendo diligentiam vix non semper cludet immedicabile malum. Non possum non meminisse illius controversiae, quae inter quosdam de usu vomitoriorum in obstructo a materia calculosa vel ipsis calculis, orificio folliculi fellei, ductus hepatici, cystici atque cholidochi, intercedit. Putant enim multi per talem vehementem commotionem saepe pertinacissimas sublatas fuisse obstructions, aliis reclamantibus & obstructionum augmentum allegantibus. Talia ratiocinia de purgantibus fortioribus hic quoque vel hic, vel ille fert, quandoque & hic valet ea quae in proverbis quasi dicuntur communiter, audaces fortuna juvat, timidusque repellit, & extremis morbis tum lentis tum acutis extrema adhibenda esse remedia. Hoc interim tamen verum, eo omnem admoventiam operam ut hic hostis, si de ejus praesentia constat, e corpore eliminetur. Sunt qui ad hunc scopum attingendum, ut in calculis renum & vesicae atterendis ita & ad Cholelithos comminuendos ad sic dicta lithonriptica confugiunt, praesertim cum praeter reliquis lapillis in corpore humano genitis molliores friabilioreque existant, fundantes sese in remedium dictorum calculum renalem confringentium propugnatoris *Waldschmidii in dissert. de calculo renum pronuntiatio*. Laudant propterea nunc fragariae decoctam, nunc inter calculos biliosos dissolventia medicamenta cum *Sylvio* referunt graminis radices ac herbam vel destillatam, vel quod ipse *Sylvius* praefert decoctam contusamve, succumque ex ipsa expressum addito saccharo vel melle ad gratiam; postquam (verba sunt auctoris) *notum est multiplici experientia boves & oves quibus hyeme alimentum est fenum, atque concrevit in ductu Bihario lapidea vel calculosa crusta, ubi Majo mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu; certo argumento inesse viridi ac recentis graminei calculos dissolvendi vim, quae perit, quando idem in fenum exsiccatur*. Nunc in scenam producant spiritum nitri praesertim dulcificatum, ut mentionem jam non faciam salium volatilium aliorumque plu-

rimorum. Quid autem de ipso Cholelitho, ut in ictero proffigando ita & in calculis bilariis dissolvendis decantato, aliis itidem lapillis in animalibus reperiundis, imprimis lapide porcino dicam. Mihi *Galenii*, sententia nondum plane exoluisse videtur, statuentis *nullum remedium suo tempore inventum prasidii calculum vesicae (addo & etiam vesicae felleae) frangentis*. Cum autem experientia quod maximam partem veritatem approbante res ita sese habeat, ideoque non opus erit, ut ipse nondum in praxi exercitatus plura proferam. Adeoque opellae meae qualicunque ob rationes praegnantantes festinante studio in lucem productae impono finem; L. B. rursus rogitans foetum ingenii immaturum praecipitanterque nimis productum ne plane rejiciat; Deo autem T. O. M. ut pro omnibus beneficiis ita pro concessis in hoc labore viribus aeternam laudem honorem atque gloriam cano.

F I N I S.

K k k k 2

J ANDRE

C V I I .

J. A N D R E Æ W I S L I C Æ N ,

L A P I D E S

B I L I O S O - L Y M P H A T I C I

P E R

M E T A S T A S I N F E B R I S C A T A R R H A L I S E X O R T I ,

A C P E R A B D O M E N E X U L C E R A T U M E X C L U S I .

Lipſiæ 1742.

CWII

J. ANDRÉ WISLICEŃ

LECIDES

PHILOSOPHICAL

THE

METASTASIS FERREAE CATHARICALIS EXORTI

AC FERREAE EXULCERATIONIS EXORTI

1744

RRR 3

RRR 3

Febri catarrhalis, præ aliis morbis ob frequentiore[m] aëris mutationem homines frequentius vexans, in omnium fere ore fertur, nec tamen uno eodemque sensu ab omnibus accipitur. Sic multæ sensationes, quæ modo in hac, modo illa corporis parte se exferunt, quales sunt arthritis vaga, & rheumatismi, hoc nomine accusantur, & confunduntur cum catarrhis. Quam incertitudinem & confusionem nemo miratur, qui hujus febris principium, augmentum, statum, ac declinationem, nec non alia plurima, quæ circumstant, noscit ac observat. Plurimis enim cum morbis multa habet communia, cum plurimis se combinat, plurimorumque morborum larvam, imprimis ab initio, induit, nec minus largo symptomatum proventu corpus invadit, pro cujuscunque subjecti vitiata humorum constitutione. Et sicut plurimis signis dijudicari potest; ita diversis crisi bus se solvit, & in nonnullis quidem per diuresin, in aliis per diaphoresin, & modo per tardas, & parcas, modo vero per largas, & crebras alvi dejectiones optatum acquirit exitum. Quæ omnia, cum medicis practicis satis sint nota, & ab autoribus annotata, mittimus, & casum nuper oblatum, eumque notatu dignissimum, publico judicio exponimus.

Vir civis & sutor mediæ staturæ, ac corporis habitus inter gracilem & pinguem fere mediæ, fruitur natura boni roboris, ob temperamentum cholero-sanguineum, quo regitur, sæpius iracundia irritatur ab artis servis æque ac malitiosis deceptoribus, ceterum, laboris ad tolerandam vitam, pertinacissimus. Victus, pro status conditione, illi est ordinatus, & sufficiens, pro opificii vero conditione modo lautus & eupeptus, modo dyspeptus & inordinatus. Præ aliis tamen caseum, imprimis probe exsiccatum, atque acrem amat, ac sæpissime appetit. Potus, motus ac quies, somnus ac vigiliæ pro circumstantiarum varietate variant, usu tamen ordinario temperantur. Nunquam ipse de se vel excretionibus præternaturalibus conquestus, aut morbis vexatus fuit, nisi quod anno 1731. febrî bilioso-ardenti corripere tur: qua tamen septimo die, crisi perfecta ac plenaria per diaphoresin ac diuresin facta, liberabatur, pristinaque sanitate fruebatur usque ad finem anni 1734. cujus mense Decembri febrî catarrhali implicabatur, quam haud fortasse inepte biliosam cognominamus, ob conjunctum saporem amarum, calorem ardentem, urinam inflammatam ac flavescenscentem, & per metastasin lapides biliosos gignentem.

Inchoabatur ille morbus die 9, 10, 11 Decembris prædicti anni, cum lassitudine corporis ac appetitu prostrato, quibus die 12 superveniebat dolor capitis, sapor sumtorum ciborum ac potuum amarus, calor vero & febris circa vespertinum tempus intensiores, attamen tolerabiles, evadabant. Hi dolores die 14 Decembris & sequentibus per diem noctemque

uren-

urentes, excedentes, cum præcordiorum anxietatibus & multa inquietudine combinabantur. Urina hætenus rubra primum sedimentum illo die demittens, flavum colorem præ se ferebat, quæ die 17 Dec. clara ac naturalis, attamen satis saturata emittebatur. Cum prioribus anxietatibus calor ille præternaturalis non solum continuabat, sed tantus etiam erat, ut excederet, alvus tamen, pro more febrium, hætenus tarda faces siccas & induratas die 19 Dec. deponens, remissior & dolores sedatioribus observabantur.

Succedebat die 22 Dec. incredibilis sudor, quotidie, imprimis sub diluculum, continuans. Qui, adhibitis, aut potius continuatis absorpentibus, nitratis, acidis temperatis refrænabatur ac mitior reddebatur, ægrotum tamen in magnam conjiciebat lassitudinem.

Die 27 Dec. accedebat dolor inguinis dextri pungens, a naturali statu neque tumore, neque rubore immutati. Associabat se alvus tarda, in dies magis magisque sicciior ac rebellis evadens, ita ut ægrotus, quo magis a calore, sudore, lassitudine aut febris restituebatur, eo magis obstructionem contraheret alvinam.

Dum vero naturale officium ulterius præstare alvus sine adhibitis remediis domesticis ac pharmaceuticis recusabat, dolori inguinis dextri die 4 Jan. 1735. se sociabat tumor sine rubore. Alvus tarda æque ac dolor inguinis ab adhibitis laxantibus remittebant, post duos tamen vel tres dies priorem tenorem arripiebant.

Laxantibus porro insistere cum minus esset consultum, dum sudores nimii & urgentes exsuccatum pene reddidissent virum, nec vires eum recuperare concessissent, adhibebantur paregorica resolventibus intermixta; quæ quoque per aliquot dies levamen, continuato autem usu, optatum successum minime præstabant, ideoque prioribus ac primariis medicamentis (sub initio tumoris & doloris in inguine percepti adhibitis, quibus laxantia non nisi urgente necessitate erant intermixta) insistebatur, nempe resolventibus, discutientibus, diapnoicis, diureticis in & externis, iisque semper mitioribus, prout vires ægrotantis minus resollati desiderare videbantur. Quorum usu, licet sæpius neglecto, paulatim vires redibant, tumorque & dolor inguinis circa initium Februarii 1735. augmentum capiebant, ac alvum & ambulationem tardioribus ac difficilioribus efficiebant. Hoc in statu malum per aliquot hebdomadas permanebat; ac medicamentorum utilis ac necessaria continuatio recusabatur.

Die 12 Aprilis pro ordinaria consuetudine ac rationali necessitate vena in brachio aperiebatur, e qua cum sanguis profluere moraretur, chirurgus tussi illum excitare suadet; quo facto sanguis crassus & nigricans exsilit, & tumor una ex inguine sursum in abdomen se elevat cum aliqua sensatione, (referente ægrotato; *es hätte recht geschnappet,*) ita ut tumor nunc a priori loco per octo digitos transversos superius, & ab umbi-

bilico per quatuor digitos transversos lateraliter distaret. Hic tumor nunc juglandis magnitudinem præ se ferens, ac pro tempore neque ruborem, neque tumorem conjunctos habens, sensim sensimque crescebat, ruborem induebat, sensationem dolorificam excitabat, ac, totum abdomen cum occuparet, ambulationem, respirationem, aliasque actiones vitales ac naturales reddebat difficiles.

Nullis aut perpaucis remediis per id tempus in auxilium vocatis, iterumque intermissis, media, malo jam nimis aucto, jam desiderabantur chirurgica, eaque ex resolventibus tam mitioribus quam fortioribus desumpta applicabantur, modo in sacculis siccis, modo a vino calido humidis, modo sub forma unguentorum, modo emplastrorum, & id genus aliorum; quæ tamen desideratum effectum minime adferebant, contra tumorem cum rubore & dolore reddebant auctiorem, pejorem, ac magis magisque difficiliorem. Tandem difficillimum pessimumque reddebant remedia emollientia, jam indicata, & per sequentes octo, & quod excurrit, dies applicata. Nulla sequebatur apostematis apertio, nec locus, quo aliquid delitescens puris, ante emollientium applicationem aliquatenus sensati ac dijudicati, indicabatur: contra tumor ac dolor crescebant, & color abdominis hæctenus rutilans abibat in pallido-lividum ex nigricante mixtum. Interne superveniebant calor, insultus febriles erratici, & anxietates præcordiorum, una cum lassitudine ingravescente.

His mihi relatis, ærotum & locum morbosum coram oculis usurpare de necessitate esse judicavi. Quo facto, emollientia citissime removenda suasi, ac cum propinatis internis bezoardico-resolventibus, ea externe, quæ gangrænæ calidæ sunt contraria, nervino-resolventia, inter eaque camphoram applicavi. Tali consilio mali summum periculum minantis remissio subsequēbatur, ita ut timor gangrænæ successive evanesceret. Abdomini interim ex livido in rutilantem colorem restituto, cum durum ac dolorosum permaneret, debita remedia, scilicet resolventia cum emollientibus mixta proponebantur, eaque non sine usu ac fructu.

Optato desiderio cum per 14 dies minime responderet effectus, emollientia pure talia revocabantur, maxima cum attentione, circumspectione ac cura in subsidium eligebantur, applicabantur, & omnia præstruebantur, quæ ad præcavenda mala facere videbantur. Quæ quidem licet nulla se manifestarent, tamen desideratus ac evidens eventus nondum sequebatur. Fortiora ideo aggredi remedia, hostemque latentem provocare morbi diurnitas, symptomatum gravitas, & æroti miseria suadebant; cauteria igitur adhibenda tali in casu videbantur. Horum primum per 12 horas applicatum sine omni effectu decidebat, magna cum admiratione chirurgi, qui, usu alias exercitatus, simile sibi unquam accidisse aperte negabat. Apponebatur alterum eodem loco, sed eodem cum exitu, cutem vix signatam relinquens. Ideo sine hæsitatione superimponēbatur tertium recens præparatum, (in subsidium vocata medicorum ob-

servatione : caustica tempore remittere , aut vim plane demittere ;) quod effectum licet quoque exiguum , tamen aliqualem , & votis leviter respondentem edebat. Quæ via per cauteria , licet leniora , cum insistetur , eaque per adhibitæ turundas apertior facta fuisset , pus subjacens reddebatur manifestum , quod densum ac crassum erat , non nisi pressione manus chirurgi erumpens ac effluens.

Post aliquot dies pus magis renitens vehementiori digitorum pressione chirurgus cum expurgare intendit , prosiliunt una corpuscula densa ac dura. Chirurgus æque ac ægrotus novo hoc spectaculo & admiratione inducti accedunt me , & apportant ista præternaturalia , quæ ego ob figuram æque ac colorem pro lapidibus biliosis declarare nullus hæsitavi. Medicamenta hæctenus neglecta , aut modice saltim usurpata , summe necessaria nunc esse ægrotis creduntur , quæ pro consilio & desiderio porriguntur , eaque resolventia balsamicis intermixta. Cum his priora resolventia ac emollientia externe continuata abdomen durum reddunt quidem mollius , a colore rubro & dolore remissius , ast quoque ulcerosius. Sequebatur in regione epigastrica & umbilicali dextra ulcus post alterum , ita ut intra spatium ultra septem cernerentur , omnia pus crassum promanantia , nonnulla vero lapides modo nominatos & conjunctim & successive ejaculantia , quæ tandem inter cutem & peritonæum concurrebant , & ulcus sinuosum constituebant. Modo memoratis resolventibus licet & balsamica interne adhiberentur , profluvium tamen puris crassi per nonnullorum hebdomadum spatium continuabat , una cum quotidiana lapidum ejaculatione , qui quasi in lapidicina crescere videbantur.

Quæ conjectura non erat vana , sed suffulciebatur experimentis inferioribus adductis , & eventu feliciter infecuto. Interne enim adhibitis pure alcalicis , nominatim o° tartari p. d. cum tinctura rhabarbari , ut & spirit. fal. armoniac. cum prioribus resolventibus mixtis , principium acidum coagulans destruebatur , materia lapidescens , pus nempe , hæctenus crassum , austerum , male coctum , post paucos dies magis magisque attenuatum apparebat , & ad statum naturalem redibat , lapidum vero proventus omnino remittebat , ac evanescebat , postque annum dimidium & quod excurrit , ulcus sinuosum erat purgatum , carne repletum , ac abdomen in statum naturalem restitutum , ut vir nunc sanus & vegetus omnis incommodi & dolorum expers priora exercent opera.

Lapides , quorum tres d. i Nov. 1735. prima & una vice , ultra quinquaginta vero successive provenerant , diversæ erant magnitudinis , lentis , pisi , fabæ minoris , unicus fabæ majoris , molem repræsentantes. Maximus horum , cujus pondus scrupulum exæquabat , ex uno latere immaturus , crusta non obductus conspiciendam exhibebat materiam purulentam ulceris , adhuc molliuseulam , paulo post ab aère duriorē redditam.

Figuram repræsentabant diverſam, alii angularem triquetram, alii quadrangulam, alii depreſſam, alii rotundam, alii ad rotunditatem inclinantem.

Colorem præ ſe ferebant externe fuſco-flavum, politum, ſplendentem, cruſtæ ſpadicæ caſtaneorum ſimilem, punctis partim nigricantibus interſperſis. Color interior pure flavo tinctus conſpiciebatur. Habitus interior laxior ac mollior erat exteriori, & involvebatur cruſta modo adducta.

Duritiem nondum contraxerant renitentem; facile enim, imprimis interior materia, in pulverem comminuebantur, & nonnulli lapides ſiccò in loco ſervati in fruſtula dilabebantur.

Materiam ipſam conſtituebant partim lymphæ pinguis, bile remixta, craſſa, ac lenta ſtagnans, per metaſtaſin orta, & a priori morbo remanens, partim lymphæ adfluens in ulcere ſinuoso corruptione infecta, ac in pus converſa, quæ præter ſuperius adducta ex ſequentibus tentaminibus magis eluceſcet.

Pulverifatis lapidibus ſpiritus vini rectificatus ſuperfuſus intactos reliquit, nullam extraxit tincturam, nec colorem, nec miſcelam iniiit.

Tales pulverifati ſpiritu vitrioli adfuſo nullam quoque extractionem, aut colorem, poſt horas tamen viginti quatuor miſcelam aliqualem pulriformem, colorem olivarum repræſentantem, reliquerunt. Hæc miſcela ab aqua adfuſa diſcerpebatur, pingui ſupernatante, craſſa econtra ſeu terreſtri materia fundum petente, quæ neque conquaſſatione, neque digeſtione ad priorem modum combinanda erat.

Alii craſſiuſcule pulverifati cum oleo tartari per deliquium mixti faciliorem inibant miſcelam, & conciliabant tincturam ex fuſco flavam, rhabarbarinæ ſimilem, cum pingui itidem ſupernatante. Huic materiæ adfuſa aqua præcipitabat multam materiam inſtar flocculorum, & aqua ipſa rhabarbarino quoque imbuebatur colore. Actio huius olei, ſeu, ut rectius dicam, liquoris alcalici in lapidum reſolvenda materia interna non ſolum evidens erat ac facilis, ſed quoque perfecta, dum materia externa, ſeu cruſtæ lapidum poſt viginti quatuor horas erant emolliatæ, ac in pulvem reſolutæ.

Ejuſdem farinæ lapides ignitis ſuperimpoſiti carbonibus flammam concipiunt, & ſervant, fumumque ſpargunt largum, itidemque ut grana olibani aut maſtichis incenſa, nec minus odorem ſpirant aliqualem, eumque foetidum. Flamma & fumo corruptis prior ac eadem lapidum remanet figura, pumicis vero aut fungi perforatorum, qui digitis compreſſi fatiſcant in pulverem non cinereum, ſed potius arenolum, tactu ſenſibilem.

Ex his colligere licebit, in cauſam acidum eſſe vocandum, quod pro activitate ſua concretionem horum lapidum maturavit. Contrario enim

alcali optime solvebantur ac destruebantur commemorati lapides, eoque interne adhibito cura optime succedebat, ac lapidicina destruebatur.

Ufus quoque frequens ac appetitus assumptorum ciborum acidorum nullum relinquit dubium, illud communicatum fuisse cum massa sanguinea, præprimis lymphæ. An vero acidum citri, quod in febrî præeunte ad sudorem summe colliquativum infringendum, & vires maxime destruentem, conservandas frequenter adhibendum erat, suum quoque contribuerit, aliis dijudicandum permitto, licet difficile fuerit, coalescentem vim prorsus denegare.

Nec minus spiritus ardens, seu vini, seu frumenti, modo rectificatus & purus, modo impurus, aut aliis involutus, vulgo aqua vitæ vocatus, pro circumstantiarum occasione adsumtus causam quoque subministrare valet. Boerhaave in Elem. Chem. T. II. p. 342. docet, a spiritu vini summe rectificato, quippe qui acidum volatile continet, gelatinosos liquores, speciatim albumen ovi, cui lymphæ sec. Verheyen. Anat. L. II. Tract. I. c. 21. non ab simile est, coagulare. Sic nec medicis, nec exercitatis chirurgis ignotum est, spiritum vini rectificatum citissime ac certissime sistere omnes hæmorrhagias, dum humores inspisset, & escharam inducat.

Impurus spiritus, communis, pro potu vendibilis, & debilis, multa acerba & austera vi ignis protrusa continet, quibus massam sanguineam inquinat, vasa adstringit, circulationem retardat, ac stagnationes gignit. Acerba enim & austera pro principio agnoscunt terram acido saturatam, prout Illustr. Wedel. in tract. theor. spor. med. p. m. 192. adducit, & ad sensum idem demonstrant miscelæ acidorum cum terreis, imprimis spiritus vitrioli cum calce viva, qui austero-amarum producit liquorem. Quæ austeritas, spiritui communi propria, facillime demonstratur ad saporem summe nauseosum, in cucurbita, si purum, seu spiritus, lenissimo igne abstrahatur.

Aquæ vitæ, majori jure, ob anguem in herba latentem, a medicis inscribuntur aquæ mortis, quia massam sanguineam varie inficere valent, dum spiritus rectificatione non purificatus dulcibus modo, aut aromaticis involutus est. Frequens usus caseorum induratorum, ab ætate vermiculares & acres redditorum, quos præ omnibus cibis nostras amavit, suum quoque addidisse lapidem, nemo temere diffitebitur. Licet enim communi opinioni, caseos gignere lapidem, minime subscribam; negari tamen nequit, eos induratos, acido præcipitados aut saturatos lympham quoque crassam producere. Etiam attendendum erit, quod tales casei ob terrestrem materiam æque ac ob acrimoniam, calci vitæ accedentem, cum gelatinosis ac lymphaticis humoribus commixti, in lapideam abire duritiem possint, prout calx viva cum albumine ovi, aut caseo mixta, talem acquirit duritiem.

Biliosos nominavimus illos lapides, licet vesica fellea pro habitaculo minime vindicanda, sed genuinus locus ac focus in vasis lymphaticis sit quærendus, quippe quæ talem vehunt lympham, qualem laudabile, aut minus probatum nutrimentum gignit. Nostri ægroti alimenta ac potulenta diversa ac crassa, inordinate adsumta, talem quoque crassam, ad stagnationem pronam, & ad congelationem aptam produxisse lympham, quis est qui dubitet?

Bilem quoque ipsam abire in lympham, eamque inficere, & illi immisceri, venæ sectio, quæ in hominibus iracundiæ, aut diætæ pingui vel calidæ deditis, administratur, lympham pure flavam, aut viridiusculam exhibet. In statu præternaturali talem per totam massam sanguineam, & corporis habitum dispersam icterus ad omnium oculos ostendit. In nostro bilem sanguini & lymphæ in magna copia sæpius fuisse admixtam conjicere licet ex iterata iracundia, & febribus præeuntibus biliosis.

Quæ omnia dubium nemini relinquunt, nostros lapillos ex ipsa bile lymphæ admixta fuisse conflatos, quos idcirco, & ob colorem, & figuram, & totum habitum cum istis lapidibus in vesica fellea repertis communem, biliosos, & ob lympham, & vasa lymphatica, ex quibus prodierunt, lymphaticos, in distinctionem eorum, qui in vesica fellea reperiuntur, recte denominari, existimavimus.

T A N T U M.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

LIII 3

HERMAN

CVIII

HERMAN FRID. TEICHMEYER

ET AUCTORIS

WILH. HENR. AUG. STROEHLEIN

DISSERTATIO.

DE CALCULIS BILARIIS.

Jenæ 1742. Junii.

CVII

HERMANN FRID. TICHOMMEYER

ET AUCTORIS

WILH. HENR. AUG. STROHLEIN

DISSERTATIO

DE CALCULIS BILARIIS

ANNO 1843. Junii

P R Æ F A M E N.

Curiosa est calculorum nostro in corpore generatio ; utilis quoque in eorum naturam ortumque indagatio. Igitur non inconsulto de calculis biliaris differendi consilium inivimus. Materiam autem nobis præbuit cadaver femine cujusdam decollata, in theatro publico, arte manique illustris Domini Præsidis nuperrime dissectum. In illo, præter ovaria, tubas atque ligamenta hydatidibus macerata, cystis fellea multis referta calculis observabatur. Horum calculorum quatuor fabis minoribus, duodecim pisnis, ultra quinquaginta autem seminibus Cannabis æquales erant. Illustris Dominus præses quosdam calculos nobis concessit, ut eos examinemus. Quæ insitita sunt, experimenta trademus ; naturamque & ortum calculorum explicabimus : id quod Deus T. O. M. felix faustumque esse jubeat.

§. I.

Calculus biliaris est concretum solidum, ex sulphurea bilis parte, cum terra saleque unita, præter naturam coagulatum. Ut autem bilis ; ita calculus quoque, duplex observatur. *Hepaticus* enim calculus ex hepatica bile ; *cysticus* vero ex cystica nascitur. Accidit quoque, ut calculus ejusve prima stamina ad cystidem delata, ibi calculi cystici naturam induant.

§. II.

Color calculi cystici est, ceræ instar, flavus, sed multis punctis gryseis, cinereis, viridescentibus nigrisque varie intertextus. *Intus* vero color, instar radicis curcumæ, multum flavus : in medio autem niger nucleus conspicitur. *Figura* nunquam perfecte rotunda, sed inæqualis, angulosa, variisque sinibus excavata est. *Superficies* vero glabra, splendida & quasi polita apparet. *Magnitudo* variat. *Illustris Dn. Præses* calculos cysticos castaneis æquales ostendit. Ut taceamus calculum, qui totam cystidem implevit, a *Timæo a Guldenklee* observatum.

§. III.

Consistentia est saxo quidem longe mollior : tamen cum duritie resinarum convenit. *Gravitas* autem calculi nostri minima est, si nimirum cum gravitate calculi urinarii comparatur. Corpus autem, quo levius est, eo minorem materiæ quantitatem, sub data magnitudine, possidet.

Unde colligitur, massam calculi non satis compactam esse, sed magis porosam. Per poros enim fit, ut corpus minorem massam in dato spatio contineat atque inde levius reddatur.

§. I V.

Calculus noster, si igni admovetur, liquefcit, flammam facile concipit & ardet. Flamma lucida atque ex flavo rubicunda est, & dum ardet, strepitum edit: id quod a particulis aqueis intermixtis dependet. Flamma vero extincta fumum foetidum, non secus, ac si crines, aut corium comburatur. Ex quibus constat, sulphur copiosum, sed aquæ parum calculis inesse.

§. V.

Calculos nostros in spiritu nitri solvebamus. Frustula eorum colorem suum statim mutabant in obscure nigricantem. Deinde, postquam mixtura incaluit super carbones, solutionem accepimus flavescentem. Quæ non solvebantur, ea mollia erant atque ex flavo pallida ceræque intar poterant malaxari. Solutio filtrata & ab oleo tartari per deliquium turbida deponeret terram gryseam, seu calcariam. Solutio cum spiritu vini instituta dabat tincturam succineam & gustu amaricantem, relicta simili terra. Calculis ergo, præter sulphur copiosum, terra quoque inexistit, quæ illorum basis est atque fundamentum.

§. V I.

Quinquaginta calculorum grana per se & per gradus ignis destillavimus. Initio calculi liquecebant, deinde paucillum phlegmatis veniebat, postea vero oleum limpidum & flavum, tum obscure flavum, tandem rubicundum, & ultimo nigricans atque empyreumaticum succedebat. In retorta ab igne colliquata remanebat terra ex atro fusca, striata, colore ac splendore metallico, antimonio aut smiridi similis, sed pondere metallico destituta.

§. V I I.

Oleum illud calculorum destillatum cum oleo tartari foetido convenit. Odor, qui in utroque unus idemque est, manifestat sal volatile quoddam adesse. Neque dubium est, si oleum, aut ipse pulvis calculorum cum sale tartari tractetur, sal volatile obtineri. Idem enim fit, si oleum foetidum tartari, aut cornu cervi cum sale tartari per artem & ignem conjungitur. Sed num sal volatile, quod oleo destillato calculorum inest,

ipsis

ipsis calculis sub eadem forma & specie ante destillationem inextiterit, non decidemus. Certum est, varias salium species in igne produci eaque in diversas formas mutari solere.

§. VIII.

Sed hæc de calculo cystico. Jam hepatici differentias nosse juvabit. Igitur calculus hepaticus est cystico longe mollior. Substantia ejus, quasi butyracea, plerumque observatur. Color flavior & similis ei est, qui in calculo cystico intus apparebat. Neque tam varii colores inter se miscentur. Levitas tanta est, ut calculus aquæ innatet. In cystico autem hoc non semper deprehensum est. Uterque vero calculus in variis hominibus varia gravitate, consistentia, varioque colore præditus reperitur. Ceterum in hac materia lectori satisfaciet celeb. Bianchi in *historia Hepatica*.

§. IX.

Locus calculi hepatici proprius sunt rami ductus hepatici. Propria vero cystici sedes est cystis. Commune autem utrique calculo subjectum est ductus choledochus & cysticus. Calculus enim ex hepate veniens cum bile per ductum cysticum deferri potest ad vesiculam. Calculus autem ex cystide per suum ductum ad choledochum pervenit, si vis movens accedit, si magnitudo calculi, si capacitas ductus ejusque valvulæ id permittunt. Choledochus autem utrumque recipit calculum. Multum vero hic contribuit capacitas, structura, tonus visque ductuum: quæ omnia in unoquoque hominum diversa & peculiariter reperiuntur. Illustris Dn. Præses, in novissima Anatomia publica, ductus choledochos diversæ capacitatis, unum vero, qui pollicem recipiebat, auditoribus monstravit. Insuper ductum cysticum tortuosum, non modo valvula insigni præditum, sed valvulis quasi spirabilibus ubique munitum ostendit.

§. X.

Materia calculi ipsa in bile continetur. Bilis est liquor oleosus sale ferroque solutus. Hepatica bilis dilutior, serosior lixivioque similis existit: cystica vero spissior, gravior, concentratior & saponacea natura prædita est. Hæc, si igne exsiccat, abit in massam picis aut resinæ simillimam: quæ postea in igne facile liquefcit, flammam concipit, ardet, a spiritu vini solvitur atque ita in tincturam cosmeticam convertitur. Sed massa illa minorem terræ copiam possidet, quam in calculis reperitur. Inde colligitur, sulphur bilis resinofum esse materiam calculi potiorem. Sic sanguis ipse remotam calculi materiam continet. Sanguis enim exsiccat tale exhibet sulphur resinofum.

§. X I.

Salia bilis sunt vel acida vel alcalica. Alcalica omnia ex acido, oleo & terra generantur. Neque dubium est, quin motu, quo bilis, quo sanguis gaudet, salia acida, terram solutam vehentia, cum oleis intime combinentur atque sic in sal alcalicum abeant. Tale sal alcali oleis resolvendis, iisque cum aqueis miscendis idoneum est. Vehiculum autem bilis ferofum olea nunquam soluta teneret; nisi tali sale acuatum effet. Inde constat, olea bilis nunquam spissa evadere, aut coagulari, si sal alcalicum in bile dominatur, & si ferofum ejus vehiculum tali sale decenter imbutum est.

§. X I I.

Acidum bili inesse demonstrat salis alcalici generatio. Acidum quoque præter naturam in sanguine & bile augeri posse, non dubium est. Tale autem sal impedit alcalica, quo minus olea magis, ac decet, resolvant. Acidum itaque conciliat oleis spissitudinem. Sed utrumque sal in bile ab oleis copiosis in actione sua temperatur. Terræ vero per naturam tanta semper adest copia, quanta ad generationem salium in bile, atque ad oleorum fixitatem requiritur. Si vero terra præter naturam augetur in bile; tum occasio calculis datur.

§. X I I I.

Causa calculi immediata est coagulatio, qua sulphur bilis solutum ex menstruo suo secedit atque cum terra unitum solidescit. De causa autem hujus coagulationis varia inter artis magistros est dissensio. Sed tutius est eam ex ipsa bilis natura derivare.

§. X I V.

Olea bilis ab alcalico sale seroque soluta, si præcipitantur, confluant, necesse est. Oritur autem talis præcipitatio, si serum dissipatur, si sale suo privatur, aut plane inimico sale deturpatur. Si serum deficit; bilis spissa evadit. Si sal alcali ejusque generatio in bile deest: menstruum bilis ferofum debilitatur. Olea ergo soluta non amplius sustentantur, sed dimittuntur: quæ postea confluant, & quo magis terra abundat, eo magis dura evadunt.

§. X V.

Acidum vero est sal illud inimicum, quo lixiviam, aut menstrua alcalica coguntur sua dimittere soluta. Acidum ergo terram solutam vehens,

si ferofum oleorum vehiculum adgreditur, terra ex acido menftruo & olea ex lixivio fuo fimul dimittuntur. Olea illa cum terræ plus minusve fimul dimiffa atque unita obdurefcunt. Acidum igitur omnem caufam, quæ olea fluida confervat, removet: ut illius vim omnia fulphura coagulandi fpecificam tæceamus, utpote vel in culinis notiffimam. Adhæc conftat refinas liquefcere, fi acidum eorum aufertur, aut per alcali infringitur. Nullum ergo eft dubium, quin & calculi coagulatio ab acido proficifcatur.

§ X V I.

Sed non probabile eft calculum uno momento perfici: fed exigua primo ejus funt ftamina, per temporis vices perque novas acceffiones demum augenda. Stamina illa in bile fluctuant, quibus nova præcipitata adhærent atque adglutinantur. Hoc in calculo ipfo videre eft. Partes enim ejus, una fuper aliam, ordine diftincto fuperstratæ funt. Neque niger nucleus, qui in medio calculi reperitur, aliud eft, quam basis, cui nova præcipitata adhæferunt. Imo majores & jam perfecti calculi inter fe conglutinari folere obfervatum eft.

§. X V I I.

Sed illa præcipitata inter fe quoque differunt. Oleum bilis cyfticæ eft infpiffatum ac quali bituminofum; fed hepaticæ oleum folutum magis, butyroque fimile exiftit. Illa olea, fi præcipitatio oritur, mox cum majori, mox cum minori terræ copia uniuntur. Non mirum inde videbitur calculum cyfticum tam varie coloratum effe, quum ille ex utraque bile fua ftamina fuæque accipiat incrementa. Calculus vero hepaticus non nifi ex bile hepatica nutritur: ideoque tam variis coloribus non infignitur.

§. X V I I I.

Sed partes novæ non certo ordine, neque certis locis, calculo adponuntur. Illæ enim uno loco, præ altero, adhærent libentius. A quo vario incertoque incremento figura calculi inæqualis dependet. Idem quoque fit, fi calculus varie decrefcit. Bilis enim, fi non multum vitiata eft, aut fuam priftinam recuperat indolem, ipfa calculum diminuit. Sed, quum partes calculi diverfæ fint, bilis unam libentius, quam alteram refolvat. Unde figura iterum inæqualis redditur. Superficies autem calculi glabra ab oleo copiofo, quod calculum, feu gluten, obducit, derivanda eft.

§. XIX.

Neque difficilis ratio, cur major terræ copia nostro calculo inest, quam in bile exsiccata reperitur. Bilis enim uno tempore tantam terræ copiam possidere nequit, quanta longo temporis tractu atque successive ex illa colligitur & cum oleis unita, calculo adponitur. Accedit, quod terra, ut in sanguine, ita etiam in bile præter naturam facile augeatur. Cessat quoque, dum calculi generantur, motus bilis intestinus: per quem terræ non modo subtiles fiunt, sed etiam cum salibus & oleis intime uniuntur. Unde non mirum est, calculi terram adeo leviter cum oleis unitam esse, ut facile ab illis separetur per solutionem & præcipitationem.

§. XX.

Calculi generatio juvatur, si jecur siccitate laborat. A defectu enim feri solventis bilis spissa evadit. Si obstructio jecinoris adest, partes ferosæ & mobiles vasa facile penetrant, fixiores vero, terreo-sulphuræ relinquuntur. Si vasa tono suo destituuntur, tum motus bilis & progressivus & intestinus concidit. Calculus quoque non commodius crescit, quam si in loco quodam quieto, ut in cystide, continetur. Cystis propria vi non sufficit ad bilem suam evacuanam, sed motus viscerum atque musculorum abdominis id præstat. Neque continuo bilis ex cystide ad intestinum duodenum emittitur. Unde calculus & a bile cystica & quiete multum capit incrementum.

§. XXI.

Causæ calculorum remotæ æque naturales sunt primo temperamentum cholericum ob sulphuris copiam & siccitatem: deinde melancholicum, quia in eo partes terreo-sulphuræ acidæque eminent. In ferosis vero serum facile iners fit atque oleis resolvendis inidoneum. Maxime autem calculis favet vita sedentaria. Per eam enim motus humorum in hepate non promovetur, qui jam per se omnium tardissimus. Illi vero homines calculis maxime corripuntur, qui labe quadam hepatis atque atonia hæreditaria vexantur.

§. XXII.

Causæ non naturales calculis occasionem dant, aër calidus & siccus, dum serum nimis dissipat. Aër frigidus humores condensat. Cibis sulphureus ac aromaticus corpus exsiccatur atque sulphur in sanguine auget. Cibis crudus, durus, siccus, viscidus, copia excedens, nec justo tem-

pore

pore & mora adsumtus crudas, fixas, terreo-sulphureas partes in sanguine accumulans. Abusus spiritus vini salia corporis nostri in sua actione impedit serumque coagulat, quod inde solvendi vim amittit. Potus acidus coagulat: & qui iners, neque ulla qualitate salina gaudet, menstruum sulphuris ferofum debilitat. Frigidus vero potus adsumtus stasium in hepate producit. Hæc omnia eo magis materiam calculorum dant, si jecur jam labe quadam infectum est, si organa chylicationis non rite se habent atque ideo chylus crudus & intemperatus ad sanguinem deferatur.

§. XXIII.

Calculus aut in fieri est aut jam perfecte elaboratus. Calculus in fieri nihil aliud denotat, quam materiam calculi, quæ nondum coagulata est, aut nondum in molem acievit insignem. Calculus vasa bilifera obstruit. Inde secretio atque excretio bilis impeditur. Si secretio bilis cessat, sanguis a biliosis partibus deturpatur atque secretiones in corpore omnes vitiantur. Varii inde morbi ut icterus, cachexiæ, hydrops, tabes, febres lentæ &c. oriuntur. Maxime autem iis, qui calculis laborant, icterus familiaris est. Ictericæ enim sæpe per alvum calculos excernere solent.

§. XXIV.

Bilis excretio varie impeditur. Aut enim ductus majores, aut pori bilarii calculis obsidentur. Igitur si ita excretio bilis impeditur, perit quoque secretio. Calculus vero cysticus, si ductum cysticum obsidet, bilis neque adfluit, neque decenter effluit. Bilis ergo, quæ ex hepate venit atque ad cystidem deferri oportet, copiosius ad intestina defluit. Si calculus ductum choledochum obstruit, bilis partim in ductu hepatico remanet, partim ad cystidem copiose deferatur. Calculus, qui in cystide quiescit, motui cystidis quandam dat eamque molestam resistentiam. Per eum tenditur tunica nervea vesiculæ fellæ. Unde dolor oritur, qui ad alias partes nervosas, cum cystide consensum habentes, facile propagatur.

§. XXV.

Bilis autem, ex qua calculi nascuntur, iners oleisque solvendis inidonea existit. Talis bilis toto chylicationis negotio non apta, sed plane inimica est. Ab illa chylus non rite elaboratur, qui ideo mesenterii viscerumque obstructions producit, neque bonum dat corpori nutrimentum. Hæc mala exacerbantur, si bilis aut parce, aut non plane, ad intestina defluit. Unde corpori cachexia aut plane tabes, hydrops &c. inferuntur. Intestina vero atonia, doloribus, variisque alvi pravis mutationibus vexantur.

§. XXVI.

§. XXVI.

Signa, ex quibus calculos bilarios adesse constet, pleraque morbis hepaticis familiaria sunt. Igitur, si icterus adest, recte calculos suspicamur. Illi, qui calculis laborant, faciem cachecticam, icteritiam fœdoque depravatam colore habent. Corpus plane non, aut male nutritur. Adest tensio ac gravitas dolorifica in dextro hypochondrio. Respiratio est difficilis. Ventriculus per consensum nervorum sæpe vomitu, nausea, dolore vexatur. Cibis adsumtus male concoquitur: neque multum ab ægro expetitur. Sitis vero urget nimia. Aliaque signa adesse solent morbis hepaticis familiaria.

§. XXVII.

Calculi mala semper dant præfagia. Calculi enim & vermes sunt res plane præternaturales, ut scite nostri majores loquuntur morbi enim, qui ex calculis nascuntur, toti corpori perniciem inferunt. Ab illis non modo bilis, sed sanguis omnesque in corpore humores varie vitiantur. Spes tamen superest, si bilem non multum de naturali sua indole deflexisseprehendimus. Minus quoque malum est, si non perfectus calculus, sed levia tantum ejus stamina vasa obstruunt; si non omnia, sed pauca tantum vasa leviter a calculo obsidentur. Summum autem est periculum, si bilis plane iners reddita, aut omnino intercepta est, si denique calculi vasa omnia ita infarciunt, ut illi neque vi naturæ, neque arte de loco, quem occupant, dimoveri possint. Quæ omnia, ex morbis, quos calculi gignunt, eorumque vi & magnitudine colliguntur.

§. XXVIII.

Curatio requirit, ut calculus resolvatur, atque ex corpore educatur. Calculus vesicæ urinariæ faxeus & vere lapideus, ab urina ægri medicata sive alcalica reddita, penitus diffringitur. Hoc testatur eruditus *David Hartley in dissertatione sua epistolica de lithonriptico a Johanna Stephens noviter invento*. Igitur quum hoc per multiplicem experientiam comprobatum est: multo magis calculus bilarius, maximam partem oleosus, a menstruis alcalicis, aut ipsa bile per artem alcalica reddita dissolvetur. Alcalica autem ita in sanguine sine damno functionum corporis augeri posse demonstrat ipsa experientia lithonriptici Anglicani.

§. XXIX.

Ut autem bilis calculo resolvendo idonea sit: necesse est, ut illi lixiviosa

viofa alcalica indoles concilietur. Hoc vero fit per alcalica. Ergo conveniunt :

1. Lapidofa alcalina, ut lapides cancrorum, conchæ præparatæ, chelæ ovorum, testæ cochlearum calcinatæ.

2. Salia alcalica fixa & volatilia ut, fal absynthii, Cardui Benedicti, Centauri minoris, fumarix. Alcahest glauberi, fal volatile cornu cervi, viperarum, tartari, falis ammoniaci, Tinctura tartari, spiritus falis ammoniaci, tinctura antimonii simplex & rhabarbarina.

3. Ex vegetabilibus amara, ut radix curcumæ, contrajervæ, taraxaci, rhabarbarum, absynthium, Carduus Benedictus, Centaureum minus, fumaria, Tanacetum, Lignum moluccense, colubrinum &c. Ex quibus varia nunc decocta, nunc extracta, nunc infusa parare convenit, quæ non modo resolvendi vi, sed etiam diluendi se commendant.

§. XXX.

Bilis per naturam lixiviosa seu saponacea gaudet natura. Unde maxime hic convenient lixiviosa alcalica, ut ex salibus herbarum, aut ex ipsis herbis incineratis confecta. Porro medicamenta saponaceæ virtutis : ut sapo alicanticus, melle & supra indicatis permixtus. Tali alcalica lixiviosa, ac saponacea natura atque virtute se commendat methodus *Johanne Stephens* in calculo velicæ urinariæ ab ipsa aliisque feliciter applicata. Neque, illam in calculo bilario posse maximo cum fructu adhiberi, dubitamus. Nam omnia in ea remedia adsunt, quæ bili alterandæ atque in naturalem suam indolem restaurandæ sufficiunt.

§. XXXI.

Methodus vero illa consistit in *pulvere decocto & pillulis*. Pulvis ex calcinatis chelis ovorum, deinde ex testis cochlearum calcinatis consistit. Ubi pulveris ex chelis ovorum calcinatis partes sex, cum parte una pulveris ex testis cochlearum miscentur.

Decoctum paratur ex sapone alicantico, melle & pulvere nasturtii verrucosi ad nigredinem combusti : quæ primum in pastam rediguntur, deinde cum vegetabilibus diureticis decoquuntur.

Pillule ex nasturtio verrucoso, ex feminibus Dauci Silvestris, Bardanæ, fraxini atque cynosbati cum capsulis, feminibus vel fructibus mispillorum, spinæ albæ tomentosæ latifoliæ vel cardui tomentosi, acanthifolio Turnefortii. Hæc vegetabilia ad nigredinem calcinantur; pulvis deinde eorum cum pulvere ex chelis ovorum calcinatis, cum melle & sapone alicantico misceatur atque in pillulas redigitur.

§. XXXII.

Remedia ergo, quæ hic adhibentur, ut terræ subtiles alcalinæ, salia alcalica, sapo sive oleum cum sale alcali fixo unitum, omnia nostro morbo curando accommodata sunt. Vegetabilia ideo calcinantur, ut vim alcalicam fortem acquirant magisque concentratam. Per ignem enim vegetabilia oleosa indolem alcalicam induunt, &, quæ jam alcalica sunt, eis major atque fortior per calcinationem virtus conciliatur. Talia autem alcalica remedia acidum necant illudque in medium mutant, atque olea potenter resolvunt. Inde bilis calculo resolvendo fit idonea. Nam alcalica & saponacea natura illi ita restauratur: dum sulphur aut olea bilis a sale alcalica resolvuntur.

§. XXXIII.

Sapo alicanticus ex sale sodæ, sive herbæ kali cum oleo olivarum conficitur. Ea vero est saponum natura, ut gummata, resinas, olea & omnia pingua resolvant eaque cum aqua reddant miscibilia. Inde non dubium est, quin sapo magnam resolvendi vim in corpore nostro exferat atque vim alcalicam in vegetabilibus ustulatis illoque decocto augeat. Mel vero etiam saponacea virtute gaudet: & facile subit fermentationem. Unde in sanguine motus intestinus salisque alcalici generatio promovetur.

Constat igitur omnia illa remedia alcalica, lixiviosa, saponacea aut oleosa esse: quæ bili decentem naturam atque solvendi vim conciliant.

§. XXXIV.

Quod si ea, quæ methodum supra descriptam ingrediuntur, displiceant, alia possunt substitui, salva tamen methodo conservata. Alia eligantur vegetabilia alcalico principio pollentia, aut oleosa, quibus per ignem alcalica indoles conciliatur. Possent quoque salia ipsa alcalica fixa in officinis nota adhiberi. Si sapo Hispanicus non ad manus erit, alius sapo paretur ex lixivio alcalico & oleo: qui eo melior atque ad usum medicum accommodatior erit, quo purius oleum & sal alcalicum recipitur. Per talem saponem fit, ut salia alcalica & acria tuto & sine magno corporis ejusque functionum periculo in corpore operentur. Per olea enim sal aleali obtunditur atque acredo ejus temperatur.

§. XXXV.

Salibus mediis quoque peculiaris quædam virtus inest. Illa enim non sulphureas partes, sed terram quoque resolvunt. Talia sunt arcanum tartar-

tartari, tartarus vitriolatus, resolubilis, sal mirabile Glauberi, borax &c. Huc pertinent quoque acido-sulphurea. Acida enim pura quidem coagulant, sed si cum principio sulphureo combinantur, aut cum salibus alcalicis in mediam naturam abeunt, potentem vim acquirunt concreta sulphurea resolvendi. Talia confurgunt remedia, si spiritus acidi, ut vitrioli, salis, nitri cum spiritu vini rite dulcificantur, aut cum sale tartari in medium sal convertuntur.

§. XXXVI.

Salia alcalica eo citius in bile restaurantur, si motus intestinus promovetur; per quam salia acida cum terra & oleis uniuntur. Talis vero motus excitatur per omnia supra recensita, sed omnium potentissime per olea ætherea destillata, ut oleum cinnamomi, caryophyllorum, macis, citri &c. Quum vero oleorum illorum doses non guttulis, sed guttulæ dosibus mensurari debent, ut acute monet *B. Wedelius*: olea destillata non nisi parce atque exigua dosi & stimuli ergo, aliis remediis addita convenient. Sapo etiam ex illis oleis cum sale puro alcalico fixo paratus tali tamque penetrante virtute se commendat. Huc quoque referuntur balsama nativa, ut peruvianum, & balsama ex oleis æthereis parata, tandem aromata. Hæc omnia, licet nullam vim atque indolem alcalicam possideant, tamen, motum sanguinis & progressivum & intestinum augendo, salis alcalici generationem excitant promoventque.

§. XXXVII.

Per purgantia adhibita calculos per alvum excretos esse sæpe observatum est. Per illa enim viscera abdominis commoventur & vasa bilifera cystifque fellea ad bilem excernendam calculumque sede sua movendum stimulantur. Quem in finem fortiora convenient purgantia; quæ calculis loco suo dimovendis sufficiant. Per ea quoque intestina a cruditatibus ex chylo non satis elaborato ortis expurgantur, atque a variis incommodis præservantur. Materia calculi sulphureo-terrea in sanguine imminuitur, sic illa in renibus secreta cum urina educitur. Promovenda ergo est Diuresis: quod obtinetur per salia media, alcalina, terreo-alcalina, atque acido-sulphurea: quæ omnia jam supra indicavimus.

§. XXXVIII.

Morbi ex calculis eorumve materia orti curantur, si calculi ipsi, tanquam causa, remonentur. Sed tamen illis morbis peculiari cura prospici debet: ne dum calculos curare velimus, morbis faveamus. Prudenter ergo perpendendum est, num salia alcalica, volatilia, vel fixa num

media vel acido-sulphurea magis adhibenda sint. Inprimis vero necesse est, ut chyli decens elaboratio promoveatur. Chylus enim rite elaboratus multum calculis materiam præscindit. Ventriculus & intestina cruditatibus libera conserventur: eorumque tonus roboretur. Ubi convenient ex supra indicatis salia media, aromata omnia atque oleosa aliaque vitiis stomachi dicata remedia.

S. XXXIX.

Nihil vero magis illum, qui calculis laborat, decet, quam congrua diæta, aer sit temperatus. Calidus enim bilem facile ad extrema corporis invitat. Vitetur cibus crudus, viscidus, durus & exsiccatus, farinaceus non bene fermentatus; neque cibus nimia copia atque indecenti tempore & mora ingurgitetur. Ita enim chylus non rite elaboratur & crudus ad sanguinem defertur calculique materiam auget. Nocet potus acidus, iners, atque nimis spirituosus. Potus iners & nulla qualitate salina præditus salia nostri corporis nimis diluit, ferique vim solventem imminuit. Abusus spiritus vini salia solventia in actione sua impedit atque feri producit coagula. Convenit ægris maxime potus medicatus. Prodest vinum, non acidum, sed generosum & moderate sumptum. Motus atque exercitatio corporis modica convenit: quia per illam motus humorum per hepar promovetur. Adfectus animi sint hilares, sed moderati: si excedant aut tristes sunt, nocent.

F I N I S.

T Y P O G R A P H U S L E C T O R I.

OB graviolem morbum quo detentus est Illustrissimus HALLERUS, hic desideratur Tabula Disputationum tertii hujusce tomi; ut ut enim virum illum in bona publica convalescentem jam cum omnibus Bonis gaudeamus, vetuit tamen debilitas manum operæ admovere; nulum vero inde tibi, benevole Lector, præter moram detrimentum; prædictam siquidem Tabulam paucos post menses, cum posterioribus propulgabimus tomis. Vale.

